

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

BIBLIOTHECA S. J.
Maison Saint-Augustin
ENGHIEN

SS254/14

9

JUS NATURÆ ET GENTIUM

IN

DUOS DIVISUM TRACTATUS,

QUORUM PRIMUS CONTINET

JUS PUBLICUM UNIVERSALE,

ALTER

HUGONIS GROTII

JUS BELLI ET PACIS EXPLICATUM

SUB

AUGUSTISSIMIS AUSPICIIS

SACRÆ CÆSARÆÆ,

ET REGIÆ CATHOLICÆ

MAJESTATIS &c. &c.

IN

EJUSDEM PER ANTIQUA UNIVERSITATE

FRIBURGENSEM BRISGOICAM

UNA CUM

PARERGIS EX JURE PUBLICO IMPERII ROMANO-GERMANICI

PUBLICÆ DISPUTATIONI SUBJECTUM

A

FERDINANDO SEBASTIANO

L. B. de SICKINGEN HOHENBURG.

AUTHORE ET PRÆSIDE

JOANNE SIGISMUNDO STAPFF

U. J. D. Ss. Can. Jur. Nat. & Gent. ac Publici Professore,

nec non præfatæ Universitatis Seniore.

Anno reparata salutis MDCCXXXV. die XVII. Mensis Augusti horis ante- & pomeridianis.

MOGUNTIAE, ex Typographejo Electorali Aulico - Academico Mayeriano. 1735.

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is scattered across the page and does not form any recognizable words or sentences.]

AUGUSTISSIMO

^{VAC}
INVICTISSIMO

CAROLO VI.

**ROMANORUM IMPERATORI
SEMPER AUGUSTO**

Germaniæ, Castellæ, Arragoniæ, Legionis,
utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Bohemiæ, Dal-
matiz, Croatiæ, Sclavoniæ, Navarræ, Granatæ, Toleti,
Valentiæ, Gallitiæ, Majoricarum, Seviliz, Sardiniz, Cor-
dubæ, Corsicæ, Murcia, Giennis, Algarbiæ, Algeziræ, Gi-
braltaris, Insularum Canariæ & Indiarum ac Terræ firmæ,
Maris Oceani REGI, ARCHI-DUCI Austriæ, DUCI Bur-
gundiæ, Brabantiz, Mediolani, Mantuæ, Styriæ, Carin-
thiz, Carniolæ, Limburgiæ, Geldriæ, Wirtembergæ,
Superioris & Inferioris Silesiæ, Calabriæ, Athenarum
& Neopatriæ, PRINCIPI Sueviæ, Cataloniæ & Asturiæ,
MARCHIONI Sacri Romani Imperii Burgoviæ, Mora-
viæ, Superioris & Inferioris Lusatiæ, COMITI Habspur-
gi, Flandriæ, Tyrolis, Ferretis, Kyburgi, Goritiæ & Arthe-
siæ, LANDGRAVIO Alsatiz, MARCHIONI Oristhani,
COMITI Goziani, Namurci, Rossilionis & Ceritaniz,
DOMINO Marchiæ Sclavonicæ, Portûs Maonis,
Biscajæ, Molinæ Salinarum, Tripolis
& Mechliniæ, &c. &c. &c.

DOMINO DOMINO CLEMENTISSIMO.

SACRATISSIME CÆSAR!

Non longè arcessendæ sunt rationes, Augustissime Imperator, quas excusandæ audaciæ meæ afferre debeam, quod hæc studiorum meorum Primitias Sacræ Cæsareæ Regiæ Catholicæ Majestati Tuæ profundissimè adgeniculatus offerre præsumpserim. Ipsa subdito in summum Imperantem obligationem imponens natura, mea insuper ceu Sacræ Cæsareæ Majestatis, & Serenissimæ Archi-Domûs Tuæ vasalli
&

Et Statûs Provincialis conditio, Cæsarea in
majores meos, de Serenissima Archi-Domo
Tua Sagò Et Togà utcunque meritos Mu-
nificentia, Genitoris mei; quem maximis
decoras gratiis, summa in Te pietas, quam
totam quoque in me transtulit; præterea
Et illa singularis, ac in tantum, quantum
humana patitur natura Deo similis Bene-
ficientia Tua, quâ tot Gentium Et populo-
rum, qui Te Principe superbiunt, Amor,
Et Delicium efficeris, temeritatis meæ
auctores sunt. Accedit Majestatis Tuæ
in honestam animorum culturam splendi-
dissima propensio, quæ me cogit, ut hæc publi-
câ allocutione, pro me privatim quoque
Tibi gratias agam, Imperator Clementissi-
me, quòd ad primam parentis mei demis-
sissimam petitionem placidissimo adnutu
(ut ne vel semel Tuæ in nos Indulgentiæ
cursum impedisse videaris) passus sis, posse
hocce haustæ per quadriennium qualiscun-
que scientiæ meæ fructus sub Tui Numi-
nis tutelâ lucem publicam aspicere, sub
Cujus

Cujus felici Imperio litterarum studia
ad summum pervenisse fastigium publicè
constat.

Sed, ut ne vererer omninò Augustum
Nomen Tuum operi præfigere, ipsa præ-
sens de Jure Naturæ & Gentium Tracta-
tio effecit. Tanta est argumenti hujus digni-
tas & eminentia, ut in hoc universo, quod
ei comparem, inventam nihil. Quid enim
cum pulcherrima scientia componi merea-
tur? quæ circa Creatoris Opt. Max. Le-
ges per congenitæ rationis lumen nobis ma-
nifestatas occupatur, hæc ordinat, quid-
quid est amicæ inter homines congregatio-
nis, hæc ductu suo mortalibus insinuat,
quæ instituta & Bello & Pace eorum vitam
temperent, quibus legibus diversarum in-
ter se Gentium negotia regantur, quæ cau-
sa civilium Societatum, quid illud divini
Potentatûs specimen & imitamentum Ma-
jestas, quæ ejus Vis & efficacia, quod Im-
perantium in subditos, & horum erga illos
sit vinculum &c. Quæ omnia non tam
calles

calles funditus, Cæsar Sâpientissime, quàm
publicis actionibus & comprobas & exemplis
indies extollis, adeò, ut quas nos naturæ &
æquitatis regulas in libris hic adumbramus,
in Te tanquam in pulcherrimâ Divinæ
Rectitudinis imagine quotidie intueamur.

Sublimiora equidem, fateor, hæc sunt
mysteria, quàm ut ea tenuis juvenisque
intellectus pro dignitate assequi possit; at
saltem in eo totus ero, ut, quæ Cæsareæ
hujus Universitatis per novem ferè lustra
Professor hucusque mihi instillavit. princi-
pia altiùs indies imbibam, & indefesso la-
bore magis ac magis perficiam; cui labori
civilis quoque Juris notitiam, & illius ex-
cultricem juncturus sum præxin, ut nihil
prætermittam earum rerum, queis in spem
erigar certiozem, fore ut studiosi hi cona-
tûs mei viam mihi sternant, quâ propiùs
Majestatis Tuæ Solio accedere liceat, &
Clementiæ Tuæ munera experiri. Plura
audebo, Sacratissime Cæsar, ubi campus ab
Imperiali Destinatione Tua mihi apertus,
vitæque

*vitæque superstes fuerit, utpote qui nil ar-
dentiùs exopto, quàm ut talenta mea qua-
liacûnque, fortunas, & ipsum sanguinem
obsequiis & Gloriæ Tuæ liceat immolare.*

*Interea Tibi CAROLE MAXIME,
Principum Sanctissime, unà & Justissime,
Religionis Catholicæ Tutori, eruditarum
artium Asylo, civium Amori, Deliciòque
humani generis, vitam prolixam, Domum
felicem, Imperium gloriosum, & quantum
ubique maximis Principibus in votis esse
solet, Deus Pacis, Deus Justitiæ largia-
tur; quod sicut felicitatis publicæ, ita
& votorum meorum caput est.*

Sacra Cæsareæ Regiæ Catholicæ
MAJESTATI TUÆ

Devotissimus & Subjectissimus
Ferdinandus Sebastianus
L. B. de Sickingen.

APPROBATIO THEOLOGICA.

Prodit tandem opus, quod orthodoxus jam dudum exspectabat orbis, ne Juventutem Catholicam hæreticis, & Apostolicæ Sedi, ac Imperatoriæ Majestati parùm honorificis principiis posthac imbuti contingeret, opus numeris omnibus absolutissimum, & Authore suo per Germaniam celebratissimo dignissimum; sive enim styli claritatem, sive doctrinæ soliditatem, sive eruditionis amplitudinem, & concinnam brevitatem spectes, nihil in eo mediocri, omnia summa deprehendes: meritò proinde gloriatur Academia nostra de tanti partûs excellentiâ, qui rem litterariam mirùm quantum illustrat, undequaque nobilitat. Ita censeo.

*Menradus Rosé Soc. Jesu,
Ss. Theol. Doct. ejusdemque
Professor Ordinarius.*

))((

APPRO-

APPROBATIO FACULTATIS JURIDICÆ.

Refrens JUS PUBLICUM UNIVERSALE, unà cum Commentario in Hugonis Grotii Tractatum DE JURE BELLI ET PACIS non minori cum animi voluptate, quàm attentione perlegi. Continet illud solidissima sublimioris *Civilis Sapientie* principia, clarâ exactâque methodo elaborata, Nobili Viro, teste ipso Hugone Grotio, scitu dignissima, quæ, qui intelligunt, eos *Spes pulcherrima fovet* (utor verbis Justiniani in fin. proem. Inst.) *posse aliquando Rempublicam in partibus, ipsis credendis gubernari.* Prodeat ergo in lucem publicam hæc Jurisprudentia Universalis, ab intelligentibus rerum arbitris universalem laudem, ac approbationem latura, nec non *Illustissimo & per alia jam scripta orbi literario notissimo Domino Authori* immortale nomen paritura, & *Perillustris ac Generosi D. Defendentis* quadriennale Juris studium (in quo semper eminuit) gloriosissimo certamine coronatura. Ita censeo loco Decani

*Josephus Walgram J. U. Doctor
sum & Jur. Feudat. Professor Ord.*

PRÆ-

PRÆFATIO.

Inter armorum Strepitus hoc meum opus in lucem publicam prodit. Dicitur quidem vulgò solet, inter arma silere Leges. At, licet inter hostes fileant Leges civiles, judicariæ, & pacis propriæ, non tamen silent, quas ipsa natura dicit, aut Gentium constituit consensus. Exigua quidem pro dolor! haud rarò juris Naturæ ratio haberi solet, si occasio se offerat, proferendi fines imperii, aut alio ex capite utile esse videatur, pacem rumpere, & ad bellum decurrere, adeò ut ne juratam quidem fidem frangere religioni ducatur, utpotè quam Machiavellismus eò usque duntaxat servandam esse docet, quò usque id utile esse judicatur. Verùm propterea abrogatum haud est, nec abrogari potest jus Naturæ, altiùs enim Deus tanquam Author naturæ quasi divino suo digito mentibus hominum hoc

) (2

jus

jus inscripsit, quàm ut Machiavellistarum malitia illud possit eradere. Nemo quidem ex eorum numero palàm haberi vult, adeò ipsis etiam Machiavellistis invisum est hoc nomen. Unde vanos, & inanes, qui nunquam desunt, allegant prætexus. exoletas, & publicis pactis, ac transactionibus jam pridem extinctas prætensiones in medium proferunt, quin ipsa quandoque Religio Christiana pro pallio fervire debet. At, frustra conantur Machiavellismum tegere; uti enim volucres ex cantu, ita illi ex suis cognoscuntur actionibus, quæ non nisi Machiavellicis nituntur principiis. Verùm perversum hocce genus hominum non immutatur, immutatum nihilominus manet jus Naturæ, & Machiavellica eorum consilia, injustitiam, perfidiam, perjurium damnare non cessat. Interim finis, quem in conscribendo hoc opere intendi, non nisi studiose Juventutis fuit utilitas, cum benè sciam, quantum non modò cujusvis Reipublicæ, sed

sed & universi generis humani interfit, ut illa veris & genuinis imbuatur principiis, quantum ex adverso noceat, si eidem falsa, & adulterina, & præsertim Machiavellica implantentur principia, unde non tantum stylo usus sum scholastico, sed præterea etiam brevitati studui, quia juvenus prolixitatem non amat; ego ipse odi eos, qui absque necessitate se diffundunt, quia chartam quidem implent, legenti autem non nisi fastidium pariunt. Constat autem Jus naturæ triplicis generis præceptis, vel enim homo dirigitur in ordine ad Deum, vel in ordine ad se ipsum, vel denique in ordine ad alios homines. Præcepta primi, & secundi generis in proposito non, aut saltem rarissime attingemus, utpote quæ ad solum forum Theologicum pertinent, sed illis tantum inhærebimus, quæ hominem dirigunt in ordine ad alios homines. Divisi autem Tractatum primum in quinque Partes, quarum prima porro dividitur in duo Capita.

Primum agit de Jure Publico Universalis, & ejus partibus. Adieram de Civitate. Pars secunda continet Caput unicum de Summo Imperio in communi. Pars tertia tractat de Juribus Summæ Potestatis Civilis, & in tria dissecitur capita. In primo explicantur jura Potestatis Civilis, quæ immediate personas respiciunt. In secundo illa, quæ immediate respiciunt res privatorum. In tertio verò illa, quæ competunt in ipsum territorium. Pars quarta complectitur jura libertatis Majestati connexa, & quatuor comprehendit Capita. Primum agit de jure belli. Secundum de jure pacis. Tertium de jure Fœderum. Quartum de jure Legatorum. Pars denique quinta tractat de Subditis, & in duo dividitur Capita. Primum exponit jura subditorum adversus Summos Imperantes. Secundum verò obligationes subditorum. Tractatus Secundus observat ordinem, quem Grotius habet in suo Opere de Jure Belli, & Pacis. Quòd si cuidam scholasticâ libertate alicubi à me dissentire liceat, non indignor, modò eâdem erga me moderatione utatur, quâ ego aliorum sententias refutavi; turpe enim est Viris doctis, si non tam rationum momentis, quàm acribus potiùs, & pungentibus verbis inter se certent. Interim Lector benevole vale, & fave.

INDEX

INDEX PARAGRAPHORUM

QUOS

PRIMUS CONTINET TRACTATUS.

P A R S I.

De Jure Publico-Universali in communi.	7
De Jure Naturæ.	7
De Jure Gentium.	28
De Civitate in genere.	38
De Civitatibus mixtis.	53
De Civitatibus irregularibus.	62
De Civitatibus morbofis.	68
De Systemate Civitatum.	74

P A R S II.

De Nomine, Definitione, ac Divisione Summi Imperii	77
De Origine Majestatis, seu summæ Potestatis Civilis.	84
De Modis, quibus summum Imperium voluntate Regnantis expressâ, vel tacitâ in alios transfertur.	99
De Successione in Regnis ab intestato.	101
De Translatione Summæ Potestatis per occupatio- nem bellicam.	126
Utrum etiam præscriptio modus sit acquirendi Sum- mam Potestatem.	134
De Subjecto & objecto Summæ Potestatis Civilis.	146
De Forma Potestatis Civilis.	155
De Effectu & proprietatibus Summæ Potestatis Civilis.	165
De Contrariis Summæ Potestatis Civilis.	177
De Regia Tutela.	180

P A R S

P A R S III.

De Jure ferendi Leges.	183
De Jure puniendi transgressores Legum.	200
De Jure constituendi Magistratus.	219
De Potestate Jus dicendi.	225
De Jure imponendi tributa.	237
De Jure imponendi vectigalia.	246
De Alto & eminenti dominio.	253
De Juribus in ipsum territorium.	258

P A R S IV.

De Nomine, Definitione, ac Divisione Belli.	261
De Causis belli justis & injustis.	269
De Causa efficiente belli.	279
De Objecto & formâ belli.	291
De Effectibus belli publici.	297
De Arbitris compromissariis, sorte & singulari certamine.	321
De Induciis & Commeatu.	333
De Repressaliis.	347
De Pace in se spectatâ.	355
De Amnestia.	367
De Obsidibus, Pignoribus, & Assuratoribus Pacis.	380
De Neutralitate.	399
De Fœderibus.	397
De Sponsionibus.	411
De Legatis.	415
De immunitate, & inviolabilitate Legatorum.	425

P A R S V.

De Vario subditorum statu.	438
De Juribus subditorum adversus Summos Imperantes.	447
De Obligationibus subditorum.	453

JURIS

JURIS PUBLICI UNIVERSALIS

PARS PRIMA.

CAPUT I.

De Jure Publico Universalis, & ejus Partibus.

S. I.

De Jure Publico Universalis in communi.

SUMMARIA.

- I. *Vocabulum Juris multas habet significationes.*
- II. *Accipitur enim primò pro justo: justum autem dicitur sum in sensu negativo, tum positivo.*
- III. *Secundò sumitur pro qualitate morali ad aliquid justè habendum, vel agendum: & dividitur in perfectam, & minùs perfectam.*
- IV. *Tertio accipitur pro Lege, & ita definitur.*
- V. *Ac dividitur.*
- VI. *Adducitur diversa acceptio Juris Publici.*
- VII. *Quid in proposito intelligatur per. & universale.*

A

VIII. *Descri-*

- VIII. *Describitur Jus Publicum Universale.*
 IX. *Dividitur in Affirmativum & Negativum.*
 X. *Adducitur causa ejusdem efficiens.*
 XI. *Item subjectum.*
 XII. *Ut & objectum.*
 XIII. *Afferitur forma, seu differentia, quâ distinguitur à jure publico particulari.*
 XIV. *Quis sit ejus Effectus.*

I.

Ameti potior sit rerum cura, prior tamen verborum ratio vulgò haberi solet, & rectè; *Initium enim doctrina, ut inquit alicubi Epicetetus, est consideratio nominum.* Huic recepto passim mori ut & nos morem geramus, tractationi præsentis argumenti meritò præmittimus expositionem verborum. Ubi primo loco se nobis offert vocabulum *Juris*, quod multas quidem significationes habet, ex quibus tamen tres duntaxat delibare placet, cæteris, quia minùs ad propositum faciunt, silentio præteritis. Interim illæ legi possunt apud Dn. D. Gletle *in Jurisprud. Fundam. Lib. 1. Cap. 1. §. 1. num. 2.*

II.

Accipitur itaque primò pro justo, ut in illo XII. Tabb. *Paterfamilias uti legasset super pecuniâ, tutelave rei sua, isa jus esto.* Dicitur autem aliud justum in sensu positivo, aliud in negativo. Hoc posteriori modò justum est omne id, quod injustum non est. Deinde justum aliud est ex æquo inter se viventium, veluti civium, fœderatorum &c. Aliud ejus, qui regit, & qui regitur, quâ talès sunt. Illud æquatorium, hoc Rectorium appellat Grot. *de J. B. & P. Lib. 1. Cap. 1. §. 3. num. 2.* Dixi, *quâ tales sunt*; nam extra hunc respectum quidquid inter Regentes, & parentes intercedit, id omne ad jus Æquatorium pertinet, & ideò dici solet, Principes in contractibus jure privatorum uti.

III.

Secundò vox *Juris* sumitur pro qualitate morali ad aliquid justè habendum, vel agendum; estque duplex, perfecta, & minùs perfecta.

perfecta. Perfectam nomine facultatis, minus perfectam autem nomine aptitudinis insignivit Grot. *Cit. Cap. 1. §. 4.* Facultatem, quam nos deinceps cum communi schola jus propriè & strictè dictum appellabimus, respicit Justitia commutativa, quam idem Grot. *dict. Cap. §. 8. num. 1.* explettricem vocat, ratus, vocabulum commutativæ nimis arctum esse, eò quòd, si possessor rei meæ eam mihi reddat, nulla inter me, & illum intercedat commutatio, & tamen ad eandem hanc justitiam pertineat. At hæc ratio tanti non est, ut nomen scholastico usu receptum reformare cogat; insolens enim non est, ut denominatio sumatur ab actu frequentiore; aut quid vetat, vocabulum commutationis latiùs nonnihil accipere, ut actus omnis eodem designetur, quo propter jus alterius rigorosum res vel datur, vel traditur, vel restituitur? Aptitudinem verò respicit justitia distributiva, quam attributricem, item assignatricem vocat Grot. *Cit. §. 8. num. 1. & Lib. II. Cap. 17. §. 2. num. 2.*

IV.

Tertiò nomen *Juris* sæpissimè usurpatur pro *Lege*, voce hac latius sumptâ, atque ita definitur ab eodem Grot. *Alleg. Cap. 1. §. 9. num. 1.* quòd sit *regula actuum moralium obligans ad id, quòd rectum est.* At hæc definitio etiam complectitur præceptum, ac per consequens latior est suo definito, cum præceptum propriè Lex non sit, sed tantum affine Legis; nam Lex procedit ab eo, qui potestatem Jurisdictionis obtinet, præceptum verò imponere potest quilibet, qui potestatem dominativam habet, veluti sunt dominus, paterfamilias, ac personæ id genus aliæ: Deinde Lex per se respicit bonum commune, præceptum verò respicit bonum privatum. Plures differentias inter legem, & præceptum studio prætereo. Quare expeditior est illa definitio, quòd Lex sit *ordinatio rationis in bonum commune publicâ auctoritate constituta, vel approbata, & promulgata.*

V.

Dividi solet jus pro *Lege* sumptum in *Naturale*, & *Positivum*. Hoc porrò in *Divinum*, & *Humanum*. *Humanum* ulterius in *Sacrum*, & *Profanum*. *Profanum* iterum in *Jus pluribus Gentibus commune*, & *certaine Reipublicæ proprium*. Illud *Jus Gentium*:

um : hoc verò civile nuncupatur. Jus Naturæ ex ea parte, quæ publicum est, uti & Jus Gentium nostri sunt fori, Jus autem Divinum, Sacrum, & civile suis propriis relinquimus Cathedris discutendum.

VI.

Secundò loco occurrit vox *publicum*. Accipitur autem Jus Publicum itidem non uno modo. I. Jus publicum vocatur omne, quod authoritate publicâ constitutum est. Hoc sensu excusatio tutorum, detractio falcidæ, ulucapio, testamenti factio, ac negotia id genus alia juris publici esse dicuntur *L. 29. ff. de Testam. tut. L. 15. §. 1. ff. ad Leg. falcid. L. 103. §. 1. ff. de damn. infect. L. 3. ff. Qui testam. fac. poss.* quia scilicet authoritate nituntur publicâ, non privatâ tantum conventionis placito. II. Appellatione Juris publici quandoque intelligitur jus, quod civium omnium ejusdem civitatis commune est, ut *in L. 116. §. 1. ff. de R. J. & L. 2. Cod. Ne uxor pro marito &c.* Et hoc sensu jus publicum opponi videtur privilegio, quod non pertinet ad universos, sed ad singulos. III. Nomine juris publici plerumque venit illud, quod immediatè respicit felicitatem publicam. Atque hæc significatio primaria, & hujus loci est. Confer. Vinn. *ad §. 4. num. 1. Inst. de J. & J.*

VII.

Ultimo denique loco se sistit *universale*, quæ vox subinde latius, subinde strictius accipitur. Hoc autem loco Jus universale dicitur illud, quod vel ubique terrarum, vel saltem inter plures populos obtinet, nec intra terminos certæ, ac determinatæ Reipublicæ conclusum est, ac proinde opponitur juri cujuslibet Civitatis proprio, & peculiari, veluti Atheniensium, Romanorum &c. Unde

VIII.

Jus Publicum Universale describi potest esse illud, *quod ad Statum, Gubernationem, & conservationem omnium, vel plurium saltem Civitatum per se, ac directè pertinet.* Omnium, inquam, *vel plurium saltem civitatum*; nam Jus Publicum Universale partim ex præceptis naturalibus, partim ex placitis Gentium constat; illa ad omnes; hæc verò saltem ad plures pertinent civitates.

IX. Divi-

IX.

Dividitur in affirmativum, & Negativum. Affirmativum est, quod actum aliquem præcipit: Negativum verò, quod actum aliquem prohibet; multa enim sunt, quæ tum Imperantes, tum parentes quæ tales in bonum publicum vel agere, vel omittere tenentur.

X.

Causam efficientem juris publici Universalis partim Deus tanquam Author Naturæ, partim Gentes constituunt; nam, ut paulò antè dictum, jus hoc tum ex præceptis naturalibus, tum ex placitis gentium constat; cùm enim hominibus ab ipsa natura insitus sit appetitus societatis civilis, necessariò Author Naturæ etiam Leges præscribere debuit, quibus Imperantes, & parentes, si naturà ducente plures homines in communitatem perfectam coalescerent, tum respectu sui invicem, tum intuitu exterarum civitatum ad conservandam pacem, & obtinendam salutem publicam dirigerentur, aliàs Deus defecisset in necessariis. Cùm autem Jus Naturale fundetur in necessitate naturæ, ac ea duntaxat præcipiat, vel prohibeat, quæ continent intrinsecam honestatem, vel malitiam: ex adverso ad colendam societatem, & mutuuum commercium inter Gentes pro communi ipsarum felicitate pluribus, & magis specialibus præceptis opus esse videretur, quia Regulæ, quas ipsa ratio naturalis ad dirigendas actiones Gentium suggessit, nimium generales sunt, neque singulis negotiis, in quibus Liberæ Gentes inter se communicant, determinandis sufficiunt; ideò præceptis naturalibus necessitate quadam, & utilitate publicâ exigente ex consensu Gentium plura fuere superaddita, quæ Jus Gentium appellamus.

XI.

Subjectum Juris publici universalis sunt illi, qui hoc jure diriguntur. Diriguntur autem eodem I. *Imperantes quæ tales in ordine ad subditos*, & quidem non tantum summi, sed & inferiores, ac subalterni, quibus potestas regendi, & administrandi certam Reipublicæ partem ab iis, qui summum obtinent imperium, concessa est, quorum functiones procul dubio Regimen civitatis, ejusque statum publicum concernunt. II. *Hoc jure diriguntur subditi in or-*

dine ad Imperantes, & suam Rempublicam, cujus sunt membra. Si autem inter se invicem considerentur, non jure publico universali, sed tum universali privato, tum suæ Reipublicæ proprio reguntur. III. Denique eodem diriguntur *Civitates vel omnes, vel plures inter se*; tametsi enim nonnulli sint, qui jus publicum universale ad solos Imperantes, & parentes cujuslibet civitatis restringant, nihil tamen obstare videtur, quò minus etiam jus, quod inter Gentes quæ tales intercedit, publicum appelletur, cum & ipsum publicam Gentium felicitatem respiciat. Consentit Grot. *Epist. 4.* ubi in appendice ita scribit: *Jus publicum ordinat totum ad partem, & partem ad totum, & duo tota inter se*, addens, *juris publici magnam partem esse jus sociale*, quo totam belli æquitatem sanctissimè præscriptam fuisse, testatur Cicer. *Lib. 1. de offic. Cap. 11.*

XII.

Objectum Juris Publici Universalis sunt actiones publicæ, quo nomine non illas tantum intelligo, quæ ordinem imperandi, & parendi respiciunt, sed & illas complector, quibus Gentes quæ tales tum tempore pacis, tum belli inter se communicant; nam & hæ ad conservationem, ac felicitatem Reipublicæ tendunt; licet enim e. g. jura belli, pacis, fœderum, & Legatorum directio non in imperio in subditos, sed in naturali fundentur libertate, ab eo tamen, qui summum obtinet imperium, in bonum Reipublicæ sibi commissæ exerceri debent.

XIII.

Forma consistit in differentia specificâ, qua Jus publicum Universale distinguitur à jure publico particulari, quæ, ut ex dictis elucescit, in eo sita est, quòd jus publicum Universale immediatè pertineat ad statum, gubernationem, & conservationem omnium, vel plurium saltem civitatum, ac proinde ab omni civitate particulari penitus abstrahat, jus publicum autem particulare respiciat certam, ac determinatam Rempublicam.

XIV.

Effectus stat in ejus vi, & efficaciâ. Obstringuntur autem hoc jure, quatenus ex præceptis naturalibus constat, populi omnes; quatenus

quatenus autem continet placita Gentium, illæ tantum civitates ligantur, inter quas illud communi consensu coaluit. De utroque hoc jure jam plenius nonnihil differemus. Sit igitur

S. II.

De Jure Natura.

S U M M A R I A.

- I. *Unde Jus Natura nomen traxerit?*
 - II. *Appellatur ab AA. variis nominibus.*
 - III. *Evolvitur ejus Homonymia.*
 - IV. *Consideratum, ut est in Deo, definitur, & explicatur Definitio.*
 - V. *Ut est in nobis, spectatur vel in actu primo, vel in actu secundo, & in utraq. acceptione definitur.*
 - VI. *Dividitur in Affirmativum, & negativum.*
 - VII. *Causa ejusdem efficiens est Deus ut Author, & Gubernator natura.*
 - VIII. *Subiectum est omnis, & solus homo.*
 - IX. *Jus natura in bruta non cadit.*
 - X. *Adducitur Objectum juris naturalis.*
 - XI. *Socialitas non est principium cognoscendi universale, sufficit tamen ad colligenda illa officia, qua homini erga alios homines incumbunt.*
 - XII. *Rejicitur illorum sententia, qui objecta juris naturalis ex Decalogo cognoscenda esse contendunt.*
 - XIII. *Refutantur dua Regula à Balthasar. Wernero assignata.*
 - XIV. *Affertur alia Regula, & probatur.*
 - XV. & XVI. *Explicatur.*
 - XVII. *Quid expediat esse licitum, preceptum, vel prohibitum ad felicem statum natura humana?*
 - XVIII. *Quomodo jus natura differat à conscientia?*
 - XIX. *Quomodo fiat ejus promulgatio?*
 - XX. *Adducitur effectus juris naturalis tum generalis, tum specialis.*
 - XXI. *Quoties actus jure natura prohibetur ob defectum potestatis, vel saltem in agente deficit sufficiens voluntas, toties actus ex natura sua est nullus, & irritus.*
- XXII. *Quan-*

- XXII. *Quando actus prohibetur jure natura ob incapacitatem materia, is itidem est nullus, & invalidus.*
- XXIII. *Idem dicendum, si prohibeatur ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem.*
- XXIV. *Extra hos tres casus actus jure natura prohibitus illicitus quidem est, non autem invalidus.*
- XXV. *Jus Natura continet rectitudinem intrinsecam.*
- XXVI. *Est norma omnium ceterarum Legum.*
- XXVII. *Est universale omnes homines obligans.*
- XXVIII. *Non recipit ex diversitate locorum variationem.*
- XXIX. *Utrum possit invincibiliter ignorari?*
- XXX. *Est immutabile, ubi tamen mutatio impropria, & materialis separari debet à mutatione propriè dictâ, & formali.*
- XXXI. *Materia Legis naturalis quandoque subjècta est potestati humana, vel saltem Divina, quandoque vero ne quidem potestati Dei subjècta est.*
- XXXII. *Jus natura permissivum mutari potest.*
- XXXIII. *Jus autem natura praeceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit.*
- XXXIV. *Si verò respiciat materiam subjèctam potestati Divina, vel humana; saltem improprie mutari potest.*
- XXXV. *Et quidem, si respiciat materiam subjèctam potestati humana, voluntate ipsorum hominum hoc modo mutari potest.*
- XXXVI. *Si autem respiciat materiam potestati Divina subjèctam, saltem improprie mutari potest voluntate Dei.*
- XXXVII. *Malè tamen propterea asseritur, quòd Deus in jure Natura dispensare possit.*
- XXXVIII. *Si denique jus natura respiciat materiam ne quidem potestati Divina subjèctam, nullam penitus recipit mutationem.*

I.

JUS Naturæ, seu naturale nomen suum ex eo traxit, quòd ex ipsa naturâ rationali quâ tali tanquam intrinseca proprietas profluat, nobisque congenitum sit.

II.

Romani Juris Authores illud sæpè appellant *Jus Gentium*, quasi quo jure omnes gentes utantur, ut inquit Jctus in *L. 9. ff. de J. & J.* & post

post eum Imperator in §. 1. *Inst. de J. N. G. & C.* Princeps Oratorum Cicero pro Milon. illud vocat *Legem non scriptam, quam non didicimus, legimus, verum ex ipsa natura hausimus, accepimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.* D. Ambros. est *Lex innata*; nam, ut *Lsb. 5. Epist. 41.* loquitur, *hæc Lex non scribitur, sed innascitur, nec aliquâ percipitur lectione, sed profua quodam natura fonte in singulis exprimitur.* Senec. *de Benefic. Lib. 4. Cap. 7.* illud nominat *Legem Divinam*, quia Deum Authorem habet. Puffendorff. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3. §. 1.* nuncupat *Legem universalem, & perpetuam.* Alii vocant *Legem mentis*, quia mens humana vi luminis naturalis non solum cognoscit intrinsecam convenientiam, vel disconvenientiam actuum cum natura rationali quâ tali, sed etiam intimat homini, contrarias actiones displicere authori Naturæ tanquam Supremo Domino, & curator, ac gubernatori ejusdem naturæ. Theologis denique plerumque venit sub nomine *Legis aeternæ.*

. III.

Accipitur non uno modo, & quidem I. pro instinctu naturæ, quo ad certas actiones brutis, & hominibus communes inclinamur. Hoc sensu maris, & fœminæ conjunctio, liberorum procreatio, ac educatio ad jus naturæ referuntur in *L. 1. §. 3. ff. de J. & J. & princ. Inst. de J. N. G. & C.* sed hæc acceptio est valdè impropria. II. Sumitur latè, ut etiam complectatur jus permissivum. Hoc sensu libertas, potestas venandi, ac jura id genus alia revocantur ad jus naturæ. III. Accipitur strictè pro regula humanarum actionum, qua jubentur, aut vetantur ea, quæ creaturæ rationali quâ talis sunt consentanea aut dissentanea. Et ita porro considerari potest, vel ut est *in Deo*, vel ut est *in nobis.*

IV.

Consideratum, ut est *in Deo*, definitur, quod sit *ordinatio divina sapientia, per dictamen rectæ rationis nobis manifestata, præcipiens ea, quæ creaturæ rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibens ea, quæ eidem sunt dissentanea.* Ita Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. num. 25.*

B

Dixi I.

Dixi I. *Ordinatio Divina Sapientia* : quibus verbis innuitur, ad Legem naturalem concurrere & intellectum, & voluntatem Divinam, illum quidem cognoscendo convenientiam, vel disconvenientiam objecti cum natura rationali : hanc autem volendo homines obligare ad id, quod recta ratio dicitur ; nam citra voluntatem Legislatoris non potest confurgere obligatio legalis.

Dixi II. *Per dictamen rectæ rationis nobis manifestata* ; nam dictamen rectæ rationis non est formaliter ipsum Jus Naturæ, sed actus intellectus, quo judicamus, hoc, vel illud objectum propter ejus convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali esse ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, ac proinde jus naturæ tantum proponit, & nobis applicat, non secus ac actus, quo intellectus judicat, hoc vel illud à Legislatore humano præceptum, vel prohibitum esse, non est ipsa lex positiva, sed eandem duntaxat proponit, & nobis applicat ; nam Lex omnis vi essentia suæ procedere debet à Superiore quâ tali : dictamen autem rectæ rationis non procedit à Superiore, sed provenit à natura rationali, quæ se ipsa non potest esse Superior. Interim tamen in dictamine rectæ rationis jus naturæ saltem virtualiter dicitur consistere, quia dictamen illud non solum nobis repræsentat convenientiam, aut disconvenientiam objecti cum natura rationali, sed etiam signum est voluntatis divinæ præcipientis, vel prohibentis actum. P. Suarez *de Legib. Lib. 2. Cap. 6. num. 13.* Clariff. Dn. P. Schmalzgruber *Dissert. Proæm. ad Jus Ecclesiast. §. 2. num. 51. & seqq.*

V.

Consideratum, ut est *in nobis*, rursus spectari potest vel *in actu primo*, seu tanquam lumen caractere indelebili cordibus nostris impressum, vel *in actu secundo*, seu tanquam regula proximè directiva nostrarum operationum. Spectatum *in actu primo* nihil aliud est, quam *vis cognoscendi voluntatem Dei, qua præcipiuntur nobis ea, qua creatura rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibentur ea, qua eidem sunt dissentanea.* Spectatum verò *in actu secundo* est *judicium rectæ rationis, quo manifestatur nobis voluntas Dei præcipientis ea, qua creatura rationali quâ tali sunt consentanea, & prohibens ea, qua eidem sunt dissentanea.* Cum hac definitione coincidit illa, quam tradit

tradit Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 10. num. 1.* quod sit dictatum recta ratio-
nis indicans actui alicui ex ejus convenientia, aut disconvenientia cum
ipsa natura rationali inesse moralem turpitudinem, aut necessitatem mo-
ralem, ac consequenter ab Authore natura Deo talem actum aut vetari,
aut praecepti.

VI.

Dividitur in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod praecepit ea, quae creaturae rationali quae tali sunt consentanea: Negativum verò, quod prohibet ea, quae eidem sunt dissentanea. Illud semper quidem obligat, non tamen pro semper, sed pro illis duntaxat circumstantiis, in quibus omissio actus est mala. Hoc verò obligat semper, & pro semper. Sic nunquam possum furtum, adulterium, vel aliud simile delictum committere. Contra non singulis momentis teneor Deo cultum, vel parentibus reverentiam exhibere.

VII.

Causa ejusdem efficiens est Deus, ut Author, & Gubernator naturae, qui illud quasi divino digito mentibus, & cordibus nostris inscripsit. *ad Roman. 2. vers. 14. & 15.* ubi Apostolus, *Gentes*, inquit, *qua legem*, Mosaicam scilicet, *non habent naturaliter ea, qua leges sunt, faciunt, ejusmodi legem*, nempe Mosaicam, *non habentes ipsi sibi sunt lex, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente ipsis conscientia ipsorum.* Consentit S. Augustin. qui *Lib. 2. Confess. Cap. 4.* ad Deum conversus ait: *Lex tua scripta est in cordibus hominum; quis enim scribit in cordibus hominum naturalem legem, nisi Deus?*

VIII.

Subiectum hujus Juris est *omnis, & salus homo.* Dixi primò: *omnis homo*; obligatio enim juris naturalis fundatur in recta ratione, qua manifestatur nobis voluntas Dei praeceptiva, vel prohibens ea, quae creaturae rationali quae tali sunt consentanea, vel dissentanea. Cum igitur omnis homo vi naturae sit capax rectae rationis, omnis etiam vi naturae subicitur legi naturali. Unde etiam infantes, perpetuo furiosi, & mente capti in actu primo obstringuntur jure naturae, ac proinde talem furiosum, aut mente captum inducere

cere non licet ad committenda ea, quæ vetita sunt jure naturæ, scilicet improbitas facti imputatur impellenti, tanquam causæ principali, interim tamen ipse furiosus, aut mente captus, si legem naturæ violet, excusationem meretur, quia vim ejus non intelligit; in quo jus naturæ differt à legibus humanis, utpote quibus illi soli obligantur, qui usum rationis habent, aut aliquando habuerunt. Ratio disparitatis est, quòd ea, quæ jure naturæ vetita sunt, essentialem disconvenientiam habeant cum ipsa natura rationali quæ tali: ergò supposito, quòd Deus creaturam rationalem producere velit, non potest non illa eidem prohibere, tametsi hæc vel illa in particulari propter impedimentum aliquod non possit vim legis prohibentis agnoscere, nihilominus enim objectum est, & manet à parte rei naturæ ipsius rationali disconveniens, adeoque malum. Ex adverso ea, quæ jure arbitrario prohibentur, per se, & ex essentia suâ dissona non sunt creaturæ rationali, ac proinde infantes, perpetuò furiosi, & mente capti per se, & ex natura rei non comprehenduntur sub lege humanâ, uti hoc ipso, quòd sint creaturæ rationales, comprehenduntur sub lege naturæ, neque etiam ratio felicitatis publicæ exigit, ut ejusmodi personæ in actu primo legibus humanis obstringantur, cum tamen felix status naturæ humanæ omninò exigat, ut saltem in actu primo teneantur legibus naturalibus.

IX.

Dixi secundò: *solus homo*; nam jus naturæ in bruta non cadit; ut enim natura sit capax juris, debet quoque capax esse rationis, ut qualitatem actûs, & vim regulæ eum præcipientis, vel prohibentis possit agnoscere; debet item esse capax libertatis, quia frustra impetatur, vel prohibetur, quod agitur, vel omittitur ex necessitate; debet porro esse capax obligationis, quia lex omnis, quæ aliquid præcipit, vel prohibet, obligationem inducit; denique etiam pœnæ capax esse debet, quia omnis transgressio legis pœnam meretur: atqui bruta neque rationis, neque libertatis, neque obligationis, neque pœnæ sunt capacia: ergò neque juris. Deinde, si jus naturæ etiam in bruta caderet, possent illa jus habere adversus hominem, ac proinde citra injusitiam; & injuriam interfici haud possent, quod utique

utique factum est, cum homini plenissimum dominium in omnes res sublunares animatas, & inanimatas à Deo sit tributum. *Psalm. 3. vers. 6. & seqq.* Non adverstatur *princ. inst. de J. N. G. & C.* ubi jus naturæ dicitur esse illud, quod natura omnia animalia docuit; nam, ut supra jam dixi, jus naturale hoc loco sumitur improprie pro instinctu naturæ sensitivæ, quo ad certas actiones brutis, & hominibus communes inclinamur; alio sensu si accipiatur, sustineri non potest definitio Imperatoris, ex cujus autoritate utique rerum essentia haud pendent; tametsi enim sint; qui definitionem illam tolerari posse existiment, si ita explicetur, ut sensus sit, jus naturæ esse illud, quod dirigit actiones brutis, & hominibus communes, tamen ne sic quidem sustineri potest, quia dantur actus jure naturæ prohibiti, à quibus tamen bruta per instinctum naturæ non abhorrent, ut est vagus concubitus, conjunctio venerea cum parentibus, & vice versa occurrunt objecta jure naturæ præcepta, quorum tamen simulaera in brutis non inveniuntur, ubi est cultus divini Numinis, reverentia parentum. Confer Dn. Gletle *in Jurisprud. Fundam. Lib. 1. tit. 2. Cap. 2. §. 1. num. 1. & seqq.* Dn. P. Schmier *ubi supra num. 13. & 14.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit. §. 2. num. 42. & seqq.* Adde P. Suarez. *de Legibus Lib. 2. Cap. 17. num. 16.*

X.

Objectum juris naturalis ea omnia, & sola constituunt, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea, aut dissentanea, seu quæ continent intrinsecam, & essentialem honestatem, vel malitiam, ac proinde ad jus naturæ pertinent principia moralia omnia, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, ita ut opposita moralem inordinationem, seu malitiam evidenter contineant, sive deinde sint generalia per se, & ex terminis nota, qualia sunt, bonum est faciendum, malum est vitandum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris &c. Sive specialia, modo per necessariam, & evidentem illationem vel proximè, vel remotè ex primis principijs deducantur, hæc enim continentur in generalibus, ac per consequens, si generalia sunt juris naturæ, etiam specialia, quæ intrinsecam, & evidentem connexionem habent cum generalibus, eò pertineant, necesse est, cum veritas principii contineatur

tur in conclusione, & qui unum præcipit, vel prohibet, necessario etiam præcipiat, vel prohibeat ea, quæ continentur in illo. P. Suarez *Cit. Lib. 2. Cap. 7. num. 4. & seqq.* Dn. P. Schmalzgruber *Cit. §. 2. num. 57. & seqq.* At

XI.

Quæres: Unde cognosci possit, hoc, illudvé objectum jure naturæ licitum, præceptum, vel prohibitum esse? Diversi diversas assignant regulas, quas omnes referre, & sub censuram vocare nimis longum, & operosum foret. Hinc præcipuas saltem adducere, & nostram desuper mentem paucis aperire placet. Primò igitur haud pauci pro regula dignoscendi ea, quæ jure naturæ præcepta, aut vetita sunt, *socialitatem* statuunt, ita ut, quidquid naturæ societatis humanæ repugnat, hoc jure prohibitum, quidquid autem ad pacem, & tranquillitatem ejus facit, præceptum esse dicant. Ita Puffendorf. *de J. N. & G. Lib. 2. Cap. 3. §. 15.* Nicola. Herz. *de Sociat. tit. Sect. 2. §. 1. num. 2. & seqq.* ac plures alii. Sed hoc principium universale non est, ut illi ipsi fatentur, qui id adstruunt, cum in eo officia hominis erga Deum, & seipsum saltem directò erui haud possint, sufficere tamen videtur ad colligenda illa officia, quæ homini erga alios homines incumbunt; ip'a enim natura communem inter omnes homines constituit societatem, quæ nos invicem non tantùm nexu physico fundato in similitudine naturæ, sed etiam morali, & velut politico mutui amoris, & misericordiæ conjungit. Hinc mundum quasi unam civitatem spectare oportet, cujus magnæ civitatis nos omnes incolæ, & cives sumus, prout Cicer. *Lib. 1. de Legib. in fin. se civem totius mundi, quasi unius urbis agnovit,* & Socrates interrogatus, *cujus esset, mundanum se esse* respondit. Eodem modo Senec. *de Ot. Sapient. Cap. 31. terminas, inquit; civitatis nostra cum sole metimur.* Hæc magna igitur societas universum genus humanum complectitur. Cum autem societas salva esse non possit, nisi amore, & custodia partium, ideò quidquid ad conservandam humani generis societatem simpliciter, & necessario conducit, jure naturæ præceptum, quidquid verò eandem turbat, dirimit, aut tollit, eodem jure vetitum intelligi debet. Eleganter Cicer. *Lib. 3. de offic. quemadmodum, inquit, si unumquodque membrum sensum*

sensum hunc haberet, ut posse putaret se valere, si proximi membri valetudinem ad se traduxisset; debilitari, ac interire totum corpus necesse est: ita si unusquisque nostrum rapiat ad se commoda aliorum, detrahatur, quod cuique possit, emolumenti sui gratia, societas hominum, & communitas evertatur, necesse est. Et quamvis hoc principium existentiam plurium hominum supponat, ut dictamina ex eo profluentia in actum deduci possint, non tamen necessario supponit hominem in societate civili existentem, sed etiam illos dirigit, qui extra civilem degunt societatem, quippe qui non magis ea facere possunt, quæ communem illam humani generis societatem, cujus membra sunt, turbarent, vel abrumperent, quam illi, qui societate civili circumscripti sunt.

XII.

Secundò alii objecta juris naturalis *ex Decalogo* dignoscenda esse volunt; quidquid enim in Decalogo præcipitur, vel prohibetur, evidentem, necessariam & immutabilem continet veritatem honestatis, vel malitiæ, exceptâ solâ circumstantiâ Sabathi, quæ juri positivo determinationem suam refert in acceptis; tametsi enim recta ratio dicat, Deum authorem naturæ colendum esse, tempus tamen, vel diem, quo colendus sit, non determinat. At præterquam quòd hoc principium non à priori, sed à posteriori tantum demonstrat, quænam objecta jure naturæ præcepta, vel prohibita sint, insuper non servit omnibus, sed illis duntaxat, qui Decalogum agnoscunt, ejusque præcepta à Deo promulgata fuisse credunt; cum autem jus naturæ universo humano generi commune sit, necessario ad aliud principium omnibus, & quidem ex vi solius rationis notum, recurrendum erit. Accedit, quòd hoc principium necessario supponat aliud prius, ex quo dignoscatur, ea omnia, quæ in Decalogo præcepta, vel prohibita sunt, ipso jure naturæ præcepta, vel prohibita esse, ac per consequens non est primum. Deinde non poterat fervire hominibus ante promulgatum Decalogum: ergò non est accommodatum omni tempori. Quare omninò in aliud principium nobis erit inquirendum.

XIII.

XIII.

Tertiò D. Balthasar Werner olim Professor Wüttemberg. & nunc Consiliarius Imperialis Aulicus in Clement. Jur. Nat. & Gent. Cap. 5. §. 17. duas assignat regulas, unam pro præceptis affirmativis, alteram pro negativis. Prior est hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus omitteretur, generi humano pereundum esset, illud per legem natura à Deo præceptum est.* Posterior verò hæc: *quidquid ita comparatum est, ut, si ab omnibus hominibus fieret, generi humano pereundum esset, illud naturaliter à Deo prohibitum est.* At prior regula ideò displicet, quia ex ea sequeretur, matrimonium singulis præceptum esse; si enim omnes homines omitterent matrimonium, necessariò generi humano pereundum esset; cujus tamen sequelæ falsitatem non modò Catholici omnes, sed & ex ipsis A catholicis Puffendorf. Lib. 6. Cap. 1. §. 7. & Jacob à Ryffel de Jur. Nat. Lib. 1. Cap. 18. num. 8. agnoscunt, qui ultrò fatentur, præceptum de contrahendo matrimonio esse præceptum affirmativum indefinitum, & indeterminatum, quod totam quidem communitatem hominum obliget, non autem singulos, ubi nullus adest defectus hominum. Posterior autem ideò improbanda esse videtur, quia ex ea sequeretur, multa delicta, quæ jure naturæ certò prohibita sunt, non esse eo jure vetita; tametsi enim e. g. domi tuæ concubinam alas, aut vivente uxore tuâ cum soluta pecces, & omnes ita facerent, propterea tamen generi humano pereundum haud esset. Unde hæc Regulas nonnisi pro spuris agnoscere possumus.

XIV.

Quartò alii hanc assignant regulam: *illud omne spectato jure Natura est licitum, præceptum, vel prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem statum natura humana, & quidem illud graviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit graviter esse prohibitum, illud verò leviter est prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit leviter tantum esse prohibitum;* neque enim omnia, quæ exigunt prohiberi, statim exigunt prohiberi graviter, aliàs natura rationalis non posset moraliter felicitatem consequi, ad quam ab Authore naturæ destinata est, cum ea sit fragilitas naturæ humanæ, ut non possit, saltem longo tempore,

pore, ita sibi cavere, ut nunquam cospitet, aut labatit, septies enim in die etiam justus cadit. Quæ sententia etiam nobis probatur. Ratio est, quia jus naturæ est vera lex, & quidem lata universo generi humano: ergo pro fine suo habet felicem statum totius generis humani, quia omnis lex per se respicere debet bonum communitatis, cui fertur, ac proinde, cum jus naturæ latum sit universo generi humano, per se respicere debet felicem statum totius generis humani: ergo spectato jure naturæ illud debet esse licitum, præceptum, vel prohibitum, quod simpliciter, & necessario expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum, ad felicem statum generis humani, & quidem, quod necessario expedit, graviter esse prohibitum, etiam graviter erit prohibitum, quod autem expedit, leviter tantum esse prohibitum, leviter duntaxat erit prohibitum.

XV.

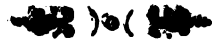
Dixi autem primò: *quod expedit, esse licitum, præceptum, vel prohibitum*, hoc est, cujus licentia, præceptum, vel prohibitio plus boni, quam mali affert generi humano; non autem dixi, *quod hic, & nunc fieri expedit*; sæpe enim contingit, quod aliquid fieri expediret Reipublicæ, nec tamen propterea expedit, illud esse licitum, eò quod ex licentia talis actionis plus mali metuendum, quam boni sperandum foret generi humano. Sic si homo Reipublicæ noxius autoritate privata interficeretur, ex tali homicidio plus boni, quam mali redundaret in Rempublicam, & tamen non expediebat, homicidium tale esse licitum; Si enim autoritate privata liceret occidere homines, quos Reipublicæ noxios esse judicamus, vix quisquam amplius securus foret. Sic etiam, si levi mendacio tota communitas ab interitu conservari posset, mendacium tale hic, & nunc plus boni, quam mali afferret Reipublicæ, & tamen non expediebat, tale mendacium esse licitum, quia, si toties mentiri liceret, quoties majus emolumentum sperandum, quam damnum timendum esset, omnis ferè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totumque humanum commercium dissolveretur.

XVI.

Dixi secundò: *quod simpliciter, & necessario expedit*; Si enim bono humane Reipublicæ tantum utile, & perquam proficuum esset,

C

aliquid

aliquid esse prohibitum, non autem simpliciter, & necessario expediat, hoc non ad objectum juris naturalis, sed juris positivi reducendum erit. Sic multum expediisset bono communi, si matrimonia clandestina ob plurima incommoda, quæ secum trahunt, semper fuissent invalida, & tamen ea usque ad Sacrum Concilium Tridentinum valuisse constat.

XVII.

Illud autem expedit esse licitum, præceptum, vel prohibitum ad felicem statum naturæ humanæ, in cujus licentiam, præceptum, vel prohibitionem homines in statu possibilitatis constituti, & de futura conditione suâ, ac casibus fortuitis adhuc incerti consensissent, si ab Authore naturæ fuissent consulti, ut de licentia, præcepto, vel prohibitionem actionis ferrent suffragium. Ratio est, quia homines in tali statu profus indifferenti constituti, & ab Authore naturæ sancientiæ legis causâ in consilium vocati non aliud certe consulerent, quam quod simpliciter, & necessario conducere censerent ad felicem generis humani conditionem; nam hoc ipso, quod nulli penitus de futuro statu suo constaret, sed spes fortunæ prosperæ, & metus adversæ respectu omnium planè æqualis esset, nonnisi naturale lumen rationis consulere possent, ac per consequens non aliud Authori naturæ darent consilium, quam quod diceret recta ratio. Cum igitur lumen vultus divini super nos signatum sit, & jus naturæ mentibus, atque cordibus nostris inscriptum, & insitum, rectè concludere possumus, illud, quod ita diceret recta ratio præcipiendum, vel prohibendum, aut permittendum esse, etiam ab Authore naturæ præceptum, vel prohibitum, aut permissum fuisse. Confer P. Haunold, *Theolog. speculat. Lib. 2. Tract. 1. Cap. 5. Contr. 1. §. 0. num. 350. & seqq.* Dn. Gletle *suprà Cit. Cap. 2. §. 3. num. 7. & seqq.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 2. Sect. 2. §. 3. per tot.* Dn. P. Schmalzgrueb. *suprà Alleg. §. 2. num. 61. & seqq.*

XVIII.

Forma Juris Naturalis duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentiâ specificâ, qua distinguitur à conscientia, quæ sita est in eo, quod jus naturale sit regula universalis de
iis,

iis, quæ creaturæ rationali quæ tali sunt consentanea, vel dissentanea: conscientia verò est dictamen practicum de iis, quæ hic, & nunc in particulari agenda sunt, ac proinde per conscientiam jus naturæ potius promulgatur, & applicatur. Deinde conscientia latius patet, quàm jus naturæ, quia non tantum leges naturales, sed etiam positivas applicat, & quidem non tantum applicare solet legem veram, sed etiam existimatam, hinc datur conscientia erronea. Denique jus naturæ tantum respicit agenda, conscientia verò etiam versatur circa ea, quæ acta sunt, & ideo conscientia accusator, vel defensor, & simul testis esse dicitur. P. Suarez *de Legib. Lib. 2. Cap. 5. num. 15.* Dn. Gletle *Cit. Cap. 2. §. 4. num. 2.*

XIX.

Forma extrinseca fiat in ejus promulgatione. Promulgatur autem jus naturæ per dictamen rectæ rationis. Et licet hæc promulgatio fiat in singulis, non tamen censetur esse propositio particularis, sed communis vox totius naturæ, vel potius Authoris naturæ; quamvis enim loquatur ad singulos, non tamen loquitur ut persona privata, sed ut publica, quia loquitur ut Author ipsius Naturæ. P. Suarez *Lib. 1. Cap. 11. num. 4.*

XX.

Effectus juris naturalis est vel generalis, vel specialis. Generalis est obligatio conscientie ponendi actionem præceptam; vel omit-tendi actionem prohibitam. Specialis verò, quòd actus contra legis prohibitionem positus non tantum illicitus, sed aliquando etiam invalidus fit; *aliquando*, inquam; non enim eò ipso, quòd actus aliquis jure naturæ prohibitus sit, hoc jure statim etiam irritus est. Sic matrimonium contrahere post emissum votum simplex castitatis, aut post promissionem sponalium alteri factam prohibitum est jure naturæ, & tamen cum ejusmodi impedimento impediente defacto contractum valet. Sic etiam jus naturæ prohibet vendere rem ultra justum pretium, nihilominus tamen talis venditio non est irrita jure naturæ. Unde hæc in re sequentes tenendæ sunt Regulae, quarum

XXI.

Prima est: *Quoties actus prohibetur jure natura ob defectum potestatis, vel saltem deficit in agente sufficiens voluntas, toties actus ex natura sua est nullus, & irritus.* Ita P. Suarez Lib. 2. Cap. 12. num. 4. Dn. P. Schmier Cit. Cap. 2. Sect. 3. §. 2. num. 101. & seq. Dn. P. Schmalzgrueber Alleg. §. 2. num. 70. Ratio est, quia potestas, & voluntas sunt duo actionum humanarum principia substantialia, ac proinde, si unum, aut alterum deficiat, non potest actus humanus esse validus. Sic matrimonium secundum vivente priori conjugem contractum est ipso jure naturæ nullum, quia nemo in alterum transferre potest, quod quis non habet, velut ex terminis notum est. *Mulier autem sui corporis potestatem non habet, sed vir, similiter & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier,* ut loquitur Doctor gentium 1. ad Corinth. 7. vers. 4. Ergo, postquam dominium corporis in ordine ad generationem prolis in primam conjugem translatum est, deficit potestas illud in secundam transferendi. Sic contractus dolo substantiali obtentus est ipso jure naturæ nullus, quia tollit consensum, ac proinde deficit voluntas, sine qua non potest contractus humanus perfici.

XXII.

Secunda est: *Quando actus prohibetur jure natura ob incapacitatem materia, is non tantum illicitus, sed simul etiam invalidus est.* Ita rursus P. Suarez. Dn. P. Schmier, & Dn. P. Schmalzgrueb. Cit. loc. Sic irritum est jure naturali matrimonium cum impotentia perpetua contractum, quippe quod inter corpora perpetuo inhabilia ad generationem dari non potest; matrimonium enim talis est contractus, quo mas, & femina sibi invicem jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis: implicat autem, ut aliquis jus tradat in corpus suum ad usum humanæ generationis, si corpus ipsius ad hunc usum perpetuo est ineptum.

XXIII.

Tertia est: *Quando actus jure natura prohibetur ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effectu durantem, isidem actus non tantum illicitus, sed etiam invalidus est.* Ita denuo P. Suarez ubi supra num. 5. Grot.

Grot. *Lib. 2. Cap. 5. §. 10. num. 1.* Dn. P. Schmier *Cis. §. 2. num. 103.*
 & *seqq.* Dn. P. Schmalzgrueb. *Alleg. §. 2. num. 71.* Ratio est, quia,
 si actus prohibitus sit ob turpitudinem perpetuam, ac in ipso effe-
 ctu durantem, ipse valor talis actus est contra jus Naturæ, ac per
 consequens non potest non esse irritus. Sic irritum est matrimoni-
 um inter patrem, & filiam, matrem, & filium contractum, quia
 vitium perpetuò adhæret effectui, cum tale matrimonium non tan-
 tum turpiter contrahatur, sed etiam, & quidem multò turpior sit
 usus talis matrimonii. Sic etiam irritus est contractus usurarius,
 quia turpitudò, quæ reperitur in conventionè, etiam invenitur in
 exactione usurarum, & solutarum retentione, cum semper maneat
 nullitas tituli, & inæqualitas inter datum, & acceptum.

XXIV.

Extra hos tres casus actus jure naturæ prohibitus illicitus quidem
 est, non tamen invalidus; quia supposita potestate, & voluntate
 agentis, capacitate materiæ, ac desitione turpitudinis in ipso effectu
 concurrunt omnia requisita ad substantiam actus, ac proinde, licet
 ille aliunde prohibitus, & illicitus sit, non tamen is erit invalidus.
 Sic, ut supra dictum, validum est matrimonium cum voto simplici
 castitatis contractum, quia votum hoc non abstulit, sed tantum li-
 gavit potestatem, quam homo habet in corpus suum, potest insu-
 per in matrimonio post votum contracto honestus ipsius usus esse
 reddendo, non autem petendo debitum. Similiter venditio ultra
 verum rei pretium facta relinquit quidem perpetuam obligationem
 restituendi excessum pretii, hoc tamen si fiat, cessat omnis turpitu-
 do in valore, & perpetuitate contractus, adeoque nulla subest ra-
 tio, cur ejusmodi contractus simpliciter & absolute irritus esse de-
 beat. P. Suarez *Cis. Cap. 12. num. 6.* Dn. P. Schmier *ubi supra num.*
105. Dn. P. Schmalzgrueb. *Dict. §. 2. num. 72.*

XXV.

Proprietates Juris Naturalis plures occurrunt. Prima est recti-
 tudo ejus intrinseca; cum enim ea demum præcipiat, vel prohibe-
 at, quæ necessariam, & essentialem habent veritatem honestatis,
 vel malitiæ, non potest non intrinsecam continere rectitudinem.

XXVI.

Secunda, quod sit norma omnium cæterarum legum, ita ut, si ab hac æquitatis regulâ lex positiva deflectat, jam nomen legis non mereatur, sed corruptela sit; tametsi enim lex humana circumstantiam aliquam addere, vel detrudere possit juri naturæ, quo sensu accipiendus est *Text. in L. 6. ff. de J. & J.* non tamen potest præcipere, quod jure naturæ prohibetur, vel prohibere, quod eo jure præcipitur.

XXVII.

Tertia est Universalitas, cum enim fundamentum habeat in recta ratione, omnes illos obligat, in quos cadit recta ratio. Hinc in *Can. 7. Dist. 1.* dicitur esse *commune omnium nationum.*

XXVIII.

Quarta est uniformitas, ubique enim idem est, & eandem vim habet, nec ex diversitate locorum variationem recipit, sicut leges humanæ; nam jus naturæ profluit ex ipsa natura rationali quæ tali tanquam intrinseca ejus proprietas, cum igitur natura rationalis eadem sit ubique, & in omnibus, etiam jus naturale idem erit ubique, & in omnibus, & idè Aristoteles *Lib. 5. Ethic. Cap. 7.* illud describit, *quod ubique eandem vim habet, & non quia videtur, aut non videtur.*

XXIX.

Quinta, quod omnibus ita notum sit, ut non possit invincibiliter ignorari, quod verum est, si loquamur de universalissimis principiis practicis, quæ, si modò intelligamus terminos, assensum etiam ab invito extorquent. Si autem fermo sit de conclusionibus, quæ ex primis principiis practicis deducuntur, tunc interest, utrum suâ sponte, ac sine operoso discursu ex illis profluant, vel utrum magno ingenii conatu opus sit, ut ex illis deducantur. Prioris generis quæ sunt, non possunt saltem diu inculpabiliter ignorari, quia fieri vix potest, ut non tandem animus suspicetur, latere malitiam, quod si fiat, jam ignorantia desinit esse inculpabilis. Quæ verò posterioris sunt generis, etiam ad longum tempus, & fortè ab hominibus

minibus rudioribus per totam vitam ignorari possunt. Confer P. Suarez *Lib. 2. Cap. 8. num. 7.* & Dn. Gletle *dict. Cap. 2. §. 5. num. 5.*

XXX.

Ultima proprietas est immutabilitas; *Qua enim Divinâ quadam providentiâ consisuta sunt, semper firma, ac inconcussa permanent, ut ait Imperator in §. 11. Inst. de J. N. G. & C.* ubi tamen primò mutatio legis propriè dicta, & formalis separari debet à mutatione impropria, & materiali. Mutatio propria, & formalis dicitur, quæ directò afficit ipsam legem, vel ejus obligationem, ut accidit, si voluntate legislatoris expressâ, vel tacitâ lex abrogetur, aut in eâ dispensetur. Improperia verò, & Materialis, quæ directò non incurrit in ipsam legem, sed in ejus materiam, quod fit, si circumstantia, quæ obligationem fundat, tantùm mutetur, ita ut materia exuat conditionem, sub qua terminabat prohibitionem legis.

XXXI.

Porro materia legis naturalis quandoque subjecta est potestati humanæ, quandoque verò non est subjecta. Subjecta est, si vel respiciat res existentes in dominio humano, vel ex præcedente actu voluntatis humanæ pendeat, secus verò subjecta non est, & hoc casu vel saltem subjacet potestati Dei, vel nequidem potestati divinæ substât. Potestati Dei subjacet, si immutari possit absque præjudicio alicujus perfectionis divinæ. Si verò exemptio materiæ à lege repugnet perfectioni, aut sanctitati Dei, tunc nequidem potestati divinæ subjecta erit.

XXXII.

Denique jus Naturæ permissivum separari debet à præceptivo, & prohibitorio. Permissivum mutari potest, quia id, quod permittitur, non præcipitur, sed tamdiu duntaxat permittitur, donec à Legislatore humano ex justâ causâ non fuerit contrarium statutum. Sic jus naturæ statum libertatis, quem homo beneficio naturæ habet, non determinat, nec præcipit, ut singuli homines in libertate relinquuntur, ac proinde potuit jure humano introduci servitus. Sic etiam jus naturæ non præcipit, ut res omnes sint communes,

munes, nec prohibet rerum divisionem, licet prohibeat, ne stante rerum communiōe ullus impediatur, vel arceatur ab usu necessario rerum communium, ac per consequens potuerunt homines à primavâ rerum communiōe recedere, & eas inter se dividere. Eodem modo jure naturæ testamentum etiam insolenne valet, modò de voluntate testatoris constet, interim tamen hoc jus non prohibet, ne septem testes, & aliæ solennitates per Legislatorem civilem ad valorem testamenti requirantur: ergò potuit jus civile disponere, ut testamentum non aliter valeat, quàm si coram septem testibus confectum, & aliis insuper solennitatibus munitum sit. Similiter jus naturæ omnibus quidem venari permittit, non autem præcipit, ut omnes venari possint, ac per consequens potuit à Legislatore humano justis ex causis promiscua Venatio prohiberi.

XXXIII.

Jus autem Naturæ præceptivum, & prohibitorium mutationem propriè dictam, & formalem non recipit; nam, ut paulò antè dictum, mutatio propria, & formalis illa vocatur, quæ directò afficit ipsam Legem, vel ejus obligationem; talem autem mutationem non recipit jus Naturæ, quia illa, quæ hoc jure præcipiuntur, vel prohibentur, intrinsicam, & essentialem continent honestatem, vel malitiam, quam conditionem ut exuant, ne Deus quidem efficere potest, si nulla interveniat mutatio ex parte materiæ, cum is non possit mutare essentias rerum; quamdiu autem manet honestas, vel malitia objecti, tamdiu manet præceptum, vel prohibitio juris naturalis, cum Deus non possit non præcipere ea, quæ evidentem habent honestatem necessariam ad rectitudinem morum, & prohibere ea, quæ continent intrinsicam malitiam, & deordinationem; tametsi enim divina voluntas libera sit in omnibus actionibus ad extra, ex suppositione tamen unius actûs liberi necessitari potest ad alium. Sic suppositâ promissione absolutâ necessitatur ad implendum promissum, & si vult loqui, vel revelare, necessario debet revelare verum. Eodem igitur modo supposito, quòd creare velit naturam rationalem instructam libertate operandi benè, vel male, non potuit non velle prohibere tali creaturæ actus intrinsicè malos, vel nolle præcipere honestos necessarios. *Suarez Cit. Lib. 2.*

Cap. 6.

Cap. 6. num. 13. Deinde quæ præcipit, vel prohibet Jus Naturæ, necessariam habent convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali quâ tali. At ne Deus quidem facere potest, ut, quod habet necessariam convenientiam, vel disconvenientiam cum natura rationali, eandem non habeat, si nulla interveniat mutatio circumstantiarum ex parte objecti: stante autem convenientiâ, vel disconvenientiâ non potest non velle præcipere, aut prohibere tale objectum. Denique præcepta juris Naturæ vel negativa sunt, vel affirmativa: at neutrum genus præceptorum mutari potest. Non primum, quia præcepta negativa prohibent res per se, & intrinsecè malas; uti ergò res intrinsecè mala non potest desinere esse mala; ita nec possunt præcepta negativa per se desinere, aut mutari. Non etiam secundum, quia præcepta affirmativa solum obligant ad actum honestum pro illis circumstantiis, in quibus omissio talis actus esset per se, & intrinsecè mala: ergò, sicut illa omissio non potest non esse mala, ita nec obligatio præcepti affirmativi ad actum illi omissioni contrarium per se desinere, aut mutari potest, ac proinde talia præcepta semper obligant pro suo tempore. P. Suarez *Cir. Lib. 2. Cap. 13. num. 4.*

XXXIV.

Si autem jus naturæ respiciat materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ, saltem improprie mutari potest; mutatio enim impropria, & materialis illa dicitur, quæ directò non afficit ipsam Legem, aut obligationem ex Lege fluentem, sed incurrit in materiam Legis: atqui talem mutationem recipit jus naturæ, si respiciat materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ; nam hoc ipso, quòd materia subjecta sit potestati divinæ, vel humanæ, potest illa voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut, quæ affecta certis circumstantiis præcepta, vel prohibita erat; jam non amplius sit præcepta, vel prohibita; Si enim jus naturæ respicit materiam subjectam potestati divinæ, vel humanæ, non terminat illa præceptum, vel prohibitionem in omnibus, sed in certis duntaxat circumstantiis, ac proinde possunt illæ voluntate Dei, aut hominum ita immutari, ut objectum extrahatur ex numero præceptorum, vel prohibitorum.

D

XXXV.

XXXV.

Si Jus Naturæ respicit materiam subjectam potestati hominum, mutari potest impropiè voluntate ipsorum hominum, quia hoc casu non inducit obligationem absolutam, sed ex certa conditione pendentem, quæ voluntate hominum auferri potest. Sic Lex naturæ, quæ jubet, ut damnum injustè illatum reparetur, non obligat absolute, sed tantùm sub hac conditione, nisi creditor jure suo cedat. Sic etiam Lex, quæ imperat, ut res aliena restituatur, non obligat absolute, sed sub hac conditione, nisi Legislator humanus ex justâ causâ rem priori domino auferat, & possessori addicat. Similiter Leges, quæ jubent, ut res contractu valido promissa præstetur, juramentum servetur, votum emissum adimpleatur, non obstringunt absolute, sed sub hac conditione, nisi legitimus Superior contractum ex justâ causâ dissolverit, vel juramentum, aut votum relaxaverit. Dn. Gletle *Cit. §. 5. num. 12.* P. Suarez *dict. Lib. 2. Cap. 14. num. 20. & 21.* ubi plura affert exempla.

XXXVI.

Si Jus Naturæ respicit materiam potestati divinæ subjectam, factem mutari potest impropiè voluntate, & autoritate Dei; quia non aliter obligat, quàm sub hac conditione, nisi Deus consensum præstet. Exemplum talis mutationis habemus in sacris literis *Genes. 22.* ubi Deus dixit ad Abraham: *Tolle filium tuum unigenitum, & offer eum in holocaustum.* Cùm enim Deus vitæ, & mortis potestatem habeat. *Sapient. 16.* potuisset is Isacum per seipsum interficere, ac per consequens etiam Abrahamo uti potuit tanquam instrumento. Alterum occurrit *Exod. 3.* ubi dixit ad Hebræos: *Cùm egrediemini, non exhibitis vacui, sed postulabit mulier à vicinâ suâ, & ab hospitiâ suâ vasa argentea, & aurea, ac vestes, & ponetis eas supra filios, & filias vestras, & spoliabitis Ægyptum.* Potuit enim Deus vel tanquam supremus rerum omnium Dominus spolia illa Hebræis donare, vel tanquam supremus Judex eis reddere mercedem laborum suorum, ut dicitur *Sapient. 10. vers. 17.* Tertium nonnulli desumunt ex *Osea Cap. 1.* ubi Deus jussit, ut Propheta sibi assumat uxorem fornicationum; nam Deus tanquam supremus corporum humanorum Dominus absolute potuit Oseæ dominium dare in corpus mulieris fornicariæ, etiam

etiam sine ejus consensu, quo facto copula jam non erat fornicaria, quia Propheta non accessit ad alienam, sed ad suam. At nulla cogit necessitas, ut ad hanc interpretationem confugiamus; dici enim potest, quod Deus jussit assumere eam, quæ prius fornicaria erat, non solum ad usum, sed etiam ad matrimonium, & in conjugem; illud autem, quod sequitur, *fac tibi filios fornicationum*, ita intelligi debet, filios, quos mulier illa antea ex fornicatione suscepit, fac tuos per adoptionem. Lyran. *ibid.* P. Suarez *sapè cit. Lib. 2. Cap. 15. num. 20.* Quartum haud pauci in polygamia ponunt, tamen enim pluralitatem uxorum jure naturæ prohibitam esse dicant, viri tamen sanctissimi, & Patriarchæ veteris Testamenti ex concessione divinâ, ut colligitur ex *Deuter. Cap. 21.* plures sibi junxerunt uxores; cum enim Deus plenissimus corporum nostrorum Dominus sit, potuit is uni viro jus dare in corpora plurium foeminarum, & quamvis per mutuam traditionem corporum uni ab uno factam jus quæsitum sit in solidum, hoc ipsum tamen jus subjacet dominio Dei, qui proinde illud ex parte auferre, & corpus unius viri pluribus foeminis commune facere potuit.

XXXVII.

Quoniam autem jus naturæ improprie voluntate Dei mutari possit, si materiam respiciat potestati divinæ subjectam, illorum tamen sententiam probare haud possumus, qui propterea afferunt, Deum in jure naturæ dispensare posse, cum ejusmodi mutatio multum differat à verâ, & proprie dictâ dispensatione; dispensatio enim fit vi solius potestatis legislativæ, quia tollere, & condere Legem ejusdem potestatis est, adeoque tunc Deus diceretur in jure naturæ dispensare, si aliquem ab ejus obligatione eximeret tanquam supremus Legislator: Atqui in allatis exemplis Deus non ulus est potestate legislativâ, sed processit tanquam supremus Dominus, vel ut supremus Juxta extrahendo objectum ex numero prohibitorum; ergo &c. Deinde si Deus dispensare posset in Jure Naturæ, vel posset dispensare in primis universalissimis principiis practicis, qualia sunt, bonum est faciendum, malum est vitandum &c. vel in conclusionibus sive proximè, & immediatè, sive remotè, & mediatè per necessariam consequentiam exinde deductis: atqui in neutro

genere dispensare potest; non in primo, ut omnes fatentur: non etiam in secundo; si enim Deus dispensare non potest in primis principiis practicis, neque dispensare potest in conclusionibus per necessariam consequentiam inde deductis, cum omnis falsitas, vel defectus in conclusione redundet in falsitatem, vel defectum, aut mutationem principii. Confer P. Suarez *alleg. Cap. 15. num. 19. & 29.*

XXXVIII.

Quod si Jus Naturæ respiciat materiam nequidem potestati divinæ subjectam, nullam penitus recipit mutationem, non propriam, ut supra ostensum est, non etiam impropriam, quia hoc ipso, quod ejus materia ne quidem potestati divinæ subjecta sit, illa à Deo immutari haud potest; quamdiu autem materia persistit in suo statu, tamdiu etiam perdurat fundamentum inhonestatis, ac per consequens prohibitio, cum Deus non possit non prohibere illud, quod intrinsicam continet turpitudinem. Certè si materia non est subjecta potestati divinæ, illa semper, & in omnibus circumstantiis retinet suam turpitudinem, & malitiam, quia semper manet dissona naturæ rationali quæ tali: ergo semper manet prohibita. Sic Jus naturale prohibens idololatriam, blasphemiam, perjurium, odium, vel contemptum Dei, mendacium &c. omnem penitus mutationem respuit, quia respicit materiam nequidem potestati divinæ subjectam. P. Suarez *cit. Cap. 15. num. 22.*

§. III.

De Jure Gentium.

S U M M A R I A.

- I. *Jus Gentium sumitur vel latè, vel strictè: Et strictè porro vel propriè, vel impropriè.*
- II. *Propriè acceptum definitur, & pro genere ponitur Conventio: Unde*
- III. *Primò improbatum eorum sententia, qui contendunt, Jus Gentium esse speciem Juris Naturalis.*
- IV. *Secundò*

- IV. *Secundo refutatur Nonnemo, qui ait, virtutem legalem, & obligativam provenire à Deo tanquam Authore humanae societatis.*
- V. *Tertio refellitur eorum opinio, qui gentibus collectivè sumptis adscribunt prerogativam imperii.*
- VI. *Dividitur Jus Gentium primò in affirmativum, & negativum,*
- VII. *Secundo in Universale, & particulare.*
- VIII. *Tertio in externum, & internum.*
- IX. *Quarto in scriptum, & non scriptum.*
- X. *Utrum sustineri possit divisio in primarium, & secundarium?*
- XI. *Causa efficiens sunt Gentes vel omnes, vel pleraque, vel etiam pauca, ac fortè duo tantum.*
- XII. *Causa impulsiva fuit quadam necessitas.*
- XIII. *Subiectum sunt Gentes quæ tales, seu quatenus sunt membra generis humani.*
- XIV. *Objectum Juris Gentium constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se.*
- XV. *Quomodo differat, tum à Jure Natura, tum à civili?*
- XVI. *Quomodo promulgetur?*
- XVII. *Effectus ejus stat in obligatione justitiæ, quam tamen comitatur obligatio legalis, quæ nascitur ex Jure Natura.*
- XVIII. *Jus Gentium propriè sumptum etiam propriè dictum, & formalem recipit mutationem, ab una tamen gente solâ mutari haud potest.*
- XIX. *Jus Gentium autem impropriè dictum à qualibet Gente liberè mutari potest.*
- XX. *Quomodo Jus Gentium probetur?*

I.

JUS Gentium sumitur vel latè, vel stricte. Latè pro omni illo jure, quo Gentes humanæ utuntur, ut in *L. 1. §. 4. ff. de J. & J.* Atque hoc sensu etiam Jus naturale complectitur. Sic in *L. 2. ff. eod.* Jctus Religionem quoque erga Deum, reverentiam in parentes, pietatem in patriam ad Jus Gentium retulit, quæ tamen haud dubiè juris sunt naturalis. Si verò stricte sumatur, appellatione Juris

Gentium intelligitur jus pluribus quidem populis commune, à naturali tamen distinctum. Et hoc modo rursus sumitur vel propriè, vel impropiè. Propriè accipitur pro eo jure, quod inter plures Gentes quæ tales cum mutuâ obligatione receptum est. Impropiè verò denotat illud jus, quod ob utilitatem aliquam pluribus populis sine obligatione mutuâ placuit; sæpè enim diversi populi eodem jure utuntur, vel quia certæ Leges, utut in necessitate naturæ fundatæ haud sint, adeò tamen propinquæ, & consentaneæ sunt naturæ, ut populis moratoribus ultrò se commendaverint, vel quia necessitas, aut utilitas easdem pluribus gentibus Leges persuasit, vel denique quia ipsa morum similitudo diversas gentes ad easdem Leges recipiendas invitavit, quia tamen non ex mutuo pacto, sed ex libera cujusque gentis voluntate fuerunt receptæ, nec convenientem societatem, & communicationem gentium inter se, sed cujusvis populi seorsim felicitatem respiciunt, ideò Jus Gentium propriè dictum non constituunt, & hoc sensu Jcti Romani multa ad Jus Gentium referunt, quæ non nisi juris civilis sunt, quod tamen à pluribus populis observatur. P. Suarez *sapè cit. Lib. 2. Cap. 19. num. 8. & 10. & Cap. 20. num. 1.* Dn. Gletle *Tit. 2. Cap. 3. §. 3. num. 1.*

II.

Jus Gentium propriè acceptum in §. 2. *Inst. de J. N. G. & C.* ab Imperatore describitur esse illud, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt. Accuratiùs ita defini potest, quod sit *Conventio, qua Gentes quæ tales in ordine ad ea obligatione mutuâ consociantur, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent.* Ita Dn. Gletle *Tit. 2. §. 3. num. 2.* Ajo, Jus Gentium esse *Conventionem*, in quo assentientem etiam habeo Grot. qui in *Prolegom. num. 1.* Jus Gentium, scilicet universale, moribus, & pacto tacito introductum esse, & porrò *num. 53.* tanquam ex condicito obligare scribit. Item *Lib. 2. Cap. 3. §. 5.* expressè asserit, Jus Gentium vim pacti inter Gentes habere. Dissentiunt multi, & quidem

III.

Primò haud pauci contendunt, Jus Gentium speciem esse juris naturalis. At malè; nam Jus Naturæ ea tantum præcipit, vel prohibet,

hibet, quæ continent intrinsecam, & essentialem honestatem, vel malitiam: quæ autem Jus Gentium præcipit, vel prohibet, non continent intrinsecam, & essentialem honestatem, vel turpitudinem. Sic Jus Gentium prohibet, hostem veneno interficere, quod tamen, suppositâ belli justitiâ, non continet intrinsecam turpitudinem; quid enim interest, utrum hoc, vel illo modo hostem interficiam, si ille jure interfici potest? Sic etiam Jus Gentium præcipit, ut, nisi justa subsit recusandi causa, Legati admittantur, & tamen admissio Legatorum non continet essentialem honestatem, ita ut ejus oppositum sit intrinsecè, & essentialiter turpe.

IV.

Secundò Nonnemo ait, virtutem legalem, & obligativam Juris Gentium provenire à Deo, tanquam Authore humanæ societatis, seu Supremo Politiarum, & rerum publicarum Principe. At rursus malè; quia ad convenientem communicationem gentium inter se præter jus naturæ, quo non tantum singuli homines, sed & gentes omnes quæ tales obstringuntur, sufficit, quòd illæ in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipsarum inter se pertinent, arbitrariâ conventionem confociari possint, ex qua cum non tantum nascatur obligatio rigorosa justitiæ, sed insuper ex jure naturæ resultat obligatio legalis fidem datam servandi, nulla penitus appareat necessitas fingendi, quòd Deus præterea tacitè illi conventioni inter Gentes initæ superaddat virtutem legalem, præsertim cum sacræ literæ ne remotum quidem ejus rei suppeditent indicium.

V.

Tertiò alii asserunt, Jus Gentium procedere ab omnibus Gentibus collectim, non sigillatim sumptis, esse autem Gentes omnes collectim sumptas Superiores singulis, perinde ut in statu polyarchico omnes, qui jus suffragii habent, simul sumpti Superiores sunt singulis. At hæc opinio nullo modo sustineri potest; si enim Gentes collectim sumptæ singulis gentibus Superiores essent, prærogativam Imperii non nisi Deo, quippe à quo omnis potestas procedit, referrent in acceptis, & quidem vel tanquam libero Collatori, vel tanquam Authori naturæ: neutrum autem dici potest. Non primum,

num, quia in sacris literis de hoc ne verbulum quidem habetur: non etiam secundum, quia conservatio, & felix status generis humani potestatem hanc non exigit, cum felicitati, ac incolumitati Gentium satis prospectum sit per hoc, quod communitates perfectæ summum obtineant imperium, ac quoad ea, quæ pertinent ad convenientem communicationem plurium Nationum inter se, pacto, & arbitrariâ conventionem consociari possint. Deinde si Gentes omnes collectim sumptæ à Deo tanquam Authore Naturæ haberent prærogativam Imperii, debuisset Genus humanum consensu omnium Nationum coaluisse in unam aliquam Rempublicam: atqui hoc manifestò falsum est, tum quia de eo neque ex historiis, neque ex monumentis aliis constat, tum quia fieri non potuit, ut suffragiis omnium Gentium consurgeret magna hæc Respublica, cum plurimæ Nationes etiamnum nobis incognitæ sint. Porro si Gentes collectim sumptæ haberent prærogativam Imperii, singuli essent veri, ac propriè dicti subditi illius magnæ Aristocratiz, quod itidem evidenter falsum est; cum enim certum, ac indubitatum sit, quod singulæ Gentes summâ instructæ sint potestate, non possunt illæ alicui Superiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subjectæ esse, cum implicet, habere summam potestatem, & tamen potestatem Superiorem ejusdem ordinis, & lineæ agnoscere, sic enim esset summa, & non esset summa. Jus Gentium igitur non est univoca species juris pro Lege accepti, quia Lex omnis vi essentiz suæ procedere debet à Superiore quâ tali: atqui Jus Gentium non procedit à Superiore, cum una Gens non sit Superior alterâ, nec omnes collectim sumptæ, Superiores sunt singulis: ergò &c. Confer Dn. Gletle *Cit. Tit. 2. Cap. 3. §. 2.*

VI.

Dividitur I. in affirmativum, & negativum. Affirmativum dicitur, quod actum aliquem præcipit, v. g. admissionem Legatorum. Negativum, quod actum aliquem prohibet, v. g. violationem Legatorum, ne arma, & fontes veneno inficiantur.

VII.

Dividitur II. in universale, & particulare. Universale est, quod plurimum, & fortè Gentium moratorum omnium convenientem societatem,

cietatem, & communicationem pro fine suo habet. Particulare, quod paucarum, ac fortè duarum tantum Gentium communem felicitatem respicit. Sunt quidem, qui Jus Gentium particulare non agnoscunt, ac proinde hanc divisionem improbant. At ego causam non video, cur non possit retineri, cum Jus Gentium non ex numero Gentium, sed ex fine sit æstimandum. Unde si vel duo populi arbitraria conventionem confociantur in ordine ad ea, quæ ad communem felicitatem ipsarum inter se pertinent, verum jus gentium confurgit. Si tamen simpliciter fiat mentio juris gentium, semper per excellentiam intelligitur universale. Dn. Gletle *Cis. Cap. 3. §. 4. num. 3.*

VIII.

Dividitur III. in externum, & internum. Externum dicitur, quod impunitatem tantum extrinsecam, vel etiam tutelam publicam actui conciliat. Internum, quod actum in foro quoque interno justum reddit, uti fit, si verletur circa actum indifferentem; Si verò permittat aliquid, quod jure Naturæ prohibitum est, tunc actui tantum impunitatem extrinsecam conciliat, ita ut in foro externo non possit puniri, qui talem actionem exercuit. Sic Jus, quod hosti hostem & in persona, & in rebus lædere permittit, respectu illius, qui justum bellum gerit, internum est, si consistat intra modum jure naturæ concessum, respectu alterius verò externum; licet enim is in alio territorio fortè deprehendatur, propterea tamen tanquam homicida, aut raptor puniri haud potest, quin publicæ etiam judiciorum autoritate ab omnibus Gentibus in possessione rerum hosti esseptarum tuendus est; interim tamen, si belli causa injusta sit, etiamsi bellum solenni modo fuerit susceptum, in foro interno injusti sunt tales actus.

IX.

Dividitur IV. in scriptum, & non scriptum. Scriptum est, quod expresse consensu Gentium constat, quod pertinent fœdera, & aliæ conventiones publicæ, quæ communem felicitatem Gentium partientium respiciunt. Non scriptum, quod consensu tacto, seu usu, & consuetudine Gentium sit introductum. Huc spectant jura

E

Legatio.

Legationum, libertas exercendi commercia cum exteris, jura belli, Repressalia, & cœtera juris Gentium universalis capita.

X.

Dividitur ab aliquibus V. in primævum, & secundarium. Primævum vocant, quod ratio naturalis inter omnes homines constituit: Secundarium verò, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt. At hanc divisionem rectè alii rejiciunt, quia falso nititur supposito, quasi scilicet jus naturale sit illud, quod natura omnia animalia docuit, quam definitionem sup loco refutavimus. Unde cum Jus Gentium, quod ipsi primævum appellant, sit ipsum Jus Naturæ, illud autem, quod ab ipsis secundarium dicitur, demùm sit verum Jus Gentium, ideò per se corrumpit hæc divisio. Planè si Jus Gentium latè accipiatur pro omni illo jure, quo Gentes humanæ utuntur, tolerari quidem potest hæc divisio, at tunc Jus Gentium non erit species juri naturali contradistincta, sed respectu Juris naturæ, & Juris Gentium strictè sumpti genus constituet, quo modo subinde Grot. Jus Gentium accepit; nam sæpè jus illud, quod usu, & humanis necessitatibus exigentibus Gentes sibi constituerunt Jus Gentium voluntarium appellat ad distinctionem scilicet Juris naturalis, quod & ipsum Jus Gentium dici posse ait *Lib. 1. Cap. 2. §. 4. num. 1. & 2. & alibi.*

XI.

Causa efficiens Juris Gentium sunt Gentes quæ tales, vel maturiores omnes, vel pleræque, vel etiam paucæ, & fortè duæ tantùm; nam, ut paulò antè dictum est, Jus Gentium non ex numero Gentium, sed ex fine æstimari debet.

XII.

Causa impulsiva fuit quædam necessitas; tametsi enim genus humanum in varios populos, & nationes fuerit divisum, semper tamen retinet unitatem aliquam, non solum specificam, seu fundatam in similitudine naturæ, sed etiam quasi politicam, & moralem propter naturale præceptum mutui amoris, & misericordiæ, quod ad omnes etiam extraneos extenditur. Hinc, licet quævis Gens commu-

communitatem perfectam constituat, quælibet tamen etiam membrum est hujus universi, prout ad genus humanum spectat. Cum autem nulla earum sibi adeo sufficiens sit, ut non interdum ad melius esse, & majorem utilitatem, interdum etiam ob moralem necessitatem mutuo auxilio, societate, & communicatione indigeat, ideò jure opus erat, quo Gentes in hoc genere societatis, & communicationis dirigerentur: Et quamvis magnâ ex parte hoc fiat per Jus naturæ, illud tamen suppeditat regulas nimis generales, quæ non sufficiunt singulis negotiis determinandis, in quibus Liberae Gentes inter se communicant; necesse igitur erat, ut specialia quædam jura usû Gentium introducerentur. Confer P. Suarez *supè Cit. Lib. 2. Cap. 19. num. 9.*

XIII.

Subjectum Juris Gentium itidem sunt Gentes quæ tales. Possunt nimirum homines considerari vel tanquam creaturæ rationales, vel tanquam membra totius generis humani in diversas Gentes dispersi, vel denique tanquam membra certæ, ac determinatæ Republicæ. Primo modo spectati diriguntur Jure naturæ: Secundo Jure gentium: Tertio Jure civili. Non obstringuntur autem Jure gentium omnes planè gentes: nam, extra Jus naturale, & divinum novum, nullum de facto reperitur Jus omnibus Gentibus commune: Sed illæ tantum, quarum voluntate expressa, vel tacita coaluit; cum enim vim pacti habeat, non alios obstringere potest, quam qui in illud consenserunt. Unde contingere potest, ut, quod in una parte orbis terrarum Jus Gentium est, alibi non sit; quemadmodum jus illud, vi cujus bello solenni capti servi fiunt capientium, nec semper, nec apud omnes Gentes receptum fuisse testatur Grot. *Lib. 3. Cap. 7. §. 8.*

XIV.

Objectum Juris Gentium in genere constituunt ea, quæ pertinent ad convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se. In specie huc spectant admissio, & inviolabilitas Legatorum, libertas exercendi commercia cum exteris, jus sepulturæ, repressalæ &c. Ex adverso, quæ ad pacem, concordiam, & tranquillitatem

quillitatem civium alicujus Reipublicæ inter se pertinent, illæ ad Jus civile referenda sunt.

XV.

Forma Juris Gentium duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specifica, qua tum à Jure naturæ, tum civili distinguitur. A Jure naturæ differt I. ratione causæ efficientis; nam Jus Gentium voluntate Gentium fuit constitutum, Jus autem naturæ procedit à Deo tanquam Authore naturæ. II. Ratione subjecti; nam Jus Gentium non obstringit alias Gentes, quam quarum voluntate expressâ, vel tacitâ coaluit, Jus naturæ verò obligat omnes omninò homines. III. Ratione objecti; nam Jus Gentium respicit objectum arbitrarium, seu talè, quod non continet intrinsecam, & essentialem honestatem, vel malitiam, Jus naturæ autem præcipit, vel prohibet ea, quæ per se, & intrinsecè sunt honesta, vel turpia. IV. Ratione formæ; nam essentia Juris gentium consistit in arbitrariâ conventionè Gentium, Jus naturæ verò habet formam Legis propriè dictæ. V. Ratione effectûs; nam Jus Gentium parit obligationem justitiæ, Jus naturæ autem obligationem legalem. VI. Jus Gentium absolute loquendo mutabile est, non verò Jus naturæ. A Jure civili autem differt, quòd Jus Gentium consensu plurium Gentium in communem ipsarum utilitatem, Jus civile verò voluntate cujusque populi in proprium suæ Reipublicæ bonum sit constitutum.

XVI.

Forma extrinseca stat in ejus promulgatione. Promulgator autem Jus gentium non scriptum constanti usu, & praxi gentium in materia sibi consentaneâ conformiter operantium, & oblata occasione tanquam ad jus commune provocantium: Scriptum verò, seu expresso gentium consensu constitutum, si promulgetur, quamquam promulgatio ad ejus efficaciam necessaria haud sit, eodem sermè modò promulgari solet, quo Leges civiles.

XVII.

Effectus Juris Gentium est, quòd pariat obligationem justitiæ; talis enim nascitur ex omni conventionè validâ, ac proinde, cum Jus

Jus gentium species sit conventionis, non potest non ex illo nasci obligatio justitiæ; obligationem autem legalem Jus gentium non producit, quia conventio gentium quæ talis inducere non potest obligationem legalem, cum una gens non sit Superior alterâ, nec omnes gentes collectim sumptæ Superiores sint singulis, nec etiam Deus, sive tanquam Author naturæ, sive tanquam Supremus Politiarum, & Rerumpublicarum Princeps eidem vim, & animam legalem infundat, ut latius supra est ostensum. Nihilominus Jus gentium comitatur obligatio legalis, quæ immediatè provenit ex illo Juris Naturæ principio: *Fides data est servanda.*

XVIII.

Tametsi autem Jus gentium universale adeo conveniens sit rectæ rationi, & societati gentium, ut quasi instigante naturâ fuerit receptum, quia tamen non præcisè in necessitate naturæ, sed in liberâ gentium conventionem fundatum est, neque ea, quæ præcipit, vel prohibet, intrinsecam, & essentialem continent honestatem, vel malitiam, ideo illud non solum improprium, & materiale, sed etiam propriam, & formalem per se, & absolutè loquendo recipit mutationem, velut in eo, quod capti in bello servi fiant capientium, inter Christianos defacto mutatum, & sublatum est; quamvis enim capti custodiri soleant, donec vel permutentur, vel redimantur, servi tamen non amplius fiunt. Ab una tamen gente solâ Jus gentium mutari non potest, itz ut illa ab obligatione contractâ liberetur; nam, ut dictum, ex arbitrariâ gentium conventionem rigorosa nascitur obligatio justitiæ, quam una gens invitis cæteris excutere haud potest, quia nexum obligationis exuere non potest debitor invito creditore. Accedit, quod Jus gentium plurimum Nationum communem felicitatem respiciat; licet scilicet utilitas ejus cesset respectu unius gentis, non tamen hoc ipso etiam desinit quoad reliquas, ac per consequens nec desinit obligatio. P. Suarez *supius alleg. Lib. 2. Cap. 20. num. 6. & 8.* Dn. Gletle *cit. Cap. 3. §. 6. num. 3. & 4.*

XIX.

Aliud dicendum est de Jure gentium improprie sumpto, hoc enim à quavis gente liberè mutari potest; nam hoc ipso, quod sine
 E 3 obligat

obligatione mutuâ inter gentes receptum sit, per talem mutationem non infertur aliis injuria. Deinde Jus hoc suapte naturâ nihil aliud est, quàm Jus civile pluribus populis seorsim commune, ac pro utilitate cujusque Reipublicæ sine respectu ad alias constitutum. Certum autem est, quòd Jus civile à quavis gente liberè mutari possit, licèt aliæ gentes non consentiant, quia non tenetur una gens se aliis conformare. P. Suarez *ubi supra* num. 7.

XX.

Probatur Jus Gentium universale eodem modo, quo consuetudo, scilicet usu continuo, & testimonio peritorum; nam usus continuus gentium in materia, quæ ad convenientem societatem, ac communicationem ipsarum inter se pertinet, hoc jus suapte naturâ infert: scriptoribus autem illustribus, ac probatis, si unanimes voce aliquid Juris gentium esse testentur, absque temeritatis notâ fides denegari haud potest. Jus Gentium autem particulare eo modo probatur, quo conventiones aliæ probari solent. Grot. *Lib. 1. Cap. 1. §. 14. num. 2.*

CAPUT II.

De Civitate.

CUM Jus publicum Universale suapte naturâ supponat, genus humanum in diversas coaluisse Civitates, Lex methodi exigit, ut jam de civitate plenius differamus. Sit igitur

§. I.

De Civitate in genere.

SUMMARIA.

- I. *Unde dicta sit Civitas?*
- II. *Afferuntur varia acceptiones Civitatis.*
- III. *Vocatur alio nomine Respublica, qua tamen accuratè loquendo differt à Civitate.*
- IV. *Adducuntur varia definitiones Civitatis.*

∇. *Rejici-*

- V. *Rejicitur opinio illorum, qui nullam in definitione civitatis summi Imperii mentionem faciendam esse putant.*
- VI. *Dividitur primò in simplicem, & mixtam: simplex in Monarchicam, & Polyarchicam: Et hac porro in Aristocraticam, & Democraticam.*
- VII. *Dividitur secundo in Regularem, & irregularem.*
- VIII. *Necessitas civitatum deducitur tum ex imbecillitate, tum ex malitia natura humana per peccatum corrupta.*
- IX. *Prima civitatum origo ad tempora antediluviana referenda est.*
- X. *Causa efficiens civitatis remota est Deus tanquam Author natura.*
- XI. *Respondetur illis, qui negant, hominem naturaliter ferri ad societatem civilem.*
- XII. *Causa proxima sunt illi, qui animo pangenda inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt.*
- XIII. *Debent illi diversa esse conditionis.*
- XIV. *Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, qua homini extra civitatem ab homine imminere possunt.*
- XV. *Materia Civitatis proxima est cœtus hominum in unum corpus morale, ac politicum consociatus: remota verò sunt familia.*
- XVI. *Causa formalis civitatis est summum Imperium.*
- XVII. *Finus stat in civili beatitudine tum internâ, tum externâ*
- XVIII. *Civitas est societas perfecta, sibiq; sufficiens ad bene, beatèq; vivendum.*
- XIX. *Est ab omni externo Imperio libera.*
- XX. *Sustinet vicem unius persona moraliter à singulis diversa.*
- XXI. *Quo sensu dicatur esse immortalis, & perpetua?*
- XXII. *Est Societas inæqualis.*
- XXIII. *Civitas interit interitum vel materia, vel forma: potest autem materia duobus modis interire.*
- XXIV. *Similiter forma civitatis duobus modis interire potest.*
- XXV. *Si populus loco saltem migraverit, populus esse non desinit.*
- XXVI. *Nec civitas esse desinit, si muri tantum urbis dejecti sint.*
- XXVII. *Sed nec mutata Regiminis formâ eadem civitas esse desinit.*
- XXVIII. *Acci-*

XXVIII. *Accidere potest, & quidem tribus modis, ut ex una civitate dua, pluresve fiant civitates.*

XXIX. *Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idq; duplici modo.*

I.

Civitem à coeundo quasi *coivitem* dictam esse existimat Calvin. *Lexic. Jurid. voc. civitas*. Nisi enim plures homines animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeant, civitas consurgere haud potest, cum non omnis hominum multitudo civitas sit, sed illa demum, quæ unum efficit corpus morale, quod absque ejusmodi coitione fieri nequit, quia alias deficeret unio, seu vinculum morale, quod plures homines in unum corpus politicum compingeret. Unde etiam civitatem quasi civium unitatem dictam esse scribit Tholosan. *de Republ. Lib. 1. Cap. 3. num. 1.*

II.

Accipitur vox *Civitatis* variè, & quidem I. pro domibus, & ædificiis, ut in *L. 2. §. 14. Cod. de Offic. Præf. Prætor. Afric. L. 6. L. 12. §. 6. Cod. de ædific. privat.* II. Pro conditione Legali faciendi ea, quæ solis civibus competunt, ut in *L. fin. ff. de capit. minut. & passim alibi.* III. Pro omni multitudine hominum civili vinculo sociatâ, & iisdem mœnibus inclusâ, quo sensu civitas differt ab urbe, hæc enim in parietibus, ædificiis, & muris consistit, civitas autem in ipsa hominum multitudine posita est, ac proinde urbs quasi domicilium civitatis est. Unde Cicer. *4. Academ. Quest. Cap. 137. Roma*, inquit, *urbs est, & eam civitas incolit.* Quod si quandoque appellatione urbis ipsa hominum multitudo intelligatur, ut cum Virgil. *Lib. 1. Æneid. urbem somno, vinoque sepulcrum* dixit, per metonymiam continens pro contento sumitur. IV. Denique accipitur pro integro alicujus Reipublicæ populo, quo sensu omnes illi unus, & ejusdem civitatis esse dicuntur, quibus una, & eadem Imperii Majestas dominatur, etiamsi moribus, institutis, linguâ, ac infinitâ propemodum Gentium varietate distinguantur. Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 6. num. 42.* Et ita porro sumitur vel pro sola multitudine parentium, veluti cum Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 6. num. 1. sum-*
mam

mam potestatem civilem definit esse facultatem moralem civitatem gubernandi, vel pro multitudine ex parentibus, & imperantibus conflata. Atque in hac acceptione

III.

Civitas alio nomine vocatur Respublica; licet enim ab invicem differant, eò quòd civitas ipsum cœtum multitudinis, Respublica autem illius cœtus ordinem denotet, ac proinde civitas quasi materia sit, in quam Respublica tanquam forma inducatur, quo sensu Isocrates Rempublicam civitatis animam esse dixit, passim tamen hæc duo vocabula hodie confundi solent.

IV.

Definitiones civitatis varias reperio apud A. A. Böhmer. *Introduct. in J. P. U. Part. Spec. Lib. 1. Cap. 3. §. 1.* eandem definit, quòd sit cœtus, seu complexus plurium hominum sub Imperio pactis vel expressis, vel tacitis unitus tutioris, vel tranquillioris vita gratiâ. Dn. P. Schmier in *J. P. U. Lib. 1. Cap. 2. Sect. 4. §. 1. num. 137.* eandem definit, quòd sit societas perfecta cum debita imperantium, & parentium subordinatione propter civilem beatitudinem coadunata. Nicol. Hert. *de mod. constit. Civit. Sect. 1. §. 1.* quòd sit societas hominum mutuis eorundem pactis conflata, & potestate instructa, qua singularum viribus ad tranquillam, & beatam vitam uti possit. Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 1. Cap. 6. pag. mihi 86. & Tract. de eo, quod civit. agit pag. 689.* quòd sit societas hominum perfecta, rebus necessariis instructa, certoq; imperandi, ac parendi ordine constituta ad benè, beateq; vivendum. Thom. *Inst. Jurisprud. divin. Lib. 3. Cap. 6. §. 1. num. 6.* quòd sit societas naturalis summum Imperium continens, omnis sufficientia, & beatitudinis civilis gratiâ. Claris. Dn. P. Seybold *de Republ. Christ. Part. 1. §. 1. num. 1.* quòd sit cœtus hominum ob communem utilitatem juris consensu in commune Regimen consociatus ad benè, beateq; vivendum. Quæ definitiones tametli verbis differant, re ipsâ tamen differre non videntur, omnes enim in eo conveniunt, quòd civitas sit cœtus hominum perfectus ob civilem beatitudinem consociatus, summoque armatus imperio.

F

V. Sunt

V.

Sunt quidem, qui putant, nullam in definitione civitatis summi Imperii mentionem faciendam esse. At malè, quoniam sine summo Imperio civitas nulla dari potest; quod enim anima est in corpore humano, hoc summum Imperium est in corpore politico civitatis; Sicut ergò corpus humanum non informatum ab anima homo non est, ita nec cœtus multitudinis summo exutus Imperio civitas amplius est, tametsi civilis confociatio persistat. Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 6.*

VI.

Dividitur civitas I. à forma Regiminis in simplicem, & mixtam: simplex porro in Monarchicam; & Polyarchicam. Monarchica est, in qua summa potestas residet penes unum, qui tanquam caput universam communitatem gubernat. Polyarchica verò, in qua summa potestas residet penes plures unius personæ vicem sustinentes: Eaque rursus vel Aristocratica est, vel Democratica. Aristocratica dicitur, in qua concilium optimatum ex universis delectum summam obtinet potestatem. Democratica verò, in qua summa potestas est penes universum populum. Has tres gubernandi formas Senec. *Epist. 16.* ita describit: *interdum populus est, quem timere debeamus, interdum, si ea civitatis disciplina est, ut plurima per Senatum transigantur, gratiosi in ea timentur viri, interdum singuli, quibus potestas populi, & in populum data est.* Breviori verborum compendio Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 1. cunctas nationes, & urbes populas, aut primores, aut singuli regunt.* Mixta verò consurgit civitas, & simplices hæ Regiminis formæ inter se misceantur, de quo infra.

VII.

Dividitur II. in regularem, & irregularem. Regularem voco, quæ communem civitatibus quasi congenitam indolem, ac naturam salvam, & integram retinet: Irregularem verò, quæ ab hac communi civitatum naturâ, & indole in uno, alteròve degenerat. In quibus autem communis illa civitatum indoles, & natura consistat, itidem infra declarabitur.

VIII. Ne-

VIII.

Necessitatem civitatum Dn. P. Seybold. *Cit. Part. 1. §. 3.* tum ex imbecillitate, tum ex malitia naturæ humanæ per peccatum corruptæ deducit: *Ea enim, inquit num. 2. est humana natura imbecillitas, ut homo sibi solus, & sine aliorum hominum ope minimè sufficiat ad rectè vivendum secundum suæ naturæ conditionem.* Et porro num. 7. cum post amissam per peccatum originale justitiam homo ad malum pronus sit ab adolescentiâ suâ, & natura humana plena sit pravis affectionibus, quibus exagitur, hinc, si nulla in orbe Respublica forent, totum genus humanum profligatis virtutibus ad scelera deflecteret, pietas, Religio, justitia, virtutes omnes jacerent; impietas, malefacta, injuria, injustitia, crimina omnia sine fræno dominarentur; omnia plena forent cadibus, latrociniis, rapinis, furtis, dolis, fraudibus, seseq; mutuis claudibus conficerent homines, feretq; totus hic terrarum globus, quem Deus hominibus in quietum habitaculum destinavit, spelunca latronum, & fera laniena theatrum, in quo suo sanguini innataret genus humanum. Ita cit. Author, & verissimè.

IX.

Prima civitatum origo antiquissima, & ad tempora antediluviana referenda est, sic enim *Genes. 4. vers. 17.* dicitur, Cainum, postquam scilicet ejus familia tantâ crevisset numerositate, ut haberet jam populi quantitatem, *adificasse civitatem, eamq; ex nomine filii sui Henoch vocasse Henochiam;* exemplum Caini posteri haud dubiè secuti successu temporis plures condiderunt civitates, cum enim à creatione mundi usque ad diluvium 1656. effluerint anni, totusque mundus hominibus fuerit repletus, credibile non est, toto illo tempore nullos porro fuisse cœtus perfectos societatis vinculo sub uno Regimine consociatos. Post diluvium verò per Noëmi filios, & posteros in toto terrarum orbe diffusos civitates, Gentes, Nationes, & regna fuisse erecta, propagata, & dilatata, constat *ex Genes. Cap. 10.* latè Dn. P. Seybold *Cit. Part. 1. §. 8. & aliquot seqq.*

X.

Causa efficiens civitatis duplex est, remota, & proxima. Remota est Deus ut Author naturæ, qui homini appetitum societatis

non tantum domesticæ, sed & civilis impressit; talem enim homo appetit societatem, in qua obtinere possit ea, quæ ad convenientem vitæ conservationem, ac felicitatem statu suo dignam pertinent: Atqui in sola societate domesticâ hæc non potest obtinere, cum partes talis communitatis imperfectæ sufficiens subsidium, ac mutuum juvamen, quo ad conservationem vitæ, & felicitatem indigemus, sibi invicem præstare haud possint: ergo &c. Certè talem natura humana ambit societatem, quæ perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem, qualis nimirum humano modo comparari potest, eidem conferre queat: sola autem domestica societas talem felicitatem homini nequit conferre, quia sufficiens haud est ad paranda ea omnia, quibus ad benè, beatèque vivendum indigemus, aut ad avertenda omnia illa mala, & incommoda, quibus expositi sumus, ut facilè consideranti patet: ergo appetit non tantum societatem domesticam, sed ulterius tendit. Deinde ideò homo appetit societatem, quia sibi non sufficit ad necessaria vitæ, si solitarius maneat: Ergo, quò magis societas sufficiens est ad necessaria vitæ, eò magis homo illam appetit: Atqui societas civilis tanquam perfectâ magis sufficiens est ad necessaria vitæ, quàm domesticâ, quæ est imperfectâ, & suapte naturâ ordinatur ad perfectam: ergo magis appetit societatem civilem, quàm domesticam, ac proinde appetitus noster neutiquam impletur per solam societatem domesticam. Consentient Molin. *de J. & J. Tract. 2. Disp. 22. num. 8.* Dn. P. Schmier *J. P. U. Lib. 1. Cap. 2. Sect. 4. §. 2. num. 151. & seqq.* Dn. P. Seybold *cit. Part. 1. §. 4. & 5. & plures alii.*

XI.

Non aridet hæc nostra Sententia Puffendorffio *de J. N. & G. Lib. 7. Cap. 1. §. 4.* quem sequitur Thomaf. *Inst. Jurisprud. divin. Lib. 3. Cap. 6. num. 21. & seqq.* qui eandem hoc argumento impugnant: homo naturaliter fertur ad hoc, ut nemini subjectus esse, ut omnia suo agere arbitrio, ut proprio commodo velificari velit: ergo, *inquiunt*, naturaliter non fertur ad societatem civilem; qui enim civitatem subit, naturalis libertatis jacturam facit, ac imperio se subicit, quod præter alia etiam jus vitæ; & necis in ipsum complectitur, & cujus jussu plurima facienda sunt, à quibus aliàs abhorrebat, &

& omittenda, quæ vehementer appetebat, ita ut plurimæ actiones ad bonum societatis referendæ sint, quod sæpè à bono singulari videtur discrepare. At hoc argumentum sententiam nostram non evertit; quivis enim naturaliter fertur ad id, quod ipsi majus bonum est, neglecto minori, si majus aliter obtinere nequeat: majus autem bonum est felicitas, ac beatitudo vitæ, quàm libertas naturalis: ergò, cum homo perfectam, & integram felicitatem, ac beatitudinem vitæ, qualis nimirum humano modo comparari potest, in hoc corruptæ naturæ statu non aliter obtinere queat, quàm si libertatis naturalis jacturam faciat, & civitatem subeat, ac se Imperio subjiciat, is naturaliter fertur ad societatem civilem, perinde ut naturaliter fertur ad conservationem vitæ etiam cum jactura alicujus membri, si illam aliter conservare nequeat, tametsi aliàs naturaliter feratur ad conservandam integritatem membrorum.

XII.

Causa efficiens proxima civitatis sunt illi, qui animo pangendæ inter se societatis civilis in unum cœtum coeunt; nisi enim singuli cum singulis expressè, vel tacitè paciscantur, quòd ob communem felicitatem in unum, & perpetuum cœtum coire velint, multitudo hominum unum corpus morale non facit, sed rude tantum erit aggregatum, ex quo, quamdiu tale manet, tam parum consurgere potest civitas, quàm parum ex tabulis, aut lapidibus inter se non connexis navis, aut domus. Ut igitur plena, & perfecta vitæ civilis consociatio, quæ multitudini hominum rationem corporis politici demum tribuit, inducatur, omninò mutuâ singulorum cum singulis conventionem sive expressâ, sive tacitâ opus est. P. Suarez *de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4.* Puffendorf. *cit. Lib. 7. Cap. 2. §. 6. & 7.* Nicol. Hert. *de mod. consis. civit. Sect. 1. §. 2.*

XIII.

Necesse autem est, ut illi, qui mutuis pactis in corpus civitatis coalescunt, diversæ sint conditionis; *Respublica enim*, ut Dion. Halicarnas. *Lib. 7.* scribit, *quodammmodo corpori humano similis est. Utrumque est compositum, & constat ex multis partibus, quarum singulæ nec eandem vim habent, nec usus pares exhibent: nam in Republica una-*

quaque gens proprium aliquem Reipublica usum prabet, ut membra corpori; alii enim agros colunt, alii pro ipsis pugnant cum hostibus, alii mercaturam exercentes multa commoda Reipublica ex mari afferunt, alii necessarias artes exercent. Unde rectè Aristotel. Lib. 2. Polit. Cap. 1. non solum, inquit, ex multitudine hominum constat civitas, verum etiam ex eorum multitudine, qui specie differant; non fit enim civitas ex similibus. Tres autem, ut advertit Dn. P. Seybold de Republ. Christ. Part. 4. §. 1. num. 5. præcipuè classes hominum requiruntur, scilicet *Quæstiosa*, quæ provideat, aut in Rempublicam inferat ea, quæ ad vitam ducendam sunt necessaria, vel opportuna: *Militaris*, quæ hostes à Republicâ repellat, aut intestinos motus compescat: & *Senatoria*, quæ ad clavum Reipublicæ sedeat, jura dictet, & rem communem gubernet.

XIV.

Causa impulsiva fuit tum indigentia nostra, tum metus malorum, quæ homini extra civitatem ab homine imminere possunt; quamvis enim jus naturale omnes prohibeat injurias, natura tamen humana per peccatum originale adeò fuit corrupta, ut multi dentur, quibus jus omne vile est, quoties spes lucri affulserit, modò vel vi, aut fraude læfos repellere, aut eludere sese posse confidant, & quia præsentibus tantum inhiant, futurorum incuriosi, nec metus Divini Numinis coërcendæ eorum malitiæ sufficiens est, ac proinde status hominum extra civitatem viventium foret turbidus, inquietus, minimè securus, & pacificus, status autem viventium in civitate ex adverso tranquillus, securus, & pacificus est, cum Imperium civile frænum sit improborum, & tutela proborum.

XV.

Causa materialis civitatis duplex est, proxima, & remota. Proxima est cætus hominum in unum corpus morale, ac politicum mutuaë pactiois vinculo consociatus. Remota sunt familiæ, ex quibus corpus civitatis constat; familiæ autem, si perfectæ sint, ex tribus porro constant societatibus simplicibus, scilicet ex conjugali, patriâ, & herili. Ordinem, quo civitas nasci potest, & solet, optimè describit Cicer. *Lib. 1. de offic. Cap. 17.* hisce verbis: *Cum hoc sit*

fit naturâ commune omnium animantium, ut habeant libidinem procreandi, prima societas in ipso conjugio est, proxima in liberis, deinde una domus, communia omnia. Inde autem est principium urbis, & quasi Seminarium Reipublica, sequuntur fratrum conjunctiones, post consobrinorum, sobrinorumq̃, qui cum unâ domo jam capi non possint, in alias domos, tanquam in colonias exeunt; sequuntur connubia, & affinitates, ex quibus etiam plures propinqui; qua propagatio, & Soboles origo est Rerumpublicarum. Quot verò personæ ad constituendam civitatem requirantur, nequit in univèrsum definiri. Plato, ut refert Puffendorf. Lib. 7. Cap. 2. §. 2. tantum civium numerum requirit ad civitatem, ut injuriantes vicinos possint depellere, & iisdem injuriam patientibus auxilium ferre: unde colligitur, quòd justa civitatis magnitudo ad vicinorum vires referenda sit, perinde ut Grot. Lib. 2. Cap. 16. §. 3. pro viribus hostium æstimandum esse censet, quæ copix exercitum faciant; ac proinde, quæ olim, cum genus mortaliu in magnam civitatum multitudinem distingueretur, magnæ fuerant civitates, exortis postea magnis Imperiis jam justò minores sunt.

XVI.

Causa formalis civitatis consistit in summo Imperio, hoc enim, ut Senec. Lib. 1. de Clement. Cap. 4. loquitur, *vinculum est, per quod Respublica cohaeret, spiritus ille vitalis, quem tot millia trahunt, nihil alioquè futura, nisi onus, & præda, si mens illa Imperii subtrahatur. Quamdiu igitur cœtus multitudinis juris fruendi causâ lociatus summum Imperium retinet, tamdiu etiam retinet nomen civitatis, si verò illo exuatur, ac in formam Provinciæ redigatur, desinit per se esse civitas, & accessio fit civitatis dominantis. Grot. Lib. 1. Cap. 3. §. 7. num. 2.*

XVII.

Finis Civitatis consistit in civili beatitudine; ideò enim homines in civitates cœunt, ut benè, beatèque vivant, quod extra civilem societatem in hoc corrupto naturæ statu nequeunt obtinere. Constat autem vita beata non tantum commoditate, sed & honestate vivendi, ac proinde finis civitatis est beatitudo tum interna,
tum

tum externa. Interna stat in actione virtutis, honestate, & justitiâ: Externa verò in abundantia bonorum temporalium, pace, tranquillitate, securitate vitæ, præsidio, & protectione sita est. Rectè igitur Cicer. *Lib. 8. ad Attic. Epist. 11.* beatam civium vitam in eo consistere dixit, *ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honesta sit.* Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 1. Cap. 6. pag. mihi 81. & seqq.*

XVIII.

Proprietates civitatis plures occurrunt. Prima est, quòd sit societas perfecta, sibi que sufficiens ad benè, beatè que vivendum. Unde Aristot. *Lib. 1. Polit. Cap. 2. in Princ.* civitatem esse dixit, quæ *omnis sufficientia finem habet*, hoc est, quæ ad hunc finem, & ad hanc perfectionem pervenit, ut sit per se sufficiens non tantum ad vivendum, sed & ad benè, beatè que vivendum, cujusmodi sufficientiam societates imperfectæ profectò non habent; multa enim ipsis desunt, quæ ad obtinendam perfectam, & integram tum animi, tum corporis felicitatem vel necessaria, vel saltem opportuna sunt. P. Suarez *de Legib. Lib. 1. Cap. 6. num. 19. & seqq. item Lib. 3. Cap. 1. num. 3.* Interim tamen necesse non est, ut civitas sibi adeò sufficiens sit, ut ipsi nihil omnino desit, nam ad conservandam humani generis societatem provida Natura bona sua ita partita est, ut non omnis ferat omnia tellus; imò nulla est tam valida civitas, quæ non aliquando aliorum extra se ope vel ad commercia, vel etiam ad arcendas externarum Gentium junctas in se vires indigere possit. Grot. *Prolegom. num. 22.*

XIX.

Secunda est, quòd ab omni externo Imperio libera sit; omnem enim communitatem perfectam sequitur summa potestas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus gubernationem omninò necessaria: ergò hoc ipso talis communitas ab omni externo Imperio libera est, cum implicet, habere summam potestatem, & tamen Superiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subiectum esse.

XX. Ter-

XX.

Tertia, quod unius personæ moraliter à singulis diversæ vicem sustineat. Unde jura habet, quæ ad singulos non pertinent, & ex adverso singuli jura, & bona propria habent, quæ ad civitatem quæ talem non spectant, ex quo porro fluit, quod ob delictum à civitate admissum tam parùm singuli, qui non consenserunt, in bonis propriis puniri possint, quàm parùm civitas quæ talis ob delictum singulorum, nisi fortè se participem fecerit, in juribus, & bonis suis puniri potest, cum pænæ suos debeant tenere Authores. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 2. & 7.*

XXI.

Quarta, quod sit immortalis, & perpetua. Ita Tiberius apud Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 6. num. 5. Principes mortales, Rempublicam verò aternam esse dixit.* Hoc tamen non ita intelligendum est, quasi non populi quoque violento aliquo casu extingui, aut dissipari queant; quot enim jam populi interièrunt, ita ut vix nomen eorum super sit? Sed quod non, ut singuli homines, elapso certi temporis spatio per naturam deficient, verùm in locum deficientium, vel surrogatione exterorum, vel propagatione sobolis continuo alii succedant, quo fit, ut idem populus semper manere videatur, tametsi singuli cives extinguantur; quemadmodum enim corpus naturale, & artificiale partibus, unâ manente specie, paulatim commutatis idem esse non desinit, ita nec populus idem esse desinit, quamdiu consociatio manet, & summum retinetur imperium. *Vid. L. 76. ff. de Judic. & Grot. Lib. 2. Cap. 9. §. 3. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 12. §. 7.*

XXII.

Quinta est, quod sit societas inæqualis. Est autem societas in genere *complexus plurium personarum unitarum inter se ad certum finem.* Alia est æqualis, alia inæqualis. Æqualis dicitur, quæ in simplici plurium inter se unitorum obligatione consistit, qualis deprehenditur in coalitione; & systemate plurium civitatum, quarum singulæ separatas habent suas rationes, ita tamen unitæ, ut, quæ ad communem defensionem spectant, conjunctim sint expedienda. So-

G

cietas

cietas verò inæqualis fundatur in Imperio, & subiectione, ac proinde civitas formaliter spectata accenferi debet societatibus inæqualibus; si verò materialiter tantum consideretur, ad societates æquales referenda est, cum inter eos, qui mutuz pactionis vinculo in unum cœtum perfectum coalescunt, nullus sit subiectus alteri, sed singuli inter se æquales existant.

XXIII.

Contraria civitatis sunt modi, quibus illa rursus interit. Interit autem, si vel materia, vel forma ejusdem intereat. Materia civitatis, ut diximus, est cœtus hominum in unum corpus morale, & politicum consociatus. Corpus hoc duobus modis interire potest. Primò, si omnes simul partes tollantur, sine quibus corpus subsistere nequit, quò referè populos mari abreptos, vel terræ motu, aut chasmate haustos, vel qui in extremam desperationem ab hoste coniecti ultrò se interneccioni dederunt, ut Numantini fecere. Flor. *Lib. 2. Cap. 18.* Secundò, si consociatio, quæ multitudini formam corporis tribuit, dissolvatur, veluti contingit, si cives aut spontè ob pestilentiam, seditionem, aliãmve causam à societate discedant, aut vi bellicâ ita distrahantur, ut amplius coire nequeant. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 4. & 5.*

XXIV.

Forma civitatis, quam in summo Imperio consistere diximus, itidem duobus modis interit. Primò, si omnis juris communitas tollatur, uti fit, si cives singuli passim distracti diversis civitatibus accrescant, sive libertatem personalem retineant, sive ad servilem quoque conditionem redigantur, quale factum ex justissimo Dei judicio experta est Respublica Judæorum; qui enim post excidium Urbis Hierosolimitanæ superstites mansere, à Romanis in servitutem abducti, & in hodiernum usque diem adeò dispersi sunt, ut totum pervagentur orbem. Idem propemodùm Campanis accidit, nam, ut Liv. *Lib. 26. Cap. 16.* narrat, *Principes Senatus ad octoginta fuerunt interfecti, trecenti ferè nobiles in carcerem conditi, alii per latronum latruncinam nomis urbes in custodias dati, variis casibus interierunt, multitudine alia civium Campanorum venundata, reliquis autem multitudo in nullam*

nullam spem rediis dissipata fuit. Secundò forma civitatis interit, si perfecta saltem communitas inter membra ejusdem populi tollatur, velut accidit, si singuli quidem libertatem personalem retineant, atque in oppidis, & agris suis relinquuntur, ita tamen, ut alterius civitatis imperium subeant, & in Provinciæ formam redigantur. Grot. *civ. Cap. 9. §. 5.*

XXV.

Planè si populus loco saltem migraverit, sive spontè ob inedia, aut alia mala, sive coactus, ut populus Carthaginensis bello Punico tertio à Romanis jussus fuerat in locum X. mill. pass. à mari restitutum migrare. Flor. *Lib. 2. Cap. 15.* populus esse non desinat, modò consociatio maneat, & summum retineatur imperium. Sic tempore Themistoclis Athenarum civitas in classe, non in tectis, & edificiis urbis versari dicebatur, &, ut Lucanus canit,

Tarpeia sede perusta

Gallorum facibus, Nequaq. habitante Camillo

Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo

Mutato sua jura solo.

Sic etiam Helvetii non desierunt esse populus, tametsi, ut Cæsar *Lib. 1. de Bell. Gall. Cap. 5.* refert, oppida omnia sua, numero vel duodecim, vicos ad quadringentos, & reliqua privata aedificia incendunt, frumentum omne, præterquam quod secum portatum erat, combusserunt, ut domum reditionis spe sublata paratiores ad omnia pericula subirent, quia vinculum consociationis inter eos dissolutum haud fuit.

XXVI.

Multò minùs civitas esse desinit, si muri tantum urbis dejecti sint, cum civitas non in muris, & munimentis, sed in multitudine hominum jure consensu, & utilitatis communione sociata consistat. Unde cum Lacodæmonii ad pacem Græciæ juvandam negassent admittendos Messenios, quod ejus urbis muri essent dejecti, contra eos à communi sociorum iudicatum fuisse refert ex Plutarch. Grot. *dipl. Cap. 9. §. 7.*

XXVII.

Sed nec mutatâ Regiminis formâ eadem civitas esse definit, tametsi enim Democratia migret in Aristocratiam, aut Monarchiam, vel Aristocratia in Monarchiam, aut Democratiam, & sic deinceps, forma tamen essentialis civitatis constitutiva non mutatur, sed eadem manet; nam, ut multitudo hominum sit civitas, summum imperium facit, quod idem manet, sive penes unum, sive penes paucos, sive penes universos resideat, esse autem civitatem Monarchicam, vel Polyarchicam, accidentale duntaxat est, quod ex diversitate subjecti proprii, & immediati Majestatis profuit. Sic idem erat populus Romanus sub Regibus, Consulibus, Imperatoribus. Non ignoro quidem, quod Aristotel. *Lib. 3. Polit. Cap. 2.* scribat, mutatâ Reipublicæ formâ non eandem, sed aliam dicendam esse civitatem. At Aristoteles plus noluit dicere, quàm mutatâ Reipublicæ formâ non manere eandem civitatem, prout civitatem considerant Politici, qui solam formam accidentalem, seu relationem partium inter se, earum, quæ regunt, & quæ reguntur, respiciant, quæ relatio si mutetur, utique civitas talis non manet, qualis antea fuerat. Icti autem formam civitatis essentialem considerant, quæ in communiōe juris, & imperii consistit; inde enim provenit, quod multitudo hominum nomen civitatis habeat; à subjecto autem immediato, & proximo summæ potestatis civilis tantum dependet, qualisnam sit civitas, utrum scilicet sit simplex, vel mixta; & si simplex, utrum sit Monarchica, Aristocratica, vel Democratica. Quamdiu igitur communiō juris, & imperii manet, tamdiu manet eadem civitas. Grot. *sape cit. Cap. 9. §. 8. num. 1. & 2.* Bœcler. *de eo, quod civit. egit pag. mihi 691. vers. Mutationes &c.*

XXVIII.

Accidit quandoque, ut ex una civitate duæ, pluresve fiant civitates, quo casu plura pro uno existunt summa imperia, cum suo jure in partes singulas. Sic Imperium Romanum divisum fuit in Orientale, & Occidentale. Sic etiam Regnum Persicum post obitum Alexandri M. sub Aridæo in plura Regna divisum est. Potest ejusmodi divisio tribus contingere modis. Primò voluntate Regis
Regnum

Regnum patrimoniale inter Liberos dividendis, velut Darius Regnum inter filios Artaxerxem, & Cyrum divisit. Secundò mutuo consensu, ut olim apud Græcos emissis coloniis, quæ civitatem matricem cultu quidem, ac honore, & quadam quasi in parentes pietate venerabatur, ejus tamen imperium non agnoscebant, sed propriam constituiebant civitatem. Tertiò vi bellicâ. Grot. *ubi supra* §. 10. & *ibi* Thesmar.

XXIX.

Ex adverso accidere etiam potest, ut ex duabus, vel pluribus civitatibus una fiat civitas, idque duplici modo. Primò, si duo, pluresve populi animo novam omninò constituendi civitatem invicem jungantur, quo casu manifestum est, priores civitates deleri, ac novam planè exurgere civitatem. Secundò, si una civitas alteri ita jungatur, ut uni quidem sua Respublica maneat, alterius verò civitatis cives vel spontè, vel vi bellicâ coacti eidem accedant, quod ubi fit, hæc penitus perit, illa autem, quæ remanet, eadem esse non desinit, tametsi hoc casu eidem insigne accesserit incrementum. Hoc modo civitas sabinorum accrevit civitati Romanæ; Licet enim sabinis inania quædam simulacra, instituto etiam ad tempus imperio Duumvirali, fuerint relicta, imperium tamen omne Romam translatum est, ut testatur Liv. *Lib. 1. Cap. 13.* Desiit ergò civitas Sabinorum esse civitas, & facta fuit pars civitatis Romanæ. Cæterum quamvis duæ, pluresve civitates in unam coalescere possint, nequeunt tamen diversæ civitates ita uniri, ut maneat quæque, quod fuit, nisi per modum arctioris fœderis, quod systema quidem, non autem civitatem propriè dictam producit. Confer Bœcler. *Dissert. de eo, quod civis. egit pag. mibi 720. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 12. § 6.*

§. II.

De Civitatibus mixtis.

SUMMARIA.

- I. *Verior sententia tenet, statum Reipublicæ mixtum dari posse, eaque probatur.*
- II. *Solvitur argumentum dissentientium primùm.*

G 3

III. *Respon-*

- III. *Respondetur ad secundum.*
 IV. *Prosternitur tertium.*
 V. *Eneruatur quartum.*
 VI. *Eliditur quintum.*
 VII. *Possunt simplices Regimini forma ex natura rei, & absolute loquendo in uniuersum quatuor modis inter se misceri.*
 VIII. *Modus externus administrandi non variat ipsum statum.*
 IX. *Nullum etiam mixtura argumentum est, si Reges acta quadam sua nolunt esse rata, nisi à Senatu approbentur.*
 X. *Deinde nec mixtura consurgit Reipublica statim, tametsi Rex in aditu Regni ad certum administrandi imperii modum subditis se pacto adstringat.*
 XI. *Licet eiusmodi promissioni clausula irritans fuisset adjecta.*
 XII. *Adducuntur modi, quibus vera contingit mixtura.*

I.

Divisimus supra civitatem in simplicem, & mixtam; quamvis enim non desint, qui statum Reipublicæ mixtum dari posse negent, contrariam tamen sententiam, uti communior est, ita & veriolem esse arbitramur; nam primò summum imperium diversa complectitur jura, ut Leges ferendi, imponendi tributa, Magistratus constituendi &c. Ergò dividi potest, ita ut quædam penes unum, alia verò penes Senatum Optimatum, aut uniuersos consistant. Certè dominium privatum dividi potest, ita ut unus jus disponendi de rei proprietate, alter jus utendi fruendi, tertius servitatem realem habeat: ergò etiam summum Imperium dividi potest, ita ut unus e. g. potestatem ferendarum legum, & imponendi tributa, alter verò jus creandorum Magistratum habeat; idè enim dominium privatum hoc modo dividi potest, quia diversis juribus æquivaler: ergò &c. Deinde licet ratio naturalis postulet, ut communitatem perfectam comitetur summa potestas, non tamen postulat, ut indivisim resideat penes unum, vel paucos, vel omnes: ergò potest dividi, ita ut resideat partim penes unum, partim penes paucos, vel omnes. Denique in libero communitatis perfecta stat arbitrio, utrum summam potestatem ipsa velit retinere, vel in unum, aut paucos transferre, nullà eius parte retentà: ergò etiam in libero
 ejus

ejus stat arbitrio, utrum quaedam jura velit retinere, quaedam verò in unum, vel paucos transferre. Superest, ut jam argumenta, quibus Adversarii hanc nostram impugnant sententiam, refellamus, quorum

II.

Primum est hoc: tres simplices Regiminis formæ sibi invicem sunt contrariæ: ergò non possunt dari in eadem Republica. At hoc argumentum plus non evincit, quàm quodd summum Imperium non possit in solidum residere penes unum, & simul penes Senatum Optimatum, aut universum populum, quod utique propter summam confusionem, quæ ex tali Regimine oriretur, moraliter loquendo contingere haud potest: ut autem quaedam jura summa potestatis civilis existant penes unum solum, quaedam verò penes plures, vel penes unum, & plures simul, nullam involvit implicantiam: At hoc modo confurgit status Reipublicæ mixtus: ergò &c.

III.

Secundum ejusdem prorsus farinae est, quod repugnet, ut summa potestas sit penes unum, & plures; si enim, *inquunt*, penes unum est, non erit penes plures: si verò penes plures est, non erit penes unum. Nam, ut paulò antè diximus, natura status mixti non consistit in hoc, quod summa potestas ex toto existat penes unum, & simul ex toto penes plures, quod utique fieri non potest, sed quod quaedam jura summæ potestatis existant penes unum, alia verò penes plures, vel penes unum, & plures simul.

IV.

Tertium est: implicat aliquem esse subditum, & non esse subditum: ergò implicat status Reipublicæ mixtus, quia aliquis est subditus, & non esset subditus; ponamus enim, statum Reipublicæ ex Monarchia, & Aristocratia mixtum esse, hoc casu Concilium Optimatum erit subiectum Regi, & non erit subditum, quia & ipsum summam habet potestatem. At facili distinctione totum hoc corrumpit argumentum; hæc enim implicet aliquem esse subditum, & sub eodem respectu non esse subditum,

tum, nullam tamen contradictionem involvit, aliquem sub uno respectu esse subditum, sub alio verò non esse subditum. Sic in alio exemplo Concilium Optimatum quoad eam Summi Imperii partem, quæ soli Regi competeret, subiectum quidem esset Regi, quoad eam verò partem, quam Concilium Optimatum haberet, eidem non esset subiectum, sed si Rex in partem non suam involaret, Concilium Optimatum eidem vim justam opponere posset, tametsi forte in partitione Summi Imperii dictum fuisset, potestatem belli penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet; qui enim Summi Imperii partem habet, non potest non jus habere eam partem tuendi. Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 13.*

V.

Quartum: Omnia jura summæ potestatis profluunt ex Imperio in personam: atqui hoc est indivisibile: ergo &c. Sed neque hoc argumentum ullius roboris est; licet enim verum sit, quòd omnia jura summæ potestatis profluant ex Imperio in personam; nam, quæ exteros respiciunt, ut jus belli, fœderum &c. Non fundantur in Imperio in personam, sed ex libertate civili, quæ Summum Imperium semper comitatur, directò profluunt; falsum tamen est, quòd Imperium in personam sit indivisibile, utique enim ex diversitate materiæ divisionem recipit, ita ut unus possit habere jus imperandi in uno, alter in alio, e. g. unus ferendo Leges, & earum transgressores puniendo, alter verò imponendo tributum, perinde ut unus habere potest jurisdictionem in personam in causis civilibus, alter in causis criminalibus.

VI.

Quintum denique est hoc: jura Summi Imperii tam arcto inter se cohærent nexu, ut plurima sequantur, aut saltem sequi possint incommoda, si illa ab invicem separentur, & in plura disparata subjecta dividantur: ergo &c. At multa sunt, quæ huic argumento opponi possunt; nam primò non omnia jura Summi Imperii æquè arcto nexu inter se cohærent, sed unum arctius, aliud minus, arctè alteri connexum est: ergo illa saltem, quæ tam arcto nexu inter se non cohærent, citra notabile incommodum, aut periculum incom-

incommodi ab invicem separari, & diversis subjectis tribui possunt, Deinde, qualemcunque formam gubernationis animo finxeris, nunquam incommodis, aut periculis carebis, cum in civilibus nihil sit, quod omni ex parte incommodis careat; habet sua incommoda **Democratia**, habet **Aristocratia**, habet ipsa quoque **Monarchia**, quæ tamen omnium formarum præstantissima esse censetur. Si ergo propter incommoda, aut pericula Regiminis forma ex Republica eliminanda foret, omnis omnino gubernationis forma esset proscribenda; malitiis nimirum hominum, non ipsi Regiminis formæ imputanda sunt incommoda. Accedit, quòd incommoda illa, quæ statui mixto in genere adherere possunt, sæpè apud hanc, vel illam Gentem ultrò evanescant, aut per Leges fundamentales saltem præcaveantur. Certè si populus summam potestatem in plura subjecta partiri velit, haud dubiè incommodis, aut periculis, quantum fieri potest, obviam ire conabitur, certas præscribendo conditiones, sub quibus quisque partem suam administret, nec tamen potestas, quam quisque habet, propterea desinit esse summa. Denique Jus non ex eo, quod huic vel illi optimum videtur, sed ex voluntate ejus, unde jus oritur, metiendum est. Cum igitur Regiminis forma unice ex voluntate populi dependeat, utpote penes quem summa potestas ex natura rei primitus residet, ideò hoc solum spectare oportet, quid populus velit, qui tanquam rei suæ moderator, & arbiter summum Imperium vel ipse retinere, vel totum, & integrum in unum, aut paucos transferre, vel denique in diversa, & disparata subjecta dividere potest. Quare omnino verius esse arbitror, statum Reipublicæ mixtum dari posse, velut etiam præter alios tenent Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 17.* & ibi Obrecht. Dn. Gletle in *Select. Jur. Publ. Quæst. 3. num. 26. & 27.* Dn. P. Seybold, *de Republ. Christ. Part. 10. §. 10. num. 5. & 6.* Dn. Joan. Balthasar Braun *de Magistrat. Cap. 1. §. 2. num. 5.* Bœcler. *Inst. Polit. Lib. 2. Cap. 2. item Dissert. Polit. 14.*

VII.

Possunt autem simplices Regiminis formæ ex natura rei, & absolute loquendo in universum quatuor modis inter se misceri. Primo **Monarchia cum Aristocratia**, Secundo **Monarchia cum Democratia**.

H

cratia.

cratia. Tertio Aristocratia cum Democratia. Quarto denique Monarchia cum Aristocratia, & Democratia. Primo modo confurgit Status Monarchico - Aristocraticus. Secundo Monarchico - Democraticus. Tertio Aristocratico - Democraticus. Quarto, & ultimo Monarchico - Aristocratico - Democraticus, & hoc ultimum ex Monarchia, Aristocratia, & Democratia compositum Republicæ Systema nonnulli Veterum omnium optimum esse sunt arbitrati, eo quod omnes formæ bona, ac dotes suas in unum conferant, quod tamen Bœcler. *alleg. Dissert. 14. num. 3.* merito improbat; difficulter enim ejusmodi mixtura ita institui poterit, ut unaquæque forma, quod habet præstans, conferat, ac contribuat. Saltem tale compositum haud durabile esse censet Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 33. num. 7.* tibi *delecta*, inquit; *ex his*, tribus nempe speciebus, & *constituta Republica forma laudari facilius, quam evenire, vel, si evenerit, haud diuturna esse potest.* Quod judicium Taciti teste Bœcler. *cit. loc.* adeo hæcenus comprobavit experientia, ut non possit dari exemplum notabile Republicæ verè ex tribus formis constituta.

VIII.

Non tamen protinus mixtus confurgit Republicæ status, ubi administratio externa aliquid trahit ex forma alterius Republicæ, cum modus externus administrandi non variet ipsum statum; potest enim summa potestas indivisa penes unum, vel paucos, aut universos residere, modus autem administrandi aliam formam præferre. Sic in statu populari pleraque negotia publica expediri possunt vel per Senatum ex universis delectum, vel per unum, qui dignitate primum in Republica locum obtineat. Similiter in statu Optimatum unus aliquis Authoritate ita eminere potest, ut plurima negotia publica solus administret. Sic & status Monarchicus Aristocraticæ administrandi ratione temperari potest, ita ut supremus Princeps in negotiis arduis adhibere teneatur consensum Senatûs, nec tamen propterea Monarchia miscetur cum Aristocratia, quia non eo ipso, quod Princeps absque consensu Senatûs certa Majestatis jura exercere nequeat, summa potestas communicatur cum Senatu; nam & pupillus, si de rebus suis disponere velit, adhibere tenetur consensum tutoris, nec tamen propterea dominium suum

suam communicat cum tutore: Unde nec Princeps communicat summam potestatem cum Senatu; licet in negotiis arduis teneatur adhibere consensum Senatûs. Nisi igitur aliquis errare velit, modum administrandi ab ipso Reipublicæ Statu distinguat, necesse est, quod & Aristotel. fecit, dum *Lib. 4. Polit. Cap. 5.* scribit, *multis locis accidere, ut, quæ Respublica secundum Leges non sit popularis, consuetudine tamen, & vivendi moda populariter gubernetur, & è cæteris apud alios contingere, ut Respublica secundum Leges magis sit popularis, moribus tamen, & vivendi modo magis ad paucorum gubernationem pertineat.* Boesler. ad Grot. *Cit. Cap. 3. §. 17.*

IX.

Nullum etiam mixturæ argumentum est, si Reges acta quædam sua nolunt esse rata, nisi à Senatu, aut alio quodam cœtu approbentur; licet enim ejusmodi acta, non secutâ approbatione Senatûs, in irritum recidant, hoc tamen directò non provenit à voluntate Senatûs, sed ipsius Regis, qui non aliter acta sua voluit esse rata, quàm sub conditione, si illa etiam à Senatu approbentur. Deficiente igitur hæc conditione deficit quoque voluntas Regis. Tale erat Antiochi tertii Regis rescriptum ad Magistratus, ne sibi parent, siquid Legibus adversum jussisset. Eundem in modum ad Senatuum rescripserunt Imperatores Theodos. & Valentin. *in L. 7. Codi. de Precib. Imperat. offerend.* Interim dubium non est, quin Rex speciali jussu priori suæ voluntati derogare, & absolute velle possit, ut acta sua etiam citra approbationem Senatûs rata sint. Unde patet, quod Rex tantum id facere nolit, quod Senatui improbatur, non verò quod id facere non possit. Grot. *cit. Cap. 3. §. 18.* & ibi Vitrius. *Quæst. 50.*

Deinde nec mixtas confurgit Reipublicæ status, tamen Rex in aditu Regni ad certum administrandi Imperii modum subditis se pacto adstringat, veluti si promittat, quod certo generi hominum Magistratus mandare velit, vel quod certa negotia publica non nisi cum consilio & consensu Procerum velit expedire; qui enim subditis promittit, quod certo modo Imperium administrare velit, is

facultatem administrandi nec ex toto, nec ex parte abdicat, licet ejus exercitium hoc pacto restringatur, & limitetur, ita tamen, ut urgente summâ Reipublicæ necessitate Rex ad servandum ejusmodi promissum obstrictus haud esset, quia talis obligatio magis noceret, quàm prodesset felicitati publicæ. Unde prudenter præsumi non potest, quòd subditi Principem etiam pro tali casu ad observandum præscriptum administrandi modum adstringere velint. Si autem Rex extra casum necessitatis contra promissionem suam faceret, is sine dubio violatæ fidei reus foret, cum ex ejusmodi promissis Regum verum jus, quamvis morali cogendi necessitate destitutum, subditis nascatur. Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 6. num. 2.*

XI.

Denique nec mixtus confurgit Reipublicæ status, etiamsi ejusmodi promissioni, in aditu Regni subditis à Rege factæ, adjecta fuisset clausula irritans, quia exinde non necessario sequitur, quòd summa potestas subditis sit communicata, sed tantum, quòd illi aliquam particulam libertatis naturalis sibi reservaverint, ita ut, licet e. g. jus ferendarum Legum privativè in Regem transferatur, ipsi tamen in materiam ab eo præcipiendam, vel prohibendam prius consentiant, cui deinde primùm Rex animam legalem infundat: vel, tametsi jus imponendi tributa itidem privativè Regi deferatur, ut tamen hoc suum jus non nisi prævio subditorum consensu exercere possit, quò sibi caveant, ne sine justâ causâ ipsis indicantur tributa; ac proinde in his, & similibus casibus consensus subditorum non nisi per modum conditionis, sine qua non, requiritur. Sic, licet Episcopus in quibusdam adhibere teneatur consensum Capituli, ita ut sine ejus consensu actus sit nullus, nemo tamen dixerit, potestatem Episcopalem cum Capitulo communicatam esse. Sic etiam nemo dixerit, Status Provinciales in consortium Regiminis, & potestatis fuisse assumptos, si fortè Princeps in negotiis arduis, & momentosis vel vi antiquæ observantiz, vel vi pactorum sine eorum consensu nihil posset disponere. Et quamvis ejusmodi in aditu Regni subditis à Rege facta promissio etiam in alium fortè sensum detorqueri posset, interpretatio tamen contra subditos esse facienda, qui sibi imputare debent, quòd conditiones, in quas Reges juran-

jurandum erat, non apertius expresserint; Rex autem id, quod plures sensus recipit, jure suo accipere potuit in partem sibi utiliorem: imò, cum ex una parte subditi finem suum satis obtincent, modo exercitium, salva, & illibata penes Regem manente Majestate, restringatur, & certis limitibus concludatur: ex altera autem splendore Regni hac ratione magis consulatur, præsumi non potest, quòd modum administrandi Imperii præscribendo voluerint summæ potestatis participes fieri. Hinc probare non possumus illorum sententiam, qui statum Imperii nostri Romano-Germanici ex Monarchia, & Aristocratia mixtum esse contendunt, eum verius sit, eundem etiamnum purè Monarchicum esse, quoad modum tamen exercendi certa jura Majestatis limitatum, & restrictum. Sed hoc alterius loci est.

XII.

Vera igitur mixtura tantum contingit primò, si vel communio unius, aut alterius juris summæ potestatis expressis verbis inducatur, vel diversa ejus jura disparatis subjectis in solidum assignentur, quod ultimum etiam tunc fieri censetur, si in delatione Imperii absolute dictum sit, hoc, illudve jus non fore penes Regem; cum enim non extinguatur, nec in eum transeat, cui Imperium deferatur, necessario sequitur, illud penes populum remanere. Secundò, si promissioni, quam Rex in aditu Regni fecit, aliquid additum sit, ex quo colligatur, eundem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse; licet enim, si nudum factum, & vix spectemus, etiam inferior Superiorem cogere possit, implicat tamen, ut inferior quæ talis jus habeat cogendi Superiorem, sed, qui jus habet alterum cogendi, vel eo superior, vel saltem ei æqualis esse debeat, nam cogere non semper est Superioris, cum extra civitatem quisque jus habeat cogendi debitorem. Si ergo aliquid additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse, necessario sequitur, populum, vel Senatum Procerum in eo, in quo cogere potest, aut Rege superiore, aut saltem ei æqualem, & hæcenus summi Imperii conformem esse. Planè si populus, vel Concilium Procerum simpliciter, & absolute, seu in omnibus jura haberet cogendi Regem, hic

instar Regum Spartanorum non nisi Regium nomen, & titulum haberet, ac proinde status merè popularis, vel Aristocraticus, non mixtus foret, & in hoc demùm casu vera est sententia Puffendorfi. *Lib. 7. Cap. 4. §. 14.* & Vitriar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. Quest. 47.* qui negant, statum mixtum confurgere, si quid promissioni additum sit, ex quo colligatur, Regem, nisi pacto steterit, à populo, vel Concilio Procerum cogi posse. Si verò ponatur, quædam jura summi Imperii libero Regis arbitrio permessa esse, eorum sententia admitti haud potest. Tertiò contingit mixtura, si populus adhuc liber futuro Regi quid imperet per modum manentis præcepti, veluti si legem ferat, ne futurus Rex Magistratus conferre possit extraneis, expressim addito, ut legem hanc mutandi, aut abrogandi potestatem Rex non habeat, præcipere enim est Superioris. Quartò denique etiam vi derelictionis sive expressæ, sive præsumptæ status mixtus enasci potest. Vid. Grot. *cit. Cap. 3. §. 17. num. 1. & Lib. 2. Cap. 4. §. 11.*

§. III.

De Civitatibus irregularibus.

S U M M A R I A.

- I. *In quo consistat communis civitatibus quasi congenita indoles, ac natura?*
- II. *Civitates Monarchica, & Aristocratica non sunt irregulares.*
- III. *Solvitur dubium quoddam.*
- IV. *Irregularitas civitatum oritur primò ex defectu vinculi, unde irregulares sunt civitates Dyarchica, & Triarchica.*
- V. *Non eamem propterea status veteris Imperii Romani semper sunt irregulares.*
- VI. *Nec vocari potest Aristocrasia Duumviralis, aut Triumviralis.*
- VII. *Secundò profuit irregularitas civitatum ex defectu simplicis Regiminis unde irregulares sunt civitates mixta.*
- VIII. *Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, unde irregulares sunt civitates heriles.*
- IX. *Civitates patrimoniales, nisi simul sint heriles, irregulares haud sunt.*
- X. *Sed*

X. Sed nec tempore Interregni civitas irregularis est.

XI. Solvitur quaedam obiectio.

I.

Civitem irregularem supra diximus esse illam, quæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ in uno, alterove degenerat; in quoniam autem communis hæc civitatis indoles, ac natura consistat, ex statu primævo, quem civitates, quæ modo naturali, non violento nascuntur, in ipsâ sui nativitate sortiuntur, desumendum esse arbitramur. Ponamus ergo plures Patresfamilias, qui hæctenus segreges vivebant, communi consensu in unum coetum perfectum coire; hunc coetum confestim sequitur summa potestas civilis, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem omninò necessaria, simulque hoc ipso confurgit civitas. Status ejusdem jam talis est: *Primò* omnia, & singula ejus membra inter se connexa sunt vi Imperii. *Secundò* totum corpus regitur ab una potestate indivisâ, velut ab una anima. *Tertiò* hæc potestas per se ordinata est ad communem, & publicam totius corporis felicitatem. Quòd si igitur civitas quædam occurrat, quæ vel in uno, vel in altero ab hoc primævo statu defleat, tunc eam irregularem esse dicimus; quidquid enim ab indole ac naturâ sibi congenitâ deviat, illud rectè irregulare vocatur.

II.

Equidem etiam Civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ à communi civitatibus quasi congenitâ indole, ac naturâ defleunt; Si enim primævum earum statum, in quo nascuntur, spectemus, summum Imperium penes totam esset communitatem, à qua deinde primùm in unum, aut paucos transfertur; Nec tamen propterea civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ sunt irregulares, quia non omnis deviatio à primævo civitatum statu irregularitatem infert, sed illa demùm, quæ facta est in statum imperfectum, aut saltem minus perfectum, cum civitatem irregularem esse imperfectionem involvat; si autem status primævus mutetur in æquè perfectum, aut perfectiorem, civitas non fit irregularis. Cum igitur status Monarchicus, & Aristocraticus per se loquendo sit æquè perfectus,

aut

aut etiam perfectior, quàm primævus erat, ideò civitates Monarchicæ, & Aristocraticæ non possunt dici irregulares, tametsi ab illo primævo civitatum statu in hoc deflectant, quod summum Imperium non ampliùs immediatè penes totam communitatem existat.

III.

Dices fortè, statum primævum, in quo civitates modo naturaliter nascuntur, esse statum libertatis, statum autem Monarchicum, & Aristocraticum esse statum servitutis publicæ; spectato enim primævo statu populum esse liberum, & sui juris; in statu autem Monarchico, & Aristocratico eundem esse subjectum Regi, vel Concilio Optimatum; esse autem statum servitutis haud dubiè imperfectiorem, quàm statum libertatis, ac per consequens eas civitates, quæ ex statu primævo migrarunt in statum Monarchicum, aut Aristocraticum; eo ipso migrasse in statum imperfectiorem, esse ergò, supposità nostrà de irregularitate civitatum sententià, etiam civitates Monarchicas, & Aristocraticas irregulares, quod tamen nemo ne quidem somniaverit. At non magno labore opus est, ut argumentum hoc solvatur, modò distinguamus inter populum collectivè, & distributivè sumptum, collectivè sumptus non tantum in statu primævo, sed & in statu Monarchico, & Aristocratico ab omni Imperio extraneo liber est, & sui juris, aliàs non constitueret civitatem, sed duntaxat provinciam alieno Imperio subjectam, distributivè autem sumptus æquè in statu primævo Imperio subjectus est, ac in statu Monarchico, & Aristocratico: dum ergò dicitur, populum spectato primævo statu esse liberum, & sui juris, populus sumitur collectivè, dum autem dicitur, eundem in statu Monarchico, & Aristocratico Regi, aut Concilio Optimatum subjectum esse, idem terminus sumitur distributivè, ac proinde peccatur contra regulas logicas. Salva igitur manet nostrà de irregularitate civitatum sententià, vi cuius ex triplici fonte profluit illarum irregularitas.

IV.

Primò ex defectu vinculi, si nempe non omnia ejusdem civitatis membra inter se connexa sint vi Imperii. Ob hanc causam irregulares sunt civitates Dyarchicæ, Triarchicæ, & quæ ita mixtæ sunt,

sunt, ut quædam Majestatis jura Regi, & Concilio Optimatum, vel Regi, & populo communia sint, nam ejusmodi coimperantes quæ tales solo conventionis vinculo inter se conjunguntur, qui Reipublicæ status fragilis admodum est, cum facile contingere possit, ut inter eos nascantur discordiæ; nam, ut Statius 1. Thebaid. canit:

Socius comes discordia Regnis.

Hæ discordiæ vi Imperii tolli non possunt, nisi ergo tempore amabili sopiantur conventione, mutua progignent odia, ac tandem in bellum civile erumpent, quo majus malum Reipublicæ vitæ potest accidere.

V.

Cæterum quamvis dixerim, civitates Dyarchicas, & Triarchicas esse irregulares, non tamen hoc ipso dico, statum veteris Imperii Romani semper fuisse irregularem, quoties uno plures fuere Augusti; Si enim duo divisim imperant, ac unus Orienti, alter Occidenti præfuit, vel etiam, ut filii Constantini M. tres orbem Romanum tripartito gubernarunt, ita ut nullus ab altero dependeret, tunc ex uno plura distincta Regna sunt facta, tametsi illis conjunctim ob Legum, & morum similitudinem, Regnantium, & populorum cognationem, foedus, & mutuam velut substitutionem nomen Romani Imperii, ex quo orta, remanserit, ac proinde hoc casu status irregularis non emerit. Quis imò ne eo quidem casu statum Romani Imperii continuo irregularem fuisse arbitror, quo duo Augusti indivisim res Imperii administrarunt, cum enim plerumque pater filium, socer generum, frater fratrem in partem curarum vocaverit, verosimile non est, id eo sine factum fuisse, ut summam potestatem cum ipso partiretur, sed potius, ut eum sibi successorum constitueret, ac firmaret, ne vacante aliquando Imperio milites Augustum alium proclamarent, & ad solium eveherent. Hinc solus ille jure proprio, & vi Imperii regnasse videtur, qui alterum tantquam Collegam sibi adsciverat, alter autem non nisi præcariæ, & vicariæ habuit potestatem. Unde eo demum casu Rempublicam Romanam irregularem fuisse dicimus, quo plures Augusti summam potestatem pro indiviso communem habere, ita ut quisque eandem jure proprio crederet. Confer Puffendorf. Lib. 7. Cap. 5. §. 15. l.

VI.

Sunt, qui Aristocratiam Duumviralem, aut triumviralem fuisse existimant, quoties duo, aut tres Augusti Romanum Imperium indivisim tenuerunt, ita ut alter sine altero nihil potuerit decernere, cujus opinionis est Bœcler. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 17. pag. mihi 255.* At malè; nam primò duo, vel tres potestate æquales non nisi vinculo pacti inter se connecti potuerunt, in statu autem Aristocratico singuli Proceres etiam imperio inter se connectuntur. Deinde in statu Optimatum una duntaxat potestas summa dominatur, si verò duo, aut tres potestate æquales indivisim Imperium teneant, plures potestates summæ dominantur. Denique in statu Aristocratico pars major prævalet minori, ac plura suffragia præponderant, duo autem Augusti non potuissent vi Imperii tertium potestate æqualem in suam trahere sententiam invitum, ac per consequens ejusmodi Regiminis status pro Aristocratico neutiquam haberi potest, sed dicendus est irregularis. Puffendorf. *cit. §. 15.* Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 29.* Thomas. ad Huber. *de Jur. Civitat. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 2. & 6.*

VII.

Secundò profluit irregularitas civitatum ex defectu simplicis Regiminis, si nempe non omnia, quæ ad gubernationem civitatis pertinent, ab una potestate indivisâ velut ab unâ animâ proficiantur. Ob hanc causam irregulares sunt civitates mixtæ, seu multiformes; quæ autem quoad modum administrandi duntaxat temperatæ sunt, illæ non ad irregulares, sed ad regulares civitates sunt referendæ, nihilominus enim totum Reipublicæ corpus ab una potestate indivisâ, velut ab unâ animâ regitur. Hinc præcedente §. temperamentum à mixtura sedulò distinximus.

VIII.

Tertiò denique irregularitas civitatum oritur ex defectu finis, si nempe summi Imperantes in gubernatione civitatis suum commodum primariò, populi verò utilitatem per accidens tantum, & quidem non injustè intendant; tametsi enim summæ potestas civilis per se ordinata sit ad communem, & publicam totius corporis felicitatem,

citatem, ejus tamen natura ita alterari potest, ut illa quandoque absque injuria primario ordinetur ad utilitatem Imperantis, veluti si Imperium victoriâ partum sit. Ob hanc causam irregulares sunt civitates heriles, utpote in quibus utilitas populi, perinde ut in familia servi, tantum per accidens quaeritur, quia scilicet intereunte populo Imperium conservari haud potest, Imperantis autem utilitas primario intenditur, & hoc non injuste, in quo is, qui Imperium herile habet, differt à Tyranno, qui omnia in suum commodum detorquet injuste. Aristotel. 4. Polit. Cap. 10.

IX.

Sunt, qui etiam civitates patrimoniales in numerum irregularium referunt. Recte, si civitates patrimoniales simul sint heriles. At non eo ipso, quod civitas patrimonialis sit, illa necessario etiam herilis est; potest enim aliquis Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis tenere, ita ut illud tum inter vivos, tum ultimâ voluntate liberè in alium transferre possit, quin tamen is in gubernatione civitatis primario suum spectare queat commodum, si nimirum populus alicui ita detulerit Imperium. Si autem civitas patrimonialis non simul etiam herilis sit; illa potius regularibus, quam irregularibus civitatibus accensenda esse videtur, nam etiam spectato statu primævo summa potestas patrimonialis est, cum in pleno, & absoluto jure proprietatis penes populum existat. Licet ergo jam Rex summum Imperium eodem modo teneat, quo olim populus, non tamen per hoc contingit deviatio aliqua ab illo statu, quem civitates in ipsa sui nativitate fortiuntur, sola autem mutatio status primævi in statum Monarchicum quæ talis nullam inducit irregularitatem.

X.

Similiter nec tempore interregni civitatem irregularem esse existimo, cum status interregni à statu, in quo civitates modo naturali nasci solent, non differat, uti enim summa potestas ex natura rei primitus penes universum populum residet, ita & tempore interregni, quia Rege, si electus est, mortuo, aut familiâ regnatrice extinctâ jus imperandi ad populum revertitur. Nec quidquam ad

rem facit, quod status interregni non sit stabilis; sed temporarius duntaxat, nam hoc non immutat naturam civitatum, ac proinde nec inducit irregularitatem. Deinde etiam status civitatum primævus, antequam certa Regiminis forma communi consensu fuerit determinata, temporarius tantum est, nec tamen propterea irregularis, nisi dicere velis, omnes civitates statim in prima sui nativitate irregulares esse, quod utique absurdum est, confundi non debet status imperfectus cum statu irregulari. Accedit, quod populo liberum sit, si velit, talem statum Democraticum in perpetuum deinceps stabilire. At

XI.

Dices: status interregni saltem plerumque solet esse temporarius, status autem civitatum vulgò non solet esse temporarius. Fa-teor, at quid tum? etiam res immobiles non solent vulgò deponi, & tamen, si de facto deponantur, depositum non fit irregulare: ergò etiam, licet status civitatum vulgò non soleat esse temporarius, si tamen sit, propterea civitas non fit irregularis; ideò enim depositum rei immobilis non fit irregulare, quia natura depositi primæva non immutatur: at nec immutatur primæva civitatum natura, licet status earum sit temporarius: ergò &c. Non inficiamur quidem, civitatem tempore interregni versari quandoque in statu morbofo; at exinde non sequitur, quod interregnum quæ tale civitatem efficiat irregularem, cum etiam Civitates Monarchicæ, Aristocraticæ, & Democraticæ quandoque versentur in statu morbofo, nec tamen propterea illæ quæ tales sunt irregulares. Negamus igitur, civitatem tempore interregni irregularem esse, præsertim si modus administrandi Legibus fundamentalibus, ut fieri solet, sit determinatus.

S. IV.

De Civitatibus Morbofis.

SUMMARIA

I. Civitates morbofæ differunt ab irregularibus.

II. Recensentur quædam vitia hominum primò in statu Monarchico.

III. Secan-

- III. *Secundo in statu Aristocratico.*
- IV. *Tertio in statu Democratico.*
- V. *Quarto in statu mixto.*
- VI. *Afferuntur etiam quadam vitia status.*
- VII. *Civitas morbosa non constituit novam Reipublica speciem.*

I.

C

Ontingit haud raro, ut corpus morale, ac politicum non minus, quam corpus naturale, in statum morbosum prolabatur, interim tamen civitates morbosae multum differunt à civitatibus irregularibus; irregularitas enim publicè nititur auctoritate, ac voluntate ipsius civitatis consurgit, unde lese palam, & citra pudorem audet ostendere: morbus autem præter mentem, ac intentionem civitatis sentim invalefcit, & ideo semper velut illegitimam, ac erubescendam faciem præfert, neque tantum civitates irregulares, sed regulares quoque sua patiuntur deliquia, quæ tamen propterea non degenerant in irregulares; uti enim ædificium ad regulas Architectonicas constructum regulare manet, licet materia vitiosa, aut tectum socordia incolentium tegulis nudatum sit, parietes ruinam minentur, trabes carie confectæ, fundamenta hient: ita etiam civitates regulares naturam suam non exiunt, tametsi imperantes, aut parentes vitiis sint dediti, vel exiguam utilitatis publicæ curam habeant. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 14.* Dn. Gletle in *Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 30.*

II.

Sunt autem morbi, quibus civitates premi solent, duorum generum, quidam enim oriuntur ex malitiâ hominum, alii verò ex prava dispositione ipsius civitatis, unde alia vocantur vitia hominum, alia vitia status. Vitia hominum in statu Monarchico sunt vel Imperantium, vel parentium. Imperantium, si arte regnandi sint destituti, si nullam, aut exiguam Reipublicæ curam habeant, si eadem pravorum Ministrorum ambitioni, aut avaritiæ lacerandam prostituant, vel citra necessitatem in casum dare gaudeant, si pecunias utilitati publicæ destinatas levi dissipent, aut inconsultis largitionibus profundant, si subditos injuriis lacerant, facultatibus emungant,

gant, oneribus gravissimis opprimant, si justitiam venalem habeant, & quæ sunt alia, quibus nomen mali Principis comparatur; quis enim omnia Imperantium vitia enumeret, quæ civitatem in statum morbosum conjiciant? vitia subditorum sunt, si invito Principe negotiis publicis se immisceant, si frænum mordeant, si obsequium exuant, si vires Regias deprimant, suas extollant, si id agant, ut jura quædam Principi extorqueant, quibus contra potestatem legitimam sese muniant, si autoritas Regis ipsis vilescat &c.

III.

In statu Aristocratico vitia hominum sunt, si per ambitum, aut pravas artes viris improbis, vel ineptis via pateat in Senatum, si Optimates factionibus distrahantur, si consilia salubria, & bono communi profutura, æmulatione, vel odio in Authores, improbentur, si cives tanquam mancipia tractentur, si bona civitatis augendo privato patrimonio intervertantur, si in Oligarchiam, seu paucorum potentiam deflectat, si ii, quibus sola obsequii gloria relicta est, caput attollere sustineant &c.

IV.

In statu Democratico vitia hominum sunt, si præclaræ, & Republicæ non prægraves virtutes per invidiam opprimantur, si per levitatem Leges temerè figantur, & refigantur, si cives internis motibus distracti in commune non consulant, si homines inepti, & turbulenti sententias suas præferoci pertinaciâ tueri satagant, si fordidis, & ineptis rebus gerendis præficiantur, si paulatim vergat ad anarchiam &c.

V.

In statu denique mixto vitia hominum sunt, si unus involet in partem potestatis non suam, si inter consortes Imperii discordiæ exortæ sint, si socius in jure summæ potestatis, quod cum altero commune habet, præ socio plus autoritatis sibi arroget &c.

VI.

Vitia statûs sunt, si Leges, & instituta non sint accommodata genio populi, si turbis, atque internis motibus ansam præbeant, si justa vicinorum odia concitent, si cives ineptos reddant ad obeundas

das functiones, quæ Reipublicæ servandæ sunt necessariæ, si Leges fundamentales ita sint comparatæ, ut negotia publica non nisi tardè, & difficulter expediri possint &c. Confer Puffendorf. *ubi supra* §. 10. & Dn. Gletle *cit. Cap. 3. num. 31. & seqq.*

VII.

Tametsi autem inter sanam, atque morbosam Reipublicam haud dubiè plurimum intersit, non tamen propterea, quod civitas ægrotet, nova inducitur Reipublicæ species, quia neque natura potestatis in se, neque subjectum ejus proprium, unde diversitas Reipublicarum unice desumenda est, ægrotatione civitatis variatur. Interim tamen differri non possumus, Reipublicam ægrotantem, nisi maturis occurratur remediis, successu temporis plerumque in aliam mutari speciem. Puffendorf. *alleg. Cap. 5. §. 11.*

§. V.

De Systemate Civitatum.

SUMMARI A.

- I. Describitur systema.
- II. Dividitur in duas species, & utraque explicatur.
- III. Prima systematis species variis ex causis nasci potest.
- IV. Altera non nisi pacto, ut plurimum expresso, originem suam debet.
- V. Cur plures civitates ad fœdus posterioris generis plerumque decurrant?
- VI. Materia, ex qua corpus systematicum coalescit, sunt plures diversæ civitates.
- VII. Quomodo corpus systematicum à simplici fœderatorum societate differat?
- VIII. Negotia, quæ ad communem felicitatem, & conservationem pertinent, communi etiam consilio, & consensu tractanda sunt, ubi tamen pluralitas votorum non præponderat, nisi id ipsum in fœdere fuerit expressum.

IX. Refe-

- IX. *Referuntur modi, quibus systema civitatum ex toto dissolvitur.*
 X. *Recensentur modi, quibus ex parte tantum dissolvitur.*

I.

AFFinia civitatibus sunt systemata civitatum, unde & à nonnullis civitates composita appellantur. Potest autem systema describi, quod sit corpus morale plurium civitatum vinculo tam arcto inter se connexarum, ut, licet singula summum Imperium retineant, figuram tamen, & speciem unius civitatis præferant.

II.

Dividitur in duas species. Prima est, si plures distinctæ civitates unum, & eundem habeant Regem; quamvis enim monstruosum foret, si plura corpora naturalia unum duntaxat caput haberent, absurdum tamen non est, ut una, eademque persona plurium, ac distinctorum corporum moralium caput existat, cum unus homo gubernandis pluribus Regnis sufficere possit. Altera est, si plures civitates fœdere perpetuo in unum quasi corpus compingantur, ita ut singulæ quidem summum Imperium retineant, ea tamen negotia, ex quibus omnium sociorum salus conjunctim dependet, non nisi communi consilio, ac consensu tractare possint. Hæc pertinent Cantones Helvetici, & septem Provinciæ confederatæ Belgicæ.

III.

Systema prioris generis variis ex causis enasci potest, ut primo ex electione, si populi suffragiis is in Regem eligatur, qui jam ante Regnum aliquod possidet, vel si fœdere perpetuo unum Regnum alteri ita conjunctum sit, ut, qui ab uno populo in Regem eligitur, hoc ipso etiam Rex sit alterius populi, vel ut Regnum Italiæ conjunctum est Regno Germaniæ, qui enim in Regem Germaniæ eligitur, hoc ipso simul etiam Rex est Italiæ, licet hæc duo Regna non coalescant in unam Rempublicam, sed distincta, & separata Regna maneat. Secundo oritur ex successione, si Regem Lex successoria simul vocet ad aliud Regnum, vel aliquem, qui Regnum nondum habet, vocet ad plura Regna; uti fit, si femina, ad quam jure successione Regnum devolutum est, nubat alicui Regi, nam post

Paren-

Parentum mortem eorum seboles ad utrumque Regnum vocatur, nisi fortè diversus succedendi ordo in uno, & altero Regno receptus conjunctionem impediatur; nam si e. g. in uno Regno obtineat successio linealis Agnatica, in altero verò Cognatica, & ex tali matrimonio non nisi filia nascatur, hæc quidem in Regno lineali Cognaticò succedet, alterum verò ad agnatum masculinum defuncti Regis devolvetur. Tertio consurgit hoc systema titulo belli, si Rex aliquis liberâ populi voluntate constitutus armis sibi subiciat alium populum proprio nomine, ac periculo, & propriis sumptibus, non nomine, aut sumptibus populi, cui præest. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 5. §. 17.*

IV.

Systema verò posterioris generis non nisi pacto originem suam debet, & quidem ut plurimum expresso, potest tamen pacto etiam tacito coalescere, si nimirum plures Provinciæ eidem Capiti subiectæ paulatim in plenam libertatem sese vindicent, ita tamen, ut singulæ suam habeant *autonomiam*, ea autem, quæ ad communem ipsarum felicitatem, & conservationem pertinent, non nisi communi consilio, & consensu tractent, quo casu is, qui Rex erat, summam potestatem habere desinit, licet eidem quædam ex veteri statu Reliquiæ sint relicte, & hujus corporis systematici Dux tantum sit. Sunt, qui hujus rei exemplum ponunt in Imperio nostro Romano-Germanico. At hi vel perniciosè errant, vel turpiter adulantur, vel denique minus peritos malitiosè decipere conantur. Præstant status omnes Imperatori non tantum juramentum fidelitatis, sed & subjectionis: ergo eidem vinculo subjectionis, & non nexu duntaxat systematico coherent, & devincti sunt. Conniveri hæc possent, si ab exteris vel ex innato odio, vel ex imperitia proferrentur, quòd verò quidam ex ipsis civibus Imperii talia effutire audent, intolerabile est, & publicam meretur reprehensionem, cum non nisi contendat, ut status omne erga Imperatorem obsequium exuant.

V.

Ad fœdus hoc posterioris generis plures civitates plerumque adeo decurrunt, quia depellendo communi hosti singulæ sufficientes
 -antia K vires

virtus non habent, interim tamen Majestatis illorum ita solenniter, ut hanc dimittere ingloriam censent, cum abjecti animi sit, ex statu libertatis in statum subiectionis, & servitutis publicæ, nisi extrema ad hoc cogat necessitas, se conjicere, & tanto splendore, ac dignitate, quam Majestas confert, se spoliare, sordere autem hoc systematico & securitati publicæ, & summa simul dignitati in perpetuum prospicitur.

VI.

Materia, ex qua corpus systematicum coalescit, sunt plures diversæ civitates, ex quarum conjunctione systema nascitur. Possunt autem duæ, pluresve civitates non uno tantum modo inter se conjungi. Primo, ut ex illis una fiat civitas, quo casu, ut suo loco dictum est, vel utraque perit, & nova omnino civitas producitur, vel una quidem manet, altera autem perit, & illius fit accessio, neutro casu consurgit systema. Secundo inter se conjungi possunt ita, ut quælibet eadem maneat civitas, ut antè fuit, & hæc conjunctio vel fit propter certam, vel propter indefinitam utilitatem communem. Illo casu consurgit simplex federatorum societas: hoc autem casu nascitur systema civitatum.

VII.

Forma corporis systematici consistit in differentia specifica, quæ à simplici federatorum societate distinguitur, quæ, ut modo diximus, in eo stat, quod fœdus systematicum indefinitæ utilitatis communis gratiâ, aliæ autem fœdera propter certam, ac determinatam tantum utilitatem fiunt. Deinde fœdera aliæ non eo fine contrahuntur, ut plures civitates unam velut representent: Systematicum vero eo fine contrahitur, ut obtinenda communis felicitatis gratiâ plures civitates in unum morale corpus coalescant. Denique fœdera systematica tendunt ad unionem perpetuam, aliæ autem fœdera, etiam quandoque in perpetuum contrahuntur, plerumque tamen temporaria esse solent.

VIII.

Effectus sunt in eo, quod illa negotia, quæ ad obtinendam felicitatem, & conservandam pertinent, communem consilio, & consen-

consensu tractandi sint; quamvis autem alias in Concessis, & ceteris
 bus suffragiorum numerus prevalere solet, in systemate tamen ci-
 vitatum, si negotia tractentur, quae communem omnium sociorum
 felicitatem directe tangunt, pluralitas votorum, nisi idiplurim in fe-
 dere fuerit expressum, non praeponderat, sed necesse est, ut una-
 nimis consensus, & singulorum consensus interveniat; cum enim
 qualibet civitas summum Imperium retineat, una nihil juris obta-
 net in alteram, ac proinde nulla suffragiis aliarum civitatum in sua
 voluntatem suam tenetur submittere. Et sane hocipso, quod in
 foedere expressum non sit, quod major pars prevalere debeat, civi-
 tates systematicae velle censentur, ut negotia, quae summam rerum
 tangunt, unanimi consensu omnium pertractentur, ita ut nulla
 suffragiis ceterarum civitatum assurgere tenetur; in dubio enim pra-
 sumptio pro minore stat obligatione, cum in obcuris minimum fel-
 qui conveniat, perpetuum in proposito, ubi praecidendo a foedere
 nemq; cogi potest, ut alioquin suffragiis suam submittat voluntatem,
 quae naturalis libertas non temere credit debet fuisse abdicata. Si
 autem in foedere expressum esset, ut partis majoris consensus pro
 consensu omnium habeatur, haud dubie conventioni hancdem esse,
 adeo ut ceterae civitates reluctantem, & pertinacem vel mediss,
 quae in naturali libertate viventibus competunt, ad hoc compeller-
 re, vel, si malint, societate sua penitus excludere possint. Puffen-
 dorf. Lib. 7. Cap. 5. §. 20.

IX.

Contraria sunt modi, quibus systema civitatum secundum dissolu-
 tur. Dissolvitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto vel sum-
 mo Imperio penes singulas civitates remanente, vel non remanente.
 Remanente penes singulas summo Imperio dissolvitur systema
 primo, si communi consensu, sive expresse, sive tacito a foedere
 stomatico recedant. Secundo, si bello cum extero infeliciter gesto
 victor singulis civitatibus summo Imperio, ut quondam Ro-
 mani Achaiae fecerit. Non remanente penes singulas summo Imperio
 dissolvitur systema idem duobus modis. Primo, si omnes ci-
 vitates ante jura belli alicujus potentati submittantur. Secun-
 do, si in perfectam potentiam coalescant, sicut quod omnes socii

157020

K 2

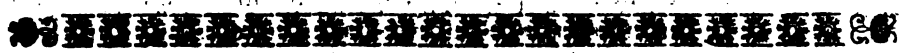
summo

summo Imperio unius concilii, aut hominis se ultro subiciat, aut una civitas potentia prepollens reliquas in provinciarum conditionem redigat, quod eo plerumque casu accidere solet, quo imbecilliores validiori vi federis aliquam permanentem praelationem deferre tenentur; ferè enim contingit, ut, qui superior est in fœdere, si is potentia multum antecellat, paulatim verum Imperium usurpet in socios, ita ut specie quidem *fœdus sit*, re autem *procuria libertas*, ut Lycortas Achæorum Prætor questus est apud Liv. *Lib. 39. Cap. 37.* Quod si jam patientia accesserit, usurpatio tandem in jus transibit.

X.

Ex parte dissolvitur systema primò, si una fortè civitas, conventibus cæteris, se separet, & ea negotia, quæ aliàs communè consilio tractanda forent, seorsim administret, quod tum ferè contingere solet, si una civitas plus utilitatis ex seperatione speret, quàm ex conjunctione cæteri autem socii eandem sibi magis oneri quàm subsidio esse judicent. Secundò, si una ob violatas fœderis Leges societate excludatur; ea enim fœderum natura est, ut, si una pars fœdus violaverit, pars altera ab eo discedere possit, cum singula fœderis capita vim conditionis habeant. Grot. *Lib. 2. Cap. 15. §. 15.* Tertio, si una cum cæteris bellum intestinum gerat, nisi cum pace fœderis Leges iterum renoventur; bellum enim abruptum amicitiam, sine qua fœdus systematicum consistere haud potest. Quartò, si una, vel altera sociarum civitatum ab hoste fuerit occupata, nec enim victor ex vi fœderis, quò civitas devicta reliquis juncta erat, in societatem succedit, sed novà omnino conventionè opus est, ut in locum victæ civitatis de fœdere participet, prout quondam Philippus decreto Amphictionum in eorum confessum loco Phocensium adscitus fuerat. Diodor. Sicul. *Lib. 16. Cap. 65.* Quamvis enim fœdus systematicum reale sit, fœdera autem realia non expirent, tametsi Republicæ status mutatus sit, cum mutato licet capite idem maneat corpus. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 15. §. 16. num. 1.* si tamen una sociarum civitatum vi bellicæ sub jugum fuerit redacta, fœdus systematicum expirasse censatur; quippe quod initum est inter civitates ut tales, cui consequens est, ut fœdus excidat.

excidat, quæ civitas esse desit. Et licet forte in fœdere cautum sit, ut ob mutationem Reipublicæ nulla civitatum fœdere excidat, hoc tamen de tali mutatione intelligendam esse videtur, quæ utronque fit populi consensu; qui enim unam fœderatarum civitatum armis invadit, totius corporis systematici hostis esse censetur. Præsumi autem non potest, quod reliquæ civitates se obstringere voluerint ad continuandam cum hoste communi societatem, si is forte vi bellicâ unam earum occupaverit, præsertim cum in tali rerum eventu ceterarum plerumque non amplius intersit, ut continuetur, sed earum rationes potius exigant, ut non continuetur. Jung. Puffendorf. cit. Cap. 5. §. 21.

PARS SECUNDA.

Diximus supra causam formalem civitatis esse summum Imperium, sine quo multitudo hominum, etiam pactionis vinculo confœciata, civitas non est, de quo jam plenius nobis differendum erit. Ut autem ordinatè procedamus, agemus in hac secundâ parte de summo Imperio in communi, in tertiâ verò potissima summæ potestatis jurâ in specie exequemur. Sit igitur

CAPUT UNICUM.

De summo Imperio in communi.

De Etymologia, Homonymia, Synonymia, Definitione, ac Divisione summi Imperii.

SUMMARIA.

I. Imperium, ab imperando dictum, vel summum est, vel subalternum; summum porro vel familiare, vel civile, quod ultimum avariis quidem nominibus, jam autem passim Majestas appellatur.

- II. *Unde dicta sit Majestas?*
 III. *Referuntur varia acceptio Majestatis.*
 IV. *Definiatur communiter, quod sit summa in civitate potestas.*
 V. *Quamnam potestas dicatur summa?*
 VI. *Dividatur primo in absolutam, & limitatam.*
 VII. *Secundo in patrimoniatem, & non patrimoniatem.*
 VIII. *Tertio in civilem, & hereditariam.*
 IX. *Dividitur quarto à quibusdam in realem & personalem, quae tamen divisio rejicitur.*

I.

Imperium descendit ab imperando, & vel summum est, vel subalternum: summum potest vel familiare, vel civile. *Civile* dicitur, quod paterfamilias extra Rempublicam vivens habet in suam familiam; civile verò, quod competit in eorum perfectum, seu civitatem, & hoc per excellentiam summum dicitur Imperium. Vocatur etiam quandoque *summum rerum judicium*. Ita N. 1. Terentius Eques Romanus apud Tacit. *Lib. 6. Annal. Cap. 8. num. 1.* ad Tiberium ait: *Tibi summum rerum judicium Dei dedere, nobis obsequii gloria relicta est.* Item *rerum summa, arbitrium rerum omnium; summa potestas, vis, aut jus imperii*, etiam passim *Majestas*, quae vocabula & nos in posterum promiscue usurpabimus.

II.

Majestatem autem vulgo quasi *majorem statum* dictam esse volunt, non quod vocem *Majestatis* ex *major*, & *status* compositam esse credant, sed ut allusione quadam etymologica ostenderent rei, & vocis convenientiam, cujusmodi allusiva derivandi ratio Authoribus omnibus admodum familiaris est; in *jocis*, inquit Arnold. *Vinn. ad Prim. Hist. de Testam. v. 1. num. 1. venustas delectat, in rebus seriis etiam arbitrate sua, quam in re doctrinam habet, commendabilis.* Veram hujus nominis originem Ziegler *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 1. num. 3.* deducit à comparativo *major*, terminationem substantivi per extensionem recipientis, ita ut idem sit, ac *majoritas*.

III. Signi-

III.

Significat autem hoc vocabulum in genere amplitudinem, dignitatem, splendorem externum, vel decorem. Ita Cicero. *Lib. 2. de Orato.* Majestatem descripsit, quod sit *amplitudo, ac dignitas civitatis.* Item Tacitus. *Lib. 3. Annal. Cap. 3. num. 1.* Tiberium, atque Augustum publico abstinuisse ait, *inferius Majestate sua raras, si palam lamentarentur.* Et *Lib. 1. Cap. 47. num. 3.* scribit, *eundem Tiberium censuisse, per filios pariter adiri utrumque exercitum Majestate servata, cui major è longinquo reverentia.* Utrouque hoc loco appellatione *Majestatis* intelligitur dignitas, quæ ab Imperio summo emanat. Eodem sensu vox *Majestatis* accipitur in *L. 7. §. 1. ff. de capitu. & posses. revers.* ubi mentio fit illius fœderis inæqualis, quò comprehensum est, ut unus populus alterius populi *Majestatem* comiter conservaret, velut in fœdere *Ætolorum* cum Romanis cautum erat. *Liv. Lib. 38. Cap. 11.* quandoque dignitatem etiam inferiorem designat, ut in *L. penult. ff. de 1. & 1.* alibi denotat auctoritatem, *ut in L. 6. ff. de jurisdic.* Denique hæud rarò hoc vocabulo splendor externus, aut decor significatur, unde *Majestas loci.* *Liv. Lib. 1. Cap. 53.* *Majestas domus, oris, vultus, & similia.* In specie autem vox *Majestatis* designat potestatem civilem, quæ in suo genere, ac ordine aliam superiorem non agnoscit, quæ acceptio hujus loci est, & in hoc sensu

IV.

Definitur communiter, quod sit *summa in civitate potestas.* Vox potestatis genus est, quia latus patet, quam vocabulum *Majestatis,* cum & extra, & intra civitatem potestates occupant, à *Majestate* tamen alienæ, velut sunt potestas patris, dominicæ, maritalis: Cætera verò continent differentiam specificam: nam per se summa excluditur potestas Magistratum, item parentum, & dominorum in civitate existentium, quorum potestas summa non est, sed superiori potestati simili subiecta, per hoc autem, quod competat in civitate, removetur potestas patrisfamilias, autem & publicam viventis: tametsi enim is in familiaris suam obtineat potestatem in ordine suo supremam, *Majestate* tamen non præfulget, quia famili-

am tantum, non civitatem moderatur; licet fieri possit, ut potestas patrisfamilias extra Rempublicam viventis successu temporis, aucto liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuso, quæ ad perfectam communitatem sufficiat, in Majestatem efflorescat.

V.

Dicitur autem potestas summa, cujus actus non possunt alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, seu, quod in idem recidit, quæ altiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ subjecta haud est. Unde primò summitati potestatis civilis non officit, quòd illa per se pendeat ab infinita potestate Dei, quia saltem in suo genere, ac ordine superiorem aliam non agnoscit. Deinde nec obest, quòd illa subsit potestati spirituali summi Pontificis, cum potestas spiritualis alterius planè sit generis, ac ordinis, eique suprema potestas temporalis in ordine ad illa tantum subjaceat, quæ spirituale concernunt Regimen animarum. Postremò nec nocet, quòd successor actus antecessoris irritos facere, ac Leges e. g. ab eo latas revocare possit, quia successor eandem potestatem habet, quam habuit antecessor: uti ergo summitatem potestatis non destruit, quòd hic voluntatem suam mutare, ac, quæ statuit, iterum revocare queat, ita nec eandem tollit, quòd successor ea, quæ ab antecessore statuta sunt, immutare valeat. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 7. num. 1.*

VI.

Dividitur summa potestas I. in absolutam, & limitatam. Absolutam voco, cujus liberum exercitium nullà conventionem, aut conditionem circumscriptum est. Limitatam verò, cujus liberum exercitium aliquà conventionem, aut conditionem est circumscriptum. Sic licet Augustissimo Imperatori nostro integra competat Majestas, nec status Imperii, ut perperam haud pauci contendunt, in confortium ejusdem assumpti sint; non tamen Eidem competit potestas absoluta, sed quoad modum exercendi limitata, quia jura quædam summi Imperii vi Capitulationis non aliter exercere potest, quàm cum consensu vel omnium Imperii Ordinum, vel saltem Electorum. Interim licet aliquis habeat potestatem absolutam, non tamen propterea omnia, quæcunque libent, facere potest, sed nisi
hilo

hilo feciùs juris naturalis, & divini vinculis adstrictus manet, ac proinde toto cœlo aberrant, qui potestatem absolutam adulatoriâ linguâ exlegem esse asserunt, ita ut quidquid ejusmodi Reges agant, id fas, justumque esse putetur, velut Anaxarchus ad Alexandrum ob Clyti necem dolentem dicebat, prout ex Plutarch. refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. §. 7.*

VII.

Dividitur II. in patrimonialem, & non patrimonialem. Patrimonialis dicitur, quæ habetur pleno, & absoluto jure proprietatis. Non patrimonialis verò, quæ non existit in pleno, & absoluto jure proprietatis; nam etiam summum Imperium objectum, est juris proprietatis, qui enim summam Reipublicæ potestatem habet, eandem possidet ut proprium suum bonum, ita ut alios obligatos habeat, ne in usu, & exercitio summæ potestatis eundem impediunt, secus eidem injuriam inferunt, & contra jus ipsius rigorosum peccant. Sic populus in statu populari summam potestatem habet pleno, & absoluto jure proprietatis; uti enim homo liber plenus, & absolutus dominus est libertatis suæ, ita ut de eâ, pro lubitu disponere possit, puta eam vendendo, in solutum dando &c. Modò justam habeat causam, alias enim prodigalitas foret libertatis, & quidem tantò magis improba, quantò libertas, quæ est vita quædam civilis, æstimabilior est præ aliis fortunæ bonis, ita & populus sui juris plenus, & absolutus dominus est libertatis suæ civilis, adeò ut, si velit, eam abdicare, & regendi sui jus pro lubitu in unum, aut paucos transferre possit. Sic etiam Reges quidam summum Imperium pleno, & absoluto domini jure possident, velut qui justo bello illud quæsierunt, aut in quorum ditionem populus aliquis majoris mali vitandi causâ ita sese dedit, ut nihil exciperetur. Illi verò Reges, qui primi eliguntur, & qui electis legitimo ordine succedunt, summum Imperium non habent pleno, & absoluto jure proprietatis, sed, ut Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 13. num. 1.* loquitur, *jure usufructuaria*, quæ tamen verba, nisi rectè explicentur, seditionibus viam sternere possunt; Si enim Rex usufructum tantum Imperii haberet, tunc ejus proprietatem non haberet, cum usufructus sit jus alienis rebus utendi, fruendi, esset ergo proprietates penes populum, quo

511

L

quo

quo admissio difficile haud foret, sub-juris, & æquitatis specie Regi Imperium eripere, quasi eo fuisset abusus, atque adeò usufructus cecidisset in commissum, uti rectè ad *cit. loc.* observant Ziegler. & Hennig. Igitur hæcenus saltem ejusmodi Reges usufructuario similes sunt, quòd, sicut fructuarius rem in aliam formam mutare, aut eandem alienare nequit, ita nec illi circa intrinsicam Imperii structuram, aut circa translationem in alium quidquam invito populo disponere queant, ulterius autem non erit extendenda ejusmodi comparatio; quanquam longè tutius sit, si ab hoc loquendi modo penitè absteineamus, & simpliciter tantùm dicamus, ejusmodi Reges non habere summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis.

VIII.

Dividitur summa potestas III. in civilem & herilem. Civilem voco, quæ primariò ad utilitatem subditorum exerceri debet, cujusmodi pleraque sunt Imperia: Herilem verò, quæ primariò ad commodum Imperantis, & secundariò tantùm ad utilitatem subditorum exerceri potest, quia scilicet utilitas Imperantis sine utilitate subditorum haberi non potest. Videantur ea, quæ suprâ *Part. 1. Cap. 2. §. 3. num. 8.* diximus.

IX.

Dividitur IV. à quibusdam in realem, & personalem. Illam populo: Hanc Regi competere asserunt. At hæc divisio, in quocunque demum sensu accipiatur, manifestò falsa est; vel enim utramque potestatem, seu Majestatem in unâ, & eadem civitate dari contendunt, vel in diversis, & separatis. Si in unâ, & eadem, vel contendunt, utramque dari simul, vel successivè. Si simul, vel hoc duntaxat volunt, quòd Majestas, quæ in Rege est ut in capite, in populo maneat ut in toto, cujus pars est caput, vel quòd præter Majestatem, quæ in capite est, detur alia distincta, quæ sit in populo. Si prius, non datur duplex Majestas, sed una tantùm, cujus subjectum proprium, & immediatùm est Rex, commune verò, & mediatum populus. Sin autem posterius dicant, tum vel una Majestas alteri subjecta erit, vel non. Si unam alteri subjectam esse

esse afferant, non datur duplex Majestas, quia illa, quæ alteri sub-
 jecta est, Majestas non erit, cum potestatem superiorem ejusdem
 generis, ac ordinis revereri cogatur. Si verò neutram alteri subje-
 ctam esse dicant, quæro, utrum populus omnem potestatem, quam
 habuit, in Regem transtulerit, nullâ ejus parte retentâ, vel non.
 Si prius, populus vivente Rege Majestatem non habet, sed solus
 Rex. Si posterius, Respublica non amplius simplex, sed mixta erit,
 qui autem duplicem Majestatem, unam realem, alteram persona-
 lem eodem tempore in unâ, & eâdem civitate dari asserunt, de
 simplice, non mixtâ loquuntur. Deinde quamvis populus non om-
 nia Majestatis jura in Regem transtulerit, sed quædam sibi reserva-
 verit, ex eo tamen haud sequitur, duplicem dari Majestatem, cum
 ex jure penes Regem, & populum existentibus non nisi una nu-
 mero consurgat Majestas. Quod si verò utramque Majestatem sal-
 tem successivè in unâ, & eâdem civitate dari existiment, iterum
 falluntur; tametsi enim Majestas suapte origine penes populum re-
 sideat, & Rege si Regnum electivum sit, extincto, aut, si successo-
 rium, Regiâ familiâ deficiente ad populum revertatur, exinde ta-
 men haud quaquam sequitur, duas dari diversas species Majestatis,
 cum Majestas, quæ ab initio in populo existit, eadem sit cum Ma-
 jestate, quæ jam existit in Rege, sicut si universitas rem quandam
 in suis bonis existentem in certam personam alienet, dominium,
 quod penes universitatem prius existit, idem est cum eo, quod jam
 penes personam particularem existit. Si denique utramque Maje-
 statem in separatis, & distinctis civitatibus, pro diverso Regiminis
 statu, qui in unâ, & alterâ est, dari arbitrentur, ne sic quidem hæc
 divisio tolerari potest, cum sola diversitas subjecti inhærens non
 inducat diversam speciem, alioquin dicendum foret, dominium,
 quod obtinet universitas in res suas, specie differre à dominio, quod
 una persona particularis obtinet in bonâ suâ. Facessat ergo hæc
 divisio Majestatis in realem, & personalem, ut quæ tum principiis
 philosophicis, tum politicis, tum tranquillitati publicæ, tum secu-
 ritati Regum adversa est, & à plerisque jam dudum explosa.

§. II.

§. II.

De Origine Majestatis seu summa Potestatis civilis.

SUMMARI A.

- I. Certum quidem est, Majestatem procedere à Deo, dubitatur autem, utrum proximè, & immediatè procedat à Deo, vel tantum remote, & mediatè?
- II. Potestas duobus modis proximè procedit à Deo, scilicet vel tanquam ab authore natura, vel tanquam à libero collatore.
- III. Majestas spectatur vel in se, & absolutè, vel relatè, sive ad subiectum summâ hac potestate instructum.
- IV. Majestas in se, & absolutè spectata non procedit proximè ab hominibus.
- V. Nec à Deo tanquam libero collatore.
- VI. Sed à Deo tanquam authore natura.
- VII. Relatè autem considerata confertur proximè ab ipsâ communitatè.
- VIII. Refertur primum argumentum contrarium, & solvitur.
- IX. Respondetur ad secundum.
- X. Refellitur tertium.
- XI. Prostermitur quartum.

I.

Quaquam certum, & indubitatum sit, quòd summa potestas proveniat à Deo, velut passim testantur sacrae paginae, sic enim Sapiens. 6. dicitur: *Audite Reges, & intelligite &c. quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo.* Item Proverb. 8. vers. 15. & seqq. divina sapientia de se pronunciat: *Per me Reges regnant, & Legum conditores justè decernunt: Per me Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam.* Et Doctor Gentium ad Romanos Cap. 13. non est potestas inquit, nisi à Deo, quae autem sunt, à Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, ordinationi Dei resistit &c. Non tamen aequè expeditum est, utrum proximè, & immediatè procedat à Deo, ita ut sola voluntas divina sit radix, & causa pro-

xima

xima potestatis civilis, vel utrum saltem remotè, & mediatè à Deo proveniat.

II.

Potest autem duobus modis potestas proximè à Deo procedere, scilicet vel tanquam ab Authore naturæ, vel tanquam à libero collatore. Tanquam ab authore naturæ procedit, si producatur creatura, quæ vi naturæ suæ potestatem exigit, seu, si potestas necessariò connexa sit cum naturâ rei à Deo conditæ. Tanquam à libero collatore verò, si producatur creatura, cui Deus ex nudo motivo liberalitatis suæ potestatem tribuit, seu, si potestas non necessariò connexa sit cum natura rei creatæ, sed ex merâ liberalitate divinâ naturæ, vel personæ sit superaddita. Sic potestas parentum in liberos alienæ opis adhuc indigos immediatè procedit à Deo, tanquam authore naturæ, quia suppositâ generatione necessariò connexa est cum natura rationali à Deo conditâ. Contra potestas patrandi miracula immediatè provenit à Deo, tanquam libero collatore, quia non necessariò connexa est cum naturâ ullius creaturæ, sed Deus illam confert, cui vult, ac proinde ex merâ Numinis liberalitate proficiscitur. P. Suarez *in Defens. Fidei Cathol. advers. Anglican. Sect. error. Lib. 3. Cap. 2. num. 3.* & post eum Dn. Gletle *in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 10.*

III.

Deinde summa potestas spectari potest vel in se, & absolutè, vel relatè. In se, & absolutè spectatur, si præcisè consideretur tanquam facultas moralis civitatem gubernandi. Relatè verò, si consideretur cum respectu ad subjectum hac facultate instructum, ac proinde quatenus residet penes unum, vel penes paucos. Quibus præmissis.

IV.

Dico primò, si spectetur absolutè, ac in se, non descendit proximè ab hominibus; vel enim descenderet ab omnibus, & singulis, qui in civitatem coeunt, vel à singulis saltem patribusfamilias. Neutrum potest dici; non primò, quia singuli potestatem civilem non

habent, nec in se, nec in alios, utpote ex naturâ rei æquales; nemo autem dat, quod non habet. Non etiam secundum, quia singuli patresfamilias in suam familiam non nisi œconomicam obtinent potestatem, ac per consequens potestatem politicam, quam ipsi non habent, civitati conferre nequeunt. Deinde summa potestas talia continet jura, quæ transcendere videntur naturam humanam secundum se spectatam, veluti est potestas obligandi in conscientia, item facinorosos etiam ultimo afficiendi supplicio, quæ sanè jura ab hominibus, qui conscientiarum, vitæ, ac mortis dominium non habent, conferri haud possunt.

V.

Dico secundò, summa potestas in se, & absolutè spectata non procedit à Deo, tanquam libero collatore, aliàs enim non posset solâ naturali ratione de illâ constare, sed opus esset revelatione divinâ, ut homines de illâ certi esse possent. Atqui, nullâ etiam interveniente revelatione, ex dictamine rationis naturalis agnoscitur summa potestas in communitate perfecta, tanquam ad illius conservationem omninò necessaria, cum corpus politicum non possit conservari sine Regimine, ac proinde non possit esse destitutum potestate gubernativâ: Ergo &c.

VI.

Dico tertio, potestas civilis in se, & absolutè spectata procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; nam, ut paulò antè ostensum est, non procedit proximè ab hominibus: Ergo procedit à Deo; non autem procedit à Deo, tanquam libero collatore, ergo procedit à Deo, tanquam authore naturæ. Certè Deus est author societatis civilis, quia naturæ humanæ impressit appetitum societatis civilis: Ergo hotipso etiam est author potestatis civilis, quia naturali repugnat rationi, dari congregationem humanam per modum unius corporis politici unitam, & non habere aliquam potestatem communem, cui singuli de communitate parere teneantur, ac proinde summa potestas sequitur naturam humanam, ut in unum corpus politicum congregatam, tanquam moralis quædam proprietas, utpote ad ejus conservationem simpliciter necessaria. P.

Suarez

Suarez de Legib. Lib. 3. Cap. 2. num. 4. & Cap. 3. num. 2. & 3. Dn. Gletle in Juruprud. fundament. Tit. 2. Cap. 4. §. 3. num. 7. Dn. P. Seybold de Republ. Christ. Part. 1.2. Sect. 1. §. 4. num. 4. & seqq.

VII.

Dico quartò, potestas civilis relatè considerata, seu quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, sed confertur ab ipsâ communitate; vel enim proximè procederet à Deo, tanquam libero collatore, vel tanquam authore naturæ. Neutrum potest dici; non primum, quia hujusmodi liberalis collatio ex sacrà scripturâ haud probatur; tametsi enim Reges potestatem suam dicantur habere à Deo, ex hoc tamen non necessariò sequitur, quòd immediatè à Deo habeant. Non etiam secundum, quia summa potestas in se spectata non exigit ex naturâ rei residere penes unum, vel paucos: ergo quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ. Certè potestas civilis, quatenus residet penes unum, vel paucos, non est determinatè necessaria ad conservationem communitatis politicæ, quia illi constare potest sua felicitas, sive penes unum, sive penes paucos, sive denique penes totam communitatem potestas civilis resideat: Ergo ratio naturalis non exigit determinatè, ut penes unum, vel paucos resideat, ac per consequens quatenus residet penes unum, vel paucos, non procedit proximè à Deo, tanquam authore naturæ; sed confertur ab ipsâ communitate, quam tanquam proprietatem quædam moralem sequitur. P. Suarez in Defens. Fidei Cathol. supra Cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 7. & seqq. Dn. Gletle in Select. Jur. Publ. Cap. 3. num. 15. superest, ut jam argumenta dissentientium diluamus, quorum

VIII.

Primum est hoc: si potestas civilis relatè considerata non procedit proximè à Deo, sed immediatè confertur ab ipsâ communitate, tunc poterit populus Regi, aut Optimatibus, quibus se subjecit, semper abrogare Imperium, & se in priorem libertatem civilem vindicare, quandocunque ipsi videbitur, qui enim alterum constituit, superior est eo, quem constituit, ac per consequens si populus Regem,

Regem, aut Optimates constituit, superior erit Rege, aut Optimatibus, quos sibi imposuit. Atqui superior potestatem inferiori collatam semper revocare potest: Ergo &c. At hoc argumentum non magni roboris est; qui enim alterum constituit, tum demum superior est eo, quem constituit; si constitutionis effectus perpetuo pendeat à voluntate constituentis, secus autem est, si constitutio ab initio quidem voluntatis sit, postea verò effectum habeat necessitatis, ut in proposito accidit; sicut enim illi, qui se in privatam tradidit servitutem, arbitrio suo servitutis jugum, quod semel placuit, excutere, & se in priorem libertatem personalem vindicare haud licet, ita nec populo, qui se Regi, aut Optimatibus subjecit, excusso servitutis publicæ jugo, se in priorem libertatem civilem asserere permissum est. Unde rectè Agrippa Rex apud Josephum in oratione ad Judæos, qui ex præpostero repetitæ libertatis studio zelato dicti sunt, sic ait: *Intempestivum est nunc, libertatem concupiscere. Olim, ne ea amitteretur, certatum oportuit; nam servitutis periculum facere durum est, & ne id subeatur, honesta certatio. At qui semel subactus deficit, non libertatis amans dicendus est, sed servus conzumax.*

IX.

Secundum; si status popularis migret in Monarchicum, non prius Regi confertur summa potestas, quam populus jure suo se abdicaverit. Atqui eo momento, quo populus se jure suo abdicat is summam potestatem non amplius habet: Ergo non potest eandem Regi conferre. At etiam hoc argumentum vanum, ac futile est, sufficit enim, quòd populus summam potestatem ante abdicationem habuerit, & quòd, nisi in Regem transferre vellet, eandem porro retineret, aliàs dicendum foret, quòd etiam ille, qui rem suam alienat, dominium non transferat in accipientem, quia eo momento, quo alienat, dominus amplius non est.

X.

Tertium desumunt ex 1. Reg. Cap. 10. & 16. ex quibus apparet, quòd Saulem, & Davidem ipse Deus in Reges populi Israelitici elegerit: Ergo, *inquunt*, Regiam potestatem non à populo, sed immediate

mediate à Deo acceperunt. At primò exinde inferri haud potest, quòd etiam cœteri Reges suam potestatem non à populo, sed immediate à Deo habeant, cum exempla specialia non inferant universalem regulam, sed exceptiones sint à regula. Certè *Deuteron. Cap. 17.* fatis manifestè supponitur, esse in populo libero potestatem constituendi sibi Regem, quem vult, ac proinde nisi Deus electionem personæ in Regem populi Israelitici constituendæ sibi peculiariter reservasset, prohibendo, ne alterius Gentis hominem faciat Regem, omnia in libero illius populi stetissent arbitrio. Deinde quamvis ex sacra scripturâ certò constet, utriusque personam divino nutu, voluntate, ac revelatione fuisse in Regem designatam, ex eo tamen non necessariò sequitur, Deum etiam immediate illis Regiam contulisse potestatem, cum hæc duo diversa sint, & ex uno non necessariò alterum colligatur; quemadmodum enim Deus interdum hominibus permittit designationem personæ, cui ipse immediate collaturus est potestatem, prout accidit in electione Summi Pontificis, ubi suffragiis Cardinalium persona tantum designatur, in quam potestas divinâ voluntate constituta transeat, ita è converso Deus sibi reservare potuit designationem personæ, cui populus immediate conferret potestatem, atque ita cum Saule, & Davide contigisse probabile esse videtur, quia *in Cit. Cap. 17. eligere eum, qui futurus sit Rex, & constituere, seu facere eum Regem, tanquam distincta ponuntur, & prius sibi Deus reservat, secundum autem populo relinquit.* Non poterat autem illa constitutio Regis populo relicta aliud esse, quam immediata Regiæ dignitatis, ac potestatis collatio; licet enim Saul ante sortes missas, & populi acclamationem unctus fuerit, ista tamen unctio non fuit collatio potestatis, sed certa promissio, & prædictio more prophetico futuri effectus, & veluti præparatio quædam animi Saulis ad futuram dignitatem. Simili modo Samuel secreto unxit Davidem. *v. Reg. Cap. 16.* qui tamen per hanc unctionem non fuit Rex constitutus, sed tantum in successorem Regni designatus, cum post secretam illam unctionem Davidis Saul adhuc per multos annos Regnum pacificè possederit. Confer P. Suarez *in Defens. fidei Cr. Lib. 3. Cap. 3. num. 5. & seqq.*

XI.

Quartum deducunt à summâ potestate spirituali, quæ, ut paulo antè diximus, non confertur Pontifici à communitate Christianâ: Ergo, *inquunt*, nec potestas civilis confertur Regibus à communitate politica. At magna in proposito disparitas est inter summam potestatem spiritualem, & civilem; Illa nunquam fuit in communitate totius Ecclesiæ, quia Christus eandem non contulit Corpori Ecclesiæ, sed soli ejus Capiti: Ergo nec eandem Pontifici conferre potest, sed eum eligendo personam tantum designat, in quam potestas divinâ voluntate constituta transeat. Potestas autem civilis ex naturâ rei est in ipsa communitate, quia eandem sequitur tanquam moralis quædam proprietas, quam proinde vel retinere, vel in unum, aut paucos transferre potest. Ex quo porro profluit, quod potestas civilis Regi, aut Optimatibus initio vel major, vel minor conferri, & successu temporis etiam mutari possit, quia scilicet determinationem suam voluntati communitatis refert in acceptis. Potestas autem spiritualis Pontificis etiam universali Ecclesiæ consensu nec augeri, nec minui potest, cum totam determinationem suam recipiat ab institutione divina, quam voluntas hominum frustra attentat infringere. P. Suarez *supra Cit. Cap. 3. num. 13.*

S. III.

De Modis, quibus summum Imperium voluntate regnantis expressâ, vel tacitâ in alios transfertur.

SUMMARI A.

- I. *Quomodo populus summam potestatem transferre possit.*
- II. *Regna patrimonialia à Regibus pro lubitu alienari queunt.*
- III. *Regna autem electiva, hereditaria, & linealia sine consensu populi alienari hauri possunt; imò si pars tantum alienanda sit, etiam hujus consensus necessarius est.*
- IV. *Excipitur casus necessitatis, & publicæ utilitatis, ubi pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci potest.*

V. Re-

- V. *Respondetur Crotio dissentienti.*
- VI. *Sub alienatione continetur etiam infeudatio.*
- VII. *Item pignoris datio.*
- VIII. *Quamvis Reges patrimonium publicum sine consensu populi alienare haud possint, partem tamen ejus etiam inconsulto populo pignori obligare queunt.*
- IX. *Porro sub alienatione continetur etiam testamentum.*
- X. *Item in dotem datio.*
- XI. *Utrum Regina saltem administrationem Regni sine consensu populi Marito permittere possit.*
- XII. *Quomodo summum Imperium tacita voluntate transferatur?*

I.

Cognita origine potestatis civilis ratio postulat, ut jam modis subnectamus, quibus ea ex post in alios transfertur; tamen enim ex natura rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non praecipit, ut penes eandem permaneat. Transferitur autem vel eo, penes quem existit, volente, vel invito. Voluntas est vel vera, vel praesumpta. Vera porro vel expressa, vel tacita, seu facta quodam declarata. Voluntate expressa summum Imperium transfert vel liber populus, vel Rex. Populus summam potestatem transfert vel in unam personam simplicem, vel in paucos, vel etiam in alium populum liberum. In unam personam simplicem transfert vel ita, ut Rex eam pleno, & absoluto proprietatis jure habeat, veluti si majoris mali vitandi causa, ita se in unius ditionem dederit, ut nihil exciperetur, vel ut non tam pleno modo habeat, & hoc casu porro vel ut Rege mortuo ad populum revertatur, ut fit in Regnis electivis, vel ut etiam ad posteros ejus transeat, ut accidit in Regnis hereditariis, & linealibus. In alium populum liberum transfert, si eidem se subjiciat, sicut Campani necessitate subacti olim populo Romano se subjecerunt. Liv. Lib. 7. Cap. 37. Hoc tamen casu non amplius per se manet civitas, sed accessio fit alterius civitatis.

II.

Rex vel summum Imperium pleno, & absoluto jure proprietatis tenet, ut accidit in Regnis patrimonialibus, vel non tam pleno modo

modo habet, ut fit in Regnis electivis, hereditariis, & linealibus. Regna patrimonialia sola voluntate Regis, sive translato in alterum pleno, sive directo, sive utili tantum dominio pro lubitu alienari possunt; nam Regna patrimonialia non minus libero Regis arbitrio subjecta sunt, quam cœtera bona in patrimonio ejusdem existentia. Uti igitur de reliquis bonis, quæ in pleno, & absoluto ejusdem dominio existunt, liberè disponere potest, ita etiam de ejusmodi Regnis patrimonialibus liberrimam habet disponendi facultatem. Sunt quidem, qui ne Regnum quidem patrimoniale à Rege alienari posse existiment, eò quòd liberi homines non sint in commercio. Sed malè; nam cum Regnum patrimoniale alienatur, propriè loquendo non ipsi homines liberi alienantur, sed jus perpetuum eos regendi, quæ populus sunt: Ergo ex eò, quòd liberi homines non sint in commercio, perperam inferitur, Regnum patrimoniale alienari non posse. Certè monumenta, utpote res religiosæ in commercio non sunt, & tamen jus inferendi mortuum legari potest. *Lib. 14. Cod. de legat.* Ergo etiam, licèt homines liberi in commercio non sint, jus tamen perpetuum eos regendi alienari poterit. Accedit, quòd liberi homines saltem de jure naturæ non absolutè sint extra commercium, cum hoc jure quivis, tanquam dominus libertatis suæ, facultatem habeat se alienandi, & alteri tradendi in servitutem, prout veteres Germanos extremo, ac novissimo alex jactu de libertate contendisse, & victum voluntariam servitutem aduisse scribit Tacit. *de Morib. German. Cap. 24. num. 3. & 4.* Denique licèt in Regno etiam patrimoniali homines liberi sint libertate personali, non tamen liberi sunt libertate civili; uti enim libertas personalis dominium, ita civilis Regnum, ac aliam quamvis propriè dictam ditionem excludit: Ergo hæcenus saltem, quatenus liberi non sunt, in commercio existunt; ac proinde Regnum patrimoniale omnino à Rege alienari potest, cum hoc facto hæcenus tantum alienentur, quatenus liberi non sunt, sed Regi pleno jure subjecti, quæ publicæ subjectio servitus civilis appellari potest, uti & passim in sacris literis subditi Regis servi vocantur. *Grot. Lib. 1. Cap. 3. §. 12. num. 11 & seqq.* ubi multis allatis exemplis sententiam hanc confirmat.

III.

Regna autem electiva, hæreditaria, & linealia sine consensu populi alienari haud possunt, cum ejusmodi Regna non pleno, & absoluto domini jure possideantur, sed modum habendi ex voluntate populi accipiant. Imò si pars tantum alienanda sit, etiam illius consensus necessarius est, secus alienatio etiam cum consensu populi sub pristino Rege manentis facta partem quidem cessam liberabit ab obligatione, quæ civitati suæ obstricta erat, non etiam simul Imperium conferet ei, cui facta est, ac proinde talis pars cessa, si viribus suis confidat, se occupare volenti resistere, & peculiarem deinceps, si velit, civitatem constituere poterit; qui enim initio in civitatem coeunt, aut ex post ultrò accedunt, ratione partium, quæ integrantes dicuntur, societatem quandam contrahunt perpetuam, & immortalem, quæ non nisi consensu corporis, & singularum partium dissolvi potest. Unde sicut partes singulæ suo arbitrio à corpore recedere, & alterius Imperio se subicere haud possunt, ita nec corpus suo arbitrio partes à se abscindere, & alii in ditionem dare poterit. Aliter se res habet in alienatione partis territorii non habitatae, aut desertæ, quæ quò minus à Rege, accedente populi consensu, alienari possit, nihil obstat; territorium enim & totum, & ejus partes communia sunt populi pro indiviso, ac proinde sub libero ejus arbitrio: Ergo nihil impedit, quò minus talis pars territorii non habitata, aut deserta ab eo, si liber sit, vel si sui juris non sit, sed sub Rege existat, ab hoc, accedente populi consensu, alienari possit, perinde ut à domino privato pars prædii alienari potest. Pars autem populi ex pacto, quo coeunt in civitatem ratione partium integrantium se invicem obstrinxerunt, jus quasitum habet, ne invita alienetur, ac proinde alienationi contradicere potest, ita ut in libero ejus stet arbitrio, utrum peculiarem deinceps civitatem constituere, vel prioris membrum porro manere velit. Ex quibus jam patet, cur in alienatione partis populi pars major non habeat rationem integri, uti habet in alienatione partis territorii non habitatae, aut desertæ: *Gröt. Lib. 2. Cap. 6. §. 4. & 7.*

IV.

Planè in casu necessitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci potest; licet enim coeuntes in civitatem ratione partium integrantium societatem quandam contrahant perpetuam, & immortalem, & exinde singulæ partes jus quæsitum habeant, ne invitæ alienentur, & alterius ditioni subijciantur, hoc tamen non aliter, quàm cum hac exceptione, nisi necessitas, aut publica civitatis utilitas exigat, ut pars aliqua à reliquo corpore avellatur, & alteri subijciatur, procedere arbitror; & primò quidem mihi expeditum esse videtur, quòd corpus politicum in casu necessitatis partem etiam invitam à se abscindere possit; si enim pars se aliter servare non possit, illa à corpore se separare potest: Ergo etiam, si corpus se aliter servare nequeat, illud partem à se abscindere poterit, cum eadem prorsus subsit ratio; uti enim tali parti, antequam in hanc civitatem coiret, liberum fuit, cui corpori se subijcere velit, ita & reliquis liberum fuit, utrum hanc partem in societatem recipere velint, vel non; sicut ergo in casu necessitatis parti sua redit libertas, ita & reliquis pristina redibit libertas, ac proinde non minus partem à se abscindere, quàm pars se ab illis separare poterit. Et quamvis ante contractam societatem corpus nondum fuerit quoad formam, fuit tamen quoad materiam, quod sufficit; si enim singulæ partes, ex quibus iam constat civitas, ante contractam societatem habuerunt libertatem, utrum cum hac parte coalescere velint in unum corpus morale, & hæc libertas in casu necessitatis singulis redit, ita ut societatem cum hac parte contractam non teneantur porro continuare, sed illam abrumperè possint, necessariò sequitur, etiam universis id permissum esse, cum universi consentent ex singulis. Quòd autem in casu necessitatis, & publicæ utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subijci possit, ex eo evincitur, quòd coeuntes, dum corpus civitatis constituere volunt, utique etiam velint ejus conservationem, & incolumitatem: Ergo si conservatio, aut incolumitas civitatis exigat, ut pars quædam alienetur, in talem alienationem omnes censentur consentire, adeoque pars ex capite necessitatis, aut publicæ utilitatis alienanda postea amplius dissentire non potest, vel

vel licet dissentiat, alienationem tamen, & eius effectum impedire nequit. Non dissentior quidem, quod illi, qui in civitatem coeunt, suae incolumitatis causam in unum corpus morale coalescant; at incolumitatem suam non volunt ut separatam, aut seclusam ab incolumitate civitatis, sed velut partem incolumitatis publicae, adeo ut incolumitas civitatis, cui singulorum incolumitas inclusa est, ratio sit, sub qua singuli suam incolumitatem volunt: Ergo incolumitatem civitatis volunt per prius, suam autem non nisi per posterius, adeoque si incolumitas civitatis exigat, ut pars quaedam alienetur, singuli volunt, ut alienari possit, tametsi alienatio haec parti alienanda fortè utilis non sit, alias enim si singuli etiam cum detrimento incolumitatis publicae suam incolumitatem vellent, tunc incolumitatem civitatis jam non amplius vellent per prius, & suam per posterius, sed vice versa suam vellent per prius, publicam autem non nisi per posterius. Accedit, quod ante omnem casum particularem singulis optabilius sit, ut in casu necessitatis, aut publicae utilitatis pars quaedam etiam invita alienari possit, quam ut non possit, quia singulis optabilius est, ut corpori potius sua constet incolumitas, quam parti cum detrimento incolumitatis publicae; imò in casu necessitatis nequidem parti sua constaret incolumitas, quia pereunte toto periret & ipsa: Ergo omnes censentur consentire, ut in casu necessitatis, aut publicae utilitatis pars etiam invita alienari, & alterius Imperio subjici possit, praesertim cum eò tempore, quo in civitatem coalescunt, spes, & metus respectu omnium aequalis sit. Habet igitur ex primæva in civitatem coeuntium voluntate corpus morale jus, ut in casu necessitatis, aut publicae utilitatis partem etiam invitam à se abscindere, & alteri in ditionem dare possit. Dissentit Grot. *Cit. Cap. 6. §. 6. & 8.* cum quo

V.

Dices primò. Si pars se aliter servare non possit, necessitas reducit rem ad jus naturæ, si autem corpus se aliter servare non possit, necessitas non potest rem reducere ad jus naturæ, quia in hoc jure usus quidem comprehendebatur, non autem jus alienandi, quippe quod factò demum humano introductum est: Ergo ex eo, quod pars in casu necessitatis à corpore se separare possit, non re-

Et

cè inferitur, quòd etiam corpus in casu necessitatis partem à se ab-
 scindere, & alienare possit. At jus in casu necessitatis partem ab-
 scindendi confundi non debet cum jure eandem insuper alterius
 Imperio subjiciendi. Illud non tantum in primavà in civitatem
 coeuntium voluntate, sed & in eo fundatur, quòd necessitas redu-
 cat rem ad jus naturæ, quo ante contractam societatem singulis li-
 berum erat, utrum cum hac parte in unum corpus morale coale-
 scere vellent, vel non. Hoc autem unicè fundatur in tacito con-
 sensu ipsorum coeuntium; licet enim ante contractam societatem
 singulis liberum fuerit, hanc partem recipere, vel repellere, non ta-
 men, si admittere nolissent, eo ipso jus habuissent, eandem alteri-
 us ditioni subjiciendi, ac proinde, nisi hoc jus omnium in civita-
 tem coeuntium voluntate tributum esset, reliqui vi pristinæ liberta-
 tis, ad quam necessitas rem reducit, partem quidem à se abscinde-
 re, non autem eandem etiam alterius Imperio subjicere possent. Si
 autem pars se aliter servare nequeat, necessitas rem ita reducit ad
 jus naturæ, ut illi non tantum liberum sit, se à corpore separare,
 sed & se alterius ditioni subjicere, sicut ante contractam societatem
 id ei liberum erat. Falso igitur argumentum hoc nititur supposito,
 quia, ut diximus, jus, partem in casu necessitatis alienandi non
 fundatur in eo, quòd necessitas rem reducat ad jus naturæ, sed uni-
 cè in primavà coeuntium voluntate. Unde nihil ad rem facit,
 quòd in statu primavæ rerum communionis non detur jus alienan-
 di, quamvis jus naturæ non de iis duntaxat agat, quæ citra volun-
 tatem humanam existunt, sed de multis etiam, quæ voluntatis hu-
 manæ actum consequuntur. Dices secundò Imperium esse in cor-
 pore, ut subjecto adæquato non divisibiliter in plura corpora, sed
 indivisibiliter, sicut anima est in corporibus perfectis. At primò ex
 hoc non sequitur, quòd reliquum corpus in casu necessitatis, aut
 publicæ utilitatis non possit partem etiam invitam alienare; tamen-
 si enim pars alienanda contradicat, totum tamen corpus censetur
 consentire, quia pars major rationem habet integri. Sic & domi-
 nium rei ad civitatem pertinentis indivisibiliter existit in corpore,
 ut subjecto adæquato, & tamen si major pars in alienationem con-
 sentiat, totum corpus censetur consentire. Certè dominium non
 minus toti populo competit, quàm toti, collectivè, ac indivisibiliter
 sumpto,

sumpto, quam Imperium, & tamen, si major pars in alienationem consentiat, totum corpus censetur consentire: Ergo etiam in nostro casu, licet pars alienanda contradicat, totum tamen corpus censetur consentire. Deinde licet Imperium non divisibiliter sed indivisibiliter in corpore politico existat, non tamen est quid indivisibile, nam, ut ipse Grot. *Lib. 2. Cap. 9. §. 10.* fatetur, evenire potest, ut, quæ una civitas fuerat, dividatur, & quidem non tantum consensu mutuo, sed & vi bellicâ, & tum plura existere Imperia. Denique si summum Imperium ita est in corpore morali, uti anima est in corporibus naturalibus perfectis, sequitur, partem corporis morales, nequidem accedente ejus consensu alienari posse, cum anima in viventibus perfectis nullo modo in partes dividi possit.

VI.

Cæterum sub nomine alienationis continetur non tantum actus translatus dominii pleni, sed etiam minus pleni, sive directi, sive utilis, ac proinde Regi permissum haud est, citra consensum populi, Regnum suum, nisi id patrimoniale sit, deinceps tanquam feudum ab altero recognoscere, nam hoc modo non tantum dominium directum purè, & absolutè, sed etiam utile in eventum committendæ feloniz, & deficientis familiz regnatricis alienatur, cum tamen eâ extinctâ populus ad se summam potestatem voluerit reverti. Grot. *Lib. 2. Cap. 6. §. 9.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 5. §. 10.*

VII.

Deinde sub alienatione continetur etiam pignoris datio, ac per consequens Rex non potest partem integram Regni non patrimonialis, nisi populi, & partis oppignorandæ consensus accedat, ita alteri oppignorare, ut administratio, & naturalis possessio interrim in eum transeat; nam primò pignoris dationem, debitore non solvente, sequi solet alienatio, cum in hoc potissimum pignoris usus consistat. Deinde populus, qui Regem constituit, ab ipso, non alio voluit gubernari: Ergo Rex tenetur populo ad summum Imperium per se exercendum, quod non fit, si administrationem partis oppignoratæ permittat creditori. Præterea illi, qui in unum

N

popu-

populum coaluere, præsumentur noluisse, ut in plures particulas discerperentur: Ergo populus quoque tenetur partibus suis ad conservandum exercitium summi Imperii in sua integritate, cujus rei gratia in societatem civilem coitum est, ac per consequens extracatum necessitatis, aut publicæ utilitatis pars etiam cum consensu populi invita oppignorari haud potest. Grot. & Puffendorf. *Civ. lib.*

VIII.

Alia ratio est patrimonii publici, cujus fructus destinati sunt ad sustentanda Reipublicæ, aut Regiæ dignitatis onera; tametsi enim Rex sine consensu ordinum illud nec in totum, nec ex parte alienare possit, cum in ejusmodi bonis non nisi administrationem & usumfructum habeat, quæ ad jus alienandi haud quaquam se extendunt, partem tamen patrimonii publici v. g. jus exigendi vectigalia etiam inconsulto populo pignori obligare potest, modò justa subsit causa, & Rex facultatem habeat nova indicendi tributa, tunc enim jubere potest, ut populus rem talem pignori obligatam redimat, cum luitio ista pignoris quædam tributi species sit, quid enim interest, utrum cives pecuniam contribuant, ne talem rem pignori obligare necesse sit, vel utrum pecuniâ ex post collatâ eandem redimant. Deinde si Rex ex privato patrimonio in usum Reipublicæ quædam erogaverit, patrimonium publicum eo nomine hypothecæ loco eidem censetur esse obstrictum, donec à populo debitum illud expungatur: Ergo in ejusmodi usum etiam ab altero mutuam pecuniam accipere, & eo nomine patrimonium publicum eidem oppignorare potest; vel enim Rex suo privato nomine mutuam ab aliquo accepit pecuniam, & eam in usum Reipublicæ expendit, vel nomine publico. Illo casu patrimonium publicum ei pignoris loco obligatum est: Ergo potest id alteri oppignorare, cum pignori dari possit etiam res mihi pignorata. Hoc autem casu populus eo ipso, quòd Regi salutis publicæ curam in solidum commiserit, eidem etiam potestatem dedisse creditur, ut is exigente publicâ utilitate partem patrimonii publici oppignorare possit. Grot. *Civ. Cap. 6. §. 13.* & Puffendorf. *ubi supra. §. 11.*

IX. Porro

IX.

Porro sub alienatione continetur etiam testamentum, & ideo citra consensum populi de Regno non patrimoniali testari Regi permissum haud est, nisi eum nuncupet successorem, quem Lex Regni successoria aliàs ad successionem vocat. Quòd si Reges quidam de ejusmodi Regnis testati legantur, id commendationis magis vim apud populum habebat, quàm veræ alienationis. Imò si Regnum hæreditarium, aut lineale sit, ne populi quidem consensus sufficit, si præter Regem testatorem alii ex familia regnatrice supersint, sed & eorum consensus accedere debet, quibus ex pacto primi acquirentis spes, aut jus succedendi quæsitum est, modò testator, saltem si Regnum hæreditarium sit, non ipse primus sit acquirens, sed unus ex descendentibus primi acquirentis, velut infra plenius deducemus.

X.

Item sub alienatione comprehenditur etiam in dotem datio. Unde Regina summam potestatem, nisi eandem pleno, & absoluto jure proprietatis teneat, sine consensu populi in maritum titulo dotis transcribere nequit. Si verò consensus populi accedat, Regnum etiam non patrimoniale in dotem dari potest, modò in præjudicium eorum, quibus spes, aut jus succedendi ex pacto primi acquirentis quæsitum est, non apponatur pactum de lucranda dote; mortuâ enim sine liberis Reginâ jus omne, quod in maritum titulo dotis translatum est, expirat, quia maritus esse desinit, & ad alios, qui ex familiâ regnatrice supersunt, vi pacti primi devolvitur. Si autem ex domo regnatrice nemo supersit, nihil impedit, quò minus Regina Regnum hæreditarium, aut lineale cognaticum, accedente populi consensu, etiam cum pacto de lucranda dote marito in dotem dare possit.

XI.

At, quid si Regina non ipsam summam potestatem titulo dotis in maritum transferre, sed administrationem tantum Regni eidem permittere velit, eritne etiam hoc casu consensus populi necessarius?

N 2

Videtur

Videtur interesse, utrùm independentem, & tam amplam administrationem marito permittere velit, ut etiam repugnante Reginâ pro autoritate statuere possit, vel tam restrictam, ut sine consensu Reginæ nihil possit. Illo casu ad hoc consensum populi necessarium esse arbitror, quia populus alicui, & ejus posteris Regnum deferendo non nisi ab eo, ad quem Regnum ex Lege successoriâ devolvitur, voluit gubernari. Hoc autem casu consensum populi non credo esse necessarium, quia Regina retinet potestatem administrandi, maritus autem nudus erit administer Reginæ.

XII.

Tacitâ voluntate summum Imperium duobus modis conferri potest. Primò si illi, qui alteri suberant tanquam Patrifamilias, aucto numero, obedientiam præstare incipiant tanquam Regi. At hoc modo multa Regna fortassis inceperunt. Sic v. g. Abrahamo initio liberi omnes obediebant tanquam parenti, aucto dein liberorum numero, ac in eam multitudinem diffuso, quæ ad perfectam communitatem sufficeret, obedientia non interrupta fuit, sed decursu temporis inflexa ad eas res, ad quas sine potestate Regiâ nemo obstringi poterat. Suarez *in Defension. fidei &c. sæpè cit. Lib. 3. Cap. 2. num. 19.* Secundò si is, qui summum Imperium ita habet, ut & alienare possit, sciens cum possidente, tanquam cum vero imperante contrahat, aut alio facto eum talem esse agnoscat v. g. eundem ultrò; nullâ adjectâ clausulâ, vel contestatione, aut reservatione, appellando Regem, vel Principem ejus ditionis; Si enim dominium privatum in possidentem transfertur, ubi is, qui verus rei dominus est, sciens cum eo, tanquam cum domino contrahit, aut alio facto illum pro tali agnoscat, etiam summum Imperium hoc modo in possidentem transferri potest, modò, ut dixi, illud habeatur ita, ut & alienari possit; quid enim interest, utrùm verbis, vel facto aliquis voluntatem suam declaret. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 4. num. 1. & ibi Hennigef. ad verb. nihil causa est.*

§. IV.

S. IV.

De Successione in Regnis ab intestato.

SUMMARIA.

- I. *Voluntate prasumptâ Regnantis transferitur summum Imperium, si Regnum sit patrimoniale, & Rex intestatus decesserit.*
- II. *Prasumitur autem ea fuisse defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo successionis servetur, qui in aliis privatorum hereditatibus observatur, nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem discedere jubet.*
- III. *Et primò quidem in Regno patrimoniali Regi ab intestato defuncto succedunt liberi, exclusis collateralibus.*
- IV. *Creditur autem defunctus voluisse, ut I. Regnum maneat indivisum. II. ut simplicem formam retineat. III. ut Monarchica civitatis forma conservetur. IV. ut inter plures ejusdem gradus masculi praserantur feminis, & V. inter pares sexu natu maximus, vel natu maxima.*
- V. *Debet tamen primogenitus cæteris de honestâ sustentatione prospicere.*
- VI. *Nullis extantibus liberis Regnum patrimoniale defertur aliis sanguine conjunctis, extraneis omnibus exclusis, salvâ tamen semper inter plures primò sexûs, deinde ætatis prerogativâ.*
- VII. *Quinam ex collateralibus in Regno paterno, vel avito succedant?*
- VIII. *Adducitur hujus successionis ratio.*
- IX. *In Regno noviter acquisito succedit is, qui gradu cognationis defunctum proximè attingit.*
- X. *Potest Regnum patrimoniale etiam ad eos proximòs ultimi successoris pervenire, qui primum Regem sanguine non attingunt.*
- XI. *Hac ita demum procedunt, si alius successionis modus nec moribus receptus, nec expressâ unius ex Majoribus voluntate sit introductus.*
- XII. *Ex prasumptâ voluntate populi summum Imperium ab uno in alterum*

- ram transfertur, si Regnum sit hereditarium, ubi populus censetur voluisse primo, ut Regnum sit individuum.
- XIII. Secundo, ut successio stet intra descendentes primi Regis. Unde excluduntur adoptivi.
- XIV. Tertiò, ut illi demum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundùm patriam leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti.
- XV. Licet pater ejusmodi liberos legitimis natalibus resistuerit.
- XVI. Quarto populus voluisse praesumitur, ut inter eos, qui pariter ad hereditatem admitterentur, mares praeserantur feminis, etiam natu majoribus.
- XVII. Tameñ Regnum alicui pro se, & descendensibus, ac hereditibus delatum sit, non tamen propterea illud statim pro hereditario habendum est.
- XVIII. Quintò denique populus voluisse censetur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter feminas praeseratur natu major.
- XIX. Quòd si primogenitus ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omninò ineptus foret, is non succederet in Regno.
- XX. Necessè autem non est, ut is, qui in Regnum hereditarium succedit, etiam privati patrimonii hereditatem, & onera eidem inherens agnoscat.
- XXI. Adducuntur causa, ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegerit.
- XXII. Quomodo succedatur in Regno feudali?
- XXIII. Describitur successio linealis cognatica.
- XXIV. Item agnatica, & cur maxime sit introducta?
- XXV. Utrum filius exheredari possit, ut ne in Regnum patrimoniale succedat?
- XXVI. Non eo ipsa, quòd quis à caeteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur.
- XXVII. Sed nec is, qui grave crimen commisit in patrem, si nullus sine condona-

condemata culpa indicia, statim pro tacite exheredato habendus est.

- XXVIII. *Utrum exheredato saltem alimenta relinquenda sint?*
 XXIX. *In Regnis non alienabilibus pater filium exheredare non potest.*
 XXX. *Utrum abdicatio parentis pro se & liberis facta liberis noceat?*
 XXXI. *Utrum filius ante Regni adeptionem natus praferendus sit ei, qui in regia fortunâ natus est?*
 XXXII. *Utrum nepos ex filio priore, filio posteriori praferendus sit.*
 XXXIII. *Quid si nepos ex fratre Regis priore, cum fratre Regis posteriore concurrat?*
 XXXIV. *Quid dicendum sit, si nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis?*
 XXXV. *Nepos ex filio Regis in omni successione praferatur filia Regis.*
 XXXVI. *Utrum nepos minor ex filio Regis praferatur nepoti majori ex filia Regis?*
 XXXVII. *Utrum neptis ex filio Regis primo genito praferatur filia Regis secundo genito?*
 XXXVIII. *Utrum frater Regis minor praferatur filia ex fratre Regis majore?*
 XXXIX. *Quis iudex sit, si super successione Regni hereditarii, vel linealis inter duos, pluresve controversia oriatur?*

I.

Diximus, quomodo summum Imperium in alios transferatur voluntate tum expressâ, tum tacitâ Imperantis, superest, ut jam videamus, quomodo illud in alios transeat ex voluntate praesumptâ. Est autem voluntas praesumptâ vel regnantis, vel populi. Voluntate praesumptâ regnantis transfertur summum Imperium, si id in plano, & absoluto domini jure existat, & Rex intestatus decesserit, nec enim credibile est, voluisse eum, ut post mortem suam Regnum vel in Anarchiam prolaberetur, vel tanquam res pro derelicto

relictō habita cuivis primò occupanti cedat, sed potius, ut in familiâ suâ perpetuò permaneat.

II.

Præsumitur autem ea fuisse defuncti voluntas, ut in ejusmodi Regno patrimoniali idem ordo successione servetur, qui in aliis privatorum hæreditatibus observatur, nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere; nam & qui summum habent Imperium, censentur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum judicasse, quod aut legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant. Dixi: *Nisi quatenus indoles, & incolumitas Regnorum ab eodem suadet discedere*; nam successio in Regna non per omnia exigi potest ad modum privatæ successione in bona; quia non ex utilitate privatâ, sed publicâ æstimatur.

III.

Primò igitur in Regno patrimoniali Regi ab intestato defuncto succedunt liberi ob communem parentum erga eos tanquam corporis sui partes ab ipsâ naturâ insitum affectum, exclusis collateralibus, nisi fortè speciali Regni more aliud sit receptum, cui haud dubiè standum est, qui enim de successore tacet, consuetudini Regni consentire intelligitur, imò talis consuetudo, sive ab authore stirpis, sive à posterorum aliquo originem habuerit, in vim Legis fundamentalis abiisse videtur. Sic apud multos populos in India, & in primis per totam oram Malabaricam receptum est, ut non succedat patri filius, sed sororis filius, quia credunt, de hoc multò certiore esse fidem, quòd ex Regiâ profapiâ sit, quàm de illo, prout refert Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 14.* Et quidem liberi non tantum primi, sed & ulterioris gradûs succedunt, adeò ut remotiores per proximiores ex solo capite proximitatis haud excludantur, nisi fortè in tali Regno non observetur jus repræsentationis, quod tamen in dubio locum habere creditur, quia ei natura favet. Unde & in successione privatorum quoad lineam rectam moribus, & legibus passim invaluit. Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 30. num. 1. & ibi Bœcler.*

IV. Cre-

IV.

Creditur autem defunctus voluisse primò, ut Regnum maneat indivisum nec inter plures in eodem gradu existentes in partes dividatur, ita ut ex uno plura deinceps distincta Regna fiant. Secundò ut simplicem formam retineat, nec summa potestas in partes discerpatur, ita ut unus hanc portionem, veluti jus ferendarum Legum, alius aliam v. g. jus imponendi tributa habeat, utrumque enim cum maximo Regni detrimento, & ipsius Regiæ familiæ convulsione conjunctum foret. Tertiò ut post se quoque Monarchica civitatis forma conservetur, utpote quam ipse exemplo suo commendavit, nec alio facto, aut verbo postea improbavit, ac proinde censetur noluisse, ut plures Regnum pro indiviso, pari que inter se potestate administrarent, *arduum enim semper*, inquit Tacit. *Lib. 4. Annal. Cap. 4. num. 2. eodem loco potentiam, & concordiam esse.* Quartò ut inter plures, qui ejusdem gradus sunt, aut ob jus representationis esse censentur, non obstante ætatis prærogativâ, masculi præferantur fœminis, quia regulariter sexus masculinus Imperio aptior est, *quidquid enim masculinum*, ait Aristotel. *1. Polit. Cap. 8. naturâ magis factum ad imperandum fœmineo*, & fœminarum regimen plerumque incommoda quædam comitari solent, quæ eò majora futura sunt, si per easdem fratres paterno folio sint prohibendi. Quintò denique ut inter plures sexu pares natu. maximus, aut in defectu, marium natu maxima succedat, qui enim ætate alterum antecedit, plerumque judicio jam perfectior est, aut saltem prius futurus esse creditur. Certè primogenito statim, ut natus est, Regnum destinatum esse censetur, in qua voluntate Rex præsumitur perseverasse hoc ipso, quòd contrarium non indicaverit, alias sanè si ex pluribus dignissimo Regnum deferendum esset, non possent non illi exitialibus inter se discordiis implicari, quibus præcavendis optimum est, sorti nascendi rem committere, quam omnium fermè Gentium consensus velut ab ipsâ naturâ jactam constanti usû amplectitur. Vid. Puffendorf. *Civ. Cap. 7. §. 11.*

V.

Planè etsi primogenitus ex præsumptâ defuncti voluntate in tali Regno patrimoniali solus succedat, ratio tamen, & æquitas postulat,

O

lat, ut cœteris de honesta sustentatione prospiciat, seu, ut vulgò loquuntur, apanagium constituat: necesse tamen non est, ut hoc portionibus, quas reliqui habituri erant, si Regnum divisum fuisset, æquale sit, aliàs enim successio inanis foret, unde enim ei tantæ opes, ut illis pro ipsorum partibus æstimationem rependere valeat? Certè ex unicâ suâ parte hoc præstare non poterit. An ergo id præstabit ex redditibus cœterarum partium? atqui ex his fructibus Regnum sustinetur. An verò ex portione reliquæ hæreditatis paternæ à Regno, & Regni rebus separatæ? At si illa non sufficit, si nulla est? Fieri igitur non potest, ut Regni Successor cœteris tanquam cohæredibus æqualem ipsorum portionibus, quas divisio Regno habituri fuissent, æstimationem rependat. Puffendorf. *Cit. Cap. 7. §. 11.* Bœcler. ad Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 13. pag. 624. & seqq.*

VI.

Nullis extantibus liberis Regnum patrimoniale ex præsumptâ defuncti voluntate defertur aliis sanguine conjunctis, extraneis omnibus, etiam quos Rex singulari benevolentia, & amore dignatus est, postpositis, salva tamen semper inter plures concurrentes imprimis sexus, deinde ætatis prærogativâ; si enim communem hominum propensionem respicimus, quisque ita constitutus est, ut familiam, ex qua ortum trahit, quàm ornatissimam esse velit; & licet fortè extraneum majore benevolentia, & amore complexus sit, quàm sanguine conjunctum, exinde tamen non continuo sequitur, quòd illum in successione Regni sanguine conjuncto præferre voluerit, aliàs enim faciliè hanc suam voluntatem potuisset exprimere: Ergo hoc ipso, quòd non expresserit, noluisse præsumitur. Certè æquitati naturali congruit, ut nisi aliter fuerit dispositum, mortuorum bona ad propinquos potius quippe quos natura post liberos cuique charissimos esse voluit, quàm ad extraneos devolvantur. *Sanguinis conjunctio*, inquit Cicer. *de Offic. 1. devincti homines charitate; magna est enim, eadem habere monumenta Majorum, ipsæ uti sacris, sepulchra habere communia.*

VII.

Quis autem successoris ordo inter collaterales defuncti Regis servandus sit, non aequè est expeditum: Puto Regnum paternum, vel

vel avitum separandum esse à noviter acquisito. In illo primò succedunt liberi ejus, à quo proximè Regnum ad defunctum pervenit, servatà tamen inter eos imprimis sexùs, deinde ætatis prerogativà, His verò non extantibus succedunt secundò liberi parentis immediatè superioris, à quo Regnum saltem mediatè ad defunctum pervenit, salvà itidem prerogativà sexùs, ac ætatis, & sic deinceps. Quòd si liberi diversi gradùs sint, refert, utrum in tali Regno jus representationis etiam in linea collateralis receptum sit, vel non. Illo casu nulla habetur ratio proximitatis gradùs, sed tantùm attenditur sexus, & ætas. Hoc autem casu proximior remotiorem excludit, tametsi proximior fœmina, remotior masculus, illa ætate minor, hic major sit. Ubi autem jus manifestum non est, in bonis avitis in eam partem, quæ liberos parentibus surrogat, potius inclinandum esse existimat Grot. *Cit. Cap. 7. §. 31.* cum eò nos ducat ipsa æquitas naturalis; tametsi enim Imperator in *Nov. 118. Cap. 3. in princ.* hoc jus representationis in fratrum filiis privilegium vocet, id tamen facit non habita ratione æquitatis naturalis, sed juris antiqui Romanorum.

VIII.

Ratio autem hujus ordinis succedendi in eo fundatur, quòd, eum moriturus post mortem dominium in res suas retinere haud possit, omnino credendum sit, noluisse eum perdere beneficii materiam, sed ut potius beneficio suo penes alium esset, quòd aliquo quacunque ratione penes alium futurum sit. In beneficiis autem hic ordo maximè naturalis est, ut potius sit, gratiam referre ei, qui benefecit, quàm amico conferre beneficium. Unde Cicero, *de offic. 1. nullum*, inquit, *officium referendà gratià magis necessarium est.* Et paulò post: *cum dua genera liberalitatis sint, unum dandi beneficii, alterum reddendi. Demus, nec ne, in nostra potestate est, non reddere bono viro non licet, modo id facere possit sine injurià.* Refertur autem gratia vel viventibus, vel defunctis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maxime velent beneficii. Cum igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non amplius existentibus ad eorum liberos revertantur.

IX.

In bonis autem noviter acquisitis cessat officium gratiæ referendæ. Superest igitur, ut successio in ejusmodi Regno noviter acquisito ex præsumptâ voluntate defuncti deferatur illi, qui eidem charissimus fuisse creditur, ita tamen, ut hunc affectum magis ex communi hominum sanorum inclinatione, quàm ex moroso unius, vel alterius ingenio desumere oporteat, & ideo charissimus ille fuisse censetur, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Certè nisi in hunc Regnum transfiret, graves plerumque dissensiones cum ingenti Reipublicæ concussione etiam in bellum erupturæ orirentur, in quem statum defunctus præsumitur noluisse Regnum post mortem suam conjicere, imò ne tali quidem periculo exponere. Et licèt fortè ejusmodi Regnum patrimoniale testamento extranei ad defunctum pervenisset, non tamen illius liberti proximo hujus cognato præferendi essent; tametsi enim æquum sit, ut Regnum eò redeat, unde provenit, hoc tamen non aliter procedit, quàm suppositâ sanguinis necessitudine, quam defunctus ob naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum trahit, imprimis spectasse creditur. Vid. Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 11. §. 16.* Idem dicendum de Regno paterno, avitoque, si nec ipsi, à quibus provenit, nec eorum liberi extent, ita ut gratiæ referendæ ratio cesset, tunc enim perinde, ut Regnum noviter acquisitum ex præsumptâ defuncti voluntate ei cedet, qui gradu cognationis eundem proximè attingit. Confer Grot. *diſt. Cap. 7. §. 9. & 10.*

X.

Potest autem Regnum patrimoniale etiam ad eos proximòs ultimi possessoris pervenire, qui primum Regem sanguine non attingunt, si talis successio circa privatorum hæreditates in iis locis recepta sit, utpote quam Rex etiam circa suum patrimonium valere voluisse præsumitur hoc ipso, quòd expressâ dispositione ab eadem non discesserit, velut accidit, si ultimus Regni possessor, nemine ex familia Regnatricis superstite, decesserit relicto solo fratre uterino, cujus parentes primum Regem sanguine non attingunt, *nemine, inquam, ex familia Regnatricis superstite*, si enim præter fratrem uterinum aliquis adesset, qui à primo Rege sanguinem traheret, hic utique

que ex præsumptâ voluntate referendi gratiam fratri Regis uterino præferendus esset.

XI.

Non aliter autem, quæ hæcenus dicta sunt, procedunt, quàm, ut supra jam memini, Rex intestatus decesserit, nec alius successio- nis modus vel moribus receptus, vel expressâ unius ex Majoribus voluntate introductus sit, qui enim Regnum pleno modo possidet, & in patrimonio habet, de eo pro libitu disponere potest, ita ut ejus voluntas non minùs, quàm privati patrisfamilias testamentum, servanda sit, ac proinde ejusmodi Regnum vel æquis portionibus inter plures liberos, etiam non considerato sexûs discrimine, divi- dere, vel in filiam naturalem, aut adoptivum, quin & in eum, qui nullâ cognatione ipsi junctus est, transferre potest. Grot. *Civ. Cap. 7. §. 11.* & Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 11.* Similiter si unus ex Majoribus posteris suis certum successio- nis ordinem præscripserit, e. g. ut ille semper succedat, qui ipsi constituenti quoque tempore proxi- mus futurus est, prout in Africa Gizerichi testamento cautum fu- isse ex Procop. refert Grot. *dist. Cap. 7. §. 24.* in annot. ordo ille servandus erit.

XII.

Ex præsumptâ voluntate populi summum Imperium ab uno in alterum transfertur, si Regnum sit hæreditarium, seu ita primitus à populo collatum, ut citra novam electionem viâ successio- nis hæ- reditariæ ab intestato porro in alios transeat. Præsumitur autem populus voluisse primò, ut, nisi Lex, aut mos aliud ferat, Regnum sit individuum, firmiter enim futurum est Regnum, si penes unum remaneat, quàm si portionibus inter plures ejusdem gradûs divida- tur. Certè divisio non tantùm multum de splendore, & dignitate detrahit, sed insuper etiam cum summo periculo conjuncta est, ne imperantes à vicinis potentioribus opprimantur, præsertim si, ut facile contingere potest, inter ejusmodi Regulos discordiæ enascan- tur, aut ipsorum portiones successu temporis inter plures porro di- vidantur, quo facto Regnum etiam amplum suâ spontè tandem in nihilum recideret. Non expedit igitur, ut Regnum instar rei pri- vate

vatz inter plures ejusdem gradus dividatur, ac proinde nec populus id voluisse præsimitur, sed magis, ut indivisum penes unum remaneat. Grot. *ubi supra* §. 14. & *ibi* Bœcler.

XIII.

Secundò ut successio stet intra descendentes primi Regis, & illis deficientibus Regnum ad populum revertatur. Hinc licet primus acquirens improlis fortè decesserit, Imperium tamen jure successionis non transibit in ejus fratrem, sed in libero populi arbitrio erit, utrum summam potestatem eidem, vel alteri conferre, aut ipse retinere velit. Ob eandem rationem etiam adoptivi excluduntur, quia populus Regnum in naturalem Regis stirpem contulit, quâ deficiente facultatem de futura Regiminis formâ disponendi ad se redire voluit, quæ facultas admissâ adoptione, quæ jus daret ad Regnum, in perpetuum eludi posset. Accedit, quòd adoptivi in tanta veneratione non sint, ut illi, qui ex sanguine Regio originem trahunt: expedit autem quàm maximè in Regnis, personam Regis esse venerabilem, ut eò promptiores sint subditi ad obsequendum. Deinde nec tanta de adoptivis concipitur spes, quanta concipitur de iis, qui ex familiâ verè Regiâ sunt nati. Grot. *Alleg. Cap. 7. §. 10. in fin.* Puffendorf. *suprà Cit. Cap. 7. §. 12.* Planè quin ultimus Regni possessor, accedente populi consensu, aliquem adoptare possit, qui ipsi in Regno succedat, dubium non est.

XIV.

Tertio populus voluisse creditur, ut illi ceterum descendentes primi acquirentis succedant, qui nati sunt secundum patriæ Leges. Unde excluduntur liberi extra matrimonium geniti, & quidem non illi tantum, qui ex damnato coitu suscepti, aut vulgò quæsi sunt, sed & qui ex concubinâ sunt nati, cum enim populus alicui, & ejus liberis, nepotibus &c. ac in complexu familiæ Regium deserbentur, censetur illos saltem intellexisse, qui secundum Leges patriæ hac appellatione veniunt, qui autem extra matrimonium geniti sunt, secundum Leges omnium ferè populorum appellatione liberorum nepotum &c. haud continentur; imò discrimen legitimorum, & illegitimorum non tantum ex Legibus plerorumque populorum civilibus,

vitibus, sed ex ipso quoque jure naturæ proficit, quippe quo omnis concubitus extra matrimonium prohibitus est, cum intersit humana societatis, ut genus humanum modo creaturæ rationali quæ tali digno, & non more brutorum propagetur ob gravissima mala, quæ aliis exinde sequerentur. Quantum ergo jure naturæ distat concubinatus, aliisque concubitus extramatrimonialis à societate conjugali, tantum eodem jure distant extra matrimonium geniti ab illis, qui ex individua vitæ consuetudine suscepti sunt, ac proinde non possunt populi, nisi apud eos jus naturæ hoc in passu penitus obliteratum sit, præsumi appellatione liberorum alios intellexisse, quàm qui ex legitimo matrimonio sunt nati. Accedit, quòd illi, quorum matrem pater justo matrimonio dignatus non est, inter generosas saltem Nationes ad contemptum pateant. Expediit autem, ut paulò antè dixi, personam Regis quàm maximè esse venerabilem. Denique ob defectum fidei, ac perpetuæ cohabitationis plerumque etiam minus certi habentur. Interest autem populi, in Regnis ad vitandas controversias maximam haberi certitudinem, quæ haberi potest, & ex hac causâ Macedones Demetrio potius, quàm Persæo post mortem patris Regnum deberi existimabant, *est enim minor ætate, quàm Persæus, esset Demetrius, hunc tamen justâ matrefamilias, illum pellice ortum esse: illum, ut ex vulgato corpore genitum, nullam certi patris notam habere: hunc insignem Philippi similitudinem præferre* ajebant. Liv. Lib. 39. Cap. 53.

XV.

Et quamvis fortè pater ejusmodi filium extra matrimonium genitum legitimis natalibus restituerit, is tamen ne hoc quidem casu eidem in Regno succedere poterit: vel enim alii ex familiâ Regnatrice superstites sunt, vel non. Illo casu spes succedendi ex pacto primi acquirentis quaesita illis invitis facta Regis nequidem cum consensu populi auferri potest, velut infra ostendemus. Hoc autem casu Rege mortuo Regnum redit ad populum, cui Rex legitimando non magis præjudicare potest, quàm adoptando. Et tanè etiam talis ad contemptum omnino secus patet, nec ob defectum fidei, & perpetuæ cohabitationis satis certus habetur. Neque dici potest, populum hoc ipso, quòd non contraduxit, tibi voluisse, ut

ut ejusmodi legitimatus post mortem patris in Regno succederet; multa enim ob stare possunt, quò minus populus cum Rege in contentionem descendere velit, præsertim si legitimationi nihil de successione Regni adiectum, aut saltem populo promulgatum sit, id enim si factum esset, res ad novam cum populo pactionem vel expressam, vel tacitam videretur rediisse, quo ipso tamen casu non supererit fortè nulla quæstio de causis, & effectu silentii in populo non uno semper modo æstimandis, ut rectè advertit Bœcler. ad Grot. *supè cit. Cap. 7. §. 16. pag. 634.*

XVI.

Quartò populus voluisse creditur, ut inter eos, qui pariter ad hæreditatem admitterentur, sive quia ejusdem sunt gradus, sive quia per repræsentationem in parentum suorum gradum succedunt, mares præferantur fœminis etiam natu majoribus, quia mares tum ad bella, tum ad alias Imperii partes magis idonei esse censentur, quàm fœminæ, unde Hypermnestra apud Ovid. *Heroid. 14. vers. 65. ait:*

Quid mihi cum ferro? quid bellica tela puellæ?
Aptior est digitis lana, colusque meis.

Et licèt quandoque fœminæ dotibus ad imperandum necessariis mâculum antecellant, hoc tamen rarum, & extra ordinarium est, plerumque enim imbecillis, & laboribus impar hic sexus est, ejusque consilium ferè in deterius tendit. Tacit. *Lib. 3. annal. Cap. 33. num. 3. & Lib. 15. Cap. 54. num. 6.* Quæ autem rarò eveniunt, non solent attendi. Grot. *diç. Cap. 7. §. 17. & ibi Bœcler.*

XVII.

Quamvis autem fœminæ à successione in Regnis hæreditariis non omninò excludantur, sed maribus in eodem gradu existentibus saltem postponantur, non tamen Regnum protinus pro hæreditario habendum esse existimo, si illud alicui pro se, & descendentibus, ac hæredibus delatum sit; tametsi enim aliàs appellatione descendentium, ac hæredum etiam fœminæ contineantur, hoc tamen ita demùm procedit, si materia substrata non aliud suadeat. Sic licèt feudum alicui, & ejus descendentibus, ac hæredibus concessum

cessum sit, fœminæ tamen in eo non succedunt, quia jure feudali verbis descendantium, & hæredum soli masculi intelliguntur. *1. feud. 13. vers. & si clientsulus.* Idem ergo de Regno quoque dicendum esse videtur, ad cujus gubernationem, & subeunda Reipublicæ munera, maximè bellica, ut paulò antè dixi, fœminæ regulariter loquendo sunt ineptæ. Et hoc imprimis verum erit, si antea publici semper & recepti moris in illa gente fuerit, solos masculos ad successionem Regni admittendi, nam tunc ex patriis moribus voluntas paciscentium, & constituentium satis manifestò colligitur. Thomas. ad Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. n. 10. Lit. O. Bœcler. ubi supra cit. loc. pag. 640.*

XVIII.

Quintò denique populus voluisse præsumitur, ut inter mares, aut maribus deficientibus, inter fœminas præferatur natu major, eò quòd is plerùmque judicio jam perfectior sit, aut saltem prius futurus esse credatur. Prærogativa tamen sexûs semper potior est, quàm ætatis, quia sexûs præstantia perpetua, ætatis autem temporaria saltem est. Unde filius impubes præfertur sorori majorennæ. Eadem ratione nepos ex filiâ præferendus erit nepti ex filio, quia jus repræsentationis capacitatem quidem succedendi tribuit, non autem qualitatem sexûs, & ætatis, quippe quæ personæ ita cohæret, ut ab eâ nulla ratione avelli, & alteri communicari possit, ac proinde licèt filius præferatur filiæ non tamen neptis ex filio præferri poterit nepoti ex filia, cum jus repræsentationis in proposito hoc solum operetur, ut nepos ex filiâ, & neptis ex filio perinde habeantur, ac si respectu defuncti Regis essent in gradu primo. Uti igitur filius exclusisset sororem suam etiam natu majorem; ita & nepos ex filia excludet neptem ex filio, licèt hæc fortè ætate major sit, nam inter plures ejusdem gradûs semper salva manet imprimis prærogativa sexûs, deinde ætatis.

XIX.

Planè si primogenitus fortè ob mentis, aut corporis vitium ad imperandum omninò ineptus foret, ille hoc casu in Regno non succederet, quia populus natu majori successionem non nisi sub

P

hac

hac tacitâ conditione detulisse creditur, si capax sit imperandi, quâ deficiente etiam deficit voluntas populi, & ideò successio in tali casu deferretur secundo genito, aut, si præter primogenitum non nisi filia adessent, filia natu major ad successionem Regni admittenda foret. Dixi autem, *si ad imperandum omninò ineptus foret*; licet enim minor natu ob apparentes quasdam animi dotes, quæ tamen fallere possunt, Regni capacior esse videatur, propterea tamen jus primogenito quæsitum eripi haud potest; si enim ob apparentem majorem capacitatem minor natu præferendus esset majori, sæpissimè inter fratres super successione lis oriretur, quæ plerùmque cum pernicie Regni conjuncta esset, cui periculo rem exponere voluisse populus non præsumitur. Hennig. ad Grot. *cit. Cap. 7. §. 18.* & Willenberg. *Quæst. 32.*

XX.

Quamvis autem Regnum hæreditarium viâ successionis ab intestato in posteros primi acquirentis eo, quo dixi, modo transeat, necesse tamen non est, ut is, qui in Regnum succedit, etiam privati patrimonii hæreditatem agnoscat, sed, illo retento, hanc repudiare potest; tametsi enim Regnum non nisi morte prioris possessoris ad alterum devolvatur, & ab illo huic velut de manu in manum detur, non tamen ad eundem pervenit ex defuncti Regis voluntate, sed ex beneficio, & præsumptâ voluntate populi, cujus sanè nihil interest, utrùm privata simul adeatur hæreditas vel non. Cui consequens est, ut eâ repudiatâ nec onera, quæ in privato hærent patrimonio, agnoscere teneatur, quippe, quæ sequuntur bona, quibus inhærent. Potuit sanè populus Regnum deferre sine obligatione cernendi hæreditatem privati patrimonii, & agnoscendi onera eidem annexa, cum ex naturâ rei Regnum, & privatum Regis patrimonium ita conjuncta non sint, ut unum absque altero non possit agnosci, & simul creditur ita deferre voluisse; si enim Regni successor privatam simul defuncti Regis hæreditatem, & debita eidem inhærentia agnoscere teneretur, hoc ipsi populo oneri esse posset, quia, si bona privata non sufficerent, ex publico denique solvenda forent. Grot. *dist. loc. §. 19.*

XXI.

XXI.

Causæ autem ob quas populus isthunc succedendi ordinem elegit, hæc esse videntur. Prima, ne Regni successor incertus esset, & ita Regnum periclitaretur, prout subinde evenit in electionibus, quas alia insuper incommoda comitari solent, quæ hoc modo evitantur. Secunda, ut ex sanguine, & splendore natalium major Regi veneratio conciliaretur. Tertia, ut ex genere, & educatione spes esset præclaræ virtutis, nam est in juvenis, est in equis patrum virtus; diligentius etiam, qui in spem Regni educantur, necessariis imperandi artibus instrui solent. Quarta, ut Regni possessor Regnum magis curaret, & animosius defenderet, si illud iis esset relicturnus, quos ipse ob naturalem affectum maximi facit. Grot. *ubi supra*. Puffendorf. *cit. Cap. 7. §. 12.*

XXII.

Quòd si Regnum feudale sit, & alius succedendi modus obtineat in allodiis, alius in feudis, tunc refert, utrum Regnum primitus datum sit in feudum, vel ex post demum tale esse cœperit. Illo casu sequenda erit Lex successionis feudalis, illa scilicet, quæ apud quamque gentem tempore primæ investituræ recepta erat. Hoc autem casu succeditur ex Lege, qua in allodiis succedebatur tempore Regni instituti, nisi conjecturæ aliò ducant, fieri enim potuit, ut unâ cum statu Regni etiam modus succedendi sit mutatus. Grot. *cit. Cap. 7. §. 20. & 21. & ibi Bœcler.*

XXIII.

Cœterùm ab hac successione multum differt successio linealis, quæ duplex est, cognatica, & agnatica: Cognatica, quæ & Castiliana vocatur, ac in pluribus Europæ Regnis recepta est, consistit in hoc, quòd cessante repræsentationis jure futura successio, quasi delata, in posteros ex primo Rege venientes necessariò, certo tamen ordine transmittatur, ita ut primò vocentur liberi primi gradus, tam qui vivunt, quam qui mortui sunt, tum verò inter vivos, & mortuos ratio habeatur primò sexûs, deinde ætatis, & salvâ semper transmissione mortuorum in vivos, vivorum in mortuos. Si verò

ultimo possessori liberi desint, venit ad alios, qui proximi sunt, aut si viverent proximi forent, simili transmissione, & inter pares ejusdem lineæ observato discrimine sexûs, ac ætatis, ita ut, ob sexum, aut ætatem nunquam transeat de lineâ in lineam, ac proinde neptis ex filio præfertur nepoti ex filia, filia ex fratre, filio ex sorore, filius fratris majoris fratri minori, & sic in cæteris. Grot. *cit. Cap. 7. §. 22.*

XXIV.

Successio verò linealis agnatica, quæ & juris francici vulgò dicitur, eò quòd in Regno Galliæ recepta sit, est duntaxat marium in mares, & ob hanc causam maximè introducta, ne per fœminarum matrimonia Imperium ad peregrinum sanguinem deveniret. In utraque autem successione lineali in infinitum admittuntur, etiam qui ab ultimo possessore Regni remotissimo gradu distant, modo à primo Rege descendant. Differunt verò in eo, quòd in successione lineali cognatica fœminæ non excludantur, sed maribus duntaxat in eadem lineâ postponantur, ita ut etiam ad ipsas sit regressus, si propiores, aut pares cæterà mares, aut ex maribus defecerint. In successione autem lineali agnatica fœminæ, & ex fœminis nati in perpetuum excluduntur, & licet aliquando agnatis omnibus deficientibus substituantur cognati, hoc tamen non fit jure successione, sed liberæ electionis, imò quandòque in calum deficientis successione agnaticæ disertis verbis cognatica substitui solet. Grot. §. 23. & ibi Ziegler. Item Puffendorf. *dict. Cap. 7. §. 13.* Superest, ut jam quæstiones aliquas resolvamus.

XXV.

Quæritur ergo primò, utrùm filius exhæredari possit, ut ne in Regnum succedat? R. Distinctionem faciendam esse inter Regna alienabilia, seu patrimonialia, & non alienabilia. In alienabilibus, quin exhæredatio procedat, dubium non est, etiamsi nulla causa subsit, quæ filium reum faciat, modò alia justa subsit causa, ut si furiosus sit, vel morbo fontico laboret, aut aliàs ad Regnum inidoneus esse appareat; talia enim Regna patrimonialia hætenus saltem à cæteris bonis nihil differunt, quòd illa non minùs, quàm hæc

hæc arbitrio Regnantis subiecta sint, licet in aliis differant. Quæ igitur de exhæredatione aut legibus constituta, aut moribus recepta sunt, etiam in proposito locum habebunt, quia, ut supra jam diximus, Reges creduntur in iis rebus, in quibus de nullo ipsorum damno agitur, æquissimum iudicasse, quod aut Legibus sanxerunt ipsi, aut moribus probant.

XXVI.

Non tamen eo ipso, quod quis à cæteris bonis exclusus sit, etiam à Regno exclusus esse censetur; tametsi enim, ut paulò antè diximus, Regnum patrimoniale non minùs arbitrio Regnantis subiectum sit, quàm cætera bona, illud tamen ab his distinctum manet, nec ex natura rei repugnat, aliquem à reliquis bonis excludi, quin hoc ipso etiam à Regno sit exclusus. Certè, qui bona alia à Regno distinxit, satis ostendit, se nolle, ut exhæredatio etiam ad Regnum pertineat. Bœcler. ad Grot. *cit. loc.* §. 25.

XXVII.

Sed nec illud concesserim, eum, qui grave crimen commisit in patrem, si nulla sint condonatae culpæ indicia, statim pro tacitè exhæredato habendum esse, quid si enim pater graviter offensus à filio non illicò morte interceptus fuerit, sed exhæredare potuisset, nec tamen suum de filio exhærede futuro manifestaverit iudicium? Nemo sanè hoc casu dixerit, eundem pro tacitè exhæredato habendum esse, sed potius, eum noluisse, ut filius à Regno sit exclusus. Accedit, quod pater etiam pro gravi crimine possit filio etiam minùs exhæredatione supplicium velle irrogare: Ergo ex eo, quod nulla adsint condonatae culpæ indicia, non continuò inferri potest, voluisse eum, ut filius à Regno sit exhæres. Planè populus hac in re sibi jus interpretandi paternam voluntatem arrogare haud potest, eum nullum examinandæ, & dijudicandæ successionis sibi reservaverit arbitrium. Idem Bœcler. *cit. loc.*

XXVIII.

Multùm autem interest, utrum pater filium à successione Regni excludere velit ex eo capite, quod is ob mentis, corporisve viti-

um ad imperandum sit inidoneus, vel ob crimen commissum. Illo casu exhæredatio usque ad alimenta tantum fieri potest. Hoc autem casu porro refert, utrum filius crimen morte dignum commiserit, vel non. Si prius, etiam ab alimentis excludi poterit. Si verò posterius, non aliter eundem ab alimentis excludi posse putat Grot. quàm si sit, unde alii possit. At vix esse videtur, ut is, qui grave crimen committere potest, se ipsum alere non possit, nisi fortè post admissum crimen in amentiam, aut similem calamitatem inciderit.

XXIX.

In Regnis verò non alienabilibus pater filium exhæredare non potest, vel enim obtinet successio hæreditaria, vel linealis. In Regnis hæreditariis populus viam quidem elegit hæreditariam, sed hæreditariam ab intestato, ita ut de Regno testandi nullum Regi permetteretur arbitrium. In lineali autem successione tacita quædam latet electio populi, ex cujus dono ad singulos præscripto ordine pervenit Regnum, tanquam jam olim populus eos designasset & creasset, quod pater exhæredando intervertere haud potest. Planè si filius ob grave admodum crimen contra salutem Regis, aut Regni commissum successione indignum se fecisset, hoc casu etiam in Regnis hæreditariis, & linealibus exhæredationi locum esse existimant Vitriar. *ad sepè cit. Cap. 7. Quæst. 57.* & Hennig. §. 25. cum præsumi non possit, quòd populus successionis sortem ejusmodi everfori salutis publicæ voluerit deferre, quod in thesi quidem non improbo, at in hypothesis res difficultatem habere potest, utrum scilicet crimen commissum tantum, ac tale sit, ut populus censetur in prima delatione talem voluisse à successione excludere, cujus dubii decissionem Rex sibi soli vindicare haud potest, sed potius id pertinet ad populum, nisi ergo appareat, hoc Regis arbitrio relictum fuisse, exhæredatio, contradicente populo, nullum habebit effectum.

XXX.

Quæritur secundò, utrum abdicatio parentis pro se, & liberis facta liberis noceat? R. Interesse, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, dubium non est, quin abdicatio

dicatio patris liberis noceat, quia talis abdicans nihil ampliùs in eos transferre potest. Si verò Regnum sit non patrimoniale, tunc vel est hæreditarium, vel est lineale. Si hæreditarium, vel liberi tempore abdicationis jam nati, aut saltem concepti erant, vel nequidem erant concepti. Illo casu porro refert, utrùm abdicans sit primus acquirens, vel unus ex descendens primi acquirentis. Si primus sit acquirens, abdicatio patris liberis nocet, modò simul consensus populi accesserit, quia liberi abdicantis vel nullum planè jus, sed spem tantùm succedendi habent, vel si jus habent, illud conditionatum duntaxat est, quod cum in pacto inter patrem, & populum inito fundatum sit, etiam patris abdicatione, accedente populi consensu rursùm adimi potest, uti enim pactum illud utriusque voluntate coaluit, ita & utriusque voluntate ab eo recedi poterit, quo facto nulla ampliùs spes, aut jus succedendi liberis abdicantis superesse potest: Si verò populi consensus non accesserit, abdicatio patris liberis non nocet, quia à pacto pater sine populi consensu recedere haud potest. Quod si abdicans unus sit ex descendens primi acquirentis, res difficultate non caret; si enim pater Regnum abdicaverit, non apparet, quomodo liberi in eo, quod tempore mortis non ampliùs habet, eidem ab intestato succedere queant, quæ ratio Grot. *sapè cit. Cap. 7. §. 26.* movit, ut dixerit, abdicationem patris in Regnis hæreditariis liberis nocere. At dici potest, abdicantem habendum esse pro mortuo, ita ut liberis statim, postquam abdicavit, & non demùm post ejus mortem ex pacto primi acquirentis pateat successio, tametsi populus abdicationem paternam acceptasset, licèt enim dicatur, liberos spem tantùm succedendi habere, illis tamen ex pacto primi acquirentis jus quæsitum est, ne hæc spes ipsis invitis auferatur. Sic licèt ex conditionali stipulatione tantùm spes sit debitum iri §. 4. *Instit. de V. O.* illa tamen spes stipulatori invito auferri non potest. Accedit, quòd primum acquirentem non solus abdicans, sed omnes descendentes simul sumpti repræsentent: Ergo ad hoc, ut pactum primævum tollatur, necesse est, ut præter voluntatem populi omnium simul descendens consensus concurrat, quod si non fiat, pactum non tollitur, ac proinde nec spes succedendi in pacto fundata liberis abdicantis aufertur. Si verò liberi tempore abdicationis nondum concepti

cepti fuerint, sed postea primùm supervenerint, abdicatio patris ipsis utique nocet, modò illa à populo fuerit acceptata, cum enim eo tempore nondum extiterint in rerum naturà, nullam quoque spem succedendi tunc habuerunt, quia rei non existentis nulla sunt accidentia, ac per consequens citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis consensu hac in parte tolli potuit. Idem hoc casu obtinet, si quis Regnum lineale pro se, & liberis abdicaverit, modò abdicatio à populo fuerit acceptata, secùs enim abdicatio liberis postea natis non noceret, quia pater impedire non potest, quò minùs suo tempore, ubi scilicet nati fuerint, jus ad illos transeat ex populi dono. Unde non obstat, quod Regnum abdicatum non possit transire, cum hoc eo tantùm casu procedat, quo transmissio ex voluntate transmittentis dependet. At in proposito transmissio non dependet ex arbitrio parentum, sed jus, ut dixi, ad liberos transit ex dono populi. Quòd si verò liberi tempore abdicationis jam nati, aut saltem concepti fuerint, factum patris ipsis nocere non potest, quia simul ac in rerum naturà existere cœperunt, illis jus proprium quæsitum est, ex Lege successoria, seu pacto primævo, quod invitis nequidem accedente populi consensu auferri potest. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 10. num. 2. & cit. Cap. 7. §. 26.*

XXXI.

Quæritur tertio, utrùm filius ante Regni adeptionem natus præferendus sit ei, qui in Regiâ fortunâ natus est? Placet affirmativa; vel enim Regnum est patrimoniale, vel non patrimoniale. Si patrimoniale, censetur pater eo tempore, quo Regnum adeptus est, eidem, utpote aliis liberis tunc non extantibus, jam destinasse Imperium, in qua voluntate hoc ipso perseverasse præsumitur, quòd postea non indicaverit contrarium. Certè in Regno dividuo talis primogenitus partem ferret, ut in cæteris bonis, in quibus tempus acquisitionis haud inspicitur: Ergo in Regno individuo alteri ob ætatis privilegium præfertur. Si verò Regnum sit non patrimoniale, in posteros tamen transitorium, ideò præferendus is erit, quia familiæ, aut descendendum nomine non minùs continetur, quàm alter, ac proinde cum populus alicui, & ejus descendentibus, vel
familiæ

familie Regnum defert, non tantum nascituris, sed etiam natis deferre intelligitur. Accedit, quod filius ante Regni adeptionem natus patri in Regno succedat, si alius ei filius postea non nascatur: Ergo succedit etiam, si nascatur; vel enim Regnum lineale est, vel hereditarium. Si lineale, simul ac Regnum a patre acquisitum est, jus partum est filio antea nato, quod ob id, quia alius postea filius nascitur, non cessat. Si hereditarium, spes succedendi itidem tam parum expirat, quam parum expiraret, si, qui ante Regni adeptionem natus est, & ipse in Regia fortuna natus esset. Aliud dicendum de filia ante Regni adeptionem nata, quae per filium postea natum ob sexus prerogativam semper excluditur, ac proinde spes succedendi, quam illa habet, interim suspenditur. Denique filius succedit patri in feudo, tamen si ante feudum obtentum natus sit: Ergo etiam succedit patri in Regno, tamen si ante Regni adeptionem natus sit, ac per consequens, si regnum sit individuum, ob aetatis prerogativam filio postea nato praefertur. Hoc autem, quod haecenus diximus, ita demum procedit, si peculiari alicujus populi Lege aliter cautum non sit, velut apud Spartanos cautum erat, ut natus ex Rege ob educationem magis accuratam praefertur ei, qui ante Regni adeptionem natus esset. Idem accidere potest ex Legge primariae investiturae, ut si Imperium detur in feudum alicui, & ex eo nascituris, qua formula filius ante natus haud dubie excluderetur. Confer. Grot. *dist. Cap. 7. §. 28. & 29. & ibi Boecler.*

XXXII.

Quaeritur quarto, utrum nepos ex filio priore filio posteriori praefendus sit? 1. Interesse, utrum Regnum sit patrimoniale vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrum jus representationis in illo Regno receptum sit, vel non. Illo casu is potior erit, qui alterum aetate praecedit. Hoc autem casu nepos tanquam gradu remotior per filium posteriorem excluditur. Si vero Regnum sit non patrimoniale, tunc vel est lineale, vel hereditarium. Si lineale, nepos, tamen si aetate minor sit, filio posteriori praefertur, imo in cognatico etiam neptis praefertur. Ratio est, quia in successione lineali mortui jus succedendi in liberos transmittunt, ita ut nec aetas, nec sexus efficere possit, ut linea, in quam se-

Q

mel

mel tranſiit, deferatur. Si verò Regnum ſit hæreditarium, tunc vel eſt dividuum, vel individuum. Si dividuum, itidem refert, utrùm in illo Regno obſervetur jus repræſentationis, vel non. Si obſervetur, nepos ex filio priore, & filius poſterior concurrent ad partes, utut in aliquâ Lege mentio fiat proximi, quia hoc nomine etiam ille venit, quem Lex in proximum gradum perducit, aliàs enim jus repræſentationis inutile foret. Si verò non obſervetur, nepos tanquam remotior per filium poſtteriorem excluditur. Quodſi Regnum ſit individuum, & jus repræſentationis in ea Regione locum habeat, tunc potior erit is, qui ætate præcedit, in Regnis enim hæreditariis non ſucceditur in ætatis privilegium, ac proinde licet filius prior, ſi viveret, filio poſteriori præferretur, non tamen filii prioris filius præfertur ſuo patruo, niſi ſuppoſito repræſentationis jure ille ætate major, hic minor ſit. Si autem jus repræſentationis in ea Regione locum non habeat, tunc filius poſterior, tanquam gradu proximior, nepoti, utpote remotiori haud dubiè præfertur. Confer. Grot. *ubi ſuprà* §. 30.

XXXIII.

Eædem prorfus diſtinctiones adhibendæ ſunt in caſu, quo nepos ex fratre Regis priore cum fratre Regis poſteriore concurrat. Unde ne Lectori ſtadium pariam, eas non repeto, ſed hoc ſolum addo, quòd quibusdam in locis jus repræſentationis in linea collateralis receptum non ſit, tametiſi illud in lineâ rectâ descendantium locum habeat.

XXXIV.

Queritur quintò, quid dicendum ſit, ſi nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis concurrat cum patruo Regis? R. Rurſus intereſſe, utrùm Regnum ſit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrùm ſit paternum, vel avitum, aut noviter acquiſitum. Illo caſu excluſo patruo Regis ſuccedit nepos, aut etiam neptis ex fratre Regis, tametiſi jus repræſentationis in linea collateralis receptum non ſit; ad Regnum enim paternum, vel avitum, ut ſuprà dixi, poſt liberos defuncti ex præſumpta ejusdem voluntate referendi gratiam primò vocantur liberi ejus, à quo Regnum

num proximè provenit. Si verò Regnum non à patre, sed eo for-
tè pramortuo, immediate ab avo ad defunctum pervenisset, inter
patruum Regis, & nepotem, vel neptem ex fratre Regis observan-
da foret imprimis prærogativa sexus, deinde ætatis. Hoc autem
casu ulterius interest, utrum jus repræsentationis in linea collateralis
receptum sit, vel non. Si receptum sit, nepos, vel etiam neptis
patruo præfertur. Si verò non sit receptum, inter patruum Regis,
& nepotem, vel neptem ex fratre Regis, tanquam in gradu pares
itidem observatur imprimis prærogativa sexus, deinde ætatis. Quòd
si Regnum non sit patrimoniale, tunc vel est lineale, vel hæredita-
rium. Si lineale sit, nepos, & in cognatico etiam neptis ex fratre
Regis patruo Regis præfertur. Si verò hæreditarium sit, denuo re-
fert, utrum in illo Regno subito in locum mortui observetur, vel
non. Illo casu idem dicendum est. Hoc autem casu, cum in gradu
pares sint, vincet ille, qui sexu, aut ætate potior erit.

XXXV.

Planè illud dubium non est, quin nepos ex filio Regis ob sexus
prærogativam in omni successione præferatur filia Regis, nisi qua-
estio sit in ea Regione, ubi etiam inter liberos solus inspicitur gra-
dus, non item sexus. Grot. §. 33.

XXXVI.

Quæritur sextò, utrum nepos minor ex filio Regis præferatur
nepoti majori ex filia Regis? R. Rursus interesse, utrum Regnum
sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, ob æta-
tis prærogativam præfertur nepos major ex filia Regis. Si verò sit
non-patrimoniale, tunc vel est lineale, vel hæreditarium. In linea-
li, sive agnaticum sit, sive cognaticum, nepos ex filia Regis exclu-
ditur, nam in agnatico tam parùm succedere possunt masculi ex
foeminis nati, quam parùm succedere possunt ipsæ foeminae, in cog-
natico autem ob ætatem, aut sexum nunquam transitur de linea in
lineam. Si verò Regnum sit hæreditarium, nepos major ex filia
Regis nepoti minori ex filio ob prærogativam ætatis præfertur, nisi
specialis Lex extet, quæ contrarium disponat; tamen enim pater
nepotis minoris, si viveret, sorori suæ, seu matri nepotis majoris
præfer-

præferretur, ex hoc tamen non sequitur, quòd etiam nepos maior ex filio præferendus sit nepoti majori ex filia, quia illud eveniret ob differentiam sexus, in proposito autem nepos minor ex filio Regis, & nepos major ex filia, gradu, & sexu sunt pares, ac proinde prævalebit prærogativa ætatis.

XXXVII.

Quæritur septimò utrùm neptis ex filio Regis primogenito præferatur filio Regis secundo genito, seu patruo suo? *ꝛ.* Denuo interesse, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, neptis non præfertur, sed ipsius patruus, seu filius Regis secundo genitus, etiam supposito repræsentationis jure, ob prærogativam sexus potior erit. Si verò sit non-patrimoniale, tunc vel est lineale vel hæreditarium. Si lineale, porrò refert, utrùm sit agnaticum, vel cognaticum. Si agnaticum, exclusâ nepte succedit filius secundo genitus. Si verò cognaticum sit, neptis ex filio Regis primogenito patruo suo præfertur. Quodsi Regnum hæreditarium sit, filius Regis secundo genitus, etiam admissâ repræsentatione, nepti ex filio Regis primogenito præfertur, cum jus repræsentationis hoc tantùm operetur, ut neptis capax sit successionis, inter capaces autem prævalere debet sexus privilegium.

XXXVIII.

Ob eandem rationem frater Regis minor in Regno hæreditario præfertur filiz ex fratre Regis majore, tametsi ille in Regno lineali cognatico postponeretur. Atque ex his, quæ hæctenus diximus, & alii similes casus decidi possunt. At

XXXIX.

Quid si super successione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos, pluresve controversia oriatur, quisnam erit judex? *ꝛ.* I. Regem modò regnantem judicem propriè loquendo non esse, ita ut is ejusmodi controversiam, quæ fortè eo vivente jam agitari cœpit, per modum jurisdictionis, seu pro Imperio decidere possit; tametsi enim personas, inter quas lis super futurâ successione exorta est, Imperio Regnantis subjectas esse ponamus, hoc tamen non sufficit, sed

sed & causa, super qua controvertitur, ejus jurisdictioni subjecta esse debet. Atqui causa successionis non est subjecta Regi modo regnanti, quia successio in Imperio non est sub jure Imperii, sed mansit in statu naturali, cum fundetur in pacto primo inter populum, & primum acquirentem inito, quod sub jure Imperii haud est: Ergo &c. Interim non diffiteor, quin extent exempla Regum, qui autoritate, & meritis suis, confisi ampliozem hac in re sibi asseruerunt potestatem, quam alias indoles Regnorum liberorum ferat. R. II. Neque populum proprie, seu de judicio jurisdictionis loquendo judicem esse; nam primo populus in eos, inter quos super successione Regni lis exorta est, nullam prorsus jurisdictionem habet, quia omnem a se jurisdictionem abdicavit, & in Regem, ac Regiam familiam transtulit; qua proinde durante, nullas habet eius reliquias: Ergo nec per modum jurisdictionis inter eos pronunciare potest. Deinde, ut paulo ante dixi, successio in Imperium mansit in statu naturali, quia fundatur in pacto primo, super quo populus tam parum cognoscere potest tanquam judex, quam parum id potest Rex, uti enim populus deferens Regnum, & primus acquirens tanquam compacientes aequales sunt, & qua tales nemini subiecti, ita nec pactum, quo defertur summa potestas civilis, ullius Imperio, & Jurisdictioni subiectum esse potest. Patet igitur, quod ejusmodi controversia per modum jurisdictionis, seu pro Imperio decidi haud possint, nec tamen propterea sequitur, quod ob causam nondum liquidam statim ad arma decurrendum sit, sed rationi naturali congruit, ut vel pactum primum, si de eo dubium inciderit, nova pactione declaretur, ubi & Rex, & populus, & ceteri ex familia Regnatrice superstites singuli suum habent, suffragium, ita ut nemo dissentiens reliquorum arbitrio stare teneatur, cum inter libere pacifcentes pluralitas votorum non pravealeat, vel si de prima populi voluntate questio sit, ut interpretatio a populo petatur, quippe qui idem esse censetur cum eo, qui olim fuit, quam etiam populi interpretationem sequi oportet, nisi satis certo constet, aliam olim fuisse populi voluntatem, & ex ea jus alteri questum, aut alias ex verbis deferentium appareat, quod a populo non, ut arbitro, sed ut consultore, seu absque obligatione ejus interpretationem sequendi, petita fuerit interpretatio, vel de-

Q 3

nique

nique si unus fortè competitorum conqueratur, studia populi magis in alterum, quàm in ipsum propendere, ut res deferatur ad arbitros neutri partium addictos, & quorum nihil interest, utrum hic, vel ille rerum potiatur. Confer. Grot. *supè cit. Cap. 7. §. 27.* & ibi Bœcler. Item Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 15.*

§. V.

De Translatione summa potestatis per occupationem bellicam.

SUMMARI A.

- I. *Invito summo Imperante transfertur potestas civilis per occupationem bellicam, modo bellum sit justum.*
- II. *Quàm variè Imperium jure belli acquiri possit?*
- III. *Utrum Rege capto simul etiam Imperium quaesitum sit?*
- IV. *Non ultra jure natura in bello etiam justo victori acquiritur Imperium, quam quatenus eidem ab hoste debetur.*
- V. *Laudabile est summo jure in victos abstinere, modo sine injuria in pace vivere liceat.*
- VI. *Afferuntur varia species moderata victoria.*
- VII. *Si bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam summam potestatem non consequitur.*
- VIII. *Nisi invasionis vitium postea fuerit purgatum, quòd fit, si populus sui juris ex post ultrò in talem invasorem vel expresse, vel tacitè consentiat.*
- IX. *Si verò sui juris non sit, vitium invasionis non purgatur, tametsi populus spontè in invasorem consentiat.*
- X. *Utrum in statu Monarchico morte veri Imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione vitium invasionis purgetur?*
- XI. *Jure Gentium externo bellum publicum etiam ex injustâ causâ susceptum pro justo habetur.*

I.

Dispeximus, quomodo summa potestas transferatur in alterum eo, penes quem existit, volente. Superest, ut jam videamus, quomo-

quomodo illa transferatur eo invito, quod fit per occupationem bellicam, modò bellum ex justâ causâ fuerit susceptum, suppositâ enim belli justitiâ, Imperium victori compensationis modo cedit pro eo, quod eidem ab hoste debetur. Certè si occupatione bellicâ nobis quærere possumus dominium in res hostiles, etiam armis nobis comparare possumus Imperium in populum hostilem, & cum victor in bello justo singulos sibi subicere possit servitute personali, etiam universos sibi subicere poterit servitute civili.

II.

Acquiritur autem Imperium jure belli vel ita, ut, quæ civitas fuerat, civitas maneat, vel ut civitas esse desinat. Manente civitate Imperium acquiritur vel tantum ut est in Rege, aliòve imperante, vel etiam ut est in populo. Illo casu in Imperantis saltem jus succeditur, non ultra. Hoc autem casu victor Imperium habet ita, ut & alienare possit, sicut populus poterat, fitque hoc Regnum patrimoniale. Non manente civitate acquiritur Imperium, si populus devictus alteri civitati adjungatur, quod duplici modo fieri potest. Primò, ut singuli civilium honorum participes fiant, prout Reges, & primi Consules Romani fecerunt, qui hoc maximè auxerunt urbem, quòd victos populos migrare Romam cogerent, & eis jus civitatis darent. Secundò, ut pro subjectis tantum, & tributariis habeantur, uti Romanorum Provinciæ erant. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 8. §. 1. num. 3. & §. 2.*

III.

Quæri hoc loco potest, utrum Rege duntaxat capto, simul etiam Imperium quæsitum sit? & Interesse, utrum inter populos bellantes vetera captivitatis, & servitutis jura etiamnum observentur, vel non. Si etiamnum observentur, porro refert, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, Rege capto etiam Imperium quæsitum esse existimo, quia unâ cum captivo simul etiam omnes ipsius res, non tantum corporales, sed & incorporales in consequentiam, mediâ scilicet personâ, acquiruntur, qui enim dominus est personæ, idem etiam dominus est rerum, & juris omnis, quod personæ competit, nisi tale jus sit, quod ex singulari personæ proprie-

proprietate profuit, ut jus patrium, & potestas maritalis, aut qui captus est, antea in civitate vixerit, quo calu receptum est, ut res captivi in civitate existentes ad alios ejus civitatis devolvantur, aut illis non extantibus bonis publicis accrescant. Grot. *Lib. 3. Cap. 7. §. 4. & Cap. 8. §. 4.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 6. §. 22.* Hennig. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 9. §. 6.* Si ergo cœtera ejusmodi captivi Regis jura victori cedunt, etiam jus Imperii eidem cedere necesse est, cum jus Imperii à cœteris rebus patrimonialibus in proposito nihil differat, Deinde Regnum patrimoniale Rex pleno, & absoluto jure proprietatis tenet, ita ut populus ei subditus nihil prorsus juris habeat: Ergo licet hic simul devictus non sit, id tamen acquisitionem Imperii impedire haud potest. Accedit, quod proprie loquendo jure belli non tam acquirantur subditi, quam potius jus perpetuum eos regendi, quâ populus sunt: Ergo licet simul devicti non sint, victori tamen Imperium in eos acquiritur. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, Imperium Rege duntaxat capto simul quæsitum non est, quia populus deferens Regnum non promiscuè quemlibet spectavit, sed certam tantum personam, vel familiam, ac proinde citra populi voluntatem in alios transferri haud potest, nisi simul & ipse populus jure belli subactus sit. Quòd si vetera captivitatis, & servitutis jura non amplius inter bellantes observentur, certum est, quod, Rege duntaxat capto, Imperium victori haud acquiratur, tametsi Regnum sit patrimoniale, cum acquisitio illa universalis accessio sit domini in personam, ac per consequens cessante dominio in personam, etiam cesset universalis illa acquisitio. Grot. *Civ. Lib. 3. Cap. 21. §. 28.*

IV.

Non tamen ultra jure naturæ in bello etiam justo victori acquiritur Imperium, quàm quatenus eidem ab hoste debetur, debitum autem intelligo non tantum primarium, unde ortum est bellum, sed & quod propter impensas factas, ac damna in ipso bello ab altero illata, subnatum est. Sic in disceptatione cum Antiocho Romani impensam, quæ in bellum facta esset, omnem præstare Regem æquum censebant, cujus culpâ bellum excitatum esset. Liv. *Lib. 37. Cap. 35. propè fin.* Item apud Justin. *Lib. 31. Cap. 7. leges pacis dicuntur*

cuntur, ut Asia Romanis cederet, contentus Syriæ Regno esset, na-
ves universas, captivos, & transfugas traderet, sumptumque om-
nem belli Romanis restitueret. Grot. *Lit. Lib. 3. Cap. 13. §. 3.*

V.

Cæterum quamquam victor Imperium in populum devictum
sibi possit asserere, laudabile tamen est, summo jure in victos absti-
nere, modo sine injuria in pace vivere liceat, quæ cum in singu-
los aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, tanto magis in
populos, aut populorum partes exigitur, aut laudatur, quanto in
multos insignior est & injuria, & beneficentia. Crispus Salust. de
Romanis veteribus, *Majores nostri, inquit, religiosissimas manus nihil
victis eripiebant, præter injuriæ licentiam.* Et S. Augustin. *Lib. 4. de
Civit. Dei Cap. 15.* negat, ad virum bonum pertinere, gaudere de
Imperii latitudine, addens, majorem felicitatem esse, vicinum ha-
bere concordem, quam vicinum malum subjugant bellantem. Grot.
de J. Lib. 3. Cap. 15. §. 2.

VI.

Sunt autem plures moderatæ victoriæ species. Prima, & no-
bilissima est, eripere duntaxat victis facultatem nocendi, quæ per
lasciviam male usi erant, cætera autem ex misericordia remittere.
Altera, victos victoribus miscere, ut unus fiat populus, iisdem le-
gibus vivens, simili libertate fruens, ut Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 34.*
veteres Romanos fecisse scribit. *Conditor noster Romulus, ait Clau-
dius apud Tacit. Lib. 11. Annal. Cap. 24. num. 7. tantum sapientiâ
valuit, ut plerisque populos eodem die hostes, dein cives haberet, &
num. 6: quid aliud Lacedæmonius, & Atheniensibus, quarequàm armis
potterent, exitia fecit, nisi quod victos pro alienigenis arcebat?* Exem-
pla hujus rei extant in historiis Sabinorum, Albanorum, Latino-
rum, & aliorum ex Italia. Unde rectè Liv. *Lib. 1. Cap. 33.* rem Ro-
manam hostibus in civitatem recipiendis auctam esse dixit. Tertia
moderatæ victoriæ species est, victis aut Regibus, aut populis relin-
quere, quod habuerant Imperium, quod non tantum humanitatis,
sed sæpè etiam consilii est. Laudat sanè hoc Seneca *Lib. 1. de Clem.
Cap. 21.* nihil ex Rege victo præter gloriam sumere. Narrat Justin.

R

Lib.

Lib. 1. Cap. 1. ex Trogo, eos, qui ante Ninum bella gesserant, non Imperium sibi, sed populis suis gloriam quassisse, & contentos victoriâ abstinuisset Imperio. Ut verò victoris simul consulatur securitati, vel præsidia imponi, vel tributa devictis imponi possunt, aut etiam juberi, ut tradant arma, classem, ut non habeant arces, exercitum &c. Intendum victores in devictis civitatibus formam Regiminis tantum mutabant, & ad suam Republicam accommodabant, ut Lacedæmonios sub Primorum potentia, & initio Athenienses sub arbitrio populi fecisse nos docet Aristoteles *de Republ. Lib. 2. Cap. 11. & Lib. 5. Cap. 7.* Quodsi minus tutum sit, omni in victos Imperio abstinere, res tamen ita temperari poterit, ut aliquid Imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum Regibus. Sed & cum omne Imperium victis eripitur, relinquere tamen illis possunt circa res privatas, & publicas minores suæ Leges, sui que mores, & Magistratus. Denique in Imperio, etiam plenissimo, & quasi herili victi clementer, & ita habendi sunt, ut eorum utilitates cum utilitatibus victoris locientur, utque videatur mutatus tantum Rex, maneat ipsis domus, agri, & cætera, ut antea fuit. Quin si quis injuriam ipsis faciat, ut ipse, & sui sint vindices, sicut Cyrus ad victos Assyrios agebat, secus parum firmum erit Imperium, nec enim credendum est, ullum vel hominem, vel populum in ea conditione, cuius eum poeniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum. Confer. Grot. *suprà cit. Cap. 15. §. 3. & seqq.*

VII.

Quodsi verò bellum injustum sit, victor in civitatem, aut civitatis partem armis subactam supremam potestatem non consequitur. bellum enim injustum sapit naturam latrocinii; nam ut rectè D. Augustin. *Lib. 4. de Civit. Dei Cap. 6.* ait: *Inferre bella finitimis, & inde in cætera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate conterere, & subdere, quid aliud, quam grande latrocinium nominandum est?* Hinc titulus habilis non est ad conferendum Imperium, sicut rapina titulus habilis non est ad conferendum dominium privatum in res raptas. Fallitur ergo Horrius, dum *Lib. 2. de Civit. Cap. 9. §. 3.* scribit, invasorem etiam injustum, quoties subditi adeo superati sint, ut nullas victori resistendi vires habeant, solâ victoriâ

ctoria sine consensu populi Imperium accepisse intelligi: eo ipso, quod constrictam universæ multitudinis potentiam teneat, & victis pepercerit; nam pari ratione etiam latroni Imperium herile questum esse dixeris; si viatorem ita constrictum teneat, ut is nullas eidem resistendi vires habeat, & ita constricto vitam servet. Uti ergo capti à pyratibus, & latronibus liberi permanent. *L. 19. §. 2. & L. 24. ff. de Captiv. & postlim. revers.* ita & populus sui juris, si bello injulto subactus sit, liber permanebit. Nec quidquam in contrarium facit, quòd victor victis pepercerit; licet enim latro viatori parcat, non tamen propterea viator fit servus latronis: Ergo neque populus sui juris injusto subjicitur oppressori, tametsi hic eidem parcat; nimirum pro beneficio reputari haud potest, si parcatur illi, qui sine scelere occidi nequit.

VIII.

Quamvis autem victor in civitatem, aut civitatis partem bello injusto subactam summum Imperium non consequatur: fieri tamen potest, ut successu temporis iniquitas invasionis purgetur, & Imperium illegitime partum legitimum fiat. Ubi tamen interest, utrum populus injusto bello subactus sui juris sit, vel sub Regis, aut procerum Imperio existat. Si sui juris sit, vitium invasionis purgatur, si populus ex post ultrò in talem invalorem consentiat, vel argumenta spontaneæ subjectionis præbeat, *ex post. inquam, & ultro;* nec enim ab eo statim tempore, quo populus devictus ex metu gravioris mali victoris arbitrio se dedit, invasionis vitium purgatum esse dixerim, cum metus injustus non tantum actiones hominum privatas, sed & publicas inficiat, eumque, qui metum intulit, ad restitutionem obliget, etiamsi rei per vim extortæ dominus factus esse supponatur. Igitur aliquod temporis intervallum, quo populus invalorem patienter sustineat, intercedat necesse est; & quamvis Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 7. §. 4.* etiam ex modici temporis patientia consensum populi præsumi posse arbitretur, si invalore Republicam benè gubernaverit, in hoc tamen eidem assentiri haud possum, quia vix est, ut metus populo incussus tam citò evanescat, præsertim cum ejusmodi invalores in possessione suâ iniquâ plerumque violentis etiam mediis, aut saltem minis se firmare soleant, nisi

ergo fortiores accedant conjecturæ, ex modici temporis patientiâ non videtur populi in invalorem consensus colligi posse, ut rectè etiam advertit Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 2. Sect. 2. §. 1. num. 94.*

IX.

Si verò populus sub Regis, aut Procerum Imperio existat, iniquitas invasionis non purgatur, tamen si populus, spontè in invalorem consenserit, cum illis, qui jus imperandi habent, summa potestas solâ populi voluntate auferri haud possit. Unde in statu Aristocratico simul necesse est, ut vel Optimates omnes decesserint, vel eo nomine transegerint, aut Imperium dereliquerint.

X.

In statu autem Monarchico morte veri imperantis, vel ejus transactione, aut derelictione, etiam supposito in usurpatorem populi consensu, non continuo purgatur vitium invasionis, sed refert, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale transactione, aut derelictione Imperantis purgatur quidem vitium invasionis, non autem expulsi Regis morte, nisi is sine hærede decesserit, aliâ enim Regnum unâ cum cæteris bonis patrimonialibus ad ejus hæredes transmittitur. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, ulterius interest, utrum sit electivum, vel successorium. Si electivum, vitium invasionis supposito populi in invalorem consensu, utique purgatur, sive deinde Rex dejectus decesserit, sive eo nomine transegerit, sive Imperium dereliquerit. Si verò successorium sit, tunc vel est hæreditarium, vel lineale. Si hæreditarium, morte quidem expulsi Regis iniquitas invasionis non purgatur, cum ab ordine succedendi per pactum expressum, vel tacitum inter Regnantem, & populum constituto unus sine altero recedere haud possit. Utrum autem non saltem ejus transactione, vel derelictione sive expressâ, sive præsumptâ vitium invasionis purgetur, adeo expeditum non est, nisi forte præter Regem expulsam nemo ex familia Regnatricis supersit, tunc enim dubium non est, quin eo jus suum abdicante Imperium illegitimè partum legitimum fiat, vel enim ex post cum ipso familia Regnatricis deficit, vel non.

non. Illo casu Rege jus suum abdicante Imperium aliàs statim reverteretur ad populum: Ergo si hic ultrò in invasorem consensisse, vel argumenta spontaneæ subjectionis præbuisse ponatur, non potest non vitium invasionis esse purgatum. Hoc casu Rege jus suum abdicante, Imperium secluso populi in invasorem consensu, itidem statim reverteretur ad populum: Ergo posito populi consensu transit in invasorem: nec obest, quòd Regi abdicanti liberi postea nascantur, nam cum tempore abdicacionis illi nondum extiterint in rerum natura, nullam quoque spem succedendi tunc temporis habuerunt, quia rei non existentis nulla sunt accidentia, ac proinde citra eorum injuriam pactum primævum populi, & Regis superstitis consensu tolli potuit. Si autem tempore abdicacionis plures ex familiâ regnatrice, qui spem succedendi habent, supersint, iniquitas invasionis Regis transactione, vel abdicacione non aliter purgatur, quàm si is primus sit acquirens. Vid. §. *præced. num. 30.* Si denique Regnum lineale sit, vitium invasionis non purgatur, sive deinde Rex expulsus decesserit, sive eo nomine cum usurpatore transegerit, sive Imperium dereliquerit, nisi fortè præter eum nemo ex familia Regnatrice supersit, quàm primùm enim quisque in rerum natura existere cœpit, statim ex pacto primævo ei jus proprium quæsitum est, quod abdicacione Regis expulsi invito auferri haud potest. *Grot. Lib. 2. Cap. 7. §. 26.*

XI.

Planè licèt, si bellum injustum sit, victor jure naturæ summam potestatem non consequatur, nisi iniquitas invasionis purgetur, jure tamen gentium externo bellum publicum etiam ex injustâ causâ susceptum pro justo, ac proinde etiam Imperium ita partum pro legitimo habetur; periculosum enim foret aliis populis pacatis, si illi aliena bella ad sua arbitria revocare, ac de eorum justitiâ, vel injustitiâ pronunciare vellent, quippe qui hac ratione facilè bello alieno inviti implicari possent. Vid. *Part. 4. Cap. 1. §. 5. num. 9.*

S. VI.

Utrum etiam prescriptio modus sit acquirendi summam potestatem?

SUMMARI A.

- I. *Decisio dependet ex eo, utrum prescriptio juri etiam natura, vel saltem gentium cognita sit, vel non?*
- II. *Quidnam requiratur, ut ex silentio nascatur presumptio derelictionis?*
- III. *Differt presumpta derelictio à prescriptione primum in eo, quòd prescriptio sit modus acquirendi, presumpta autem derelictio modus amittendi dominium.*
- IV. *Deinde prescriptio non aliter procedit, quàm si possessor in bona fide existat, presumpta autem derelictio etiam mala fidei possessori suffragatur.*
- V. *Unde confundi non debet cum prescriptione, nec eidem nomen prescriptionis imponi.*
- VI. *Prescriptio incognita est juri natura.*
- VII. *Est etiam incognita juri gentium proprie dicto.*
- VIII. *Subditi non possunt summam potestatem civilem adversus eos prescribere, quibus subjecti sunt.*
- IX. *Tametsi prescriptio jure Gentium esset introducta, modo ejusdem civitatis pars manerent.*
- X. *Imò licet à reliquo corpore civitatis se separarent, ac pro separatâ gente gererent.*
- XI. *Possunt tamen prescribere jura Majestatis extrinseca, modo talia sint, ut Imperans eorum usum aliis etiam communicare soleat.*

I.

DECISIO famosæ hujus quæstionis ex eo dependet, utrum prescriptio juri etiam naturæ, vel saltem gentium cognita sit, an verò sit mera juris civilis creatura? Si enim juri etiam naturæ, vel saltem

saltem gentium cognita sit, summum Imperium etiam viâ præscriptionis acquiri poterit, si verò sit mera juris civilis creatura, præscriptio non erit modus acquirendi summam potestatem. Ut igitur hac in re meam aperiam sententiam.

II.

Præmitto primò, etiam Imperia non minùs, ac res privatas pro derelictis haberi posse, ubi tamen necesse est, ut animus derelinquendi signis quibusdam externis indicetur, talia signa sunt tum verba, tum facta, sub factis autem moraliter veniunt & non facta, sic qui rem suam ab alio teneri scit, nec quidquam contradicit multo tempore, is, nisi causa alia manifestò appareat, non videtur id alio fecisse animo, quàm quòd rem suam nolit amplius in numero rerum suarum habere. Ut igitur ex silentio nascatur præsumptio derelictionis, requiritur primò, ut aliquis sciat rem suam ab altero teneri, qui enim id ignorat, præsumi non potest, quòd rem suam velit habere pro derelicta, cum ignorantia voluntatem derelinquendi excludat. Secundò requiritur, ut silentium sit liberè volentis, si enim causa alia appareat, cur quis sileat, cessat conjectura voluntatis. Ut autem hæc duo adfuisse præsumantur, multum facit diurnitas temporis, quamquam & aliæ conjecturæ hac in re valere possint. Sic primò fieri vix potest, ut multo tempore non innotescat nobis, rem nostram ab alio detineri, cum multas ejus occasiones subministrat tempus; inter præsentis tamen etiam sepositâ Lege civili, minùs temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quàm inter absentes. Deinde licet incussus semel metus non nihil durare credatur, longo tamen tempore præsumitur expirare, cum tempus longum multas occasiones advertit metum sibi consulendi, vel per se, vel per alios suppeditet, vix enim fieri potest, ut longo tempore non sit occasio vel ad iudices, vel ad arbitros provocandi, vel saltem protestandi, & jus suum reservandi. Et quidem temporis immemorialis silentium ad conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, quia tempus memoriam hominum de facto viventium excedens propter humanam imbecillitatem moraliter quasi infinitum est, nisi forte validissimæ in contrarium sint rationes; falluntur enim, qui præsumptionem derelictionis, quæ ex silentio temporis

ris

ris immemorialis nascitur, præsumptionem juris, & de jure simul esse putant, ita ut nulla in contrarium admittatur probatio, cum præsumptionem juris, & de jure jus naturæ æquè ignoret, ac fictiones, utpote quæ non nisi commenta sunt juris positivi. Vid. Grot. *Lib. 2. Cap. 4. à §. 3. usq. ad 8.*

III.

Præmitto secundò, præscriptionem multum differre à præsumptâ derelictione; nam primò præscriptio est modus acquirendi dominium; præsumpta autem derelictio quæ talis non est modus acquirendi dominium, sed modus amittendi; licet enim res derelicta occupanti cedat, non tamen eidem immediatè cedit vi derelictionis, sed vi occupationis, quæ derelictionem sequitur, ita ut derelictio sit tantum conditio sine qua non, & quidem cum occupatione alterius non necessariò connexa, cum possit res pro derelictâ haberi, quin ea ex post occupetur ab altero, quo sanè casu nemo dixerit, derelictionem esse modum acquirendi dominium, & licet postea aliquis rem pro derelictâ habitam occupet, & occupando sibi dominium acquirat, non tamen sibi acquirit vi derelictionis, sed vi occupationis, derelictio autem tantum facit, ut res tanquam nullius occupari, & occupanti acquiri possit, quæ aliàs occupari, & occupando acquiri non posset; aliàs sanè derelictio species foret alienationis, quod à verò longissimè abest, cum derelinquere etiam possit, qui rem alienare non potest. Sic Rex Regnum electione, vel Lege successoriâ sibi delatum sine consensu populi alienare nequit, potest tamen illud, si velit, derelinquere, quia hoc plus non dicit, quàm nolle Imperium amplius habere, cum ex adverso illud simul voluntatem involvat, Imperium in alterum transferendi, quam, cum is, qui Imperium derelinquit, non habeat, idè etiam dici non potest derelinquendo alienare, cum ad alienationem, quæ ab homine fit, de quâ solâ nobis in proposito sermo est, ex parte alienantis voluntas alienandi necessariò requiratur, quæ Lege quidem positivâ aliquando adfuisse præsumitur, tametsi reverà non adfuerit; velut exemplum habemus *in L. 28. in princ. ff. de V. S. & L. 16. ff. de fund. dotal.* quod tamen jure naturæ non obtinet, utpote cui, ut supra dixi, præsumptiones juris, & de jure simul incognitæ sunt.

sunt. Licet igitur per occupationem ab altero postea secutam, aut continuatam eidem dominium, vel Imperium acquiratur, ad hanc tamen acquisitionem præcedens derelictio solummodo concurrat tanquam conditio sine qua non, ac per consequens non est modus acquirendi, sed modus duntaxat amittendi dominium. Aliud dicendum foret, si quis non tantum animum derelinquendi, sed & rem in certam personam transferendi haberet, eumque signis externis manifestaret, & alter acceptaret; at tunc res non manet in terminis derelictionis, nec dominium alteri acquiratur per occupationem, quæ est modus acquirendi originarius, sed per traditionem vel veram, vel fictam, quæ est modus acquirendi derivativus. Unde, ut verum fatear, non video, quomodo allata inter præsumptam derelictionem, & præscriptionem differentia à Nonnemine trahi potuerit in dubium; non diffiteor quidem, omnem modum acquirendi derivativum simul esse modum amittendi, quia acquisitio ex parte unius necessario infert amissionem ex parte alterius, at non vice versa omnis modus amittendi eo ipso etiam est modus acquirendi, ut patet in casu, quo fera bestia nostram evasit rursus custodiam, vel pecunia ultra memoriam hominum de facto viventium abscondita in terra delituit, ubi dominium quidem amittitur, non tamen alteri acquiratur, & licet alius postea ejusmodi res apprehendat, non tamen earum dominium sibi acquirat vi præcedentis amissionis, sed vi occupationis, amissio autem est tantum conditio sine qua non, idem prorsus contingit in derelictione sive vera, sive præsumpta.

IV.

Deinde præscriptio etiam in eo differt à præsumpta derelictione, quod præscriptio non aliter procedat, quam si possessor in bona fide existat, præsumpta autem derelictio etiam malæ fidei possessori suffragatur, ita ut qui hætenus injustus fuerat possessor, jam justus, & legitimus possessor existat, perinde ac si alter animum derelinquendi verbis, aut facto quodam declarasset. Putat quidem idem Vir Clarissimus, qui priorem differentiam in dubium trahere tentavit, animum derelinquendi ex silentio longi etiam temporis non præsumi, si quis sciat, rem suam ab alio malâ fide possideri,

S

cum

cum is sperare possit, fore, ut malæ fidei possessor successu temporis vellicante conscientia stimulatid id, quod alienum esse agnoscit, restituat. At malè; licet enim homines se, suaque ament, ac propterea nemo facile, quod suum est, jactare velle credatur, hoc ipso tamen, quod amore tam immodico in res caducas ferantur mortales, prudenter credibile non est, quemquam velle rem ulterius in numero rerum suarum habere, quam scit ab altero tanquam propriam, utut malæ fide, possideri, & tamen longissimo tempore, quamvis posset, nec contradicendo, nec protestando, nec ullo alio modo jus suum nititur conservare.

V.

Errant igitur quicumque præsumptam derelictionem cum præscriptione confundunt, qui autem hæc duo inter se differre fatentur, & tamen præsumptæ derelictioni nomen præscriptionis imponunt, saltem aliis errandi causam præbent, cum facile accidere posset, ut omnia, quæ jure positivo in materia præscriptionis constituta sunt, ad præsumptam derelictionem traherentur, qui sanè intolerabilis error esset. Deinde in vocabulis scientiarum, & artium, cujusmodi hæc sunt, servanda est illa significatio, quam apud cujusque artis, vel scientiæ peritos habent; aliàs enim, si verbum aliquod ad significandam rem certam institutum unius, vel alterius arbitrio transferri posset ad designandam rem etiam diversi omnino generis, non posset non in scientiis, & artibus summa nasci confusio. Certum autem est, quod apud prudentes omnes vocabulum præscriptionis modum acquirendi, & quidem derivativum significet, appellatione verò præsumptæ derelictionis modus tantum amittendi intelligatur, subsequens autem, vel continuata rei pro derelicto habitæ occupatio sit, & dicatur acquisitio originaria. Certè, si præsumpta derelictio propterea, quod tractum temporis desideret, ut nascatur, appellari potest præscriptio, eodem jure etiam consuetudo vocari poterit præscriptio, quia & illa tractum temporis desiderat, quanta autem exinde sequeretur confusio, nemo non videt. Prælusimus hætenus proposita Quæstioni, jam ad ejus decisionem progredimur.

VI. Dico

VI.

Dico igitur I. *Præscriptio incognita est juri naturæ.* Ita Vasqu. *Illustr. contr. Lib. 2. Cap. 51. num. 28.* Card. de Lugo *Tom. 1. Disp. 7. Sect. 1.* Grot. *de Mar. Liber. Cap. 7. & de J. B. & P. Lib. 2. Cap. 4.* Dn. P. Seybold. *de Republ. Christian. Part. 12. Sect. 1. §. 10. à num. 6.* qui *num. 12.* meritò miratur, quòd Grot. ab adversariis pro contrariâ opinione allegetur, quasi scilicèt *cit. Cap. 4.* præscriptionem juris naturalis esse tradat, quod sanè ab ipsius mente prorsus alienum est, velut totum *Cap.* attentè perlegenti non potest non esse manifestum. *Probasur.* Si præscriptio non est ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam simpliciter, & absolute necessaria, tunc illa incognita est juri naturæ, cùm ad hoc jus non nisi ea referenda sint, quæ simpliciter, & necessariò expediunt ad felicem statum generis humani, ut *Part. 1. Cap. 1. §. 2. num. 14.* firmavimus, & ipse Vir Clarissimus, cujus antea mentionem fecimus, fatetur. Atqui præscriptio non est ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam simpliciter, & absolute necessaria, sed sufficit, quòd ex silentio longi temporis præsumptio nascatur, rem fuisse derelictam; licèt enim conjectura hæc per contrarias probationes elidi possit, donec tamen elidatur, possessor interim pro vero rei domino habetur, eâ verò elisâ etiam præscriptio, utpote quæ ex mente Viri Clarissimi in præsumptâ derelictione fundata est, evanesceret. Unde sic argumentor: vel præsumptio derelictionis per contrarias probationes elidi potest, vel non potest. Si elidi possit, præscriptio ad pacem, & tranquillitatem generis humani conservandam nihil facit, quia elisâ præsumptione derelictionis etiam præscriptio evanesceret. Si verò elidi non possit, ad eum, quem dixi, finem necessaria non est, sed sufficit præsumpta derelictio. Certè si elisâ per probationes contrarias præsumptione derelictionis non simul etiam conficta ab adversariis præscriptio evanesceret, frustra omnino Imperatores in Capitulationibus adstringerentur, ad omnem possibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut ea, quæ Sacro Romano Imperio olim injustè decerpta sunt, recuperentur, quoniam jam pridem fuissent præscripta, cùm ex decursu tanti temporis, saltè in successoribus bona fides præsumatur, quam Ca-

pitulationes Cesareæ profectò non infringunt; licet enim Romanum Imperium testetur, se animum habere amissa recuperandi, ac per consequens ea non possint haberi pro derelictis, non tamen propterea possessores constituuntur in malâ fide, ac proinde nec interrupta fuisset præscriptio, quippe quæ jure naturæ non aliter interrumpitur, quàm si vel mala fides superveniat, vel possessio interrumpatur. At dici haud potest, articulum illum de recuperandis ab Imperio injustè avulsis frustra hæctenus Capitulationibus Cesareis insertum fuisse: Ergo &c. Deinde tamen si supponamus, præscriptionem non esse fundatam in præsumpta derelictione, adeoque illam non corruiere, etiamsi naturalis ex silentio temporis nata derelictionis præsumptio per contrarias probationes elidi possit, tamen præscriptio ad tollendas lites, ac conservandam generis humani pacem, & tranquillitatem plus non conferret, quàm præsumpta derelictio, cum non minùs super præscriptione, quàm super derelictione lites oriri possint; nam præscriptio etiam immemorialis non aliter locum habet, quàm si possessor toto præscriptionis tempore in bonâ fide extiterit, quæ licet ex lapsu temporis, præsertim immemorialis, præsumatur, hæc tamen præsumptio non est juris, & de jure, sed probationem admittit in contrarium, adeoque hoc præscriptionis requisitum substantiale æquè in controversiam trahi potest, quàm præsumptio derelictionis, & ita conficta ab adversariis præscriptio ad tollendas lites, & conservandam generis humani pacem, ac tranquillitatem plus sanè non conferret, quàm conferat præsumpta derelictio. Non diffitemur quidem, difficile fore, ut præsumptio bonæ fidei ex lapsu temporis immemorialis nata per contrarias probationes elidatur, at non minùs difficile erit, præsumptionem derelictionis ex tanti temporis silentio natam per contrarias probationes enervare, cum enim tempus memoriam hominum de facto viventium excedens moraliter quasi infinitum sit, ideo conjectura derelictionis ex tanti temporis silentio orta non aliter infringi potest, quàm, si, ut supra jam dictum est, validissimæ in contrarium sint rationes. Nulla igitur prorsus necessitas subest, præter derelictionem præsumptam, quam omnes agnoscunt, etiam præscriptionem jure naturæ adstruendi. Quin suppositâ præsumptâ derelictione præscriptio, qualem scilicet jure naturæ dari asserunt

adversa-

adversarii, nequidem utilis esse videtur hoc ipso, quod, ut paulò antè ostensum est, ad tollendas lites, & conservandam pacem, ac tranquillitatem generis humani nihil amplius conferret, quam præsumpta derelictio, aut saltem licet humanæ Reipublicæ utilis foret, exinde tamen non sequeretur, illam jure naturæ dari, cum non omne, quod expedit, statim ad jus naturæ referri possit, sed illud tantum, quod simpliciter, & necessario expedit ad felicem statum generis humani, aliàs dicendum foret, matrimonia clandestina ipso jure naturæ prohibita, & irrita esse, quia bono communi multum profuisset, si ob gravissima incommoda, & pericula, quæ secum trahunt, hoc jure essent prohibita, & irrita, quod tamen dici haud potest; tamen enim sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis matrimonia clandestina semper detestata sit, ut ait *Trident. Sess. 24. Cap. 1. de Reform. matrimonii* illa tamen jure humano, & positivo Ecclesiæ, non jure naturæ, ut perperam nonnulli censent, quos refellit *Dn. P. Schmalzgrueber ad Tit. de Clandestinis. Respons. §. 2. num. 94.* fuerunt prohibita, nec ante Concil. Trid. erant invalida, sed rata, & firma. *Cit. Cap. 1.* Ergo à primo ad ultimum præscriptio, qualem fingunt adversarii, nec necessaria, nec utilis est ad conservandam pacem, & tranquillitatem generis humani, sed sufficit præsumpta derelictio, aut licet utilis foret, nihilominus juri naturæ esset incognita.

VII.

Dico II. Præscriptio etiam juri Gentium propriè dicto incognita est. Ita omnes illi, qui præscriptionem meram juris civilis creaturam esse asserunt. *Probatur I.* Jus Gentium universale, quod præscriptio ab adversariis refertur, aliter probari non potest, quam usu continuo, & testimonio peritorum. At quod præscriptio etiam inter gentes quæ tales recepta sit, usû continuo, & testimonio peritorum probari haud potest; licet enim à Gentibus ad diuturnam, & vel maximè immemorialem possessionem sæpius provocatum fuisse legamus, exinde tamen non sequitur, quod ad præscriptionem provocaverint, sed hoc idè tantum factum est, quia ex tanti temporis silentio naturalis nascitur conjectura, rem fuisse derelictam, ac proinde rectè quietæ suæ possessioni porro tamdiu insistere volebant,

bant, donec præsumptio derelictionis per contrarias probationes fuisset elisa. *Probat* II. Quamvis humanæ societatis interfit, ut Imperia tandem aliquando in certo, & extra controversiæ aleam constituentur, ne aliàs perpetuis bellorum flammis arderet orbis, ad pacem tamen inter eas gentes conservandam, quibus justitia cordi est, sufficere videtur naturalis ex diuturni temporis silentio nata derelictionis præsumptio, quæ, nisi per contrarias probationes fuerit elisa, pro veritate habetur, ambiciosas verò gentes, quibus nihil injustum, quod utile, nequidem præscriptio à bellis retrahet: Ergo nulla prorsus necessitas exigebat, ut inter gentes quæ tales prætor præsumptam derelictionem insuper reciperetur præscriptio, ac per consequens hoc ipso non fuit communi gentium consensu recepta, cum omnia, quæ hujus juris sunt, quædam extorserit necessitas. Certè qui in possessione non est, non aliter possidenti bellum inferre potest, quàm si liquidò possit ostendere, rem, in cujus possessione alter existit, non fuisse à se pro derelictâ habitam; licet enim se justam causam habere putet, nisi tamen possessorem de injustitiâ possessionis convincere valeat, arma contra eundem sumere haud potest, quia non habet jus eundem cogendi, ut de suâ possessione decedat: Ergo ad conservandam pacem inter gentes justitiæ amantes sufficit præsumpta derelictio, aut certè, si non sufficit, neque præscriptio sufficiens erit, cum & hæc impugnari, ac præsumptio bonæ fidei per contrarias probationes elidi possit. Est igitur præscriptio æquè juri gentium, ac juri naturæ incognita, ac per consequens merum juris civilis inventum. Unde eidem inter summos Imperantes locus esse haud potest, cum jus civile unius Principis, aut populi liberi alterum Principem, & populum liberum non stringat, sed inter eos jus tantum naturale, & Gentium observetur.

VIII.

Dico III. Subditi non possunt summam potestatem civilem adversus eos præscribere, quibus subjecti sunt. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 4. §. 12. num. 1.* Hornius *de Civit. Lib. 2. Cap. 9. §. 19. num. 2. & seqq.* Hennigel. ad Grot. *cit. loc. & alii. Probat*. Jus naturæ & Gentium, ut hætenus ostensum est, ex unâ parte præscriptionem ignorant, ex alterâ autem parte Lex civilis de præscriptione condita ab eo,

eo, qui summum habet Imperium, ad ipsum jus Imperii, & partes ejus necessarias non pertinet; ut enim quis Legibus obligetur, requiritur in Legis auctore & potestas, & voluntas saltem præsumpta. Atqui in proposito & potestas, & voluntas se obligandi deficit, potestas quidem, quia se per modum Legis obligare nemo potest, cum obligare per modum Legis ex parte obligantis jus superioris, ex parte verò obligati subjectionem supponat, nemo autem se ipso superior, & simul inferior esse potest. Sed nec voluntas adfuisse præsumitur, quia Legislatores non censentur, se velle comprehendere, cum Leges condendo non hoc agant, ut se, sed ut subditos suos obstringant: Ergo summus Imperans Lege suâ de præscriptione latâ directè non obstringitur, ac proinde ejusmodi Lex civilis ad ipsum jus Imperii, & partes ejus necessarias nullatenus pertinet. Et quamvis Legislator aliâ Legibus suis saltem indirectè obligetur, cum vi officii sui bono publico consulere, ac subditos tum verbis, tum exemplo ad Legum obedientiam inducere teneatur, quem finem melius non assequitur, quàm si ipse præstet, quod exigit ab aliis, & Leges à se latas exemplo suo comprobet, Lege tamen suâ de præscriptione latâ is hoc in passu ne indirectè quidem tenetur, quia tunc demum Legis auctor hoc modo ex æquitate naturali Legibus suis obstringitur, cum spectatur ut pars civitatis, & insuper ratio, & materia Legis sunt universales, velut accidit in æstimandis rerum pretiis. At in proposito Legis auctor non spectatur ut pars civitatis, sed ut totam civitatem representans. Deinde etiam ratio, & materia Legis non sunt universales, nec enim summum Imperium, quod soli competit Imperanti, paris rationis est cum rebus aliis, sed nobilitate suâ res alias multum excedit, ac proinde summus Imperans hæc in parte nequidem indirectè obstringitur Lege suâ de præscriptione latâ: Ergo vi Legis civilis non possunt subditi advertus eos, quibus subiecti sunt, summam potestatem præscribere.

IX.

Dico IV. Tametsi præscriptio jure Gentium esset introducta, tamen subditi summum Imperium non possent præscribere advertus eos, quibus subiecti sunt, si ejusdem civitatis pars manerent; nam
 jus

jus Gentium non respicit membra ejusdem societatis civilis inter se, sed exteros, quia, ut suo loco dictum est, in arbitrariâ consistit conventionem, quâ gentes quâ tales obligatione mutuâ confociantur in ordine ad ea, quæ ad communem ipsarum felicitatem pertinent, ac proinde non ordinat civem ad concivem, sed unam gentem, & ejus subditos ad alias gentes, ac earum subditos: Ergo licet præscriptio jure gentium recepta esset, inter membra tamen ejusdem civitatis propterea non obtineret, ac per consequens subditi summum Imperium adversus eos, quibus subjecti sunt, præscribere hæud possent, si ejusdem civitatis pars manerent. Licet igitur accidere possit, ut alicujus populi Rex versus Regnum amittat, & populo subjiciatur, aut qui reverà non Rex, sed Princeps erat, Rex summo cum Imperio fiat, aut summum Imperium, quod penes populum, aut penes Regem in solidum erat, inter eos dividatur, hoc tamen etiam suppositâ præscriptionis ex jure Gentium origine, non contingeret vi præscriptionis, sed præsumptæ derelictionis, & occupationis.

X.

Dico V. Licet præscriptio esset juris Gentium, & pars subditorum à reliquo corpore civitatis se separaret, ac pro separatâ gente gereret, illa tamen successu temporis in possessione libertatis, & summi Imperii vi præscriptionis se tueri non posset, sed tantum vi præsumptæ derelictionis, si summus Imperans conniventibus oculis tanto tempore siluisset, quod ad inducendam conjecturam derelictionis sufficeret, tum quia hoc vix aliter contingere posse videtur, quam cum malâ fide, cum qua præscriptio non procedit, tum quia, licet talis pars se pro separatâ gente gerat, antequam tamen Imperans eam pro derelictâ habeat, reverà gens non est, sed subjecta manet, & pars civitatis: Ergo Jus Gentium hoc in passu ad eam non pertinet, quippe quod non nisi diversas inter se Gentes respicit.

XI.

Dico VI. Illa jura potestatis civilis, quæ salvâ ejus substantiâ separari possunt, subditi præscribere valent, modò talia sint, ut imperans eorum usum aliis etiam communicare soleat. Ita Grot. *Lib. 2.*

Cit.

Cit. Cap. 4. §. 13. nam primò dignitati, & summitati potestatis civilis nihil propterea decedit, hoc ipso, quòd salvà ejus substantià ab eadem separari queant. Deinde si aliis etiam communicari solent, præsumptio nascitur, quòd summus Imperans illa quoque præscriptioni Lege suà introductæ subijcere voluerit, secùs facilè hanc exceptionem addere potuisset. Certè apud Romanos ejusmodi jura summæ potestatis extrinseca præscriptioni erant obnoxia, velut haud obscurè colligitur *ex L. 4. Cod. de Præscript. 30. vel 40. annor.* ubi jura omnia, tam publica quàm privata præscriptioni subijciuntur, quo loco appellatione jurium publicorum haud dubiè jurà summæ potestatis extrinseca veniunt, nam ex unà parte extra jurà summæ potestatis vix apparet jus aliquod, quòd in numerum jurium publicorum referri queat, ex alterà autem parte jura Majestatis intrinseca præscriptioni non fuisse subjecta constat *ex L. 6. Cod. eod.* ubi jus exigendi collectas publicas in signum supremæ potestatis, quòd extra controversiam jus Majestatis intrinsecum est, nullà, ne quidem immemoriali præscriptione abrogari posse dicitur. Sic ex supremà potestate profluit quidem, quòd ab eà non possit ulterius appellari, quia appellatio est provocatio ab inferiore ad superiorem, qui autem summum Imperium habet, superiorem non agnoscit, non tamen hoc intrinsecum est Majestati, sed salvà ejus substantià separari potest, & aliis quoque communicari solet; unde & præscriptione obtineri potest. Aliud dicendum de jure extremæ provocationis, quòd subditus vià præscriptionis acquirere haud potest, cum hoc intrinsecum Majestatis jus sit, utpote cui suprema jurisdictionis ita cohæret, ut salvà Majestatis substantià nequeat ab eadem separari. Certè ut ab aliquo nullà ratione provocari possit, conditioni subditi repugnat, quia ille, à quo nullo modo provocari potest, non agnoscit in terris aliquem superiorem. Licet igitur aliquis privilegio de non appellando munitus sit, ex capite tamen nullitatis, vel protractæ, aut denegatæ justitiæ nihilominus ad superiorem provocari potest. *Sueder. ad J. P. Part. Spec. Sess. 1. Cap. 11. num. 1.* & ibi Dn. Baro à Lynkeren.

T

§. VII.

S. VII.

De Subjecto, & Objecto Summa Potestatis Civilis.

SUMMARI A.

- I. *Adducitur Subjectum commune, & proprium, seu mediatum, & immediatum.*
- II. *Refutatur Hornius, qui contendit, liberas Civitates sine Imperio solis pactis, & conventionibus contineri.*
- III. *Refellitur eorum opinio, qui dicunt, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi.*
- IV. *Prosternitur eorum sententia, qui mutuum subjectionem fingunt.*
- V. *Non repugnat, ut summa Potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat.*
- VI. *Inserim non debet statim argumentum Regia potestatis summi ex solâ rerum externarum specie.*
- VII. *Usi nec ex solo nomine.*
- VIII. *Objectum summa potestatis Civilis aliud est primum, aliud secundarium.*

I.

EXpositis modis, quibus summa potestas civilis in alios transit, ordo methodi nos ducit ad ejus subjectum, quod duplex est, commune, & proprium, seu, quod in idem recidit, mediatum, & immediatum. Commune, seu mediatum est civitas; tametsi enim populus summam Imperium in unum, vel paucos, etiam nullâ ejus parte retentâ, transtulerit, Imperium tamen, quod in Rege, aut concilio Optimatum existit, ut in capite, mediâtè in populo manet ut in toto, cujus pars est caput. Subjectum verò proprium, seu immediatum est persona vera, vel ficta, quæ defacto summum Imperium in civitate habet. Ubi falsæ quorundam opiniones nobis sunt refutandæ.

II. Prima

II.

Prima est, quæ contendit, liberas civitates sine Imperio, solis pactis, & conventionibus contineri, quam opinionem magno apparatu propugnare nititur Hornius *de Civit. Lib. 3. Cap. un.* At irritato conatu; summa enim potestas, ut supra demonstravimus, ex naturâ rei totam sequitur communitatem, tanquam moralis quædam proprietas, ita, ut eandem vel ipsâ retinere, vel in unum, aut paucos transferre possit: Ergo non minùs in statu populari, & Optimatum, quàm in statu Monarchico summum datur Imperium. Argumenta, quibus utitur, non magni ponderis sunt; nam

Primò Ille in hunc ferè modum arguit: Si summa potestas residet penes totam communitatem, ita ut universi imperent, singuli obediant, confunditur subjectum imperans, cum subjecto parente; si enim Imperium assignetur universis, tunc vel omnibus adheret, vel quibusdam. Si omnibus, nemo manebit subditus, quia Imperium, & obsequium cadere non possunt in unam, eandemque personam. Si verò singuli sint subditi, non erit, qui imperet, quia ex singulis parentibus non potest confurgere, nisi multitudo obtemperans, cum singuli præter obsequium universitati nihil conferant. At licet summa potestas resideat penes totam communitatem, non tamen propterea confunditur subjectum imperans cum subjecto parente; potest enim civitas duobus modis spectari. I. Formaliter, seu quatenus vicem sustinet unius personæ factæ à civibus singulis moraliter diversæ. II. Materialiter, sive quatenus constat civibus, quorum unusquisque à communitate reliquâ distinguitur. Formaliter spectata summa potestate fulget, ac imperat. Materialiter verò spectata non imperat, sed paret. Non intelligitur quidem universitas, nisi conjunctis singulis, postquam tamen ex singulis corpus morale, & politicum coaluit, universitas tanquam persona facta jura habet, quæ ad singulos non pertinent, uti vicissim singuli jura habent, quæ ad universitatem quâ talem haud pertinent, ac proinde universitas etiam supremam potestatem habere potest, quin illa ad singulos pertineat, & singuli obedire possunt, quin ipsa universitas quâ talis obediat,

Secundo profert hoc argumentum. In comitiis popularibus pars major prævalet. Atqui si in statu Democratico datur summum Imperium, pars major prævalere non potest; vel enim pars major sola supremam habet potestatem, vel etiam pars minor suffragiis victa eandem habet. Neutrum potest dici; non primum, quia sic summa potestas non resideret penes univērsos. Non etiā secundum, quia stante hoc non possunt prævalere reliquorum vota, cum asseri non possit, consentire univērsos, si eximia pars populi contradicat. At jam diximus, summam potestatem in statu populari residere penes totam communitatem, quatenus illa sustinet vicem unius personæ fictæ, quæ consentire intelligitur, si pars major consentiat; cum enimposito consensu hominum in societatem civilem summa potestas conferatur communitati à Deo tanquam authore naturæ, debuit sanè ita conferri, ut serviat, atque idonea sit ad obtinendum finem, propter quem confertur. Si autem non posses aliter exire in actum, & functiones suas exercere, quam conspirantibus in eandem sententiam singulorum calculis, illa non serviret ad finem, ad quem ab authore naturæ destinata est, quia non promoveret, sed potius everteret felicitatem publicam, cum rarissimè contingeret, ut omnes consentirent: Ergo Deus tanquam prudentissimus author naturæ debuit velle, ut in negotiis communibus voluntas majoris partis habeatur pro voluntate universitatis. Accedit præsumpta voluntas in societatem civilem coeuntium, quæ haud dubiè ea fuisse creditur, ut ratio aliqua esset expediendi negotia à communitatem quæ talem pertinentia, nisi autem pars major prævaleret, plerumque nulla foret ratio, nam unanimis omnium consensus ob naturalem hominum ad dissentendum proclivitatem vix unquam sperari potest, præsertim si eorum, qui jus suffragii habent, magnus sit numerus; ut autem pars major cedat minori, manifestè absurdum est; sanioribus verò si palmam tribuendam, & ponderanda, non numeranda vota esse dixeris, in difficultates incidēs inextricabiles; quis enim ponderabit? num pars major, vel minor? Certè quælibet suam opinionem aut saniores, aut saltem non minus sanam esse contendet; nisi ergo pars major vincat minorem, plerumque nulla foret ratio expediendi negotia communitatis, ac proinde coeuntes in civitatem omnino consensisse censentur, ut
 consen-

consensus majoris partis habeatur pro consensu totius communitatis. Grot. *Lib. 2. Cap. 5. §. 27.*

Tertio sic instat. In statu Democratico nemo tenetur ad obsequium vi Imperii; non ipsa multitudo, quia Legem communibus suffragiis decretam, si velit, rursus tollere potest; non singuli, quia multitudo constat ex singulis, ac proinde si multitudo non tenetur, nec singuli tenentur: Ergo in statu populari non datur summa potestas. Sed iterum auram verberat; potest enim multitudo duobus modis spectari, primo collectivè, sive quatenus tanquam persona ficta distinguitur à singulis. Secundò distributivè, seu quatenus consideratur secundum singulos, ex quibus coalescit. Priore modo spectata imperat, nec tenetur Legum vinculis. Posteriore verò modo spectata obtemperat, ac nexu Legum constringitur. Hinc & priore modo spectata Legem communibus suffragiis decretam, si velit, rursus tollere potest, non verò si posteriore modo spectetur.

Quarto denique ita opponit. Si in statu populari summa potestas resideret penes totam communitatem, necessariò singuli aliquam ejus particulam obtinerent, quævis autem particula esset summa, quia ex pluribus particulis non summis non posset consurgere potestas summa: Ergo in unâ, eadèmq; civitate darentur plura summa, quod videtur absurdum. Sed etiam hoc argumentum leve est; quamvis enim summa potestas resideat penes totam communitatem, exinde tamen non sequitur, quòd singuli aliquam ejus particulam obtineant, cum non resideat penes communitatem materialiter, & distributivè, sed formaliter, & collectivè sumptam, quo modo spectata, ut diximus, jura habet, quæ ad singulos non pertinent. Deindè absurdum non est, ut duo summa in eadè civitate dentur, si enim status sit mixtus, ita ut diversa summæ potestatis jura penes disparata subjecta resideant, utique plura summa in eadè civitate dantur, quia quilibet jus suum summo jure tenet; sic etiam si duo summum Imperium pro indiviso commune habeant, duo summa in eadè civitate dantur, uterque enim est summus, quia neuter alteri subjectus est. Ergo hoc tantum sensu duo summa in eadè civitate dari repugnat, quod civitas summum ha-

bens Imperium non possit alterius Imperio esse subjecta, vel in eadem civitate simul dari Majestas personalis, & realis.

III.

Altera ex adverso opinio sustinet, summam potestatem ubique, & sine exceptione esse populi, ita ut eidem Reges, quoties Imperio suo male utuntur, & coercere, & punire liceat. Impia tanè, & ad inferos, unde orta est, unanimi omnium proborum calculo releganda sententia; nam imprimis potest populus sui juris se uni, vel pluribus ita subdicere, ut regendi sui jus in eum, vel eos planè transcribat, nullà ejus parte retentà; licet enim summa potestas civilis ex naturâ rei totam sequatur communitatem, recta tamen ratio non præcipit, ut penes eandem remaneat: Ergo, si velit, potest illam abdicare, & in unum, vel paucos transferre. Certè privatus quisque se alteri in servitutem personalem addicere potest: Ergo etiam populus se alteri in servitutem, ut ita dicam, civilem addicere potest; quàm parùm enim recta ratio jubet, ut singuli homines in libertate relinquuntur, tam parùm jubet, ut summa potestas in tota communitate, tanquam in subjecto immediato, semper permaneat, ac proinde, si quisque privatus libertatem personalem abdicare, & se alteri subdicere potest, etiam populus sui juris libertatem civilem abdicare, & se alteri subdicere poterit. Deinde multe extare possunt causæ, quibus populus moveatur, ad jus totum imperandi à se abdicandum, & in alterum transferendum, veluti est I. periculum interitûs vel à vi externâ, vel ab inopiâ non aliter vitabile, ut, si populus in periculum salutis adductus se aliâ Lege defendere, aut inopiâ pressus, copiam, unde se sustentet, aliter habere non possit, quàm si jus totum imperandi à se abdicet, ac in alium transferat. II. Habitatio, aut libertas non aliter parabilis. Sic accidere potest, ut paterfamilias latifundia possidens neminem aliâ Lege in suas terras habitantem recipere velit, aut, ut quis magnam servorum copiam habens eos manumittat, sub Imperii ferendi, & censûs solvendi Legibus. III. Ingenium libertatis non ad eò appetens, & Regibus suctum; sunt enim populi quidam eo ingenio, ut Regi, quàm regere norint rectius, velut de se sensisse videntur Cappadoces, qui oblata à Romanis libertati vitam sub Regibus prætu-

prætulērunt, negantes, se sine Rege vivere posse. IV. Exempla Gentium, quæ per plura sæcula sub Imperio Regio satis feliciter vixerunt, ut Liv. *Lib. 42. Cap. 5.* urbes sub Eumene nullius liberæ civitatis fortunam cum suâ mutatam voluisse scribit; ita motus fuit populus Hebræus ad petendum Regem, dum Samueli dixit: *Consistue nobis Regem, ut iudicat nos, sicut & universa habent Nationes. 1. Reg. 8. vers. 5.* V. Status Reipublicæ corruptæ, perturbatæque, nec nisi absoluto unius Imperio sanabilis. Sic Cæsaris Augusti ætate *multis prudentibus visum* inquit Tacit. *Lib. 1. Annal. Cap. 9. num. 4. non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quàm ut ab uno regeretur.* Et *Lib. 1. Histor. Cap. 1. num. 2. Omnem potentiam ad unum conferri pacis interfuisse.* Consentit Flor. *Lib. 4. Cap. 3. num. 6.* Ubi populum Romanum non aliter salvum esse potuisse ait, nisi confugisset ad servitutem. VI. Homines, ut advertit Cicer. *Lib. 2. de Offic. Cap. 6.* se alterius Imperio, ac potestati subicere possunt etiam benevolentia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis præstantia, aut spe utilitatis ducti. Præterea etiam iusto bello non minus Imperium, quàm dominium privatum acquiri potest. Et sane, dari Reges, qui populi etiam universim sumpti arbitrio non subsint, historia tum sacra, tum profana testatur. Non negamus quidem, fuisse Reges, qui populo subiecti erant, ut olim Reges Spartanorum fuisse constat. At tales non nisi improprie Reges appellantur, cum solo nomine, non re, & potestate Reges sint. Quod autem hæcenus de Regibus dictum, idem etiam de Proceribus tenendum est, ut qui populi potestati tam parùm subiecti sunt, quàm Reges, eadem enim in proposito Regum, & Optimatum est ratio. Imò etiam alterius populi Imperio populus subijci potest, ita ut ei nihil, nisi obsequii gloria relinquatur, velut olim Campani se populo Romano subiecerunt. Liv. *Lib. 7. Cap. 32.* Quidni igitur & uni homini præpotenti se eundem in modum subicere valeas? Est ergo manifestò falsum, quòd summa potestas ubique, & sine exceptione sui populi, nec argumenta, quæ in contrarium afferuntur, ullius sunt roboris. Primò enim dicunt; omne Regimen eorum causa paratum esse, qui reguntur, non qui regunt: Ergo, *inferunt*, qui reguntur, superiores sunt eo, qui regit. At, primò non omnia Regimina eorum causa parata sunt, qui reguntur, sed

possunt

151 VI

possunt quædam Imperia comparata esse ad Regum utilitatem, ut quæ jure victoriæ parta sunt, possunt etiam quædam respicere utilitatem tam ejus, qui regit, quàm ejus, qui regitur, ut cum populus impotens sibi tuendo, Regem sibi potentem imponit. Deinde tametsi in plerisque Imperiis per se respiciatur utilitas eorum, qui reguntur, exinde tamen non sequitur, populos Rege esse superiores, cum & tutela pupilli causâ comparata sit, qui tamen tutore superior non est, quoniam tutela vis est ac potestas in pupillum. Et quamvis tutor malè administrans rem pupillarem amoveri possit, ex hoc tamen inferri haud potest, etiam Regem malè administrantem amoveri posse; nam tutor Superiorem habet, in Imperiis autem, quia progressus in infinitum non datur, omnino in aliquâ personâ, aut cœtu consistendum est, quorum peccata, quia superiorem se judicem non habent, Deo punienda relinqui debent; aliâs enim Reges omnes non nisi nudi Magistratus forent populi. Rectè Tacit. *Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 4. quomodo, inquit, sterilitatem, aut nimios imbres, & cætera natura mala, ita luxum, vel avaritiam Dominantium tolerate. Vicia erunt, donec homines, sed neque hæc continua, & meliorum interventu pensantur.* Certè tutor malè administrans coerceri, & puniri non potest à pupillo: Ergo neque Rex malè administrans coerceri, & puniri poterit à populo.

Secundo dicunt, populos quandòque punitos esse propter peccata Regum, quod non ob aliam causam factum esse videtur, quàm quia populus peccantes Reges non punivit, aut repressit: Ergo potest populus Reges coercere, ac punire. At uti diffiteri non possumus, populum aliquando punitum fuisse propter peccata Regum, velut exemplum habemus *2. Reg. 24.* ita negamus, id ideò factum esse, quòd populus peccantes Reges non puniverit, aut represserit, sed ideò hoc factum est, quia peccatis Regum populus vel tacitè consensit, vel quia peccata Regum Deum moverunt ad puniendam propria populi delicta, vel denique Deus supremo suo dominio, quod in vitam, necémque singulorum habet, usus est in pœnam Regum, quibus supplicium est, subditis orbari. Confer. *Grot. Lib. 1. Cap. 3. §. 8. per tot.*

IV. Tertia

IV.

Tertia opinio eorum est, qui mutuam subjectionem adstruunt, ita ut populus Regi rectè imperanti parere debeat, Rex verò malè imperans populo subjiatur, tale Imperium castrense tumultuari-um Aiax, Achilles, & cæteri Heroes ad Trojam volebant, Achilles enim de Regno Agamemnonis, & Menelai sic loquitur :

*Et nos Atridis, siquidem benè imperent,
Parebimus; sin minus, non parebimus.*

Euripid. Iphiger. Aul. v. 927. At licèt verissimum sit, quòd populus Regi talia imperanti, quæ manifestò iniqua sunt, parere non debeat, hoc tamen nullum populo in Regem tribuit Imperium. Certè si populo alicui propositum esset, partiri cum Rege Imperium, fines utriusque potestati assignari deberent tales, qui ex locorum, personarum, aut negotiorum discrimine facilè cognosci possent. Bonitas autem, & malitia actus, præsertim in civilibus, quæ sæpè ambiguum habent interpretationem, ad hoc aptæ non sunt, cum exinde non possit non sequi summa confusio, siquidem cognitionem de eadem re jure potestatis sub obtentu actus boni, malive hinc Rex, inde populus ad se traheret. Non est autem credibile, quòd ulli populo unquam in mentem venerit, talem rerum perturbationem inducere. Vid. Grot. *civ. Cap. 3. §. 9.* & Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 4. §. 14.*

V.

Cæterum, ut summa potestas penes duos, veluti Regem, & Reginam in solidum existat, nulla videtur esse repugnantia; si enim non repugnat, ut Vicarius generalis eandem numero jurisdictionem habeat cum Episcopo, etiam non repugnat, ut duo eandem numero potestatem habeant in civitatem, ita ut penes Regem e. g. stet exercitium, Regina verò non nisi absente Rege administrationem habeat, exemplum habemus in Maria, & Wilhelmo in Anglia. Huber. *de Jur. Civit. Lib. 1. Sect. 7. Cap. 2. num. 19. & seqq.* Sic etiam si vivente Imperatore Rex Romanorum eligatur, eadem numero Majestas in Imperatore, & Rege Romanorum existit; nec enim assentiri possumus illis, qui Regem Romanorum nudum Imperato-

U

ris

ris Vicarium esse afferunt, cum contrarium ex Recessibus Imperii factis manifestò colligatur, quanquam Is non nisi absente, vel impedito Imperatore summam potestatem exercere valeat.

VI.

Interim non debemus statim argumentum Regiæ potestatis sumere ex solâ rerum externarum specie; licet enim alicui tribuantur Regia insignia, ex eo tamen non continuò sequitur, quòd is Regiam potestatem habeat, cum ejusmodi insignia in liberis quibusdam civitatibus etiam illis tribui soleant, qui primum dignitate, & auctoritate locum obtinent absque jubendi potestate, exemplo sit Dux Reipublicæ Venetæ, cui corona, & titulus serenitatis tribuitur, etiamli summam potestatem non obtineat.

VII.

Deinde neque argumentum ducere possumus ex solo nomine, dicendo v. g. hic appellatur Rex: Ergo summam habet potestatem; hic autem vocatur Princeps: Ergo eandem non habet: tametsi enim *Rex*, & *Princeps*, *Regnum* & *Principatus* apud Romanos sibi passim opponantur, velut ex Cæsar. *Lib. 7. de Bell. Gall. Cap. 4. num. 1. Tacit. Lib. 2. Annal. Cap. 57. in fin.* & aliis apparet, sæpè tamen factum est; ut hæc vocabula confunderentur, & qui Principes tantum erant, Reges, ac vice-versâ, qui Reges erant, Principes appellarentur. Sic vetus Germania Reges habuit auctoritate suadendâ magis, quàm jubendi potestate, ut Tacit. *de Morib. German. Cap. 11. num. 6.* testatur. Ex adverso Imperatores Romani, postquam palam, & sine ullâ dissimulatione Regnum liberrimum tenuerunt, Principes tamen vocabantur. Grot. *cit. Cap. 3. §. 10 num. 1. & seqq. & ibi Obrecht*, ubi propterea redarguit Bodin. *de Republ. Lib. 1. Cap. 8.*

VIII.

Obiectum summæ potestatis civilis itidem duplex est, primarium, & secundarium. Primarium constituunt personæ subditæ, secundarium verò territorium, in quo summa potestas exercetur. Grot. *Lib. 2. Cap. 3. §. 10. num. 1.*

§. VIII.

§. VIII.

De Formâ Potestatis Civilis.

SUMMARI A.

- I. *Forma Majestatis consistit in summitate potestatis in Civitatem.*
- II. *Imperium potest esse summum, etiamsi absolutum non sit.*
- III. *Rejicitur eorum opinio, qui non nisi Imperia per successionem delata summa esse existimant.*
- IV. *Imperium non desinit esse summum, tamen si ad certum tempus delatum sit, ita ut eo lapsa expiret.*
- V. *Pro Monarchis tamen temporariis haberi haud possunt, qui jus nec ceperunt quovis tempore revocabile.*
- VI. *Uis nec illi, qui summum Imperium alicuius duntaxat nomine, non proprio exercent.*
- VII. *Quisnam erga pro Monarchis temporariis habendus sit?*
- VIII. *Utrum Dictator Romanus fuerit Monarcha temporarius?*
- IX. *Sed nec Imperium sub Legè commissoria delatum desinit esse summum.*
- X. *Qui ex fœdere alterius Majestatem comiter conservare tenetur, summum Imperium retinet.*
- XI. *Solvuntur contraria.*
- XII. *Imperium non desinit esse summum, tamen si feudi jure teneatur.*
- XIII. *Solvitur Objectio quædam.*
- XIV. *Nihil denique summæ potestatis officio, quod Imperans alteri pensionem solvat.*

Forma potestatis civilis consistit in differentiâ specificâ, quâ ab aliis potestatibus distinguitur, quæ in eo sita est, quod sit potestas summa, & quidem in civitatem, seu communitatem hominum perfectam; nam per hoc quod summa sit, differt a potestate Magistratum, nec non parentum, & dominorum in civitate existentium, per hoc autem, quod sit in civitatem, differt a potestate

patrisfamilias extra Rempublicam viventis, quæ in ordine suo summa quidem est, ad Majestatis dignitatem tamen non ascendit, quia familiam duntaxat, non communitatem hominum perfectam moderatur, velut supra §. 1. num. 4. diximus.

II.

Quamvis autem potestas civilis pacto fortè restricta sit, non tamen propterea desinit esse summa; diversa enim sunt, potestatem esse summam, & esse absolutam, cum summa esse possit, quin sit absoluta, summa enim dicitur, quæ non cogitur, aliam potestatem ejusdem ordinis, & lineæ revereri: absoluta autem, quæ nullis conventionis vinculis adstricta liberè pro arbitrio habentis exerceri potest. Quare salvâ omnino summitate potestatis civilis exercitium restringi poterit, ac proinde Imperium summum cum absoluto confundi non debet; potest Imperium summum esse limitatum, & contra non summum absolutum; limitatum enim, & absolutum duntaxat modum habendi restrictum, vel liberum denotat, qui naturam rei non immutat. Grot. *suprà cit. Cap. 3. §. 13. num. 1. & §. 14.* Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. §. 10.*

III.

Errant etiam, qui non nisi Imperia per successionem delata summa esse existimant, quia successio, & electio modi tantum sunt, quibus acquiritur Imperium, ac proinde idem manet Imperium, sive hoc, sive illo modo deferatur; alias sanè nequidem Imperia per successionem delata essent summa, cum & ipsa ab electione familiæ suæ ceperint initium, successio autem plus non confert, quàm prima contulit electio: si ergo prima electio non contulit summum Imperium, nec successio conferre potest, quia veteris tantum juris est continuatio. Grot. *ubi supra §. 10. num. 5.*

IV.

Deinde nec Imperium desinit esse summum, tametsi ad certum duntaxat temporis spatium delatum sit, ita ut eo elapso expiret: nam, ut paulò ante diximus, modus habendi non immutat naturam rei, quæ eadem manet, sive hoc, sive illo modo habeatur.

Certè

Certè ex naturâ rei non repugnat, potestatem esse summam, & simul temporariam, cum essentia summitatis non consistat in perpetuitate, sed in eo, quòd actus Imperii proprio nomine exerceri possint, ita ut nequeant alterius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi, quod utique stare potest cum restrictione potestatis ad certum tempus. Præterea populus rei suæ moderator, & arbiter est: Ergo summum Imperium non minus ad certum temporis spatium, quàm in perpetuum in alium transferre potest. Interim non inficiamur, quin major dignitas Imperium perpetuum, quàm temporarium comitetur; solent enim homines cum solidiore veneratione prosequi eos, quos nunquam ad privatam conditionem redactum iri norunt, quàm quos paulò post in æquo sunt conspecturi.

V.

Planè, qui jus acceperunt, quovis tempore revocabile, quale olim Vandalorum Regnum fuit in Africa, & Gothorum in Hispania, cum ipsos deponerent populi, quoties displicebant, hi pro Monarchis temporariis haberi haud possunt, cum singuli eorum actus irriti reddi queant ab illis, qui præcariam potestatem dederunt, non enim veri Reges, sed ministri tantum sunt eorum, apud quos summa rerum consistit. Grot. *dict. Cap. 3. §. 11. num. 3. & ibi Hennig. in fin.*

VI.

Similiter nec illi pro Monarchis temporariis haberi possunt, qui summum Imperium alieno duntaxat nomine, non proprio exercent, veluti sunt curatores Regni ob Regis infantiam, amentiam, aut captivitatem constituti; tamen si enim ita constituantur, ut populo non subint, nec eorum potestas, antequam Rex ad legitimam pervenerit ætatem, aut sanam mentem, vel libertatem receperit, revocabilis sit, Monarchæ tamen temporales vocari haud possunt, quia summum Imperium non suo, sed alieno nomine exercent, permanet enim jus ipsum imperandi penes Regem, ad quem per successionem delatum est, licet ob infantiam, aut supervenientem furorẽ, vel captivitatem illud actu exercere nequeat. Tam parum igitur curatoribus Regni communicatur summa potestas, quàm pa-

rùm tutori committitur dominium, quod pupillus in res suas habet, ac proinde summum Imperium non nisi alieno nomine exercent, prout ipsimet nequaquam se pro veris Majestatis possessoribus venditant, sed tutorio, & curatorio nomine omnia à se gesti publicis, & privatis litteris consistuntur. Puffendorf. *ubi supra* §. 15.:

VII.

Pro Monarchâ igitur temporario ille demum habendus est, qui summum Imperium ad tempus jure proprio, & tanquam suum possidet, nec illud precario tantum, aut vice alterius exercet, veluti si alicui Regnum eo pacto delatum, & ab eo susceptum sit, ut, si alteri nascantur liberi, illud iis restituat, prout Hercules legitur Sparthæ bello captæ Imperium Tyndareo hac Lege dedisse, ut, si quos ipse Hercules liberos relinqueret, id iis restitueretur. Ut Grot. §. 12. *num. 4.* ex Diodor. refert, antequam enim alteri liberi nascantur, summam potestatem jure proprio habet, perinde ut privatus in tali casu verus intestini rei fideicommissariæ dominus est, eamque tanquam suam ipse exercet, ut ipsius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi possint, ubi verò existente postea conditione Regnum restituitur, jus omne, quod Rex fiduciarius hæcenus habebat, in fideicommissarium transit, & ille rursus in privatam sortem recidit. Vitriar. ad Grot. *sapè cit. Cap. 3. Quæst. 37.*

VIII.

Aliud exemplum summi Imperii temporarii in Dictatore Romano occurrere arbitrantur Grot. *cit. Cap. §. 11. num. 1. & 2.* & ibi Hennigel. ac Tesmar. suamque opinionem potissimum ex Liv. *Lib. 37 à Cap. 32. usque ad 36.* stabilire conantur, ubi cum Q. Fabius contra Dictatoris Papirii Imperium, ut ut feliciter, pugnasset, damnatus tamen ab eo est ad mortem. Obstabat huic immixtæ sententiæ & frementis exercitus clamor, & venerandi senis patris humillimæ preces, & efficax Senatûs auctoritas. Nihil impetratum est. Pro provocatiōi deferre moribus patriis non fuisset adstrictus, tamen ut omnibus de plenitudine suæ potestatis magis constaret, concessit in concionem, & seditiosis tribunis de jure suo tam magnifice respon-

dit,

dit, ut suspensibus, & suam jam vicem magis anxius, quam ejus, est auxilium ab se petebatur, silentium indixerit. Successit universus Romanus populus, non ex Imperio agens, sed ad preces, & obsecrationes versus. Tribuni quoque inclinatum rem in preces subsecuti. Jam ipse adolescens, jam pater M. Fabius contentionis obliti procumbere in genua, & iram deprecari Dictatoris. Tum demum Dictator, ne jure summo ad invidiam uteretur, delicti veniam dedit, cum solenni tamen protestatione: *Vicisse Imperii Majestatem, non noxa eximi Q. Fabium, sed noxa damnatum donari populo Romano, donari tribunicia potestate, precarium, non justum auxilium ferenti.* Contraria ex adverso sententia præter Bodin. *Lib. 1. de Republ. Cap. 8.* subscribunt Puffendorf. *suprà cit. Cap. 6. §. 15.* Bœcler. & Obrecht ad Grot. *alleg. §. 11.* qui existimant, Dictatorem Romanum Magistratum duntaxat extraordinarium fuisse, qui intra semestris tempus nomine, ac vice populi summam exercuerit potestatem, neque obesse, quòd Dictatura ab initio sine provocatione fuerit, cum insolens non sit, dari Magistratum, abs quo, saltem in certo negotiorum genere, non concedatur provocatio, velut sub Imperatoribus erant Præfecti Prætorio. *Lib. 11. ff. de Offic. Præf. Prætor.*

IX.

Porro nec Imperium sub Lege commissoria, seu ita delatum, ut Rex Regno cadat, si promissa non servet, summum esse definit, sed modus habendi saltem erit immutatus, qui tamen naturam rei non immutat; licet enim Rex tali casu Imperium habeat amissibiliter, non tamen illud habet procarior, nec vice alterius, sed jure proprio hæret, ita ut ipsius actus nullius voluntatis humanæ arbitrio irriti reddi possint. Certè Imperium, quòd feudi jure tenetur, non desinit esse summum, tametsi nex capite feloniam amitti possit, ut paulò post probabimus: Ergo neque Imperium sub Lege commissoria delatum summum esse definit, licet ob violatam fidem amitti possit. Dissentit Vitriar. *suprà cit. Cap. 3. Quæst. 49.* duplici ratione motus. Prima est, quòd Rex, qui Imperium sub Lege commissoria accipit, se subiciat iudicio populi, vel statuum Regni. Altera, quòd poena infligatur a superiore propter transgressionem Legis quam

quam præscribit. At neutra ratio nostram evertit sententiam. Non prima, quia ejusmodi clausula commissoria talia duntaxat comprehendere solet, quæ in ipsos sensus incurrunt, ac proinde ambiguarum disceptationi non sunt obnoxia. Unde nullo opus est iudicio, in quo super violatâ fide, utpote re per se manifestâ, cognoscatur; nec etiam requiritur sententia, sed sufficit, si populus, aut Regni proceres testentur, quod notoriam ejusmodi violationem datæ fidei ad animum revocent, & jure suo uti velint. Puffendorf. *ubi supra* §. 10. Accedit, quod Regnum sub Lege commissoriâ delatum propter violatam fidem ipso facto amittatur, si pactum resolutivum verbis directis sit conceptum. Tametsi igitur Rex, qui Regnum hac Lege accipit, iudicio, ac sententiæ populi se subjiciat, non tamen se subjicit pro eo tempore, quo manet Rex, sed pro illo tantum, quo Rex non amplius erit: Ergo antequam Regnum committatur, Imperium, quod habet; manet summum. Altera autem ratio vagatur extra rhombum; licet enim amissio Regni pœna sit violatæ fidei, non tamen est pœna legalis, aut judicialis, sed conventionalis, seu pacto, quo Regnum delatum, & susceptum est, constituta, quæ superiorem non desiderat, ut committatur. Unde adductum argumentum in pœnis tantum legalibus, & judicialibus procedit, quæ sine dubio non nisi à superiore infligi possunt.

X.

Famosa quæstio est, utrum summum Imperium retineat, quæ ex fœdere alterius Majestatem comiter conservare tenetur. Ad hanc quæstionem Proculus in *L. 7. §. 1. ff. de Captiv. & postlim. revers.* in hæc verba respondit: *Liber autem populus est is, qui nullius alterius potestati est subiectus, sive is fœderatus est: isem sive a quo fœdere in amicitiam venit, sive fœdere comprehensum est, ut is populus alterius populi Majestatem comiter conservaret; hoc enim adjicitur, ut intelligatur, alterum populum superiorem esse, non ut intelligatur, alterum non esse liberum: quemadmodum clientes nostros intelligimus liberos esse, etiamsi neque auctoritate, neque dignitate, neque jure omni nobis paxes sint: sic eos, qui Majestatem nostram comiter conservare debent, liberos esse intelligendum est.* Quamvis igitur populus tali fœdere obstrictus operam dare teneatur, ut alterius populi Imperium in tuto sit, & digni-

dignitas, quæ in proposito Majestatis nomine significatur, ei confert, non tamen propterea ejus subjicitur potestati, sed liber manet. Est quidem populus fœdere inferior in fide, & patrocínio populi superioris, perinde ut clientes in fide sunt patronorum. At sicut patrocínium privatum non tollit libertatem personalem, ita nec patrocínium publicum tollit libertatem civilem. Unde alter populus dignitate tantum, & auctoritate, non potestate superior esse dicitur. Sunt tamen quædam, quæ in contrarium opponi possunt, & quidem

XI.

Primò obstat videntur ipsius Proculi verba in §. 2. ubi *at fiunt apud nos rei, inquit, ex civitatibus fœderatis, & in eos damnatos animadvertimus*, quod non videtur fieri potuisse, si civitates fœderatæ summum retinissent Imperium. R. I. Proculum in §. 1. fœdus inæquale describere, quale suapte naturâ est, quæ in hoc tantum consistit, ut populus fœdere inferior alterius Imperium, ac Majestatem comiter observet, & in omnibus actionibus reverentiam quandam erga ipsum ostendat; in §. 2. autem eundem referre factum flexæ in arrogantiam potentiz Romanæ, quæ suo tempore victos juxta, ac socios opprimebat, quâ de injustitiâ conqueritur ipse Cicer. de Offic. Lib. 2. ubi, *desitum est, inquit, videri quidquam in socios iniquum, cum existisset etiam in cives tanta crudelitas*. Et sanè plerumque accidit, ut, qui superiores sunt in fœdere, si illi potentia multam antecellant, paulatim Imperium propriè dictum usurpent, ac fœdere inferiores ad conditionem subditorum redigant, præsertim si fœdus sit perpetuum, & cum jure inducendi præsidia in oppidâ conjunctum. R. II. Verba Proculi in cit. §. 2. hoc tantum sensu accipienda esse, quod apud Romanos ex fœderatis civitatibus rei fiant, & illi damnari, ac puniri possint, si in loco Romanis subjecto deliquerint, quamvis versâ vice cives Romani in territorii fœderatarum civitatum delinquentes nequeant ad supplicium rapi, quod nullam infert subjectionem civitatum fœderatarum, sed peculiarem duntaxat continet prærogativam populi Romani, tanquam in fœdere superioris. Extra hunc calum Senatus Romanus ipse fatetur apud Polyb. excerpt. 105. *judicium sibi in fœdera-*

tos reos non competere. Confer. Ziegler. & Henmigel. ad Grot. §. 21. ad verba: *sed ut hac res intelligatur &c.* Item: *Obrecht ibid.* ad verba: *Obflare his, qua diximus &c.*

Secundò opponi potest, quòd in historiis ei, qui fœdere superior est, *imperandi*, & ei, qui est inferior, *parendi* vox interdum tribuatur: Ergo non tantum auctoritate, & dignitate, sed & Imperio ille superior, hic inferior, & subditus erit. R. Cum in fœdere inæquali uni vox *imperandi*, alteri *parendi* tribuitur, eas non accipi in sensu proprio, sed tantum improprio; vel enim agitur de rebus ad commune bonum societatis pertinentibus, vel de privatâ utilitate ejus, qui superior est in fœdere. In rebus communibus extra tempus conventus, etiam ubi fœdus æquale est, solet is, qui lectus est Princeps fœderis, sociis imperare, ac proinde mirum non est. Si in fœdere inæquali idem faciat is, qui superior est in fœdere, Imperium autem hic nihil aliud significat, quàm directionem, adeoque libertatem aliorum non tollit. In his vero rebus, quæ ad propriam utilitatem spectant, superioris postulata Imperia dici solent propter effectus similitudinem, nam quòd superior ab inferiore postulat, ab hoc vix denegari potest. Hinc illud: *Rex dum rogat, jubet.*

Tertiò objici potest, quòd si socii, qui in ejusdem populi, aut Regis fide sunt, inter se litigent, plerumque controversiæ disceptari solent apud eum, qui in fœdere superior est: Ergo verum in eos Imperium habere, ipsis autem sola obsequii gloria relicta esse videtur. R. Hoc casu eum, qui in fœdere superior est, conciliatoris tantum, aut arbitri compromissarii partes sustinere, non veri iudicis. Sic & in fœdere æquali controversiæ vel ad conventum sociorum, quos res non tangit, vel ad Principem fœderis, tanquam communem arbitrum, deferri solet. Sic & Reges apud iudices à se constitutos solent contendere, ex quo tamen nulla subiectio erui potest. Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 21.*

XII.

Difficilior multis videtur quæstio, utrum Imperium definitum est summum, si feudi jure teneatur? Affirmativam tenet Vitriar. *tit. Cap. 3. Quæst. 34.* Negativam verò præter Grot. *ead. Cap. §. 23.* tenetur

tar Hennig. & Telsnar. *ibidem*, item Huber. *de Jur. Civis. Lib. 1. Sect. 3. Cap. 3. num. 41. & seqq.* Dri. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 2. Cap. 1. Sect. 1. §. 3. num. 27.* & alii, quibus assentior; tametsi enim dominium directum penes concedentem remaneat, eique vasallus fidelitatem, reverentiam, & servitia præstare teneatur, hoc tamen non efficit, ut Imperium desinat esse summum, quia dominium directum hoc tantum operatur, quod jus Imperandi non solum familia extincta ad concedentem revertatur, sed & ex capite felonix amitti possit, quod modum habendi quidem imminuit, rem ipsam autem non immutat, qui enim Regnum feudale tenet, omnes summi Imperii actus eodem jure exercet, quo is, qui Regnum habet non feudale, ita ut à Domino directo non possint, irriti reddi, cum is vasallum in exercitio juris sui neutiquam impedire queat. Obligatio autem vasalli eadem est, sive aliquis ipsum jus imperandi, sive, aliud quidvis feudi jure possideat. Sicut ergo illa privato non demit jus libertatis personalis, ita nec Regi demit libertatem civilem. Certe vasallus ex solo feudi titulo non fit subditus domini directi, cum aliud sit esse vasallum, aliud esse subditum alicujus. *Clem. Pastoralis 2. de sent. & re judicat.* Ergo nec Rex vasallus fit subditus illius, à quo Imperium in feudum recognoscit. Præstat quidem vasallus domino directo juramentum, at non præstat juramentum subjectionis, sed tantum fidelitatis; licet enim interdum etiam juret *schwere sam zu seyn*; hoc tamen ad solas causas feudales pertinet, in quibus utique dominum agnoscere, & obsequium eidem præstare tenetur. Tametsi ergo aliquis Regnum suum ab altero in feudum recognoscat, libertatem tamen civilem is retinet, ac proinde Imperium obnoxium feudalem non desinit esse summum. At

XIII.

Dices. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum. Ergo qui Imperium feudi jure tenet, subiectus est illi, à quo tenet. Qui autem alteri subiectus est, non habet potestatem summam: Ergo &c. R. D. Ant. Dominus directus jurisdictionem habet in vasallum ex pacto tantum descendente, & omni potestate coactiva destitutum, adeoque planè improprium C. Ant. propriè dictam N. Ant. & Conf. Jurisdictio igitur, quam dominus directus quæ

XI

X 2

talis

talis habet, impropria, omnisque potestatis coactiva experta est; fundatur enim in contractu feudali, vi cujus vasallus in causis feudaliibus ejus cognitioni, & sententiæ haud aliter se submittit, ac litigantes arbitro compromissario se submittere solent. Uti ergo de summitate Imperii nihil decedit, si Rex in arbitrum compromittat, ita nec in proposito quidquam de summitate Imperii decedere dicendum est. Deinde omni potestate coactiva destituta est; licet enim dominus vasallo condemnato sub periculo amissionis feudi mandare possit, ut sententiæ in judicio feudali lata pareat, aut etiam missionem in bona decernere queat, realem tamen immissionem facere nequit, sed judicis ordinarii opem, & auxilium implorare, ac requirere debet. *Ludwel ad Jus feud. Part. 2. Cap. ult. pag. 423.* Præterea jurisdictio, quam dominus in vasallum habet, ab illâ, quæ in subditos competit, etiam in hoc differt, quod vasallus domino etiam invito pro lubitu ab illâ se liberare valeat, feudum refutando. At subditus obligationi, quam superiori debet, citra ejus consensum se eximere haud potest, etiamsi omnia bona sua derelinquere vellet, secus si faceret, gravissimum inobedientiæ, & defectionis crimen incurreret. Nihil ergo summitati potestatis civilis detrahit jurisdictio, quam is, qui Regnum in feudum concedit, in Regem vasallum habet, quamvis de dignitate Regiâ humile vasalli nomen haud parùm delibare videatur.

XIV.

Planè illud certum, & extra controversiam esse arbitror, quod Imperium non desinat esse summum, tametsi Imperans certum quid pensitet, vel ad redimendas potentioris injurias, quas ab eo sibi inferendas metuit, vel ad tutelam comparandam contra vicini Principis insolentiam, & ambitionem, eum ejusmodi pensiones non ex Imperio alterius, sed ex pacto, & conventionis profluant. *Grot. diff. Cap. 3. §. 22.*

S. IX.

De effectu & proprietatibus summa potestatis civilis.

SUMMARIA.

- I. *Effectus summa potestatis civilis stat in jure dirigendi actiones subditorum, tum in obligatione semper, & ubique intendendi salutem, & felicitatem publicam.*
- II. *An, & quatenus summi Imperantes Legibus more civilibus soluti sint?*
- III. *Non sunt illi mortaliū adstricti ad rationes ætæ suarum reddendas.*
- IV. *Pæna humana non subjacent.*
- V. *Summam potestatem civilem summa comitatur dignitas.*
- VI. *Non est indivisibilis.*
- VII. *Est sancta & inviolabilis, ac proinde subditi summis Imperantibus arma opponere haud possunt.*
- VIII. *Aded ut nequidem Magistratus injuriis summorum Imperantium resistere queant.*
- IX. *Si autem Rex verè hostili animo in totius populi exitium feratur, eidem resisti potest.*
- X. *Quid si Rex non totum populum, sed insignem tantum ejus partem perdere velit?*
- XI. *Quid si singulos? ubi refertur sententia Grotii.*
- XII. *Adducuntur certa cautiones.*
- XIII. *Referuntur plures casus, quibus resisti potest.*
- XIV. *Utrum invasori alieni Imperii in iis, qua jubet, parendum sit?*
- XV. *Quamdiu solà vi retinet possessionem, is juxta belli à quolibet interfici potest.*
- XVI. *Ut & si ante invasionem Lex publica existerit, qua hoc permittat.*
- XVII. *Aut si, diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperandi habet.*

XVIII. *Tametsi invasori jam fides jurato data esset.*

XIX. *Extra hosce casus privasò invasorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere non licet.*

I.

EFFECTUS potestatis civilis alius est directus, alius indirectus. Directus porro vel est generalis, vel specialis. Generalis consistit in jure dirigendi actiones subditorum ad salutem Reipublicæ. Effectus verò speciales plures sunt pro diversitate jurium, quæ summa potestas complectitur. Effectus autem indirectus stat in obligatione, quam summi Imperantes unà cum Imperio in se suscipiunt; cum enim summa potestas suapte naturâ ordinata sit ad bonum, & felicitatem communitatis politicæ, hoc ipso, quod aliquis eandem sibi à communitate delatam suscipiat, simul etiam in se obligationem recipit, Rempublicam sibi commissam ita gubernandi, ut semper, & ubique salutem, & felicitatem publicam intendat. Unde nequitiam ferendi sunt, qui turpi assentandi studio summos Imperantes ab omni obligationis vinculo liberos esse pronunciare audent, nixi potissimum *1. Reg. 8. vers. 11. & seqq.* ubi Samuel populo Israëlítico Regem petenti Jus Regis, qui regnaturus esset super eum, ex mandato Dei hîsce prædixit verbis: *Hoc erit Jus Regis, qui imperaturus est vobis: filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum, & constituet sibi tribunos, & centuriones, & aratores agrorum suorum, & messorum segetum, & fabros armorum, & curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, & focarias, & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit servis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, ut det eunuchis, & famulis suis. Servos etiam vestros, & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Sed malè; nam jus hoc Regis, quod Samuel populo Israëlítico prædixit, non approbatur tanquam verum, & legitimum jus, sed tantum refertur, prout à Regibus haud raro usurpatur in depressionem subditorum, quali tunc usi sunt Reges Ammonitarum, Moabitarum, & Philistinorum; cum enim Israëlitz Regem sibi petissent, qui eos judicaret, sicut univerzæ habent*

bent Nationes, jussit Deus per Samuelem ipsis prænuntiari Jus Regis à vicinis Nationibus usurpatum, ut inde intelligant, quàm male fecerint petendo sibi Regem, & tales etiam Hebræis obtigisse Reges, manifestum fecit gravissimum illud jugum, quod Salomon, Roboam, Jeroboam & plures alii Reges subditis imposuere. Alia sanè vivendi ratio præscribitur Regi *Deuter. Cap. 17. vers. 16. & seqq.* Hæcque est illa Lex Regni, quam Samuel *1. Reg. 10. vers. 25.* locutus est ad populum, eamque scripsit in libro, & reposuit coram Domino, non jus illud Regis paulò antè adductum. S. Thom. *1. 2. Quæst. 105. Art. 1. & 2.*

II.

Proprietates summæ potestatis civilis plures occurrunt. Prima est, quòd Legibus mere civilibus soluta sit, ita ut summi Imperantes nequidem vi Legum suarum directivâ directè obligentur, licèt, si lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, illi Lege suâ saltem indirectè obstringantur, cum vi officii sui teneantur bono publico consulere, ac subditos tum verbis, tum exemplo ad virtutum studium, & Legum obedientiam inducere, quem finem non melius assequuntur, quàm si ipsi præsent, quod exigunt ab aliis, & Leges à se latas exemplo suo comprobent. Vid. Dn. D. Gletle *in Jurispr. fundam. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 5. & seqq.*

III.

Secunda proprietas est, quòd summa potestas civilis nulli mortalium obstricta sit ad rationes actuum suorum reddendas, ita ut jure Imperii ab alio irritari possint, cum potestatem superiorem ejusdem ordinis, & lineæ non agnoscat; solent quidem sæpè summi Imperantes tuendæ existimationis causâ universo orbi actuum suorum rationes reddere. Ad hoc nullam arguit subjectionem. Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 6. num. 2.*

IV.

Tertia proprietas est, quòd summi Imperantes poenæ humanæ non subjaceant, cum impositio poenæ ex parte infligentis supponat jus superius, quod repugnat respectu summorum Imperantium, quia

quia summo superius in eodem ordine dari haud potest. Hinc illud dictum M. Antonini Philosophi: *Nemo, nisi solus Deus, iudex Principis esse potest.* Et Marcus Aurelius Magistratus dixit de privatis, *Principes de Magistratibus, Deum de Regibus judicare.* Grot. *Lib. 1. Cap. 3. §. 8. num. 15.*

V.

Quarta proprietas est, quòd summam potestatem civilem summa comitetur dignitas. Unde summis Imperantibus, tanquam Dei vicariis, etiam ab exteris omnis debetur honor, & reverentia. Sanè contemptus, & violatio summæ dignitatis ad communem omnium Imperantium contumeliam spectare videtur, ob pessimum, quod aliis præbetur, exemplum; frustra enim sperat, suam dignitatem in tuto fore, qui eandem in aliis spernit, aut sperni, ac vilipendi patitur. Ipsorum igitur Imperantium interest, ut dignitas, quæ summo cohæret Imperio, etiam in exteris ubique & semper intacta, ac illæsa conservetur.

VI.

Quinta ab aliquibus assignatur proprietas, quòd summa potestas sit indivisibilis; si enim, *inquunt*, divideretur, paritas intercederet, eoque desineret esse summa, cum summus non sit, qui parem habet, aut respectu aliquo parem. Ubi potestates sunt æquales, neutra dici potest summa. Sed horum sententiam jam supra *Part. 1. Cap. 2. §. 2.* rejecimus. Et sanè argumentum hoc non magni ponderis est; tametsi enim potestas civilis dividatur, ita ut diversæ ejus portiones divisim penes diversos resideant, non tamen propterea desinit esse summa, quia paritas, quæ per talem divisionem inducitur, non est respectu ejusdem, sed diversi juris, neuter enim respectu suæ partis parem habet, sed cujuslibet potestas verè, & positivè summa est. Si autem quædam summæ potestatis jura penes Regem, & concilium Optimatum indivisim resideant, respectu eorundem quidem jurium paritas inducitur, nihilominus tamen ne hoc quidem casu summitas potestatis civilis destruitur, cum necesse non sit, ut potestas in civitatem sit summa in sensu positivo, sed sufficiat, si summa sit in sensu negativo, hoc est, ut altiori potestati ejusdem ordinis, & lineæ non sit subjecta.

VII. Ulti-

VII.

Ultima denique proprietas est, quòd summa potestas civilis sit sancta, & inviolabilis, ac proinde subditi sine gravissimo læsæ Majestatis crimine summis Imperantibus arma opponere haud possunt, idque non eo tantum casu procedit, quo summi Imperantes intra potestatis suæ limites persistunt, quòd nemo sanus negaverit, sed & si eos egressi subditis injuriam inferre tentent; si enim sub prætextu arcendæ injuriæ summis Imperantibus resistere permissum esset, ordo imperandi, & parendi penitus dissolveretur, quia passim fingeretur injuria, ubi tamen nulla injuria est, vel licet hoc non semper accideret, periculum saltem foret universale: Sine ordine autem imperandi, & parendi non potest civilis societas consistere. Toleranda igitur potius injuria est, quam vi resistendum, nec arma, sed preces sunt opponendæ. Sic Lysimachus, ut Justin. *Lib. 15.* testatur, magno animo Regis, velut parentis, contumeliam tulit. Similiter Liv. *Lib. 27. Cap. 36. in fin.* ut parentum sævitiam, sic patriæ patiando, ac ferendo leniendam esse ait. Eleganter Seneca *Lib. 2. de Ira Cap. 30.* *Judex est, qui ledere videtur? plus illius credas sententia, quam tua. Rex est, si nocentem punit, cede justitia, si innocentem, cede fortuna.* Exemplo sint veteres Christiani, qui, licet à pessimis Imperatoribus gravissimas persecutiones perpessi sint, nec defuerint, qui obtentu adjuvandæ Reipublicæ se illis opponerent, horum tamen conatibus nunquam se adjunxerunt, ut autoritate Tertulliani, S. Ambrosii &c. probat Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 5.*

VIII.

Sunt, qui saltem Magistratus inferiores injuriis summorum Imperantium resistere posse putant, imò & peccare eos ajunt, nisi resistant, cum officium Magistratum sit, subditos adversus aliorum injurias defendere. Extant hanc in rem libelli quidam, quos seditiosa hæc, & novarum rerum cupida ingenia priore sæculo in lucem publicam emisere, inter quos ille est, qui Bruti crudum magis, quam auspiciatum nomen præfert. Classicum ille canit adversus Reges, & privatam auctoritatem ex Regibus Tyrannos facit, cavillatione non modò sanioris Philosophiæ, sed & sacre scripturæ. At perniciosam hanc sententiam merito improbant, & detestantur omnes,

Y

quot-

quotquot tranquillitatis publicæ amantes sunt; quamvis enim Magistratus subalterni inferiorum habitâ ratione personæ publicæ sint, respectu tamen superiorum privati sunt, cum omnis potestas, quæ in Magistratibus subalternis est, tam quoad originem, quam quoad latitudinem, & totum suum esse, ac operari dependeat à summâ potestate, eique ita subjiciatur, ut, quidquid faciunt contra voluntatem summi Imperantis, id pro actu merè privato habendum sit. Atque hanc subordinationem non tantum indicat sensus communis, sed & sacra probant litteræ ad Rom. 13. vers. 1. ubi Doctor Gentium *omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse* jubet, quibus verbis Magistratus etiam inferiores inclusit. Item *Epist. 1. Cap. 2. vers. 11.* ubi Princeps Apostolorum nos aliter vult subiectos esse Regi, aliter Magistratibus, Regi quidem quasi præcellentibus, Magistratibus verò tanquam ab eo missis. Quod si contra Reges aliquando à subditis vi quid factum fuisse legatur, id vel factum est ex speciali mandato Dei, cujus jus in Reges summum est, vel id narratur tantum in testimonium divinæ providentiæ id permittentis, non in facti humani approbationem. Frustra etiam ab adversariis opponitur dictum Trajani, cum pugionem Præfecto Prætorio his verbis traderet: *Hoc pro me utere, si rectè Impero, si malè, contra me*; nullam enim Trajanus in se hisce verbis Præfecto Prætorio contulit potestatem, sed S. P. Q. R. securos tantum reddere voluit de Imperio rectè administrando. Confer. Grot. *dict. Cap. 4. §. 6.* & ibi Bœcler.

IX.

Planè si Rex verè hostili animo in totius populi exitium feratur, quin ei hoc casu resisti possit, vix dubium esse videtur; nam qui se hostem totius populi proferatur, hoc ipso Regnum abdicat, cum voluntas pertendi, & imperandi non possit simul consistere. Sed hoc in Rege mentis compote, & qui uni imperat populo, vix accidere posse videtur; si verò pluribus imperet populis, fieri potest, ut in unius populi gratiam alterum velit perdere, ut colonias ibi faciat. Ita Grot. *cit. loc. §. 11.* & ibi Vitriar. *Quæst. 14.* Item Huber. *de Jur. civit. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 3. num. 29. & 30.*

X. At

X.

At quid si Rex non totum populum, sed insignem tantum ejus partem velit perdere, poteritne illa adversus tam immanem Regis sævitiam se armis defendere? Barclajus utut aliàs Regii Imperii assertor fortissimus *Lib. 3. adversus Monarchomos Cap. 8.* affirmat. Eiusdem etiam opinionis est Puffendorf. *Lib. 7. Cap. 8. §. 6. & 7.* tum quòd Rex qui in hostem abit, & insignem populi partem perdere vult, eam hoc ipso ab obligatione, quã ipsi obstricta erat, videatur absolvere, tum quòd illi, qui ab initio in societatem civilem coaluerunt, aut ei ex post accesserunt, præsumi non possint, naturali defensionis adversus tam immanem Regis sævitiam renunciassè, hoc enim majus esset malum, quàm cujus evitandi causã in civitatem coièrunt.

XI.

Uterius progreditur Grot. qui *suprà cit Cap. 4. §. 7. num. 4.* ait: *se vix audere indiscriminatim damnare etiam singulos, qui ultimo necessitatis præsidio sic utantur, ut inserim communis boni respectum non deserant.* Adducit is exemplum Davidis, qui extra pauca facta testimonium vitæ secundum Leges exactæ habet, & tamen, postquam tum Jonathans indiciò, tum pluribus aliis certissimis argumentis compererat, Regem Saulem vitæ suæ imminere, armatos circum se, primum quadringentos, deinde plures aliquanto habuit, quò, *inquit ille, nisi ad vim arcendam, si inferretur?* Interim nec urbes invadit, nec pugnandi captat occasiones, sed latebras quærit, modò in locis deviis, modò apud populos extraneos, & hac Religione, ut popularibus suis nunquam nocuerit. Ita Grot.

XII.

Cæterum licèt transmittatur, quòd subditi adversus immanem Imperantium sævitiam se tueri possint, hoc tamen primò non aliter poterit procedere, quàm si omnia prius ad obtinendam clementiam tentata incassum sint, ita ut nullum remedium aliud superfit. Deinde in hoc rerum statu non ultra arma subditorum iusta esse possunt, quàm quatenus exigat inevitabilis defensionis necessitas, ac proinde Regem potestate suã exuere haud possunt, multò minus

personæ ipsius vim inferre queunt; *quis enim*, inquit David ad Abisai, *extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* 1. Reg. 26. Percussit sanè David cor suum, eò quòd abscidisset chlamydis oram Saulis, dixitque ad viros suos: *Propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quoniam Christus Domini est.* Et paulò post: *propitius sit mihi Dominus, ut non mittam manum meam in Christum Domini.* 1. Reg. 24. Adde Grot. *ubi supra num. 6. & 7. & ibi Hennig.* sed nec cæteris subditis propterea obsequium exuere, aut innocentem vi armatâ protegere permissum est, quia ob injuriam, quæ uni fit, reliqui obligatione suâ erga Principem non solvuntur, neque metus, ne eadem, vel similis fortè injuria ipsis inferatur, ad obligationem abrumpendam sufficit, cùm incertus sit, & peculiare in uno odii causæ esse possint, quæ in aliis non deprehenduntur; quod vel maximè procedit, si Rex sub obtentu juris, subornatis fortè calumniatoribus, & falsis testibus innocentem ad supplicium rapere instituat, cùm Imperans in exercitio judiciaræ potestatis citra violationem publicæ tranquillitatis impediri haud possit. Puffendorf. *ubi supra* §. 5.

XIII.

Hac tamen inviolabilitate non gaudent, nisi veri Reges, qui enim Regium quidem nomen gerunt, populi autem potestati subsumunt, quales olim erant Reges Spartanorum, si in Leges, & Rempublicam peccent, non tantum vi repelli possunt, sed etiam, si opus, puniri morte, velut Pausaniæ Regi Lacedæmoniorum contigit, nihil enim amplius sunt, quam nudi Magistratus populi, penes quem summum stat Imperium. Deinde hæcenus tantum gaudent, quantum sunt summi Imperantes, si etiam inter Regem, & populum, vel Senatum Procerum Imperium divisum sit, Regi in partem non suam involanti vis justa opponi poterit, etiamsi dictum sit, belli potestatem penes Regem fore, quia hoc de bello externo intelligi debet, nam qui summi Imperii partem habet, non potest non jus habere, eam partem tuendi. Sed & resisti poterit Regi, si is, modum habendi Imperii immutare velit, puta si Regnum electione, aut successoriâ Lege delatum alienando alteri tradere, aut subijcere moliatur;

liatur; nam modus habendi non continetur sub Imperio. Idem dicendum, si in delatione Imperii dictum sit; ut certo eventu Regi resisti possit, qui enim jus suum alienat, etiam jus illud pactis imminuere potest. Denique si Rex Imperium vel abdicaverit, vel manifestò pro derelicto habuerit, aut ex Lege commissoriâ rursus amiserit, vel aliàs in privatam denuo sortem reciderit, in talem ex post omnia licent, quæ in alium privatum licent. Confer. Grot. *sapè sit. Cap. 4. §. 8. & seqq.* & Puffendorf. *ubi supra §. 8.*

XIV.

Vidimus, quid permissum sit in eum, qui jus imperandi habet, aut habuit, superest, ut jam videamus, quid privatis in invalorem alieni Imperii liceat, quamdiu scilicet durat injustæ possessionis causa; nam ex quo vitium possessionis purgatum est, ex eo tempore invalor legitimus incipit esse Rex, ac proinde eadem sanctitate, & inviolabilitate gaudet, quæ ille, qui ab initio ex justo, & legitimo titulo Regnum occupavit. Antequam autem hoc dubium excutiamus, prius nobis videndum est, utrum ejusmodi invalori in iis, quæ jubet, parendum sit? dixeris fortè, parendum non esse, nam obligatio ad obsequium consurgere non potest, nisi is, qui præcipit, præcipiendi habeat potestatem, qua invalor, quamdiu quidem durat injustæ possessionis causa, utique destitutus est. At nihilominus dicimus, actus Imperii, quos invalor, dum possidet, instar legitimi Principis exercet; vim habere posse obligandi, non quidem ex invaloris jure, quippe quod nullum est, sed ex præsumptâ voluntate ejus, qui jus imperandi habet, cum omnino probabile sit, hunc malle interim rata esse, quæ imperat invalor, quam Legibus, & judiciis sublatis summam induci confusionem, modò actus non pertineant ad raptorem in possessione suâ iniquâ firmandum, nam in his, si possit sine gravi periculo non pareri, parendum non est: Si autem legitimus Princeps in talem sit conjectus statum, ut neque ipse, quam debet, defensionem subditis suis præstare queat, neque tantæ sint subditorum vires, ut invalori citra præsens exitium valeant resistere, tunc necessitati cedere, & in iis etiam, quæ ad firmandam invaloris possessionem pertinent, parere possunt; quia Prin^{ceps} expulsus subditis suis obligationem erga se, quantum ad conserva-

servationem ipsorum, & declinandis periculis necessarium est, interim, donec fata viam ipsi ad Regnum iterum aperiant, remisissentur, quilibet enim Princeps ejus humanitatis esse præsumitur, ut malit subditos suos quocunque modo servari, quam nullo cum fructu perire. Vid. Grot. *cit. Cap. 4. §. 15.* & Puffendorf. *dist. Lib. 7. Cap. 8. §. 10.* Expedito hoc dubio

XV.

Quæritur jam, utrum privatis talem invasorem alieni Imperii vi dejicere, aut omnino occidere liceat? *19.* In tribus casibus id licere, & quidem primò, si bello injusto quis arripuerit Imperium, nec pactio ulla secuta sit, aut fides ei data, sed solâ vi retineatur possessio, veluti si in statu populari, aut post extinctam Regiam familiam privatus fasces, & Regium Imperium vi usurpet; nam hoc casu jus belli manere videtur, ac per consequens in talem invasorem licet, quod in hostem licet, qui à quolibet etiam privato jure interfici potest. Ita Grot. *supè cit. Cap. 4. §. 16.* Existimat quidem Theſmar. *ibid. Lit. C.* hoc non aliter procedere, quam si quis sit miles, & Sacramento obstrictus, neque enim jus esse ei, qui miles non sit, pugnare cum hoste, velut Marcum Catonem senem ad Marcum filium, cum is ab Imperatore missus factus esset, scripsisse refert Cicer. *Lib. 1. de Offic. Cap. 11.* Sed malè; civitas enim, vel qui Imperium in civitatem habet, unicuique suorum civium facultatem dare intelligitur, eandem contra ejusmodi injustum oppressorem defendendi. Unde qui talem invasorem interficit, autoritate publicâ, non privatâ eundem interficit. Deinde in bello justo cuilibet jure naturæ permissum esse videtur, ea facere, quæ parti innocenti intra justum bellandi modum profutura confidit, cum innocentem defendere quivis possit; *fortitudo enim*, inquit S. Ambros. *de Offic. Lib. 1. Cap. 5. qua defendit infirmos, plena justitia est;* imò si id facile, & sine incommodo suo fieri queat, ex Lege charitatis etiam defendere teneatur. Dictum Catonis rigorem duntaxat respicit disciplina militaris Romanæ, ut advertit Grot. *Lib. 3. Cap. 18. §. 1. num. 2.*

XVI. Se-

XVI.

Secundò inuasor Imperii dejici, aut interfici potest, si ante invasionem Lex publica extiterit, quæ unicuique potestatem faciat, occidendi eum, qui hoc, aut illud, quod in aspectum cadit, ausus fuerit, qualis erat Romæ Lex Valeria, si quis injussu populi Magistratum gereret, quod non eatenus tantum procedere videtur, quatenus in actu occupandi, & invadendi constitutus est, sed etiam postquam occupavit, secus ac existimat Vitriar. *cit. Cap. 4. Quæst. 27.* modò pactio non sit secuta, aut fides inuasori data; tamen si enim quis summum Imperium, aut ejus partem vi injusta occupaverit, nisi tamen pactio secuta, aut fides illi data fuerit, invasionis vitium purgatum dici haud potest: Ergo pristinus Imperans retinet summam potestatem civilem, ac per consequens etiam Lex ab eo lata suam retinet vim, & efficaciam, atque adeò talis inuasor non minus post occupatum Imperium, aut ejus partem, quam cum ille in actu invadendi, & occupandi constitutus est, ab unoquoque interfici potest. Certe inuasor semper actu vim infert Reipublicæ, quamdiu invasionis vitium non purgatur: Ergo si in actu invadendi, & occupandi constitutus à quolibet occidi potest, etiam occidi poterit, postquam occupavit. Denique ille, qui summum Imperium habet, extra omne dubium talem inuasorem jure belli rursus dejicere, & interficere potest: Ergo etiam alteri id faciendi per Legem generalem facultatem dare potest, ac proinde si ante invasionem data sit, illa etiam post occupationem injustam eò usque perdurat, donec vitium invasionis fuerit purgatum.

XVII.

Tertiò inuasorem Imperii dejicere, aut omnino occidere licet, si diserta accedat auctoritas ejus, qui verum jus imperandi habet: idem dicendum, si accedat auctoritas ejus, qui Regis infantis tutor est, qualis erat Jojada, cujus jussu Athalia Regno depulsa, & interfecta fuit. *4. Reg. Cap. 11. & 2. Paralipom. Cap. 23.* Dissentit Hornius, qui ipsa inuasoris possessione, & dejectione veri Regis Imperium statim ad inuasorem transferri arbitratur. Sed male; nam primò vis injusta titulus habilis non est ad conferendum Imperium. Deinde

Deinde si prædo mihi e. g. servum per vim eripuerit, dominium non amitto, licet difficilis sit ejus persecutio: Ergo nec Rex amittit Imperium, tametsi invalor possessionem Regni apprehenderit. Certè possessio rei amitti potest, quin propterea amittatur ejus dominium: Ergo ex eo, quòd possessio Regni amissa sit, malè inferitur, etiam jus imperandi amissum esse. Hennigef. ad Grot. *sapè cit. Cap. 4. §. 18.*

XVIII.

At quid, si invalori jam fides, & quidem juratò data esset, an ille hoc etiam casu accedente auctoritate ejus, qui verum jus imperandi habet, aut ejus tutoris, si is adhuc infans sit, ab unoquoque interfici poterit? Negativam tuetur Bœcler. *ad cit. §. 18.* Affirmativam verò Hennig. *dict. loc. & D. Balthaf. Wernher. in Element. J. N. & G. Cap. 23. §. 15.* Quibus assentior; quamdiu enim legitimus imperans subditos obligatione fidei, qua sibi tenentur, non solvit, aut solvisse præsumitur, tamdiu illi eandem alteri promittere haud possunt, & si promittant, promissio ob defectum potestatis ipso jure nulla est, cum obligationem, qua legitimo Imperanti adstricti sunt, eo invito excutere haud possint. Tendit ergo ejusmodi juramentum fidelitatis in præjudicium legitimi Imperantis, ac per consequens obligatorium haud est. Quare accedente ejus auctoritate talis invalor non minus post, quam ante fidem datam interfici poterit.

XIX.

Extra hæc privato non licet invalorem summi Imperii vi dejicere, aut occidere, quia fieri potest, ut is, qui jus imperandi habet, malit invalorem in possessione relinqui, quam periculosus, & cruentis motibus occasionem dari, qui plerumque sequi solent violatis, aut interfectis illis, qui validam habent factionem in populo, aut etiam extraneos amicos. Certè an verus Rex rem in ejusmodi periculum adduci velit, incertum est, cujus voluntate non exploratà non potest vis esse justa. Maximè autem in re controversà judicium sibi privatus sumere non debet, sed possessionem sequi. Grot. *Sapius cit. Cap. 4. §. 19. & seqq.*

§. X.

§. X.

De contrariis summa Potestatis civilis.

SUMMARI A.

- I. *Summum Imperium volente Imperante expirat primo abdicatione.*
- II. *Utrum abdicans successoris subditus fiat?*
- III. *Secundo alienatione, modo Imperans id pleno, & absoluto dominio jure habeat, aliis verius est, Imperium non amitti.*
- IV. *Tertio derelictione facto quodam declarata.*
- V. *Quarto derelictione præsumpta, non tamen statim aliquis Imperium pro derelicto habere censetur, si id negligentius cures.*
- VI. *Recensentur modi, quibus summum Imperium desinit Imperante invito.*

I.

CONtraria sunt modi, quibus potestas civilis rursus expirat. Exspirat autem vel summo Imperante volente, vel invito. Voluntas vel est vera, vel præsumpta, vera porro vel expressa, vel tacita, seu facto quodam declarata. Expressa voluntate expirat summum Imperium, si quis disertis verbis id abdicet, nam cedere jure suo quis potest, modo usum rationis, & liberam rerum suarum administrationem habeat, & quamvis singulari alicujus populi Legge caveri possit, ut, quod quis semel cepessivit Imperium, sine populi, aut Procerum Regni consensu amplius abdicare nequeat, vix tamen apud ullum populum Legem talem extare credo. Interim non nego, quin abdicatio, bellis præsertim incumbentibus, quandoque in Reipublicæ injuriam tendere possit. Exempla spontaneæ abdicationis plura occurrunt. Sic Carolus V. Imperator fasces imperiales liberâ voluntate deposuit. Sic priore sæculo Christina Regina Sueciæ, obnitente Gentis Sueciæ, & Ordinum voto, in plenis Comitibus Insignia Regalia exiit, & Casimirus Rex Poloniæ contra opinionem, & expectationem Senatorum Regiam abdicavit dignitatem.

Z

II. Dubi.

II.

Dubitari potest, utrum post abdicatum Imperium abdicans successoris subditus fiat? *R.* Interesse, utrum in abdicacione pactus sit independentiam, ut Christina Regina Sueciz fecit, vel non. Illo casu non fit subditus, qui enim paciscitur independentiam, eximitur Imperio, cum independentem esse idem sit, ac nemini esse subiectum. Interim talis exemptus non amplius prioris civitatis pars manere videtur, cum in eadem civitate inter imperantes, & subiectos medium non datur: Erit ergo in statu naturali constitutus, si tamen extra fines Imperii, in quo independentiam pactus est, se conferat, in libero aliorum Imperantium arbitrio situm erit, utrum illam independentiam in suo territorio agnoscere velint, vel non; nam pactum non egreditur paciscentium personas. Humanitatis igitur, & indulgentiz, non juris erat, quod paulò antè nominata Regina Sueciz tum in Galliâ, tum Romæ pro independente, & nemini subjectâ agnita & habita fuerit. Huber. *de J. C. Lib. 1. Sect. 9. Cap. 6. num. 19. & 20.* Si autem abdicans Imperium independentiam pactus non sit, eundem omnino subditum fieri existimo, nec enim ob id, quod Imperium abdicaverit, pars civitatis esse desinit, inter imperantes autem, & subditos in eadem civitate medium non datur; interim nihilominus eidem ob memoriam pristini fastigii cultum, reverentiâque exhibendam esse censeo, quia ipso Regimine precedenti sibi devinxit populum, ut gratitudinis & reverentiæ nexu ipsi maneat illigatus. Osiand. & Tesinar. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 4. §. 9.*

III.

Secundò voluntate Imperantis expressâ summum amittitur Imperium alienatione, modo id pleno, & absoluto dominii jure habeat, secus verius nobis videtur, Imperium non amitti, cum talis alienatio nullius momenti sit, quæ autem nulla sunt, nullum habent juris effectum: nec dici potest, esse tantum nullam respectu illius, in cuius gratiam fit, non etiam ex parte alienantis, qui enim jus suum alteri cedit, non aliter id dimittere velle censetur, quam si illud in cessionarium transeat, utpote cuius solius gratiâ id dimittere vult: Ergo si transire non possit, non creditur id velle dimittere. Unde

Unde frustra opponunt adversarii, quod Rex alienando Regnum eidem renunciet, eum non simpliciter, & absolutè renunciet, sed sub hac tantum conditione, si cum effectu juris Regnum in alterum transferri valeat, qua conditione deficiente non intelligitur Regnum dimittere velle. *Grot. cit. Cap. 4. §. 10. & Vitriar. ibidem Quæst. 12.*

IV.

Tacità voluntate summum amittitur Imperium derelictione facto declarata, quid enim interest, utrum verbis, vel facto quis voluntatem suam declarat? Exemplum nobis præbet Henricus tertius Poloniæ Rex, qui auditâ morte fratris Caroli noni Galliarum Regis clam se Cracoviâ subduxit. Unde Poloni insequente anno Stephanum Batori Principem Transylvaniæ Regem creavere.

V.

Præsumpta voluntas abdicandi Imperium elicitur ex silentio, qui enim scit, Regnum suum ab altero tanquam proprium possideri, & cum contradicere possit, tempore immemoriali tacet, id derelinquere censetur, qua de re supra §. 6. satis dictum est. Interim licet quis Imperium sibi commissum negligentius curet, non tamen propterea id statim pro derelicto habere censetur, quia nec privati res suas pro derelictis habere creduntur, quamvis eas negligentius observent: Ergo multò minùs Imperium censetur pro derelicto habitum, tametsi id negligentius curetur, cùm summum Imperium tanquam res longè nobilissima non tam facile deserui solear, quam res privata; gratias quidem populo Romano egit Antiochus, quod nimis magnâ procuratore liberatus modicis terminis uteretur. *Valer. Max. Lib. 14. Cap. 1.* At pauci nostrâ ætate sunt Antiochi, quibus potius præesse, quam subesse vult. Ad excludendum igitur animum derelinquendi sufficit, si aliquos summi Imperii actus exerceat, licet cæteroque Imperium negligentius curet. *Grot. cit. Cap. 4. §. 9. in fin.*

VI.

Invito Imperante summum Imperium desinit primò lapsu temporis, ad quod delatum est: nam, ut supra ostendi, ex naturâ rei

non repugnat, summum Imperium ad certum tempus deferri, ita ut eo elapso expiret. Secundò definit, si Regnum feudale ex capite felonix amissum sit. Tertio si casus Legis commissoriae, sub qua Imperium delatum, existat. Quarto interitu populi. Quintò occupatione bellicà. Sextò denique morte ejus, qui summum Imperium habuit, quo casu illud quandoque ad populum revertitur, quandoque verò non revertitur: interest nimirum, utrùm Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, non aliter morte Imperantis Imperium revertitur ad populum, quàm si ille sine omni hærede decesserit, si enim hæredem ex testamento, vel ab intestato habeat, Imperium in hæredem transit, si autem nullà edità voluntatis significatione, nullo etiam relicto consanguineo mortuus sit, omne jus, quod habuit, penitus interit, ac proinde populus, qui in ditione ejus fuerat, sui juris existit, nec enim Imperium inter eas res est, quæ primo occupanti cedunt, nisi, qui subditi fuerant, libertatem suam ultro deserant. Si verò Regnum sit non-patrimoniale, refert, utrùm electione, vel successoria Lege delatum sit. Illo casu morte Imperantis Imperium ad populum redit, nec citra novam electionem in ejus filium transit. Hoc autem casu non aliter revertitur ad populum, quàm si cum ipso simul familia Regnatricis defecerit.

S. XI.

De Regia tutela.

S U M M A R I A.

- I. Si Regnum devolvatur ad eum, qui nondum regnipotens est, tunc locus fit tutela.
- II. Cuinam tutela Regia debeatur, si nulla Lex publica has in parte ad-
sit?
- III. Quamdiu tutela Regia duret?

I.

QUODSI Regnum vel ex præsumpta voluntate Regnantis, vel ex Lege successoria devolvatur ad eum, qui propter teneram ætatem nondum, ut Liv. Lib. 24. Cap. 4. loquitur, regnipotens est, hoc

hoc casu sana postulat ratio, ut Imperium interim, donec Rex ad legitimam pervenerit ætatem, per tutores administretur; qui enim vult, ut & illi in Regno succedere possint, qui administrationis nondum sunt capaces, necessario simul velle debet, ut eandem interim alii nomine Regis in se suscipiant, quod & moribus omnium populorum receptum esse constat. Bene Imperator noster in §. 6. *Inst. de Attilian. tutor. Impuberes*, inquit, *in tutelâ esse naturali jurâ conveniens est, ut is, qui perfecta ætatis non est, alterius tutelâ regatur.* Hoc igitur satis certum est. At

FF.

Dubium non leve superest, cuinam tutela Regia debeatur, si nulla Lex publica, quæ imprimis spectanda est, hac in parte adsit & videtur interessè, utrum Regnum sit patrimoniale, vel non-patrimoniale. Si patrimoniale, porro refert, utrum pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu is tutor erit, quem pater constituit; si enim Rex de ipso Regno patrimoniali pro libitu disponere potest, ita ut ejus voluntas non minus servanda sit, quam privati patrisfamilias testamentum, multò magis is de tutelâ disponere poterit. Hoc autem casu mater tutrix erit, quippe quæ jure naturæ in liberos, qui per lubricum ætatis se ipsos regere nequeunt, ex titulo generationis non minus Imperium habet, quam pater, juri autem in personam naturale consequens est jus in res. Si verò mater vel nolit esse tutrix, vel non adsit, is tutor erit, quem familia Regnatrix elegerit, quoniam par omnium jus esse videtur; licet enim non desint, qui hoc casu tutelam proximo successori deferri putent, eorum tamen sententiæ accedere haud possumus, cum res plena periculi sit, Reges pupillos successoris tutelæ committere; testantur enim historiz, quòd multi ex illis ejusmodi pupillos veneno, aut armis sustulerint, ut Regno potirentur; censetur autem defunctus Rex noluisse, ut post mortem suam pupillus tutelæ tum Reipublicæ, tum ipsi pupillo adeò periculosa committatur, cujus præsumptæ voluntati in Regno patrimoniali omnino standum est. Quòd si Regnum sit non-patrimoniale, rursus interest, utrum pater testamento tutorem dederit, vel non. Illo casu iterum is tutor erit, quem pater constituit; licet enim sint, qui putent, in Regno

non-patrimoniali à patre testamento tutorem dari non posse, contrarium tamen nobis verius esse videtur, cui enim populus curam salutis publicæ commisit, eidem simul etiam electionem tutoris Regii commississe censetur hoc ipso, quòd in delatione Imperii potestatem de tutela disponendi sibi expressè non reservaverit, quam sententiam multa etiam comprobant exempla; si tamen populus videat, tutorem testamento datum aut non idoneum, aut suspectum esse, integrum eidem erit, à voluntate paternâ recedere, & alii tutelam Regis impuberis deferre. Hoc autem casu ulterius refert, utrùm in tali Regno etiam fœminæ ad successionem admittantur, vel non. Si & fœminæ successionis capaces sint, matrem Regis pupilli tutricem fore existimo, nam ex eo, quòd populus fœminas quoque ad successionem admittat, conjectura nascitur, quòd etiam matrem, utpote cui ipsa natura in personam Regis impuberis Imperium dedit, ad ejus tutelam velit admittere. Si verò populus fœminas à successione excluderit, etiam matrem à tutela excludere voluisse censetur. Si denique mater vel nolit, vel non possit esse tutrix, videtur in arbitrio populi, aut Procerum Regni stare, cuinam tutelam Regis impuberis deferre velint. Confer Nicol. Hert. *de Tutel. Reg. Sect. 1. §. 10. & seqq.* Böhmer. *in J. P. U. Part. special. Lib. 3. Cap. 4. §. 27.* Grot. qui tamen ex parte à nobis dissentit, *Lib. 1. Cap. 3. §. 15.*

III.

Durat autem tutela Regia tamdiu, donec Rex ad eam pervenerit ætatem; quam vel mos, vel observantia, vel Lex publica Regni ad capessendum Regimen definivit, velut in plerisque Europæ Regnis definita est; sic enim Reges Galliæ Regnipotentes fiunt post annum decimum tertium completum, eadem ætate etiam Reges Lusitanæ, & Hispan. ad sulciendam Regni administrationem admitti refert Hert. *cit. differt. Sect. 2. §. 4.* Si verò ætas nec more, & observantiâ, nec Lege publicâ Regni definita sit, tanta hoc casu jure naturæ in Rege ad finiendam tutelam requiritur ætas, ut is populum sibi commissum saltem accedente prudentium consiliariorum auxilio regere possit. Quòd si desuper nascatur dubium, potestas hoc decidendi in Regno patrimoniali domui Regnatrici, in non-patrimoniali verò populo, aut, qui populum representant, Proceribus videtur competere. Confer Hert. *dict. Sect. 2. §. 2.*

PARS

PARS TERTIA.

De Juribus summæ Potestatis civilis.

EXposita fuit superiore parte natura summæ Potestatis in com-
muni, superest, ut jam ejusdem jura in specie excutiamus,
quæ commodè ad tria genera reduci posse videntur; vel enim im-
mediatè respiciunt personas, ut jus ferendi Leges &c. vel res pri-
vatorum, ut jus imponendi tributa, & vectigalia &c. vel denique
ipsum territorium, ut jus extruendi fortalitia &c. de quibus ordine
agemus, ita tamen, ut ea, quæ passim in jure etiam privato tradi
solent, paucis absolvamus. Sit igitur

CAPUT I.

De Juribus Potestatis civilis, quæ imme- diatè personas respiciunt.

§. I.

De Jure ferendi Leges.

SUMMARIA.

- I. *Ad conservationem civilis societatis potestas ferendarum Legum est omnino necessaria.*
- II. *Definitur Lex civilis.*
- III. *Dividitur primò in Imperantem, & permissivam.*
- IV. *Secundò in præceptivam & pœnalem.*
- V. *Tertiò in prohibentem, & irritantem.*
- VI. *Quartò*

- VI. *Quarto in favorabilem & odiosam.*
- VII. *Legem civilem ille demum ferre potest, penes quem summa in civitatem potestas residet.*
- VIII. *Si Regina nupserit, quisnam Leges ferre possit, an Illa, vel ejus Maritus?*
- IX. *Quid requiratur, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur?*
- X. *Subditi perpetui non aliter Legibus suae Reipublicae obligantur, quam si praesentes sint.*
- XI. *Sufficit tamen, eos moraliter saltem praesentes esse, licet physice sint absentes.*
- XII. *Etiam subditi temporarii Legibus civilibus illius Reipublicae, ubi interim existunt, obligantur.*
- XIII. *Nisi vel talis Lex sit, quae veram, & proprie dictam subjectionem supponit.*
- XIV. *Aut nihil intersit ad felicitatem Reipublicae, utrum illam observent, vel non.*
- XV. *Subditis tamen temporariis accenseri haud possunt persona legatorum.*
- XVI. *Multo minus ipsi supremi Principes, si in alieno territorio existant.*
- XVII. *Utrum ipse Legulator suis Legibus obligetur?*
- XVIII. *Leges Regni civiles in actibus Regum privatis locum habent, nisi sint poenales, & coactivae.*
- XIX. *Aut nisi ex circumstantiis appareat, quod Reges ejusmodi actus à communibus Regni Legibus immunes esse velint.*
- XX. *Utrum persona Ecclesiastica Legibus civilibus obligentur?*
- XXI. *Legibus civilibus praecipui possunt soli actus possibiles, honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt.*
- XXII. *Possunt non tantum actus justitiae, sed & aliarum virtutum moralium praecipui.*
- XXIII. *Prohiberi possunt non tantum actus turpes, sed etiam indifferentes, imò & qui per se, ac in sua specie honesti sunt.*

XXIV. Per-

- XXIV. *Permissi denique possunt non solum honesta, & indifferentia, sed quandoq. etiam inhonesta.*
- XXV. *Afferitur forma Legum civilium tum interna, tum externa, qua posterior stat in promulgatione.*
- XXVI. *A quonam tempore Leges civiles obligare incipiunt?*
- XXVII. *Leges civiles, si iuste sint, obligant non tantum pro foro externo, sed & interno.*
- XXVIII. *Quid dicendum sit de Legibus in presumptione fundatis?*
- XXIX. *Unde colligi possit, quod Lex in presumptione alienius facti, vel potius universalis periculi fundata sit?*
- XXX. *Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta regulariter non obligat ad actum, vel omissionem actus.*
- XXXI. *Si autem sit conjunctivè mixta pœnalis, regulariter obligat in conscientia ad actum, vel omissionem actus.*
- XXXII. *An, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam?*
- XXXIII. *An, & quatenus Leges irritantes in conscientia obligent?*
- XXXIV. *Afferuntur contraria Legum civilium.*

I.

Inter Jura summi Imperii, quæ immediatè personas respiciunt, primum locum tenet potestas ferendarum Legum, utpote ad conservationem civilis societatis omnino necessaria; in Legibus, inquit Aristotel. Lib. 1. Rhetor. Cap. 4. consistit salus civitatis, & rectè sunt enim Leges tutela proborum, frænum improborum, firmamentum tranquillitatis publicæ. *Mens, & animus,* ait Cicer. pro Cluent. *& consilium, & sententia civitatis posita est in Legibus: ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine Lege suis partibus, ut nervis, ac sanguine, & membris uti non potest.*

II.

Definiri solet Lex civilis ex S. Thoma, quod sit ordinatio rationis in bonum communitatis politicæ ab eo, qui curam illius habet, promulgata.

A 2

III. Divi-

III.

Dividitur I. in imperantem, & permittentem. Imperans porro vel est præceptiva, vel prohibitiva actus. Illam vulgò affirmativam : hanc verò negativam appellant. Lex permissiva vel continet permissionem plenam, vel minùs plenam. Plena permissio est, quæ jus dat ad aliquid omnino licitè agendum, ac proinde agentem etiam in foro interno securum reddit. Minùs plena verò, quæ tantùm impunitatem tribuit in foro externo, in foro conscientie autem agentem tutum non reddit. Sic jure Romano permiffum est marito adulterum vilis conditionis in flagranti cum sua uxore domi suæ deprehensum occidere. *L. 24. in princ. ff. & L. 4. Cod. ad Leg. Jul. de adulter. Grot. Lib. 1. Cap. 1. §. 17. num. 2.*

IV.

Dividitur II. in præceptivam, & pœnalem. Præceptiva dicitur, quæ simpliciter aliquid præcipitur, vel prohibetur absque hoc, quòd pœna dicitur transgressoribus. Pœnalis verò, quæ pœnam minatur transgressoribus : estque vel merè pœnalis, vel mixta. Merè pœnalis dicitur, quæ solius pœnæ mentionem facit absque hoc, quòd actum explicitè præcipiat, vel prohibeat. Mixta verò, quæ duo continet membra, in quorum primo aliquid præcipitur, vel prohibetur, in altero autem pœna præfigitur transgressoribus, & vel mixta est verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex conjunctivè mixta dicitur, quæ & actum præcipit, vel prohibet, & simul pœnam minatur transgressoribus. Disjunctivè verò mixta vocatur, quæ sub disjunctione actum præcipit, vel prohibet, & pœnam minatur.

V.

Dividitur III. in Legem prohibentem & irritantem. Prohibens dicitur, quæ actum nudè prohibet. Irritans verò, quæ actum etiam jubet esse irritum. Quamvis autem jure civili Romano omnis Lex prohibens sit etiam irritans, nisi contrarium aliunde colligatur, per text. express. in *L. 5. Cod. de Legib.* hoc tamen non est ex vi nudæ prohibitionis, sed provenit ex virtute novæ illius Legis, quam
alii

alii populi sequi necesse non habent; diversa enim sunt, prohibere, & irritum quid facere, ac per consequens non eo ipso, quod Legislator civilis aliquid prohibeat, illud, si contra prohibitionem factum fuerit, etiam irritare velle censetur, cum prohibitio vim suam exlerere possit per pœnam vel expressam, vel arbitrariam. *Grot. Lib. 2. Cap. 5. §. 16.*

VI.

Dividitur IV. in favorabilem, & odiosam. Favorabilis dicitur, quæ ex fine suo primario alicui favere intendit, tamen si hic favor cum damno alterius necessariò connexus sit. Odiosa verò, quæ malum alterius habet pro motivo. Lex favorabilis, nisi contraria Legislatoris voluntas aliunde colligatur, amplam recipit interpretationem, odiosa verò per se loquendo strictæ interpretationis est. In dubio Lex favorabilis potius censenda est, quàm odiosa, quia de Legislatore meritò præsumimus, quòd beneficium potius voluerit conferre, quàm plectere vel coërcere.

VII.

Causa efficiens Legum civilium est Legislator. Potest autem Legem civilem ille demum ferre, penes quem summa in civitatem potestas residet; Legislatio enim est unus ex præcipuis actibus gubernationis Reipublicæ: Ergo per se spectat ad potestatem gubernativam Reipublicæ. Deinde Lex totam obligat communitatem: Ergo ferri debet ab eo, qui superior est communitate, cum æqualis æqualem nequeat Legis vinculo constringere. *Suarez de Legib. Lib. 1. Cap. 8. num. 3. & seqq.*

VIII.

Quæri potest, si Regina nupserit, quisnam Leges ferre possit? an Illa, vel ejus Maritus? vera, & usu ipso comprobata sententia stat pro Regina, quia ex naturâ rei nec summa potestas, nec summæ potestatis exercitium per nuptias in maritum transit, sed penes uxorem remanet, cum non repugnet, feminam subesse marito quoad usum matrimonii; Regimen familiz, & educationem liberorum; præesse verò quoad gubernationem politicam Reipublicæ. *Suarez de Legib. Lib. 3. Cap. 9. num. 10. & seqq.* Aliud dicendum foret, si

Reginæ summam potestatem titulo dotis in maritum transtulisset, vel saltem liberum, & ab eâ independens summæ potestatis exercitium eidem permisisset, quorum tamen neutrum in Regno hereditario, & lineali sine populi, aut qui populum referant, Procerum consensu fieri potest. Vid. *Part. 2. §. 3. num. 10. & 11.*

IX.

Subiectum Legum civilium sunt subditi Legislatoris usu rationis præditi. Duo igitur concurrere debent, ut quis Legum civilium vinculo obstringatur. Primum est, ut Legislatori subiectus sit, quia Lex est commune præceptum obligans eos, quibus imponitur, nemo autem præcepto obligari potest, nisi qui præcipienti subiectus est. Alterum, ut usum rationis habeat, nam Lex est moralis regula humanorum ætuum, ac proinde non potest dirigere eos, qui usum rationis non habent, cum sint inhabiles ad vim Legis intelligendam.

X.

Duo autem sunt genera subditorum, alii enim sunt perpetui, alii temporarii. Perpetui dicuntur, qui ex causâ permanente in aliquâ Regione commorantur. Temporarii verò, qui transeundi, aut moræ exiguæ causâ alicubi sunt. Perpetui haud dubiè Legibus suæ Reipublicæ tenentur, modò in territorio Legislatoris existant; si enim extra illud constituti sint, illis haud tenentur, quia Lex ultimò respicit felicitatem territorii, in quo Legislator constitutus est tanquam caput ad illam suis Legibus procurandam. Unde potestatem ferendi Leges non aliam accepit, quàm in quantum ea necessaria est ad huiusmodi felicitatem promovendam, ad quem finem perse loquendo nihil conducit potestas ligandi subditos extra territorium existentes, cum transgressio, quæ fit extra territorium Legem ferentis, ejus Reipublicæ nullum inferat damnum. Alia ratio est præcepti, hoc enim subditum obligat, etiamsi is extra territorium præcipientis existat, quia ultimò respicit privatam felicitatem subditi, cui expedit, ubique locorum obligari posse; & ideo obligatio præcepti inhzret ossibus illius. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. constr. 6. num. 63.*

XI. Planè

XI.

Planè aliquando Legum civilium vis etiam ad subditos absentes extenditur, si enim abiens in territorio ponat actionem prohibitam, vel non ponat actionem præceptam, perinde delinquit in Leges territorii, ac si corpore præsens esset, quia licèt physicè abiens sit, moraliter tamen præsens esse censetur, cum transgressionem Legis in territorio suæ Reipublicæ consummet, quod sufficit, ut subditus Lege obligari possit; nisi enim Legislator certas actiones præcipere, vel prohibere posset subditis etiam extra territorium suum existentibus, non posset is commodis, & utilitati suæ Reipublicæ satis providere, ac proinde careret potestate necessariâ ad bonum, & felicem statum territorii. Sic si Lege tuæ Reipublicæ supplicium rotæ veneficio sit præstitutum, pœnam hanc incurris, licèt ex territorio alio venenum transiferis, quia moraliter deliquisse censeris in territorio tuæ Reipublicæ, cum flagitium ibi voluntate tuâ fuerit consummatum, alias sanè parùm prospectum esset disciplinæ publicæ, si subditis physicè absentibus offendere liceret quietem territorii, cum parùm intersit, utrum per causam physicam, vel moralem vincula tranquillitatis publicæ dissolvantur. Similiter si Lex omnibus reditum præcipiat, quos bello fortè Reipublicæ illato abesse contigerit, qui non revertuntur, cum reverti possent, in Legem hanc committunt, cum enim in territorio se non sistant præsentem, adeoque non ponant actionem præceptam, moraliter censentur delinquere in territorio, quia ibi censetur aliquis delinquere, ubi non facit, quod ibi facere deberet. Haunold. *ubi supra num. 58. & 72.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. 5. num. 16.*

XII.

Porro etiam subditi temporarij Legibus civibus illius Reipublicæ, ubi interim existunt, obligantur, quia ad gubernationem populi moraliter necessarium est; ut, qui eidem vel ad tempus se admiscerent, conformes se reddant ejus populi institutis, & ideo Reipublicarum Rectores non aliter peregrinis transitum, aut commorationem in suo territorio concedere censentur, quam si illi eorum jurisdictioni, & Legibus tamdiu se subjiciant, quamdiu ibidem

commorantur. Unde hoc ipso, quòd territorium alienum intrent, illius jurisdictioni, & Legibus se submittere intelliguntur. Sic lege, quâ privatis venatio interdicitur; aut propter caritatem annonæ prohibetur exportatio frumenti, etiam exteri obstringuntur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5.*

XIII.

Planè si talis Lex sit, quæ veram & propriè dictam subjectionem supponit, ea ad subditos temporarios haud pertinet, quia Leges non alios obligant, quàm quos Legislator vult obligare. Si autem talis Lex sit, quæ veram, & propriè dictam subjectionem supponit, Legislator vult tantum obligare subditos propriè & strictè dictos, in quos scilicet omnia jura summæ potestatis exercere potest, ad quam classem, ut per se manifestum est, subditi temporarij haud pertinent.

XIV.

Deinde nec illis Legibus tenentur exteri, quas sive observent, sive non observent, ad felicitatem Reipublicæ nihil facit, veluti sunt Leges, quibus cohibetur nimius vestium luxus; finis enim earum est præcavere, ne subditi verè tales cum præjudicio felicitatis publicæ facultatibus se exhauriant, cum intersit Reipublicæ cives, & subditos habere locupletes. Utrùm ergo subditi temporarii Leges illas observent, vel non, in ordine ad felicitatem territorii, ubi per breve tempus morantur, nihil facit; licet enim nimio vestium luxu bona sua dissipent, hoc tamen non cedit in præjudicium illius Reipublicæ, ubi interim existunt, sed alterius, cujus veri, ac propriè dicti sunt subditi; si tamen periculum subesset, ne & subditi verè tales paulatim ejusmodi Leges spernere incipiant, etiam peregrini illis se accommodare tenerentur.

XV.

Cæterum subditis temporariis accenseri haud possunt personæ legatorum, quia Jure Gentium perinde habentur, ac si non existent in territorio illius, in cujus Aula morantur, ac proinde Legibus civilibus alienæ Reipublicæ nequiquam tenentur. Unde nec in loco

loco legationis puniri queunt, etiamsi ibi delinquant, ut alibi dicitur.

XVI.

Multò minùs subditis temporariis annumerari possunt supremi Principes, si in alieno territorio existant, aut commorentur; ubicunque enim Rex existit, summam ille in suos subditos potestatem retinet: Ergo non fit subditus temporarius, cum implicet habere summam potestatem, & simul altiori potestati ejusdem Ordinis, & lineæ subiectum esse. Igitur jure merito Maria Regina Scotiæ noluit Angliæ Legibus se subdicere, etsi in Angliæ moraretur, testata, ut Tesmar. *Lib. 2. Cap. 2. §. 5. Lit. B.* ex Cambden. refert, *vel milles perire se malle, quam subditam se agnoscere, cui malè reponerent Angli, quamvis non originariam, temporariam tamen eam esse subditam, cum duo Principes absoluti quoad auctoritatem Regiam simul in uno Regno esse nequeant, quasi verò quidquam decedat Regiæ potestati, si Rex exterius in alterius Regis territorio existens Regiam auctoritatem, & potestatem in suos subditos retineat? Rectè Cels. de Jur. & Jud. Legat. Section. poster. num. 23. manet, inquit, una in unâ civitate potestas summa, quam alter in eam exercet, alter in ea habet quidem, sed non in eandem.*

XVII.

Cum igitur Legum civilium vinculo ille demùm constringatur, qui Legislatori subiectus est, ideo per se sequitur, ipsum Legislatorem suis Legibus directè neutiquam obligari, cum nemo sibi ipsi subiectus esse possit; si tamen Lex respiciat materiam summæ potestati, ac subditis communem, Legislator Lege suâ saltem indirectè tenetur; tanquam principalis pars communitatis politicæ. Hænnold. *cit. Contr. 6. §. 1. num. 54. Dn. Gletle ubi supra num. 9.*

XVIII.

Quòd si Leges Regni civiles actum aliquem irritum, aut irritabilem reddant, tunc interesse videtur, utrum id in favorem agentis, vel in ejus pœnam sit constitutum. Illo casu ejusmodi Leges etiam

etiam in actibus Regum privatis, quos cum subditis celebrant, locum habent. Sic si Rex in contractu emptionis ultra dimidium à subdito læsus sit, dubium mihi non est, quin eidem, si jus Romanum in Regno sit receptum, remedium *L. 2. Cod. de Rescin. vendit.* competat, quia Rex in dubio voluisse præsumitur, ut actus ipsius communem Legum regulam sequantur, ac proinde non aliter contrahendo subditis se obligare voluisse intelligitur, quam salvis juris remediis, quæ per communes Leges Regni privatis indulta sunt. Hoc autem casu arbitror, illas locum non habere, quia Leges pœnales, & coactivæ respectu summorum Imperantium vim suam exercere haud possunt, punitio enim, & coactio inter punientem, & punitum, cogentem, & coactum distinctionem supponunt realem, cum nemo se ipsum punire, aut cogere queat. *Grot. Lib. 2. Cap. 14. §. 2. & s.*

XIX.

Planè si ex circumstantiis appareat, quòd Reges actus suos, quos non ut Reges, sed privatorum instar cum subditis celebrant, à communibus Regni Legibus immunes esse velint, hoc casu utique aliud dicendum erit, cum nullâ necessitate eas sequi cogantur, ac proinde licèt contractus aliquis secundùm Leges Regni nullus, & irritus foret, si tamen Rex sciens, & volens contractum illum cum subdito ineat, contractus erit validus, modò ea habeat, quæ jus naturæ ad ejus valorem desiderat. Sic licèt Leges Regni ad validitatem contractûs emphyteutici fortè scripturam desiderarent, posset tamen supremus Princeps, si vellet, prædium suum, etiam non interveniente scripturâ, alteri in emphyteusin concedere, etsi de hæc ejus voluntate constaret, contractus non minùs esset validus, quàm si scriptura accessisset. *Grot. cit. loc. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 10. §. 4.*

XX.

Deinde neque personæ Ecclesiasticæ directè Legibus civilibus obligantur, cum à jurisdictione & potestate Principum sæcularium absolutè sint exemptæ. *Cap. 10. X. de Constit.* Si tamen non lædant immunitatem ecclesiasticam, sed materiam respiciant ecclesiasticis &

& laicis communem, & ad rectam Reipublicæ gubernationem pertineant, ejusmodi Legibus saltem indirectè obstringuntur, nam hoc ipso, quòd summi Pontifices personas ecclesiasticas in partem communitatis politicæ, & ad commercia cum Laicis admitti velint, etiam velle censentur, ut tales Leges civiles observent, qui enim vult unum, vult omnia connexa cum illo. Suarez *Lib. 3. de Legib. Cap. 34. per tot.* Haunold. *cit. Cap. 1. Contr. 6. §. 4. num. 80. & seqq.*

XXI.

Objectum Legum civilium sunt actiones humanæ omnes, quæ præcipi, prohiberi, aut permitti possunt. Præcipi possunt, soli actus possibiles honesti, & qui non nimis ardui, ac difficiles sunt. Excluduntur ergo primò actus naturæ viribus impossibiles, quia ad impossibile nemo obligari potest. Deinde actus inhonesti, & turpes, quia Lex vi essentia suæ debet esse regula honestæ operationis. Denique actus nimis ardui, ac difficiles, nisi enim Leges accommodatæ essent, fragilitati hominum, occasionem præberent moraliter certam frequentissimis transgressionibus formalibus, & hoc ipso à naturâ Legum deflecterent, quia plus incommodi, quàm commodi afferrent Reipublicæ, ac proinde ita demum vim obligandi habent, si latæ sint ad humanum modum, & cum sensu imbecillitatis humanæ. Planè necessitate Reipublicæ exigente etiam actus ardui, ac difficiles, & cum certo periculo mortis conjuncti præcipi possunt, cum communitas politica non possit esse destituta potestate moraliter necessariâ ad sui conservationem, ac proinde si necessitas exigat, ut actus aliquis difficilis, & per se cum periculo mortis conjunctus præcipiatur, potest ille præcipi. Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 30. num. 4. & 5.*

XXII.

Possunt autem Legibus civilibus non tantùm actus justitiæ, sed & aliarum virtutum moralium præcipi, quia finis earum Legum in naturali stat felicitate politicæ communitatis, qui finis obtineri non potest, nisi pleræque virtutes in communitate floreat, omnes tamen omnium, & singularum virtutum actus Legibus civilibus præ-

B b

cipi

cipi haud possunt, tum quia Lex humana debet esse moderata, & de re moraliter possibili universae communitati, saltem pro majori parte; tum quia ad finem Legis humanae non sunt necessarii omnes actus omnium virtutum, mensura autem potestatis ex fine illius sumenda est. Suarez *dict. Lib. 3. Cap. 12. à num. 7.*

XXIII.

Prohiberi ex adverso possunt non tantum actus turpes, & inhonesti, sed etiam indifferentes, imò & qui per se, ac in sua specie honesti sunt, si in certis circumstantiis bono publico non conducant, aut fini per Legislatorem intento adversentur. Sic licet per se bonum sit administrare justitiam, jus tamen Romanum prohibet, ne administraretur die feriato *L. 7. & ult. Cod. de feriis.* Suarez. *dict. Cap. 12. num. 18.*

XXIV.

Permitti denique possunt Lege civili non solum honesta, & indifferentia, sed inhonesta quoque, si fragilitas hominum lenitatem hanc postulet, vel ejusmodi permissio necessaria sit ad evitandum majus malum, quia propterea Lex non approbat ipsum actum turpem, sed impunitatem saltem tribuit in foro externo, quod malum non est, cum Legislator civilis non teneatur necessariò delicta in omnibus circumstantiis punire, imò nequidem omnia vitia contra omnes virtutes prohibere possit, omnia enim vitia cavere non est omnium, nec multorum, sed perfectorum; Lex autem civilis accommodata esse debet communitati humanae secundum naturalem conditionem spectata. Suarez *cit. Cap. 12. num. 12.*

XXV.

Forma Legis civilium duplex est, interna & externa. Interna consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguuntur tum à jure naturæ, tum à jure Gentium, quæ differentiæ facillè ex his, quæ suo loco de utroque jure dicta sunt, erui potest. Externa verò stat in eorum promulgatione, sine qua Lex nulla intelligi potest, cum ci- tra

tra eam non possit habere rationem communis regulæ. Tametsi igitur in publico Regis, aut Optimatum concilio decreta, & conscripta sit, vim tamen obligandi non habet, priusquam communitati fuerit promulgata. Suarez *diçt. Lib. 3. Cap. 16. num. 1. & 2.* Jure Romano quidem necesse est, ut promulgatio in singulis fiat provinciis, nec ad universalem Legis efficaciam satis est, si tantum in Metropoli sit promulgata *Nov. 66. Cap. 1.* quæ licet de Legibus testamentariis tantum loquatur, ob generalitatem tamen Rubricæ communi peritorum consensu ad omnes Leges civiles extenditur, ex naturâ autem rei etiam in Republicâ ex pluribus provinciis conflata unam promulgationem in Metropoli factam sufficere existimat Suarez *diçt. Cap. 16. num. 14.*

XXVI.

Effectus Legum civilium est obligatio, quam statim, ac promulgatæ sunt, producant, nisi aliud tempus, ex quo obligare debeant, vel ab ipso Legislatore fuerit expressum, vel jure communi Reipublicæ, sive scripto, sive non scripto determinatum, prout jure Romano tempus bimestre post promulgationem constitutum legitur *in cit. Nov. 66. Cap. 1.* Ratio est, quia Lex postquam per promulgationem essentielle suum complementum accepit, statim agere potest, nisi virtus ejus aliunde impediatur: Ergo si aliud tempus non sit determinatum, quasi agens naturale statim etiam agit. Planè licet Lex sufficienter promulgata, si ejus virtus non fuerit suspensa, & obligatio ad certum tempus dilata, statim obligare incipiat, non tamen simul, & in eodem momento obligat in toto territorio, pro quo fertur, sed successivè, & intra tempus moraliter sufficiens, ut notitia Legis, & promulgationis factæ per totum territorium diffundatur; uti enim ad obligationem proximam Legis per se necessaria est ejus notitia, ita ad obligationem remotam saltem necessarium erit, ut per se loquendo possit devenire in notitiam. Est autem moraliter impossibile, ut factâ promulgatione in uno loco statim omnes Reipublicæ subditi illius notitiam habere possint. Latè Suarez *cit. Lib. 3. Cap. 17.*

XXVII.

Obligant autem Leges civiles si iustæ sint, non tantum pro foro externo, sed & interno, seu conscientia, cum potestas obligandi in conscientia omnino necessaria sit ad congruam, & convenientem gubernationem Reipublicæ politicæ, si enim Leges civiles non nisi sub pœnâ temporali à Legislatore infligendâ obligarent, pauci forent, qui eas observarent, sed plerique pœnas impositas vi, aut fraude eluderent. Accedunt textus Sacræ Scripturæ *ad Romanos 13.* & *Divi Petri Epist. 1. Cap. 2.* Vid. Suarez *sapè cit. Lib. 3. Cap. 21.*

XXVIII.

Excipitur Lex fundata in præsumptione alicujus facti, qualitatis, aut circumstantiæ pro hoc, vel illo casu particulari, quæ non obligat in conscientia, si factum illud aut circumstantia non subsit, quia fundamentum, & finis adæquatus Legis cessat. Sic Lex, quæ jubet obsequi sententiæ judicis, non obstringit in conscientia, si certò constet, sententiam esse injustam, quia fundatur in præsumptione, quòd sententia sit iusta. Aliud dicendum, si Lex fundata sit in præsumptione, seu potius in morali certitudine universalis periculi, tunc enim obligat in conscientia, licet in casu particulari cesset periculum, quòd Lex avertere intendit, quia fundamentum Legis non tollitur, cum semper verum sit dicere, actum esse periculosum, licet non eveniat effectus. Sic Lex quæ prohibet habere plura officia Reipublicæ propter vitandum incommodum indebitæ administrationis obligat etiam illum, in quo tale incommodum cessat, eòquòd ad illa perfectissimè administranda sufficiat, quia Leges humanæ attendunt ad ea, quæ frequentius solent contingere, quòd satis est, ut generaliter obligent. Confer. P. Suarez *sapè alleg. Lib. 3. Cap. 23. num. 6. & seqq.* & Clariss. Dn. P. Pichler *ad Tit. Jur. Cap. de Constit. §. 4. num. 39.*

XXIX.

Quamvis autem nequeat in universum determinari, utrum Lex in præsumptione alicujus facti, vel universalis periculi fundata sit, sed

sed id partim ex verbis, & materia, partim ex usu, & mente peritorum sit desumendum, si tamen Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam unice obnoxiam periculo nocumenti privati, vel circumstantiam, aut qualitatem respiciat, quæ unice concernit bonum privatum singulorum, censetur esse in præsumptione facti fundata, quia finis ejus unicus, & adæquatus est, ut vel bonum particulare promoveatur, vel damnum singulare avertatur. Si verò Lex actionem aliquam prohibeat, tanquam obnoxiam periculo nocumenti publici, vel via esset eludendæ Legis, si obtentu cessantis periculi deflectere liceret à normâ Lege præscriptâ, tunc Lex censetur esse fundata in præsumptione periculi universalis. Ratio prioris est, quia finis primarius Legis esse videtur, consulere bono publico, ac per consequens commune periculum, non casus particulares respexit; posterioris verò, quia non est prudenter credibile, quòd Legislator ferre velit Legem imperfectam, & bono publico parum, aut nihil proficuum, qualis esset, ejus dispositionem callidâ machinatione eludere liceret. Ita Dn. Gletle *Part. 1. Pandect. Quest. 3. num. 6. & seqq.* quæm sequitur Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 1. num. 152. & seqq.*

XXX.

Dubium est, an, & quatenus in conscientia obligent Leges pœnales? & quidem primò, utrum obstringant ad actum, vel omissionem actus? *1.* Interesse, utrum sint pœnales puræ, vel mixtæ, & si mixtæ utrum sint mixtæ verbis conjunctivis, vel disjunctivis. Lex civilis pœnalis pura, aut disjunctivè mixta non obligat in conscientia ad actum, vel omissionem actus; qui enim solius pœnæ mentionem facit, aut sub disjunctione tantum actum præcipit, vel prohibet, non sufficienter declarat, quòd determinatè ad actum, vel omissionem actus velit obligare: Ergo obligare velle non censetur, tum quia in dubio pars mitior, & benignior præferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit apertius, facienda est interpretatio: omnis quidem pœna supponit culpam, at non necessario supponit culpam Theologicam, sed contenta est culpâ civili, & politicâ: alia ratio est Legis Canonice, quæ pœnam minatur spiritualem, quia pœna suspensionis,

interdicti, vel excommunicationis infligi non potest, nisi præcesserit culpa Theologica. Planè aliquando ex materiâ Legis colligi potest, quòd Legislator etiam civilis in conscientiâ obligare velit ad actum, vel omissionem actûs, licèt expressis verbis eundem non præcipiat, aut prohibeat, sed solam pœnam comminetur, veluti si materia Legis pertineat ad pacem, & tranquillitatem Reipublicæ conservandam, vel ad magnum incommodum avertendum, & sine obligatione conscientix spes exigua sit, obtinendi finem à Lege intentum, eò quòd fortè boni æquè, ac mali in materiam illam admodum proni, & proclives sint; nam tali modo Legislator obligare velle præsumitur, qui magis convenit, & conducit salutem, atque tranquillitatem Reipublicæ. At in ejusmodi circumstantiis magis convenit, & conducit salutem Reipublicæ, si subditi etiam in conscientiâ obligentur: Ergo &c. Confer. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 4. num. 9. & 12.* P. Haunold *de J. & J. Tom. 1. Tract. 1. Cap. 1. Contr. 5. num. 46. & 47.*

XXXI.

Quod si lex pœnalis conjunctivè mixta sit, illa, nisi de contrariâ intentione Legislatoris aliunde constet, in conscientiâ obligat ad actum, vel omissionem actûs; potest enim legislator etiam civilis obligare in conscientiâ: Ergo si actum absolutè præcipiat, vel prohibeat, ad illum ponendum, vel omittendum etiam obligat in conscientiâ, quia absolutè præcipiendo, vel prohibendo satis declarat, quòd hoc modo obligare velit. Certè, si nulla pœna adjecta esset, ejusmodi lex obligaret in conscientiâ ad actum, vel omissionem actûs: Ergo obligat etiam, si pœna sit adjecta, quippe, quæ non eo fine adjecta est, ut obligatio Legis minuatur, sed ut magis stringatur, & exasperetur. Suarez *cit. Lib. 5. Cap. 3. num. 6. & seqq.* P. Haunold. *ubi supra num. 45.*

XXXII.

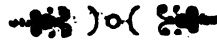
Secundò dubium est, an, & quatenus Leges civiles pœnales obligent ad pœnam? &c. Interesse, utrum pœnam immediatè determi-

terminet, & infligat ipsa lex, quæ latæ sententiæ vocatur, vel eandem relinquat determinationi, aut saltem condemnationi judicis, quæ ferendæ sententiæ nuncupatur. Pœna latæ sententiæ vel tantum impedit acquisitionem juris novi, vel privat jure jam quæsito. Prior etiam ante sententiam judicis stringit à tempore commissi criminis; Respublica enim est jurium, ac bonorum suorum domina; Ergo non minus, quam quilibet privatus rei suæ Legem dicere, ac per consequens in pœnam delicti constituere potest, ut transgressor nullum ad ejusmodi bona communia habeat accessum. Posterior verò ante sententiam judicis declaratoriam non obligat, quia, ut supra dictum est, Leges accommodatæ esse debent fragilitati humanæ: esset autem nimis durum, si quis post admissum delictum statim sui accusator, & pœnæ ab ipso jure latæ in conscientia executor esse cogeretur, quod tamen de solis pœnis temporalibus; non spiritualibus, ut quæ nostri fori non sunt, intellectum volumus. Confer. P. Suarez *cit. Lib. 5, Cap. 7. & 8.* Dn. Gletle *in J. F. Lib. 1. Tit. 2. Cap. 4. §. ult. à num. 10.* Dn. P. Schmier *de Jur. Legal. Cap. 1. à num. 139.*

XXXIII.

Non minus dubium est, an, & quatenus Leges irritantes in conscientia obligent? Interesse, utrum lex actum irritet in odium, & pœnam agentis, vel in ejus favorem, aut ob commune bonum. Si in odium, & pœnam agentis, applicari debent ea, quæ paulò ante de Lege pœnali in genere dicta sunt. Si verò actum irritum declaret, propter privatum, aut commune bonum, porro refert, utrum annexam habeat expressam, vel tacitam prohibitionem, vel non. In hoc casu obligat in conscientia ad omittendum actum prohibitum. Hoc autem casu non obligat quidem ad omittendum actum, obstringit tamen etiam ante sententiam, ut ex actu invalido nullum commodum, vel emolumentum percipere liceat. Sic non peccat quidem, qui testamentum condit debitis solemnitatibus destitutum, interim tamen hæres in tali testamento scriptus non potest hereditatem tutâ conscientia retinere; licet eisdem abudum fuerit per sententiam abjudicata. Confer. Dn. P. Schmier *cit. Cap. 1. à num. 175.*

XXXIV.

XXXIV.

Contraria Legum civilium sunt modi, quibus iterum cessant. Cessant autem tribus modis. Primò si causa finalis in totum, & absolutè cesset. Secundò si rursus abrogentur. Tertiò si in illis dispensetur.

§. II.

De Jure puniendi transgressores Legum.

S U M M A R I A.

- I. *Potestas puniendi fontes ad conservationem civilis societatis non minùs necessaria est, quàm potestas Legislatoria.*
- II. *Definitur pœna, & explicatur definitio.*
- III. *Rejicitur definitio Grotiana.*
- IV. *Dividitur pœna primò in ordinariam, & extraordinariam.*
- V. *Secundò in capitale, & non capitale.*
- VI. *Jus natura non tantùm dicitur, licitum esse punire fontes, sed etiam precipit, nisi adsit justa pœnam remittendi causa.*
- VII. *Ille demum punire potest, qui in delinquentem publicum habet Imperium.*
- VIII. *Propter delictum alienum nemo puniri potest.*
- IX. *Effectus tamen pœna quandoque in consequentiam ad alios innocentes pertingit.*
- X. *Interdum etiam occasione delicti alieni alius damnum sentire potest.*
- XI. *Qui particeps est delicti alieni, is haud dubiè puniri potest.*
- XII. *Propter delictum universitatis, in corpore, & bonis propriis non nisi illi puniri possunt, qui in crimen consenserunt, aut impium decretum sunt executi.*

XIII. *Pœna*

- XIII. *Pœna ob delictum universitatis non amplius exigi potest, si illi sint extincti, qui in delictum consenserunt.*
- XIV. *Obligatio tamen reparandi damnum injustè illatum perdurat.*
- XV. *Non possunt ab hominibus puniri actus peccaminosi interni, nisi voluntas peccandi ad actus externos processerit.*
- XVI. *Deinde pœna humana non subjacent leviores lapsus.*
- XVII. *Porro nec puniri solent ab hominibus actus oppositi illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudias.*
- XVIII. *Quomodo pœna differat à vindictâ.*
- XIX. *Adducitur finis pœna tum intrinsecus, tum extrinsecus, qui posterior triplex est.*
- XX. *Qui punit, honestum finem intendere debet, non in solo ejus, quem punit malo acquiescere.*
- XXI. *Quisnam sit effectus pœna tum ex parte puniti, tum ex parte punientis?*
- XXII. *Causa impellens ad peccandum plerùmque non est ipsa malitia peccati, sed vel impetus declinandi malum, vel appetitus alicujus boni.*
- XXIII. *Causa, qua in genere à peccando retrahere debet, est malitia peccati.*
- XXIV. *Idoneitas persona ad ponderandas causas avertentes, & reprimendos affectus impellentes desumi solet ex aetate, sexu &c.*
- XXV. *Recensentur circumstantia delicti ex Lib. 16. §. 3. & seqq. ff. de Pœnis.*
- XXVI. *Pœna non debet esse major, quàm exigat mensura delicti, nec minor, quàm postulet ratio disciplina publica.*
- XXVII. *Si pœna arbitrio judicis relicta sit, humanitas exigit, ut is mitiorem eligat, nisi causa extrinseca accedat.*
- XXVIII. *Tollitur pœna tum præviâ morte rei, tum remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet.*

- XXIX. *Potest summus Imperans delinquenti veniam dare, quamvis delicto Lege certa pœna sit præfixa.*
- XXX. *Etiã in homicidio.*
- XXXI. *Ut autem pœna ex toto remittatur iusta requiritur causa.*
- XXXII. *Si ad totalem remissionem sufficiens non sit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur.*
- XXXIII. *Affinis pœna est vindicta.*
- XXXIV. *Describitur vindicta.*
- XXXV. *Vindictam ille demum sumere potest, qui nullius Imperio subiectus est.*
- XXXVI. *Ut vindicta iusta sit, requiritur, ut is, qui jus vindicandi habet, iustum ordinem servet, & modum non excedat.*
- XXXVII. *Deinde ut præcesserit injuria formalis.*

I.

Secundum, & juri ferendarum Legum connexum est jus puniendi transgressores legum, ut, quos virtutis amor à vitiis non retrahit, hos disciplinæ rigor coerceat; at, quàm pauci sunt, qui oderunt peccare virtutis amore? certè *Vulgus*, ut inquit Aristotel. *Lib. 10. Ethic. Cap. ult. non ita natum est, ut pudori obsequatur, sed ut metui, nec ut absterneat à pravis ob turpitudinem, sed ob supplicia, quæ nisi timenda forent, inefficax esset potestas legislativa.* Est ergo potestas puniendi fontes ad conservationem civilis societatis non minus, quàm potestas legislativa necessaria.

II.

Potest autem pœna in ordine ad propositum definiri, quòd sit malum autoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet, subdito sceleris ab eo commissi directè & immediate coercendi gratiã illatum. Placet singula definitionis verba exponere.

Dixi itaque primò *malum*, intellige physicum, seu tale, quòd dolorem infert, in quo pœna convenit cum aliis malis physicis, veluti

veluti morbo, grandine, incendio ex fulmine orto &c. quæ rationem pœnæ saltem humanæ non habent, licet rationem pœnæ divinæ habere possint, & sæpè habeant.

Dixi secundò, auctoritate illius, qui summam in societate civili potestatem habet, ut excludantur castigationes, quas vel natura, vel Lex civilis quibusdam privatis, velut parentibus, dominis &c. permittit, quæ hujus loci non sunt, cum delicta liberorum, & servorum non tanquam ministri publici summi Imperantis, sed ex auctoritate duntaxat privatâ coerceant. Deinde excluduntur etiam pœnæ, quas Deus tanquam supremus judex vivorum, & mortuorum sceleratis infligit, quæ pariter nostræ dispectionis haud sunt, nam per summam potestatem non intelligimus supremum Jus Dei, sed solam potestatem politicam in cœtum hominum perfectum, civilis societatis vineulo confociatum.

Dixi tertio, subdito; qui enim nullo modo alteri subjectus est, is ab eo puniri haud potest, cum punitio necessariò ex parte punientis jus superius, ex parte autem puniti subjectionem supponat. Unde inter viventes in statu naturali pœna locum non habet, sed tantum vindicta, quæ, ut in progressu videbimus, multum differt à pœnâ. Utrum autem aliquis subditus sit perpetuus, vel temporarius, nihil in proposito interest.

Dixi quartò, sceleris ab eo commissi, nemo enim propter delictum ab altero commissum puniri potest; obligatio enim ad pœnam ex delicto venit, delictum autem est personale, quia ortum habet ex voluntate, qua nihil est magis proprium, & minus communicabile. Aliam rationem assignat JCtus in *Lib. 20. ff. de Pœn.* scilicet, quod pœna statuatur in emendationem hominum, qui firmis non videatur obtineri per punctionem innocentis. At hæc ratio vera non est; vel enim JCtus intelligit emendationem aliorum hominum, vel ipsius delinquentis. Si aliorum hominum, videtur exemplum etiam statui posse extra personam delinquentis in tali persona, quæ delinquentem tangit, jam enim per hoc alii absterrentur ab ejusmodi delicto committendo. Si ipsius delinquentis, ut JCtus tenuisse putant Ziegler, Hennig, & Puffendorf; non video, cur non etiam hoc casu emendatio obtineri possit per punctionem

tionem innocentis, si ille sciat propter suum delictum alium sibi charum puniendum esse. Grot. *Lib. 2. Cap. 21. §. 12.*

Dixi denique ultimò, sceleris commissi directè, & immediatè coercendi gratià, ut excludatur tortura, quæ non habet rationem pœnæ, quia directè, & immediatè non adhibetur ad puniendum delictum, de quo nondum constat, utrum ab eo, qui torquetur, commissum sit, vel non, sed ad extorquendam confessionem, ut eâ habitâ deum promerita pœna dictari, & irrogari possit.

III.

Aliter pœnam definit Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 1. num. 1.* scilicet quòd sit, *malum passionis, quod infligitur ob malum actionis*, quam definitionem videtur sumpsisse ex Isidor. *Orig. 5.* ubi *duplìciter*, inquit, *malum appellatur; unum quod homo facit; alterum quod patitur. Quod facit, peccatum est, quod patitur, pœna.* Ad malum passionis refert is etiam operas, quæ damnatis ad triremes, vel in opus publicum injunguntur, eò quòd ejusmodi operæ spectentur quatenus agenti sunt molestæ. Per malum autem actionis intelligit non tantum delictum commissionis, sed & omissionis, ut adeò sensus definitionis sit hic: *pœna est dolor illatus propter delictum.* Verum hæc definitio nimis generalis, & ideo à proposito aliena est; complectitur enim non tantum pœnam etiam divinam, sed & vindictam, quam par de pari sumit: nos autem agimus de pœna, quæ vi summæ potestatis politicæ subdito inferitur.

IV.

Dividitur primò in pœnam ordinariam & extraordinariam. Ordinaria dicitur, quæ ab ipsâ Lege determinata, ac definita est. Extraordinaria verò, cujus determinatio pro circumstantiarum diversitate judicis arbitrio relicta est, unde & arbitraria vocatur.

V.

Dividitur secundò in capitalem, & non capitalem. Capitalis est, quæ vitam adimitur, quò pertinet decollatio, suspendium, supplicium rotæ, pœna ignis &c. Non capitalis verò, quæ salvâ vitâ, vel

vel corpus affligit, vel famam, aut bona aufert, quò pertinet abscissio membri, condemnatio ad triremes, fustigatio, pœna infamiz, confiscatio bonorum.

VI.

Causa efficiens pœnz duplex est, remota, & proxima. Remota est Jus naturæ, quod non tantum dicitur, licitum esse, punire fontes, ut putat Grot. *cit.* §. 1. num. 2. sed etiam præcipit, non quidem absolute, sed sub conditione, nisi adsit justa pœnam remittendi causa, alias sanè non posset civilis societas subsistere, si, qui Rempublicam regunt, non tenerentur nocentes punire; nemo enim amplius securus foret, committerentur passim furta, rapinæ, cædes, &, ut paucis absolvam, quasi diluvium malorum sequeretur. Dispar est ratio vindictæ, quæ jure naturæ in statu naturali viventibus quidem permittitur, non verò præcipitur, cum quivis injuriam sibi illatam, si velit, remittere possit.

VII.

Causa proxima est is, qui punit. Potest autem ille demum punire, qui in delinquentem publicum habet Imperium, facultas enim pœnz infligendæ supponit jus in personam delinquentis, ut, si nolit sententiæ vindici spontè obsequi, ad fatalem obedientiam vi Imperii compelli possit. Deinde facultas puniendi per se ordinatur ad utilitatem publicam: Ergo fundari debet in potestate publicâ; talis enim est potestas, qualis est finis, quia potestas fini proportionata esse debet: Ergo cum finis sit publicus, etiam potestas publica esse debet. Et sanè non expediebat jus pœnz infligendæ privatis competere, propter gravissima mala, & incommoda, quæ sequerentur in Republicâ. Neceffe igitur est, ut, qui punire vult, potestate publicâ sit munitus. Unde fallitur Grot. qui *cit.* Cap. 20. §. 3. num. 1. scribit, *dicitare quidem rationem, maleficiam posse puniri, non autem quis punire debeat, nisi quòd satis indicet natura, convenientissimum esse, ut id fiat ab eo, qui superior est, non tamèn ut omnino hoc demonstraret esse necessarium, nisi vox superioris eo sumatur sensu, ut is, qui male egit, eo ipso se quovis alio inferiorem fecisse, & quasi ex*

C c 3 homi-

hominum censu in censum bestiarum, qua homini subjacent, destruisse censeatur.

VIII.

Subiectum pœnæ sunt soli delinquentes, qui non deliquit puniri haud potest, nam pœna est coercitio delicti, delictum autem personam delinquentis non egreditur: Ergo nec pœna ejus personam egredi potest. Unde nec liberi propter peccata parentum, nec parentes propter peccata liberorum puniri queunt, ac per consequens nullâ ratione exouari potest, quod *in L. 5. Cod. ad Leg. Jul. Majest.* dicitur, *debuisse paterno perire supplicio, in quibus paterni criminis metuantur exempla*; cum enim Legislator humanus non sit dominus vitæ suorum subditorum, non potest talis metus incertus sufficere ad mortem inferendam innocentibus. Non ignoro quidem, quòd Deus in Lege Hebræis data paternam impietatem in posterum se vindicaturum minatus sit. At alia est ratio Dei, alia hominum; Deus enim in vitam nostram plenissimum dominium habet, quam tanquam munus suum, etiam nullo antecedente peccato, quovis tempore cuivis pro suo beneplacito auferre potest. Homo autem in vitam alterius hominis dominium non habet, & ideo non aliter eandem auferre potest, quàm, si gravis culpa, & quidem, quæ personæ sit propria, præcesserit, velut eadem Lege divinâ cautum est, sic enim *Deuter. 24. vers. 16.* dicitur: *Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.*

IX.

Quamvis autem propter delictum alienum nemo puniri possit, effectus tamen pœnæ quandoque in consequentiam etiam ad alios innocentes pertingit. Sic si bona parentum propter crimen perduellionis confiscentur, in consequentiam etiam liberi sentiunt damnum, sed id propriè pœna non est, quia bona illa tunc demum liberorum futura fuissent, si à parentibus usque ad mortem fuissent conservata. Sic etiam si universitati propter delictum auferantur privilegia, & alia jura, ac commoda, quæ habuit, damnum singuli, etiam innocentes sentiunt sed in tali re, quæ ad ip-
los

fos non pertinebat, nisi per universitatem. *Grot. Cit. Lib. 2. Cap. 21. §. 10.*

X.

Interdum etiam occasione delicti ab altero commissi alius damnum sentire potest, veluti si is, qui pro delinquente fidejussit, solvere cogatur. At tale damnum non habet rationem pœnæ, quia causa illius proxima, & per se, non est delictum, sed fidejussio; sicut enim qui pro emptore fidejussit, non tenetur ex empto, ita etiam, qui pro delinquente fidejussit, non tenetur ex delicto, sed ex fidejussione, & ideo malum, quod sufferre debet, non ex delicto alterius mensuram accipit, sed ex potestate, quam ipse in promittendo habet: Unde cum nemo Dominus sit vitæ, & membrorum suorum, sed tantum custos, & quasi usufructuarius, nemo pro altero ad pœnam mortis, vel mutilationis fidejubendo se obligare potest. *Grot. cit. Cap. 21. §. 11.*

XI.

Planè qui particeps est delicti alieni, is haud dubiè puniri potest, non propter delictum alienum, sed proprium; sic qui crimen jubent, qui consensum adhibent, qui adjuvant, qui receptum præstant, aliòve modo in ipso crimine participant, qui consilium dant, laudant, assentantur, qui vi officii tenentur vetare, & non vetant, injuriam, patienti opem ferre, & non ferunt, delictum manifestare, & non manifestant, hi omnes puniri possunt, si in ipsis talis sit malitia, quæ ad pœnæ meritum sufficiat. *Grot. cit. Cap. §. 1.*

XII.

Si igitur universitas delictum admiserit, in corpore, & bonis propriis non nisi illi puniri possunt, qui in crimen consenserunt, vel impium decretum sunt executi, qui autem extra omnem sunt culpam, etiam sunt extra pœnam, licet & ipsi in consequentiam damnum sentiant, si ea, quæ non nisi per universitatem habent, eidem propter admissum delictum auferantur. *Cæterum non aliter*

ter ipsa universitas dicitur delinquere, quam si illi, qui jus suffragii habent, in Senatu, aut concilio generali fuerint congregati, & major eorum pars scelus decernat, secus tantum delinquant, & puniuntur singuli de universitate, non ipsa universitas, ut corpus, nisi ipsa non prohibendo, cum prohibere potuisset, in partem delicti venerit, qui enim scit, subditos suos delinquere, & prohibere potest, non tamen prohibet, is ipse delinquit. Grot. *diff. Cap. 21. §. 2.* & 7. add. Losæ. *de Jur. Universit. Part. 4. Cap. 1. num. 14.*

XIII.

Quæsitum est, utrum pœna ob delictum universitatis semper exigi possit, etiamsi illi, qui peccarunt, jam extincti sint? Dixeri forte, universitatem semper puniri posse, tametsi nullus eorum, qui in scelus consensere, amplius superfit, eò quod idem corpus semper maneat, quamdiu durat universitas, tametsi in locum eorum, qui decesserunt, alii successerint. At contrarium omnino tenendum est, nam quædam dicuntur de universitate primò, & per se, ut habere ærarium, Leges, jura, privilegia &c. quæ immediatè toti, quæ tali competunt, quædam verò derivatione à singulis, ut cum universitatem doctam, fortem, benè, vel malè moratam dicimus, quæ plurimos habet tales. Ex hoc genere etiam est delictum, primò enim, & per se convenit singulis, ut animum habentibus, quem universitas per se non habet. Extinctis ergo illis, per quos delictum in universitatem derivabatur, ipsum quoque delictum extinguitur, ac proinde & pœnæ debitum, quod sine delicto non potest consistere. Alia est ratio honorum, & præmiorum, quæ etiam propter merita majorum alicui decerni possunt, beneficii enim talis est natura, ut sine injuria in quemvis conferri queat, at pœna, ut justa sit, peccantem egredi non debet. Equidem Deus quandoque peccata parentum in nepotibus & pronepotibus puniit. Sed Deus tanquam supremus Dominus vitæ, & necis, homini vitam eripere potest, quando ipsi placet, homo autem mihi vitam citra meum delictum auferre nequit. Deinde Deus quandoque posteris vitam eripit non tam propter peccata parentum, quam propria, ita ut peccata parentum tantum sint causa impulsiva, *sape enim,*

enim, inquit Sr. Augustin. *late culpa; ubi non latet pena.* Confer. Grot. *supra cit. Cap. 21. §. 8.*

XIV.

Planè quamvis universitas non possit amplius puniri, si omnes illi sint extincti, qui in delictum consensere, obligatio tamen reparandi damnum injustè illatum perdurat, quia non tantum personas delinquentes, & illis mediantibus universitatem, sed & bona universitatis afficit, quo onere affecta manent, tametsi delictum morte delinquentium sit extinctum; ut autem pena inferri possit, necesse est, ut non tantum delinquentis, sed & ipsum delictum etiamnum existat, cum pena sit coercitio delicti, quod autem non amplius est, coerceri nequit, ac per consequens, si delictum universitatis morte delinquentium sit extinctum, illa quidem amplius puniri haud potest, manet tamen obligata ad damnum injustè illatum reparandum.

XV.

Objectum pœnz sunt delicta, quæ ab hominibus puniri possunt, & solent. Non possunt autem, vel saltem non solent ab hominibus omnia peccata puniri. Sic primò puniri non possunt actus peccaminosi interni, *cogitationis pœnam*, inquit Jctus in *L. 18. ff. de Pœn. nemo patitur.* Planè si voluntas peccandi ad actus externos processerit, dubium non est, quin pœnz locus sit. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 20. §. 18.*

XVI.

Deinde pœnz humanæ non subjacent leviores lapsus; ea enim est naturæ humanæ fragilitas, ut ab ejusmodi minimis vix quisquam immunis sit, cum septies in die etiam justus cadat, ex quo tamen Grot. *cit. Cap. §. 19.* malè, & contra veritatem Catholicam infert, dubitari posse, utrum hæc rectè, & propriè peccata dicantur, cum libertatem, quam in specie habere videntur, in sua generalitate consideratà non habeant: falsum etiam est, quod mox subjicit, esse

D d

quæ-

quandam, que saltem certis personis ob temperamentum suum, quod etiam in animum transit, sint inevitabilia, major quidem unius hominis præ altero proclivitas in hoc, aut illud vitium ex temperamento provenire potest, at non propterea excusatur, si peccet, imploretur gratia divina, que nemini deest.

XVII.

Porro puniri non solent illi actus, qui oppositi sunt illis virtutibus, quorum natura omnem coactionem repudiat, ut sunt misericordia, liberalitas, gratiæ relatio. Ita Seneca *Lib. 7. de benefic. Cap. 7.* ingrati vitium impunitum esse debere ait, addita hac ratione: *cum res honestissima sit, referre gratiam, desinet, honesta esse, si necessaria est.* Ubi tamen per ingratum illum tantum intelligit, qui pro beneficio non repondit beneficium, non autem illum, qui pro beneficio etiam injuriam infert. Grot. *ubi supra §. 20.*

XVIII.

Forma pœnæ consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur à vindicta, que potissimum in eo sita est, quod in statu naturali quis injuriam sibi illatam vindicare queat, pœna autem non ab aliq. infligi potest, quam ab eo, qui publicam habet potestatem, & Imperium in personam delinquentis.

XIX.

Finis pœnæ duplex est, intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus consistit in eo, ut rectus ordo in societate civili conservetur, & quod extra ordinem prolapsus est, ad ordinem revocetur. Extrinsecus verò triplex vulgò assignari solet. Primus stat in utilitate ipsius delinquentis: alter in utilitate læsi, tertius denique in utilitate omnium. Utilitatem ipsius delinquentis respicit pœna, que eum tendit, ut ipsum meliorem reddat mendaci modo, qui est pœna contraria; cum enim omnis actio, præsertim verò deliberata, sit frequens quandam gignat sui proclivitatem, que ad alia habitus dicitur,

etur, ideo vitii, quamprimum fieri potest, admodum est illicop-
bra, quod fieri rectius nequit, quam si dolere quodam sublegon-
te saporem amittant dulcedinis. Utilitatem, licet respicit poena, que
eo tendit, ut ne is posthac tale quid patietur, sive ab obdona, sive
ab aliis. Ne ab obdona malum patietur, tribus modis curari po-
test. Primò si is tollatur è medio: deinde si viros necedirei ali-
mantur: postremò si malo suo dedoceatur delinquere, quod cum
emendatione conjunctum est. Ne verò ab aliis ledatur, obtinetur
punitioe aperta, & conspicua, que ad exemplum pertinet. Uti-
litatem denique omnium respicit poena, que eo tendit, ut ne is,
qui unum tale, alios quosque ledat, neque alii impunitate illecti
aliis quibusvis nocent. Illud rursus fit vel tollendo reum è me-
dio, vel debilitando, aut confringendo, ne nocere queat, vel
emendando. Hoc autem iterum obtinetur ex suppliciis conspicu-
is. Confer Gror. Japè civ. Cap. 20. §. 6. & Jegg. & Puffendorf, Lib. 2.
Cap. 3. §. 7. & Jegg.

XX.

Qui igitur punit, honestum finem intendere debet, non in
solo ejus, quem punit, malo acquiescere, ut Vitell. apud Tacit.
Lib. 3. Histor. Cap. 39. fecit, qui se parvisse debitos spectare inimici manu
se jactabat; qui enim ita punit, ut nihil nisi malum alterius inten-
dat, contra charitatem proximi agit, & actum odii, non justitiæ
vindictivæ exercet, licet poena in se spectata justa foret, nemo enim
virtutem exercet, nisi qui etiam ex motivo virtutis agit.

XXI.

Effectus poenæ alius est ex parte puniti, alius ex parte punien-
tis. Ex parte puniti hunc operatur effectum, quod delictum sit
extinctum, adeo ut, licet forte sententiæ judicis insit etidem po-
na fieri illam, quæ delicto suo sit pro merito, repeti tamen non
possit, cum publica utilitas haud patietur, ut auctoritas res ju-
dicatæ evertatur. Ex parte punientis verò refert, utrum is pœ-
nam condignam intulerit, vel non. Illo casu satisfecit obligationi;

quâ Republicæ tenetur. Hoc autem casu porro interest, utrum interrogaverit penam mitiorem, quam reus sit promeritus, vel graviores. Si mitiorem, suo officio rectè fundus haud est, nisi penes eum fiet jus remittendi penam, & simul justa subsuerit causa. Si graviores, laesit is jus rigerolum, quod delinquens habet, ne ultra modum admitti puniatur.

XXII.

Ultra meritum igitur nemo est puniendus; sunt autem in merito tria examinanda. Primò causa, quæ impulit ad peccandum; Secundò causa, quæ retrahere debuit; Tertio denique idoneitas personæ ad considerandas causas impellentes, & retrahentes. Causa, quæ impellit ad peccandum, plerumque non est ipsa malitia peccati, nam vix quisquam gratis malus esse solet, aut si quem ipsa malitia propter se ipsam delectat, talis ultra modum humanum processit. Pars igitur maxima ad peccandum impellitur vel ab impetu declinandi malum, vel ab appetitu alicujus boni. Delicta, quæ ex metu alicujus mali, puta mortis, carceris, doloris, aut summe egestatis vitandæ causâ committuntur, minorem habent malitiam, quam quæ ex incontinentia voluptatis ergo committuntur, quia illa minus ex voluntario trahunt, quam hæc. Appetitus alicujus boni vel est veri boni, vel tantum imaginarii; vera bona extra virtutes, & earum actiones, quæ ad peccatum non ducunt, vel sunt delectantia, ut voluptas, honor, vel delectantium causâ, quæ vocantur utilia, ut possessionum abundantia. Imaginaria tantum, non vera bona sunt tum excellentia supra alios, quatenus à virtute, & utilitate sejungitur, tum vindicta, quæ eò foediora sunt, quò magis à naturâ abeunt. Hos tres appetitus S. Joann. Episs. 1. Cap. 2. vers. 16. ita expressit: *Omne, quod in mundo est, vel concupiscentia carnis est, vel concupiscentia oculorum, vel superbia vitæ.* Concupiscentia carnis complectitur voluptatum desideria, concupiscentia oculorum, habendi cupiditates, & superbia vitæ vanæ gloriæ confectionem, & iracundiam.

Causa, quæ in genere à peccando retrahere debet, est malitia peccati, sive adversus Deum, sive adversus se ipsum, sive adversus alios homines, quæ ultima eò major est, quò majus alteri inferat damnum: unde primum locum obtinent delicta consummata, alterum inchoata, in quibus tanto quidque est gravius, quò ulterius processit. In utroque genere eà eminet injustitia, quæ communem ordinem perturbat, ut est crimen læsæ Majestatis. Sequitur eà, quæ singulos tangit, ubi maxima est, quæ vitam spectat; proxima, quæ familiam, cujus fundamentum est matrimonium: postrema, quæ respicit res singulas expetibiles, sive directè eas subtrahendo, sive dolo malo causam dampni dando. Inter causas autem abstrahentes non tantum poni debet qualitas ejus, quod directè fit, sed & ejus, quod secuturum probabile est, ut in incendio, & aggere perfollo multorum etiam summæ calamitates, & mortes spectandæ sunt. Interdum ad injustitiam aliud insuper accedit vitium, puta impietas in parentes, ut in parricidio, inhumanitas in liberos, ut in infanticidio &c. Major quoque pravitas apparet, si quis sapius deliquerit.

XXIV.

Idoneitas personæ ad ponderandas causas avertentes, & reprimendos affectus impellentes desumi solet ex ætate, sexu, educatione, stupiditate, vel perspicaciâ ingenii, & circumstantiis actûs. Ita Grot. *sup. cit. Cap. 20. §. 29. 30. & 31.*

XXV.

Aliter & clarius Ctus in *L. 16. §. 2. & seqq. ff. de Pen.* ubi ait, primo considerandam esse causam, ut in verberibus, quæ impunita sunt, si à Magistro, vel parente moderatè sint illata, quia emendationis, non injuriæ gratiâ videntur adhiberi, puniuntur autem, eum quis per iram ab extraneo pulsatus est. Secundo personam tum ejus, qui fecit, tum ejus, qui pulsus est; aliter enim punitur, qui in domum, parentemve quis ausus est; quam qui in extraneum,

neum, aliter qui in Magistratum, quam qui in privatum; in cuius rei consideratione aetatis, quoque ratio habetur. *Tertio* locum, gravius scilicet supplicium meretur, qui in Ecclesia, vel palatio Principis delictum admisit, quam qui in privato. *Quarto* tempus, sic Jus Romanum gravius punit effractores nocturnos, quam diurnos *Li. 2. ff. de effractor.* *Quinto* qualitatem, sic graviorem meretur poenam homicidium dolosum, quam culpam lata commissum. *Sexto* quantitatem, sic furtum reiteratum, & magnum gravius punitur, quam primum, & parvum. *Septimo* denique eventum, graviore enim supplicio coercentur delicta consummata, quam inchoata.

XXVI.

Quantum igitur est delictum, tanta debet esse poena, non debet esse major, quam exigat mensura delicti, nec minor, quam postulet ratio disciplinae publicae, nec tamen propterea, ubi paria sunt delicta, semper etiam poena par esse debet, cum poena non praecise in se, sed cum respectu ad patientem sit consideranda, ac proinde licet nobilis, vel persona illustris ob idem delictum in speciem videatur mitius puniri, quam vilis, & ignobilis, si tamen utriusque poena consideretur cum respectu ad patientem, non unus graviorem, alter mitiorem, sed uterque aequalem poenam censetur sustinere, alias sane si eadem poena utrique inferretur, unus ob idem delictum gravius puniretur, quam alter. Sic vili ignominia tantum malum non erit, quantum est honorato, & multa, quae pauperem onerabit, eadem non onerabit divitem. Ex quo tamen perperam nonnulli inferunt, quod in interrogatione poenarum observetur proportio Geometrica, non Arithmetica; uti enim in emptione, & venditione pretium debet esse aequale merci, licet merx, & nummus alibi plus, alibi minus valeant, ita poena debet esse aequalis delicto, licet, quae respectu unius est aequalis, respectu alterius non sit aequalis. *Grot. ubi supra §. 33.*

XXVII.

Quod si poena arbitrio Iudicis relicta sit, humanitas exigit, ut is mitiorem eligat, nisi causa extrinseca excuset, quae interdum est

ingens periculum ab eo, qui deliquit, plerumque autem necessitas exempli. Nasci ea solet ex generalibus invitamentis ad delinquendum, quæ reprimi nequeunt, nisi acerbis remediis, inter quæ invitamenta præcipua sunt, facilitas, & consuetudo. Ob facilitatem committendi delicti Lex Hebræis data gravius puniebat furtum de pascuo, quam de domo, quia illud difficilius præcaveri potest, quam hoc. *Exod. 22. vers. 7. & 9.* Consuetudo facti, ubi scilicet aliquod vitium quasi in publicos mores transiit, detrahit quidem aliquid de culpa, & ideo in judiciis minore poenâ plecti solet, quia culpa in singulis minor est, ubi quis velut torrente similia peccantium fuit abreptus, si autem Lex sit ferenda, invalescens consuetudo facit, ut eisdem reprimendæ poena sit intendenda, nisi circumstantia temporis utrobique aliud requirat. Confer. *Grot. sapè cit. Cap. 20. §. 34. & 35.*

XXVIII

Contraria sunt modi, quibus poena tollitur. Tollitur autem vel ex toto, vel ex parte. Ex toto tollitur primo, si reus criminis ante inflictam poenam, naturæ debitum persolverit, nam morte delinquentis extinguitur delictum: Ergo etiam extinguitur poena, quæ est coercitio delicti. Aliquando tamen ob nimiam criminis atrocitatem, veluti perduellionis, latrocinii, veneficii &c. adhuc in cadaver animadverti solet. *Secundò* tollitur remissione factâ ab eo, qui jus remittendi habet. Potest autem ex natura rei is demum poenam remittere, qui summam in Republica potestatem habet, qui autem ab eo, penes quem residet summum Imperium, constituti sunt iudices, jus remittendi, seu ut vulgò vocant, aggratiandi non habent; possunt quidem illi, & etiam tenentur perpendere circumstantias delicti intrinsecas, ne quid durius, aut remissius constituent, quam causa deposcat, at ob causas merè extrinsecas, quæ non minuunt malitiam peccati, veniam delinquentibus dare haud possunt.

XXIX

Potest autem is, qui summam in civitate potestatem habet, delinquenti veniam dare, tamen delicto ab eo commisso. Lego, certa poena

pœna sit præfixa; potest enim Legis Auctor, si velit, totam Legem tollere, cum Legis humanæ ea sit natura, ut non tantum in origine, sed & in duratione à voluntate humanâ pendeat: Ergo multo magis relaxare potest vinculum Legis circa personam, aut factum singulare, manente de cætero Lege: Grot. *ubi supra* §. 24.

XXX.

Sunt, qui existimant, summum Imperantem in illis saltem delictis veniam dare non posse, quibus in Lege divinâ veteris testamenti pœna capitalis præfixa est, veluti est homicidium, quod *Levit. 24. vers. 17. Exod. 21. vers. 12.* morte puniri jubetur, eò quòd inferior Legem superioris abolere non possit. At contraria sententia verior est; nam pœnæ criminales à Deo in Lege veteri constitutæ non pertinebant ad Leges morales, seu naturales; tametsi enim jus naturæ jubeat, ut fontes puniantur, attamen genus, quantitatem, & qualitatem pœnæ non determinat; Ergò pertinebant ad Leges positivas, & judiciales pro commodo, & statu Reipublicæ judicæ sancitas, quâ proinde sine spe restitutionis sublatâ ultrò expirarunt. Quare Princeps, qui pœnam mortis homicidæ condonat, nihil agit adversus Legem divinam, sed tantum in Lege humana dispensat. Quod autem *Genes. 9. vers. 6.* dicitur: *Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius*, non hunc sensum habet, quòd potestas politica pœnam mortis semper, & in omni homicidio teneatur exigere, sed tantum, quòd possit homicidium pœnâ mortis plectere, vel si imponit obligationem, illa non diutius duravit, quàm ad tempus Legis gratiæ. Confer. Dn. P. Schmier *in J. P. U. Lib. 3. Cap. 2. Sect. 3. §. 3. à num. 135.* & Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 3. §. 26.*

XXXI.

Ut autem is, qui summam potestatem habet, pœnam ex toto remittere possit, justa exigitur causa, aliàs peccat, non enim frustra portat gladium, sed ut tanquam minister Dei vindex sit in iram ei, qui malè egit. *ad Romanos. 13. vers. 4.* Talis justa causa esse potest, si per

per punitionem tumultus excitaretur in plebe, vel aliud grave ma-
lum immineret Reipublicæ, ad cuius utilitatem omnia animadver-
sio referri debet, ut rectè ait Cicer. *de Offic. Lib. 2. Cap. 25.* Talis
causa quandoque etiam esse possunt merita, aut parentum, aut ip-
sius delinquentis propria digna repensari. Sic M. Antonius libera-
vit M. Aquilium criminis repetundarum reum, dum causa propè
perorata eundem in conspectu omnium constitit, tunicamque
ejus à pectore abscidit, ut populus Romanus, iudicesque cicatrices
adverso corpore exceptas aspicerent, velut ex Ciceron. in Verr. re-
fert Puffendorf. *cit. Cap. 3. §. 17.*

XXXII.

Quòd si causa sufficiens non sit, ut pœna ex toto remitti pos-
sit, sufficere tamen poterit, ut saltem ex parte remittatur; *pœnam*
inquit Seneca *de Clement. Lib. 1. Cap. 20. si tuò poteris, domes; sin-*
minis, temperes.

XXXIII.

Affinis pœnz est vindicta, seu ultio injuriæ, vindicare enim in
proposito idem significat, ac ulcisci. Unde Ovid.

Quique necem Crassi vindicet, ultor erit.

Latius quidem vindictam accepit S. Augustinus *Lib. 83. Quest. 31.*
ita, ut sub hoc vocabulo etiam defensionem adversus injustum ag-
gressorem intellexerit: at tam lata acceptio ab hoc loco aliena est.

XXXIV.

Describi potest vindicta, quòd sit malum physicum animo illa-
tam injuriam ulciscendi ei, qui subditus non est, *vel saltem non*
ut subditus spectatur, inflictum; licet enim vindicta etiam in sub-
ditum exerceri possit, non tamen hoc casu spectatur ut subditus,
quia superior non infligit ei malum ut superior, seu vi potestatis
publicæ, quam habet, sed ut privatus, vel si malum inferat vi pot-

Ec

testatis

testatis publicæ, non exercet vindictam, sed infligit poenam, ut
forte injustam.

XXXV.

Potest autem vindictam ille demùm sumere, qui nullius Imperio subiectus est, uti sunt summi Imperantes, patresfamilias extra omnem Rempublicam viventes, & singuli, qui nec Imperio civili, nec familiari sunt subiecti; & quidem summi Imperantes ac patresfamilias, qui segreges habent familias, non tantùm proprias, sed & subditorum suorum injurias bello ulcisci possunt, ut David contumeliam legatis suis ab Anone illatam vindicavit, aliorum autem injurias ulcisci haud possunt; maxima enim nasceretur confusio, si cuilibet aliorum injurias vindicare permissum esset: potest quidem unusquisque alterum ab injuria defendere; at alia ratio est defensionis, alia ultionis, ad defendendum innocentem, invitat charitas proximi, non autem ad ulciscendam injuriam ipsi illatam, quam remittendi liberum habet arbitrium: Ergo voluntate ejus, qui jus vindicandi habet, non exploratâ, eandem alii ulcisci haud possunt.

XXXVI.

Cœterùm ut vindicta justa sit, non sufficit, eum, qui vindictam sumit, jus vindicandi habere, sed insuper requiritur, ut justum etiam ordinem servet, & modum non excedat. Ordo stat in eo, ut, si is, qui injuriam intulit, Imperio civili, vel familiari subiectus sit, querela primùm deferatur ad eum, cui subiectus est, & si hic jus non reddendo se alieni delicti participem fecerit, tunc demum ad bellum vindicativum decurratur. Modus ulciscendi exigit, ut vindicta non sit major, quàm malitia peccati, crudeles enim sunt, qui ulciscendi causam habent, modum non habent. Senec. *Lib. 2. de Clement. Cap. 4.*

XXXVII.

Denique necesse est, ut præcesserit injuria formalis, ob injuriam duntaxat materialem ut alibi dicemus, vindicta locum non habet,

bet. & quidem de injuria formali certè constare debet. nec sufficit probabilitas, multò minus suspicio, qui enim injuriam fecisse dicitur, est in possessione. Dn. P. Seybold *Dicaomach. Part. 3. Sect. 4. §. 8. num. 10.*

§. III.

De Jure constituendi Magistratus.

S U M M A R I A.

- I. Postquam civitates adeò creverunt, Magistratus sunt necessarij.
- II. Sumitur hæc vocabulum in proposito in sensu latissimo.
- III. Officiales omnes, sive majores, sive minores sint, solus summus imperans, vel immediate, vel saltem mediate constituit.
- IV. Tenetur tum summus imperans, tum alij, qui ab eo potestatem acceperunt, officia publica conferendi, non nisi dignos, & idoneos isdem proficere.
- V. Et quidem inter plures dignos tenentur digniorem minùs digno præferre.
- VI. Venditio officiorum secularium jure natura prohibita non est, si necessitate, vel publicâ utilitate exigente, pretio moderato, quantum fieri potest, vendantur dignari.
- VII. Objectum Magistratum sunt negotia, que singuli in officij sui curâ tenentur.
- VIII. Adductum forma Magistratum.
- IX. Item finis proximus, & remotus.
- X. Effectus Magistratum ex parte ipsorum stat tum in potestate, tum in obligatione eorum.
- XI. Ex parte subditorum consistit in obligatione Magistratibus debitam exhibendi honorem, reverentiam, & obedientiam.
- XII. Magi-

XII. *Magistratus summum Imperantem obligant in iis, quae probabiliter ipsorum officio continentur.*

XIII. *Reversentur modi, quibus officium Magistratus rursus finitur.*

I.

Inter jura summi Imperii tertium locum obtinet jus constituendi Magistratus; postquam enim civitates adeo creverunt, ut Imperium non unius tantum urbis finibus terminetur, sed amplissimas ditiones, ac provincias complectatur, necesse est, ut is, qui summam in civitate potestatem habet, alios in partem curae, & administrationis publicae recipiat, qui prudentiam, consilio, ministerio eidem assistant, eundem adjuvent, vices ejus obeant, defectum suppleant, *us, dum ubique adesse non potest, nec videre omnia, nec audire, videas tamen, & audias, & agas omnia per ministros quadam velut Dei imitatione, qui, licet omnia possit, non tamen omnia per se agit, sed naturam tanquam ministrum, & causis secundis, tanquam instrumentis decretorum suorum utitur ad conservationem, ordinem, & ornatum Universi, ut loquitur Dn. Braun. de Magistrat. Cap. 4. §. 1. num. 1.*

II.

Sumitur autem vocabulum Magistratus hoc loco in sensu latissimo, ut complectatur omnes, quibus officia publica ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, sunt commissa, ac proinde hoc nomine etiam illi veniunt, qui jus imperandi non habent, ut sunt meri consiliarii, praefecti, curatores, ministri, quos Aristotel. *Lib. 4. Polit. Cap. 15.* à Magistratibus distinguit. Vid. Boecler. *Inst. Polit. Lib. 2. Cap. 6.* & ad Grot. *Lib. 5. Cap. 3. §. 6. pag. mibi 218.*

III.

Causa efficiens Magistratum est summa potestas, quae sola officialis omnes, sive majores, sive minores sint, constituit; licet enim quandoque Magistratus majores potestatem habeant inferiores officiales constituendi, aut certus ordo suos superiores, & rectores ipse valeat

valeat eligere, hanc tamen potestatem non habent ex se, sed ab eo, cui summum in civitatem competit Imperium, ac proinde tametsi Is tali casu non sit causa constitutiva Magistratûs immediata, tamen est mediata.

IV.

Tenetur autem tum summus Imperans, tum alii, qui ab eo potestatem acceperunt, officia pública conferendi, non nisi dignos, & idoneos iisdem præficere, qui enim indigno officium Magistratûs confert, non tantum contra fidelitatem, & justitiam tum legalem, tum distributivam, sed & commutativam peccat, quia vi officii, & pacti cujusdam impliciti tenetur Reipublicæ providere de ministris idoneis ad rectam gubernationem, ac proinde si Respublica ex indigni electione damnum sit passa, tenetur ille hoc damnum refarcire. *Lefs. de J. & J. Lib. 2. Cap. 32. Dubit. 3. num. 13. Grot. Lib. 2. Cap. 17. §. 3. Dn. Braun. de Magistrat. Cap. 3. §. 1. num. 5.*

V.

Tenetur porro, qui jus conferendi habet, inter plures dignos semper digniorem minus digno præferre, præsertim si officium conjunctam habeat jurisdictionem, vel aliàs magni sit momenti: Exigit hoc primò justitia distributiva, quæ vult, ut præmia, honores, officia, aliæque bona communia inter membra communitatis sine acceptione personarum, solo ad merita habito respectu, conferantur. Secundo hoc exigit justitia legalis, vi cujus omnia membra, ex quibus confurgit corpus politicum Reipublicæ, omnes actiones suas tenentur ordinare ad bonum communitatis, etiam secluso, ac per intellectum abstracto bono proprio. Exigit denique hoc fidelitas, quam is, cui Respublica distributionem officiorum commisit, eidem debet, sicut enim œconomus, si fideliter præstare velit suum officium, maxime idoneos operarios, & ministros, quantum fieri potest, suo domino conducere tenetur, ita ille, qui jus habet conferendi officia pública, si fideliter fungi velit suo officio, maxime idoneos, quantum fieri potest, in Magistra-

Et 3

tus

rus & officiales assumere tenetur. *Lels. cit. Dubit. 3. num. 15. & 1699.*

VI.

Ut autem collatio officiorum publicorum semper sit gratuita, necesse non est, qui enim summum habet Imperium, ea inspecto iure naturæ, etiam vendere potest, modo primò necessitas, vel publica utilitas hoc exigit. Secundò pretium, quo vendit, sit moderatum, aliàs enim emptoribus daretur occasio excessum pretii per iniquas extorsiones ab innocentibus recuperandi. Tertiò denique, quantum fieri potest, vendat digniori, quæ conditiones si adsint, venditio officiorum secularium iure naturæ prohibita non est; nam ex unâ parte ejusmodi officia sunt pretio æstimabilia, ex alterâ verò liberæ summæ potestatis dispositioni, quantum scilicet exigit necessitas, vel utilitas Reipublicæ, subjecta: Ergo si exigente necessitate, vel publicâ utilitate ab eo, qui summum habet Imperium, quantum fieri potest, digniori pretio moderato vendantur, talis venditio intrinsicam pravitatem haud continet: interim tamen plerique fatentur, rariùs accidere, quod relatæ conditiones exactè serventur, plerumque enim plus licitanti vendi solent officia, nullo ad merita emptorum habito respectu. *Confer Lels. cit. Cap. 32. Dubit. 4. Dn. P. Seybold. de Republ. Christian. Part. 12. Sect. 2. §. 7. num. 11.*

VII.

Objectum Magistratum sunt negotia, quæ singuli vi officii sui curare tenentur, sumptus vel per se, & suapte naturâ publica, vel saltem ad publicam ordinantur; nec enim ea, quæ cuius ratione officii incumbunt, unus, & ejusdem sunt generis, quidam summo Imperanti à consiliis sunt, alii redditus curant, & arario præstant, alii nomine summi Imperantis Legiones, & exercitum regunt ad tuendam ab externâ vi Rempublicam, alii controversiis privatorum decidendis sunt præpositi, quas publicâ auctoritate dirimi publicæ quietis interest.

VIII.

VIII.

Forma duplex est, generalis, & specialis. Generalis consistit in differentiâ specificâ, qua Magistratus differunt ab administrato-ribus, & curatoribus rerum privatorum, quæ per se apparet, Spe- cifica verò stat in differentia, qua Magistratus ipsi inter se diffe- runt, quæ ex diversitate objecti, & potestatis desumi debet.

IX.

Finis itidem duplex est, proximus, & remotus. Proximus est recta, & fidelis administratio officii cuius committi. Remotus ve- rò est salus, & bonum publicum.

X.

Effectus ad tria genera reduci possunt, vel enim se tenent ex parte ipsorum Magistratum, vel ex parte subditorum, vel denique ex parte summi Imperantis, qui eos constituit. Ex parte Magistra- tum duplex occurrit effectus. Primus stat in eorum potestate, quæ mensuram suam accipit tum ex natura officii, tum ex volun- tate constituentis expressâ: tametsi autem cuidam ampla admo- dum potestas sit concessa, illa tamen semper summo Imperanti subordinata, & subjecta manet, ita ut eidem liberum sit, negoti- um, quod officio Magistratus continetur, vel per se expedire, vel extra ordinem alteri expediendum committere, aut etiam colle- gam vel cum, vel sine spe succedendi eidem adungere &c. Confer Böhmer, *J. P. U. Lib. 2. Cap. 6. §. 13. 14. & 22.* Alter effectus consistit in obligatione Magistratum, vi cuius tenentur I. esse fi- deles. II. Debitam diligentiam, & sollicitudinem in administratio- ne officii adhibere. III. Rationes suæ administrationis reddere. IV. Damna dolo, vel culpâ suâ illata refarcire.

XI.

Effectus ex parte subditorum stat tum in obligatione Magistra- tibus debitum exhibendi honorem, & reverentiam, tum eorum manda-

mandatis obtemperandi, cum summi Imperantis, qui eos constituit, referant personam: Unde qui Magistratus non reveretur, ipsum Imperantem spernit, & qui mandatis eorum, si intra limites officii consistant, non pareat, ipsi summo Imperanti inobediens existit.

XII.

Effectus denique ex parte summi Imperantis est, quòd, si Magistratus ab eo constituti quid fecerint, quod probabiliter ipsorum officio continetur, Is perinde obligetur, ac si ipse fecisset. Grot. *Lib. 3. Cap. 22. §. 2.*

XIII.

Contraria sunt modi, quibus officium Magistratus rursus finitur. Finitur autem I. morte, ita ut summus Imperans illud alteri, cui vult, conferre possit, nec enim hæres defuncto in officio succedit, nisi & hæredibus id disertè sit concessum, cum in collatione officiorum spectetur, & eligatur industria personæ, in quam hæres haud succedit. Finitur II. lapsu temporis, ad quod Magistratus est constitutus, nec enim semper in perpetuum, sed quandoque ad certum duntaxat tempus constitui solent, imò Politici disputant, utrum magis expediat Reipublicæ habere Magistratus perpetuos, vel temporales. Certè Mamercus Dictator apud Liv. *Lib. 4. Cap. 4.* censuit, *maximam custodiam libertatis esse, si magna Imperia diuturna non essent, & temporis modus imponeretur, quibus juris imponi non posset.* Quod in civitatibus saltem polyarchicis omnino verum esse videtur. Finitur III. abdicatione, modò Imperans eandem acceptet, nemo enim pro lubitu spatham sibi commissam derelinquere potest, sed priùs dimissionem petere, & impetrare oportet, quæ si denegetur, in officio subsistendum erit, ut enim ab initio etiam invitus per se loquendo cogi potest ad suscipiendum officium, ita & invitus cogi potest, ut, quod semel suscipit, officium retineat, non nobis solis, sed aliis quoque nati sumus, partem ortus nostri, & quidem præcipuam patriæ sibi vindicet, partem parentes, partem amici; interim plures sunt, qui officia,

- VI. Non possunt subditi citra privilegium, praetermissis iudice inferiore, statim summum Imperantem adire.
- VII. Utrum iudex inferior vices suas alteri delegare possit?
- VIII. Objectum primum ius dicentium sunt causa eorum jurisdictionis subiecta.
- IX. Etiam iure naturae actor sequitur forum rei.
- X. Summus Imperans etiam in causa propria sibi ius dicere potest.
- XI. Non autem iudices inferiores, adeo ut probabilis nequidem consuetudine hoc induci possit.
- XII. Roma extra suum territorium ius dicere potest, nisi praeter voluntatem partium ad valorem actus nil, nisi auctoritas Magistratus exigatur.
- XIII. Quomodo potestas ius dicendi subalternis differat à potestate arbitrarium compromissarium?
- XIV. Obligantur ius dicentes primo, ut iusto servato ordine procedant, qui duplex est naturalis, & civilis.
- XV. Secundo, ut iustam, seu actis judicialibus, & legibus conformem ferant sententiam.
- XVI. Quid dicendum, si iudex privata notitia sciat reum esse innocentem?
- XVII. Si sententia non esset conformis iuri, esset autem conformis actis judicialibus, tenetur iudex ab actio recedere.
- XVIII. Tenetur sequi sententiam, qua ipsi videtur probabilior, neglecta altera, qua ipsi videtur minus probabilis.
- XIX. Quod si neutra pars iudici videatur probabilior, is pro neutra parte sententiam ferre potest, si hareat in dubio juris.
- XX. Quid dicendum sit, si hareat in dubio facti?
- XXI. Tenetur iustam sententiam ferre gratis.
- XXII. Subditi tenentur sententia parere, postquam illa transiit in rem iudicatum.

I. Inter

I.

Inter Jura summi Imperii non postremum locum obtinet potestas jus dicendi, sine qua pax, & tranquillitas interna Reipublicæ conservari haud potest, quanta enim oriretur confusio, si perinde, ut in statu naturali quisque, quod suum esse, aut sibi deberi putat, propriâ authoritate, etiam vi adhibita persequi posset? postquam igitur civitates sunt exortæ, nemo, qui in statu civili vivit, sibi amplius jus dicere potest, sed controversiæ omnes, quæ inter eos nascuntur, publicâ authoritate sunt dirimendæ, nisi fortè judicia cessent, ubi plerumque idem permissum est, quod in statu naturali licet.

II.

Cessat autem iudicium I. si iudex sine certo periculo, aut damno non possit expectari, velut accidit, si injustus aggressor mihi vitam, aut res meas velit eripere, adversus quem etiam, si nosse sit, cum ejusdem interfectione me, & mea defendere possum, alias irreparabile damnum mihi inferretur. Cessat II. in locis non occupatis, ut si quidam naufragio ejecti sint in insulam vacuum sub nullius Imperio existentem. Cessat III. si civitas propter rebellionem subditorum, dissidium intestinum &c. quasi in Anarchiam sit prolapsa. Cessat IV. si iudex aperte cogitationem rejecerit, quo tamen casu nemo privatâ authoritate sibi jus dicere potest; vel enim iudex ille Superiorem habet, vel est ipse summus Imperans. Illo casu res ex capite denegata justitiæ ad superiorem deferenda est. Hoc autem casu vel is, cui justitiæ denegatur, est subditus, vel non est subditus. Subdito id equo animo ferendum potius est, quam ut quidquam vi tentetur, & vinculum ordinis civitatis dirumpatur. Non subditus autem hoc summo Imperanti, cui subjectus est, referre, eumque rogare debet, ut, si justitiæ non possit obtineri, eidem per represalias tandem prospicere velit. Hæc nigel. ad *Græc. Lib. 1. Cap. 2. §. 4.*

III.

Quòd si iudicium quidem non cesset, probatio autem deficiat, etiam hoc casu, modò debitum sit certum, quemque sibi privatà auctoritate jus dicere posse, arbitratur Grot. *Lib. 2. Cap. 7. §. 2. num. 2. in fin.* quam opinionem passim Interpretes improbant, & rectè, si is sensisset, etiam vi adhibità quemvis hoc casu sibi jus dicere posse, aliàs enim periculum esset, ne sub hoc pretextu sæpè alter alteri vim inferret, quo factò non posset non turbari pax, & tranquillitas Reipublicæ. Deinde ejusmodi vis non habebit effectum, quem inferens intendit, si enim is, qui vim passus est, iudicem adeat, alter non tantum ad restituendam rem ablatam condemnabitur, sed & punietur. Denique ipse Grot. eodem *Lib. Cap. 23. §. 11.* docet, ab eo, qui justam causam habere se scit, documenta autem sufficientia non habet, quibus possessorem de injustitia suæ possessionis convincat, bellum sumi haud posse, cum non habeat jus cogendi alterum, ut de possessione decedat. Si ergo tali casu bellum publicum sumi non potest, nec sumi poterit bellum privatum. Unde apparet Grot. *suprà cit. §. 2.* non nisi de occultà compensatione locutum esse, quam licere constat, modò debitæ observentur conditiones, de quibus legi potest P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 3. per tot.*

IV.

Potestas igitur jus dicendi ei competit, qui summum habet Imperium, & quidem cum initio parvæ fuerint civitates, dubium mihi non est, quin summi Imperantes tunc temporis omnes subditorum controversias ipsi per se cognoverint, & deciderint juxta illud Hesiodi: *Hoc uno Reges olim sunt sine treasi, dicere jus populis, injustaque tollere facta.* Postquam autem in tantum creverunt, ut hoc impossibile sit, necessitate exigente ex subditis sunt constituti, qui nomine, & vice summorum Imperantium litigantibus jus dicant, & justitiam administrent, quem in finem etiam ab eis jam antiquitus juramentum exigi solebat.

V. Non

V.

Non tamen propterea Illi potestate suâ se abdicasse intelliguntur, sed plenam, & integram retinent facultatem causas subditorum, si velint, per se cognoscendi, & decidendi, cum iudices subalterni non nisi in subsidium à summis Imperantibus sint assumpti, unde etiam causas coram inferioribus jam cœptas avocare, & ad se transferre, ac suâ decisione finire queunt, licet hac in parte non nimis faciles esse, sed tunc demum eò decurrere debeant, si gravis subsit avocandi causa, veluti si in mora periculum, aut iudex inferior suspectus sit, si potestate suâ abutatur, aut aliâ officio suo malè fungatur; facilius processum coram inferiore cœptum aliquamdiu sistere possunt, donec de eo, quod actum est, fuerint informati. Ex eo porro etiam profluit, quòd ad summum Imperantem semper provocari possit, adeò, ut, licet iudex inferior præscriptione, vel privilegio acquisierit, ut ab eo non possit appellari, semper tamen aliqua ab eo sit provocatio, puta, per supplicationem, vel ex capite nullitatis, aut denegatæ, vel malitiosè protractæ iustitiæ, nam ut ab aliquo nullâ ratione provocari possit, personæ subditi repugnat, ut rectè Grot. scripsit *Lib. 2. Cap. 4. §. 13.*

VI.

Subditis autem è converso integrum haud est, prætermisso iudice inferiore summum statim Imperantem adire, nisi hoc privilegium certis personis in specie sit indultum, velut jus Romanum pupillis, viduis, & personis miserabilibus indulsit. *Tot. Tit. Cod. Quand. Imperat. inter pupill. vid. &c.* Ideo enim iudex inferior fuit constitutus, ut ipse nomine summi Imperantis jus dicat, ac proinde primo loco adeatur, quamvis non præcisè eundem litis decidendæ causâ adire subditi teneantur, sed, si malint, in arbitros compromittere, & controversiam eorum decisioni submittere, aut etiam transactione, vel amicabili compositione terminare queant.

VII.

Quæri potest, utrum non iudex inferior vices suas alteri delegare possit? Negativa mihi verior videtur, nisi vel *Lege communi*, vel à summo Imperante hoc in specie fuerit concessum. Ratio est, quia iudex inferior munus iudicandi non habet jure proprio, sed beneficio summi Imperantis, qui industriam, & singularem idoneitatem personæ elegit: Ergo noluit, ut ille vices suas alteri delegare possit. Aliud fortè dicendum, si alicui, & ejus hæredibus jurisdictio fuerit concessa, quoniam hoc casu peculiaris personæ industria non fuit spectata. *Böhmer. J. P. U. Lib. 2. Cap. 7. §. 23.*

VIII.

Objectum jus dicentium duplex est, primarium, & secundarium. Primarium sunt causæ eorum jurisdictioni subjectæ. Unde si vivente Rege super successione Regni hæreditarii, vel linealis inter duos pluresve controversia sit orta, is per modum jurisditionis, seu pro Imperio, ut alibi diximus, eandem decidere haud potest, tametsi fortè personæ, inter quas lis super futurâ successione exorta est, Impetio regnantis sint subjectæ, quia causa successionis non continetur sub jure Imperii. Eodem modo iudex sæcularis in causa spiritali jus dicere haud potest. Quòd si quis in causâ suæ jurisditioni non subjectâ jus dixerit, sententia propter defectum potestatis ipso jure naturæ nulla est.

IX.

Non sufficit autem causam ita comparatam esse, ut si præcisè secundum se, & in abstracto consideretur, illa jurisditioni jus dicentis subjecta sit, sed necesse est, ut & respectu ad personas habito sit subjecta, quod sit, si litigantes, vel saltem reus jurisditioni jus dicentis sit subjectus, nam & jure naturæ actor sequitur forum rei, vult enim, ut reus ad præstandum id, quod petit, cogatur: Ergo debet adire eum, qui reum cogere potest, habet autem jus cogendi solus ille, qui in reum jurisditionem habet.

X. Præ-

X.

Præterea necesse est, ut causa sit aliena. Ubi tamen summus Imperans secerni debet ab inferioribus. Ille etiam in causa propria sibi Jus dicere potest, tunc quia cogi nequit, ut se alterius vel æqualis, vel inferioris arbitrio subiciat, tum quia periculum iniquæ ferendæ sententiæ cessat, cum à summo Imperante tanquam communi fonte Legum, ac justitiæ nil, nisi justum erga subditos promanare posse censeatur, interim tamen æquamiores ad amolendam omnem sinistra suspitionis ansam plerumque decisione suæ litis abstinere, eamque aliis decidendam committere solent. Dn. Braun de Magistrat. Cap. 6. num. 9. & 10.

XI.

Inferiores autem judices in causa propria sibi jus dicere haud possunt propter periculum, ne iniquam ferant sententiam. Certè amor, quo quisque se ipsum prosequitur, vix sincerum patitur esse iudicium, quis enim est, inquit Cicer. pro Deiotaro, qui sui periculi iudex non sibi se aquirem, quam reo prabeat? Unde non immeritò Imperatores in L. un. Cod. Ne quis in sua caus. jud. dixerunt, iniquum admodum esse, in re propria alicui licentiam tribuere sententia. Quam ob rem probabilius mihi esse videtur, nequidem consuetudine induci posse, ut inferiores judices in causa propria sibi jus dicere queant; quatenus enim hoc intrinsecam, & essentialem pravitatem non contineat, occasionem tamen valde propinquam præbet delinquendi, seu iniquam ferendi sententiam, cum ea sit humanæ naturæ conditio, ut quisvis suæ potius studeat utilitati, quam alienæ, ac proinde talis consuetudo tanquam irrationabilis, & bono publico adversa merito rejicitur, & improbatur. Dn. Brauns. Cap. 6. num. 7. & 8.

XII.

b. Objectum secundarium est locus, seu territorium, in quo jus dicitur, nemo autem extra suum territorium jus dicere potest, adeo ut

ut si dicat, ei impunè non pareatur. *L. ult. ff. de Jurisdic.* Planè si præter voluntatem partium ad valorem actus nil, nisi autoritas Magistratùs exigeretur, posset is etiam extra territorium eandem suis subditis impertiri, licèt enim in territorio alieno existat, Magistratus tamen esse non desinit, utut in foro contentioso jurisdictionem ibi exercere nequeat.

XIII,

Forma potestatis subalternæ jus dicendi consistit in differentiâ specificâ, qua distinguitur tum à potestate aliorum Magistratuum, & curatorum, quæ ex diversitate finis, propter quem alii constituti sunt, desumi debet, tum à potestate arbitratorum compromissariorum, quæ sita est in hoc, quod potestas judiciaria sit publica, arbitratorum autem tantum sit privata, cum in solo compromittentium consensu fundetur, qui jurisdictionem, & Imperium tribuere nequit, ac proinde si unus compromittentium sententiæ arbitri stare nolit, is ab arbitro ad hoc cogi haud potest,

XIV,

Effectus alius est ex parte judicum, alius ex parte subditorum. Effectus ex parte judicum consistit in obligatione, quam una cum potestate jus dicendi in se recipiunt, quæ obligatio duo potissimum complectitur. Primum est, ut iusto servato ordine procedant. Est autem ordo procedendi duplex, naturalis, & civilis. Naturalis stat in citatione, petitione actoris, responsione rei, disceptatione, & cognitione causæ, sententiæ pronuntiatione, & rei judicatæ executione; qui ordo utpote ab ipsâ naturâ præscriptus sine discrimine in omni judicio observari debet, alias enim causa controversa rectè, & ritè discuti, ac decidi haud posset. Ordo procedendi civilis est, quem summa potestas in judiciis suæ Reipublicæ observandum præscripsit, qui ab omnibus iudicibus eidem subjectis exactè observari debet, quamquam ipse summus Imperans ad eundem adstrictus haud sit, sed causam vel per se, solâ veritate facti inspectâ,
de

de plano dirimere, vel aliis, ut citra strepitum, & figuram solennis
judicii cognoscant, delegare possit.

XV.

Alterum est, ut justam seu actis judicialibus, & legibus conformem ferant sententiam, ac proinde licet judex aliquem privatam notitiam nocentem, vel debitorem esse sciat, si tamen in judicio delictum, vel debitum non potuerit probari, eundem absolvere debet, cum ipso jure naturae ad hoc, ut reus condemnari possit, requiratur, ut is vel legitime convictus, vel confessus sit. Quod si reum condemnaret, sententia certe actis judicialibus conformis haud esset.

XVI.

Aliud dicendum videtur, si reum privatam notitiam sciat esse innocentem, tamen enim probatum fuerit, esse nocentem, judex tamen eundem condemnare haud potest, quod in causis criminalibus, ubi agitur ad poenam mortis, satis expeditum esse arbitror, quia Lex naturae, quae directam prohibet occisionem innocentis, respicit materiam independentem a potestate humana; Respublica enim tam parum habet dominium in vitam suorum subditorum, quam patrum quivis habet in membra sua: Ergo ab hominibus nullo modo mutari potest. Majus dubium est in causis, in quibus vertitur damnum tantum pecuniarium. Probabilius mihi videtur, quod judex ne hoc quidem casu condemnare possit, quem privatam notitiam scit, nihil debere, nam etiam in causis civilibus judex non aliter reum condemnare potest, quam si eidem plena fides sit facta: Si autem is privatam notitiam sciat reum nihil debere, tantum abest, ut eidem plena fides sit facta, ut potius ei nulla fides sit facta: Ergo &c. Tametsi igitur probatio, si in se, absolute, & in abstracto consideretur, talis sit, ut plenam fidem faciat, respectu tamen judicis, qui privatam notitiam scit, reum nihil debere, illa nullam profus facit fidem. Debet autem judicis, qui jus ferendae sententiae habet, non aliis probatum esse, ut is reum condemnare queat. Dn. P. Francisc. Schmier. *Tract. de Jud. Cap. 2. num. 30. &*

Gg

scqq.

seqq. Claris. Dn. Herz de Magistrat. Roman. German. Lib. 2. Cap. 1.
Tit. 2. num. 28. & seqq.

XVII.

Deinde iudex ferre debet sententiam non tantum actis publicis, sed & juri conformem; adeo, ut si sententia juri conformis non esset, si esset conformis actis publicis, non tantum possit, sed etiam teneatur ab actis publicis recedere, ne alias iniquam ferat sententiam, ut paulo ante fuit ostensum.

XVIII.

Tenetur autem Iudex in iudicando semper sequi sententiam, quae ipsi videtur esse probabilior, neglectam alteram, quae ipsi videtur minus probabilis, quia tenetur ex contractu, quem habet cum Republica, justitiam omni meliori modo administrare, alioquin infamiam praeretur querelis, & discordiis, neque satisfaceret intentioni Reipublicae, quae munus iudicandi eam Lege censetur detulisse, ut eodem quam optimè fungeretur. At

XIX.

Quaerens, quid dicendum sit, si iudici perpensis omnibus neutra pars videatur esse probabilior? Potest autem Iudex haerere vel in dubio juris, vel facti. Si haereat in dubio juris, ita, ut in ipsius intellectu nec uni, nec alteri parti firmiora jura patrocinentur, pro neutra parte is sententiam ferre potest, quia a iudice abesse debet affectus omnis, qui procedit ex motivo non fundato in meritis causa. At si in dubio juris ferret sententiam pro alterutro, necessario ferret ex affectu extraneo, cum a causa meritis non magis inclinetur in unam, quam in alteram partem. Deinde quando Jus pro neutra parte pronunciat, neque iudex pronunciare potest, cum is minister tantum, & executor juris sit. At quando in intellectu iudicis fundamenta utriusque partis sunt aequalia, jus pro neutra parte pronunciat: Ergo neque pronunciare potest Iudex. Et sane quomodo is declarare poterit, pro qua parte stet Jus probabili-

us,

us, si neutra pars ipsi videatur esse probabilior? Debet igitur alia media litigantibus suggerere, monendo, ut vel transigant, vel rem controversiam dividant, vel sorti committant, vel denique arbitros assumant.

XX.

Quòd si Judex hæreat in dubio facti, veluti an testator tempore conditæ ultimæ voluntatis fuerit sanæ mentis, vel non? &c. P. Haunold de J. & J. Tom. 5. Tract. 2. Cap. 1. Contr. 3. num. 6. existimat ad generalia juris principia confugiendum esse, cujusmodi sunt: *Actus præsumitur gestus à capace, si non probetur contrarium, actus præsumitur validus, si de nullitate ejus non constet, in dubio favendum est reo, actore non probante reus est absolvendus, priora sunt jura ad absolvendum, quàm ad condemnandum, &c.* At primò sæpè non facile dixeris, sitne dubium juris, vel facti. Deinde dubium facti plerumque post se trahit dubium juris. Sic licet sit dubium facti, quisnam ex gemellis priore, quisnam posteriore loco sit natus, si tamen omnes hac in parte deficiant probationes, queritur, quid in tali rerum statu sit juris? Denique non semper in dubio facti applicari possunt principia generalia. Unde si post exactam disquisitionem judici nihilominus omnia in æquilibrio pendere videantur, eadem, quæ paulò ante allata sunt, media ei suggerit Clariss. Dn. Herz. cit. Tit. 2. num. 27.

XXI.

Denique Judex justam sententiam gratis ferre tenetur, nec aliquid eo nomine accipere potest, aliàs Jure naturæ est obligatus ad id, quod accepit, restituendum, nisi ille, qui dedit, habuerit animum donandi, nam Judex ex justitia justam tenetur ferre sententiam, actio autem ex justitiâ debita non est res vendibilis, quia debetur absque ullâ bonorum jacturâ, ac proinde si aliquid pro eâ detur, non servatur æqualitas, & is qui dedit, rationabiliter est invitus. Unde rectissimè Cicero 1. de Legib. *injustissimum est, inquit, justitiâ mercedem quærere.* Ex adverso si Judex aliquid acceperit,

G g 2

ut

ut injustam ferat sententiam, is post latam injustam sententiam, ad restituendum id, quod accepit, Jure naturæ obligatus haud est; tamen enim præcedens pactum ratione objecti sit illicitum, & nullam inducat obligationem præstandi promissum, cum nemo possit obligari ad illicitum, ipsa tamen sententia iniqua est actio secundum se pretio æstimabilis, ac proinde tale pactum obligat alterum sub conditione, si actio fuerit exhibita, ut solvat pretium. Interim tam ille, qui corrumpit judicem, quam ipse Judex damnum per injustam sententiam alteri illatum resarcire tenentur. Ita cum S. Thoma communis Theologorum sententia tenet. Vid. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. Cap. 3. Contr. 5.*

XXII.

Effectus potestatis judiciariæ ex parte subditorum stat in obligatione parendi sententiæ, postquam illa transivit in rem judicatam, nam teste Cicer. pro Sylla, *status Reipublica. maxime rebus judicatis continetur.* Ex quoniam autem tempore sententia auctoritatem rei judicatæ accipere debeat, ex determinatione summi Imperantis dependet. Extra territorium autem summi Imperantis res judicata stricto jure non nisi ex beneplacito illius summi Imperantis vim habet, ac proinde executio ex jure perfectio peti haud potest, sed precibus tantum est imploranda.

CAP.

CAPUT II.

De Juribus Potestatis civilis, quæ immediate res privatorum respiciunt.

§. I.

De Jure imponendi tributa.

SUMMARI A.

- I. *Tributa sunt ad obtinendum civitatis finem omnino necessaria.*
- II. *Unde eorum origo antiquissima, & ab ipsis propemodum societatibus civilium incunabulis arcessenda est.*
- III. *In latâ acceptione vox tributi etiam vectigalia complectitur, in strictâ autem vectigalibus opponitur.*
- IV. *Dividitur primò in reale, personale, & mixtum.*
- V. *Secundò in ordinarium, & extraordinarium.*
- VI. *Ex naturâ rei ille demum tributa imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*
- VII. *Utrum jus imponendi tributa ab inferioribus viâ præscriptionis acquiri possit?*
- VIII. *Quibus tributa imponi possint?*
- IX. *Ad legitimam impositionem tributorum requiritur imprimis justa causa.*
- X. *Talis est condigna summi Imperantis, & ejus Ministrorum sustentatio.*
- XI. *Item si Princeps publica securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratiâ cogatur sumptus quosdam extraordinarios facere.*
- XII. *Tertia causa est justum bellum, sive defensivum, sive offensivum.*

- XIII. *Quarta, si subditi adversus Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserint.*
- XIV. *Deinde ad legitimam tributorum impositionem requiritur, ut modus causa non excedatur.*
- XV. *Tertio denique, ut inter personas ad tributum solvendum obstrictas servetur proportio.*
- XVI. *Ad solvendum tributum omnes non exempti in conscientia sunt obligati, nisi ejus injustitia esset manifesta.*
- XVII. *Refutantur illi, qui putant subditos in dubio non esse in conscientia ad solvendum tributum obligatos.*
- XVIII. *Tributa, quae ad communes Reipublicae necessitates imposita, & soluta sunt, non possunt summi Imperantes in alios usus expendere.*
- XIX. *Nisi necessitas, vel major Reipublica utilitas hoc exigeret.*
- XX. *Ea verò, quae ad sustentationem Principis soluta sunt, sive bene, sive male expendat, nihil interest, modo suo maneri non desit.*
- XXI. *Quibus modis obligatio solvendi tributum cesset ex parte?*
- XXII. *In totum cessat, si causa, propter quam inditum est, cessaverit, nisi forte causa nova supervenerit.*

I.

Juribus summi Imperii non immeritò accensetur etiã Jus imponendi tributa, nam in *tributis* teste *Ulpiano* in *L. 1. §. 20. ff. de Quæstion. Reipublica* nervos esse, nemini dubium est, sine quibus corpus hoc morale, & politicum conservari haud potest. Verè *Tacitus Lib. 4. Histor. Cap. 74. num. 2. neque quies Gentium, inquit, sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt.* Sunt igitur tributa ad obtinendum civitatis finem omninò necessaria, ac proinde is, qui summam in Republica potestatem habet, ea jure suo imperare potest. Unde

II. Origo

II.

Origo tributorum antiquissima est, & ab ipsis propemodum societatum civilium incunabulis arcessenda. Sic cum *1. Reg. Cap. 8.* Samuel populo Israëlítico Regem petenti Jus Regis prædixisset, inter alia ait: *Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabis.* Et paulò post: *greges quoque vestros addecimabis.* Salomon super tributa constituit Adoniram filium Abda. *3. Reg. Cap. 4. vers. 6.* Manahen super Israël cunctis potentibus, & divitibus argentum indixit, ut daret Regi Assyriorum. *4. Reg. Cap. 15. vers. 19.* Sed & apud alios populos, veluti Perlas, Græcos, Romanos, tributa in usu fuisse passim profanz testantur historiz.

III.

Est autem tributum, si Ulpian. *in L. 27. in fin. ff. de V. S.* credimus, à verbo tribuo derivatum, ac latè sumptum quamcunque denotat pensionem, quæ Reipublicæ ad communia onera sustinenda persolvitur, quo sensu etiam vectigalia complectitur. Stricte verò acceptum vectigalibus opponitur, quæ à tributis in specie sumptis hoc solo ferè differunt, quod tributa nonnisi subditis, aut bona saltem immobilia in territorio possidentibus imponi possint, vectigalia verò non à subditis modò, sed & à peregrinis, tametsi nulla bona immobilia ibidem sita habeant, exigantur. Et in hac acceptione

IV.

Dividitur tributum I. in reale, personale, & mixtum. Reale est, quod immediatè rei imponitur propter rem, nullo possessoris habito respectu. Personale, quod personæ imponitur citra respectum ad bona, at *in L. ult. §. 7. ff. de Censib. L. 8. Cod. de Ss. Eccles. L. un. Cod. de Capitat.* tributum capitis, seu capitatio vocatur. Mixtum denique, quod personæ imponitur cum respectu ad bona.

V.

Dividitur II. in ordinariùm, & extraordinariùm. Ordinariùm dicitur, quod ob causam ordinariam, & successivam Lege publicâ imposi-

impositum est. Extraordinarium verò, quod non Lege publicà, sed ex improvilo in repentinos casus est indictum, veluti ad bellum illatum propulsandum &c.

VI.

Causa efficiens tributorum est imponens. Potest autem ex natura rei ille demum imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem. Ratio est, quia tributa indicuntur propter commune bonum Reipublicæ, ac proinde non ab alio imponi possunt, quàm ab eo, cui cura incumbit totius Reipublicæ, cum potestas agentis proportionata esse debeat fini: Ergo etiam ab eo solo imponi possunt tributa. P. Suarez *de Legib. Lib. 5. Cap. 14. num. 2.*

VII.

Inferiores igitur potestates tributa indicare neutiquam possunt, nisi fortè ab eo, qui summum in Republica Imperium habet, hæc facultas ipsis expressè fuerit concessa, vel viâ præscriptionis acquisita; Quamvis enim Jus imponendi tributa ex numero sit jurium Majestatis, non tamen est Jus Majestatis intrinsecum, sed tantum extrinsecum, quod salvâ Majestatis substantiâ ab eâ separari, & aliis communicari potest. Ubi ergo inferioribus potestatibus etiam communicari solet, ibi viâ quoque præscriptionis legibus populi cujusque civilibus receptæ acquiri poterit: ubi verò communicari non solet, ibi nequidem viâ præscriptionis acquiri posse arbitror; cum enim præscriptio mera sit juris civilis creatura, non alia eidem subjecta esse possunt, quàm quæ legislator subjecta esse voluit. At qui hoc Jus tanti æstimat, ut illud non soleat aliis communicare, non censetur id præscriptioni subicere voluisse: Ergo nec subjacebit. Et de hoc tantum calu P. Suarez. *suprà cit. Cap. 14. num. 10.* sensisse videtur, ubi Jus imponendi tributa per præscriptionem etiam immemoriam, utpote meram Juris civilis creaturam, ab inferiori acquiri posse negat; Si enim summus Imperans hoc Jus etiam inferioribus per privilegium communicare soleat, ipsius voluntas neutiquam creditur refragari, quò minus id etiam viâ præscriptionis, saltem immemorialis obtineri possit.

VIII.

VIII.

Subjectum tributorum sunt illi, quibus ea imponuntur. Ubi tributa personalia, & mixta separanda sunt à realibus. Illa non nisi subditis, vel quasi subditis imponi possunt, ac proinde exteri transeuntes tributum capitis, tanquam, merissimè personale solvere haud tenentur. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 14. num. 1. in fin.* Hæc verò cum immediatè ipsi rei imponantur, nullo possessorum habito respectu, etiam exteri, qui bona immobilia in territorio imponentis hæc habent, agnoscere coguntur.

IX.

Forma tributorum consistit in legitimâ eorum impositione. Ut autem talis sit, requiritur primò justa causa, quâ deficiente tributa neutiquam imponi possunt; nec enim audiendi sunt illi, qui turpi assentandi studio Regibus, quidquid libet, facere, permissum esse asserunt, sed potius auscultandi sunt Viri non minus virtute, quàm doctrinâ celebratissimi, qui omnes uno ore contendunt, tributa non pro mero summorum Imperantium arbitrio, sed ita demum indici posse, si justa adsit indicendi causa, quorum auctoritas utique multum præponderat adulatorum aulicorum levitati, qui perverfis suis dogmatibus ex impia Machiavelli scholâ depromptis non tantum sibi, sed & Regibus justam divini Numinis vindictam attrahunt. Justæ autem causæ, ex quibus tributa imponi possunt, sunt plures, quarum

X.

Prima est condigna summi Imperantis, & Ministrorum, quorum operâ in gubernandâ Republicâ utitur, sustentatio, modo bonâ propria hunc in finem deputata deficiant, aut quæ olim assignata fuere, non sufficiant; cum enim Princeps pro Republicâ laboret, eam regendo, in pace conservando, & defendendo, justitia postulat, ut vicissim Respublica eundem pro dignitate sustentet, dignus enim est operarius mercede suâ. Et hæc tributa exigendi causa perdurat, etiam si Princeps suâ culpâ, veluti luxu, profusis

H h

largitio-

largitionibus, injustis bellis, reditus ad suam sustentationem ordinatos dissipasset, quamdiu enim fungitur suo officio, & curam, ac sollicitudinem sustinet pro conservanda pace, ac tranquillitate Reipublicæ, tamdiu eidem condignum debetur stipendium, ita tamen, ut hoc casu mediocribus contentus sit sumptibus, & si progressu temporis ad pinguiorem devenerit fortunam, illum contributionum excessum, quem ob ipsius culpam subditi conferre tenebantur, illis resarciat, & compenset, ut rectè tradit. *Molin. de J. & J. Tract. 2. Disp. 667. num. 4. & 5. P. Vels. de J. & J. Lib. 2. Cap. 33. Dubis. 6. num. 48. Claris. Dn. P. Söll. de tribut. Pars. 2. Cap. 2. Quæst. 4. num. 86. & seqq.*

XI.

Secunda causa est, si princeps publicæ securitatis, utilitatis, vel necessitatis gratiâ sumptus quosdam extraordinarios facere cogatur, v. g. Regnum, aut provinciam à latronibus, mare à pyratibus purgando, patriam à contagione, aut similibus malis defendendo. Si tamen hoc non in bonum commune totius Reipublicæ, sed partis tantum immediatè vergeret, ratio æquitatis dicat, ut illi, qui præ cæteris exinde beneficium recipiunt, etiã plus oneris ferant, ut rectè post Molin. advertit. Dn. P. Söll. cit. Part. 2. Cap. 3. Quæst. 1. num. 140.

XII.

Tertia causa est justum bellum sive defensivum, sive offensivum, quippe, quod non nisi immensis sumptibus geri potest. Unde S. Augustin. in Can. 4. Caus. 23. Quæst. 1. Christus, inquit, tributa Cesaris monet reddi, quia propter bella necessario militi stipendium præbentur. Dixi, justum bellum, nam bellum injustum, non potest justa esse tributi indicendi causa, quin potius Rex, qui bellum injustum gerit, subditis omnia damna, quæ propterea perpessi sunt, jure naturæ resarcire tenetur, tantum abest, ut eo nomine tributum indicere possit.

XIII.

Quarta causa est, si subditi adversus Principem crimen seditionis, & rebellionis commiserint, quibus partitè injustam penam, partim

titum in compensationem sumptuum, quos Princeps ob hanc cau-
sam facere necesse habuit, proportionatum tributum jure imponi
potest, ut accisis viribus posthac modestiores sint, nec tam facile
populis talia audere possint. *Lefs. cit. Dubit. 6. num. 39. Dns P. Sall.
dicit. Quest. 5. num. 39.*

XIV.

Secundo ad legitimam tributorum impositionem requiritur, ut
modus causae non excedatur, seu, ut tributum non sit majus, quam
causa postulat, quae parte enim excedit, iniquum est, cum eatenus
imponatur sine causa. Sicut ergo justa causa necessaria est ad ju-
sticiam tributi, ita & proportio ad causam necessaria est ad justiti-
am tributi, ac per consequens quantitas tributi non potest excede-
re conditionem, seu indigentiam causae, vel si excedat, tributum
quoad excessum injustum est. *P. Suarez. de Legib. cit. Lib. 5. Cap.
15. num. 4. P. Lefs. dict. Dubit. 6. num. 42. vers. secunda.*

XV.

Tertio denique requiritur, ut etiam inter personas ad tributum
solvendum obstrictas servetur proportio; nec enim justum est, ut
omnes aequalem solvant portionem, sed tanta singulis est imponen-
da, quanta facultatibus, & viribus cujusvis patrimonii respondet.
P. Suarez. cit. Lib. 5. Cap. 10. num. 5. Quod & in tributo personali,
seu capitatione suo modo observandum erit, secus ab injustitia de-
fendi haud poterit. *Modestini. Pistor. Consil. 4. num. 10. Klok. de
Contrib. Cap. 17. num. 79. & 166.*

XVI.

Effectus tributorum alius est, si tantum sint indicta, modum
vero soluta, alius, si jam sint soluta. Si indicta tantum sint, om-
nes non exempti ad ea solvenda in conscientia sunt obligati, nisi
injustitia tributi esset manifesta, vel summus Imperans indicendo
tributum non solum merè penalibus, aut disjunctivè mixtis;

licet enim Is subditos ad solvendum tributum in conscientia obligare possit, non sufficienter tamen hoc casu declarat, quod ita obligare velit, ac proinde obligare velle non censetur, tum quia in dubio pars mitior, & benignior preferenda, tum quia contra eum, qui Legem dicere potuit, apertius facienda est interpretatio. At

XVII.

Quid dicendum, si injustitia tributi manifesta non sit, sed tantum dubia? Sunt, qui existimant, subditos hoc casu non esse in conscientia obligatos ad solvendum tributum, eò quod in dubio sit melior conditio possidentis. At contrarium nobis longè probabilius esse videtur, dissolveretur enim ordo imperandi, & parendi, nisi subditi in dubio præcepto sui superioris obedire tenerentur. Certè si subditi in dubio non essent in conscientia obligati ad indicendum tributum solvendum, non posset non summa viri confusio, & turbatio Reipublicæ, ut cuiusvis consideranti per se patet. Deinde sæpè non expedit, ut causa, propter quam tributum indicitur, statim propaletur, aut licet exprimat, multi tamen haud rarò erunt, quibus expressæ causæ justitiam nullà ratione poteris persuadere, quamvis à parte rei illa justissima sit. Unde stante contraria sententiâ non posset Respublica convenienter gubernari, & conservari. Adhæc summus Imperans existit in possessione juris imperandi, & indicendi tributum: Ergo melior erit ipsius conditio, præsertim cum in dubio semper pro legitimo imperante sit præsumendum. Confer. Dn. P. Söll. *cit. Tract. Pars. 3. Cap. III. Quæst. 3. & 4.*

XVIII.

Quod si tributa jam soluta sint, tunc interest, utrum imposita fuerint ad communes Reipublicæ necessitates, puta ad solvendum militibus stipendium, ad munendas urbes &c. vel ad sustentationem Principis. Si ad communes Reipublicæ necessitates, obligatio incumbit summo Imperanti, ut illa expendat in eos usus, propter quos fuisse imposita, quia talium tributorum Dominus non sit, sed

sed solus dispensator est: Ergo tenetur in eum finem expendere, propter quem imposita sunt, secus ex iustitia obligatus erit, ut damna subditis, quæ propterea perpessi sunt, restituat, vel saltem propriis sumptibus tenebitur illud conficere, propter quod pecunie à subditis collecta fuit.

XIX.

Planè si necessitas, vel major Reipublicæ utilitas exigeret, ut tributum in alium usum, quam in quem solutum est, expendatur, Princeps contra officium, & obligationem suam non aget, si illud in causam aliam magis necessariam, aut Reipublicæ saltem magis proficuum impendat, quippe cui hac ratione magis consulitur, quam si in usum ab initio destinatum infunderetur.

XX.

Si verò tributum impositum, & solutum sit ad sustentationem Principis, nullius iniustitiæ Is argui potest, sive benè, sive malè expendat, cum enim ejusmodi reddituum dominus sit, citra iniustitiam libere de illis disponere potest, modò suo muneri non desit in gubernandâ, vel defendendâ Republicâ, secus enim tributum, quod propter officium, & tanquam stipendium laboris solvitur, injustè acciperet, & retineret. P. Suarez. *de Legib. sapè cit. Lib. 5. Cap. 15. num. 5.* & Dn. P. Söll. *dicf. Tract. Part. 2. Cap. 2. Quest. 2.*

XXI.

Contraria tributorum sunt cause, ex quibus obligatio illa solvendi cessat. Cessat autem vel ex parte, vel in totum. Ex parte cessat, *primò*, si certo generi personarum immunitas specialè Lege publicâ sit concessa. *Secundò*, si quibusdam privilegium exemptionis fuerit indultum, quin enim Princeps unum, vel alterum ex iustâ & legitima causâ ab obligatione solvendi tributum eximere possit, non videtur esse dubium, nec tenetur partem ex causâ boni publici remissam in solutum imputare, sed illa cæteris accreseat.

H h 3

Dn.

Dei R. Söll. Sect. cit. Tract. Part. 2. Cap. 49. Quæst. 17. num. 377.
 Cessat *scilicet*, si aliquis immunitatem à solvendis tributis præscripserit, cum enim immunitas hæc privilegio acquiri possit, etiam præscriptione, ubi per legibus civilibus introducta est, acquiri poterit, nisi sermo sit de illis tributis, quæ in signum, & recognitionem supremæ potestatis exiguntur, & persolvuntur, ab hisce enim solvendis subditi vi præscriptionis se nunquam possunt eximere.

XXII.

In totum cessat obligatio solvendi tributum, si causa, propter quam indicium est, cessaverit, nisi forte causa nova supervenerit, quæ de novo imponi posset, tunc enim obligatio solvendi tributum non expirat, quia hoc ipso, quod in locum prioris cause alia æquè justa successerit, prior causa moraliter censetur perdurare. *Lefs. cit. Cap. 33. Dubis. 6. num. 43.* ubi simul ex Alphonsi. Castro advertit, quod si causa immediata tributi non sit negotium aliquod transitorium, sed obligatio quadam permanens, v. g. ad vindicandum perpetuò mare a pyratibus, vel itinera à latronibus, tributum non statim cesset, si aliquo anno pyratibus, vel latrones non grassentur, cum tali casu pro ipsa obligatione exigatur, quæ continua est, & semper manet, quoniam Princeps semper tenetur esse paratus, & habere naves, ac milites expeditos.

§. II.

De Jure imponendi vectigalia.

S U M M A R I A.

- I. *Kox vectigalium in proposito sumitur pro redditu, qui propter rerum importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum transitum solvitur.*
- II. *Dividitur vectigal in terrestre, & navale: terrestre porro in pedagi-um, & vectarium: Navale autem in Maximum, fluxuatile, & ripaticum.*

III. *Vecti-*

- III. *Vectigalia ille demum imponere potest, qui summam in Republica obtinet potestatem.*
- IV. *Vectigalia solvere tenentur omnes non exempti, sive subjecti sint, sive externi.*
- V. *Possunt autem quidam eximi pacto inter diversos populos inito, quidam legibus civilibus cujusvis Reipublice propriis, aut specialibus privilegio.*
- VI. *Ergo iure gentium non sunt immunes ab obligatione solvendi vectigalia.*
- VII. *Vectigal quandoque etiam pro nudo transitu solvenda est.*
- VIII. *Ex justa causa vectigalia etiam pro rebus usualibus imponi possunt.*
- IX. *Ad legitimam vectigalium impositionem requiritur primo justa causa, cujusmodi plures recensentur.*
- X. *Secunda, ut equus modus servetur.*
- XI. *Utrum vectigalium nomine ex ipsis mercibus partem aliquam detrahere permittamur.*
- XII. *Quidam afficiuntur illis, qui legitima defendunt vectigalia.*
- XIII. *Damnata, quod viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, sunt passi, ipsis ab eo resarciri debet.*

AFFinia tributorum, quatenus hanc vocem in proposito nos accepimus, sunt vectigalia: licet enim nomen vectigalium late sumptum quamquam denotet pensionem, quae fisco, vel Reipublicae Imperii titulo praestatur, quo significato etiam tributum comprehenditur, in sensu tamen adto lato hanc vocem nos hoc loco non accipimus, sed strictiore, pro reditu, qui propter rerum importationem, aut exportationem, vel etiam propter nudum transitum solvitur. Et in hac acceptione

II. Dividi-

H.

Dividitur vectigal in terrestre, & navale. Terrestre porro in pedagium, & vectorium. Pedagium solvunt pedites, & equites: Vectorium verò, qui curru, aut rhedâ utuntur, & vel in specie tale est, quod solvitur pro rebus, quæ solo vehuntur, & dicitur *ein Land-Zoll*, vel pontivegium, quod ab iis exigitur, qui pontes permeant, & vocatur *ein Brücken-Zoll*. Vectigal navale dispartitur in marimum, fluviatile, & ripaticum. Marinum ubi trajectum maris penditur in portu: Fluviatile præstatur ab iis, qui navigant per flumina: Ripaticum denique solvitur pro trajectu fluminum de ripa ad ripam. Schweder. in *Jus Publ. Part. Special. Sect. 1. Cap. 20. num. 1.*

III.

Causa efficiens vectigalium est imponens. Potest autem ille, demum vectigalia imponere, qui summam in Republica obtinet potestatem, sub cujus Imperio, & dominio existunt viæ, & flumina publica, quibus ut res, & personæ transeunt commode, & secure uti possint, non modicos quandoque sumptus facere cogitur. Inferiores igitur potestates jus imponendi vectigalia sibi nequiquam possunt arrogare, nisi hoc ab eo, qui summum habet Imperium, ipsis fuerit concessum, quod tamen haud factum esse censetur, si alicui tantum jus exigendi certum vectigal fuerit indultum; diversa enim sunt, imponere novum vectigal, & vetus jam impositum exigere, cum facultas nova imponendi vectigalia longè amplior sit, quam vetera auctoritate summi Imperantis jam imposita duntaxat exigendi. Sic licet S. R. I. Electores vi A. B. Cap. 9. et lona in præterito statuta, & iudicia percipere valeant, nova tamen vectigalia exigere, & vetera augere ipsis nequiquam permilsum est. R. J. de Anno 1576. §. *Wettens seynd wir x. 116. & seq.* Inst. Pac. Osnabrug. Art. 9. Capit. Carol. Art. 1.

IV. Sub-

IV.

Subiectum vectigalium sunt illi, qui ea solvere tenentur. Tenentur autem vectigalia solvere omnes non exempti, sive subditi sint, sive exteri, in quo vectigalia potissimum differunt à tributis, quæ non nisi subditis, vel si realia sint, honorum saltem immobilium possessoribus solvenda incumbunt.

V.

Possunt autem primo quidam eximi pacto inter diversos populos, aut populorum Rectores inito, velut olim inter Romanos, & Carthaginenses conventum fuerat, ne ab utriusque gentis subditis, excepto eo, quod scribæ, & præconi dandum erat, ullum solvatur vectigal, ut ex Polyb. refert. Grot. Lib. 2. Cap. 15. §. 6. num. 2. Secundo quidam eximi possunt legibus civilibus cuiusvis Reipublice propriis, aut speciali privilegio. Sic Jure Romano præter alios exempti etiam erant Legati exterarum Gentium non hostilium, exceptis illis speciebus, quas ex loco, unde venerant, non sui usus gratiâ importabant in Solum Romanum. L. 8. Cod. de Vectigal. & commiss.

VI.

Hanc autem exemptionem soli Romanorum civilitati debebant Legati, nam Jure Gentium non videntur illi esse immunes ab obligatione solvendi vectigalia, les Ambassadeurs, inquit Wicquefort, Lib. 3. Sect. 28. pag. mibi. 425. jouissent en Hollande de l'exemption de tous les droits, qui s'y levont sur les denrées, qui se consomment; mais ils sont obligés de payer ceux d'entrée, & de sortie, dont on n'exempte personne. En France, pergit illa, ou le Roy même est obligé de diminuer sur la bail du fermier de la traite foraine les droits, que doit tout ce, qu'il fait venir pour son propre usage, l'Ambassadeur ne peut prétendre autre chose, si non que le Roy lui fasse la grace de consentir le fermier pour lui. Et paulò post: en l'an 1561. la Reine Elisabeth envoya en Espagne Thomas Chaloner son Ambassadeur, qui ne pouvoit souffrir, que les commis de la Douane eussent ouvert ses chaisnes, & ses coffres

coffres pour les visiter, en fit des plaintes à la Reine sa Maitresse &c. Mais la Reine lui écrit, que l' Ambassadeur étoit obligé de dissimuler tout ce, qui n' offensoit pas directement la dignité de son souverain. Denique subjungit : c' est pourquoy il ne se pouvoit plaindre, si non d' une incivilité, dont la Reine pouvoit se ressentir, si elle trouvoit à proposer. Ita Wicquefort. qui ipse erat Legatus, cui proinde Jur Gentium hac in parte incognitum esse non poterat.

VII.

Solvendum autem est vectigal non tantum pro rebus, quæ importantur, aut exportantur, sed quandoque etiam pro nudo transitu. Licet enim innoxius transitus jure humanæ societatis cuivis patere debeat, ac per consequens nihil eo nomine exigi posse videatur, ubi tamen viarum publicarum refectio admodum sumptuosa est, iniquum non erit propter nudum etiam transitum proportionatum exigere vectigal, cum multitudine transeuntium via citius corrumpantur, ac proinde sumptus ad reparationem necessarij cumulentur. Stryk. *ad tit. ff. de Publican. & vectigal. §. 6.* Pfessing, *ad Fistrur. Lib. 3. tit. 18. §. 22. Lit. B.*

VIII.

Objectum vectigalium sunt res iisdem obnoxiz. Quænam autem res vectigalibus obnoxiz sint, ex usu cujusvis Reipublicæ dependet. Jure Romano non nisi rerum promercalium nomine, seu quæ negotiationis, & commercii causâ importantur, vel exportantur, vectigal solvendum est, res autem usuales, seu ad victum, & amictum paratæ ab hoc onere immunes sunt. *L. 5. Cod. de Vectigal. & commiss.* Si tamen publica necessitas urgeat, vel pro securitate, & commoditate viarum sumptus faciendi sint, injustum non erit, etiam rebus usualibus vectigal imponere, modò ejusmodi res non nimium onerentur. P. Less. *suprà cit. Cap. 33. Dubis. 7. per tot.*

IX.

Forma vectigalium consistit in legitima eorum impositione. Ut autem legitima sit, requiritur primò justa causa, veluti respectu vectiga-

vectigalium terrestrium est compensatio sumptuum, quos pro provisione, reparatione, commoditate, & securitate viarum faciunt summi Imperantes, qui modicam saltem recognitionem ab exteris peregrinis merces per ditionem sibi subditam transvehentibus etiam hoc nomine non injuste exigere posse videntur, quod liberum his transitum ad alium populum concedant, quem alias erecta stipula impedire potuissent, unde lucrum non ad illos externos mercatores, sed ad cives suae Republicae pervenisset. Vectigalia vero fluvialia exigendi causa esse potest, quod flumina non raro arboribus, & inundationibus vicinos agros subruant, eamque ob causam aggeribus coercenda sint, curandamque, ne deterior reddatur status, & navigatio, & ideo iniquum non est, ut, qui citra ullum detrimentum lucrum ex flumine capiunt, modicum quid persolvant. Vectigalia denique maritima exigi possunt, si signa sint constituenda notardis brevibus, aut scopulis, si dirigendo nocturno navium cursui ignes alendi, si mare a pyratibus purgandum, si portus extruendi, separandi, conservandi, ne arenis ab actu maris injectis expleantur. Confer Puffendorf. *Lib. 3. Cap. 3. §. 7.* Imo postquam diversi summi Imperantes in certas maris portiones non tantum Imperium, sed & dominium sibi asseruerunt, etiam in signum, ac recognitionem Imperii, & domini maritimi a navigantibus aliquid exigere posse putat Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 2. Cap. 7. §. 13.* Interim cum vectigal maritimum longe odiosius sit, quam terrestre, id moderate, & citra avaritiam tractandam esse monet. Puffendorf. *cit. loc.*

X.

Secundo ad justitiam vectigalium requiritur, ut modus caussa non excedatur, sed ut aequus modus servetur, in quo haud raro peccari solet: Unde quantitas vectigalis solvendi inter diversas gentes pacto publico quandoque definitur.

XI.

Effectus legitimorum vectigalium stat in obligatione illa solvendi. Solvuntur autem ex consuetudine ubique ferme locorum recepta.

cepta non ex ipsis rebus, seu mercibus, sed in pecunia, licet absolute loquendo juri naturæ non adversetur, vectigalium nomine partem aliquam ex ipsis mercibus detrahere, modo non sint ejus indolis, ut hoc facto reddi possint deteriores, aut minus vendibiles, secus enim exactionem portionis ex ipsis rebus, seu speciebus iniquam esse existimamus. Sic utique vini, cerevisiæ &c. pars absque periculo corruptionis præstari vix potest. Contra nullum corruptionis periculum est, tamen si ex ferro, plumbo, lignis &c. pars quædam vectigalium nomine detrahatur, veluti Stryk. apud Mollenbec. *ad tit. ff. de Publican. & Vectigal. num. 15.* in vicinia receptum esse testatur, ut in transportatione lignorum, in *Serabflöschung des Bau- Holzes*, trigessimus truncus præstari debeat.

XII.

Cæterum quæ poenâ affiendi sint illi, qui legitima defraudant vectigalia, hoc ex Imperantis dependet determinatione, vulgò tamen poenam commissi in usu esse constat, in quam haud incidit, qui tempestate, aut aliâ vi majore impeditus non solvit cum vis major liberet à poenâ, quippe quæ locum habere non potest, uti nullum est delictum.

XIII.

Ex adversò si viatores, & vectores ob culpam ejus, qui vectigalia percepit, damnum sint passi, veluti si vectigal solutum sit propter reparationem, vel securitatem viarum, & is vias non reparaverit, aut tutas, & securas non præstiterit, quantvis præstare potuisset, is omne damnum, quod propterea perpessi sunt, ipsis jure naturæ resarcire tenetur. Ziegler. *cit. Lib. 2. Cap. 13. §. 3.*

.IX

§. III.

§. III.

De alto, & eminenti dominio.

SUMMARI A.

- I. *Summi Imperantes habent altum, & eminenti dominium in omnia omnia bona, & jura subditorum.*
- II. *Definitur altum, & eminenti dominium, & explicatur Definitio.*
- III. *Competit solis Summis Imperantibus.*
- IV. *Dominio alio subjecta sunt etiam res exterorum, si existant in territorio ejus, qui summum eo loco habet Imperium.*
- V. *Differt à dominio, quod civitas habet in partes sui territorii privatis non assignatis.*
- VI. *Adducitur ejus effectus.*
- VII. *Utrum ex communi compensatio facienda sit illis, qui rei eminenti dominii suum amisere.*
- VIII. *Afertur ex Historia Romana insigne temperamentum aequitatis.*
- IX. *Qui periculum damni in se recepisse intelligitur, nullam compensationem petere potest.*

I.

AD Jura summi Imperii recte etiam refertur altum, & eminenti dominium in bona, & jura subditorum: Si enim persone summe potestati sunt subjecte, non possunt non eorum quoque jura, ac bona eadem esse subjecta, ita, ut exigente necessitate, vel publicá utilitate ad bonum commune de iis non minus disponere valeat, quàm quivis ad bonum privatum de iis disponere potest, aliàs sanè finis, propter quem plures in societatem civilem coaluerunt, obtineri haud posset, cum salus publica sapere postulet, ut, qui summum in civitate Imperium habet, de jure suo, & bonis subditorum disponat.

II.

Describi potest, quod sit legitima de juribus & bonis subditorum necessitate, vel publica exigente utilitate nomine proprio disponendi facultas.

Dixi I. *necessitate, vel publica exigente utilitate*; nam extra casum necessitatis, vel publicæ utilitatis summi Imperantes dominio alto, & eminenti uti haud possunt. Unde Rex Achab non poterat vi alti, & eminentis domini petere, ut Naboth vineam suam ei venderet, vel titulo permutationis ei cederet, cum nec necessitas, nec publica subfuerit utilitas, sed voluptas tantum, & commoditas Regis privata. 3. Reg. Cap. 21. Non tamen requiritur; ut necessitas sit extrema, in tali enim necessitate etiam privati jus habent in aliena, cum quoad jus utendi primæva reviviscat rerum communio. Utilitatis quoque publicæ nomine non intelligimus quamcunque demum utilitatem, sed talem, quæ propè ad limites necessitatis accedit; aliàs magna esset injuriis faciendis licentia, si qualiscunque publica sufficeret utilitas ad exercendum altum, & eminens dominium.

Dixi II. *nomine proprio*, ut excludantur tutores, & curatores Regum, quamvis enim exigente necessitate, vel publicæ utilitate de bonis, & juribus subditorum disponendi habeant facultatem, quia tamen non jure proprio, sed nomine Regum disponunt, quos ob eorum infantiam, vel furorem, aut eminentiam in suâ tutelâ, vel curatela habent, ideò dominium altum, & eminentias non habent, non magis, quam cetera summi Imperii jura, quæ nomine Regum exercent; habere dici possunt, nec enim Majestas communicatur tutoribus, & curatoribus, sed integra, & illæsa pænes Reges permanet, tametsi ad Regnum administrandum sint inhabiles.

III.

Subjctum domini alti, & eminentis sunt summi Imperantes, quibus solis tanquam pars Majestatis potestativa, ex natura rei compe-

competit; licet enim minores etiam potestates quandoque actus exercent eminenti dominio propriis, eos tamen non nisi ex consensu summi Imperantis exercent saltem tacito, vel qui in presenti rerum statu jure merito prelatum potest, secus inferiores potestates ad jura summi Imperii manus extendere neutiquam possunt, nisi severæ redditioni rationum se velint subicere.

IV.

Objectum dominiij alti, & eminentis sunt bona, & jura subditorum non tantum singulorum, sed & collegiorum, ac aliorum corporum, quæ civitatis partem faciunt, quippe quæ hoc in passu singulorum jure censentur. Excluduntur ergo res exterorum, nisi fortè existant in territorio ejus; qui summum eo loco habet Imperium quo casu alto, & eminenti dominio non minus subjacent, quam res illorum, qui eidem ex causâ permanente sunt subjecti, uti enim personæ, quamdiu in territorio commorantur, summo ejus loci Imperio subjectæ sunt, ita & res. Atque cum hac limitatione *Græc. Lib. 2. Cap. 14. §. 8.* intelligendum esse arbitror. Hoc fundamento niti videntur Principes, qui bona exterorum in portibus suis deprehensa necessitatibus suæ Reipublicæ sub obligatione restituendi accommodare solent. Sic cum sæculi XVI. Anno 68. magna vis pecuniæ mercatorum Genuensium, & aliorum Italicorum ex Hispania in portus Anglicos, delata esset, eamque Albanus tanquam Hispanicam falsò vindicaret, Regina Elisabetha, ut *Cambden. Part. 1. sub fin. dict. ann. refert*, eam statuit, fiduciariâ cautione interpositâ à mercatoribus mutuo sumere. Non dissimile est, quod idem *Part. 3. ad annum 82. ejusdem sæculi memorat* de pensatione Oreluntica, vulgò *Rast Geldt*, quo nomine tricesima pars omnium, mercium, titulo mutui, ardente inter Suecum & Danum bello, exacta fuit, cum promisso, eam finito bello refundendi. Sic etiam sæpè exteri naves suas in portibus deprehensas ad usum Reipublicæ pro certâ mercede locare coguntur. Quæ omnia vi alti, & eminentis dominiij fieri possunt, si publica hæc exigat necessitas, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis

facis accedit. At nescio, utrum non, quæ ad excusanda ejusmodi facta ab Imperantibus quandoque allegatur necessitas, vel tantæ Republicæ utilitas, sæpe non nisi meri sint pretextus, vel ex alto capite talia injusta sint: Vid. Bœcler. ad Grot. *Lib. 1. Cap. 7. de Domini. eminent. pag. mibi. 118. & seqq.*

V.

Forma Domini alti & eminentis consistit in differentiâ specificâ, quâ distinguitur à dominio, quod civitas habet in partes sui territorii privatis non assignatas, puta flumina, montes asperos &c. quæ ex supra tradita definitione per se colliguntur.

VI.

Effectus stat in actibus, quibus summi Imperantes ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis de juribus, & rebus subditorum ad bonum commune disponunt, veluti jus questum auferendo, rebus eorum utendo, eas alienando, vastando, corrumpendo. Sic e. g. si urbs munienda sit, horti, agri, prætoria privatorum, fossis & aggeribus occupantur, in obsidionibus ædes, & arbores privatorum desiciuntur, & exciuntur, ne hostibus prosint, obsessis noceant, materia quoque, quæ suis usibus privati disposuerant, muniendo oppido adhibetur, imminente necessitate deposita publicè pecunia, aut privatorum gazæ invaduntur, si, quod civilius est, à volentibus subditis istas pecunias velut mutuo accipere non licet, si alia ratio non sit hostem repellendi, propria vastatur regio, & quidquid usui esse potest, quod avelli nequit, corrumpitur. Confer. Bœcler. *ubi supra pag. 113. & seqq.* Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 5. §. 7.* Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 7. & 13. item Lib. 3. Cap. 20. §. 7. num. 1.* ubi tamen

VII.

Quæri vulgò solet, utrum non ex communi compensatio faciendâ sit ei, qui vi eminentis domini suum amisit? Placet interesse,

esse, utrum, quod vi eminentis domini factum est, immediate, ac directe respiciat utilitatem communem, velut in exemplis ante allatis, vel tantum mediate, ut accidit in prescriptione, & rejudicata, ubi virtute acti, & eminentis domini pristino domino suum dominium auferitur, & in alterum transfertur. Hoc casu nulla est facienda compensatio: illo autem casu, si possit, omnino fieri debet, uti enim æquitas exigit, ut damnum, quod quis jactu rerum suarum ad levandam imminente naufragio navim perpeffus est, ab omnibus, quorum res propterea servatæ sunt, resarciatur, ita etiam postulat, ut, si quis onus, quod omnibus incumbit, solus sustinuerit, ei vel ex communi ærario, vel à reliquis resarcitio fiat, ita tamen, ut si contributione omnium damnum sit resarciendum, etiam ipse contribuere teneatur, ac proinde partem, quæ ipsum contingit, pro accepta habere debet. Et quamvis fortè talis sit rerum status, ut defacto nec uno nec altero modo compensatio fieri possit, non tamen propterea extincta est obligatio resarciendi, sed interim, donec copia suppetat, tantum sopita. Grot. *cit. Cap. 20. §. 7. num. 1. Boecler, ubi supra pag. 120.*

VIII.

Insigne hac in re temperamentum æquitatis olim elegit Senatus Romanus, quod non possum silentio præterire. Narrat Liv. *Lib. 31. Cap. 13.* veris tempore, quo privatis Republica pensionem veterum pecuniarum, quas mutuas in bellum Punicum secundum dederant, solvere debebat. At cum ad novum bellum, quod magnâ classe, magnisque exercitibus adversus Macedones gerendum esset, vix sufficeret ærarium, negarunt Consules, esse, unde iis in præsentia solveretur. Ideo apud Senatam questi sunt privati, ac dicebant, si in punicum bellum pecuniâ datâ in Macedonicum quoque bellum Republica uti vellet, aliis ex aliis orientibus bellis, quid aliud, quam publicam pro beneficio tanquam ob noxam suam pecuniam fore? Igitur cum privati æquum postularent, nec tamen solvendo æri alieno Republica esset, quod medium inter æquum, & utile erat, decrevit Senatus, ut, quoniam magna pars eorum agros vulgò venales esse diceret, & sibimet emptis opus esse,

Kk

agri

agri publici, qui intra quinquagesimum lapidem esset, copia iis fieret, Consules agrum aestimatos, & in jugera asses vectigales, restandi causâ publicum agrum esse, imposituros, ut, si quis, cum solvere posset populus, pecuniam habere, quam agrum mallet, restitueret agrum populo. Memorabile sanè temperamentum æquitatis, quo & publicæ utilitati consultum, & privatis, qui leti eam conditionem acceperant, simul satisfactum est.

IX.

Planè licet aliquis ex causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis propter commune bonum damnum esset passus, si tamen is periculum hujus damni in se recepisse intelligeretur, nullam hoc casu compensationem petere posset, veluti sunt, qui propè locum murum ædificant, facillè enim prævidere possunt, tempore imminenti obsidionis talia ædificia, ne obsessis noceant, & hosti profint, destruenda esse, unde suo periculo ædificare sententur. Puffendorff *suprà cit.* §. 7.

CAPUT III.

De Juribus summæ Potestatis civilis in ipsum territorium.

§. Unicus,

SUMMARIÆ.

- I. *Referuntur varia jura in territorium.*
- II. *Utrum summi Imperantes etiam incrementa fluvialia sibi vindicare queant?*

III. *Utrum*

III. *Utràm, si flumen, quod inter duos populos interfuit, cursum suum mutet, simul Imperii quoque terminus mutetur?*

I.

Jura, quae summi Imperantes in ipsum habent territorium, praesentantur, veluti, extructi civitates, casque muniendi, fortificata in finibus territorii erigendi, vias publicas constituendi, jus instituen- di cursus publicos, seu postas, jus sibi vindicandi lapidicinas, & metalli fodinas in montibus, qui privatorum non sunt, loca inest- ta a nemine occupata sua adscribendo fisco, exteros ab accessu, seu transitu excludendi, modo iusta sit causa, transitus enim in- noxijs Jure humanae societatis patere debet, Jus in flumina publi- ca, ea alio derivandi, cataractas adificandi, emolumenta fluminum sibi vindicandi &c. Ubi

II.

Quæritur, utrum summi Imperantes, etiam incrementa fluvialia, puta alluviones, insulas, & partes alvei, quas flumen so- cas reliquit, sibi vindicare queant? R. Interesse, utrum flumina sint publica, vel privata. Si publica, summi Imperantes jure nat- uræ talia incrementa sibi vindicare possunt; si enim flumen sit publicum, etiam ripæ, & alveus, tanquam partes fluminis sunt publicæ, & quidem non tantum quoad usum, sed etiam quoad proprietatem, quam populus vi occupationis sibi quasitam retinet, hoc ipso, quod earum privatis non assignaverit: Ergo etiam il- lud, quod ripis adjicitur, vel in flumine nascitur, aut suum relin- quitur, publicum est, ac proinde ab Imperante vice populi jure vindicari potest. Si autem flumen sit privatum, talia incrementa pertinent ad privatos, quorum est flumen. Interim plerumque alluviones proxima prædia possidentibus concedi solent, & conces- sæ esse intelliguntur, si agri privatis assignati non alium finem ex eâ parte, quam naturalem, seu flumen ipsum habeant. Confer Grot. *Lib. 2. Cap. 8. §. 9. & seqq.* & Puffendorf. *Lib. 4. Cap. 7. §. 12.*

PARA

Kk 2

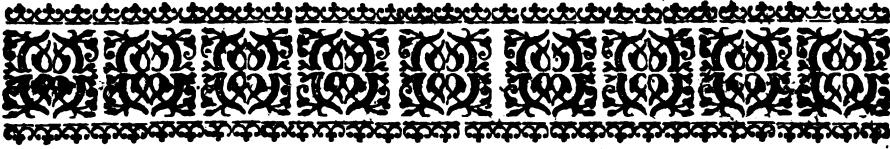
III. Quæri

III.

Quari etiam potest, utrum, si flumen, quod inter duos populos interfuit, cursum suum mutet, simul Imperii quoque terminus mutetur? 12. Interesse, utrum per alluvionem sensim uni parti aliquid detrahiatur, & alteri adjiciatur, an verò flumen priorem alveum penitus dereliquerit. Illo casu flumen mutato paulatim cursu & terminum Imperii mutat, ita, ut quidquid flumen parti alteri adjecit, sub ejus Imperio sit, cui adjectum est, cum eo animo uterque populus primitus Imperium occupasse credatur, ut flumen sui medietate eos dirimeret, tanquam terminus naturalis. Hoc autem casu terminus Imperii non mutatur, sed medietas alvei derelicti terminus manet, quia censentur populi flumen constituisse pro termino, quatenus idem flumen manet, si autem in totum mutetur alveus, desinit vetus flumen esse, perinde ac si fossa manu facta aliò fuisset aversum, vel flumen omnino exaruisset. Ex adverso alluvio non mutat speciem fluminis, sed in æstimatione morali idem flumen manet, sicut navis, quæ per partes reparatur, eadem manet navis. *L. 10. ff. Quib. mod. usufruct. amitt.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 3. §. 16. & 17.* Vid. infra *Tract. 1. Lib. 2. Cap. 3. §. 7.*

PARS

PARS QUARTA.

DE JURIBUS LIBERTATIS MAJESTATI CONNEXIS.

Discussimus superiore Parte præcipua jura summæ Potestatis civilis, progredimur jam ad illa jura, quæ directè ex libertate naturali promanant, quod pertinent jura Belli, Pacis, Fœderum, & Legatorum; Tametsi enim hæc jura non minus, quam jura Majestatis ad bonum publicum sint exereenda, ex Majestate tamen, seu summâ in civitatem potestate non profluunt, sed ex libertate naturali, quæ Majestati tanquam individua Comes coheret, licet vulgò, sed malè, ad jura Majestatis referri soleant. Sic igitur

CAPUT I.

De Jure Belli.

§. I.

De Ætymologia, Definitione, ac Divisione Belli.

SUMMARI A.

- I. Unde vox bellum originem trahas?
- II. Definatur, & explicatur definitio belli.
- III. Dividitur primò in internum, & externum.
- IV. Secundò in Defensivum, & offensivum.
- V. Tertio in reparativum, vindicativum, & mixtum.
- VI. Quarto in publicum, privatum, & mixtum.

K k 3

VII. Quin-

- VII. *Quis in solenne, & non solenne.*
 VIII. *Denuntiatio Belli alia est pura, alia conditionata.*
 IX. *Quamvis in bello defensoris nulla jure natura requiratur denuntiatio, requiritur tamen in bello offensivo.*
 X. *Quid obtineat hac in parte de Jure Gentium?*
 XI. *Quis sit finis denuntiationis saltem conditionata?*
 XII. *Bellum Imperantis, ad dictum simul etiam etiam subditis, & sociis indictum esse censetur.*
 XIII. *Indictio indic, plerumque per libellos publicos, quos Manifesta vocant, fieri solet.*
 XIV. *Utrum bellum flavum, atque indicium est, inferri possit?*
 XV. *Dividitur Bellum sexto in justum, & injustum.*

VOx Bellum à voce duellum originem trahit; Veteres enim dicebant duellum; ut patet ex illo, quod est apud Liv. Lib. 1. Cap. 36. *quas res nec dederant, nec fecerant, nec solverunt, pro, pro, que duello quarandas censuo.* Posterior autem aetas ex hoc duellum fecit bellum, prout ut ex duobus, quod fuerat, factum est bonum, & ex duobus malis. Duellum autem à duobus dictum est simili sensu quo pacem unitatem dicimus. Grot. de J. B. & P. Lib. 1. Cap. 1. §. 2. num. 2.

Describi potest, quod sit status primo hostili per vim certantium, quia tales sunt. Dixi primo, status; ulus enim jam obtinuit, ut vocabulo belli non actus, sed status intelligatur. Hinc bellum est, etiam si sese non exerat v. g. tempore induciarum, ac proinde praelium dicitur à bello, ut patet à toto, quia praelium est pars belli. Unde Tacit. Annal. Lib. 2. Cap. ult. *Arminium praeliis ambiguum, bello non victum dicit, & Hannibal non praelio modo se, sed bello victum esse, fassus est.* Liv. Lib. 30. Cap. 39. Dixi secundo, per vim certantium; duo enim, inquit Cicero 1. de Offis, Cap. 1. *suas genit decertandi, unum per discorsationem, alterum per vim, utriusque illud sit proprium hominis, hoc bestiarum, confugiendum est ad posterum, si illi non licet priore.* Bellum igitur non est, si verbis tantum inter aliquos disceptetur, & ideo admonuerunt Athenienses Aetolos apud Liv.

Liv. Lib. 33. Cap. 32. prope fin. *dum integra omnia essent, verbis potius de eis, quæ ambigerentur, disceptarent, quam Astam, Europamq. ad funestum armarent bellum.* Dixi tertio, *animo hostili*, ut excludantur tum certamina brutorum, quæ ratione destituta impetu tantum adversus se invicem feruntur, tum pugnae inter homines exercitii, vel quæstus causâ institutæ. Dixi quarto, *quæ tales sunt*, seu quatenus certant, non quatenus eo tempore, quo bellum inter se gerunt, aliquid agunt respectu aliorum, cum quibus bellum non est.

III.

Dividitur bellum I. in Internum, & Externum. Illud, quia inter cives, seu ejusdem Reipublicæ membra geritur, etiam civile: hoc autem, quia contra externos geritur, hostile appellatur. Sic *bellum Sevsonianum*, inquit Flor. Lib. 3. Cap. 22. *in pr. hostile potius, an civile dixerim, nescio*; Vocabulum enim *hostis* Teste Cicerone *lib. 1. Cap. 12.* veteri latio nil, nisi peregrinum, seu externum significabat.

IV.

Dividitur II. in defensivum, & offensivum. Defensivum est, quo aggressorem repellimus: offensivum vero, quo alterum aggredimur. Sic latro adversus viatorem gerit bellum offensivum, viator autem defensivum.

V.

Dividitur III. in Reparatorium, Vindicativum, & Mixtum; perinde ut actiones dividi solent in rei persecutorias, pœnales, & mixtas. Reparatorium est, quod eo fine geritur, ut jus, quod ab altero latum esse dicitur, reparetur. Vindicativum, quod tendit ad ulciscendam injuriam, quam nobis illatam esse dicimus. Mixtum denique, quod partim juris præteriti obtinendi, partim injuriæ vindicandæ causâ geritur. Qui autem ex sola dominandi libidine bella gerunt, non tam bella gerunt, quàm detestanda potius exercent latrocinia, non hostes, sed latrones nominandi, ut Scythæ apud Curt. Lib. 7. Cap. 2: *Alexandro Magno objecerunt: Tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venisse, omnium gentium, quas adiisti, latro es.* Contentis S. Augustin. Lib. 4. de Civis. Dei Cap. 6. ubi ait: *inferre bella*

bella frivolis, & inde in cetera procedere, ac populos sibi non molestos solâ Regni cupiditate contere, quid aliud, quàm grande latrocinium nominandum est?

VI.

Dividitur IV. in Publicum, Privatum, & Mixtum. Bellum publicum est, quod geritur Auctore utrinque eo, qui summam in Republica potestatem habet, ut David bellum gessit, & quidem vindicativum in Regem Ammonitarum propter Legatos malè habitos. 2. Reg. 10. Privatum, quod geritur Auctore utrinque eo, quorum neuter habet Majestatem, ut si viator in latronem, aut duo Patresfamilias extra Rempublicam viventes inter se bellum gerant. Mixtum denique, quod geritur inter eos, quorum unus Majestate fulget, alter eâ non fulget, quò referenda sunt bella pyratice, quæ Romani olim tempore Mithridatis gesserunt in pyratas, & servilia, quæ gesserunt in tumultuantes servos. Flor. Lib. 3. Cap. 6. 19. & 20. Nobis in hoc opere de bello duntaxat publico sermo erit.

VII.

Dividitur V. in solenne, & non solenne. Solenne dicitur, quod non tantum utrinque publicum, sed & publicè decretum, ac indictum est. Non solenne verò, quod vel utrinque publicum non est, vel saltem indictum non est. Unde duo requiruntur, ut bellum solenne sit: Primum est, ut geratur Auctore utrinque eo, qui summum habet Imperium. Hinc bellum, quod Rex vel in rebelles subditos, vel adversus pyratas, & latrones gerit, solenne non est, nisi fortè, qui prædones tantum fuerant, aliud vitæ genus amplexi civitas facti sint; nam *malum hoc*, inquit S. Augustinus. *eis. Lib. 4. Cap. 4. si in tantum perditorum hominum accessibus crescit, ut & latea teneat, sedes constituat, civitates occupet, populos subjuset, Regni nomen assumit.* Alterum est, ut bellum publicè sit decretum, & ab unâ saltem parte alteri denunciatum, & indictum; licet enim sæpè utrinque indictum fuisse legamus, ut fieri solet, si uterque se læsum esse putat, id tamen necessarium non est. Grot. Lib. 3. Cap. 3. §. 7. num. 3.

VIII. ER

viii.

Est autem denuntiatio alia pura, alia conditionata. Pura est quæ simpliciter acrius amicitia, & societati renuntiamus, eumque hostem nostrum declaramus. Hæc per excellentiam indictio vocari solet, & plerumque fit, ubi bellum jam alter intulit. Conditionata verò, quæ cum rerum repetitione conjungitur, seu, ut claris dicam, quæ tum demum bellum minatur, si alter petit non satisfecerit, quamquam sæpè etiam absque comminatione belli res repeti soleant. Talis conditionata denuntiatio est illa Samnitium apud Liv. lib. 8. cap. 23. *eam se consumeliam, injuriamque, ni sibi ab eis, qui fecerint, dematur, ipsos omni vi depulsuros esse.* Interdum conditionatam pura subsequitur, sed id necesse non est, si omnia petit non satisfiat, illa in puram resolvitur. Huc pertinet, quod Feciales in causa Antiochi consulei apud Liv. lib. 36. cap. 9. responderunt, *amicitiam renuntiatam videri, cum legatis toties repetentibus res nec reddi, nec satisfieri æquum censuissent.* *Græci supra cit. §. 7. numi 1. & 2.*

IX.

Quamquam autem in bello, quod sui, aut rerum suarum recuperandam causâ suscipitur, nulla ex necessitate juris naturæ requiratur denuntiatio, cum alter bellum nobis inferendo id ipsum sibi satis denuntiet, quia facile arguitur potest, quod naturæ contra vim illatam defensionis remedium non simus omittendi, in bello tamen offensivo conditionatam omnino opus est denuntiatione, læva enim res est bellum, & innumera ferè mala post se trahit, quibus non tantum Republicæ hostis, sed & bellum inferentis subditis, & quidem innocentes potissimum involvantur, ac proinde summi Imperatores ex lege charitatis omnia prius tentare conantur, quam ad bellum decurrant, & innocentes tot malis ipsamque Republicam periculose exponant bello. Rectè Cæsar Ponceus apud Liv. lib. 9. cap. 2. *justum bellum dicit, quibus necessarium, & pio arma, quibus nulla nisi in armis, relinquatur spes. Omne quidem bellum, ut dicitur, sed spud salust. cap. 2. de bello Jugurth. an, facile sumitur, & atrocium & terris desinit: nec in ejusdem est potestate mitti ejus, & finis, si*

quidem incipere cuiusvis, & ignava licet, deponi, cum victores velint. Unde neutiquam assentiri possum Grotio, qui *alleg. cap. 3. §. 6. num. 2.* nullam jure naturæ denuntiationem necessariam esse arbitratur, si quis rei suæ ab altero detentæ manum injicere, aut de illo ipso, qui deliquit, ultionem sumere velit. Planè licet in bello defensivo nulla ex necessitate juris naturæ requiratur denuntiatione, nihilominus tamen, ubi absque indictione vis armata nobis inferatur, honestè, & laudabiliter interponitur interpellatio, ut ab offendendo abtineatur, & damnum illatum reparetur, secus eundem nos pro hoste habituros esse.

X.

Jure Gentium autem non tantum in bello offensivo, sed & in defensivo denuntiationem, non quidem simpliciter, sed ut effectus peculiare, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, consequantur, necessariam esse putat Grot. *diff. cap. 3. §. 1. 2.* At effectus isti non ex indictione, sed ex eo, quod bellum publicum sit, proficere videntur. Certè exempla omnium sæculorum docent, in bellis publicis etiam non indictis eandem impunitatem, & judiciorum tutelam obtinuisse, uti rectè Thomas. ad Huber. *de Jur. Civili. lib. 2. fact. 4. cap. 4. num. 27.* advertit. Adde Ziegler. *ad §. 1. 2.*

XI.

Finis igitur denuntiationis saltem conditionata non in eo consistit, ut certò constet, non privato abusu, sed voluntate utriusque populi, aut populi capitum geri bellum, prout Grot. *cit. §. 1. 2.* existimat, quid si enim is ipse, qui summum Imperium habet, per se vis armatam inferat, utique hoc casu certò censetur non privato abusu, sed voluntate summi Imperatoris geri bellum, & tamen non jure Gentium duntaxat, sed ipso etiam naturæ jure in publico ante offendimus, antequam vis bellica ab eo inferatur, conditionata requiritur denuntiatione. Dicendum igitur potius videtur, idem in bello offensivo præmittendam esse denuntiationem conditionatam, ut scilicet, utrum fortè non citra bellum obtineri possit debita satisfactio, & si non possit obtineri, ut omnibus constet, inevitabili necessitate ad arma inferenda nos fuisse compulso; id enim

enim semper egerunt tum Romani, tum Gentes alie moratiores, ut bellandi causas habere se justissimas non modò crederent ipsi, sed exteris quoque omnibus, & ipsis etiam, si fieri posset, hostibus persuaderent. Ziegler ad tit. §. 1. 1.

XII.

Quamvis autem bellum quandoque non Imperantibus solum, sed nominatim etiam subditis ejus indicitur, ut patet ex formula indictoris apud Liv. lib. 2. cap. 32. ob eam rem ego, populusque Romanus populo priscorum Latinorum hominibusque priscis Latinis bellum indico, facioque; necesse tamen non est, ut subditorum expressa sit intentio, quia Imperator indictum simul omnibus etiam ejus subditis, imò & illis, qui eidem se socios adiuncturi sunt, tanquam accessione ipsis indictum censetur. Sic cum Romani Regi Antiocho bellum indicere vellent, Feciales consulti, utrum Aetolis quoque separatim indici juberent bellum, responderunt, Aetolos ultro sibi bellum indixisse, cum Regem Antiochum in Europam ad bellum populo Romano inferendum traduxissent. Liv. lib. 30. cap. 9. Si tamen bello absoluto Regem, aut populum alterum, qui alteri se socium adjuvit, ob suppeditata auxilia bello impetere velis, nova omnino indictione opus erit, quia novum est bellum, nec amplius, ut adtea, tanquam accessio: alicui belli spectatur, sed ut principatum. Grot. ubi supra §. 9. et 30. Vitriar. & Willenberg Quest. 10.

XIII.

Ceterum modus indicoendi belli apud diversos populos olim diversus erat, de quo videri potest Grot. §. 8. Brisson. de Formul. lib. 2. Indico plerumque per libellas publicas, quos manifesta vocant, indictio fieri solet. Quandoque tamen etiam per Feciales, seu Heredes bellum inditur, Besold. Thesaur. pract. tit. Hered. Soleat praeterea, qui bellum moliantur, etiam legationibus, ac litteris ad vicinos Principes eorumque legationem necessitatem ob oculos ponere, hostium vero injuriam accusare. Kops Colleg. Grot. Exercit. 11. Thes. 2. in fin.

XIV.

Quamvis autem jure Gentium bellum statim, atque indictum est, inferri posse existimet Gros. *sapiens civ. cap. 3. §. 13.* eò quòd indictio nullum post se tempus requirat, quod bello vacuum esse oporteat, prout bellum Punicum tertium simul indictum, simul illatum est, mihi tamen hoc non aliter admittendum esse videtur, quam si post denuntiationem condicionatam, aut interpellationem absque comminatione belli factam satis appareat, alterum satisfacere nolle, ac propterea pura subsequatur indictio. Si autem denuntiatio belli cum rerum repetitione conjungatur, & restitutio, vel satisfactio negata non sit, non tantum jure naturæ, sed & Gentium per tantum temporis spatium expectandum erit, quantum sufficit ad deliberandum, & respondendum. Ziegler. *ad civ. §. 13. Virtrias. Quæst. 9. Willenb. Quæst. 11.*

XV.

Dividitur bellum denique VI. in justum, & in injustum. Justum dicitur bellum tribus modis. I. Quatenus justum idem denotat, ac solenne. II. Ex rerum gestarum magnitudine. III. Ex causâ, unde oritur. Et in hac postrema acceptione justum bellum est, quod ex justâ genitur causâ: injustum verò, quod justâ causâ subnixum non est. Tamen æquum bellum utrinque injustum esse potest, veluti si duo, quorum neuter ad regnum jus habet, de eo inter se bello decerent, aut rem communem uterque in solidum sibi vendiceret, non tamen ex adverso dari potest bellum scripta utrinque justum: si enim justa est aggressio, defensio necessario est injusta, & vice versa, quia implicat, ut facultas moralis deat ad contraria, puta ad agendum ex unâ parte, & ad impediendum ex alterâ. Ut autem neuter bellantium agat injustè, fieri utique potest: nam ut aliquis injustè agat, necesse est, ut etiam scias, id, quòd agit, injustum esse, multi autem id ignorant, quia multarum in jure tum in factis fugere solent homines. Gros. *ib. 3. cap. 13. §. 13. num. 1. & 2.*

S. II.

De causis belli justis, & injustis.

S U M M A R I A.

- I. *Iusta belli suscipiendi causa sola est injuria.*
 II. *Unde justum est bellum defensivum, & reparatorium.*
 III. *Ut bellum vindictivum justum sit, necesse est, ut injuria sit formalis, licet ad bellum reparatorium sufficiat injuria materialis.*
 IV. *Deinde injuria debet esse gravis.*
 V. *Præterea, de injuria legitime constare debet.*
 VI. *Injusta belli causa est metus ex crescente vicini potentia.*
 VII. *Item conservatio æquilibrii.*
 VIII. *Ut & negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia.*
 IX. *Injusta etiam causa est cupido melioris soli.*
 X. *Item inventio rerum ab aliis occupatarum.*
 XI. *Iniquum est, populum aliquem sibi non molestum armis subigere velle, quasi dignum, qui serviat.*
 XII. *Nullam quoque justam bellandi causam præbet spes concepta ex aliqua divinatorum vaticiniorum explicatione.*
 XIII. *Bello impedi non potest ille, qui non facit, ad quod faciendum ex alia virtute, quam ex justitia tenetur.*
 XIV. *Reges Christiani non possunt populis infidelibus sibi non subjectis propter eorum infidelitatem, & idololatriam bellum inferre.*
 XV. *Si petenti transitum cum exercitu per territorium alienum transitus negetur, utrum is vi armata vindicari possit?*
 XVI. *Utrum justam adversus se bellandi causam præbeat, qui mercibus per suum territorium transitum denegat?*

I.

Diximus modò, justum bellum esse, quod ex justâ geritur causa: injustum verò, quod justâ causâ subnixum non est. Justa autem belli suscipiendi causa sola est injuria; quæ si absit, bellum justum esse haud potest; *iniquitas partis adversa*, inquit S. Augustin. *lib. 4. de Cris. Dei cap. 4. justa bella ingeris. ubi iniquitatem dixit pro injuria; & alibi, ut refertur in can. 2. C. 23. Q. 2. ait: justa*

bella defini solent, quæ ulciscuntur, hoc est, demunt, injurias: vox enim ulciscendi ab eo latius sumpta est, velut ex sequentibus verbis: *vel reddere, quod per injurias ablatum est*, apparet. Unde Legati Romanorum apud Liv. lib. 5. cap. 36., Gallos, dehortati sunt, *ne, à quibus nullam accepissent injuriam, sociis populi Romani, atque amicos oppugnarent.*

II.

Justum igitur est bellum, quod jure necessitate defensionis injustum repellimus aggressorem. Tale bellum post sui electionem gessit Saul contra Naas Regem Ammonitarum, qui Jabez Galaad obsecerat, & quamvis omnes viri Jabez ad Naas dixerint, *habeto nos fœderatos, & serviemus tibi*, non aliud tamen à superbo Rege retulerunt responsum, quam *in hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruum omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universa Israël.* 1. Reg. 11. Tale item bellum defensivum gessit Achab contra Benadab Regem Syriæ 2. Reg. 20. Deinde justum est bellum, quod in statu naturali geritur contra illos, qui ea, quæ ex jure perfectio debentur, præstare, aut res nostras, quas reddere teneantur, restituere recusant. Ita populus Israëliticus bellum gessit contra Chananzæos, & Amorrhæos; cum enim Deus terras eorum Filiis Israël concessisset, hi jus habebant, eas gentes bello expellendi, & quod ex donatione Divinâ ipsorum erat, occupandi. Denique inter viventes in statu naturali etiam justum est bellum vindicativum, quo illatas sibi aleiscuntur injurias; uti enim in hoc statu propter defectum judiciorũ unisquisque propriâ autoritate jus suum exequi, ita & injuriam sibi illatam vindicare potest. Ita David ultus est bello contumeliã Legatis suis illatam; cum enim is ad Regem Ammonitarum Legatos misisset ad eum super morte Patris consolandum, Rex non tantum partem dimidiam barbæ eorum rasis, sed & vestes Legatorum mediâs usque ad hæc præcidit. 2. Reg. 19.

III.

Ut autem bellum vindicativum justum sit, necesse est, ut injuria, quam ulcisci volumus, sit formalis, ubi enim nullum est delictum,

lictum, ultio locum habere non potest; nam quod in statu Civitatis est poena, hoc in statu naturali est ultio: ut ergo poena infligi non potest, nisi praecesserit delictum, cum sit coercitio delicti, ita ultio sumi nequit, nisi supponatur commissum esse delictum. Ex adverso, ut bellum, quod ad res nostras repetendas suscipitur, justum sit, sufficit injuria materialis; ut enim in statu Civitatis jure vindicare possimus res nostras etiam bona fide ab altero possessas, ita in statu naturali eadem bello repetere permissum esse debet, quia cessantibus judiciis succedit bellum. Sic licet Chananzii, & Amorrhæi ignoraverint, terras ab ipsis possessas populo Israëlítico à Deo donatas fuisse, justum tamen erat bellum Israëlitarum, quo gentes illas expellere, & terras sibi donatas occupare concedebant.

IV

Deinde, ut injuria sit justa bellandi causa, gravem esse oportet; nam, ut supra diximus, saeva res est bellum, & innumera ferè mala post se trahit, quibus inplorandum involvuntur innocentes: ut ergo periculo eorum, ac tantorum malorum exponantur, gravis utique requiritur causa. Ubi qui ob levec duntaxat causas ad bellum prorumpit, gravi se obstringit scelere; & damna, quae innocentes propterea perpessi sunt, reparare tenetur. Imò nequidem ex gravetudine, & justa causa continuo semper ad bellum decurrere fas est; saepe enim sui, & suorum cura aliquem à bellando abstrahere debet; vobis si viribus longe sit impar, ne alias se, suamque Rempublicam manifesto exponat discrimini, quam conservare, non autem pendere Rectoris convenit officio. Groc. lib. 1. cap. 24. §. 4.

Præterea, ut non iniuste agas, de injuria tibi legitime constare debet. Ubi interest, utrum suscipere velis bellum defensivum, vel offensivum. Si defensivum, de injuria adversæ partis hoc ipso tibi satis constare, quod post diligentem examen tibi non appareat, te iniuste possidere, nec bonæ fidei nactus sis possessionem, nam etiam jure naturali in dubio melior est conditio possidentis. Si offensivum, potes referri, curam movere velis bellum reparatorium, vel

vel vindicativum. Si reparatorium, vel adversa pars existit in possessione e. g. Regni, Provinciæ, Urbis, vel non existit in possessione. Si in possessione existat, non aliter eidem bellum inferre potes, quam si certus sis, rem, quam possidet, ad te pertinere, cum in dubio ut modò dictum est, melior sit conditio possidentis, interim tamen rationes tuas eidem exponere potes, quas is etiam audire, & examinare tenetur; licet enim in dubio nemo obtundus sit, et re, cujus possessionem bonâ fide nactus est, se ipsum spoliari quisque tamen in dubio moralem diligentiam adhibere tenetur, ut inquirat in rei veritatem, ne alterum, qui extra possessionem est, grave, detinendo, quod illius est. Si verò pars adversa non existat in possessione, vel saltem contradicente altero vacuum occupaverit possessionem, sufficit, si causa tua, discussis, & perpensis omnibus, videatur tibi probabilior, quam partis adversæ; si verò causam adversarii probabiliorē esse judicēs, quam tuam, bellum tibi licitum non erit; cum enim tanquam supremus Princeps sis: Judex in propriâ causâ, non potes sequi sententiam minus probabilem, relicta probabiliorē. Quòd si uterque suam causam probabiliorē esse arbitretur, neuter injuste agat, si deposito dubio ad bellum decurrat; quia uterque tanquam Judex in propriâ causâ rem sibi adjudicare potest. Si denique neuter existimet, suam causam esse probabiliorē, sed uterque judicet, esse æquè probabilem, neutri fas est, bellum movere, quia neutrius conditio est melior, nec Judex, vel pro unâ, vel pro alterâ parte pronuntiare possit. Solum ergo superest, ut, vel arbitris, vel fortè rem committant, aut eandem inter se dividant, vel si divisionem commodè non admittat, uni ab altero æquivalens fiat compensatio. Si verò, omnibus ejusmodi mediis litem dirimendi explosis, alteruter rem in solidum absque divisione, vel compensatione tentaret occupare, is hæc dubiè, injustus esset, invalor, ac proinde justam alteri adversus se bellandi causam præberet. Quòd si denique suscipere velis bellum vindicativum, idem necesse est, ut de injuriâ formaliter constet, tum quia is, qui injuriam fecisse dicitur, in possessione existit, tum quia in statu civitatis propter injuriam litem non potest infligi pena certa; ergo neque in statu naturali iuris sumis

Confer P. Suarez de Chris. Dis. 4. 2. sect. 4. D. Mald. Tract. Dis. 1. 2. Clariss.

Clariss. Dn. P. Seybold in *Dicaomach*, Part. 3. sect. 4. §. 8. Dn. P. Franc. Schmier J. P. U. lib. 4. cap. 1. sect. 3. §. 3. num. 214. & seqq. Haecenus de justis belli causis; placet jam subjungere nonnullas causas injustas.

VI.

Primò igitur injusta belli causa est metus ex crescente viciniã potentiã, ex qua causa Fidenates olim bellum intulerunt Romanis; *nimis enim vicinas*, inquit Liv. lib. 1. cap. 14. *propè se convalescere opes rati, priusquam tantum raboris esset, quantum futurum apparebat, occupant bellum facere.* Nam si ob causam metus ex viciniã potentiã bellum alteri inferri posset, non sub alio juris velo, quàm defensionis inferri posset: atqui sub prætextu defensionis inferri haud potest; ut enim justa sit defensio, oportet ut sit necessaria, qualis non est, nisi non tantum de potentiã, sed & animo nocendi morali certitudine constet, ac proinde vim saltem aliquando pati posse neutiquam jus tribuere potest ad inferendam vim, cum vita humana ita constituta sit, ut plenam securitatem nunquam habeamus, & ideo probanda non est eorum sententia, qui justam belli causam esse putant, si vicinus nullã pactione impeditus in suo arcem, vel aliam munitionem extruat, quæ aliquando alteri damnum dare possit; nam adversus talem metum contrariæ in suo munitiones fieri, vel alia similia remedia, ut sunt foedera, quaeri possunt, non autem propterea bellum inferendum est. Grot. lib. 2. cap. 1. §. 17. & cap. 22. §. 5. Boehmer. J. P. U. Pars. special. lib. 2. cap. 1. §. 9.

VII.

Ab hac causa in effectu differre non videtur conservatio æquilibrii, si scilicet inter duos bellantes tertius abque ullo justæ causæ respectu se uni eo solum sine adjungat, ut æquilibrium potentiæ inter eos conservetur, quia metuit, ne alias, si alter nimis potens fieret, is aliquando ipsi noceret, eum tamen, si neutrarum partium esse nolit, non nisi illi, qui justam bellandi causam habet, se adungere possit. Dn. P. Seybold *cit. sect. 4. §. 7. num. 1.* Dn. P. Schmier *dict. sect. 3. §. 2. num. 149. & seqq.*

M m

VIII

VIII.

Similis causa est negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia, ex qua causa Persarum Rex Darius Regi Scytharum Lanthino bellum intulisse legitur. Justin. *lib. 2. cap. 5.* Si tamen repulsæ addita fuisset contumelia, sicut narrante Diodor. *licul. lib. 14. cap. 108.* Rhegini Dionysio virginem nuptum petenti responderunt, se nullam præter licoris filiam ipsi concessuros esse, ea haud dubiè bello vindicari posset. Grot. *suprà cit. cap. 22. §. 7.* Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 3. cap. 3. §. 13.*

IX.

Ejusdem farinae est mutandæ sedis Amor, ut paludibus, & solitudinibus relictis Solum fecundius possideatur, quam Germanis semper causam in Gallias transcendendi fuisse, ait Petilius Cerialis apud Tacit. *lib. 4. Histor. cap. 73. num. 6.* Grot. *dict. cap. 22. §. 8.*

X.

Ejusdem etiam sortis est titulus inventionis, ut si quis fortè insulam aliquam hæctenus incognitam, suoque subjectam Regulo, propterea sibi subjicere velit, quòd eam detexerit; inventio enim earum duntaxat rerum est, quæ nullius sunt, ac proinde improbum est, sibi hoc prætextu vindicare ea, quæ ab alio possidentur.

XI.

Nec minùs iniquum est, populum aliquem sibi non molestum armis subigere velle, quasi dignum, qui serviat; licèt enim fortè id ei utile foret, non tamen propterea alter jus habet, ut illum in vitum imperio suo subjiciat; nam his, qui rationis usum habent, libera esse debet utilium, & inutilium electio, nisi alteri jus quoddam in eos quaesitum sit. Grot. *ubi suprà §. 12. & ibi Vitriar. Quæst. 6.*

XII.

Nullam quoque justam bellandi causam præbet spes concepta ex aliqua Divinorum Vaticiniorum explicatione; nam primò oracula, quæ nondum impleta sunt, sine prophetico spiritu vix certò inter-

interpretari quis potest; si enim, sunt verba D. Hieronymi in Daniel. *propheta audivit; & non intellexit, quid facient hi, qui signatum librum; & usque ad tempus consummationis multis obscuritatibus involutum prasumptione mentis edisserunt.* Deinde etiamsi res certa sit, tamen tempus nos latere potest, quo res illa futura sit. Denique predictio, nisi expressum addit mandatum, jus nullum dat; cum Deus illa, quæ prædicat, sæpè per improbos homines, aut actiones illicitas fieri permittat. Decepti sanè sunt plerique, qui oraculi expleudi causâ injussi arma cœperunt. Grot. §. 15. & ibi Telmar.

XIII.

Deinde neque bello impeti potest is, qui non facit, ad quod faciendum ex aliâ virtute, quam ex jûsticiâ tenetur, ac proinde simplex ingratitude justa belli causa haud est; quamvis enim is, qui beneficium accepit, gratiam referre teneatur; ille tamen, qui dedit, nullum ad eam repõscendam jus habet, alioquin contractus esset, non beneficium. Ut autem armis aliquid exigere possis, necesse est, ut jus perfectum habeas ad illud, secus id tam parùm bello peti poterit, quam parùm in foro exigi potest, licet illud ex morali ratione faciendum sit. Aliud dicendum, si quis non solum gratiam non referat, sed & pro illâ injurias, & malefacta reponat. Grot. sæpè cit. cap. 22. §. 16. Puffendorf. lib. 3. cap. 3. §. 17. Hæc satis certa sunt.

XIV.

Dubitatur autem I. Utrùm Reges Christiani populis infidelibus sibi non subjectis propter eorum infidelitatem, idololatriam, aliavè crimina contra jus naturæ, nulli tamen hominum injuriosa, bellum inferre possint? Affirmativam tenet Grot. lib. 2. cap. 20. §. 44. Negativam autem tuentur P. Suarez de Charit. dict. Diss. 13. sect. 5. num. 5. Covaruv. ad cap. peccatum Part. 2. §. 10. per totum. Molina de J. & J. cit. Tract. 2. Diss. 106. Layman lib. 2. Tract. 1. cap. 17. Dn. P. Seybold supra cit. sect. 4. §. 5. Quibus absque ullâ hæsitatione assentior; vel enim ejusmodi infidelibus bellum eo fine inferre vellet, ut Deum adversus injurias ei porrò inferendas defendant, vel ut injurias eidem illatas vindicent, vel ut infidelibus

bus terras, sub pretextu, quòd earum domini non sint, eripiant, vel denique ut Religionem orthodoxam propagent. Non possunt autem primò bellum eo sine inferre, ut Deum defendant; quia Deus, cùm sit omnipotens, non indiget ad se defendendum humano auxilio, uti homines sæpè aliorum auxilio indigent. Nec secundò eo sine inferre queunt, ut injurias Deo illatas vindicent; quia hanc potestatem nec ex jure naturæ, nec ex jure Divino positivo habent: non ex jure Naturæ; quia non expedit generi humano, ut Reges injurias à sibi non subditis Deo illatas vindicare possint; maxima enim inde sequeretur turbatio: non etiam ex jure Divino; scriptum enim est: *mibi vindictam, & ego retribuam. ad Roman. 12.* Aliàs sanè ex utroque hoc capite etiam Reges Christiani inter se bella movere possent, cùm multi sint Deo injurii. Relinquenda ergò sunt ejusmodi crimina ultioni Divinæ. Sufficit Deus vindicandis, quæ in se committuntur. Sed neque tertio Reges Christiani infidelibus eo sine bellum inferre queunt, ut terras, quas possident, iisdem eripiant, quasi earum dominium non habeant; factum enim est, quòd infideles non sint rerum suarum Domini; cùm infidelitas non repugnet dominio; hoc enim jure humano introductum est, distinctio autem fidelium, & infidelium venit ex jure Divino, quod non tollit jus humanum. Potest quidem Deus infidelibus ob eorum scelera auferre regna, & ea transferre in Christianos, antequam tamen Deus hanc suam voluntatem manifestet, non possunt Christiani infideles dominio rerum suarum privare. Denique nec quartò infidelibus bellum inferri potest ad propagandam Religionem Christianam; quamvis enim bello compelli possint, ne fidei blasphemias, vel malis persuasionibus, aut etiam apertis persecutionibus impediatis, non tamen ad fidem Christianam suscipiendam, vi, & armis cogi possunt; quia credere voluntatis est. *can. 3. & 5. Dist. 45. cap. 9. X. de Judæis.* Sola ergò injuria, quæ hominibus infertur, justam bello causam præbere potest.

XV.

Dubitatur II. Si pretenti transitu cum exercitu per territorium alienum transitus negetur, utrum is vi armatâ vindicari queat? Placet affirmativa, modo duo concurrant. Primum est,

ut, qui transire petat, ex iustâ causâ petat: alterum, ut transire sit innoxius; quæ duo si concurrant, transitus citra injuriam denegari haud potest; ita enim interpretanda est divisio rerum, & introductio dominiorum, ut quàm minimùm ab æquitate naturali recedat. Exigit autem æquitas, ut eos, qui primi dominia singularia introduxerunt, talem usum rei alienæ, qui indigentibus prodest, Dominis autem non nocet, excepisse dicamus. Debetur ergò transitus innoxius, si ex causâ iustâ petatur, jure primæ rerum communionis, quæ eatenus per divisionem, & introductionem dominiorum haud fuit sublata. Certè nulla erat ratio, ut eatenus tolleretur. Exemplum nobis præbent sacre Litteræ Num. 21, ubi Israël misit nuntios ad Seon Regem Amorrhæorum dicens: *obsecro, ut transire mihi liceat per terram suam; non declinabimus in agros, & vineas, non bibemus aquas ex puteis, viâ regiâ gradiemur, donec transeamus terminos tuos; qui concedere noluit, ut transiret Israël per fines suos, quin potius exercitu congregato egressus est obviam in desertum, & venit in Jafa, pugnavitque contra eum, à quo percussus est in ore gladii.* Justum igitur bellum contra Amorrhæos gesserunt Filii Israël; quia innoxius transitus denegabatur, qui jure humanæ societatis æquisimo patere debebat, ut inquit S. Augustin. relatus in can. 3. C. 23.

Q. 2. Aliud exemplum occurrit apud Tacit. lib. 4. Histor. cap. 20. ubi Batavi, cum castris Bonnenribus appropinquarent, præmisere, qui Herennia Gallo mandata cohortium exponerent: nullum sibi bellum adversus Romanos, pro quibus toties bellassent. Longâ, atque irritâ militiâ fessis parva, atque otii cupidinem esse, si nemo obsisteret, innoxium iter fore, sine arma occurrant, ferro viam inventuros. Cùmque cunctantem Legatum milites perpulissent, ut fortunam prælii experiretur, vi armatâ transitum vindicârunt. Neque eum, à quo transitus postulatur, audiendum esse arbitror, si opponat, se metuere multitudinem transeantium; quia jus meum metu acrius non tollitur, nisi prudens, & probabilis sit metus, transitum non fore innoxium, tunc enim eum jure denegari posse existimo. Interim sunt quædam cavendi rationes, ut primò, si non uno continenti agmine, sed divisis manibus, ac successivo tractu transmittantur copiarum. Secundo, si obsides in securitatem dentur. Tertio, si inermes transeant, quod tamen à viris militaribus, quæ, ut inquit Liv.

*lib. 34. cap. 17. nullam vitam sine armis esse arbitrantur, vix im-
traveris. Quartò, si impensâ transeuntis is, qui transitum concedit,
sibi præsidia idonea conducatur. At hæc cautio non tantum nimis
sumptuosa esse videtur; sed & multum temporis requirit. Sed nec
eum, à quo transitus postulatur, audiendum esse puto, si dicat,
alio transiri posse: nam & ceteri idem dicere possent, quò fieret,
ut jus transitus planè interimeretur. Sufficit ergò, si absque dolo
malo transitus postuletur, quâ proximum, & commodissimum est,
modò sit innoxius; si enim periculum nocumenti subsit, transitus,
ut jam antea monui, omnino denegari potest. Confer Grot. lib.
2. cap. 2. §. 13. num. 1. & seqq.*

XVI.

Dubitatur III. Utrùm justam adversùs se bellandi causam præ-
beat, qui mercibus per suum territorium transitum denegat? Sanè
Grot. cit. §. 13. num. 5. non minùs mercibus, quàm personis tran-
situm deberi contendit, cùm societatis humanæ interfit, ut nemini
impediendi jus sit, quò minùs Gens quæque cum quavis Gente se-
positâ commercium colat: cui consequens est, ut justa sit bellandi
causa, si transitus denegetur, atque hæc ratione libertas commer-
ciorum inter Gentes sepositas impediatur. At hoc non aliter mihi
admittendum esse videtur, quàm si Reipublicæ nullum ex transitu
mercium damnum, aut probabile periculum damni imminet; non
minùs enim mercium quàm personarum transitum oportet esse in-
noxium; secùs absque injuriâ denegari potest. Deinde nulla ap-
paret ratio, cur merces alibi vendendæ non possint, in nostro
territorio eo sine sisti, ut eas nostri cives emere, & postea alibi ven-
dere queant; atque ita ipsi potiùs illud lucrum capiant, quod aliàs
peregrini transeuntes haberent; cur enim magis faveamus peregrin-
nis, quàm civibus nostris? Certè nisi hæc ratio admittatur, non
video, quomodo excusari possint stapulæ, & alia jura, quibus mer-
ces sistuntur, & ad certum forum trahuntur, atque exteris non
immediatè inter se, sed interventu civitum nostrorum commercia
exercere conceditur, ut rectè discurret Puffendorf lib. 3. cap. 3. §.
6. Ubi tamen fatetur, vix probabilem inveniri posse prætextum,
ut quis negare velit iter navibus incermibus per apertum mare di-
tioni

tioni nostræ subiectum ad tertium pacatum tendentibus, quorum etiam spectant testimonia à Grotio hoc loco adducta.

§. III.

De causa efficiente belli.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum non tantum defensivum, sed & offensivum summis Imperantibus jure natura licitum est, si justa subit bellandi causa.*
- II. *Quo sensu bellum adscribitur juri Gentium?*
- III. *Bellum publicum ille demum gerere potest, qui summam in Republica potestatem habet.*
- IV. *Qui ergo in conditione parendi positi sunt, regulariter jus bellandi non habent.*
- V. *Quid si periculum ita presens sit, ut tempus non ferat, eum consuli, qui supremam in civitate jus habet,*
- VI. *Possunt inferiores potestates in Imperio late patente jus belli etiam offensivi habere ex concessione expressâ summi Imperantis.*
- VII. *Non possunt Proreges, & Praesides Provinciarum ex solâ concessurâ voluntatis bellum inferre.*
- VIII. *Utrum subditi jus bellandi habeant, si summus Imperans injurias ipsis illatas persequi negligat?*
- IX. *Quatenus summus Imperans pro subdito arma sumere teneatur.*
- X. *Si civitas subditum Innocentem defendere nequeat, potest illum deserere.*
- XI. *Ad visandum civitatis excidium innocens non tantum potest se ipsum hosti tradere;*
- XII. *Sed & se tradere tenetur.*
- XIII. *Quod si noluit, ad hoc faciendum cogi, & tandem etiam invitus hosti extrahi potest.*
- XIV. *Aliud dicendum, si Virgo, aut Mariona ad libidinem cum eâ exercendam tradi postuletur.*
- XV. *Quatenus Fœderatus pro Fœderata arma cadere teneatur?*
- XVI. *Non tenetur socius socio auxilium ferre, si certum sit, nullam boni exitus spem esse.*

XVII.

- XVII. *Potest bellum etiam suscipi pro amicis?*
 XVIII. *Imò & pro quibusvis hominibus.*
 XIX. *Utrum quis arma capere possit pro subditis alienis ad arcendas ab ipsis Imperantis injurias?*
 XX. *Speculato jure Natura omnes subditi, qui apti sunt, bello adhiberi possunt.*
 XXI. *Utrum subditi justitiam belli examinare teneantur, si ipsis imperetur, ut militent?*
 XXII. *Quid si justitia belli ipsis admodum suspecta sit?*
 XXIII. *Quid dicendum de illis, qui post captum jam bellum nomen militiae dare volunt?*
 XXIV. *Utrum aliquis bellanti operam suam addicere queat, si post praemissam debitam inquisitionem super justitia belli dubius maneat?*

I.

CAusa efficiens belli publici duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus tum Naturæ, tum Gentium. Ipso jure Naturæ bellum summis Imperantibus licitum est, si justa subit bellandi causa, & quidem non tantum bellum defensivum, sed & offensivum, sive hoc tendat ad reparandam, sive ad vindicandam injuriam; recta enim ratio, & natura societatis humanæ eam duntaxat vim prohibet, quæ jus alienum tollit, quod non fit, si vim injustam vi repellas, aut ubi cessant judicia, jus tuum manu exequaris; aliàs sanè misera esset conditio innocentium in statu naturali viventium, si omnes improborum violentias, & injurias æquo animo tolerare deberent, nec, quod suum, aut sibi debitum est, ubi alter suæ obligationi satisfacere recusat, vindicare, aut contumelias sibi illatas ulcisci possent. Sic Abrahamus vir non sanctissimus tantum, sed & sapientissimus solo jure naturæ fretus bellum gessit adversus quatuor Reges, qui Sodoma diripuerant, cumque reportasset victoriam, Melchisedech Rex Salem, & Sacerdos Dei altissimi revertenti benedixit, atque ita factum ejus probavit. *Genes. 14.* Grot. *lib. 1. cap. 2. §. 1. & 2.*

II.

II.

Juri autem Gentium bellum non tam ex eo capite adscribendum esse videtur, quod jus Naturæ bellum ex justâ causâ permittens communi omnium Gentium consensione sit receptum, quam potius ideo, quod bellum publicum speciales sequantur effectus, puta impunitatis, & publicæ judiciorum tutelæ, qui alias spectato jure naturæ non obtinerent, si bellum ex injustâ causâ susceptum sit.

III.

Causa efficiens proxima belli publici, itidem duplex est, Principalis, & Instrumentalis; Principalis est is, qui summam in Republica potestatem habet, ac proinde in statu Monarchico Rex, in Aristocratico Optimates, in Democratico populus, quod tamen non ita accipiendum est, quasi jus bellum gerendi pars sit potestatis Majestatis, cum non ideo is, qui summum obtinet Imperium, in Civitate, exteris bellum inferre possit, quia subditis imperat, sed quia nemini parer, ac proinde jus bellandi pars est libertatis naturalis. Unde jus bellandi habere possunt etiam, qui Majestatem non habent, veluti sunt illi, qui extra omnem Rempublicam vivunt, ac vel nullum, vel saltem familiare duntaxat Imperium obtinent. Non igitur, qui summam in Republica potestatem obtinent, bellum gerunt vi Imperii, quod habent in subditos, sed vi libertatis naturalis, quæ summam potestatem civilem comitatur. Interim tamen, ut cætera jura libertatis, ita & jus bellandi semper cum respectu ad utilitatem Reipublicæ sibi commissæ exercere tenentur. Vid. Boehmer. *J. P. U. lib. 1. cap. 4. S. 2. & seqq.*

IV.

Qui ergo in conditione parendi positi sunt, jus bellandi non habent; quia libertatem naturalem amiserunt. Potest tamen populus in delatione summi Imperii vel sibi, vel Regni Proceribus hanc libertatis partem expressè reservare, quod cum sit, jam etiam illi, qui in conditione parendi positi sunt, jus bellum gerendi habent. Imò si ex more Regni, cui nunquam contradicendum est,

N n

Proce-

Proceres belli gerendi habeant facultatem, non opus est expressâ reservatione; nam hoc ipso, quod in delatione Imperii hanc libertatis naturalis partem non expressè abdicaverint, ea retenta esse censetur.

V.

Sed nec dubium est, si periculum ita præsens sit, ut tempus non ferat; eum consuli, qui supremum in civitate jus habet; veluti si Provincia alicujus custodiz commissa vi armatâ vel actu invadatur, vel certum sit, eam illico invadendam esse, ita ut superior hac super re tam citò consuli non possit, sed Reipublicæ summum ex morâ contingat præjudicium, quin in tali rerum statu is, cujus custodiz urbs, vel Provincia commissa est, vi mandati generalis in hoc extremæ necessitatis casu vel vim actu jam illatam repellere, vel illam inferendam prævenire possit. Sic Lucius Pinnarius præsidio urbis Ennensis in Sicilia Præfectus, cum certò sciret, oppidanos ad Carthaginenses, cum quibus tunc temporis publicum gerebatur bellum, defectionem moliri, eosque ex sociis Romanorum hostes esse factos, cæde in eos patratâ oppidum retinuit, nec factum hoc Claudius Marcellus Imperator improbavit; tota rei gestæ series legi potest apud Liv. lib. 24. cap. 37. 38. & 39.

VI.

Præterea inferiores potestates, veluti sunt Pro-Reges in Imperio latè patente jus belli etiam offensivi habere possunt ex concessione expressâ summi Imperantis, à quo constituti sunt, quamvis si bellum vicinis inferant, illud non tam à Pro-Regibus, quam potius ab eo, qui summam potestatem civilem habet, illatum esse existimetur. Unde & hoc, & priori casu bellum non mixtum, sed publicum dicendum erit, modò pars altera summo armata sit Imperio.

VII.

Quoddâ autem Pro-Reges, & Præsides Provinciarum ejusmodi concessione sint destituti, ex solâ conjecturâ voluntatis, seu quia credunt, suum factum summo Imperanti probandum esse, bellum inferre

inferre ne utiquam possunt; alias enim sæpè Imperans bello implicaretur in vitis; & licet fortè in hoc, vel illo casu particulari id non accidat, periculum tamen universale est, cui summus Imperans se exponere velle non creditur; non igitur hoc spectari debet, quid in hoc, vel illo casu particulari summo Imperanti placiturum sit, si consulatur, sed illud magis videndum est, quid ille, ubi res moram fert, aut dubium deliberationem habet, se inconsultò fieri velit, si de eâ re in universum quid statuendum sit. Jure igitur à Legatis suis accusatus fuit Cn. Manlius, quòd populi Romani injustè bellum Gallo-Græcis intulerit; quamvis enim in Antiochi exercitu Gallorum legiones fuerant, pace tamen cum Antiocho factâ, an ea injuria in Gallo-Græcos exequenda esset, non in Cn. Manlii, sed in populi Romani arbitrio esse debuit. Liv. lib. 38. cap. 45. Grot. lib. 1. cap. 3. §. 5. num. 3. & 4. Puffendorf lib. 8. cap. 6. §. 11.

VIII.

Extra casus igitur recensitos, qui in conditione parendi positi sunt, jus belli gerendi non habent, adeò, ut, licet fortè Rex injurias parti Reipublicæ integranti à vicino populo, aut Rege illatas persequi negligat, illa tamen vi armatâ eas ulcisci, aut resarcitionem damnorum extorquere ne utiquam queat; nam ex bello tota Respublica in periculum venit, in quod sine consensu summi Imperantis eandem conjicere haud potest, sed incolumitatem totius corporis suæ incolumitati præferre tenetur; nec adversatur, quòd Rex injurias eidem illatas persequi negligat; sæpè enim injuriæ prudenti consilio in commodum magis tempus remitti solent, & debent. Ita T. Sempronius, ut refert Liv. lib. 23. cap. 25. in senatu dicebat, *Galicum bellum & omitti tuto, & differri posse.*

IX.

Possunt autem summi Imperantes non tantùm pro se, sed & pro aliis bellum suscipere. Inter hos primum locum tenent subditi, quos adversus injurias, quæ ipsis ab exteris inferuntur, quin summus Imperans defendere teneatur, dubium non est. Sic populus Hebræus pro Gabaonitis, qui se eidem subjecerant, Duce Josue arma sumpsit, Josue 9. & 10. non tamen semper, quamvis

justa causa subditi alicujus, Imperantem ad arma sumenda obligat, sed ita demum, si id sine omnium, aut plurium subditorum incommodo fieri possit; cum ejus officium magis circa totum, quam circa partes versetur, & quod una pars est major, eo propius ad naturam totius accedit. Grot. *lib. 2. cap. 25. §. 2.*

X.

Si igitur civis unus, quamvis innocens ad exitium ab hoste deprecatur, civitas autem hostium viribus multo sit impar, ita ut eundem defendere non possit, nisi & ipsa perire velit, dubium non est, quin cum deserere possit; licet enim caput, & membra se invicem tueri teneantur, obligatio tamen hæc ultra moralem possibilitatem non extenditur. Est autem hoc casu Innocentis defensio moraliter impossibilis, utpote conjuncta cum interitu totius civitatis, quâ pereunte & ipse innocens simul peribit. Accedit, quod civitas non huic tantum civi, sed & aliis obligata sit, quos omnes pro uno certissimæ neci exponere, non convenit Rectoris officio, nec ille unus hoc postulare potest. Sanè, qui patriam pro se perire, æquum censerent, primi ex Molossis quidam inventi sunt. Liv. *lib. 45. cap. 26.* Quare hoc tantum relinquitur misero, ut, quantum potest, sibi ipsi consulat fugâ, aut ausu quamvis periculoso. Grot. *cit. cap. 25. §. 3. num. 1. & ibi Hennigel. ac Vitriar. Quæst. 3. contra Ziegler.*

XI.

Potest tamen innocens in tali rerum statu ad vitandum civitatis excidium se ipsum hosti tradere. Ita Valenz. *Tom. 3. Dissp. 5. Quæst. 8.* Grot. *dict. §. 3. num. 3.* Ratio est; quia tradendo se in manus hostis non eximium tantum dilectionis, & pietatis in patriam, sed & justitiæ legalis actum exercet: *majorem sanè hæc, inquit Divus Joannes cap. 15. v. 13. dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Neque per hoc, quod quis ipse se hosti tradat, is ad necem suam directè cooperatur, utpote quæ non per se, sed per accidens saltem ex malitia hostis cum actu deditiōnis connexa est. Unde potest innocens ex motivo civitatem ab interitu liberandi velle se hosti tradere, & simul nolle mortem

tem per accidens conjunctam; perinde ut innocens ad mortem condemnatus ad locum supplicii ire potest. Eleganter hanc in rem differt Cicero pro P. Sextio, cujus verba refert Grotius. Facit quoque huc, quod Froffard. *lib. 1. Histor.* habet, scilicet *Anglum, Caletò in ultimam necessitatem redactò; sex ex nobilioribus civibus sibi tradì, & suo arbitrio permitti postulasse.* Hoc nuntio, pergit ille, in civitatem allato summus repente luctus ibi natus. In hac animorum consternatione, cum quidam minime plebejus pro salute patriæ, ineditè penè confecta, mortem se non reformidaturum, palam diceret, quinque deinde alios in similem rapuit affectum; quibus tamen postea deditis Anglus pepercisse legitur.

XII.

Quin non tantum in tali rerum statu potest, sed etiam ad civitatem ab interitu aliàs inevitabili liberandam se hosti tradere tenetur. Ita Valenz. *ubi supra, Lels. de J. & J. lib. 2. cap. 9. dubit. 7. num. 38. Grot. dict. num. 3.* Ratio est; quia in tali casu extremæ necessitatis solus innocens Reipublicæ aliàs certò interituræ sese hosti tradendo subvenire potest: ergo ex præcepto affirmativo charitatis patriæ & justitiæ legalis ad hoc omnino tenetur. Deinde cum in hocce statu perire necessitatis, & solum innocenti liberum sit, utrum solus, vel cum aliis plurimis innocentibus perire velit, is utique talem pereundi modum eligere tenetur, quo alii innocentes non in idem exitium cum ipso trahantur. Dissentit Vasqu. *Illustr. contr. lib. 1. cap. 13. num. 11.* quem sequuntur Hennigef. & Ziegler.

XIII.

Quòd si autem se ipsum tradere nolit, ad hoc faciendum cogi, & si parere nolit, etiam invitus hosti extradi potest. Ita Valenz. & Lels. *alleg. loc.* Ratio prioris est; quia Respublica cives suos cogere potest, ut exerceant actus Charitatis, & justitiæ legalis exteriores in ordine ad bonum commune, si necessitas hoc exigat, cum non, ut privati ad ea tantum cogere possit, ad quæ subditi ex jure strictè dicto tenentur, sed & ad illa, ad quæ ex præcepto aliarum virtutum obligati sunt, si bonum communitalis ita postulet. Certè Respublica

blica injuriam non facit subdito, si eundem cogat ad ea, ad quæ is ex jure naturali obstrictus est; utitur enim jure suo; si autem innocens se hosti tradendo totam civitatem ab interitu aliàs ipevitabili liberare valeat, is jure naturæ ad se tradendum obstrictus est; ergò si eundem ad hoc faciendum cogat, eidem injuriam non infert. Ratio verò posterioris est; quia civitas tradendo innocentem, directè non cooperatur ad necem ipsius, utpote quæ, ut supra diximus, per accidens saltem ex malitia hostis, & non per se cum actu deditionis connexa est; aliàs sanè nequidem ipse innocens se hosti tradere posset. Unde cohærere non videtur doctrina eorum, qui asserunt quidem, innocentem in tali extremæ necessitatis casu non tantum posse, sed & teneri se ipsum hosti tradere, negant tamen, eundem tradi posse, si ultrò se tradere nolit. Dissent. Puffendorf. *cit. lib. 8. cap. 2. §. 5.*

XIV.

Planè si quis virginem, aut Matronam ad libidinem cum eâ exercendam sibi tradi postulet, illa ad vitandum civitatis excidium nec se tradere tenetur, nec invita à Republica tradi potest. Ita Lefs. *cit. Dubit. 7. num. 40.* Ratio est; quia ad malum temporale à Republica avertendum nemo periculo proximo peccati, & jacturæ salutis animæ suæ se exponere tenetur, aut exponi potest. Posset tamen Respublica illam deferere; quia cum tanto periculo eandem tueri, haud tenetur.

XV.

Subditis pares sunt socii, quibus defensio, & tutela in tabulis fœderis promissa est, sive deinde se in fidem aliorum dederint, sive mutua auxilia pacti sint; *qui amicus*, ut ait D. Ambros. *de offic. lib. 1. cap. 36. non repellit injuriam à socio, si patet, tam est in vitio, quam ille, qui facit.* Talis autem pactio ad ea duntaxat bella pertinet, quæ justa sunt, non etiam ad ea, quibus nulla justa causa subest. Imò licet justa subsit causa, potior tamen subditorum, quam sociorum ratio haberi debet, si utrisque auxilium ferri nequeat; nemini enim magis obligatur civitas aut civitatis caput, quam civibus suis, ac proinde non aliter sociis auxilium promississe censetur, quam si id salvâ obligatione, quam erga proprios cives habet, præstari possit.

XVI.

XVI.

Sed nec auxilium socio ferre teneor, si certum sit, eundem etiam adjunctis meis viribus hosti neutiquam parem, atque adeò nullam boni exitus spem esse; cum societas boni, non mali causâ contrahatur. Si verò id certum non sit, socius, quò minus socio auxilium ferat, se excusare haud poterit; frustrâ enim iniretur fœdus, si nullum planè periculum, aut damnum pro socio subeundum foret. Grot. *cit. cap. 25. §. 4.* & Puffendorf. *alleg. lib. 2. cap. 6. §. 14.*

XVII.

Post socios sequuntur amici, quibus auxilium quidem promissum non est, sed tamen amicitiz quadam ratione debetur, si facile, & sine incommodo Reipublicæ nostræ exhiberi possit; in ipsâ enim mutuâ amicitiz conjunctione inesse intelligitur, ut alteri alterius salus curæ sit, quantum arctiores obligationes patiuntur, sic Abrahamus arma sumpsit pro cognato suo Loth. *Gen. 14.* Sic etiam Romani sæpè pro amicis bella aut susceperunt, aut suscipere minati sunt. Grot. *cit. §. 5.* & Puffendorf. *ubi supra.*

XVIII.

Postrema causa, quæ latissimè patet, est hominum inter se conjunctio, quæ vel sola sufficit, ut populus unus alterum ab injuria defendere possit; nam, ut Euripides in supplicibus ait: *præbent saxa perfugium feris, aræ, famulis, urbibus pressis malo tutamen urbes.* Grot. *ubi supra §. 6.* & Puffendorf. *cit. loc.*

XIX.

Illud non adeò expeditum est, utrùm quis arma capere possit pro subditis alienis ad arcendas ab ipsis Imperantis injurias? Quod negandum esse arbitror; nam, ex quo civiles societates institutz sunt, Rectoribus cujusque Reipublicæ speciale quoddam jus in suos subditos quæsitum est; aliàs frustra facta fuisset imperiorum distributio: si autem alii se hoc prætextu aliorum regimini immiscere possent, plerùmque hoc jus, quod quivis in subditos suos habet, sine effectu esset, quia passim alii ex cupidine alieni sese aliorum regi-

regimini immiscerent, & actiones etiam non injuriosas subditis pro injuriis haberent. Deinde quis summorum Imperantium actiones exterorum judicio, & censurae subjecit? Quilibet de commisso sibi regimine Deo, non aliis rationem reddere tenetur. Planè si quis velut alter Busiris, Phalaris, aut Thrax Diomedes apertâ in subditos saeviret, tyrannide, quò minùs alii ob vinculum humanæ societatis pro ejusmodi oppressis arma capere possint, nihil ob stare videtur: *erue eos*, inquit sacer textus *Proverb. 24. qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses.* Sic in Maxentium, & Licinium Constantinus Magnus, in Persas alii Romanorum Imperatores arma sumpserunt, aut sumere minati sunt, nisi à persecutione, & suppliciis Christianorum ob Religionem abstinerent. Et hoc procedere existimat *Grot. dict. cap. 25. §. 8. num. 3.* etiamsi daretur, ne in summa quidem necessitate Imperantibus à subditis resisti posse, cum impedimentum hoc non ex defectu causæ, quæ eadem est in subdito, sed ex personæ duntaxat qualitate descendat, quæ in alios non transit,

XX.

Causa instrumentalis belli publici sunt subditi, & alii, quos is, qui summam in Republica potestatem habet, bello adhibet: dubium autem non est, quin spectato jure Naturæ omnes subditi, qui apti sunt, ut servitia militaria præstent, bello adhiberi, & si justa subsit causa, etiam inviti cogi possint; fluit enim hoc ex natura Imperii civilis, quod Rectoribus Rerumpublicarum in personas omnium subditorum pro utilitate publicâ competit. Sunt tamen quidam, qui specialibus legibus, aut moribus à militiâ arcantur, ut olim apud Romanos servi, & jure canonico personæ Ecclesiasticæ quæ tamen leges cum exceptione summæ necessitatis intelligendæ sunt. Sic Romanos propter inopiam liberorum capitum, ac necessitatem octo millia juvenum validiorum ex servitiis empta publicè armasse scribit *Liv. lib. 22. cap. 57. ad fin.*

XXI.

Dubietur autem I. Utrum subditi iusticiam belli examinare teneantur, si ipsis impereetur, ut militent? Sanè si desuper nullum ipsis

ipsis occurrat dubium, neminem fore existimo, qui res ad hoc obli-
 gatus esse dicat: si autem de iustitia belli dubitent, videtur posse,
 aliud dicendum esse, ne alias se exponant periculo occidendi in-
 nocentes, injustè prædandi &c. At longè verius est, subditos ne
 hoc quidem casu ad examinandam belli iustitiam obstrictos esse,
 sed sufficere, si sibi forment iudicium practicum, quod in dubio
 superiorum sit parendum: si enim superiorum mandatis non aliter
 obtemperare tenerentur, quam si de eorum iustitia ipsi certò con-
 staret, ordo imperandi, & parendi penitus dissolveretur sine or-
 dine: autem imperandi imperium civile consistere. Quare
 subditorum non est scrutari, sed exequi imperia superiorum, qui
 tamdiu in possessione juris præcipiendi relinquere debent, quamdiu
 non constat, id, quod iubent, esse iniustum. Facis hæc, quod Sa-
 neca alicubi dixit: *Seruus bellis imperia non censor est, sed minister.*
 Dissertio Geor. lib. 2. cap. 26. §. 4. et motus ratione, quæ in du-
 bio pars tutior sic eligenda, tutiorem autem partem esse bello ab-
 sistere: At primò pars tutior tum debet eligenda esse videtur,
 cum nulla adest necessitas agendi, sed vel hoc, vel illud pro libito
 eligi potest: ubi autem propter vinculum subjectionis adest neces-
 sitas agendi, talis electio falsa haud est, sed tamdiu superiori ju-
 benti est parendum, quamdiu de iniquitate mandati non appareat.
 Deinde verum non est, quod pars tutior sit abstinere bello, quia
 ex tali inobedientia sequitur, quod futurum imperans per sepe
 non possent defendere iura sua, quod utique grave foret, in con-
 modum & quandoque cum pernicie totius Reipublicæ conjunctum.
 Coetèrum quod hæcenus de subditis militibus non adscriptis dictum
 est, idem etiam de militibus conductis dicendum: quia magis non
 minus illorum, quin etiam militum conductorum, rationes, quæ ad
 iustitiam belli spectant, sunt, quæ ad iustitiam belli spectant.

XXII.

Planè si tales occurrerent rationes, quæ iustitiam belli subditis
 admodum suspectam redderent, ita ut jam videantur declinare in
 iudicium quoddam morale, hoc casu illi utique ad indagandam
 veritatem essent obstricti: illi enim viderentur in quibusdam casibus
 possibili, & afflicta, cum quis honestas operationis consistere haud
 possit. Quod si post factam debitam inquisitionem hæc rationes
 nullo modo viderentur esse debilitatæ, existimo, subditos bellare

non

non possit, quamvis omnia alia praesumptio scriptis summo imperi-
ante, & ejus consiliariis, hinc tamen praesumptio in hocce statu
statu ex adverso suppressa, & elisa est, praesertim si tale bellum pas-
sim haberetur pro injusto.

XXII.

Dubitatur II. Quid dicendum sit de illis, qui nondum iudices
sunt, sed post bellum jam coeptum nomen militiae dare volunt?
Vulgo quidem interessunt, utrum bellum gerenti subiecti sint,
vel non. Si subiecti sint, existimant, illos ad examinandam belli ju-
sticiam obligatos haud esse, nisi probabilis dectrae ratio, quae ip-
sos in dubio possit constituat, cum eo ipso, quod subditi sint,
pro bellum praesumere possint. Si autem subiecti non sint, con-
sent, eos obstrictos esse, ut belli justiciam prius examinent, & fa-
cta inquisitione probabile factem iudicium ferant, cum, cum bellare
volunt, factam delectandi causam habere, ne aliis se exponant peri-
culo ignavissimas in forecda injurias. An nulla hac in parte inter
subditos, & extraneos a parte imperantis ratio, modo subditi non
invisi compellantur nomen militiae dare? Deinde dictum est pau-
lo ante, quod milites coaducti cum patris in dubio causam belli
examinare teneantur, quam patris subditi sunt ad hoc obstricti,
si ipsis imperetur, ut militent, se de sufficiat, si sibi formet iudicium
praesument, quod in dubio superiori si patris danti, potest ergo
non minus extraneus quam subditos se obligare ad iudicandam in
causa etiam dubia, si bellum nondum sit exortum: ergo poterit is
statim post bellum jam coeptum ad hoc se obligare, modo sibi for-
met dictam praesumptionem, quod sequendo iudicium Principis pru-
denter agat, eo quod is passim sit bonae existimationis, nec ullum
de hoc prudens sibi occurrat dubium.

XXIV.

Dubitatur III. Utrum aliquis bellandi operam solum addicere
queat, si post praesumptam de iustitia iniqui sit reus? Super iusticia belli
dubius utraque? Videtur oportere esse, utrum pro utraque parte fuerit
rationes aequae probabiles, vel ex una parte appareant rationes pro-
babiliores. In illo casu aliquis si gerere potest, ac si dubium esse
meret

more negotiorum, quia utrobique est aequalitas, hoc autem exprimitur
in fine, quod ipsi probabiliter apparet. Constat P. Suarez de Ob. et
Dif. lib. 1. cap. 16. Pol. Layman lib. 2. Tract. 3. cap. 1. §. 1. §. 2.

§. IV.

De objecto, & forma belli.

S U M M A R I A.

- I. *Objectum belli ex fine ejus colligitur.*
- II. *Disimulatio per se loquendo illicita non est.*
- III. *Nec simulatio per se illicita est.*
- IV. *Mendacium semper est prohibitum.*
- V. *Utrum amphibologicum loquendi genus permissum, & licitum sit.*
- VI. *Jure gentium non licet arma, & fontes veneno inficere.*
- VII. *Non licet jure Naturae percussorem hostis immittere, qui eidem fide vel expressâ, vel tacitâ obstrictus est.*
- VIII. *Sed nec jure Gentium talem percussorem, cujus facta perfidia inest, in bello publico immittere licet.*
- IX. *Talem autem percussorem, qui hosti nullam fidem debet, nec jure Gentium, nec suppositâ belli justitiâ, jure natura immittere prohibitum est.*

Objectum belli ex fine ejusdem colligitur, vel enim eò tendit
ut nos, & nostra tueamur, vel ut ea, quae nobis ex jure perfe-
cto debentur, consequamur, vel ut id, quod nostrum est, obtinea-
mus, vel denique, ut injuria nobis illata vindicetur, & caetera de
non amplius offendendo extorqueatur ab illo, qui prior nos laesit.

II.

Forma belli publici duplex est, intrinseca, & extrinseca. In-
trinseca consistit in differentia specifica, quâ à bello privato, &
mixto, distinguitur, quae ex supra dictis patet. Extrinseca verd
est, in modo agendi, qui in universum duplex est, simplex, &
mixtus. Simplex consistit vel in vi agendi, quae belli cujusvis

maximè propria est, vel in dolo, qui potèd volèto actu sit negativo vel positivo. In actu negativo consistere dicitur cum aliquid regimus, & occultamus. Sic Jeremias Propheta interrogatus à Rege de obsidionis eventu, apud Proceres, Rege postulante, hoc occultavit, aliâ interim colloquii causâ allatâ, eaque verâ. Jerem. cap. 38. in fin. Sic etiam Abraham dissimulato matrimonio Saram sororem suam esse dixit. Genes. 20. aliud exemplum habemus 1. Reg. cap. 16. ubi Samuel ad seniores in Bethleem dixit, se ad immolandum Domino venisse, quod verum erat, simul tamen venit ad inungendum Davidem, quod tacuit. Et hic dolo dissimulatio appellatur, ac per se illicitus non est; nec enim omnia ea, quæ scio, aut quæ volo, semper aliis aperire teneor. Ita S. Augustin. can. 14. C. 22, Q. 2. ait, *aliud esse mentiri, aliud verum occultare, siquidem aliud sit falsum dicere, aliud verum tacere.* Et postea in fine subjungit: *Manifestum est, non esse culpandum, aliquando verum tacere, falsum autem dicere, non invenitur concessum esse.* Rectè inquit, aliquando; non enim semper hoc procedit. Sic contrahens, ut fervetur æqualitas, vitia sibi nota rei, de qua agitur, utique indicare tenetur. Grot. lib. 2. cap. 12. §. 9.

III.

In actu verò positivo dolo consistere dicitur, cum signo externo aliter utimur, quàm alter putet; & consistit vel in rebus, vel in sermone. In rebus consistit, cum aliud agimus, quàm agere videamur. In sermone verò, cum aliud dicimus, aliud autem agimus, vel intendimus. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est, ac proinde re quadam rei possum, etsi prævideam, futurum, ut alter inde falsam concipiat opinionem, modo nullam inde sequatur nocentiam, aut, quod sequitur, seclusâ simulatione licitum sit. Utriusque exempla suppeditat facer Codex. Sic Michol Davidis uxor tulit statuam, & posuit eam super lectum, & pellem pilosam caprarum posuit ad caput ejus, & operuit eam vestimentis. 1. Reg. 19. Sic David apud Regem Achis infant hominis signa edidit. 1. Reg. 21. Sic Christus ipse apud discipulos euntes in Emmaus se finxit longius, id est, spem prætulit ituri longius, nisi dicere malis, cum verè,

verè voluisse ire longius, sub conditione tamen, nisi magno visu reciperetur. Hæc facta illi, qui viderunt, aliter quidem interpretati sunt, nullum tamen exinde senserunt nocumentum. Tale in bello Gallorum etiam illuderat, quod Romani de capitolio in hostium stationes panem jecerint, ne fame premi crederentur. Liv. lib. 5. cap. 48. Exemplum posterioris est in sicca fuga, qualem Josue suis præcepit ad urbem Hai expugnandam. Jos. cap. 8. nam quod exinde sequebatur nocumentum, suppositâ belli justitiâ, justam erat; ipsa autem fuga ex instituto nihil significat, licet hostis eam accipiat ut signum pavoris, quod alter cavere non tenetur, quippe qui suâ libertate utitur, huc, vel illuc eundi, & magis, vel minus celeriter, & hoc, vel illo gestu, habituræ. Eodem referri debet, si quis hostium armis, signis, vestibus, velis utatur, quod sæpius facturum esse legimus; hæc enim omnia ejus sunt generis, ut à quovis pro arbitrio etiam contra consuetudinem usurpari possint; cum ejusmodi consuetudo singulorum arbitrio, non quasi consensu communi introducta sit, qualis consuetudo neminem obligat. Grot. lib. 3. cap. 1. §. 8. Puffendorf. lib. 4. cap. 1. §. 126.

IV.

Mendacium autem semper prohibitum est; nam hoc omnino exigit felicitas humani generis; quia aliâs omnis serè inter homines communicatio, & fides tolleretur, totumque commercium humanum dissolveretur, prout & Sacræ Litteræ mandatum passim improbant, & deresantur. Sic enim Proverb. 13. v. 5. dicitur: *Verbum mendax justus desestabitur; impius autem confundit, & confundetur.* & Psalm. 5. v. 7. *Perdes omnes, qui loquantur mendacium.* Item ad Coloss. cap. 3. v. 9. *nolite mentiri invicem.* Hinc Innocentius III. in cap. super eo. de usur. xctò ait; *Divini præcepti verbo constantem certari, ne quis etiam pro alterius vitâ servandâ non mentiatur.*

V.

Quævis autem, si vox aliqua, aut sermonis complexio plures admittat significationes, siue ex usu vulgi, siue ex artis consuetudine, siue ex figurâ; aliquâ intelligibili, mendacium non admittatur, modo mentis conceptus uni, istarum significationum congruat,

gunt, nisi tamen iusta ad sit causa, etiam hoc loquendi genere uti prohibendum est. Dixi, nisi iusta ad sit causa; hanc enim si ad sit, quomodo loquendi genere uti prohibendum non est; nam quod auditor se verbarum alio sensu accipiat, non provenit à loquente tanquam à causa; occasionem quidem errori is dat, at hanc vitare non tenet omnimodum sua incommodum. Et satis consultum esse censetur generi, & commercio humano per hoc, quod quia, saltem loquendi genere non possit nisi sine iusta causa; haec autem si ad sit, negligentia, aut ignorantia audientium uti, inconvenienti non erit. Plurè si auditor ex tali errore grave incommodum incurreret, cui necessitas mea non praeponderat, vel si quis ratione officii aliquam instruat, & verba docere teneatur, aut iudici, aliæque superiori legitime interroganti juberetur respondere, saltem in sensum in quo ille jus habet interrogandi; vel tui, quæ agitur, natura exigeret, ut verba ad mentem audientis accomodemus, prout in contractibus, onerosis accidit, in hujusmodi casibus amphibologico loquendi genere uti non possumus. Confer P. Haunold. de J. Cr. J. Tom. 6. Tract. 4. cap. 6. controvers. 4. §. 2. num. 190. Cr. seqq.

VII

Ad modum agendi mixtum pertinet primò usus armorum & venenatorum; ubi jus naturæ separari debet à jure Gentium. Jure Naturæ & supposito belli iustitiâ, armis veneno infectis uti vetitum non est; quia hoc jure media omnia, quæ ad profectandum hostem, ejusque proterviam frangendam, ac domandam conducunt, adhibere licet; modo à labe perfidiae sint immunia. Jure autem Gentium, non quidem omnium sed Europæarum, & si quis ad Europæi melioris cultum accedunt, armis venenatis uti, atque ita geminatae mortis causas prohibetur est, quod Gentibus ideo placita ne pericula, quæ aliàs in bellis, sæpe frequentia sunt, nimium augeantur, & intenderentur, unde & fontes veneno inficere vetitum est jure Gentium, quamvis aquas sine veneno ita corrumpere, ut bibi nequeant, prohibendum non sit, cum hoc perinde habeatur, ac solentem aversum, aut fontis venas fuissent interceptas, quod & Naturæ, & Gentium jure licitum est. Ex eadem ratione nec hostes propinquo eidem veneno jure Gentium interficere licet, quod

à Regibus profectam esse videtur, quorum vita ab armis ante alios defenditur, à veneno autem minus, quàm aliorum tutata est, nisi aliquis juris Religionis & metu infamiz defendatur. Armis igitur, non veneno bella gerenda sunt. Grot. cit. lib. 2. cap. 4. §. 15. 16. 17.

VII.

Secundo ad modum agendi mixtum pertinet interfectio hostis, quæ sit immisso percussore. Ubi tamen interest, utrum percussor fide expressa, vel tacita hosti obstructus sit; vel nullâ fide ei remeatur. Prioris generis percussorem immittere jure Naturæ licitum non est; quamvis enim hostis injusti interfectio nobis licita sit, non tamen hoc modo facta est; quia is, qui aliarum ad peccandum impellit, & ipse peccat, cum impulsu suo causa peccati sit; ac proinde Subditum in Regem; Vasallum in Dominum, Milites in eum, pæd ministrans, receptus, ut supplices, advenas, & transfugas; in eos, qui receptos, concitare non licet; quoniam omnes fidem expressam, vel tacitam hosti nostro debitam violant. Ita nequidem operam sponte oblatam acceptare licitum est; quia acceptando probatur peccatum; quid autem interest inter suasorem facti, & probatorem? Certè quamvis tales proditores operam suam sponte offerant; non tamen gratis offerre solent, sed sceleris sui mercedem stipulantur, quam circa peccatum promittere non potes, quia promittendo incitas ad peccandum ita ut abique hac promissione proditoris alterius voluntas planè non processisset ad actum, cum vix quisquam gratis malus esse solet.

VIII.

Sed nec jure Gentium taleni percussorem, cujus facti possidia inest, in bello publico immittere licet; quamquam unum in rebus aliis jus Gentium ad alienam perfidiam incitationem committere coarbit, hæc tamen consuetudo se ad jus interficiendi non extendit, ne nimidum invidentur pericula, eorum maxime, qui emittent, sed qui percussorem immittit adversus eum, cui percussor fide vel expressa, vel tacita obstructus est, non tantum jus Naturæ, sed & Gentium violare creditur, & ideo Alexander Magnus ad Darium, impia,

impia; inquit, *bella suscipitis, & cum habeatis, arma, licet amini hostium capta.* Ex mox: *qui ne belli quidem jura in me seruaeris.* Simile est illud de Perloo apud Liv. lib. 42. cap. 18. *Non justum apparere bellum regio animo, sed per omnia clandestina grassari scelera latrociniorum, ac veneficiorum.* Certè qui ita vineit, pessimum in se exemplum statuit. Planè extra bellum publicum in caput defectoris, vel rebellis subditi præmium statuere pro illicito jure Gentium non habetur. Sic & in latrones, ac piratas, perfidia vitio quidem non caret, apud Gentes, tamen odio eorum, in quos committitur, impunita est. Groc. cis. lib. 3. cap. 4. §. 18. num. 4. & seqq.

IX.

Posteriores verò generis percussorem immittere, nec suppositæ belli justitiæ jure Naturæ prohibitum est; quæ hostem ubique occidere licet; nec refert, quot sint, qui faciant, aut patientur. Exemplum insigne nobis suppeditat sacer Codex in Judicis, quæ cum ancillâ suâ castra Assyriocum ingressa Holoferne caput abscidit. *Judith cap. 13.* Aliud exemplum occurrit apud Liv. lib. 2. cap. 12. ita Mucio Scævola; destinaverat is Regem Portenam interficere, quæ urbem Romanam obsessam tenebat; unde Tiberim transiit, ac cum in castra hostium venisset, in confertissima turba propè Regiam tribunal constitit. Ibi, cum stipendium fortè militibus daretur; & scriba cum Rege sedens pari fore ornatu multa ageret, eumque Milites vulgò adirent, timens sciscitari, uter Portenam esset, ne ignorando Regem sonet ipse aperiret, quis esset, quò temerè traxit fortuna facinus, scribam pro Rege obruncavit; comprehensus postea non aliâ ratione factum hoc defendit, quam dicendo: *hostis hostem occidere volui.* Et Portena ipse in hoc facto nihil, nisi virtutem agnovit. Solent quidem tales Percussores, si deprehendantur, exquisitis supplicis affici; At hoc non ex eo venit, quod in jure Gentium deliquerint, sed quia eodem jure Gentium in hostem quidvis licet, ita ut eandem vel simplici tantum cæde, vel post vitros cruciatus denum occidere possint: gravius autem, aut levius malum quisque statuit pro sua utilitate. Cum ergo difficile sit, ob hac obrepentium auidia sibi cavere, ideo magnitudine supplicii ab ejusmodi attentatis homines absterri solent. Sic & explorata.

ploratores reprobandi pessime tractari solent, quos tamen mitiore
jure Gentium utique nocet. Sic ipse Moyses exploratores misit ad
considerandam terram Chanaan, quam Deus populo Israelitico
promiserat. *Numer. 13. Gen. dict. §. nom. 2. & 3.*

S. V.

De effectibus belli publici.

S U M M A R I A.

- I. Effectus belli publici statim in licentia ladendi hostem, tum in
jure acquirendi res hostium.
- II. Qui justum suscipit bellum, jure Natura ad omnia illa jus ha-
bere intelligitur, quae ad finem juris consequendi moraliter
sunt necessaria.
- III. Jus nostrum non ex sola belli principio, sed & ex causis subnas-
centibus spectandum est.
- IV. Vitula quoque ad jus regendi consequuntur indirectè, & exera
ingentia propositum.
- V. Qui scienter bellum injustum gerit, damna omnia hosti illata,
jure Natura refarcire tenetur.
- VI. Ad quid teneatur ille, ad quam res bello injusta capta pervenit?
- VII. Utrum is, qui rem bello injusto captam comparavit, proius
pro eâ erogatum repetere possit?
- VIII. Quid si res bello injusto capta casu fortuito, aut culpa possessoris
perierit?
- IX. Quo sensu, jure Gentium, hosti hostem ladere, eumque robra
suis spoliata liceat?
- X. In Persona ladi possunt jure Gentium omnes, qui intra fines sunt
hostiles, tametsi sine peregrini.
- XI. Sive commisso jam, & cognito bello, sive ante bellum ed vene-
runt.
- XII. Subditi perpetui, quatenus praecise eorum personam respicimus,
ubique locorum impunè offendi possunt.
- XIII. Jure Gentium etiam Infantes, Feminae, ac senes impunè inter-
fici possunt.

- XIV. Item captivi, & qui se dedere volunt, imò & qui sine conditione accepti sunt in deditiorem.
- XV. Jure autem Natura ex proposito nemo interfici potest, nisi vel ad necessariam defensionem, vel ad criminam punitionem, Unde in bello etiam justo parcendum est primò Infortunatis.
- XVI. Secundo Infantibus, senibus, agrotantibus, fœminis.
- XVII. Tertiò in genere omnibus, quarum vita genus ab armis abhorret.
- XIX. Quariò parcendum etiam est captis, modò nullum amplius ex iis nobis imminet periculum.
- XX. Item quæ sub æquis conditionibus se dedere volunt, imò & illis, qui sine conditione Victori se tradiderunt.
- XXI. Adò, ut persona recensita nequidè ex jure rationis, aut propter pertinaciam in supplendo justè interfici possint.
- XXII. Pudicitia fœminarum hostilium vim inferre inter Christianos jure Gentium prohibita est.
- XXIII. Quamvis jure Gentium res hostiles impudè vastari possint, parcendum tamen est Ecclesiis, sepulchris, & ceteris rebus, qua ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habent.
- XXIV. Jure Natura non nisi in tribus casibus circa injuriam res alienas perdere permissum est.
- XXV. Jura Gentium quævis in bello publico sine modo, & terminò Dominus sit eorum, quæ hosti, aut ejus subditis eripit.
- XXVI. Adò, ut res mobiles etiam extra territorium utriusque partis bellantis capta capientis fiant.
- XXVII. Intelleguntur autem res hostiles tunc demum capta, cum ita desinentur; ut recuperandi spem probabiliter amiserit.
- XXVIII. Utinam res hostiles in bello publico capta acquirantur ei, cujus auspiciis bellum geritur, vel singulis, qui manus suâ ceperunt?
- XXIX. Ubique ferè receptum est, ut ex mobilibus sua faciant, qua captae sunt facis, aut subditos, quæ suo sumptu militavit, aut partem belli administravit.
- XXX. Jure natura, in bello etiam justò habentis tantam acquirunt rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur.

- XXXI. *Quis sceleris bellum iniustum geris, etiam damna, & summius ab hostibus in bellum factos eidem resistere tenentur, eoque nomine bona quoque subditorum capi possunt.*
- XXXII. *Qua tamen in subsidium duntaxat sunt obligata.*
- XXXIII. *Jure Gentium veteri omnes in bello publico capti, ut & eorum liberi servi fiebant.*
- XXXIV. *Quis tamen est, bello iniusto captis fugere.*
- XXXV. *Utrum, si fugerint, libertatem consequantur?*
- XXXVI. *Quatenus jure Natura in bello iusto capti servi fiunt, & quantum in eos liceat?*
- XXXVII. *Utrum fugere possit, qui bello iusto captus est.*
- XXXVIII. *Jure Gentium recentiori capti non amplius fiunt servi capti.*
- XXXIX. *Utrum pretium conventionis, & ante mortem non solvunt ab heredibus debeatur?*
- XL. *Utrum in captivitatem redire debeat, qui dimissus est sub pacto, ut liberetur, si ante liberationem mortuus est.*
- XLI. *Quatenus bona singuli, cum universi postliminio revertantur?*
- XLII. *Quatenus tantum homines, tum res postliminio recipiantur?*
- XLIII. *Quomodo res mobiles non gaudeant jure postliminii, in bello tamen iniusto captae restituendae sunt, nisi fuerint prescriptae.*
- XLIV. *Quid in bello privatis summi jure Gentium, tum Natura liceat?*

Effectus belli publici in genere duplex est: primus stat in libertate dendi hostem; alter in jure acquirendi res hostium. Unde Virgilianus non ait: *non verum odio, sed res rapuisse licetis.* Accipitur autem vox *licere* duobus modis. I. licere dicitur, quod omni jure permittitur, etiam si forte contractum laudabilius sit. Sic licet inactionum contrahere, quamvis laudabilius sit ex propositis causis carere. II. licere dicitur, quod vetitum quidem est, apud homines tamen poena non subiacet. Sic Regibus propter defectum fortis humani omnia licere dicuntur. Sic apud Laedemonios, & Aegyptios olim furari licebat. Videndam jam est,

est, quid, & quantum in bello publico liceat, & quo sensu. *Ubi*
 imprimis jus Naturæ separari debet à jure Gentium, deinde bellum
 justum ab injusto.

II.

Qui bellum ex justa suscepta causa, jure statuta ad omnia ea
 jus habere intelligitur, quæ ad finem jaris consequendi moraliter
 sunt necessaria. Sic si, quod nostrum est, aut nobis debetur, non
 possimus aliter consequi ab eo, qui nostrum detinet, aut debet,
 permittimus nobis est, rem aliam, quæ tantundem valet, ei eripere,
 ut læsa reparetur æqualitas; justitia enim commutativa, quoties est
 idem non potest pertingere, fertur ad tantundem, quod in moralit
 æffimatione est idem. *Grot. lib. 2. cap. 7. §. 1. num. 2.* Sic etiam,
 si ex re alienâ certum mihi imminet periculum, quod aliter effu-
 gere non possum, nisi eandem invadam, possum illam custodire
 causâ invadere, & tamdiu custodire, donec periculum cessaverit,
 tametsi Dominus in culpa non sit. *Grot. cit. lib. 2. cap. 1. §. 10.*
 Sic quoque si ultio, quam sumere volo, est justa, etiam vis omnis est
 justa, sine qua ad ultionem perveniri nequit, justum rem est omnes
 quod ultionis pars est, ut corruptio rerum per incendium, vel al-
 ter, intra justum scilicet modum, ita ut ultio non sit major, quam
 injuria, sunt quædam officia, inquit *Cicero, de offic. 1. etiam adversus*
eos servanda, à quibus injuriam acceperis; est enim ulciscendi, & pun-
niendi modus *Grot. lib. 3. cap. 1. §. 2.*

III.

Jus autem nostrum non ex solo belli principio, sed & ex cau-
 sis subnascentibus spectandum est. Sic non tantum contra inju-
 stum aggressorem me tueri possum, sed etiam adversus illos jus ha-
 beo me defendendi, qui eidem se aggregant, sive focii sint, sive sub-
 diti. Sic etiam, qui bello injusto se miscent, quod injustum esse
 scire possunt, & debent, non tantum obligationem contrahunt re-
 farciendi sumptus, & damna, sed etiam pati tenentur, ut propter
 injuriam illatam justa sumatur ultio. Ita David percussit Syriam
 Damasci, quæ Adadezer Regi Saba contra se auxilium miserat. *1.*
Reg. 8. Grot. cit. cap. 1. §. 3.

IV.

haud est; quamvis enim talia damna sint voluntaria, non provenire tamen ex culpa; qui enim bonâ fide credit, se injuria habere bellandi causam, non ipse sancti credit, sed jus habere; ejusmodi damna inferendi, utpote quæ, ut suppono, ad consequendum id, quod sibi deberi putat, sunt necessaria; ergo inferendo iniuste non agit, quis id, quod agit, injustum esse ignorat, ac pes consequens nullam coram Deo culpam contrahit; tibi autem nulla subest culpa, non potest ex radice injustæ actionis consurgere obligatio restituendi. Si vero res quasdam hosti eripuerit, de illis etiamnum penes se extantes haberet, dubium non est, quin ex radice rei acceptæ eandem restituere teneatur; multum enim saltantur illi, qui res bello iniuste captas esse non restituendas esse arbitrantur, quod bellantes inter se, etiam ad bellum progressi sunt, eis quasi in ultimum misisse, & tacito pacto captivitas donasse intelligantur; nam primo nemo temere suum facere præsumitur; deinde bellum à contractu naturæ per se quam longissime abest; denique neutra pars intendit res suas perdere, sed potius alienas perquirere. Si autem penes eam non amplius extarent, siquidem ex illis factus sit locupletior, eatenus ad restitutionem teneatur, quatenus exinde locupletior est factus; si vero ditior non sit effectus, ad nihil teneatur, quia nec rem, nec lucrum ex re aliena habet.

Eodem modo descurandum est de eo, ad quem res bello iniuste capta quoquo modo pervenit; nempe enim plus juris in alterum transfere potest, quam ipse habeat; imò utpote bello iniuste rem capit, ejus dominium nactus non est; bellum enim iniustum naturam sapit latrocinii; quare titulus habilis non est ad conferendum dominium, ac proinde. Nect aliquis bonâ fide rem acceperit, postquam tamen cognovit, bellum fuisse iniustum, non minus eandem, si extet, restituere teneatur, quam ipse, qui cepit; si vero non amplius penes ipsum extet, in quantum duntaxat teneatur, in quantum ex ea locupletior effectus est.

VII.

Quæres I. Utrum is, qui rem bello injusto captam comparavit, pretium pro eâ erogatam repetere possit? Placet interesse, utrum sciens, vel ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. Si sciens, porro refert, utrum hoc animo emerit, ut eam Domino restituere, vel non. Hoc casu nihil repetere potest, cum nihil distet ab eo, qui rem furtivam, aut vi captam, sciens à fure, vel prædone suo nomine comparavit, quem pretium repetere posse, nemo dixerit; fur enim & ipse est. Illo casu verò tantum repetere potest, quantum Dominus libenter erat impensurus, ut desperatam adipisceretur possessionem; ipsa enim possessio facti est pretio æstimabilis, si quæ erat desperata, facta sit recuperatu facilis. Certè nequa tenetur rem alioquin perituram alteri gratis servare: ergo dum pro ea servanda quid sumptus, aut operæ impendit, æquum est, ut indemnis servetur, cum hætenus Dominus factus sit locupletior. Plus autem repetere non potest, quam diximus, tamen si rem pluri comparasset. Idem dicendum est, si quis ignorans, bellum injustum esse, rem emerit. *Conter. Less. de J. & J. lib. 2. cap. 14. Dubit. 3. num. 20. Grot. lib. 2. cap. 10. §. 9. & lib. 3. cap. 10. §. 6. num. 2.*

VIII.

Quæres II. Quid juris sit, si res bello injusto, capta casu fortuito perierit. Arbitror interesse, utrum apud bonæ, vel malæ fidei possessorem perierit. Bonæ fidei possessor ad nihil tenetur; quia nec rem, nec lucrum ex re alienâ habet, ac proinde nec ex radice rei acceptæ, nec injustæ læsionis, cum bona fides eum defendat, ad ullam restitutionem obligatus esse potest. Inò tamen si res culpâ ejus periisset, tamen ex capite injustæ læsionis haud teneretur; quia rem quasi suam neglexit. *Less. cit. cap. 14. Dubit. 1. num. 7.* Possessor autem malæ fidei à restitutione æstimationis liber non est; quia in contrarij exitu morâ, nisi res æquæ apud Dominum periisset, etiam si eidem fuisset restituta; tunc enim eidem damnum in effectu non inferret. Aliud dicendum, si malæ fidei Possessor rem bello injusto captam ultro destrueret; nam hoc casu æstimationem red-

dere is tenetur, tamen si res æquæ apud Dominum fuisset interitura; qui enim ultrò destruit rem alienam, quam scit alienam esse, illè se obligat ad restituendum pretium; quæ obligatio salva manet, etiam si res apud Dominum interiisset. P. Haunold, *suprà citi Tract. 2. cap. 3. Controv. 6. num. 367. §. 369.*

IX.

Vidimus in genere, quid juris Naturæ sit in bello publico tum iusto tum iniusto; nam magis specialia suis locis attingemus, progredimur jam ad jus Gentium. Diximus supra, effectum belli publici esse duplicem, primum consistere in licentia lædendi hostem, alterum in jure acquirendi res hostium, licere autem significatione quidem minus propriè, recepta tamen, dici etiam illud, quod vetitum quidem est, apud homines tamen pœnæ non subjacet. Et hoc fertur jure Gentium hosti hostem lædere, eumque rebus suis spoliare licet, ita ut, quamvis bellum iniquum gerat, aut modum jure naturæ concessum excedat, in alio tamen territorio fortè reperitis, tanquam homicida, aut prædo puniri, vel bellum ipsi properet ab alio inferri haud possit, quod Gentibus ideo placuit, quia inter duos populos de justitia belli pronuntiare velle, aliis populis pacatis periculosum foret, quippe qui hac ratione facile bello alieno implicari possent, accedit, quod etiam in bello iusto ex indicibus externis vix satis cognosci possit, quis justus sit se tuendi, sua recuperandi, aut vindicandi modus, ut adeo melius visum fuerit, ednscientiæ bellantium hæc exigenda relinquere, quam ad aliena arbitria revocare. Hinc Massilienses in causa Cæsaris, & Pompeii dicebant, *neque sui iudicem, neque suorum esse virium discernere, utra pars iustiorum habeat causam*, ut ipse refert Cæsar de Bello civili lib. I. cap. 35. Grøt. lib. 3. cap. 4. §. 3. & 4.

X.

Læditur autem hostis vel in persona, vel in rebus. In persona læditur cæde, & mutilatione, & hæc licentia latissime patet, nam primò jure belli impune interfici possunt non tantum, qui actu ipso arma gerunt, aut ex causa permanente bellum moventis sunt subditi, sed omnes, qui intra fines sunt hostiles, tamen aliàs ei sub-

jecti

jecti haud sint, cum & ab his dampnum metui possit, utpote quibus ab hoste nostro non minus, quam subditis facultas nos laedendi data esse, confitetur; quod in bello continuo, & universalis sufficit, ut locum habeat hoc jus iocunditiae, seu impunitatis. Alia est ratio pignorationum, seu repressationum, quibus peregrini, & eorum bona habiti subiacent. pignorationes enim introductione sunt ad exemptionem sacrae publicae in impositionum ad lucra de civitate debita, & quibus de iustitia sunt illi, qui aliquando per duntaxat in territorio intrantur. *Vid. Grot. de rebus, §. 6. iudic. eisdem lib. cap. 2. §. 7. de iur. pub. lib. 2. cap. 1. §. 1. de iur. pub. lib. 2. cap. 1. §. 1.*

XI.

Et quidem non illi tantum peregrini iure Gentium impunè interfici possunt, qui commissa iam, & cognita bello intra fines hostios venerunt, sed & qui ante bellum eo perveniunt, quippe qui saltem postmodum tempore intra quod discedere potuissent, pro hostibus haberi videntur; imò tenentur non potuerint discedere, per vim foret coercenti, & coacti, ut una cum aliis ante ferant, vel in stipendium conferant, tamen hostium loco sunt, perinde ut Miles, qui in viis inimicis trahitur. *Grot. §. 7. de iur. pub. lib. 2. cap. 1. §. 1. de iur. pub. lib. 2. cap. 1. §. 1.*

XII.

Qui autem ex causa permanente hostium sunt subditi, eos iure Gentium ubicunque locorum impunè offendere licet, quatenus ipsorum personam respicimus; qui enim hostis est, ubique inveni, & sine meo iudicio periret, quod humanis interdi potest, cum mutatio hostium in iure qualitateque hostium: ac tales subditi hostes sunt, qui hostium imperant iudicant; simul etiam omnibus ejus subditis antequam esse ceperunt. *ergo dicitur. Dixit viximus ipse in hunc sensum, & per hunc sensum, quatenus in terra hostis ipse loco in se hunc sensum, hoc tamen non ex ipsorum persona videtur, sed ex iure ipsius, qui in hoc imperium obtinet, quod tenentur habere non est. Sic Miles ubi nihil hostis in potu Regis Syphacis videtur, est contra Septem milia lib. p. 2. cap. 1. sub Grot. §. 8.*

XIII.

Porro jure Gentium imponiti sunt etiam, qui infantes, & foeminas, ac senes interficiunt. Sic *Psalm. 136. in fine: Beatus fore dicitur, qui parvulos Babyloniorum tenebit, & ad petram allidet.* Sic Tacit. *lib. 2. annal. cap. 52. num. 2.* de Germanico Caesare victos Marcorum terrore flammisque pervastante scribit: *non senes, non aios infirmitatem attulit.* Similiter Flor. *lib. 2. cap. 23. num. 4.* Gallos Senes sedentes in curulis suis praetentatos fenes, quos prius velut Deos, Geniisque venerati erant, postquam homines esse liquebat, pari vecordia maetasse. Adde Lij. *lib. 5. cap. 41.* ubi idem refert

XIV.

Deinde jure Gentium impunitatem etiam habent, qui captivos, & quidem quovis tempore, item eos, qui se dedere volunt, nec recipiuntur, quin & acceptos in ditionem, sine ulla tamen conditione, interficiunt. Sic Pyrrhus apud Senec. *in Troad. v. 333.* ait: *lex nulla capto parit, aut parnam impedit.* Et ideo mater, conjuxque Darii captivae apud Curt. *lib. 3. cap. 22.* rogant, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus more patrio sepelire liceret. Sic licet Ulpenses veniam liberis corporibus oraverint, victores tamen eorum preces sunt aspernati, ut belli potius jure caderent. Tacit. *lib. 2. annal. cap. 17.* vide Grot. *S. 12. 12. 12.*

XV.

Quamvis autem moribus Gentium talia sint impunita, jure tamen Naturae ex proposito interfici nemo potest, nisi vel ad necessariam sui, aut rerum suarum defensionem, vel ad criminum punitionem, quae ut justa sit, necesse est, ut is ipse, qui interficitur, deliquerit, & quidem tantum, quod apud equum Judicem mortis supplicio possit vindicari, nam, ut recte Aristides apud Grot. *lib. 3. cap. 12. §. 1. num. 1.* ait: *Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, injusti esse, si modum excedant.* Nam & qui in puniendo progrediuntur ad id, quod iniquum est, secutus est injuria Auctor. Multis ergo in bello etiam justo parcendum est, ut

Primo infortunatis, qui non hostili animo apud hostes sunt, quales tempore Mithridatis erant Athenienses, *ejus enim armis oppressi, cum ab inimicis tenerentur, ab amicis oppugnabantur, & animos extrema mentia, corpora necessitati fervientes intra muros habebant, ut loquitur Vellejus Paterculus lib. 2.* Infortunatorum numero recensendi sunt etiam illi, qui non sponte, sed coacte partes hostis nostri sequuntur, uti enim in aliis, ita & in bello necessitas excusat.

XVII.

Secundo parcendum est Infantibus, foeminae, senibus deceptis, qui nec ope nec consilio nos laedant, & lecto decumbentibus. *Arma habemus, ait Camillus apud Liv. lib. 5. cap. 15. non adversus eam aetatem, cui etiam captis urbibus paritur, sed adversus armatos.* Et alius apud Tacit. *Neque adversus faminas, sed parvam adversus armatos bellum se munit.* Nisi forte foeminae pectillare cimeterii supplicio dignum admiserint, aut una cum viris in hostem pugnent, & urbem defendant. Exemplum tantum foeminarum occurrit apud Liv. lib. 29. cap. 19. ubi non militatis modo aetas, aut viri tantum, sed foeminae quoque, puerique supra animi, corporis que vires aderant, propugnantibus tela ministrabant, saxa in muros munientibus gerebant. *Groc. cit. cap. 11. §. 9. & ibi Tesmar.*

XVIII.

Tercio parcendum est in genere omnibus, quorum vita genus ab armis abhorret. Sic apud Liv. lib. 4. cap. 59. pronuntiatum *ne quis, praeter armatos, violaretur, & cum Surrium caperetur, praecones per urbem dimissi ponti aethae, & parci inestri jofferunt, nec praeter armatos quentquam violari.* Tales sunt primo Clerici, & Religiosi. *cap. 2. X. de Treng. & Pac.* Sic Philistaei, qui hostes erant Judaeorum, non nocebant collegio Prophetarum. *1. Reg. cap. 1. ad* Deinde qui studio litterarum honestis, & humano generi utilis additi sunt. Item Agricole, & Mercatores. *cit. cap. 9. & denique* alii etiam Artifices, & officines quorum omnium vita ab armis aliena est. *Groc. §. 10. 11. & 22.*

Quarto parcendum etiam est capsis, qui arma contra nos gesserunt, modo nullum amplius ex iis nobis imminet periculum, sicut bellanti & resistenti, inquit S. Augustin. *Epist. 1. ad Bonifacium, violentia reddatur, ita victo, vel capto misericordia jam debetur, maxime in quo pacis perturbatio non timeretur.* Grat. §. 1. 3.

XX.

Quinto parcendum quoque est illis, qui sub æquis conditionibus sive in prælio, sive in oblatione se dedere volunt. Rectè Siculi, si id, quod natura æquum est, respiciamus, Marcellum apud Liv. lib. 24. 549. 29. reprehendunt, quod Syracusas vi capere maverit, quam per deditionem recipere in fidem, quamvis ille ex more Romano egerat, quo scilicet deditione rejiciebatur; si enim aries murum percussisset, Romani deditionem non amplius acceptabant. Imò & illis parcendum est, qui sine conditionibus, seu quisquid uno ligno, se victori tradunt, nisi tale crimen antecesserit, quod æquus Juxta morte vindicandum censeret, usque de injustitia belli convicti tamen in armis periculis, vel immanibus convitiis famam hostis lacerassent, vel fidem, aut Gentium jus violassent, aut transfuge essent. Ac

XXI.

Utrùm Personæ, quibus hæcenus ex æquitatis, ac juris naturalis præceptis parcendum esse diximus, ex jure saltem Talionis, aut propter pertinaciam in resistendo justè interfici possint? Equidem Historici causam interfectorum hostium, captorum præsertim, & supplicium, aut ad Talionem, aut ad obstinatum studium in defendendo intendendum referre solent. At neutra causa interfectionem justam reddere potest; nam primò Talio jure Naturæ non nisi in ipsos, qui deliquerunt, exerceri potest; in bello autem illa plerumque redundat in malum eorum, quorum nulla culpa est in eo, quod factum fuisse accusatur. Dubium quidem movere posset, quod hostium quasi unum corpus, actione quadam intelligatur, ac proinde, quod ab uno commissum est, ab omnibus commissum esse censetur;

locus: sed ut aliquis puniri, aut ultio de eo sumi possit, non sufficit, ut fictione quadam eadem persona cum delinquente esse intelligatur; nam, & Pater, & Filius, Uxor, & Maritus eadem finguntur persona, nec tamen alter ob delictum alterius puniri potest. Ut igitur aliquis pœnz, vel ultioni subijci possit, necesse est, ut ipso deliqueris, non alius, cum propter delictum, alienum nemo innocens puniri queat; nec presumptio capi potest, quod ea, quæ à quibusdam, vel sponte, vel jussu Ducum contra jus Naturæ perpetrata sunt, tæus statim extorcitur probare censeatur; & tanè perquam absurdum est, ea, quæ accusas, & pravè facta dicis, tanquam rectè facta, velle imitari. Perunacia autem in resistendo, supplicia belli iustitiæ, supplicia non meretur; imò tantum abest, ut in eo crimen sit, ut ex adverso pro crimine habeatur, si quis præsidio decesserit. Vide Grot. *supè cit. lib. 3. cap. 4. §. 13. & cap. 11. §. 16.*

XXII.

Caeterum in persona hostis leditur non tantum cæde, & mutilatione, sed etiam si pudicitia feminarum hostilium vis inferatur, & fuerit quidem Gentes, apud quas etiam supra iam feminas hostiles impunitæ erant, quia solam spectarunt injuriam in corpus hostile; merito tamen aliis, moratoribus contrarium placuit, cum talis efferata libidinis actus ad finem belli nihil faciat. Quamobrem maxime inter Christianos non tantum de disciplina militaris pars, sed etiam ut pars juris Gentium observari debet, ut qui pudicitiam violavit, quatenus in bello, ubique pœnz obnoxius sit. Grot. *dict. cap. 4. §. 32.*

XXIII.

In rebus hostis leditur depopulatione agrorum, incensione oppidorum, vastatione munitionum, destructione portuum &c. quæ non minus quam hostis interfectio jure Gentium impune licent; plus enim est, vitam hosti adimere, quam res ejus vastare, qui autem licet, quod plus est, non debet id, quod minus est, non licere. Alii hæc tamen licentia bellicæ, saltem inter Christianos, merito excipiuntur Ecclesiarum, & quæ eis accedunt, quæ nullâ cogente

gente necessitate ex proposito destrüere impium est facinus, quamquam, si necessitas cogat, supposita belli iustitia id prohibitum non sit; sæpe ab hostibus propria destrüuntur templa, si exinde ipsis imminere possit periculum. Similiter etiam sepulchris, & monumentis in honorem defunctorum exstructis, uti & cæteris rebus, quæ ejus naturæ sunt, ut ad bellum faciendum, aut ducendum nihil momenti habeant, veluti sunt porticus, statuae, picturæ &c. parcendum esse, ratio jubet; *rabiosi enim animi est, ut inquit Polyb. lib. 5. ea perdere, quæ nec hosti perditæ vires adimant, nec perdenti æmulum mentum afferant.* Laudat Cicer. *Verrin. 2.* Marcellum, quod ædificiis omnibus Syracusarum, publicis, & privatis, sacris, & profanis sic pepercerit, quasi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnandum venisset.

XXIV.

Dolendum sanè est, quòd milites, ex quo hostile Solum ingressi sunt, nihil non fas sibi esse putant in res inimicorum, adeò, ut obvia quæque concussent, & prosteruant, cum tamen jure Naturæ non nisi tribus in casibus citra injuriam res alienas perdere permillum sit. Primo, si ad id extrema, vel quasi extrema cogat necessitas; hoc enim casu reviviscit primæva rerum commutatio, non quidem simpliciter, & absolute, sed ita, ut annexa sit obligatio refarciendi damni, si quis retaliare possit; in tantum enim in tali extreme necessitatis casu primæva reviviscit rerum commutatio, in quantum necessarium est, ut imminens evitetur periculum; atqui ad hoc necesse non est, ut reviviscat simpliciter, & absolute, sed sufficit, si reviviscat cum annexa obligatione restituendi: ergo &c. Certè distinctioni dominiorum amplius derogari non debuit, quam exigat necessitas. Secundo jure Naturæ rem alienam citra injuriam destrüere permillum est, si alter, quod ex obligatione justitiæ commutativæ mihi debet, præstare recuset, ita tamen, ut res destructa imparetur in debitum quasi percepta; quod tamen inter eos duntaxat procedit, qui vivunt in stato naturali; in statu autem civitatis hoc locum non habet; nam in statu naturali cessant iudicia non autem in statu civitatis. Tertio jure Naturæ licitum est, rem ipsam destrüere ad ultiscendam illatam injuriam, modo ultio non excedat mensu-

memoriam delicti; nam propter locum dantur injuriam vastari non potest integra provincia. Hoc tamen rursus inter eos tantum locum habet, qui irripere vivunt in statu naturali; in statu autem civitatis, cum Judex adiri possit, vindicta privata utique prohibita est. Vid. *Græc. lib. 3. cap. 12. §. 1.*

XXV

Alter belli publici effectus consistit in jure acquirendi, nam jure Gentium quisvis in bello publico sine modo, & termino Dominus fit eorum, quæ hosti, aut ejus subditis eripit, ita ut & ipse, & qui ab eorum potestate habent, ab omnibus Gentibus in possessione talium rerum tuerendi sint, tamen is bellum iniquum gerat, qui plus, quam debet, ordem eripuerit; nudata enim factum spectant Gentes, illudque utriusque pro justo habent, quia de iustitia, vel iniustitia alieni belli pronuntiare nec volunt, nec debent; sunt quidem etiam in bello, quod contra prædores, aut rebelles subditos geritur, capta capiendum, at ex una duntaxat parte, idque ex jure Naturali non ex jure Gentium voluntario, quippe quod Gentibus tantum prospicit, non his, qui sine Gente sunt, aut solùm pars Gentis sunt. *Græc. cap. 6. §. 2. junct. cap. 3. §. 12. cit. lib. 3.*

XXVI

Acquiruntur autem in bello publico tum res, tum personæ hostiles, & res siue mobiles sint, siue immobiles, & porro mobiles, tamen si forte extra territorium utriusque partis bellum gerentis captae sint, omnem res hostiles eo loco habitantur, quo res nullius, potest quidem is, qui in eo loco imperium habet, lege sua prohibere, ne id fiat, si contra legem factum sit, de eo, tanquam de delicto conqueri, & postulare, ut sibi satisfiat, ac nihilominus res captae fieri capientis, perinde ut fera bestia etiam contra prohibitionem Domini in alieno capta captentis sit. *Græc. dist. lib. cap. 4. §. 26. num. 2.* Quæ verò res hostibus non sunt, quamvis apud hostes reperiantur, ex bello acquiri non possunt, nam res occidentur ex conditione personæ, quæ si hostis non sit, nec res eas tanquam hostiles occupari possunt, tamen in oppidis, aut navibus hostium existant, diver-

divertum est in personis, quae ut supra diximus, si apud hostes
 existant jure Gentium impune interfici possunt, tametsi bellum ge-
 renti subiecta laud fiat, mirum quia personam in hoc loco quae
 non autem res potest quidem hostis illis in meum damnum vis
 at causa principalis damnum sentientes, sed hostis in interito rati-
 res, quae in hostium oppidis, aut pagibus existunt, hostiles esse pra-
 sumuntur, donec contrarium probari possit. Grot. cit. cap. §. 5.
 & 6.

XXVII.

Intelligentur autem res hostiles tunc detinere captas, cum in
 detinentur, ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, quod
 in rebus mobilibus tunc fit, cum intra fines seu praesidia hostium
 perductae fuerint, in immobilibus autem, dum manifestis munimen-
 tibus ita includuntur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam ad-
 tus non sit. Non igitur qualiscunque possessio sufficit, sed firma,
 stabilis ac duratura requiritur. Grot. §. 2. de rebus, utitur & videtur

XXVIII.

Controversum autem est, utrum res bello publico ex hostibus
 captae acquirantur ipsi populo, vel Regi bellum gerenti, an vult
 singulis, qui de populo, aut in populo sunt, ac manu sua ceperunt?
 Grot. cit. cap. 6. §. 10. & seqq. rem hanc expedit distinctione facta
 inter adus publicos belli, & adus privatos, qui sunt occasio-
 ne belli publici, ita ut per adus publicos res etiam mobiles jure
 Gentium acquirantur populo, aut Regi bellum gerenti, quoniam
 singulis Republicae personae distinctae, quaeque vicem fungantur
 per adus privatos, verum qualesque esse dominos non ex se quilibet
 liberis, ac in publico exercitibus, singulis, quibus ceperunt, quia hoc
 casu non intelligentur capere ut Ministri. Grot. ad stipulatur Kulpis
 ad diff. cap. 6. §. 2. de rebus. Sed verior videtur esse eorum sententia, qui
 tenent etiam res mobiles sine distinctione acquirere, cujus assen-
 sus bellum gerentis, quia capientes, si vult in hoc casu sine ordi-
 nes, sive subacti, quibus iudicia pro imperio capta contra stipulata
 injuncta est, semper agunt ex auctoritate sui hostis Imperantis et
 proinde nunquam ejus instrumentum, cum privatus quilibet quis
 quid-

quidquam in bello gerere possit. Quidquid igitur ex præda obtinent singuli, id omne voluntati summi imperantis sive expressæ, sive tacite in acceptis referre debent. Vid. Ziegler. ad §. 12. Henninges. ad §. 13. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 8. C. 6. §. 21.

XXIX.

Et quamvis hæc in re diversi sint populorum mores, & leges, ubique tamen propemodum receptum est, ut sua faciant, quæ capiunt aut socii, aut subditi, qui suo stipendio & suo sumptu, suoque periculo militant. Ratio in sociis est, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damporum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Nisi igitur causa alia, puta, mera beneficentia, aut pactum antecedens appareat, credibile est, spem ex hostibus lucrandi spectatam esse in damni, & operæ compensationem, quippe, quæ vix gratis præstari solet. Subditis autem, qui suo sumptu militant, aut quod plus est, suo sumptu partem belli administrant, veluti qui naves suis impendiis instruunt, ac sustentant, ejus, quod plus cæteris operæ, aut sumptus impendunt, & multo magis damnorum retributio debetur à civitate, in cujus locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facile concedi solet. Hæc autem, quæ diximus, de rebus tantum mobilibus intelligenda sunt; res enim immobiles ei cedunt, qui suo nomine suscepit bellum. Sic Romani, qui Ætolos adjuvabant adversus Philippum sibi tantum captivos, & res mobiles fumebant, Ætolis verò urbes, & agros relinquebant. Liv. lib. 26. cap. 24. Grot. §. 23. & 24.

XXX.

Jure autem Naturæ in bello etiam justo hæcenus duntaxat acquiritur rerum captarum dominium, quatenus nobis ab hoste debetur; tametsi etiam ad securitatem nostram plus, quam nobis debeatur, eripere permittitur sit, cessante tamen periculo id, quod plus ereptum est, vel in res, vel in pecunia restitui debet. Cæterorum si debiti compensationem, ut jam supra dictum est, etiam damna, & sumptus ab altero in bellum facti veniant, modò hostis, bellum, quod gerit, injustum, esse sciat; si enim bonâ fide, erodat, se justum habere

R r

habere bellandi causam, res ereptas, vel si non amplius extent, in quantum ex illis effectus est locupletior, restituere quidem tenetur, ad damna autem per corruptionem illata, aut sumptus, quos alter in bellum fecit restituendos obligatus haud est; quia culpâ caret.

XXXI.

Deinde qui bellum gerit, quod injustum esse scit, non tantum præter debitum primum, ratione cujus exortum est bellum, omnia quoque damna, & sumptus ab altero in bellum factos eidem restituere tenetur, sed insuper etiam pati cogitur, ut propter illatam injuriam proportionata sumatur ultio. Propter debitum prioris generis non tantum summus Imperans, qui bellum injustum gerit, sed & subditi tanquam fidejussores, & bona eorum, quasi pignoris nexu jure Gentium sunt obligata, quod quædam extorsit necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia, cum bona Imperantium non tam facile possint in manus venire, quam bona privatorum. Propter debitum autem posterioris generis subditi, eorumque bona neutiquam tenentur; odiosum enim est, ut innocentes subditi, & eorum bona pro debito alieno sint obligata, ac proinde jus Gentium hac in parte latius produci non debet, quam appareat fuisse introductum, præsertim cum inter debitum prioris, & posterioris generis magnum sit discrimen; nam illud, si non obtinemus, patimur damnum, vindictam autem sine rerum nostrarum jactura omittere possumus. Grot. *sepe rit. lib. 3. cap. 13. §. 1. & 2. jurit. cap. 2. §. 2.*

XXXII.

Quamvis autem non tantum Imperantis, qui bellum injustum gerit, sed & subditorum Innocentium bona eo usque capi, & acquiri possint, donec ratione damnorum quoque, & sumptuum in bellum factorum nobis fuerit satisfactum, quamdiu tamen spes superest, quod nostrum facile consequi possimus ab originariis, & principalibus debitoribus, ad eos venire, qui culpâ vacant, prohibet humanitas, cum bona subditorum pro debito Imperantium in subsidium duntaxat sint obligata, quin & relinquenda illis sunt, quibus nos facilius, quam ipsi carere possumus, præsertim si satis appareat,

patreat; eos à suâ civitate nihil amplius recuperaturos esse. *Grot. ubi supra §. 4.*

XXXIII.

Personarum hostilium acquisitio est vel singulorum, vel universorum. Singuli servitutis personalis: universi autem servitutis civilis subeunt jugum, de quo alibi satis dictum est. Servituti Personali jure Gentium veteri subiciebantur omnes bello publico capti, & inera præsidium hostium perducti, adeò, ut nequidem illi, qui bello repente exorto fato suo intra fines hostium deprehensi fuere, ab hac calamitate fuerint exempti. Imò non ipsi tantum, qui capti fuerant, servi fiebant, sed & posteri in perpetuum ex matre servâ nati, quod ideo placuit; quia alioqui, si summo jure captores usi fuissent, illi ipsi nati nunquam essent. Sed & res omnes, quæ captæ fuerant, cum persona acquirebantur Domino etiam incorporales, non quidem primò, ac per se, sed mediâ personâ, cujus ea incorporalia fuerant, nisi fortè ex singulari personæ proprietate profuissent, ac proinde inalienabilia sint, veluti jus patrum, quæ enim hujus generis fuerant, vel manebant penes personam, si manere poterant, uti jus familiæ, & consanguinitatis, vel si non poterant, exinguebantur, prout sunt ea jura, quæ captivo competeant ex certa qualitate, quam habebat in patria. Erat autem jure Gentium potestas in servos vix non immodica, adeo ut *Ulpianus* *Cajus* in *l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui, vel alien. jnr.* apud omnes per æquè Gentes Dominis in servos vitæ, necisque potestatem fuisset dicat, quæ tamen infinita licentiâ apud Romanos constitutione *Divi Antonini* ad æquitatem redacta est. *cis. l. 1. §. 2.* Et hæc omnia ideo jure Gentium olim introducta fuere, ut hac ratione alienigenarum captores ad abstinendum à summo illo rigore, quo captos statim, & post moram jure belli interficere poterant. *Grot. alleg. lib. 3. cap. 7. §. 1. & seqq.*

XXXIV.

Quamvis autem jure Gentium bello etiam injusto capti servi fiant capientium, fas tamen est ita captis, & qui ex his nascuntur, fugere, quia dominium, quod captores in ejusmodi captivos consequuntur

R r 2

sequun-

sequuntur, in iudicio tantum humano, & coarctior valet; ut enim captis parcere vellent, sufficiebat facultas vindicandi servum, & cogendi, ac res ejus habendi, nec necessarium erat, ut animo quoque injiceretur Religionis vinculum, aut certe si quis istis utilitatibus non moveretur, nec obligatio conscientiae eum motura fuerat, ut captivo parcere veller. Videri quidem posset, talem captivum propter beneficium servatae vitae fugere non posse, cum pro eo se ad servitutem obligasse censeatur; ac primo beneficium non confert, qui vitam non adimit, quam jure adimere non potest; aliàs & latro viatori conferret beneficium, si eundem non interficeret. Deinde gratis dicatur, talem captivum se ad servitutem obligasse, cum illa ex eo, quòd capto vita servetur, absque promissione per se sequatur.

XXXV.

Multum autem interest, utrum bello durante, vel pace jam facta captivus fugerit. Si bello durante, porro refert, utrum fugerit ad suos, vel ad eos, qui partes in bello eadem sequuntur, an verò ad alios. Si ad suos, vel socios fugerit, & postliminii jure is libertatem consequitur. Si autem ad alios fugerit, aut pace jam facta ad suos, vindicanti Domino reddendus est; quamvis enim bellum injustum sit, ab aliis tamen Gentibus pro justo habetur, quoniam periculosum foret, si aliena bella ad sua arbitria revocare, ac de eorum justitia, vel injustitia pronuntiare vellent. Grot. *ris. cap. 7. §. 6.*

XXXVI.

Jure autem naturae, qui in bello injusto capti sunt, libertate sua non excidunt: si verò bellum sit justum, personae hostiles eo usque tantum capti, & in servitutem redigi possunt, quatenus ab hoste debetur, nisi fortè propter peculiare delictum merita fuissent libertatem amittere. Et quamvis olim jure Gentium potestas, in servos vix non immensa fuerit, adeò, ut apud omnes perque Gentes, volut paulò antè dictum est, Domini in servos vitae, necisque habuerint potestatem, jure tamen Naturae etiam in eos, qui iusto bello capti sunt, non nisi modica, quatenus scilicet necessitas

exigit,

exigit concessa est castigatio. Deinde etiam operæ, quas servus Domino pro alimentis præstare tenetur, cum modo, & habitâ ratione valetudinis exigendæ sunt. Quodsi servilis officii modum excedat, & aliquid liberâ voluntate, non ex imperio præstet, etiam beneficium Domino exhibere censetur. Similiter si quid suum defraudans genium comparaverit, aut successivâ temporis diligentiam quaesiverit, id aliquo modo ipse est, nec citra delictum, aut necessitatem Domini servo adimi debet. Imò humanitas exigit, ut post longas operas, aut valde magnas etiam servo libertas detur. *Grot. cap. 14. §. 1. & seqq. At*

XXXVII.

Quæres. I. Utrum fugere possit, qui bello justo captus est? *Re. cum Grot. cit. cap. 7. cum fugere non posse; quia ex communi Gentium Conventione operas suas civitatis nomine debet; nisi intolerabilis servitia Domini ei hanc imponeret necessitatem.*

XXXVIII.

Planè jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non amplius sunt servi capientium; mansit tamen etiam inter Christianos in eos captos custodiendi, donec vel invicem permutentur, vel pretio redimantur, cujus determinatio, nisi certi aliquid convenerit, in arbitrio Victoris est: dicitur tamen humanitas, non ultra intendi debere, quam eor deducto, ne egeat captus rebus necessariis. Quodsi conventio de pretio facta sit, tamen si postea captus intelligatur esse locupletior, quam credebatur, illa tamen propterea rescindi non potest, quia jure Gentium externo nemo cogitur supplere, quod in contractu minus æquo promissit pretio, si dolus non intercessit. *Grot. sæpè cit. lib. 3. cap. 21. §. 27. junct. lib. 2. cap. 12. §. 26. Ubi tamen*

XXXIX.

Quæres. I. Utrum pretium conventum, & ante mortem non solutum ab hærede debeatur? *Re. cum Grot. dict. cap. 21. §. 29. interesse, utrum in captivitate mortuus sit, vel cum jam in libertate esset. Illo casu pretium non debetur, quia promissioni inerat*

R r 3

condi-

conditio, si liberaretur, mortuus autem non liberatur. Hæc autem casu debetur; jam enim lucratus erat id, pro quo promissum fuerat pretium, nisi sortè ita conventum sit, ut tunc demum solvendum sit pretium, si die præstituto, qui captus est, liber vivat, quod tamen ut minus naturale non præsumitur, sed manifestis documentis probari debet. Ex adverso etiam ita conveniri potest, ut sine conditione recuperatæ libertatis ab ipso contractûs momento debeat pretium, ita ut captivus interim, donec id solvatur, retineatur tantum ut à se oppignoratus, non amplius ut jure belli captus, quod tamen & ipsum non præsumitur, sed liquidò probari debet.

. XL.

Quæres II: Utrum in captivitate redire debeat, qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ante liberationem mortuus est? Placet negativa; nam ex unâ parte, ut suppono, hoc expresse conventum non est, ex alterâ autem parte favor libertatis non patitur, ut hoc tacitè actum esse intelligatur: interim tamen dimissus hoc casu libertatem suam lucrifacere non debet, sed ejus, quod præstare non potest, æstimationem persolvat; quamvis enim in promissis liberatis promittens liberetur, si factum testis, quod promisit, secutum non sit, modò, ut sequeretur, ex sua parte fecerit omne id, quod potuit, aliter tamen se res habet in promissis onerosis, ubi promissor non liberatur, tamen si omnem possibilem operam adhibuerit, ut factum testis promissum sequeretur, sed eo non secuto obligatur ad id, quod tantundem valet; qui enim contrahendo aliquid de suo dat, vel promittit, ille vult, ut vicissim re ipsa sibi aliquid præstetur. Confer. *Græc. dicitur. 22. §. 20. junct. cap. 15. §. 3. num. 3. lib. 2.*

XLI.

Quamvis autem jure Gentium res, & Personæ hostiles bello publico captæ capientibus acquirantur, eodem tamen Gentium jure rursus desinunt eorum esse, si postliminiò vel revertantur, vel recipiantur. Reverti dicuntur homines, qui liberi antea fuere, non tantum singuli, sed & universi. Singulis jus postliminii competit vel in Pace, vel in Bello. In Pace illis demum postliminium competit,

perit, qui bello repente exorto fato suo in hostico deprehensi sunt; quamvis enim durante bello ad minuendas hostium vires retineri possint, cum tamen nullam intelligantur injuriam fecisse, nihil amplius finito bello obtendi potest, quò minus dimittantur, tanquam confessione partium innocentes, ac proinde tametsi in pace eorum nulla sit facta mentio, tamen pro desertis à Republica haberi non possunt. Aliis autem captivis, qui armis inferiores in potestatem hostis venerunt, bello finito postliminium non est, nisi in pacis conditionibus comprehensum sit, ut captivi liberi dimitterentur; qui enim in actu repugnandi capti esse consentur, quasi injuriam hosti fecerint, quòd repugnare sint ausi; nam cum utraque pars credi velit, quòd justa ex causa susceperit bellum, populi pacati, ne aliàs inviti bello alieno implicarentur, nihil melius facere potuerunt, quàm si id, quòd evenisset, pro jure acciperent, & cum illorum nulla in pace sit facta mentio, pro desertis à Republica habentur. Durante autem bello postliminio gaudent, modò eo animo ad suos relierint, ut res eorum sequerentur, nec postquam capti fuerunt, speciali pacto se in servitutem tradiderint, sive deinde vi bellicà crepti sive dolo elapsi, sive sponte ab hostibus dimissi sint. Universi postliminio revertuntur, si populi, qui antea liberi fuerant, vel vi sociorum hostili eximantur imperio, aut propriis viribus se in priorem vindicent libertatem, modò nulla adhuc pactio intercesserit. Confer Grot. lib. 3. cap. 9. §. 1. & seqq. usque ad §. 21.

XLII.

Postliminiò verò recipiuntur tum homines, tum res; & homines vel singuli, ut servi, & ancillæ, vel universi, puta si populum nostro imperio subjectum aliquis sociorum rursus hosti eripuerit; nisi enim aliter in fœdere sociali cautum sit, talis populus sub nostrum recidit imperium. Res autem vel mobiles sunt, vel immobiles. Mobiles vel hosti creptæ sunt, antequam ab eo intra præsidia sua fuerint perductæ, vel postquam jam eò perductæ sunt. Illæ postliminii jure non indigent, quia non desierant nostræ esse. Hæ verò postliminiò non recipiuntur, ac proinde tametsi vel à fœderatis, vel à nostris hosti rursus fuerint creptæ, vel commercio

compa-

comparatæ ad eos, aut aliòs populos pacatos pervenerint, prior tamen Dominus eas vindicare haud poterit. Res autem immobiliès haud dubiè eodem bello recuperatæ postliminio recipiuntur, *verum est*, inquit Pomponius l. 20. ff. de Captiv. & postlim. reuers. *expulsis hostibus ex agris, quos ceperint, dominia eorum ad priores Dominos redire, nec aut publicari, aut prada loco cedere.* Confer: Grot. ubi supra §. 11. & seqq.

XLIII.

Quamvis autem res mobiles non gaudeant jure postliminii, si tamen in bello injusto sint captæ, non tantùm ab eo, qui cepit, sed & ab aliis, ad quos commercio pervenere, restituendæ sunt, cum bellum injustum tam parùm ei, qui cepit, quàm parùm rapina raptori dominium in foro interno conferre possit; unde nec is in alios potuit transferre. Potest tamen bonæ fidei possessor rem bello injusto captam præscribere; sive is, cui erepta est, eidem summo Imperio subjectus sit, sive non; licet enim Grot. *suprà cit. lib. 3. cap. 16. §. 5.* existimet, inter eos, qui alii aliis externi sunt, non nisi præsumptæ derelictioni locum esse, mihi tamen contrarium verius esse videtur, modò in territorio possessoris lex usucapionis sit recepta; quia res tenetur territorii legibus, ut ipse Grot. agnoscit *lib. 2. cap. 4. §. 1.* Ceterùm cum jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti, non amplius fiant servi captivorum, respectu personarum etiam jus postliminii jam dudum evanuisse constat.

XLIV.

Quid, & quantum in bello publico tum jure Naturæ tum jure Gentium externo liceat, atque saltem impune fiat, satis hæcenus dictum est; cum autem pleræque ad eos pertineant, qui publica exequuntur imperia, ideo jam videndum nobis etiam est, quid privatim liceat; ubi jus Gentium separari debet à jure Naturæ. Jure Gentium externo hostem publicum ubique locorum persequi, occidere, & bonis spoliare cuilibet permissum est; quia hoc jure hostes pro nullis habentur. Accedit, quòd bellum indictum ei, qui summum in populo imperium habet, simul omnibus etiam ejus subditis indictum esse censetur, unde & summus Imperans omnibus

nibus suis subditis licentiam, hostem quoque modo laedendi concessisse intelligitur. Jure autem Naturæ cuius subdito privato concessum esse videtur, ea facere, quæ summo suo Imperanti, quem iusta ex causa bellum gerere credit, intra justum bellandi modum profutura esse confidit; res autem, quas hosti eripit, suas non facit; quia nihil ipsi debetur, nisi pactum cum civitate intercesserit, vi cuius privato, qui fortè suo sumptu partem belli sustentat in compensationem impensarum, laboris, & periculi spem prædæ concessit, quo casu is utique res hosti ereptas suas facit, ubi tamen civitas id, quod privatus hosti eripit, in debitum quasi perceptum imputare debet. Planè si privatus damnum passus sit ab hoste, non videtur ei prohibitum esse, ad modum damni, quod perpeffus est, res hosti eripere, & se indemnem servare, etiam si desuper cum summo Imperante speciale pactum initum haud sit.

S. VI.

De arbitris compromissariis, sorte, & singulari certamine.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum declinat, vel finitur prima sententiâ Arbitri.*
- II. *Utrum orbi Christiano expadiret, si somnium consensus Concilium Generale institueretur, cum pascere decidenda controversias Regnantium? Ratio pro affirmativa prima.*
- III. *Ratio secunda.*
- IV. *Ratio tertia.*
- V. *Præfertur sententiâ negativa, cuius Ratio prima.*
- VI. *Secunda.*
- VII. *Tertia.*
- VIII. *Compromittere possunt, qui liberam habent de re controversa disponendi facultatem.*
- IX. *Nam possunt summi Imperantes, invit. cogi, ut in Arbitros compromittant.*
- X. *Potest in plures etiam partes numero compromitti.*

- XI. *Teneatur arbitror, nisi aliud sit expressum, in decidenda controversia jus Naturæ, & Gentium sequi, item de principali negotio, non de possessione pronuntiare.*
- XII. *Teneatur compromissenses sententia arbitri stare.*
- XIII. *Affines Arbitris sunt Mediatores.*
- XIV. *Libertum cuius est, oblatam mediationem acceptare, vel recusare.*
- XV. *Quodnam sit officium tum Mediatorum, tum partium?*
- XVI. *Secundo bellum tum declinatur, tum finitur forte, ubi tres resolvuntur questiones.*
- XVII. *Tertio demique bellum tum declinatur, tum finitur singulari certamina.*
- XVIII. *Utrum ejusmodi certamina belli finiendi, aut vivandi causa suscepta sint licita?*

I.

CONTRARIA belli sunt modi, quibus bellum vel declinatur, vel finitur, vel sistitur. Declinatur autem, vel finitur primò sententiâ arbitri, quæ viâ tamen plerumque nostrâ ætate potentioribus spernatur, digna tamen est, quam insistant æqui, & pacis amantes. Fecere id olim magni Reges, ac Populi. Sic Aricini, atque Ardeates de ambiguo agro cum sæpè bello certassent, multis invicem cladibus fessi judicem Populum Romanum cepere. Liv. lib. 3. cap. 10. Philippus Rex Macedonum in colloquio, quod eum consule Romano habuit, dixit: *Si quas quererentur belli clades ea civitates, cum quibus bellatum fuit, arbitrio, quo velletis, populorum, cum quibus pax utrisque fuisset, usurum se esse.* Liv. lib. 32. cap. 16. Inde populum Carthaginensem, & Regem Masanissam disceptatores fuerunt Romani. Idem lib. 40. cap. 16. in fine tum seqq. Romani ipsi Regum aliàs, ut Flor. lib. 3. cap. 18. num. 7. loquitur, & Gentium arbitri de controversiis cum Samnitibus ad communes socios prædicantur. Liv. lib. 8. cap. 23. Imò Henricus IV. Galliarum Rex è re Christianâ fore putavit, si Concilium quoddam Generale, coram quo omnes Christianorum Regum, ac populorum controversiæ disceptarentur, communi eorum consensu institueretur, ac in medio Europa collocaretur. Num rectè? Videbimus. Est ergo

H.

Quæstio Politica: Utrum orbi Christiano expediret ejusmodi Concilium Generale institui cum potestate decidendi controversias Regnantium? Affirmativam tenet Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 8. Num. 4.* ubi hoc non tantum utile, sed & factu quodammodo necessarium esse arbitratur, cui non una tantum ratio suffragari videtur; Nam primò ita omne in orbe Christiano exulabit bellum, pròh quam immanis bellua, quæ tot myriadum hæctenus innocuum hausit cruorem, necdum tamen sitim restinxit suam, tot millia hominum pecudum instar in durissimam abduxit servitutem, tot florentissimas familias vel extirpavit, vel in extremam conjecit egestatem, tot ædes sacras, & Religiosas, nullâ Divinæ, nullâ humanæ juris habitâ reverentiâ vel Solo æquavit, vel spoliavit, & profanavit, tot nobilissimas urbes redegit in cineres, ut non nisi nomen superstit, tot fecundissimas provincias devastavit, Regna integra evertit, & ipsam tandem Naturam humanam, quam Deus mansuetam fecit, in ferocem, effetam, ac propemodum belluinam deplorandâ metamorphosi transmutavit. Hæc, & infinita alia, quæ bellum secum trahit, mala, instituto tali senatu generali cessabunt, omnia erunt tuta, segura, tranquilla, pacata, prospera singulorum conditio, beata Regnorum, & Rerumpublicarum fors, felix denique totius Europæ nostræ status, cui perpetua, & nunquam desitura pax affugetur.

III.

Secundò, instituto tali concilio justa semper triumphabit causa; quia non vi, sed jure certabitur, ubi non perfunctoriâ tantum operâ, sed summo, quo fieri potest, studio omnia pervestigabuntur, unius, & alterius partis momenta rationum accuratâ justitiæ trutinâ ponderabuntur, ac tandem à viris juris Naturæ, & Gentium peritissimis pro eo pronuntiabitur, quò incorruptæ lancis examen inclinabit. At ubi non jure, sed vi agitur, non rationum momentis, sed bellicis tormentis pugnetur, justâ causâ haud rarè victas dare manus cogitur; plerumque enim officio judicis malè fungitur Mars, & quem condemnare oportet absolvit, quem absolvere,

condemnat; nimirum stateram non habet, quâ libret causarum merita, sed furiosi instar cæco eas impetu dirimit, parùm sollicitus, num bene, vel malè judicet, bene gnarus, se pœnis malè judican- tium obnoxium haud esse.

IV.

Tertiò, tamesi orbis Christianus in plura Règna, & Respubli- cas sit divisus; unum tamen in Christo corpus manet, cujus præci- pua membra summæ sunt potestates. Uti ergo in qualibet com- munitate politica non tantùm utile, sed & necessarium est, dari Magistratus, qui lites privatorum aquâ terminent sententiâ, ita multò magis in hoc magno Christianorum cœtu non tantùm utile, sed necessarium etiã erit, unanimi eorum, qui communem judi- cem non habent, compromisso senatum institui generalem ex om- nibus Christo addictis populis selectum, coram quo causæ inter fu- rentias potestates controversæ pertractentur, & definiantur; nimis enim periculosum est, in sua causa judicem agere, ubi philautia, & aliæ animi passiones plerumque Assessorum munere fungi, & jus suffragii sibi vindicare solent, pessimi sanè consilarii, interim ta- men benevolæ plerumque illis præbentur aures, itur in eorum sen- tentiam, utur injustam, & ut executioni mandetur; prorumpitur ad bellum, eripitur punctum terræ, & cœlum perditur; ubi enim sunt illi, qui bello injusto parva restituant, ac damna innocentibus illata resarciant? & tamen nisi æternum perire velint, hoc est ne- cessarium. Ut igitur pax, & tranquillitas in orbe Christiano con- servetur, ac tot injusta evitentur bella, si non necesse, saltem per- quam utile erit; ut ejusmodi Concilium Generale communi con- sensu instituat, & erigatur.

V.

Videntur tamen fortiores pro contraria sententia stare rationes; nam primò non una tantùm ætas efflueret, donec pars potior ejus- modi Assessorum, qui linguâ, moribus, genio, & ingenio inter se forent diversissimi, eidem tandem subscriberent sententiæ; præter- quam enim quòd homines, præfertim diversarum adeò Nationum ad dissentiendum aliàs proclives admodum sint, quisque insuper suo

suo suffragio eò inclinaret, quò eundem suæ Reipublicæ traherent rationes, quæ cum inter se pugnent, nec quod uni Reipublicæ utile est, id & alteri expediat, non posset non summa inter suffragantes nasci dissensio, & altercatio.

VI.

Secundò, quamvis major tandem Senatorum pars in eandem conspiraret sententiam, illa tamen talis non foret, qualem jus Naturæ, & Gentium præscribit, sed qualem spuria statûs ratio dictare solet, quæ ubique jam principatum tenet, & consilia dirigit. Pauci certè sunt, qui hoc idolum non adorant; plerique instar brutorum animantium ad suas tantùm utilitates feruntur, nec jam ampliùs quæritur, quid justum sit, sed quid expediat imò nihil injustum esse censetur, quod utile creditur, adeò ut si ad servandam Europæ bilancem necesse esse videatur, ut uni de amplitudine imperii sui quidpiam detrahatur, & minùs potenti adjiciatur, jam lata sit sententia condemnatoria, utut jus Naturæ reclamet, quòd nemini ex solo crescentis potentie metu suum auferri patitur, adeò altas jam apud plerosque perversum hoc Pseudopoliticorum dogma radices egit. Neque quisquam sibi blandiatur, alià amplissimi hujus statûs Proceres viâ incessuros esse, etiam hinc perversa statûs ratio Præfidis, & Directoris munus obibit, tum quia toti ex nutu suorum dominorum dependebunt, ac instar judicum pedaneorum præscriptæ sibi formulæ adstricti erunt, tum quia non alii ad hoc officium seligentur, quàm quos quisque sibi, & suæ Reipublicæ addictissimos, & pseudopoliticis principiis optimè imbutos esse noverit. Denique

VII.

Tertiò executio plerumque foret perdifficilis, & periculosa; quid si enim is, contra quem pronuntiatum fuissent, arbitrari sententie ob præsentam ejus iniquitatem stare nollit, quis ad hoc coget? num Generale fortè Concilium? At unde tanta illi potentia? An socia cæterorum compromittentium arma? Ita sanè, nec enim alia cogendæ videtur superesse ratio. At quid si ille nec pluribus impar sit? Quid si quidam pacis, ac tranquillitatis publicæ aman-

tiores cum aliis arma sua conjungere nolint? quid si suffragiis majoris partis victi, vix enim unquam omnes in eandem ibunt sententiam, sese condemnato adjungant? Ita sanè universus orbis Christianus ad arma conclamabit, eritque bellum tam atrox, quale nulla retrò ætas vidit. Quid autem ad hoc populi infideles? An eos meros saltem spectatores fore arbitramur; An non potius metuendum erit, ne totis collectis viribus infelicem, mutuisque cladi-
bus afflictam, & attritam Europam terrâ, marique sint invaluri, ac nobilissimas ejus provincias turcicum sub jugum missuri? Quid si & quidam ex Christianis in turbido hoc rerum statu piscari vellent. Faceßite ergo, quicumque ejusmodi Concilium Generale orbi Christiano utile futurum esse existimatis. Sed placet è diverticulo reverti in viam.

VIII.

Sententiâ igitur arbitri bellum tum declinatur, tum cœptum finitur; qui enim ad terminandam controversiam arbitrum assumunt, sibi invicem promittunt, quòd ejus sententiæ stare velint, quæ promissio utique servanda est, modò compromittentes liberam de re controversâ habuerint disponendi facultatem. Unde Reges super parte regni controversâ non aliter compromittere possunt, quàm si regnum sit patrimoniale, aut populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat; qui enim compromittunt, sibi mutuo pollicentur, quòd rem controversam alteri cessuri, aut relicturi sint, si arbiter pro eo pronuntiaverit, quòd Reges compromittere haud possunt, nisi regnum sit patrimoniale, vel populi, aut Procerum consensus accedat, ut constat ex iis, quæ alibi dicta sunt. Si autem de toto regno lis sit, tunc interest, utrùm jus utriusque ad regnum sit certum, & tantùm controversum existat, quisnam alteri sit præferendus, vel utrùm ipsum jus ad regnum sit dubium. Nullo casu consensu populi opus haud est; cum enim lex successoria utrumque ad sceptrum vocet, populi nihil interest, utrùm hic, vel ille regnum capessat. Deinde in proposito uterque compromittentium in eum eventum, quo arbiter contra ipsum pronuntiaverit, jure suo ad regnum cedit: atqui jure suo ad regnum etiam sine populi consensu quisque cedere potest: ergo in proposito uterque

que sine consensu populi compromittere potest, ac per consequens si purificatâ cessionis conditione lex successoria alterum ad thronum vocet, novo populi consensu opus haud est, ut is regnum apprehendere possit. Si tamen alii ex familia Regnatrice superessent, qui potius jus haberent, non aliter is, pro quo arbiter pronuntiasset, ad regnum admitteretur, quam si & illi in compromissum consensissent, cum cessione compromittentis spes, vel jus succedendi in regno ex pacto primi acquirentis aliis quaesitum, ipsis invito auferri nequitquam possit. Hoc autem casu ei, contra quem pronuntiatum est, compromissum quidem nocet, alteri autem, pro quo arbiter pronuntiavit, prodesse non videtur, nisi & populi consensus accesserit, quia jure, quod se ad regnum habere putabat, cedere quidem potuit, non autem alteri jus dare, quia nullum forte habuit. At

IX.

Quæres. Utrum populus, vel qui populum regunt, etiam invito cogi possint, ut in arbitros compromittant? Equidem jure Romano nemo invitus arbitrium recipere cogitur. *lib. 3. §. 1. ff. de Recept. &c.* At jure Gentium ob maxima incommoda, quæ ex spreto arbitrio oriri solent, secus esse putat Tesmar. ad Grot. *lib. 2. cap. 23. §. 8. Lit. A.* sed verior est sententia contraria, quia id nec usu continuo Gentium, nec testimonio peritorum probatur. aliter autem jus Gentium universale probari haud potest. Et sane iniquum est, eum, qui judicem in terris non habet, invitum cogere, ut causam suam aliorum arbitrio subiciat, qui non ex justitiæ legibus, sed ex dictato spurizæ rationis statûs eandem forentis deciserit; nam ut supra dictum, eò nostrâ ætate jam devenitum est, ut plerique summorum Imperantium non amplius quaerant, quid justum sit, sed quid suæ Reipublicæ expediat.

X.

Potest autem non in unum tantum, sed etiam in plures, sive pares, sive impares numero, compromitti, licet confutius sit, ut in impares numero compromittatur, ne aliâ ob paritatem suffragiorum, res sine exitu relinquatur, ut bene observat J. Cras in *l. 27. §. 6.*

§ 6. ff. de Recept. Quod autem subjungit, si in duos fuerit compromissum, eos, si inter se dissentiant, cogendos esse, ut tertiam certam eligant personam, cujus authoritati pareatur, hoc lege civili quidem induci potuit, juri tamen Naturæ non videtur convenire; quia compromissa stricti sunt juris, nec à persona ad aliam, præsertim tempore facti compromissi compromittentibus incognitam extendi possunt. Necessè igitur est, ut in eventum dissensus, ipsimet certam expriment personam, cujus sententiæ stare velint, ut factum est in causa Aurelianensi, ubi in casum, quo sacra Cæsarea, & Regia Majestas Galliarum tanquam electi arbitri ab invicem dissentirent, res summi Pontificis relicta est arbitrio, cujus etiam sententiâ res tandem est decisa.

XI.

Tenetur autem arbiter in decidenda controversia jus naturæ, & Gentium, non leges civiles sequi, nisi aliud in compromisso fuerit expressum, quod strictè est observandum; si enim ejus limites exceßerit, sententiâ ipso jure nulla erit. Deinde de principali negotio pronuntiare debet, non de possessione; qui enim possidet, jure Gentium pro Domino habetur. Unde pendente cognitione nihil erit innovandum, præsertim cum inter summas potestates recuperatio possessionis difficilis admodum sit. Grot. lib. 3. cap. 20. §. 48. Planè si possessio dubia sit, & uterque se possidere contendat, etiam jure Naturæ, & Gentium cognitio, & discussio summaria de possessione præmittenda esse videtur, tum ut partes interim quietæ sint, & à vi armatâ abstineant, tum ut sciatur, cuius onus probandi incumbat; nam etiam jure Naturæ possessio relevat ab onere probandi, illudque in adversarium rejicit. Ziegler ad Grot. lib. 3. cap. 20. §. 48.

XII.

Tenentur autem compromittentes sententiæ arbitri stare, sive æqua sit, sive iniqua, non quidem propter authoritatem rei judicatis, sed ob conventionem, & pœnæ adjectionem, si qua fuerit adjecta, nisi tamen manifestò appareat, arbitrum cum unâ parte colluisse, aut ab eadem donis fuisse corruptum, quo casu ejus sententiâ

sententia non stringeret; qui enim aperte ad alterutram partem se vertit, arbitri personam haud amplius gerere potest. Puffendorf *de J. N. & G. lib. 5. cap. 13. §. 4. in fin.* Multò minùs sententia arbitri valeret, si is nec pro unâ, nec pro alterâ parte, sed pro se ipso pronuntiaret, velut Romani fecerunt, qui ab Artoinis, & Ardeatibus arbitri electi, agrum inter eos controversam, improbantibus quidam Patribus, & facinus detestantibus, at Tribubus prævalentibus sibi ipsi adjudicârunt, ut refert Liv. *lib. 3. cap. 72.*

XIII.

Affines arbitris compromissariis sunt mediatores, qui bellum partantibus, aut jam gerentibus sese interponunt, eosque authoritatè, & rationibus ad pacificè transigendum, litèsque sopiendas permoveere nituntur, ac proinde potestatem decidendi non habent, sed tantùm facultatem monendi, suadendi, proponendi condiciones, quibus ipsæmet partes inter se convenire, & amicabili modò controversiam terminare possint, nisi fortè una, alterave res eorum decisioni, ac determinationi ultrò sit relicta.

XIV.

Tametsi autem illi, qui neutrarum sunt partium, vulgò sui officii esse ducant, dissidentes in concordiam reducere, eúmque in finem etiã non implorati operam suam offerre soleant, liberam tamen cuivis manet, utrum oblatam operam acceperit, vel recusare velit, præsertim si is, qui offert, suspectus sit; & verbo quidem neutrarum se partium esse profiteatur, animo autem alteri plus iusto affectus esse, ut suam duntaxat utilitatem quaerere credatur. Sic cum Legati Rhodii missos se esse dicerent ad pacem inter Romanos, & Perseum faciendam, quòd id bellum grave, atque incommodum Græciæ omnini, temporis esset, ac damnosum ipsi Romanis esset, abs senatu ipsis responsum est, *Rhodiis nec utilitatem Græciæ, nec curâ impensarum populi Romani, sed pro Persæ legationem eam misisse; nam si ea fuisset cura, qua simulabatur, cum miserendus legator fuisset, cum Persæ in Thessaliâ exercitum indulto per biennium quædam urbes, aliis obsideret, aliis demantatione armorum terretet. Tum nullum patris ad Rhodios mentionem fuisset, postquam superato saltu transgressi*

T c

fosq

facti in Rhodioniam Rhodios audierunt, et inclusam seueri Persae, ante Rhodios legationem misisse, non ad aliam aliam rem, quam ad Persae, et imminente periculo accipiendum; & cum hoc responso legatos dimissos esse refert Liv. lib. 45. cap. 3. Si tamen oblata ad conciliandam pacem opera recusetur, superbia, & contemptus abesse debet, quo plurimum irritari solent, quorum auctoritas speratur,

XV.

Si verò acceptetur, officium Mediatorum erit, ut quae tractationi negotii nocitura esse viderint, sua prudentiâ, & moderatione avertant, remoueantque, deinde ut validis resuro argumentis utantur, minis, & oburgationibus abstineant, non id agant, ut controversia potius foveatur, aut saltem protractetur, quam componatur, atque se utriusque parti praebant, nec ad alterutram inclineat, nisi eo trahat aequitas & causae iustitia. Boercler *Dissers. Quis in turbis propè sit. var. illis perit &c.* Partibus verò, si bonâ fide agere velint, praecipuè incumbit, ut animum sincerum afferant, amicabili modo controversiam terminandis, unde conditiones aequas recipere non debent, aut si minus aequas esse putent, rationes afferre, cur eas nequeant acceptare; si enim illas superbè, & temerè recusare videantur, in gravem Mediatorum offensionem intulerunt, ac invidiam in se concitant; quare faciliè accidere potest, ut cum affecto, qui propositas conditiones acceptaret, contra temerè recusantem arma conjungerent, quod ipsis prohibitum non est, cum arma sua quis cum eo lociare possit, cui injuriam fieri iudicat, praesertim si periculum sit, ne successu temporis in suum quoque detrimentum redundet. Vid. Puffendorf *Suprà cit. cap. 13. §. 7.*

XVI.

Ater modus, quo bellum tum declinatur, tum ceptum finitur, est fors, ubi tres quaestiones, quas perperam nonnulli inter se confundere videntur, accuratè ab invicem separandae sunt. Prima est, utrum per se licitum sit, ad declinandum, vel suspendendum bellum, rem controversam forti, & iudicio fortunae subicere? Quod utique utilisandum est; nec enim id necessarium cum natura rationali quae soli habet discrepentioniam, et proinde iuxta Naturæ rectitudinem non

noti est: ergo hoc ipso permissum, et licitum. Altera est, quis
nam ad declinandum, vel finiendum bellum rem forti commit-
tere possit? Et in hac quaestione rursus dicendum esse videtur, il-
lum domum rem forti committere posse, qui de causâ controversâ,
propter quam bellum vel incipit, vel jam exortum est, liberam
habet disponendi facultatem, ac proinde si de regno, aut parte in-
tegrante regni lis sit, eodem planè modo in proposito discutendum
esse arbitramur, quomodo supra de eo, qui compromittere vult, discuri-
mus. Tertia denique quaestio est, utrum ad declinandum, vel fini-
endum bellum rem forti committere consuetum sit? Et sine dubio ne-
que semper, neque nunquam consuetum erit, ad fortia a seam decur-
rent; quid si enim spes moraliter certa affulget, fore, ut armorum
felicitate res ad optatum suum perducatur, quis dixerit, consue-
tum esse, ut ab eo, qui tanta spes affulget, res forti committatur?
Et aduerso si is, qui bello iniuncto impotitur, tanto sit inferior, ut
resistendi nulla spes sit, hoc casu utique praestabit, sorsum offerro,
in certum periculo incerto vitetur, quàm bellum experiri. Et eius
etiam expectato, praesertim si res, de qua agitur, non summi sit
momenti.

XVII.

Tertius denique modus, quo bellum cum declinatur cum fini-
tur, est singulari certamine, quod tamen ab eo demum differt, quo
oblatum acceptari potest, qui liberam habet de re controversâ dis-
ponendi facultatem. Qui igitur regnum in patrimonio non ha-
bet, illud sine consensu populi dubio certaminis eventui subicere
haud potest, nisi forte, ut supra dictum, jus utriusque ad regnum
sit certum, de rationum controversia existat, quibus unum alteri præ-
ferendus, quo casu consensus populi opus haud est, sicutem, alii ex
familia Regnatricis successerint, qui potius jus ad regnum habent,
ubi que eorum consensus accedere debet, locus certamine videtur
in regna succedendi quidem perdetur, non parum, videtur ad egi-
giam adhibetur, quia jus potius tam parum soli certamine alio
adiri potuit, quàm parum fieri potest jus, qui vultum jus habet.
Quod si regnum esset feudale, etiam consensus Domini directi in-
cessarium esse putat. *Cap. lib. 3. sup. de s. 14.* Quod autem jus

feudali Longobardico non videtur convenire, utpote quo vassallus etiam ignorante Domino directo de feudo transigere potest, transacti transigendo feudum non retineat, 2. feud. 26. §. si vassallus. Est autem singulare certamen instar transactionis, factum consensu Domini directi opus non erit, si inter duos primam investituram cerod comprehensos tantum controversum existat, quisnam alteri praefertendas sit.

XVIII

Dubitatur autem, utrum ejusmodi certamina singularia, belli finiendi, aut vitandi causa suscepta, licita sint? Sanè si de jure Gentium externo quaestio sit, res difficultatem non habet, quia hoc jure hosti hostem occidere indistinctè permixtum est. Sed & jure Naturæ talia certamina ex parte illius, qui justam habet bellandi causam, licita esse, verior tenet sententia; si enim ei, qui justam causam habet, integro cum exercitu adversus exercitum hostilem jure Naturæ pugnare fas est, utique etiam certamen unius cum uno, aut paucorum cum paucis ex parte illius eo jure licitum est, praesertim cum hac ratione humano pareatur sanguini, & mala innumera, quæ aliàs bellum secum trahit, evitentur. Dissentit Grotius, cap. 20. §. 43. num. 4. ubi ejusmodi certamen eo demùm casu licitum esse arbitratur, quo moraliter certum est, eum, qui causam injustam fovet, cum magnâ strage Innocentium Victorem futurum esse. At, uti non negamus, in tali rerum statu prudentis esse, certitudinem imminentis ruinae cum spe victoriæ commutare, ita etiam extra talem statum certamen singulare licitum esse, aliata paulò ante ratio manifestè probat. Planè si cum barbaro hoste res sit, ubi non tantum regio, sed & Religio periclitatur, lobens fateor, non aliter bellum vitandi, aut finiendi causam singulare certamen licitum esse, quam si res in eum, quem memoravi, desperatum statum devenerit, secus omnibus collectis viribus pro Deo, Fide, & Patria pugnandum potius erit, quam ut omnia ancipiti singulari certamine atque committantur, ut rectè advertit Clariss. Do. Horz de Fid. pact. cap. 2. §. 3. num. 28. Ex parte autem illius, qui injustam fovet causam, ejusmodi certamen singulare jure Naturæ utique illicitum est; cum enim bellum ipsi sit illicitum, etiam singulare cer-

certamen eidem illicitum erit: si tamen bonâ fide judicet, se justam habere bellandi causam, & ideo singulare certamen offerat, aut oblatum accipet, is non peccat; quia illum invincibilis ignorantia excusat, licet ipsum certamen reverâ respectu ipsius illicitum sit, sicut neque peccat, qui bellum infert, aut illatum vi repellit, si bonâ fide judicet, se justam bellandi causam habere, licet illud in se respectu ipsius injustum sit. Porro bellum finitur pactione pacis, de qua seqq. Cap. agemus.

S. VII.

De induciis, & commutatis.

S U M M A R I A.

- I. *Bellum jam captum sistens imprimis inducia, ab inde, & otio dicta.*
- II. *Afferitur induciarum synonymia.*
- III. *Item homonymia.*
- IV. *Definiuntur inducia.*
- V. *Dividuntur primâ in breviores, & longiores.*
- VI. *Secundò in restrictas, & illimitatas.*
- VII. *Tertiò in expressas, & tacitas.*
- VIII. *Quinam inducias pacisci possint?*
- IX. *Utrum induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur?*
- X. *Inducia etiam rebellibus subditis data servanda sunt.*
- XI. *Quibus actibus tempore induciarum sit abstinendum?*
- XII. *Quinam ex adverso actus tempore induciarum sint permitti?*
- XIII. *Quomodo inducia differant à pace?*
- XIV. *Utrum tempore induciarum elapso absque nova indictione ad arma recurri possit?*
- XV. *Utrum, si convenerit, ut aliquid tempore pacis liceat, id etiam tempore induciarum licitum sit?*
- XVI. *Utrum dies per modum termini à qua expressa inducia inclusa, vel exclusa sit?*
- XVII. *A quonam tempore inducia obligent, si certa die expressa non sit?*
- XVIII. *Quibus modis inducia rursus finiantur?*

- XXI.** Si in certos dies induciae sint vitæ, appellatione dierum, etiam noctes continentur.
- XX.** Utrum ius redeundi habeat, qui finitis induciis in hostes datus prehenditur, si is vi majora fuerit impeditus, quo quædam rediret?
- XXI.** Si fides induciarum ab una parte violata sit, liberum est labi etiam sine conditione ad arma redire.
- XXII.** Quid si in casum violationis pena sit imposta?
- XXIII.** Actus bellicos etiam sinitur commeatu, quæ vox plures habet significaciones.
- XXIV.** Definatur commeatu in ordine ad proprium.
- XXV.** Etiam inferiores potestates commeatum concedere possunt, sed tantum quod suas copias.
- XXVI.** Conceditur commeatu tum personis, tum rebus.
- XXVII.** Utrum commeatu Patri datus, etiam ad liberos, & uxorem extendatur?
- XXVIII.** Si commeatu alicui, & ejus comitibus datus sit, quinam commisum nomine sint intelligendi?
- XXIX.** Utrum commeatu persona datus, ad omnes ejus res extendatur?
- XXX.** Objectum commeatu est securitas.
- XXXI.** Quisnam sit effectus ex parte ejus, cui commeatu indulgetur.
- XXXII.** Adducitur effectus ex parte dantis commeatum.
- XXXIII.** Expirat commeatu primo lapsu temporis.
- XXXIV.** Secundo, si is, cui commeatu indulgetur, contra adversam partem aliquid hostile molitur.
- XXXV.** Expirat tertio si fuerit revocatum.
- XXXVI.** Utrum commeatu etiam morte concedentis expiret?
- XXXVII.** Affertur affinitate commeatu.

I.

Bellum jam ceptum sinitur imprimis induciis; tempore enim induciarum actus bellici cessare debent, unde et ab eo, quod inde, seu à certo tempore inter bellantes sic etiam, nomen induciarum despondit, uti ostendit Groc. lib. 3. cap. 22. §. 1.

H.

Vocantur in jure canonico *Tregae*, quae tamen vox latina non est. Elegantiorebus, figuratis tamen phrasibus illi exprimentur inducias, qui eas pacem temporariam, pacem castrorum, bellorum serias, belli somnum appellant. Hodie vocabulo quidem non adeo antiquo, rei tamen exprimendae satis apto amississimum vocari solent.

III.

Accipitur vox induciarum vel pro statu bellantium ad tempus bellicis actibus manente bello ex conventionione abstinentium, vel pro ipsa conventionione de armis utrinque ad tempus suspendendis. Et in hac postrema acceptione

IV.

Describi possunt, quod sint conventionio publica de bellicis actibus, manente bello, ad tempus omittendis.

V.

Dividuntur primo in breviores, & longiores, possunt enim bellantes non in paucas tantum horas, dies aut menses, sed in plures etiam annos inter se inducias pacisci. Sic Vejentibus, & Carthaginiensibus in centum usque annos inducias datas esse refert Liv. *lib. 1. cap. 13. & lib. 7. cap. 20. ad fin.*

VI.

Dividuntur secundo in restrictas, & illimitatas, quae divisio tum a subjecto, tum ab objecto desumpta est. Ratione subjecti induciae dicuntur restrictae, quae respectu quorundam duntaxat; illimitatae vero quae respectu omnium actuum bellicos suspendunt. Sic induciae urbi obsessae datae restrictae sunt; quia aliis, quam obsessis non praesunt. Sic etiam restrictae erunt induciae, si populi Europaei inter se bellum in Europa continent, respectu vero provinciarum, quas in America possident, suspensionem armorum pacificantur, vel contra. Si autem duo bellantes ubique locorum ex conventionione ab actibus bellicis abstineant, induciae erunt illimitatae. Ratione objecti vero restrictae dicuntur induciae, quae ita datae sunt, ut ea, quae alias tempore induciarum permessa sunt, non liceant, veluti si dictum sit, ut penden-

pendentibus induciis nihil immutetur, sed omnia in statu, quo sunt, permanent. Si verò absque ulla restrictione dantur, illimitatæ erunt.

VII.

Dividuntur tertio in expressas, & tacitas. Expressæ sunt, quæ constant consensu bellantium expresso. Tacitæ, ubi consensus de armis utrinque ad tempus suspendendis facto quodam duntaxat declaratur. Sic vela candida ab obsessis in tutri, aut vallo posita signum sunt petiri colloquii, & induciarum, quò proinde viso, si obfidentes ab ulteriori oppugnatione abstineant, induciæ tacitæ erunt contractæ. Aliud est, si nullo tali signo præcedente hostis quiescat; licet enim is actus hostiles aliquantisper intermittat, ex eo tamen solo colligi haud potest, eundem in inducias consensisse. Si igitur ex improviso ad actus hostiles rursus prorumpat, violatæ fidei tacitæ neutiquam argui potest, quanquam Liv. lib. 2. cap. 18. & 64. item lib. 23. cap. 46. Talem etiam quietem, quam fessi hostes sine conventionione nonnunquam sibi mutuo indulgent, tacitarum induciarum nomine appellet.

VIII.

Causa efficiens induciarum sunt Bellantes, qui eas inter se pangunt. Ubi induciæ breviores secerni debent à longioribus. Breviores etiam Belliduces, & quidem non summi tantum, sed & inferiores, iis nempe, quos oppugnant, aut obsessos tenent, dare possunt. Longiores verò, quia pacis instar sunt, soli summi Imperantes, quorum nomine, & auspiciis bellum geritur, concedere queunt. Passendorf de J. N. & G. lib. 3. cap. 7. §. 15. Vitriar. ad Grot. cap. 22. Quest. 9.

IX.

Utrum autem induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneantur, an verò soli dantes, & eorum copiarum, non facis expeditum est. Solum dantem, & ejus copias, non etiam alios Duces pares, multo minus superiores obligat, existimat Grot. sapè cit. lib. 3. cap. 22. §. 5. Contractium autem toties Albericus

striperent, ut Philippus fecit, Liv. lib. 31. cap. 27. *prop. fin. & cap. 29.* mediam reficere, novae munitiones: fama urbem obsessam molitis, munitulos agere, aggeres extruere, nisi inter partes expellere actum sit, ut omnia maneat in eo statu, in quo sunt tempore pacationis, prohibita non est. Sic Galli post dedicationem urbis nostrae pendenti- bus, induciis aggeres tormentarios, ut ipsi vidimus, ad oppugnandas arces, in forte vacuum deductio non sequeretur, nomine impedi- ent extruxerunt. Si autem induciis longiores, dissoluto utrinque bellico apparatu, contractae sint, ea omnia licent, quae alias in pace permilla sunt.

XIII.

Forma induciarum consistit in differentia specifica, qua distin- guuntur a pace, quae in eo sita est, quod induciis bellum non tollit, sed eo manente actus bellicos tantum ad tempus suspendant, pax autem bellum in perpetuum tollat, ita ut super illis controver- siis, ex quibus ortum est, nunquam princeps arma fiat movenda, licet ex nova causa rursus ad bellum decurri possit. Et hoc non tantum de induciis brevioribus, sed & de longioribus, quae, disso- luto utrinque bellico apparatu, in multos annos contractae sunt, ve- rum est; tamen enim plene pacis speciem praefereant, pax tamen non sunt, sed iis durantiibus bellum manet, et pugna duntaxat ces- sat; bellum enim status est nominis, qui potest esse etiam, cum ope- rationes suas non exercit. Unde dum Liv. lib. 7. cap. 20. *prop. fin.* inducias populo Carthagini centum annos datas pacem appellat, pa- cis vocabulum is latius accepit. Ex quibus facili negotio resoluti- am possunt sequentes duae quaestiones, quarum

XIV.

Prima est, utrum tempore induciarum elapso absque nova indi- catione ad arma recurri possit? Affirmativam tenet Grot. *sup. illeg.* cap. 21. §. 3. eo quod sublato impedimento temporali ipso iure ce- exerat belli status, non mortuus, sed sopitus, ut dominium, & pa- tria potestas in eo, qui a furore convaluit, quod in induciis brevio- ribus expeditum esse videtur, cum longioribus autem, quibus appa- ratus bellicus plane dissolvitur, & quibus regulariter haec iuncta cla- sula,

aliter interpretabitur, quam calendas, illa illud quoque comprehensas esse; unde verum non est, quod præpositio à româ, cui præponitur, semper à sequente discernat, sed sæpè denotat initium in re aliqua comprehensum. Sic cum *yi Regi cap. 4. ad fin.* Salomon super lignis à cedro, quæ erant in hibanis, aliqua ad hyssopum, quæ egreditur de pariete, disputasse dicitur, utique cedrus non exclusâ, sed inclusa est. Similiter cum *Ysaie cap. 1. vers. 6.* dicitur: à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas, in idem planta pedis non exclusâ, sed inclusa est. Imò etiam in proposita questione præpositio hæc vim retinet discernendi, cum dicam illum, à quo induciæ initium sumunt, à præcedentibus separe, ita ut primum ejus momentum simul induciarum principium sit.

XVII.

Quod si certa dies tanquam terminus à quo expressa non sit, ipsi quidem contrahentes, quamprimum conventio est absoluta, statim obligantur, utrum autem etiam subditi statim obligentur, incertum est. *Græc. ubi supra §. 1.* subditos ex die demum promulgationis obligari existimat, sed quod conventio induciarum respectu subditorum vim, & naturam legis habeat, quæ ante promulgationem non obligat. Mihi verius videtur, etiam subditos statim à momento perfectæ conventionis obligari; qui enim initio in societatem civilem coarctati, aut ei ex post accedunt, civitati hanc potestatem date intelliguntur, ut si hoc ad finem gubernationis politicæ necesse sit, illa promittendo etiam singulos obligare possit, quæ potestas simul cum summo imperio in Regem aut senatum Optimatum, & porro in Duces belli, quo casu ipsi inducias pacifici possunt, translata est. Unde mihi dubium non est, quin res contra pactum induciarum hosti creptas, vel si non amplius extant, tantum earum loco restituere teneantur, in quantum exinde locupletiores sunt effecti, licet, si ab ignavis contra inducias quid factum sit, à pœna, & restitutione damnorum, quæ vastando illata sunt, immunes existant. Si verò inducias convencas esse sciatis, licet earum publicatio nondum sit facta, tamen non solditi omne damnum quodcumque modo contra inducias illatum resarcire debent, sed insuper etiam pœnam incurrunt. Planè quamvis subditi, si inducias ignorent, ad resarcitionem damnorum, quæ

que hosti vastando intulerunt, obligati haud sunt, quia culpa Theologica carere, ipsi tamen contrahentes, etiam si nulla ipsis culpa imputari queat, ab obligatione refarcieandi nequaquam sunt exempti; quia pacificando inducias subditorum facta se se recepisse videntur, quod natura negotii omnino exigit.

XVII.

Contraria induciarum sunt modi, quibus rursus finiuntur. Finiuntur autem I. contrariâ partium voluntate, liberum enim est, etiam ante tempus elapsum mutuo consensu ab induciis recedere. II. Absoluto, vel abrupto negotio, ejus gratiâ induciæ initæ fuere. Sic induciæ mortuorum sepeliendorum causâ conventæ, illis sepultis expirant. Sic etiam induciæ pacis tractandæ causâ factæ tractatæ pacis abrupto extinguuntur. Finiuntur III. lapsu præfixi temporis. Solet autem induciis duplici modo tempus adscribi, primò ita, ut certus dierum, mensium, vel annorum numerus exprimat, v. g. induciæ erunt in triginta dies, in tres menses, in viginti annos, quo casu tempus à momento, quo in inducias consensum est, ad momentum computatur. Secundo ita, ut terminus, ad quem induciæ durare debeant, explicite designetur, v. g. induciæ erunt usque ad kalendas Augusti, ubi dubium est, utrum dies ille, ad quem inducias duraturas esse dictum est, sub induciis comprehensus sit, vel exclusus. Sanè in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, intrinsecus scilicet, & extrinsecus. Intrinsecus est pars rei, quam terminat, non autem extrinsecus. Sic cutis est terminus intrinsecus corporis, flumen autem est terminus extrinsecus terræ, quia ejus pars non est. Utroque modo etiam arbitrio hominum termini constitui possunt; putat tamen Grot. §. 4. num. 2. magis naturale esse, ut terminus sumatur, qui pars sit rei; ac proinde terminum ad quem sub induciis comprehensum esse, maximè cum productio temporis in proposito favorabilis sit, quia tempore induciarum humano sanguini parcitur. Grotio ad stipulantem Vinnium Quæst. 3. Willenberg. Quæst. 8. Kulpis ad Groc. cit. rep. 3. 1. 2. 3. et propriè fit.

XIX.

Illud certum est, quod si in certos dies induciæ sint initæ, appellatione dierum etiam noctes comprehendantur, quia ex subjectâ materia

materialis apparet, quod pacificentes diem civiloni, non in casum
tem intellexerint: Quare potestus fuit ille, qui, de *Cicero. lib. 2. n.*
de offic. cap. 10. refert, eum triginta dierum cum hoste inducias ef-
ferre pacis, noctu agros populatus est, quod dierum essent pacis,
non noctium induciarum.

XX.

Quæritur, utrum jus redeundi habeat, qui sine induciis in-
tra fines hosticos deprehenditur, si is vi majore, puta, tempestate,
aut adversa valetudine impeditus fuerit, quod minus intra tempus
induciarum recederet? R. Eum spectato jure Gentium exterrito jus
redeundi non habere, sed captivum retinere posse, quia similis est
illi, qui cum in pace venisset, bello repente exortis intra fines hos-
ticos fato sub deprehenditur, qui usque ad pacem captivos manet,
interitur tamen benignius, quin & generosus est, tales remittit,
quia nulla culpa ipsi imputari potest. *Got. §. 4.*

XXI.

Ultimò denique, si fides induciarum ab unâ parte violata sit,
liberum est læso etiam sine indictione ad arma redire, quia non
aliter ad actus bellicos omittendos se obligare voluisse censetur,
quam sub conditione, si & alter omittat. Interim tamen facta pri-
vata inducias non rumpant, nisi ab eo, penes quem imperium est,
vel jussa, vel razihabita fuerint, quod ultimum etiam tunc fieri in-
telligitur, si illi, qui deliquerunt, nec puniantur, nec dedantur, nec
res ablatae restituantur. *Got. §. 13.*

XXII.

Planè si in casum violationis poena fuisset adjecta, non aliter ad
arma redire permissum esse valetur, quam si vel expressis verbis op-
tio sic data, vel is, qui contra inducias fecit, poenam conventam
solvere nolit; si verò poena fuerit persoluta, regressus ad arma non
datur, cum ideo poena solvatur, ut cætera salva maneant, quem-
admodum ex adverso, si post ruptas inducias alter vicissim ad arma
provolet, poena amplius peti nequit; quia bellum movendo à po-
na recessisse censetur; licet enim is, qui optio data est, libertatem
habeat, unum, vel alterum ex alternativis eligendi; uno tamen ele-
cto

de alteri renunciâsse intelligitur; ad renunciata autem non datur regressus. Grot. §. 12. junct. cap. 20. §. 36. Puffendorf. lib. 2. cap. 7. §. 12.

XXIII.

Actus bellicos etiam sinitur commeatu, quæ vox varias habet significationes; nam I. Sumitur pro: annona, seu febus, quæ ad victum pertinent, in quo sensu vocabulum hoc: usurpavit Cæsar de Bell. Gall. lib. 1. cap. 48. & lib. 3. cap. 6. ac passim alibi. Item Flor. lib. 4. cap. 2. num. 27. II. Accipitur pro licentia discedendi, ut cum Annibal apud Liv. lib. 21. cap. 21. Milites suos allocutus dixit: si quis vestram suos invadere vult, commeatum do, primo vere, edico, aditis, ut Diis bene jurantibus bellum ingentis gloria, prædæq; futuram incipiamus. III. Sumitur pro tempore ad redeundum ei, cui facultas discedendi data est, præfixo ut cum JCtus in lib. 2. §. ult. ff. ad Municip. dixit eum, qui ultra commeatum abest, ad munera vocari posse. IV. Accipitur pro arbitrio morandi, ubi quis velit, ut in l. 22. §. 8. ff. cod. V. Denique pro salvo conductu adversus offensionem hostilem, & in hac acceptione

XXIV.

Commeatus describi potest, quod sit promissio plenæ securitatis adversus hostiles offensiones, & inquietationes: estque vel universalis vel particularis; universalis est, qui universitati personarum conceditur. Particularis verò, qui certis, ac determinatis personis; vel rebus indulgetur. Vitriar. ad sapiens rit. cap. 21. Quæst. 18.

XXV.

Causa efficiens commeatu est is, qui commeatum concedit; concedere autem possunt non tantum summi Imperantes, sed & inferiores potestates, ut Belliduces, etiam minores, se, suasque copias, quod astinet; quamvis enim supra dictum sit, induciis, quas inferiores dant potestates, etiam superiores, & pares teneri, aliud tamen de commeatu ducendum esse arbitror, ut enim inferiores Belliducibus, quos oppugnant, aut obsessos tenent, induciis dant, vel necessitas, uti passim exigat utilitas, quæ ratio in commeatu

XXVI.

XXVI.

Subjectum sunt tum personæ, tum res, quibus commeatu indulgetur; cum autem jus commeandi extra inducias privilegium quoddam sit, & quidem tale, quod neque tertio nocivum, neque danti admodum grave est, ideo laxius, quantum verborum proprietatis patitur, interpretandum erit, præsertim si non petentis gratia, sed ultra oblatum sit, aut ultra privatam utilitatem publicæ quædam utilitas in negotio versetur. Igitur militibus datus etiam ad Duces, & quidem non ad medios tantum, sed & ad summos porrigitur; quia vocabulo militum latius sumptò etiam Duces continentur. Grot. §. 17. & 18.

XXVII.

Quæri potest, utrum commeatu Patri datus etiam ad liberos, & uxorem extendatur? & Interesse, utrum commorandi gratiâ datus sit, vel non. Illo casu etiam ad liberos, & uxorem extenditur, quia morari solemus cum familia *l. penult. ff. de precar.* Hoc autem casu ad liberos, & uxorem non porrigitur; quia non cum, sed sine familiâ peregrinari solemus. Grot. §. 17. Planè si Marito eum in finem commeatu datus esset, ut uxorem, & liberos alibi existentes adduceret, uxor, & liberi haud dubiè commeatu continentur. Deinde etiam commeatu pacis componendæ causâ indultum ad uxorem Legati extendendum esse censet Hert. *de Lit. iter. commeat. pro Pac.* §. 11. eò quòd Legati in loco pacis tractandæ diutiùs morari soleant, ac proinde merito benigniori interpretationi locus sit; ne matrimonio eis cavendum sit, ut de usu ædium Marito concessio discurrit Jctus in *l. 1. ff. de Us. & habit.* Planè famulus unus, aut alter, etiamsi expressus non sit, sub commeatu comprehensus censetur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret, qui enim aliquid concedit, ea quoque concedere intelligitur, quæ morali necessitate sequuntur. Grot. *cit.* §. 17.

XXVIII.

Quòd si commeatu alicui, & ejus comitibus datus sit comitum nomine illi duntaxat sunt intelligendi, quos numero comitum haberi verosimile est. Quare Legato sub alterius Legati comitatu iter facienti commeatu haud quaquam proficit, & ideo Præpositus status

status foederati Belgii, cum Franciscus d' Andrada Regis Portugalliae ad eos legatus quasi in comitatu Legatorum foederati Belgii ad Trajectum pacis Monasteriensis ire vellet, merito hoc improbarunt, ut refert Wicquefort. *lib. 1. sect. 17. pag. mihi. 193.* Similiter commeatus nec prodest piratis, latronibus, transfugis, & desertoribus, quibus commeatum concedere voluisse nemo praesumitur, utpote quorum causa magis odiosa est, quam illius, cui commeatus datus est. Grot. §. 19.

XXIX.

Quoniam autem commeatus personae datus etiam ad res ejus extendatur, multum tamen interest, utrum commorandi gratia sit datus, vel non. Illo casu ad res omnes, sine quibus alibi commorari non possumus; extendendus esse videtur; concessio enim sine etiam illa concessa esse intelliguntur, sine quibus finis obtineri non potest, licet tutius sit, si rerum etiam expressa fiat mentio. Hoc autem casu, non nisi ad illas res porrigitur, quae ad iter assumendum necessariae sunt, vel dignitati, & conditioni personae conveniant. Grot. §. 18.

XXX.

Objectum commeatus est securitas; qui enim commeatum indulget, iter ab offensione, & inquietatione, quae a se, aut suis subditis alteri evenire posset, tutum fore promittit.

XXXI.

Effectus duplex est, unus ex parte ejus, cui datus est commeatus, alter ex parte dantis. Effectus ex parte ejus, cui commeatus indultus est, stat in facultate cum securitate vel abeundi, vel aliquid eundi, vel redeundi, vel denique veniendi. Cui abire concessum est, redire non potest; quia abire, & redire diversa sunt, nec ratio cogit, ut a verborum proprietate recedamus. Debet tamen abitus tutus intelligi, usque dum aliquis eo pervenerit, ut in tuto sit. Unde merito Alexandri fides accusata fuit, qui eos, quibus abitum indulserat, in ipso itinere interfici iussit. Ex adverso, cui facultas aliquid eundi concessa est, eidem & redeundi concessa esse censetur, non quidem ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur; quia aliam beneficium foret inutile. Aliud dicendum, si solo actu consumeretur, tunc enim concessa facultate eundi non censetur etiam concessa esse fa-

cultas redēndi, cum tali casu nulla ratio cogat, ut à proprietate verbi recedatur. Eodem modo is, cui redire permissum est, iterum abire haud potest; aliud enim est redire, aliud abire. Ob eandem rationem nec is, cui venire concessum est, alium mittere poterit, vel contra. Si tamen Regi pacis componendæ gratiâ ad certum locum veniendi com meatus datus sit, nihil eum contra mentem concedentis acturum fore putat Hert. *suprà cit.* §. 15. Si loco sui Legatum mittat, ipsique litteras com meatûs assignet. Sed nec, cui venire permissum est, sæpius venire potest, nisi temporis adjectio aliam suppediet conjecturam. Grot. §. 16.

XXXII.

Effectus ex parte dantis com meatum consistit in eo, quod tum ipse, tum ejus subditi obligati sint, ut ne eum, cui com meatus datus est, offendant, aut inquietent, secus damnum illatum resarcire tenentur. Debetur autem com meatum securitas etiam extra territorium concedentis; quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur; nam, ut *suprà dictum est*, hostis ubique offendi potest. Grot. §. 22.

XXXIII.

Contraria sunt modi, quibus com meatus rursus expirat. Expirat autem primò lapsu temporis, ad quod datus est. Unde postea intra fines hosticos deprehensus securitate non amplius gaudet, sed captivus retineri potest, tamen, quò minus inde excederet, adversâ valetudine, tempestate, aut aliâ vi majore fuisset impeditus; similis enim illi est, qui cum in pace venisset, bello repente exorto, inter hostes fato suo deprehenditur, qui ad pacem usque captivus manet. Vid. Grot. *lib. 3. cap. 9. §. 4. num. 3.*

XXXIV.

Expirat secundo, si is, cui com meatus indultus est, contra adversam partem aliquid hostile molitur; nec enim aliter securitas ejus promissa esse censetur, quam sub conditione, si nihil hostile fuerit machinatus, quâ proinde conditione deficiente etiam ipsa evanescit promissio. Burgen. *Cens. 1. obs. 3. vers. limitantur ad octo paulo post. num. 5.*

XXXV.

Expirat tertio, si ita exigente publicâ utilitate fuerit revocatus; quia enim ex causa boni publici revocari possit, mihi dubium non est;

est; quia is, qui ~~commeatus~~ concedit, nec vult, nec aliter, quam cum hac exceptione eundem concedere potest. Imò si commeatus per modum precarii concessus sit, is liberè semper revocari potest, tametsi ratio boni publici id non exigat, veluti si concedens dixerit, *quamdium voluero, vel donec revocavero*; interim tamen utroque casu durat, usque dum fuerit revocatus; nam etsi dixerit, *quamdium voluerim, voluntas in dubio durare præsumitur, ac proinde necesse non est, ut novus volendi actus ponatur, sed sufficit, si prior voluntas non fuerit revocata.* Grot. §. 21.

XXXVI.

Expirat quartò morte concedentis, si sub hac formula, *quamdium voluero*, fuerit concessus; durare enim non potest voluntas in eo, qui non amplius potest velle, ut est mortuus. *cap. 5. de Rescript. in 6. & l. 4. ff. Locat.* Aliud dicendum de altera formula, *donec revocavero*; licet enim concedens moriatur, commeatus tamen non expirat, nisi à successore fuerit revocatus, quia voluntas morte non censetur revocari. *l. 4. in princ. ff. de Manumiss. vindict.* Multò minùs commeatus morte concedentis expirat, si simpliciter, nullà ejusmodi clausulâ adjectâ, fuisset indultus, cum ejus concessio ex vi potestatis veniat, cujusmodi beneficia morte concedentis haud expirant. Grot. §. 20. Imò nec morte ejus extinguitur, cui commeatus datus est; sed securitas viventibus promissa, etiam mortuis, & eorum rebus debetur, modo tales res sint, quæ sub commeatu comprehendantur. *Herz. supra alleg. Dissert. §. 12.*

XXXVII.

Ad affinia commeatus hætenus explicati referri potest I. *salvus conductus judicialis*, qui in processu accusatorio, vel inquisitorio ad crimen purgandum conceditur. II. *Salvus conductus regius*, *bas Land. Geleit*, qui transeuntibus per territorium adversus latrones, & prædones securitatem præstat. III. *Salva guardia*, quæ personis, & rebus in certo loco existentibus, & permanentibus adversus hostilem offensionem securitatem consiliat. *Larè Burger cit. Cent. 1. observ. 79.*

XXXVIII.

De repressaliis.

S U M M A R I A.
 I. Affines bellâ sunt repressalia, quarum origo antiquissima est.
 II. Undenam vox repressaliarum suum trahas etymon? III.

- III. *Vocantur etiam pignorationes, quæ tamen sanctius accepta differunt à repressaliis.*
- IV. *Definiuntur repressalia.*
- V. *Introducuntur sunt jure Gentium; & cur?*
- VI. *Repressalias solus ille concedere potest, qui jus belli gerendi habet.*
- VII. *Quisnam repressalias impetrare possit?*
- VIII. *Objectum repressaliarum non tantum bona, sed & corpora subditorum Republica nocentis constituunt.*
- IX. *Repressalias subjacent omnes subditi Republica nocentis.*
- X. *Excipiuntur jure Gentium Legati, item jure Canonico persona Ecclesiastica, & eorum bona.*
- XI. *Quomodo Repressalia differant ab arresto?*
- XII. *Quomodo differant à retorsione ex edicto Prætoris, quod quisque juris in alterum &c.?*
- XIII. *Quomodo differant à retorsione, quæ moribus nostris recepta est ob diversitatem juris?*
- XIV. *Quanam requirantur, ut repressalia justa sint?*
- XV. *Affertur effectus repressaliarum directus.*
- XVI. *Item indirectus.*

I.

Affines bello sunt repressalix, imò sæpè bello publico ansam præbent; est autem earum origo antiquissima; sic enim Grot. *lib. 3. cap. 2. §. 1. num. 2.* ex Homero refert, Nestorem ob ereptos Patri equos, Elidensium pecora, & armenta cepisse, omnesque eos, quibus aliquid ab Elidensibus debebatur, ad jus suum persequendum edicto fuisse convocatos, ne quis justâ sibi parte careret. Sic etiam Æginechas ob res suas à nonnullis Atheniensium apprehensas navem Atheniensibus oneratam decreto publico retinuisse, scribit Herodot. *lib. 6.*

II.

Cæterùm undenam vox repressaliarum suam trahat etymon, incertum est; probabilius videtur eorum opinio, qui cum ab Italico vocabulo, *Ripresa*, deductam esse arbitrantur; nam vel maximè in Italia repressalias frequentes fuisse constat. Limn. *lib. 4. cap. 8. n. 314.*

III.

Vocantur in cap. unico de injur. in 6. & Nov. 52. cap. 1. pignorationes, vocabulo hoc latius accepto; si enim strictius, & in specie sumatur,

matum, pignorationes multum differunt à repressaliis; nam pignorationes etiam privatâ authoritate fieri possunt, repressaliæ autem non nisi consensu ejus, qui jus belligerendi habet, queunt exerceri. Deinde pignorationes locum habent inter concives, quoties alius alium turbat in re sua, aut in quasi possessione sui juris, quod ad se pertinere putat, repressaliæ autem tantum inter diversos populos obtinent. Vitriar. *ad cit. cap. 2. Quæst. 14.* & Willenberg. *ibid. Quæst. 3.*

IV.

Describi possunt repressaliæ, quod sint remedium subsidiarium, quo propter justitiam in causa gravi, & liquida extero denegatam, vel malitiosè protractam, Reipublicæ nocentis subditi, vel subditorum bona apprehenduntur; *remedium*, inquam, *subsidiarium* sunt repressaliæ; quamdiu enim aliud superest remedium, quo extraneus id, quod suum est, aut sibi debetur, obtinere potest, tamdiu ad repressalias perveniri nequit; quia ratio æquitatis haud patitur, ut ad eos, qui culpâ vacant, veniamus, quamdiu spes est, quod vel ab originariis debitoribus, vel ab iis, qui jus non reddendo sponte suâ se debitores fecerunt, nostrum consequi possimus. Vitriar. *Quæst. 8.* & Willenberg. *Quæst. 9.* Quamvis igitur inferior judex justitiam denegat, vel malitiosè protrahat, repressaliis tamen locus haud est; quia læsus superiorem adire potest, quod si facere negligat, is non de alio, sed de se ipso queri debet.

V.

Causa efficiens repressaliarum duplex est, Remota, & Proxima. Remota est jus Gentium, utpote quo inductum est, ut pro debito civitatis, aut ejus, qui caput est civitatis; omnes subditi fidejussorio nomine teneantur, eorumque bona corporalia, & incorporalia per modum pignoris sint obligata. Extorsit hoc quædam necessitas; aliàs enim magna daretur injuriis faciendis licentia; cum bona Imperantium non tam facillè possint in manus venire, quàm subditorum. Deinde spes erat, faciliùs membra ejusdem Reipublicæ à se mutuo jus consequi, & indemnitati suæ consulere posse, quàm exteros, quorum multis in locis exigua habetur ratio. Præterea præscindendo à casu particulari spes commodi, & metus incommodi respectu omnium æqualis est; qui jam exinde incommodum sentit, alio tempore commodum sentire potest; unde facillè in talem obli-

gationem omnes consensisse censentur. Denique quemadmodum ex conjunctione in corpus civile factum est, ut, quæ uni inferitur injuria per extraneos, ea totam civitatem videatur tangere, ita non iniquum visum, singulos velut in subsidium pro debito civitatis obligatos esse. Confer Grot. *cit. cap. 2. §. 2. num. 1. & 2.* & Puffendorf *lib. 8. cap. 6. num. 13.*

VI.

Causa efficiens proxima est is, qui repressalias concedit; potest autem eas concedere solus ille, qui jus belli gerendi habet; belli enim speciem præferunt, imò persæpè pleni belli fomes, & præludia sunt, ac proinde cum ex earum usu tota Respublica in discrimen adduci possit, jus eas concedendi rectè vulgò ad jus belli referri solet. Unde nullo modo assentiri possum Grot. qui *dict. cap. 2. §. 7. num. 3.* jure Gentium singulis pignoriandi jus esse ait; uti enim singuli jus belli indicendi non habent, ita sine consensu summæ potestatis nec repressalias exercere possunt, quippe quæ ut plurimum cum periculo belli, & toti Reipublicæ inde imminente discrimine conjunctæ sunt. Mev. *Part. 8. Decis. 412.* Vvriar. *suprà cit. Quæst. 14.* Willenberg. *Quæst. 10.* Ziegler *ad dict. §. 7.* & communiter DD.

VII.

Subjectum repressaliarum est impetrans; potest autem is demum impetrare repressalias, cui justitia in causa gravi, & Hquidã ab extera Republica, vel ejus capite denegata, vel malitiosè protracta est. *Ab extera*, inquam, *Republica*; si enim alicui à suã Republicã justitia sit denegata, vel malitiosè protracta, repressaliarum locum non habent; nam vel id factum est ab inferiori judice, vel ab ipsã potestate supremã, Illo casu recursus ad superiorem patet, non ut adversus alios innocentes repressalias concedat, sed ut justitiam administret. Hoc autem casu, ne vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur, ac pax, & tranquillitas publica turbetur, injuriã hæc æquo animo toleranda est, *ut parentum savitiam, sic patria patiendõ, ac ferendo leniendam esse dicebant Patres apud Liv. lib. 27. cap. 36. in fin.*

VIII.

Objectum repressaliarum non tantum bona, sed & corpora subditorum Reipublicæ nocentis constituunt, quam personarum prehensionem Græci Androlepsiam vocabant; & quidem non eoduntaxat casu

casu personæ apprehendi possunt, quo nostrorum subditorum quidam ab extraneâ Republicâ injustè detinentur, sed etiam si circa eorum bona iniquitas sit commissa, nec res subditorum Reipublicæ nocentis haberi queant. Vitriar. *Quæst. 19.* Willenberg *Quæst. 11.*

IX.

Subjacent autem jure Gentium Repressaliis omnes subditi illius Reipublicæ, quæ justitiam denegavit, aut malitiosè protraxit, modò tales sint ex causâ permanente; temporarii enim, qui transeundi, aut moræ duntaxat exiguæ causâ in territorio nocentis Reipublicæ existunt, Repressaliis gravari haud possunt; quippe quæ introductæ sunt ad exemplum onerum, quæ pro exsolvendis debitis publicis, indicuntur, à quibus immunes sunt, qui tantùm ad tempus loci legibus subsunt. Grot. §. 7. num. 2.

X.

Excipiuntur Legati, qui unâ cum rebus suis adversùs repressalias eodem jure Gentium tuti sunt; quia finis legationis aliàs facillè impediri posset, modò non ad hostem nostrum sint missi, ita ut præsumptio sit, legationem in damnum, & injuriam nostram susceptam esse, quo casu si Legatus non acceptâ veniâ per fines nostros transeat, is securitatem ex jure Gentium non habet, ut suo loco dicemus. Deinde jure Canonico excipiuntur etiam personæ Ecclesiasticæ, & earum bona. *cap. un. de injur. & damn. dat. in 6.* cujus constitutionis vis, & efficacia se ad omnes populos Christianos extendit.

XI.

Forma repressaliarum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentia specificâ, qua ab aliis, cum quibus affinitatem habent, distinguuntur. Habent autem primò affinitatem cum arresto, à quo tamen in eo differunt, quòd arrestum etiam ab inferiori judice, & contra personas ejusdem Reipublicæ decerni possit, secùs ac repressaliz; nemo etiam ob delictum alienum arresto gravari potest, repressaliz autem exercentur adversùs Reipublicæ nocentis subditos propter debitum alienum, ac proinde si ipse qui nostræ Reipublicæ subdito aliquid debet, in nostro territorio deprehensus retineretur, vel res ejus apprehenderentur, non jam repressaliz forent, sed arrestum.

XII.

XII.

Deinde repressaliæ affinitatem quoque habent cum retorsione ex edicto Prætoris, *quod quisque juris in alterum &c.* Differunt tamen in eo, quod ex hoc edicto quilibet Judex sententiam ferre possit; quia agit ex præscripto juris communis, ad cujus exercitium speciali supremæ potestatis consensu opus haud est. Præterea retorsio etiam contra ejusdem reipublicæ subditos locum habet, & quidem adversus illum duntaxat, qui jus novum, & iniquum statuit, aut postulatione suâ impetravit, ejusque hæredes, non contra alios innocentes. *l. 1. §. 1. l. 3. §. 3. vers. sed litu. §. 4. & 5. ff. de lit. lit. quæ omnia, ut ex dictis constat, aliter se habent in repressaliis.*

XIII.

Quamvis autem jus retorsionis moribus nostris latius extensum sit, ita ut etiam ob diversitatem juris obtineat, & quidem adversus illos, quibus nulla culpa imputari potest, tamen & hæc retorsionis species multum differt à repressaliis; nam præterquam quòd non tantum adversus externos, sed & contra ejusdem Reipublicæ subditos locum habeat, nec ob denegatam, vel malitiosè protractam justitiam, sed ob solam diversitatem juris, & quidem non iniuri exerceatur, insuper illa consensum summæ potestatis non desiderat, sed sufficit, si saltem Magistratûs subalterni auctoritas accedat. Adhæc repressaliæ eò tendunt, ut ipse læsus debitam satisfactionem obtineat, atque indemnis servetur, retorsionis autem finis non est, ut illi, qui propter diversum jus alterius læsus est, succurratur; imò tametsi nemo nostrorum subditorum adhuc læsus sit, eò quòd civitas illa, contra quam retorquere intendimus, ob defectum occasionis hæctenus jure suo diverso contra nos nondum sit usâ, tamen retorsioni locus esse videtur; quia sufficit, quòd illa generaliter hoc jure utatur, & nulla civitas jus aliud ab ea expectare possit. Stryk. *ad alleg. lit. §. 4.*

XIV.

Forma repressalium extrinseca stat in legitima rerum, vel personarum Reipublicæ nocentis apprehensione. Ut autem legitima sit, requiruntur imprimis, ut justitia sit denegata, vel malitiosè protracta. Denegari dicitur justitia non tantum, si exterius ab ipso limine judicii, vel saltem à prosecutione litis repellatur, sed etiam si
 contra

contra eandem sententia manifeste aliqua fuerit pronuntiata; quia auctoritas judicantis non potest extero ad eandem patientiam obstringere, ad quam subditos obstrictos tenet; nam quod subditi executionem etiam injuste sententiae vi impedire, aut contra eam jus suum vi executi non possint, id ex imperii in ipsos efficacia provenit, cui exteri subditi haud sunt. Groe. §. 5. num. 2. quo dissentit Ziegler, qui putat, etiam exteri auctoritatem rei judicatae obtinere, eo quod effectus rei judicatae non ex auctoritate judicantis, sed ex tacita conventiono litigantium nascatur, qui in judicio quasi contraxerunt, ac proinde sibi imputare debere extraneum, quod in judicium tale consenserit. At male; nam primo extero libere non est, adire iudicem, quem velit; sed ex necessitate juris sequi debet forum rei. Deinde is non in manifestam injuriam consistit, sed in jus, alias si partes licet contestando sibi invicem absolute censerentur promittere, quod sententiae stare velint; non possent ab inferiore iudice ad superiorem provocare; & licet si summus Imperator, inquam, dixerit sententiam, inferiori provocationi locus haud sit, hoc tamen non ex tacita conventiono litigantium profluit, sed ex eo, quod superior non datur, ad quem provocari possit. Quare subditus quidem, ne ordo imperandi, & parendi dissolvatur, eoque dissoluto ordinata civitas in dis sociatam multitudinem, & confusam turbam, nemo ubi audit, nominem, degeneret, injuriam hanc aequo animo tolerare debet, non autem extraneus, quem auctoritas judicantis neutiquam cogere potest, ut jus suum per injustam sententiam sibi auferri patiat. Consensit Hennigel. ad §. 111. Secundo, requiritur, ut causa sit gravis, & liquida; nam in dubio, praesumptio sit praesudicis. Deinde ratio non patitur, ut in re modica, ad regressualias, decurratur, quia plerumque cum periculo belli conjuncta sunt, cui Respublica tenere exponi non debet. Tertio, requiritur, ut nullum aliud super sit remedium, quo extraneus id, quod suum est, aut sibi debetur, obtinere possit. Quarto denique, qui jus belli gerendi habet, consensus accedere debet, qui tamen non aliter regressualias, permittere potest, quam si prius pro iusticia subdito administrata, aut forte jam lata, iniqua sententia revocanda, transmissis, & communicatis rationibus, quibus jus subditi innixum est, pax frusta tamen instituerit; licet enim

-rationi

Yy

alienae

alienae Reipublicae Reftor, denegando, vel malitiose promittendo iudi-
 ciam se debito alienoq obftingat, cum tamen per repressalias non in ip-
 sus, fed in bona, fubditorum, qui in subsidium dentur obligati funt,
 executio fiat, ratio omnino postulat, ut talis praemittatur interpellatio,
 ut confitet, alio modo fieri non potuisse, ut fubditus id, quod suum est,
 aut sibi debitum, consequeretur. *Vicinar. Quos. 3. Adde Grot. supè
 cit. lib. 2. cap. 3. §. 6. num. 2.* Quod si summus Imperans oriam sup-
 plicia iustâ causâ, repressalias permittere nolit, id ex quo animo te-
 rendum est, nec continuo is propterea negligentiae, aut foecordiae ar-
 gui, sed potius credi debet, eundem petitioni fubditi propter bonum
 publicum, quod bono privato praefertendum est, modo desistere non
 potuisse. Sic nec causa, quae is iustâ, fubditi alicujus semper obli-
 gat Rectorem ad bellum sumendum, sed ita demum, si id sine om-
 nium, aut plerumq fubditorum incommodo fieri potest. *Grot. lib. 2.
 cap. 26. §. 2.*

XV.

Effectus repressaliarum duplex est, directus, & indirectus. Di-
 rectus potius vitiosus est, si persona, vitiosus, si res sine apprehensa. Per-
 sonae tamdiu retineri possunt, donec à nocente Republicâ obtenta
 fuerit iustitia; in quo finis repressaliarum consistit; & licet forte
 eandem consequi non valeamus, vita tamen captis eripi haud po-
 test; cum non sint hostes, sed fidejussorio saltem nomine teneantur;
 ex fidejussione autem nemo interfici potest; quia nemo tale
 jus habet in vitam, ut eam sibi ipse adimere, aut adimendam obli-
 gare queat. *Grot. lib. 3. cap. 2. §. 6. junct. lib. 2. cap. 21. §. 11. num. 21*
 Res captae autem, si fubditus noster necdum praestetur indemnis;
 tandem publicâ auctoritate, vel eidem pro quantitate debiti, & ex-
 pensarum in solutum addit; vel iusto pretio dividendi possunt; & ex
 eo solutio fieri ita, ut, quod superest, repressalias passio restituatur.
 Existimat quidem *Grot. cit. cap. 2. §. 7. num. 3.* quod iurè Gentium
 rerum captarum dominium ad summam debiri, & sumptuum sta-
 tim ipso facto acquiritur. Sed meo iudicio vitiosus est, cum repressa-
 liarum finis vitiosus non sit; quia ut haec ratione altera Republicâ,
 quae fubdito nostro salutem hauriret, non egere, vel minus pro-
 trahit, ad eandem tandem utramque tranfieri compellatur, ut si non
 obtineri non possit, ut tunc demum ex rebus captis fubdito nostro
 indem-

indemnitas praestetur. nam inter Gentes, eandemque subditis illis cautum est, ac proinde gratis dicitur, placuisse ipsi, ut eorum captarum dominium statim ipso facto ei cedat, qui repressalias impetravit. Ziegler ad tit. §. 7. Willeberg. Quas. 23. Viciari. Quas. 26.

XVI.

Effectus indirectus consistit in obligatione, ut cuius illi, qui non solvendo quod debebant, aut jus non reddendo, causam dederunt repressaliis, damna, quae alii propterea perpeffi sunt, resarcite teneantur. Grot. dist. §. 7. num. 4.

CAPUT II.

De jure pacis.

Finem bello imponit pax, ut finis belli debet esse pax; nec enim bellum ideo suscipitur, ut perpetuo geratur, sed ut tandem sine injuria in pace vivere, & tuto quiescere liceat. Potest autem pax considerari vel in se, vel in suis proprietatibus, accessionibus, & asinibus, de quibus omnibus jam ordine agemus. Sic igitur:

§. I.

De pace in se spectata.

SUMMARI A.

- I. Describitur pax pro statu accepta.
- II. Desinitur pro compensatione sumpta.
- III. Dividitur in universalem, & particularem.
- IV. Pacem illi demum inire possunt, quorum auspiciis bellum geritur.
- V. Quatenus Legatus ad pacem inveniendam missus arcana mandata accesserit, missus tamen obligatur.
- VI. Duces belli sine speciali mandato pacem facere non possunt.
- VII. Quatenus Imperium pacis causa a Regnante cedi, & alienari possit?
- VIII. Quatenus Rex patrimonium populi pacis causa alienare valeat?
- IX. De studiis patrimonii publici Reges pro arbitrio disponere possunt.
- X. An Rex non solum suam sed etiam ex patrimonio publico sine populi consensu alienare possit?
- XI. Res privatae non ob eminentiam domini pacis causa in hostem transferri possunt.

- XII. Tenetur tamen Civitas hoc damnatum privati restituere.
- XIII. Quod ex se non fiat id tamen exteros non tangit.
- XIV. Adducitur forma pacis intrinseca.
- XV. Extrinseca stat in diversis transigendi modis, qui duplicis maxime generis sunt.
- XVI. Effectus pacis consistit in obligatione servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est.
- XVII. Obligat conventio pacis totam civitatem.
- XVIII. Et omnes paciscentis successores.
- XIX. Contraria paci est ejus ruptura.
- XX. Rumpitur pax primo, si quid fiat contra naturam pacis generalem.
- XXI. Utrum pax rupta sit, si socii eorum, cum quibus bellavimus nobis vim armatam inferant.
- XXII. Vel si sociis nostris vim armorum inferatur.
- XXIII. Secundo rumpitur pax, si quid fiat contra id, quod expresse conventum est.
- XXIV. Utrum bellum recusari possit, si quid fiat contra amicitiam.
- XXV. Refruntur nonnulli actus pugnantis cum amicitia.
- XXVI. Utrum jure Gentium purgatio mora admittatur, si implendas pacis conditionibus certum tempus praefixum sit.

I.

VOx pacis duobus modis accipitur. I. Pro statu, in quo civitas existit. II. Pro conventionem, qua bellum finitur. In illo significata pax dividitur in internam, & externam. Internam civitatis pacem S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei cap. 13. describit, quod sit ordinata imperandi, atque obediendi concordia civium. Externa vero est ordinata tranquillitas, & concordia Gentium, ac Rerumpublicarum inter se. Pax interna civitatis turbatur per bellum internum, seu civile, externa vero per bellum externum, seu hostile.

II.

Pax pro conventionem pacis accepta describi potest, quod sit pactum publicum, quo hostes inter se de bello in totum, vel perpetuum tollendo transigunt. Verba: *pactum publicum* generis locum sustinent, quia hac in parte convenit cum induciis, & aliis conventionibus, quae a personis publicis sunt in utilitatem publi-

cam;

tam; cætera autem continent differentiam specificam, & pacem ab induciis separant; licet enim in plures annos sine initio, bellum tamen, ut supra dictum est, non tollunt; sed eo manente actus bellicos ad tempus duntaxat suspendunt.

III.

Dividitur pax in universalem, & particularem. Universalem voco, quæ inter omnes bello implicitos initur; particularem vero, quæ non cum omnibus bello implicitis, sed cum uno tantum, vel altero fœderatorum pangitur, velut quandoque contingit, imò non unâ tantum vice jam contigit, etiamsi in fœdere comprehensum fuerit, ut nulli seorsim cum hoste communi pacisci liceat, nisi ab eo omnibus justæ, & æquæ offerantur conditiones, quæ conventio valet, ac proinde servanda foret; si autem non servetur, etiam si pax particularis,

IV.

Causa efficiens pacis duplex est, Principalis, & Instrumentalis. Principalis sunt illi, qui proprio nomine; instrumentalis vero, qui alieno nomine pacem ineunt. Possunt autem proprio nomine illi demum pacem inire, quorum auspiciis bellum geritur, ut sunt Reges, Optimates, & in Regimine populi populus. Reges tamen non aliter bellum cum pace commutare possunt, quam si jus habeant non impeditum, qui enim vel in furorem, aut amentiam lapsi, vel nondum tam maturæ sunt ætatis, ut administrationem Regni habeant, pacem cum hoste pangere haud possunt. Planè is, qui Regno injustè pulsus est, jus pacem faciendi non amisit, quia nec summum Imperium, eique coherentia jura, nec jus administrandi Regnum amisit, licet ejus possessionem amisisset. Majus dubium esse videtur de Rege captivo; nam & hic cessante temporibus nostris servitute, jus Regni, eique coherentia jura, unâ cum jure administrandi retinet: ergo non minus pacem facere poterit, quam ille, qui regno injustè pulsus est, quod & verum esse credo, si regnum sit patrimoniale; si autem liberâ populi voluntate est delatum sit, non aliter captivum pacem cum Victore facere posse arbitror, quam si vel conditiones pacis populo non præjudicent, vel populus, aut Proceres, qui populum repræsentant, consentiant; credi-

100

Y y 3

bile

abile omnino non est Regi, à populo jus Regnum administrandi etiam pro tali tempore, quo pro obtinenda libertate quidvis extorqueri posset, concessum fuisse, sed administratio, & quasi tutela Regni interim penes populum erit, aut eum, cui populus id commiserit. Confer Grot. lib. 3. cap. 20. §. 2. & 3.

V.

Causa efficiens instrumentalis sunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati. Quamvis autem Legatus cum mandato generali, & illimitato ad pacem cum hoste faciendam missus, arcana mandata sibi soli significata excesserit, nihilominus tamen pacis conventio valida est, & mittens obligatur; nam vi mandati generalis obstringitur mittens alteri, ut omnia, quæ Legatus vi illius cum eo egit, rata habeat; mandata autem arcana eò duntaxat tendunt, ut Legatus non agat, nisi ex præscripto sibi soli cognito; si verò secus egerit, ut eo nomine mandanti obstrictus sit ad id, quod interest; aliàs sanè nihil cum internuntis tutò agi posset; quia semper metuendum foret, ne ab apertis mandatis arcana discrepant; imò via panderetur, omnia Legatorum, & sub hoc prætextu subvertendi, & alios inanibus tractatibus eludendi. Grot. lib. 3. cap. 21. §. 12. & Puffendorf. lib. 3. cap. 9. §. 2.

VI.

Contra Duces belli, tametsi bello gerendo maximà cum potestate præpositi sint, nisi speciale habeant mandatum, pacem facere non possunt; quia bellum finire belli gerendi pars non est, ac proinde amplissima eorum potestas de iis tantum, quæ ad bellum gerendum pertinent, erit intelligenda. Hinc rectè Eumenes, cum Antiochus de pace agere vellet, ab Emilio Regillo, cui navalis provincia mandata erat, in consilium accitus, dixit; *cui rata ista pax erit, quam sine consule, non ex auctoritate Senatus, non jussu populi Romani peregerimus?* Liv. lib. 37. cap. 19. Grot. lib. 3. cap. 22. §. 7.

VII.

Objetum pacis consistit in rebus publicis, tum privatis. Ad res publicas pertinet imperium, & patrimonium populi, cuius finis destinatus sunt ad sustentandam Republicam, & Regis dignitatem onera. Imperium vel existit in pleno, & absoluto dominio Regnantis,

nantis, vel non. Illo casu sine dubio pacis causa à Rege pro lubi-
ta cedit, & alienari potest. Hoc autem casu nec totum, nec ejus
pars, veluti urbs, aut provincia aliqua aliter alienari potest, quàm si
populi, vel ordinum, qui populum referunt, consensus accedat, ut
jam alibi dictum est, ubi simul discussum fuit, si pars tantum alienan-
da sit, utrum etiam ipsius partis alienandæ consensus sit necessarius.

VIII.

Similiter nec patrimonium populi Rex aliter alienare po-
test, quàm cum populi, aut ordinum consensu, nisi id lege Regni,
aut more, cui nunquam contradictum est, ei permissum esse appa-
reat. Cum Rex in ejusmodi bonis non nisi administrationem, &
usumfructum habeat, quæ haud quaquam ad jus alienandi se ex-
tendunt. Et licet fortè is ad vitam suam sibi satis prospectum pu-
tet, populus tamen, eo defuncto alio Rege opus habet, qui & ipse
pro dignitate sustentandus est. Si tamen ejusmodi bonorum partem
ex utilitate, vel omnino ex necessitate Reipublicæ alienatam esse
appareat, ex scientia, & silentio etiam non longi temporis consen-
sus populi præsumitur; patrimonium enim populi minoris momenti
est, quàm imperium, cum patrimonium imperii causâ constitutum
sit, & tamen, si partem imperii ex utilitate, vel necessitate Reipu-
blicæ alienatam esse appareat, ex scientia, & silentio præsumi po-
test populi consensus: ergo multò magis præsumi poterit in propo-
sito. Imò in casu necessitatis nequidem populi consensu opus esse
putat Ziegler ad Grot. lib. 2. cap. 9. §. 11. eo quòd Regi salutis publi-
cæ cura in solidum commissa sit, ac proinde eum nihil facere con-
tra, vel præter voluntatem populi, si ex necessitate Reipublicæ par-
tem patrimonii alienet, quod tunc demum admittendum esse cen-
seo, si res moram non ferat, ut populus consuli possit; nam id tali
casu non videtur opus esse consensu speciali, sed voluntatem gene-
ralem sufficere arbitror. Confer Grot. civ. cap. 6. §. 9. & 11. item lib.
3. cap. 20. §. 3.

Quamvis autem extra talem necessitatis casum bona Regni sine
populi, aut procerum consensu alienari haud possint, aliud tamen
dicendum est de fructibus patrimonii publici, de quibus Rex pro-
hib

suo arbitrio disponere potest; quia pleno jure ad ipsum pertinet. Sic & fructuarius fructuum ex re in usumfructum concessa perceptorum plenus fit Dominus, licet ipsius rei fructuarie Dominus non sit. Sic etiam fructus ex re feudali percepti pleno jure ad vasallum spectant, ita ut liberam eos alienandi habeat facultatem, tamen ipsius rei feudalis alienatio ipsi prohibita sit. Unde in proposito fructus patrimonii publici confundi non debent cum ipso patrimonio publico. Ita jus Insularum in patrimonio esse solet, ipsæ Insulæ in flumine publico natæ in fructu; Jus vectigalia exigendi in patrimonio, pecunia ex vectigalibus procedens in fructu; Jus confiscandi in patrimonio, fundi confiscati in fructu &c. Grot. *alleg.ⁿ cap. 6. §. 12.*

X.

Sunt, qui Regem etiam nullâ urgente necessitate rem saltem, modicam ex patrimonio publico sine consensu populi alienare posse arbitrantur. Sed malè; quod enim meum non est, ejus nec exigentiam partem alienandi mihi jus est. Atqui Reges patrimonii publici domini non sunt, sed usumfructum duntaxat habent; ergo nec exiguam ejus partem sine consensu populi alienare queunt. Si tamen populus partem exiguam patrimonii publici sine consensu a Rege alienatam esse sciat, ex scientiâ, & silentio ejus consensus facilius præsumitur, quam in rebus magni momenti. Grot. *dict. cap. §. 11.*

XI.

Res autem privatorum, cum sub eam inenti dominio civitatis existant, quin pacis causâ ab eo, qui summum habet imperium, in hostem transferri possint, dubium place non est, modo necessitas, vel publicæ saltem utilitas id exigat; nam sine causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis res subditis vi eminentis domini auferri haud possunt, sive ex jure Naturæ, sive ex jure civili, eorum propriæ sine effectû; falluntur enim, qui, futuris imperantibus, majus jus in has, quam in illas competere arbitrantur; cum dominium, ex qualibet cunque causa ortum sit, ex ipso jure naturali eisdem semper effectus habeat, ac proinde sine causâ necessitatis, vel publicæ utilitatis tam parum subditis auferri queunt res, quarum dominium nacti sunt ex jure civili, quam parum auferri possunt illæ, quarum dominium ipsis quæsitum est ex jure naturali. Grot. *lib. 3. cap. 20. §. 6.*

XII.

XII.

Si tamen pacis causâ res subdito ablata, & in hostem translata fuerit, civitas ei hoc damnum, quod propter bonum publicum per-
 pessus est, resarcire tenetur; cum ratio æquitatis haud patiatur, ut
 unus, vel alter privatus jacturâ rerum suarum absque ullâ compen-
 satione pacem redimat, sed sicut pax bonum omnibus commune
 est, ita & damnum hoc, quo pax redempta est, omnibus commune
 esse debet, perinde ut ex lege Rhodia damnum omnibus commune
 est, qui propter amissas res aliorum consecuti sunt, ut suas salvas
 habeant: nec liberat civitatem ab hoc onere, quod modò expun-
 gendo debito impar sit, sed quandocunque copia suppetet, exeret
 sese interim tantum sopita, non extincta obligatio. Grot. *ib. cap.*
20. §. 7. num. 2.

XIII.

Planè utrùm res subdito ex necessitate, vel utilitate Reipublicæ
 ablata, eoque nomine compensatio facta sit, hoc externos, in quos
 ejusmodi res pacis causâ translata est, non tangit, sed illis sufficit
 factum Regis; nam primò dignitas personæ facit, ut res justa ex
 causâ subdito ablata esse præsumatur. Deinde jure Gentium indu-
 ctum est, ut pro eo, quod debet civitas, aut ejus caput, bona om-
 nia subditorum quasi pignori obligata sint. Qui autem rem sibi
 pignori nexam, & publicâ auctoritate addictam tenet, justus est ejus
 rei possessor. Quemadmodum igitur ad creditorem, cui res ab alio
 pro debitore obligata auctoritate judiciali addicta est, nihil pertinet,
 quod is, cujus res fuerat, suum à debitore consequi nequeat, ita eti-
 am ad exterum, in quem res subditi pacis causâ auctoritate publica
 translata est, nihil pertinet, quod is à civitate suam fortè consequi
 nequeat; nihilominus enim eandem absque peccato retinere potest,
 modò bellum habuerit justum, nec res tradita modum debiti exce-
 dat. Grot. *ubi supra §. 10. junct. cap. 2. §. 2. & cap. 13. §. 1. num. 2.*

XIV.

Forma pacis duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca
 consistit in differentia specifica, quâ pax distinguitur ab induciis;
 quæ, ut paulò supra dictum, in eo consistit, quod pax bellum in per-
 petuum tollat; induciæ verò, licet in plures annos contractæ sint,
 bellum

bellum non tollant, sed eo manente actus bellicos tantum ad tempus suspendant.

XV.

Forma autem extrinseca stat in diversis transigendi modis: tamen tamen, verò spectato jure Naturæ bellum ita componendum foret, ut, qui justam, habuit bellandi causam, id omne consequeretur, quod ipsi ab hoste debetur: quia tamen ad pacem, vix ita veniri solet, ut unus alteri injuriam se fecisse fateatur, ideo plerumque tali modo conveniri solet, ut utrique salva relinquatur justitiae fama, & species, quod dubius maxime fit modis: primò ut restitueretur cuique, quod ante bellum habuit, ubi ultima respicitur possessio, ita tamen ut privatis paulò ante bellum deestis interdicto, unde nisi autem in iudicatione apud competentem judicem expectari liceat. Secunda, ut servet quisque, quod bello cepit, & res maneant, quo sunt loco. Et hoc posterius, quia nullam inducit mutationem, in dubio magis præsumitur; unde transfuga non redduntur, nisi de illis reddendis expresse convenierit. *Grot. cit. lib. 2. cap. 22. §. 11. 12. & 13.*

XVI.

Effectus pacis pro conventionione, quâ bellum finitur, acceptæ est obligatio, servandi ea, de quibus inter partes bellantes conventum est, sive deinde bellum ex parte adversâ fuerit justum, sive fuerit injustum; nam fides etiam hosti injusto servanda est, eum & prædoni ac latroni servari debeat; aliàs sane si post initam pacem, primum super justitiâ, vel injustitiâ belli disceptari posset, pax non tam finis belli, quam potius ejus initium foret: & quamvis prædoni, ac latroni, si vi injustâ promissionem extorserint, exceptio metus opponi queat, ea tamen, quæ belli finiendi causâ promittuntur, adeo sunt firma, ut jure Gentium, invito eo, cui promissâ sunt, in irritum deduci hæud possint; quia hoc jure metus bello publico incussus pro justo habetur; aliàs enim ejusmodi bellis nullus finis imponi posset, quod tamen ut fiat, interest humani generis. Tamen igitur sub duris admodum conditionibus pax sit facta, inhibendâ est tamen: et servandâ erit, nec Republicæ propria, videtur debet, quæ ad extremam quæ in crisi da sunt non dicitur. *Vid. Grot. cit. lib. 2. cap. 22. §. 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.*

... XVII.

Obligat autem conventio pacis non tantum ipsam pacifcentem, sed & civitatem pacifcenti subjectam; nam hoc ipso, quod in eum translatum sit summum Imperium, simul etiam potestas civitatem pacifcendo obligandi translata esse censetur, utpote ad exercendum Imperium omnino necessaria. Obligatur autem civitas conventioni pacis non tantum, quatenus vicem sustinet unius personae sicut a singulis moraliter diversae, sed etiam quatenus consideratur secundum singulos, ex quibus constat, & quidem, nisi aliud dictum sit, statim a momento perfectae, & absolutae conventionis, non demum a tempore factae promulgationis per ea, quae supra de iudiciis sunt dicta, quod me remitto.

XVIII.

Demum etiam omnes pacifcentis successores obligantur, & quidem, si Regnum sit patrimoniale, directe, si vero hereditarium sit, vel imense, indirecte, seu intermedia civitate, quae obligationem suam in successores transmittit hoc ipso, quod illi ab ea jus imperii accipiunt. VII. Gror. lib. 2, cap. 14. §. 10 & 11. Imo eum quoque, qui iure belli in Regnum succedit, legibus pacis olim cum alia Gente hinc obligari, verius mihi videtur, quamvis dissentiat Boehmer cit. cap. 7. §. 33. Lit. M. Cum occupatio bellica efficere non possit, ut populus obligatione sua liberetur, quippe qui non desinit idem esse populus. Si autem populus obstrictus manet, non potest immunis esse, qui iam ejusdem caput est, tamen is iure belli imperium sit hactenus. Sane populus cum omnibus iuribus in potestatem victoris transit, ergo ratio postulat, ut & obligationes populi suscipiat, quae sententia minus dubii habere videtur, si victor in jus duntaxat devicti Regis successerit. Confer Ziegler ad ill. cap. 14. §. 11. & Henniger. ad §. 10.

XIX.

Contraria paci est quae mutua, si enim pax ab altero rupta sit, pars innocens ab obligatione, qua vicillim tenebatur, libera est, cum singula pacis capita per modum conditionis aliis inesse videantur: si autem nihilominus paci stare vellet, & alter, qui pacem perfidit, eidem stare tenebitur, cum contra obligationem faciendo,

nemo se obligationali eximere queat; & hoc verum est, tamen expressè additum sit, ut tali facto pax rupta habeatur; quia hoc in favorem innocentis duntaxat adjectum censeri debet. Non dicitur autem pacem rumpere, qui novam tantum bello justo causam præbet; injustus quidem is est, at non perfidus; qui autem temerè pacem rumpit, etiam perfidiæ reus est. Confer *Grot. lib. 3. cap. 19. §. 14. & cap. 20. §. 27. & 28.*

XX

Rumpitur igitur pax duobus modis. Primò si quid fiat contra naturam pacis generalem, velut accidit; si citra novam causam vis bellica inferatur. Ubi considerari possunt personæ tum quæ inferunt vim armatam, tum quibus ea inferitur. Inferunt vel qui subditi sunt, vel qui focii fuerunt eorum, cum quibus bellavimus. Si subditi vim armatam inferant, interest, utrum id faciant jussu ejus, qui summam in Republica potestatem habet, vel non. Illo casu haud dubiè pax rupta erit. Hoc autem casu porro refert, utrum per se arma moveant, vel aliis bellum gerentibus militent. Si per se arma moveant, non aliter pax rupta esse censetur, quam si privatorum factum ab eo, qui summum imperium habet, probatum dici possit, ad quod tria requiruntur. Primò ut is sciat, deinde ut punire possit, & porro ut punire negligat. Scientia evincitur ex eo, quòd factum sit manifestum, aut ei ab altero denuntiatum. Potentis puniendi præsumitur, nisi defectio, aut seditio appareat. Neglectum verò ostendit elapsum tanti temporis spatium, quantum in quaque civitate ad punienda crimina sumi solet. Et talis neglectus perinde habetur, ac si factum privatorum decreto publico fuisset approbatum. *Grot. cit. cap. 20. §. 30.* Idem dicendum esse videtur, si summus Imperans subditos suos aliis contra nos bellum gerentibus militare permittat, nisi ex probabilibus argumentis aliud actum esse appareat; si enim sciat, eos contra nos militare velle, tenetur hoc prohibere, quod si non faciat, perinde fractæ pacis reus erit, ac si expresso decreto id permisisset. *Grot. diff. cap. §. 31.*

XXI

Si focii eorum, cum quibus bellavimus, nobis vim armatam inferant, siquidem illi quorum focii antea fuerant, hac in parte innocentes

cedens sunt, ipsi tantum, qui vim nobis intulerunt, repte pacis re-
 nebuntur: in eos autem, qui nihil fecerunt, jus bellandi non erit,
 ut desperam aliquando putarunt Thebani, qui contra Platzenfes
 Lacedaemoniorum socios. Ideo se bellum movere posse dixerunt,
 quod Lacedaemonii Gadamā ex insidiis captā pacem rupissent, cum
 tamen Platzenfes nihil deliquissent. Aliud dictandum, si ita con-
 ventum sit, ut uno sociorum pacem rumpente etiam respectu alio-
 rum pax soluta sit, quod tamen, nisi in tabulis pacis expressum fue-
 rit, non creditur actum esse, cum id communi pacem facientium
 voto contrarium sit. Grot. §. 29.

XXII.

Personae, quibus vis bellica inferitur, sunt vel corpus civitatis qua
 tale, vel subditi, vel socii. Si corpori civitatis, vel subditis ejus
 vis armata inferatur sine nova causa, haud dubie pax rupta erit;
 quia eo sine inicitur, ut & corpus, & singuli tuti sint. Si vero sociis
 vis armorum illata sit, tunc interest, utrum illi paci nominatim in-
 clusi sint, vel non. Illo casu pax rupta est, sive ipsimet pacem pe-
 pigerint, sive alii pro ipsis, modo constet, eos pacem ratam habuif-
 se. Hoc autem casu non erit rupta; interim tamen socium defen-
 dere prohibitum non est. Grot. §. 33.

XXIII.

Secundo rumpitur pax, si quid fiat, vel omittatur, quod ut omit-
 teretur, vel fieret, expresse conventum est, sive deinde transgressio
 gravis sit, sive levis; ruptum enim dicitur etiam, quod ex minima
 tantum parte ruptum est; bonitatis tamen, maxime Christianae est,
 leviores culpas, accedente praesertim poenitentia, facile condonare.
 Et sane si ad bellum ob ingentia mala, quae secum trahit, decurri
 non debet, nisi causa sit gravis, neque post tot caedes, tantamque
 sanguinis humani profusionem resuscitari debet, nisi transgressio sit
 gravis; quamvis ut paci magis caveatur, non abs re erit, capitibus
 minoris momenti, expressam adjicere clausulam, ut licet forte ad-
 versus ea quid factum fuerit, pax tamen firma manere debeat, quod
 & actum esse capietur, si certo capiti in casum contraventionis poe-
 na adjecta sit, nisi alteri dissentis verbis electio sit relicta, utrum poe-
 nam petere, vel a transactione recedere malit. Quod si res pro-
 missa

Nulla potest, nec factum aliquo vinculo reddendum sit impossibile, nemo quidem dixerit, pacem contractam esse, cum aliquid non sit, non implete promissam, si impleri non possit; incertum tamen aliter eligere poterit, utram expectare velit, donec quomodo impleri queat, si quis forte hoc sit, id aliquando impleri possit, et tunc non est impletionem ejus, quod praestari non potest, accipere malis, vel denique sitis praestationibus illi capiti correspondentibus, aut acquisitionibus liberari. Confer Grot. §. 39. 30. §. 27.

XXIV

Inter capita pacis plerumque & hoc esse solet, ut sincera inter pacificos colatur amicitia; quamvis enim & circa pactum humanitatis, & amicitiae officia omnibus, cum quibus in pace vivimus, sint exhibenda, jure tamen stricto, & perfecto, nisi in pactum deducantur, ea non debentur, ac proinde, tametsi ab altero aliquid fiat contra amicitiam, id tamen justam bello causam haud praebet; si autem pax discretis verbis sub amicitiae lege sit contracta, officia, & effectus amicitiae etiam jure pacti conventi debentur, ita ut si quid fiat contra amicitiam, sedus pacis ruptum sit, & bellum resuscitari possit, licet ceteroquin contra alia pacis capita nihil sit factum; quidquid tamen sit, in iustiore semper partem, quantum fieri potest, interpretari oportet, si enim omnia rigidius interpretari vellemus, vix ulla pax stare posset: unde injuria persona etiam conjuncta facta non censetur ipsi, cum quo pax facta est, ultra esse, nisi aperte ad ipsius suggillationem factam esse appareat.

XXV

Talis actus, qui cum amicitia pugnat, sunt atque non evadendi, sed nocendi causa in finibus strictae, nocendi, inquam, causa; tam, de supra dictum, qui nullam pacem impeditus est, se evadendi causa necem in confinio extruere non prohibetur; nec aliter propterea justam eidem bellum inferendi causam habet. Talis actus etiam est insolita copiarum conscriptio, modo ex legitimis iudiciis appareat, hinc in eum, cum quo pax facta est, & non in alium comparari. Talis item est oppida, aut magnos exercitus, qui civitatis partem intergrantem faciunt, recipere; non posset enim civitas societas, subsistere,

stere, si hoc liceret. Aliud dicendum de *Abditis Angliis*, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, has enim suscipere contra amicitiam non est, nisi speciali juramento, aut aliter obstricti manifestorum, aut servitutem debeant, aut societatis civilis intersit, ne discedant; si enim nihil horum subsit, populi in liberam civium discessionem consentire creduntur, cum ex ea libertate non minus commodi aliunde sentire possint, adeoque contra amicitiam non est ejusmodi discedentes recipere. *Grat. sapius alleg. cap. 20. de 40. & 41. Juner. lib. 2. cap. 5. §. 24.*

XXVI

Quodsi implendis pacis conditionibus certum sit praefixum tempus, illud strictissime interpretandum erit, adeo ut jure Gentium purgatio morae non admittatur; nisi improvisa necessitas impedimento fuerit, aut aliàs omnis doli suspicio absit, cum breve etiam tempus ad magnas rerum conversiones valere possit. Et sane si ad implendas pacis conditiones mora indulgeretur, facile foret, occasionem nancisci à pactis resiliendi. Accedit, quod aliter exercitum, qui utique magno sumptu sustentatur, non tutius dismittere possit, quam conditiones pacis fuerint implatae; Ita *Puffendorf. lib. 8. cap. 8. §. 4. post Geor. hist. cap. 20. §. 25.* à quibus tamen dissentit *Ziegler*.

S. II.

De amnestia.

S U M M A R I A.

- I. *Amnestia etiam lex oblivionis, & plebiscitum Thrasybuli vocari solet.*
- II. *Describitur Amnestia.*
- III. *Dividitur primo in civilem, & criminalem.*
- IV. *Secundo in Generalem, seu ultimam, & specialem, seu reductam.*
- V. *Ter-*

- V. *Tertio in expressam, & tacitam.*
- VI. *Rejicitur divisio in perpetuam, & temporalem.*
- VII. *Causa efficiens Amnestia ille demum est, qui jus belli, & pacis habet.*
- VIII. *Subjectum suae personae, qua eadem fruatur.*
- IX. *Adducitur objectum Amnestiae.*
- X. *Tenetur civitas damna subditis suis ab hoste illata, & pacis obtinenda causa remissa resarcire.*
- XI. *Tametsi civitas ex illis nullam senserit utilitatem.*
- XII. *Solvitur primum argumentum contrarium.*
- XIII. *Respondetur ad secundum.*
- XIV. *Evolvatur tertium.*
- XV. *Satisfit quarto.*
- XVI. *Afferitur forma Amnestiae.*
- XVII. *Adducitur primus ejus effectus.*
- XVIII. *Utrum pace fracta remissum esse intelligatur, quod privatiis causa bellum antecedente deberi coepit?*
- XIX. *Afferitur effectus Amnestiae secundus.*
- XX. *Amnestia etiam rebellibus subditis promissa servanda est.*
- XXI. *Aded, ut summus imperans adversus eam nequidem in integrum se restituere possit.*
- XXII. *Quando Amnestia iterum resolvatur?*

I. **I**nter proprietates pacis principem locum tenet Amnestia, quae & lex oblivionis, item plebiscitum Thraſybuli vocari solet; cum enim is Atheniensium civitatem à triginta Tyrannorum saevitiâ liberasset, lege latâ cavet, ne quis ante actuum rerum accusaretur, neve multaretur; eamque illi legem oblivionis appellârunt, atque ita

ita concussum, ac labentem civitatis statum in pristinum florem revocavit. *Valer. Max. lib. 4. cap. 1.*

II.

Describi potest, quod sit. omnium eorum, quæ in bello, vel ejus occasione ad invidiam, injuriam, aut offensionem alterius facta sunt, promissa oblivio.

III.

Dividitur Amnestia I. in civilem, & externam. Civilem voco, quæ in bello civili rebellibus indulgetur subditis: externam verò, quæ in bello hostili extero promittitur hosti.

IV.

Dividitur II. in generalem, seu illimitatam, & specialem, seu restrictam. Generalis, seu illimitata est, quæ omnes, & singulæ injuriæ, violentiæ, hostilitates, & damna illata simpliciter, & absolute absque ullâ exceptione respectu omnium perpetuè traduntur oblivioni. Exemplum habes in Instrumento Pacis Westphaliæ *Art. 2.* specialis verò, seu restricta, ubi vel certa damna, vel quædam personæ excipiuntur, & ab ea excluduntur. *Stryck. de Jur. sens. Dissers. 9. cap. 5. num. 14. & seqq.* ubi exempta affert.

V.

Dividitur III. in expressam, & tacitam. Expressa est, quæ verbis disertis promittitur. Tacita, quæ paci inest, tamen expressè nihil de eâ dictum sit; cum enim pax firma coalescere non possit, nisi præteritorum malorum aboleatur memoria, inimicitia dependantur, remittatur vindicta, ideo omni paci sumpsit naturâ inest Amnestia, licet verbis expressa non sit. *Vitriar. cap. ult. Quæst. 7.*

VI.

Dividunt nonnulli IV. in perpetuam, & temporalem; nam injuriarum, ac offensiones non semper oblivioni mandantur perpetuæ, sed earum vindicatio quandoque ad tempus duntaxat suspenditur, & differtur, velut accidit in induciis in plures annos contractis. Sed uti induciæ longiores pax non sunt, ita nec talis suspensio, & dilatio vindicationis vera Amnestia est, imò tantum ab ea differt, quantum differt suspensio, ac dilatio debiti ab ejusdem remissione. Stryck. ubi supra num. 41.

VII.

Causa efficiens Amnestiæ est is, qui injurias, ac offensiones in bello, ejusve occasione, ac intuitu sibi, aut subditis illatas remittit, abolet, ac perpetuæ oblivioni mandat. Possunt autem illi deum easdem remittere, abolere, ac perpetuæ mandare oblivioni, qui jus belli, & pacis habent. Quam parùm igitur Duces belli sine speciali mandato summi Imperantis pacem inire queunt, tam parùm injurias, ac offensiones in bello, vel ejus intuitu illatas remittere, & abolere possunt.

VIII.

Subiectum Amnestiæ sunt personæ, quæ eadem fruuntur; ubi Amnestia generalis, seu illimitata secerni debet à speciali, seu restrictâ. Generalis ad omnes extenditur: specialis verò eas tantùm complectitur personas, quæ nominatim non sunt exceptæ. Sic cum Carolus II. Rex Angliæ Anno 1660. patriam occupatus Regnum Angliam intraret, horrendas parenti, & sibi illatas injurias indultâ Amnestiâ, & promissâ impunitate omnes quidem delevit, exceptis tamen personis, quas Parliamentum tanto beneficio indignas judicaturum foret. Stryck. cit. loc. num. 47.

IX.

Objectum Amnestiæ sunt injuriæ, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejusve intuitu illata, quæ omnia Amnestia in perpetuum

peritum, aboleri, & sepeliri; tamen si enim, aliis remissis injuriis, data
 na non aliter remissa esse intelligantur, quam si eorum quoque ex-
 pressa fuerit, mentio facta, cum remissio stricti juris, nec ultra ver-
 ba extendenda sit, omni tamen pace, nisi aliter convenerit, id actum
 genteri debet, ut, quae bello data sunt, damna, remissa esse vider-
 antur; cum in dubio bellatores, ita contrahere voluisse censentur,
 ut neque iniustitiae damnaretur. Grot. lib. 3, cap. 20. §. 16. ubi
 tamen

X.

Non satis expeditum est, utrum civitas damna subditis suis ab
 hoste illata, & pacis obtinendae causam remissa resarcire teneatur?
 Affirmat, Grot. cit. cap. §. 8. & post eum Vitriar, *Quaest. 10.* Quibus
 assentior; aequum enim est, ut damnum, quod unus sociorum, ci-
 tra culpam suam societatis causam perpeffus est, omnibus commune
 sit, velut textus elegans est in l. 52. §. 4. ff. pro soc. cujus haec sunt
 verba: *quidam sagariam negotiatoriam coierunt: alter ex his ad merce-
 ces comparandas profectus in latrones incidit, suamque pecuniam per-
 didit: servi ejus vulnerati sunt, resque proprias perdidit, dicit Julianus,
 damnum esse commune, idemque actione pro socio damni partem dimi-
 diam agnoscere debere tam pecunia, quam rerum caeterarum, quas se-
 cum non tulisset socius, nisi ad merces communi nomine comparandas
 proficisceretur. Sed & siquid in Medicos, expensum est, pro parte facii
 um agnoscere debere, rectissime Julianus probat. Proinde & si naufragio
 quid periit, cum non alias merces, quam navi solerent advehi, dam-
 num ambo sentient; nam sicuti lucrum ita damnum quoque commune
 esse oportet, quod non culpa facii contigit: ergo etiam aequum est, ut
 damna privatis tempore belli ab hostibus illata omnibus civibus
 communia sint, cum omnes cives ejusdem Republicae socii inter-
 se sint, & ejusmodi damna societatis causam contingant. Certè si
 civitas vi eminentis domini pacis obtinendae causam res subdito-
 rum in hostem transferat, teneatur illa hoc damnum his, qui suum
 amittere, vel statim, si fieri possit, vel saltem ubi solvendo esse con-
 perit, ex publico resarcire, & compensare, cum aequitas non pa-
 tiatur, ut unus, vel alter iacturam rerum suarum pacem redimat,*

sed sicut illa bonum omnibus commune est, ita & damnum hoc, quo pax redempta est, omnibus commune esse debet: ergo etiam si civitas pacis obtinendæ causâ damna durante bello subditis ab hoste illata vi eminentis domini remittat, tenetur illa hæc, si fieri possit, ex publico resarcire, & compensare. Si autem alter bellum justum gesserit, damna, quæ subditis hostilibus ipse intulit, in partem solutionis cedunt: quod autem subditi pro sua civitate solvunt, id ipsis ab eadem restitui debet; quia tanquam fidejussores duntaxat tenentur, & bona eorum per modum pignoris tantum sunt obligata.

XI.

Sunt, qui illa damna, quæ subditi in commodum publicum perpeffi sunt, secernunt ab illis, ex quibus civitas nullam sensit, aut sperare potuit utilitatem, veluti sunt incendia, & expilationes. Prioris generis damna subditis à civitate quidem resarcienda esse censent, posterioris verò generis pro merito casu fortuito habenda, & æquo animo à subditis ferenda esse contendunt. Sed meo iudicio malè; nam obligatio subditis damna prioris generis compensandi non in hoc tantum fundatur, quod civitas exinde utilitatem senserit, sed etiam, & quidem principaliter in eo, quod ejusmodi damna subditi societatis causâ acceperint, quæ, uti in privatis, ita & in publicis societatibus inter omnes socios communia esse debent. Atque etiam damna posterioris generis societatis causâ contingunt; cum societas, quæ inter omnes ejusdem Reipublicæ cives contracta est, etiam bellum, quod civitas alteri infert, vel eidem ab altero infertur, respiciat; ergo & hæc damna communia esse debent. Deinde tametsi ex ejusmodi damnis subditorum civitas nullam sentiat utilitatem, sentit tamen ex eorum remissione, quia hoc quasi pretio pax redimitur, quæ cum bonum omnibus commune sit, etiam damna illa, quæ vi eminentis domini pacis obtinendæ causâ remittuntur, omnibus communia esse debent. Certè privati tam parum absque omni spe compensandi remittuntur remissione juris; quod adversus illum, qui bello injusto damna ipsis intulit, ad ea resarcienda habent, pacem comparare, quam

quàm parùm eandem comparatè tenentur rebus suis aliis in hostem translatis: ergo si hoc casu ipsis compensatio faciendà est, etiam illo casu faciendà erit. Unde nihil ad rem facit, quòd ejusmodi damna pro meris casibus fortuitis habenda sint; nihilominus enim verum manet, quòd tota civitas ex eorum remissione commodum sentiat. Accedit, quòd etiam damna, quæ casu fortuito societatis causà contigerunt, inter omnes socios ex naturà societatis communia sint.

XII.

Utrique quidem civitas jure suo, si pacis causà damna subditis suis ab hoste illata remittat. At exinde perpetam inferitur, eandem ad nullam subditis compensationem teneri; nam etiam jure suo uritur, si pacis obtinendæ causà res subditorum vi eminentis domini in hostem transferat, & tamen, si verum amamus, negari non potest, eandem hinc casu teneri illis, qui suam amiserunt, ex publico compensationem facere: ergo etiam compensationem, facere tenentur subditis propter damna illis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causà remissa, tamen remittendo jure suo usq; sit civitas. Similiter ille, qui in extrema necessitate constitutus absumit rem alienam, etiam jure suo uritur, nec tamen ab onere restituendi liber est, si transactà necessitate restituere possit; quamvis enim in tali extrema necessitatis casu reviviscat primæva rerum communitio, non tamen reviviscit absolute, sed eatenus tantum, quatenus ad evitandam talem necessitatem necessarium est: nec enim natura divisioni honorum, & distinctioni dominiorum amplius derogare censetur, quàm quatenus necessarium est, ut quis tantam necessitatem effugere possit, ad quod sufficit, & reviviscat, cum onere, transactà necessitate restituendi, si restituere possit. Uti ergo jus absumendi rem alienam in casu extremae necessitatis, non absolute, sed conditionatum ducatur est, cum obligatione, cessante necessitate, restituendi connexum, ita etiam jus pacis causà remittendi damna ab hoste subditis illata absolute non est, sed tantum conditionatum, annexam habens obligationem compensandi,

si civitas compensare possit. Deinde, qui primi in eorum civilem coarctant, aut eidem ex post accesserunt, omnino velle censentur, ut non minus damna, quae societatis causa contingunt, quam commoda inter omnes sint communia.

XIII.

Præterea si pax aliter coalescere non possit, quam si damna ab hoste subditis illata remittantur, ipsimet quidem subditi ex justitia legali illa remittere tenentur. At ex hoc denuo malè inferitur, civitatem, si remittat, ad nullam compensationem faciendam obligatam esse; nam, etsi pax, alicuius civis non possit, quam si bona quorundam subditorum in hostem transferantur, tenentur illi ex justitia legali intactam translationem consentire, & tamen hoc damnum ipsi ex publico refarciri debet. Similiter, si salus publica exigat, ut loco muniendi causa, ædes alicuius destruantur, tenentur is in demolitionem consentire, & tamen omnes, tenentur hoc damnum eidem compensandum esse. Item si civis opibus abundans Reipublicæ in gravi necessitate constituta, sua pecuniâ subvenire possit, tenentur is ad hoc ex justitia legali; quis autem dixerit, eidem, si subvenierit, nihil restituendum esse; ergo etiam in nostro casu subditis aliqua compensatio facienda est; cum enim pax commune bonum sit, etiam illud, quo velut præcipio pax redduntur, omnibus commune esse debet. Deinde quidquid sit, hoc semper manet, quod damna, quae societatis causa contingunt, ab omnibus sociis sint agnoscenda.

XIV.

Jure Gentium quidem hosti hostem, & in persona, & in rebus lædere licet, adeò ut talis læsio à populis pacatis pro justâ habeatur. At imprimis hoc jus Gentium externum tantum est; jure autem Naturæ ei, qui bellum injustum gerit, hoc ius non est, sed si læserit, ei ad restitutionem omnium damnorum obligatus est; ac proinde si pacis obtinendæ causâ civitas in eminentis d-
minii

mitti hanc obligationem remittat, equum est, ut hostibus, qui
damna perpessi sunt, ex publico fiat compensatio. Deinde jus
hoc Gentium non respicit cives inter se, qui, cum socii sint, ratio
aequitatis exigit, ut communia habeant damna, quae societatis cau-
sa contingunt.

XV.

Dices, jus, quod privati adversus hostem habent ad resarcien-
da damna injuste illata, non magni aestimari posse, cum spes exi-
gua sit resarcitionem obtinendi: ergo licet civitas jus illud subdi-
torum remittat, ad nullam tamen compensationem tenetur. At
primo semper redit, quod damna, quae societatis causa contin-
gunt, ex natura societatis inter omnes socios sunt communia, adeo
ut in privatis societatibus etiam illa damna socius pro parte agnos-
cere debeat, quae alter socius ex causa societatis propterea perpessus
est, quia in latrones incidit, ubi ratio nulla spes est, resarciti-
onem obtinendi: ergo etiam in proposito damna erunt commu-
nia, licet exigua spes sit, resarcitionem ab hoste obtinendi. De-
inde si jus hoc subditorum nullius aestimationis est, cur bellantes
tam solliciti sunt, ut in omnibus pactionibus pacis imprimis re-
mittantur damna durante bello utrinque data? Videntur sane per
hoc non tantum firmitati pacis, ac fame, ac existimationi suae, ut
neuter injustum bellum gessisse dicatur, sed et securitati conscien-
tiae consulere velle. Et licet in conscientia parum tuti sint, si me-
tu injusti belli, quod injustum esse sciunt, porro prosequendi, re-
missionem datorum damnorum extorqueant; cum talis metu jure
Naturae injustus sit, utur jure Gentium externo pro justo habeatur,
plerumque tamen bellantes credere videntur, se remissione dam-
norum facta ab obligatione resarciendi liberos esse, alterius forte
opinionis futuri, si remissio facta non esset, ac proinde per ejus-
modi remissionem spes omnis resarcitionem obtinendi extincta est.
Si vero bellum, quod revera injustum erat, bona fide justum esse
credant, talis damnorum remissio bellantes etiam in conscientia
securus reddat, qui alias cognita ex parte Injustitiae belli, vel res
subdi-

suppeditas ereptas, si extarent, vel eorum confuscarum nomine tantum restituere tenerentur, quatenus eorum locupletiores sunt effecti. Taceo, quod hoc argumento ad summum hoc evincatur, quod civitas non teneatur damna subditis ab hoste illata, & pacis obtinendæ causâ remissa ex toto refarcire, non verò, quod nulla prorsus eo nomine illis facienda sit compensatio.

XVI.

Forma Amnestiæ consistit in promissione perpetuæ oblivionis injuriarum, offensionum, hostilitatum, ac damnarum in bello, ejusve intuitu illatorum. Unde tria concurrere debent, ut injuriarum ac offensionum oblivio Amnestiæ nomen mereatur. I. Ut sit perpetua; si enim, ut supra dictum est, injuriarum, ac offensionum vindictio pacto publico tantum ad tempus suspendatur, ac differatur, vera Amnestia non est. II. Ut oblivio pacto expresso, vel tacito, aut aliâ ex gratiâ promissa sit; sola enim oblivio naturalis, quæ ex morbo, aliâve simili causâ nascitur, Amnestiæ nomine insigniri haud potest. III. Ut sit oblivio injuriarum, ac offensionum in bello, ejusve intuitu illatarum; si enim summa potestas injurias ab uno, alterove privato extra bellum sibi, aut subditis suis illatas remittat, remissio talis Amnestia non est. Multò minùs Amnestia vocari potest, si privatus injuriam sibi ab altero factam, aut damnum datum oblivioni tradat.

XVII.

Effectus Amnestiæ duplex est. Primus stat in eo, quod injurias, offensiones, hostilitates, ac damna in bello, ejusve intuitu illata penitus aboleat, ita ut nec bellum eo nomine moveri, nec in judicio agi possit. Quod si bellum præcesserint, referte videtur, utrùm inter ipsos Reges, aut populos intercesserint, vel inter privatos. Illæ injuriæ, ac offensiones, cum non nisi bello vindicari possint, pace factâ non minùs condonatz esse intelliguntur, ac quæ durante bello illatz sunt, ne aliâs pax non satis pax sit, si veteres

detoris ad bellum causas relinquat. His vero, nisi bello causam dederint, remissa esse non censetur, cum verendum non sit, ne bellum recrudescat; quia privati iudicio expectari, & debitam ex delicto penam persequi possunt. Groc. *suprà cit. cap. 20. §. 17. §. 18.*

XVIII.

Multò minùs pace factâ condonatum esse intelligitur, quod privati ex causâ, quæ bellum antecessit, ob inæqualitatem rerum deberi cœpit, tamen si ejus dies belli demum tempore cesserit, cum tale debitum non belli jure quæsitum sit, sed bello tantum exigi visum, unde sublato impedimento vim suam retinet. Groc. *§. 16. & ibi. Tesmar.* Planè si Respublica hostilis ejusmodi debiti solutionem confiscationis titulo extorsisset, debitor vi Amnestiæ jure inter Gentes recepto liberatus esset, exigit tamen æquitas, ut hoc damnum belli jure illatum creditori à sua civitate ex debitis vicissim reversionis jure confiscatis, vel alio modo compensetur, ut ex paulò antè dictis constat.

XIX.

Alter amnestiæ effectus est, quod eâ, quæ bello immergata sunt, in pristinum statum restituenda sint, quem ante sumpta arma habuerunt, vel habere debuerunt. Sic in pace Osnabrug. *Art. 3. §. 1.* hoc modo cautum legitur. *Juxta hoc universalis, & illimitata Amnestia fundamentum universi, & singuli S. R. I. Electores, Principes, status &c. quibus occasione Bohemia, Germaniæve motuum, vel fœderum hinc inde contrahitorum, ab unâ, vel alterâ parte aliquid præjudicii, aut tamen quocumque modo, vel prætextu illatum est, quoad ditiones; & bona feudalia, subfeudalia; & allodialia, quàm quoad dignitates, immunitates, & privilegia, restitui sunt plenariè in eum utriusque statum in sacris, & profanis, quo ante destitutionem gavisî sunt, aut jure gaudere potuerunt, non obstantibus, sed annullatis quibus-*

instaurare uterque in contrarium factis mutationibus: necesse est ut refectus exoptari; nam injuriam, & offensiones perpetuas oblivibus sepulchra daretur: perinde haberetur, ac si nunquam fuissent facti. Quidquid dignum earum vitio immutatum est, in pristinum statum restitui debet; alias enim verbis quidem essent remissa, ac abolita, non autem reipla, cum earum effectus perduraret.

LXX.

XX.

Tenetur autem summus Imperans Amnestiam etiam rebellibus subditis promissam servare, cum fides data non tantum iusto hosti, sed & rebellibus subditis servanda sit, si cum ipsis quæ rebellibus rædam sit; alias enim bello civili non aliter finis imponi possit, quam per vim, & ruinas partium, ac ozdes subditorum, quod ab omni ratione alienum est. Neque jus ex tali promissione subditis questum vi eminentis domini irritari potest; tamen si enim omnia subditorum jura eidem subiecta sunt, non aliter tamen summi Imperantes hoc alio, & eminenti dominio uti possunt, quam si vel necessitas Reipublicæ exigat, vel talis utilitas, quæ proximè ad limites necessitatis accedit. At in proposito neque Reipublicæ necessitas, neque talis utilitas ejus domini usum exigit, sed potius contrarium; si enim paciones omnes cum rebellibus subditis inique ex post irritari possent, armis semel sumptis in desperationem conjicerentur, ac extrema tentarent, nec ea prius deponerent, quam ubi nullâ amplius ratione valerent resistere. Grot. lib. 3. cap. 19. §. 7.

XXI.

Et quavis promissio Amnestiæ injusto rebellium armorum metu sic extorta, summi autem Imperantes adversus actus metu injusto extortos se ipsos in integrum restituere possunt, declarando, se non reportare promissio, in proposito tamen nequidem restitucio in integrum locum habet; quia summus Imperans solo iure Naturæ

Naturæ tenetur procurare bonum: communitalis civilis, cui tanquam caput præest: non patitur autem bonum commune, ut sit adversus Amnestiam rebellibus subditis promissam, se ipsum in integrum restituat. Ex adverso jus Naturæ non præcipit, sed tantum permittit, ut summi Imperantes adversus actus metu injusto extortos se in integrum restituere possint. Lex autem permissiva legi præceptivæ in casu collisionis se potius cedit, quia lex præmittens ita demum permittere videtur, nisi aliud quid obstat, uti rectè tradunt Grot. *lib. 2. cap. 16. §. 29. num. 1.* & Puffendorf. *lib. 5. cap. 12. §. 23.*

A I R A M M I T T O

XXII.

Contraria Amnestia sunt modi, quibus injuriæ ac offensiones oblivioni traditæ rursus reviviscunt. Ubi Amnestia, quæ hosti promittitur extero, separari debet ab eâ, quæ rebellibus subditis ex gratiâ indulgetur. Illa toties resolvitur, quoties pax rumpitur, nam primum, & præcipuum caput omnis pacis est Amnestia: ergo pace ruptâ etiam Amnestia ex parte Innocentis resolvitur, licet forte in uno tantum capite pax rupta sit; quia, ut alibi diximus, singula pacis capita, per modum conditionis sibi invicem mutuè inesse videntur, ac proinde pax vel in uno rupta, ex toto liberatur innocens. Hæc autem expirat quidem subditis in idem rebellionis scelus relapsis; si non aliter, quam sub hac expressâ conditione indulta sit, ut in casum relapsus priorum injuriarum, ac offensionum promissa oblivio ipso facto sublata sit; si autem hæc conditio addita non sit, vix est, ut veteres injuriæ reviviscant, ut ut unâ cum novis vindicari possint, cum ejusmodi conditio relocatoria maxime odiosa sit, ac proinde remissioni injuriarum non aliter inesse videatur, quam si verbis fuerit expressa. Stryck. *supra cit. Dissert. 9. cap. 4. num. 9. Mev. Part. 5. Decis. 171.* Plane si pax cum rebellibus subditis conventa, & eidem inter cetera capita etiam Amnestia inserta sit, hoc casu idem dicendum esse arbitror, quod paulo antè dixi, si pax ab extero sit rupta. Tamen autem Amnestia uno, vel altero modo sublata

Bbb 2

lit;

lic, veteres tamen injuriar, ac offensiones non aliter vindicari possunt, quàm si illi, qui eas intulerunt, aut quoquo modo se participes reddidère, nondum decesserint, de quo alibi.

§. III.

De Obsidibus, Pignoribus, & Assuratoribus
Pacis.

S U M M A R I A.

- I. Unde obsides dicti sint?
- II. Vocari etiam solent pignora.
- III. Accipitur vox obsidis, vel latè, vel strictè.
- IV. Describuntur in sensu stricto sumptis.
- V. Dividuntur in publicos, & privatos.
- VI. Quinam obsidem dare, & recipere possint?
- VII. Obsides dari possunt omnes sine ullo discrimine.
- VIII. Subditi etiam invidi obsides dari possunt.
- IX. Vasallus, nisi simul sit subditus, invidus dari non potest obses.
- X. Obses publicus datur in causa publica.
- XI. Quomodo Obsides differant à pignoribus, Fidejussoribus, & jure repressaliarum capss?
- XII. Qui ipse se Obsidem dedit, aut ab alio datus fidem de non fugiendo dedit, is fugere non potest.
- XIII. Utrum Obses à civitate datus fugere possit, si nulla fides de non fugiendo data sit?
- XIV. Obsides non sunt servi.
- XV. Qui obsidem dedit, tenetur eidem damna resarcire, qua propterea perpeffus est.
- XVI. Potest quisdam Obses ab eo, cui datus est, quoquo modo custodiri, non autem ob violatam à civitate fidem interfici.
- XVII. Non potest Obses in unam causam datus in aliam retineri.
- XVIII. Quibus modis obligatio Obsidum rursus tollatur?
- XIX. Pignorum obligatio non tam odiosa est, ut Obsidum.
- XX. Et quid sponsores pacis obligentur?

I. Inter

Inter accessiones pacis primò sunt obsides, quos Paulus ad Festum quasi obsides dictos esse existimat, eò quòd ob fidem præstandam, & servandam dentur. Alii verò eos ab obsidendo appellatos esse arbitrantur; quia ab eo, cui traduntur, arctâ custodia velut obsidentur.

II.

Vocari etiam solent pignora. Sic Cloeliam virginem unam ex obsidibus Regi Porsenz datis Liv. lib. 3. cap. 13. pignus pacis appellat, & lib. 22. cap. 22. de obsidibus Hispanis, id unum, inquit, pignus inclinatos ad Romanam societatem omnium Hispania populorum animos morabatur, ne sanguine liberorum suorum culpa defectionis luteretur. Germani quoque nostri obsidem non tantùm vocabulo **Geisfel** exprimunt, sed & appellatione **Wandernann** utuntur Schilter de Obsid. cap. 1. §. 2. num. 4.

III.

Accipitur vox obsidis vel latè, vel strictè. Latè accepta comprehenditur non tantùm illos, qui sponte se obsides pro altero dederunt, aut ab altero traditi sunt, sed eos etiam, quos alius ipsemet rumpit. Sic C. Hostilius CXX. liberos Senatorum Arretinorum abripuit, & tanquam Obsides Romam deducendos C. Terentio tradidit. Liv. lib. 27. cap. 28. Sic etiam Joas Rex Israël post devictum Amasiam Regem Filios Principum Regni Judæ obsides abduxit. 4. Reg. 14. & 2. Paralipom. cap. 25. Strictè autem vox obsidis accepta illos tantùm comprehendit, qui vel se ipsos autò obsides dederunt, vel ab aliis traditi sunt; quos non ineptè conventionales appellare possumus; quia datio, & acceptio obsidis in speciem conventionis incidit. Et in hæc acceptione

IV.

Describi possunt obsides, quod sint persone, quæ in securitatem fidei servandæ alteri traduntur, ita ut teneantur, donec fides liberata fuerit, ab eo detineantur, & custodiri possint.

V.

Dividuntur in publicos, & privatos. Publicos voco, qui in causa publica, privatos vero, qui in causa privata intercedunt. Sic Alexander III. Papa in cap. 9. X. de Jur. Jur. refert; Abbatens Tiro mentionem quosdam ex Monachis obsoles dedisse et dicitur suo super Summa octo millium solidorum, ita ut si ipsi desisterent, ubi Monachi loco eorum in obstagio ponerentur. Sic etiam Honorius III. in cap. 11. X. de Arbitr. mentionem facit alicujus compromissarii servati causa obsoles dari solent. At hi privati obsoles ad presentem argumentationem non pertinent.

VI.

Causa obsidis efficiens est dans, & recipiens. Dantem quod attinet, refert, primum aliquis ipse sese pro altero obsidem dare velit, vel alius. Se ipsum dare potest omnis, qui usum rationis, & libertatem habet morandi, ubi velit, & agendi, quod velit. Alii obsoles dare possunt non tantum, si summi Imperantes, sed & si inferiores sint potestates, veluti Belliduces, etiam minores, cum enim inducias breviores dare valeant, etiam pactas inducias satis obsoles firmare poterunt. Schilter, cit. Dissert. cap. 2. §. 7. num. 26. & seqq. Recipere obsidem potest ille, qui alterum ad aliquid prestandum, faciendum, vel non faciendum obstrictum tenet, ubi enim nulla prorsus subest obligatio, frustra daretur, & reciperetur obsoles. Non tamen necesse est, ut obligatio dationem obsidis precedat, aliquando enim ipsi dationi obsidis promissio impeditiva est, ita ut dando Obsidem primum, nos obligemus ad aliquid, ad quod antea non tenebamur.

VII.

Possunt autem in genere Obsides dari omnes sine ullo discrimine sexus, ætatis, aut dignitatis. Sic primò dari possunt non tantum masculi, sed & feminae, velut ex Flor. lib. 2. cap. 10. num. 7. & Liv. supra cit. lib. 2. cap. 13. apparet. Imò Tacit. de Morib. German. cap. 8. num. 2. potius efficacius obligari a Romanis civitatem, quibus inter obsoles puellas quædam

e d a d

que

que nobilitate imperantur. Deinde dari possunt non tantum, qui mature jam sunt etatis, sed etiam impuberes, ut patet ex *Leg. et. l. et. c. c. ubi Cloelia*; quam Rex Persarum obsidum, quos ipsa legere vellet, donare se dixit; productis omnibus, impuberes etogisse dicitur. Denique ipsos Regum liberos haud raro obsides datos fuisse legimus. Sic Phraates partem prolium Vononem Augusto firmandae amicitiae obsidem misit. *Tacit. lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Sic etiam Franciscus I. Rex Galliae filios suos Franciscum Delphinum, & Henricum Aurelianensem Carolo V. Imperatori obsides dedit. Solet autem is, qui obsides imperat, quandoque certas personas exprimere, quae dari debeant, vel non debeant. Posterioris exemplum occurrit apud *Liv. lib. 38. cap. 11.* ubi Romani inter conditiones pacis, Aetolis etiam hanc prescripserunt: *Obsides XL, arbitrata Cons. Rom. dato, ne minores XII. annorum, neu Majores XL. Obses ne esto Praetor, Praefectus equitum, scriba publicus, neu quis, qui ante Obses fuerit apud Romanos.*

VIII.

Ceterum qui subditi sunt, etiam inviti dari possunt obsides, & quidem non tantum, si hostis potentior certos sibi dari postulerit, sed & si nullus adsit, qui sponte hoc onus in se suscipere velit; summo enim Imperio civili inest non tantum jus in bona, sed & in actiones subditorum, ac proinde summi Imperantes urgente necessitate, vel utilitate Reipublicae non minus arbitrari agendi vel non agendi, quam bona singulis adiacere possunt. Si tamen plures sint, qui obsides dari queant, & nihil intersit, quis ex eis detur, aequissimum erit, rem sorti committere, & si longiori forte tempore detinendi sint, substitutis novis veteres habere; quin & operam dare tenetur civitas, aut ejus Rector, ut unius hoc extraordinarium, quantum fieri potest, aliunde repetatur. Hoc modo si res temperetur, nemo subditorum jure conquireti poterit. *Grut. lib. 3. cap. 20. §. 12. & Puffendorf lib. 8. cap. 2. §. 6.*

IX.

Qui vero subditi non sunt, propter imperii in eos defectum obsides inviti dari haud possunt. Unde ultro sequitur, Vasallum, nisi

nisi simul subditus sit, non posse iavutum à Domino directo obli-
dem dari; neque enim reverentia, & obsequium, quæ debet, huic
usque pertingunt; quamvis fieri possit, ut Vasallus ipse pro Domi-
no directo, licet ejus subditus non sit, se Obsidem dare teneatur,
si nimirum hoc in litteris investituræ nominatim sit expressum, ve-
lut aliquando contingit. Cujac. *ad lib. 2. Feud. Tit. 7.*

X.

Obiectum est causa, in qua Obses datur. Datur autem Ob-
ses publicus in causâ publicâ, puta, pro pace tenendâ, firmandâ ami-
citiâ, servandis foederibus, & aliis pactioibus publicis. Sic L.
Coelius Legatus Romanus M. Trebellium Fregellanum in Penestâ
misit ad Obsides ab istis urbibus, quæ in amicitia cum fide perman-
serant, accipiendos. Liv. *lib. 43. cap. 21.* Phraates, ut supra dictum,
Filium suum Vononem Augusto firmandæ amicitiae obsidem misit,
fidei popularium diffusus. Tacit. *lib. 2. Annal. cap. 1. num. 2.* Perseus
Marcio Legato Romano obsides dedit, nihil fraudis fore in collo-
quio. Liv. *lib. 42. cap. 39.* Plura exempla silentio prætereo.

XI.

Forma consistit in differentia specifica, quâ Obsides à pigno-
ribus, Fidejussoribus, & jure repræsentiarum captis distinguuntur.
A pignoribus differunt in eo, quod pignori dentur res, qui autem
Obsides dantur, personæ sunt; & quamvis jure Naturæ etiam ho-
mines liberi oppignorari possint, non tamen vice versâ res unquam
tanquam Obsides dari queunt. A fidejussoribus verò differunt,
quod Obsides etiam inviti dari possint; Fidejussores autem non
nisi suâ voluntate constituuntur. Deinde Fidejussores se non tra-
dunt in custodiam creditorum, uti traduntur Obsides. Præterea
obligatio Fidejussorum ad hæredes transitoria est, non verò obsi-
dum, ut infra dicemus. Illi denique qui jure repræsentiarum capti
sunt, Obsides quidem dici possunt, si vox Obsidis latè sumatur;
non tamen sunt obsides conventionales, de quibus solis in propo-
sito nobis sermo est.

XII.

Effectus alius est ex parte Obsidis, alius ex parte ejus, qui obsidem dedit, alius denique, ex parte ejus, cui obses datus est. Ex parte obsidis est obligatio non fugiendi; Et quidem si quis sua sponte ipse se obsidem tradiderit pro altero, res extra controversiam esse videtur; quia dando se obsidem ipso facto promittere intelligitur, se fugituum non esse: multò minus fugere poterit, si ab altero quidem etiam invitatus traditus sit, fidem tamen expressam de non fugiendo dederit, quò laxius habeatur; Si tamen is postea nihilominus arctiori commissus fuerit custodia, promissio hæc promittentem haud stringit, utpote facta sub conditione, aut modo, qui causæ finalis rationem habet, deficiente autem conditione, aut cessante causâ finali etiam ipsa evanescit promissio. Quare perinde habetur, ac si de non fugiendo nulla fides fuisset data.

XIII.

Quid si, ergo nulla fides de non fugiendo data sit, anne obses à civitate datus tali casu fugere poterit? Ita quidem existimat Grot. *cit. Cap. 20. §. 54.* eò quòd animus civitatis non videatur fuisse, civem obligandi, ne aufereret, sed alteri tantum dandi facultatem, qualis vellet custodia. Ego tamen contrarium verius esse arbitror; qui enim obsidem dat, alterum de præstando eo, quòd præstare tenetur, securum reddere vult. Securum autem non redderet, nisi obsidem obligare vellet ad permanendum. Deinde civitas obsidem, quem dedit, fuga elapsum recipere, & retinere non potest, sed repenti restituere tenetur, ut ipse Grot. *cit. loc. cit.* tenet, & rectè, qui enim obsidem dat, cum effectu dare intelligitur. Ergo non tantum facultatem custodiendi dare, sed & obsidem ad persistendum obligare velle censetur, donec id fuerit præstitum, pro quo obses datur; alias enim utique eundem fuga elapsum recipere, & retinere posset, nec repenti restituere teneretur. Unde factum Clæviæ, quæ custodes frustrata inter tela hostium Tiberim transiit, defendi haud potest, licet virtus in virgine laudanda sit. Quare Romani eandem etiam tanquam pignus pacis Regi Porseri ex fordere restituerunt. *Liv. lib. 5. Cap. 23.* Atque huic sententiæ præter

Hennigel. ad stipulantur etiam Budæus in *Select. Jur. Nat. & Gent. Exercit. ult.* §. 56. Schilterus *suprà alleg. Dissert. Cap. 7.* §. 1. num. 5. Clariss. Dni. Herz *de fid. pact.* Cap. 2. §. 4. num. 53. Ubi tamen addit, nolle se laqueum conscientie injicere obsidi, si in casu vacillantis paulatim fidei suæ civitatis, à qua datus est, fugam maturè circumspiciat, seque impendenti severioris fati periculo subducatur. Rectè, si obsidi mortis, vel talis mali periculum immineat, quod eidem Jure Naturæ inferri nequit; si verò loco laxioris custodiæ, quæ hætenus gavius est, arctior duntaxat in posterum custodia metuenda sit, nollem obsidi auctor esse, ut fugeret, maxime, si fugiendo gravioris mali periculo se exponeret. Sic obsides Tarentini è fuga retracti, & virgis cæsi, approbante populo de saxo dejiciebantur. Liv! *Lib. 25. Cap. 7.*

XIV.

Tamet si autem obsides fugere haud possint, non tamen servi fiunt; nec enim in servitutem, sed in pignus traduntur, cujus dominium in creditorem neutiquam transfertur, cui consequens est, quòd Jure Gentium & bona propria habere, & hæredibus testamento institutis relinquere possint, licet olim Jure Romano testari non poterant, sed defunctorum bona in fiscum cogebantur, nisi testamenti licentiam vel expressè impetraverint, vel accepto utu togæ Romanæ ut cives Romani semper egerint. *L. 11. ff. Qui Test. fac. poss. l. 31. & 32. ff. de Jur. fisci.* Ratio in promptu est; quia scilicet obsides peregrini erant, quibus testari Jure Romano permissum non fuit. Hoc itaque jus Romanum de illis tantum obsidibus intelligi debet, quos Romani acceperant, non quos ipsi aliis dederant. Schilterus *alleg. Dissert. Cap. 9. per tot.*

XV.

Effectus ex parte obsidem dantis consistit in obligatione, quæ iam tum obsidi, tum ei, cui obsidem dedit, obstringitur. Obsidi obligatur ad hoc, ut eidem damna, quæ ob id, quòd obses datus sit, perpeffus est, refarciat; nemini enim officium suum damnosum esse debet. Ei verò, cui obsidem dedit, ad hoc tenetur, ut ne, fide suâ nondum liberatâ, obsidem dolo, aut machinatione liberet, ut Phileas

Phileas Tarentinus fecit apud Liv. *Lib. 25. Cap. 7.* néve eundem fūga fortè elapsum recipiat, & retineat, sed reposcēti restituat.

XVI.

Effectus denique ex parte ejus, cui obses datus est, duplex occurrit. Primus stat in potestate obsidem quoquo modo custodiendi, ne is aufugere possit; quia tamen servus non fit, sed liber manet, utique humanitas dicitur, ut in liberaliori custodia servetur, & non fortè in vincula conjiciatur; & quamvis civitas, quæ obsidem dedit, promissis non steterit, sed fidem violaverit, obses tamen Jure Naturæ interfici nequit; quia ob delictum alienum nemo, qui innocens est, puniri potest. Certè cum dominium in vitam soli Deo sit reservatum, neque Civitas in vitam Innocentis obsidis, neque obses ipse suo consensu alteri in eandem jus dare potuit, licet multi populi hac in parte hallucinati olim aliter senserint, & ideo innocentes obsides propter ruptam à civitate fidem interfecerint, quod meritò aliis atrox vitium est. Unde Scipio apud Liv. *Lib. 28. Cap. 34.* *se non in obsides innoxios, sed in ipsos, qui defecissent, seviturum, nec ab inermi, sed ab armato hoste pœnas expetiturum esse dixit.* Planè si obses innocens non sit, sed grave delictum admiserit, aut fidem à se datam in re magnâ fefellerit, is absque injuria puniri poterit, modò sumatur pœna delicto commensurata. Cum igitur is, cui obsides dantur, nihil præter custodiæ jus in eos habeat, ideo multi nequidem obsides poposcerunt, aut oblatos recipere voluerunt, ut Paul. Diacon. *Lib. 3. Miscell. Cap. 16.* refert.

XVII.

Alter effectus ex parte ejus, cui obses datus est, consistit in obligatione, obsidem impletâ conditione, & præstito eo, propter quod datus est, restituendi, nec in unam causam datus in aliam retineri poterit; odiosa enim est obsidum obligatio, tum quia libertati inimica, tum quia si inviti dentur, ex facto alieno venit, & ideo strictam recipit interpretationem. Planè si in aliâ causâ à civitate, quæ obsidem dedit, justitia fuisset denegata, vel malitiosè protracta, obses quidem retineri posset, non tamen vi præcedentis dationis, & ex eâ natæ obligationis, sed jure repressaliarum, quod
 C c c 2 ipsum

ipsum tamen ne fiat, Grot. cit. Cap. 20. §. 55. caveri posse confirmat, si pactum adjiciatur de obsidibus reddendis, ubi id impletum erit; cuius nomine dantur. At vix hæc cautio sufficiens esse videtur; licet enim tale pactum non fuerit adjectum, tamen is, cui obsides dati sunt, obligatus est, ut post impletam promissionem eos restituat, ac proinde pactum hoc de reddendis obsidibus non arctius eundem obstringit, quam is antea obstrictus erat. Nisi ergo expresse conventum sit de non retinendis obsidibus in aliam causam, quam cuius gratia dantur, non satis illis cautum esse videtur, ut rectè advertit Ziegler. ad cit. §. 55.

XVIII.

Contraria sunt modi, quibus obligatio obsidum rursus tollitur. Tollitur autem I. Si id impletum fuerit; propter quod dati sunt. II. Lapsu temporis, si scilicet ad certum tempus dati sint, ita ut eo elapso non amplius teneantur. III. Morte obsidis; licet enim fidejussoris obligatio mortis ejus non expiret, sed in heredem transeat, aliud tamen obtinet in obligatione obsidis, quæ cum persona ejus expirat, nec in heredem transitoria est. Ratio disparitatis fiat in eo, quod obligatio obsidis solam personam respiciat, cum libertatem morandi, ubi velit, & agendi, quod velit duntaxat constringat; obligatio autem fidejussoris bona respicit, ac eo tendit, ut creditor, debitore principali non solvente, id, quod sibi debetur, a fidejussore consequatur. Si tamen obses decesserit, priusquam id, ob quod datus est, fuerit impletum, civitas, quæ obsidem dedit, alteri, si petat, loco demortui alium dare tenetur. IV. Obligatio obsidis tollitur, si is danti succedat, & debitor principalis fiat; obsides enim perinde, ut fidejussores, accedunt obligationi alienæ, non propriæ, interim tamen alium pro se substituere tenentur, ubi id fuerit postulatum. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 8. §. 6. V. Denique obses liberatur, si obligatio principalis quocumque demum modo fuerit extincta; sublato enim principali etiam perit accessorium. Sic si captivus, aut obses ad invisendos fortè propinquos, fide redeundo data, in patriam dimissus sit, & alius pro eo se tanquam obsidem obligaverit, ille autem, antequam rediret, decesserit, obses pro eo datus liberatus erit; quia extincta est obligatio principalis, cum

cum mortuus non possit amplius reverti. Similiter si duo Reges fœdus personale inter se percusserint, eoque nomine obsides dederint, mortuo uno obsides haud amplius tenentur; cum obligatio, quæ ex fœdere personali nascitur, in successorem non transeat, sed cum persona paciscentis expiret; si autem fœdus sit reale, obsides non liberatur, licet Rex, qui fœdus iniit, decesserit; quia obligatio ex fœdere reali nata morte paciscentis non expirat, sed in successorem transit, vel directè, si Regnum sit patrimoniale, vel saltem indirectè, seu mediante civitate, si hæreditarium sit, vel lineale. Grot. cit. Cap. §. 56. & 57.

XIX.

Secundò pactioni pacis accedere possunt etiam pignora, veluti si conventum sit, ut urbs quædam pignoris jure retineatur, donec sumptus in bellum facti ab altero fuerint refusi, aut aliæ conditiones pacis impleat. Est autem pignorum obligatio non tam odiosa, ut obsidum, & ideo pignora etiam ob aliud debitum retineri possunt, quàm propter quod data sunt, secus, ac supra de obsidibus dictum est. Ratio disparitatis stat in eo, quòd res natæ sint, ut teneantur, non autem personæ. Grot. §. 59.

XX.

Tertiò conventioni pacis accedere etiam solent assecutores pacis, qui operam se daturos esse spondent, ut, quæ utrinque conventa sunt, serventur, quam sponsonem vulgò Guarantiam pacis appellant. Fit autem hæc sponso vel ab ipsis, qui pacem inter se pacti sunt; si ex una, & altera parte plures sint pacis socii, & confortes, velut factum est in Pacificat. Osnabrug. Art. 17. §. 5. & 6. & Monaster. Art. 16. §. 115. & 116. vel a Tertio, ut priore sæculo pacis inter Regem Gallia, & Electorem Brandeburgicum initæ Guarantiam Rex Suecia suscepit. Tenentur igitur sponsores pacis operam dare, ut, quæ utrinque conventa sunt, serventur, adeò ut perfidum tandem vi etiam armata ad servandas pacis Leges compellere queant, si monita, & alla leniora remedia non sufficiant. Et quamvis Guarantiæ sponso non videatur stricto jure obligatus esse, ut denuntiationem præmittat bello, quod perfido pacis Violatori tandem

dem inferre vult; æquius tamen esse censéo, ut eidem saltem denuntiet, se ad extremum ea, quæ Guarantiæ sponsores decent, pro pace conservandâ executurum esse. Uterius autem sponsoris officium se non extendit, quàm ut pacis ruptorem eò adigat, ut is Leges pacis adimpleat, damna illata restituat, & de non amplius in posterum contraveniendo idoneam cautionem præstet. Unde si pax rupta non sit, sed ex novâ causâ alteri bellum inferatur, sponsor in vafo vi sponsonis auxilium ferre non tenetur, licet si injustè invasum esse credat, eundem, si velit, juvare possit. Puffendorf. *Lib. 8. Cap. 8. §. 7. in fine.*

§. IV.

De Neutralitate.

S U M M A R I A.

- I. *Affertur Synonymia Neutralitatû.*
- II. *Describitur Neutralitas.*
- III. *Dividitur primò in simplicem, & pactitiã.*
- IV. *Secundò in Generalem, & Specialem.*
- V. *Tertiò in absolutam, & restrictam.*
- VI. *Quinam neutralitatem amplecti, vel pacisci possint?*
- VII. *Qui neutri bellantium parti subjecti sunt, iurissi cogi non possunt, ut neutrarum sint partium.*
- VIII. *Utrùm Neutralitas potiùs, vel societas armorum sit eligenda?*
- IX. *Quid postulet Natura vera Neutralitatis?*
- X. *Quid si neutralis, perpensis omnibus, bellum ex parte unius justum, ex parte alterius injustum esse credat?*
- XI. *Utrùm Neutrales salvâ Neutralitate merces, & res alias uni parti advehere, & vendere possint?*
- XII. *Utrùm neutralis arma, cæterasq; res, qua in bello usum habere possunt, saltem alteri Neutrali advehere, & vendere queat?*
- XIII. *Adducitur forma Neutralitatis.*

XIV. *Quod-*

- XIV. *Quòdnam sit officium bellantium erga Neutrales?*
 XV. *Utrum aliquando locum in Solo Neutrali. solum occupare liceat?*
 XVI. *Quibus modis Neutralitas desinas?*

I.

AFFINE conventioni pacis est pactum de servandâ neutralitate, quæ & quies in turbis, quies in bello, declinatio bellicæ societatis, medietas in bello, via media appellari solet. *Bœcler. Dissert. Quies in turb.* Obrecht. ad Grot. *Lib. 3. Cap. 17. §. 1. Liv. Lib. 32. Cap. 21. propè fin.* ubi Aristhenes Prætor Achæorum ad suos perorans inquit; *quòd Cleomedon Philippi Legatus modo tanquam mediam, & salutissimam vobis viam consilii, ut quiesceretis, abstineretisq; armis, ostendebas, ea non medra, sed nulla via est; quæ enim aliud, quam prada victoris erimus?*

II.

Describi potest Neutralitas, quòd sit status, bello inter duos, pluresve exorto, quiescentium.

III.

Dividitur I. in simplicem, & pactitiam. Simplex dicitur, quæ nullâ super hoc factâ pactione erga bellantes servatur. Pactitia verò, quæ in pactum deducta est; expedit enim quandoque cum utràque parte bellum gerente fœdus inire, ita ut cum utriusque bonâ voluntate bello abstinere, & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. *Grot. cit. Cap. 17. §. 3. num. 3.*

IV.

Dividitur II. in Generalem, & Specialem. Generalis est, quæ integer aliquis populus gaudet: Specialis verò, quæ certæ tantum populi parti, veluti civitati alicui particulari conceditur, prout superiore sæculo civitati argentimensi à Gallis approbante Cæsare concessam fuisse constat.

V. Dividi-

V.

Dividitur III. in absolutam, & restrictam. Absoluta est, quæ utramque partem bellantem in omnibus æquat. Restricta verò, quæ in uno, alteròve uni tantum bellantium favet, in cæteris autem, jus æqualis amicitiae erga utrumque observat, quod non nisi speciali pacto fieri potest. *Vitriar. ad cit. Cap. 17. Quest. 4.*

VI.

Causa efficiens Neutralitatis sunt, qui eam amplectuntur, vel paciscuntur. Possunt autem eandem illi demum amplecti, vel pacisci, qui neutri bellantium parti subjecti sunt; qui enim subditi sunt, citra consensum ejus, cui subjecti sunt, neutrales esse haud possunt. Sic status Imperii Romano-Germanici nequeunt in bello, quod Imperii nomine geritur, neutralitatem amplecti, vel pacisci, sed cogi possunt, ut militem in matriculo Imperii, vel in comitiis assignatum mittant. *Vitriar. ubi supra Quest. 6.*

VII.

Ex adverso, qui neutri bellantium parti subjecti sunt, inviti cogi haud possunt, ut neutrarum sint partium, nisi quis ad amplectendam neutralitatem antea se obligaverit; seclusis enim pactio- nis, & fidei vinculis cuique liberum est, inter exterorum dissidia quiescere, vel uni bellantium parti accedere. *Vitriar. cit. Quest. 6.*

VIII.

Utrum autem neutralitas potius, vel societas armorum eligen- da sit? non facile dixeris. Neutralitatem suadere possunt tranquil- litatis, & pacis publicæ amor, bellorum incertus exitus, mala innu- mera, quæ bellum post se trahit. Dissuadere verò odium, quod neutrales incurrunt, dum bellantibus, plerumque invidi sunt tan- quam ignavi, vel callidi, periculum, ne partis potentioris, & victo- ris tandem præda fiant, spes auxilii in simili eventu, & si quæ plura ejusmodi sunt. Certè neutralitas nec amicos facit, nec inimicos tollit. Mihi in hac quæstione politica media amictus sententia, qui- censet, neutralitatem non semper amplectendam, nec semper re- pudian-

puđiandam, sed probè expendendum esse, quid magis expediat Reipublicæ; nam aliquando salus publica, tanquam suprema Lex, magis imperat quietem, quàm armorum societatem; aliquando verò contrà magis postulat, ut arma sociemus cum eo, quem justam bellandi causam habere credimus, quàm ut ignavi quiescamus, & cum nostro periculo innocentem opprimi sinamus, præsertim si prius tentata sit concordia, & æquas pacis conditiones alter superbè recusaverit.

IX.

Objectum neutralitatis sunt ea, quæ illi, qui extra partes esse volunt, omittere, aut facere debent. Postulat autem natura veræ neutralitatis, ut nihil faciant, quo alteri parti favere, alteram odisse merito suo credantur, sed utrique æquos se præbeant, non unam impediunt, alteram sublevant, unius legionibus comæatum suppeditent, alteri negent, uni ex agro suo milites conscribere permittant, alteram partem prohibeant, uni transitum concedant, alteri denegent, sed quod uni permittunt, & alteri permittant, quod uni negant, etiam alteri negent. Atque hoc expeditum esse videtur, si causa bellandi utrinque dubia sit.

X.

Quòd si verò bellum perpensis omnibus, ex parte unius justum, ex parte alterius injustum esse credat neutralis, tum nihil facere poterit, quo validior fiat is, qui improbam causam fovet, aut quo justum bellum gerentis motus impediatur, ut rectè tenet Grot. *lib. 2. Cap. 17. §. 3. num. 1.* à quo male dissentit Bœcler. *alleg. Dissert. vers. si quis porro neutralium &c.* quia bello, quod aliquis injustum esse judicat, cooperari haud licet. Sed nec ei, qui justum, primumque bellum gerit, aliquid permittere potest, quo is adjuvetur, alter verò dometur, nisi neutralitatem exuere, & sese injuriæ jacescitq; adungere velit. Officium ergo neutralis in tali rerum statu in hoc situm erit, ut neutri bellantium parti in præjudicium alterius aliquid concedat, sed respectu utriusque negativè se habeat, & nudus spectator sit, quod ei, qui à belligerantibus longius distans est, haud difficile accidet; si verò confinis sit, eum rectius facturum

opinor, si potius cum illo, qui iustam bellandi causam habere creditur, arma sua jungat, quam ut quiescendo oppressæ innocentiz testem duntaxat agat; imò si quis absque gravi damno suæ Reipublicæ innocentem ab injuria defendere possit, etiam ad hoc ex Lege charitatis obstrictus erit.

XI.

Illud non satis expeditum est, utrum neutrales (salvâ neutralitate merces, & res suas uni parti advehere, & vendere possint? sunt enim, qui belli rigorem, sunt contra, qui commerciorum libertatem defendunt. Mihi placet mediâ viâ incedere, & cum Grotio *Lib. 3. Cap. 1. §. 5.* distinguere inter res; sunt enim quædam, quæ in bello tantum usum habent, ut arma, & instrumenta bellica; sunt, quæ in bello nullum habent usum, ut quæ voluptati inserviunt, sunt denique quæ & in bello, & extra bellum usum habent, ut pecuniæ, comæatus, haves, & quæ navibus accedunt. Res primi generis salvâ neutralitatè uni bellantium parti advehi non possunt, sed hostium numero habetur, qui ad bellum necessaria hosti subministrat. Secundi generis res querelam non habent, quia nihil conferunt ad bellum. In tertio genere distinguendus erit belli status; nam si adversus illud periculum, quod ex ejusmodi rebus mihi imminet, me aliter tueri non possum, nisi eas intercipi-am, necessitas mihi jus dat, illas intercipiendi, sub onere tamen restitutionis, nisi causa alia accedat. Si verò rerum subvectio juris mei executionem impediverit, idque, qui advexit, facile scire poterit, ut si oppidum obsessum tenebam, aut portus clausus, & jam deditio, vel pax expectabatur, tenebitur ille mihi de damno culpa dato, & ad modum damni dati res quoque ejus capi, & dominium earum debiti compensandi causâ quæsi poterit. Si tunc damnum nondum dederit, sed dare voluerit, jus habeo, rerum retentione eum cogendi, ut de futuro obsidibus, pignoribus, vel alio modo mihi caveat. Ita Grot. quem sequitur Vitriar. *Quæst. 3.*

XII.

Alia quaestio est, utrum neutralis arma, cæterasque res, quæ in bello usum habere possunt, saltem alteri Neutrali advehere, & vendere

dere queat? Puto, interesse, utrum satis constet, quod ejusmodi res ad hostem meum deventura sint, vel utrum periculum imaginariam tantum, & non satis certum sit. Hoc casu advenire, & vendere potest, nec mihi illas intercipiendi jus est; alias enim libertas commerciorum nimis restringeretur. Alio autem casu, si aliter impedire nequeam, ne ejusmodi res ad hostem meum deveniant, rursus necessitas mihi jus dat, illas intercipiendi, frustra que Neutralis, qui tales res alteri neutrali advenit, libertatem commerciorum prætendit; dominium tamen rerum interceptarum mihi vindicare haud potero, præsertim si adveniens ignoret, quod ad hostem meum sint deferenda. *Vitriar. Quest. 6.*

XIII.

Forma neutralitatis consistit in eo, quod Neutralis bello inter duos, pluresve exorto quiescat, & nec unum, nec alterum bellantium adjuvet, sed pacem cum utroque agat, ita tamen, ut si & illi inter se in pace viverent, major commerciorum libertas foret.

XIV.

Effectus Neutralitatis consistit in officio tum Neutralium, tum Bellantium. Quoddam officium Neutralium sit, supra dictum est. Officium autem bellantium stat in eo, ut ne ullum actum hostilem vel in territorio, vel advenis personas neutrales, aut circa eorum res exerceant, ac proinde non tantum neminem eorum, qui medii in bello sunt, offendere, vel capere, nec eorum bona, & res vastare, vel occupare possunt; sed ne hostem quidem in loco neutrali existentem violare, aut oppugnare permissum est. Jure igitur Batavos, qui ad initium prioris sæculi Hispanos iam in Portu Dubermiensium constitutos nondum cessabant infestare, ob hæc aucteriminati sunt Britanni, nec aliud reperit *Grot. Lib. 14. Histor.* quod pro Batavis suis diceret, quam ut excusando victoriz impetum, culpam fateretur. *Bæcleri. Dissert. vers. sicut autem &c.* Aliter fecere Carthaginenses, qui adversus Scipionem in portu Regis Syphacis nihil hostile tentarunt, ut refert *Liv. Lib. 28. Cap. 17.*

XV.

Planè si moraliter certum sit periculum, ne hostis locum aliquem in Solo pacato situm invadat, & inde irreparabilia alteri damna inferat, potest is eundem prævenire, & locum illum occupare, modò duo concurrant. Primum est, ut justum bellum gerat; qui enim impium bellum gerit, ne hostilia quidem, multò minùs amica loca sub ullo prætextu occupare potest. Alterum est, ut hoc periculum non possit aliter evitari. Unde Domino prius denuntiare oportet, ut ipse locum illum custodiat, oblati etiam eum in finem sumptibus, aut, si malit, eundem inutilem reddat ad recipienda præsidia, quorum unum si facere velit, & ita periculum cesset, locum neutralem occupare permissum haud est. Sed nec plus sibi sumere potest, qui talem locum occupavit, quam præcisa exigat necessitas; quia malum hæc est, quidquid vel minimum abit à necessitate. Quare sufficere debet nuda loci custodia, relictâ verò Domino jurisdictione, & redditibus, reddenda rursus, simul atque necessitas illa cessaverit; & licet fortè in ejus loci munitionem sumptus quosdam fecisset, ad eorum tamen refusionem Dominus, nisi ipse eos facturus erat, haud tenetur, nec obtentu factorum sumptuum ultra necessitatem tali loco incumbere potest; quia illum muniendò non ejus meliorationem, sed propriæ Regionis defensionem spectavit. Confer. Grot. *Lib. 2. Cap. 2. §. 10. & ibi Vitriar. Quæst. 27. & 28. Puffendorf. Lib. 2. Cap. 6. §. 2.*

XVI.

Contraria Neutralitatis sunt Modi, quibus ea rursus desinit. Desinit autem I. Bello cum pace commutato; Neutralitas enim suapte naturâ bellum præsupponit; eo igitur finito etiam Neutralitas desinit. II. Si, qui medius fuerat, uni bellantium parti se adjungat, vel eam quoquo modo adversus alteram juvet; facta tamen privatorum Neutralitatem non tollunt, nisi publicè imperata sint, aut saltem probata dici possint, sicut nec pacem aliter rumpunt.

CAP.

CAPUT III.

De Jure Fœderum.

Tertium jus libertatis Naturalis est jus fœderum, quorum summa in Republica utilitas, summa necessitas est; nullam enim reperies civitatem adeo validam, quæ non aliquando aliorum extra se ope vel ad commercia, vel ad arcendas multarum externarum Gentium junctas in se vires indigere possit. Unde etiam à potentissimis populis, & Regibus fœdera appeti videmus. Coniungunt sanè fœdera arctiori amicitiz vinculo animos; augent potentiam, præstant securitatem, conciliant Magnificentiam; & Majestatem, metum incutiunt adversariis, eosque à pruritu inferendarum injuriarum deterrent, & ut paucis multa dicam, & pacis, & belli temporibus inserviunt. Fœderibus affines sunt sponsones: unde præiens Caput in duos §. §. dividimus. Primus aget de Fœderibus: alter de sponsonibus. Sit igitur

§. I.

De Fœderibus.

SUMMARI A.

- I. *Describuntur fœdera.*
- II. *Dividuntur primò in ea, quæ nihil aliud continent, quàm quod juris est naturalis, & ea, quæ juri naturali aliquid adjiciunt.*
- III. *Fœdera posterioris generis vel sunt aequalia, vel inæqualia: utrague vel ad commercia pertinentia, vel ad belli communitatem, vel ad res alias.*
- IV. *Fœdera inæqualia promittuntur vel ex parte digniori, vel minùs dignâ, & hæc vel sunt cum imminutione summæ Imperiis, vel sine ejus imminutione.*
- V. *Utrum bellum relictum defensivum prohibitum sit, si in fœdere eorum fuerit, ne unus populus alterius injussu bellum gerat?*

- VI. *Fœdera inaequalia, quo sine immutatione summi Imperii fiunt, continent vel dhæra transitoria, vel permanentia.*
- VII. *Dividuntur secundo in perpetua, & temporaria.*
- VIII. *Tertio in defensiva, offensiva, & mixta.*
- IX. *Quarto in realia, personalia, & mixta. Quenam sint realia?*
- X. *Quanam personalia? ubi referantur illi, qui fœdera omnia cum Regibus contracta personalia esse consentiunt.*
- XI. *Quomodo obligatio fœderum in successores transeat?*
- XII. *Us populus obligetur, sufficit, quod Rex probabilem rationem habuerit, fœdus tale contrahendi, licet res speratum effectum sortita non sit.*
- XIII. *Fœdus non obligat in casu, quo illud ad publicam perniciem vergere incipit.*
- XIV. *Fœdera realia etiam in eum transeunt, qui jure belli in Regnum successit.*
- XV. *Quinam tum proprio, tum alieno nomine fœdera contrahere possint?*
- XVI. *Christianis per se illicitum non est, etiam fœdera bellica societatis cum infidelibus contrahere.*
- XVII. *Si verò talia fœdera cum suis circumstantiis considerentur, vix unquam licita erunt.*
- XVIII. *Super quibus fœdera solent iniri?*
- XIX. *Adducitur forma fœderum intrinseca, & extrinseca.*
- XX. *Qui ipse domi periclitatur, auxilium fœdere promissum mittere non tenetur.*
- XXI. *Ubi nec, si nulla priorum spes sit hanc exitus.*
- XXII. *Aut bellum, quod fœderatus gerit, injustum sit.*
- XXIII. *Valida est conventio, ut nulli fœderatorum cum hoste communi seorsim pacem inire liceat.*
- XXIV. *Si plures bellum gerant, utri potius opem ferre debeat, qui utriusque fœderatus est?*
- XXV. *Utrum Rex post initum fœdus à subditis Regno pulsus auxilia à fœdere promissa petere possit?*

XXVI.

XXVI. *Utrum fœdus, quo rancum fuit, ut utrinque socii ab utroque
tuti sint, etiam ad futuros pertineat?*

XXVII. *Quibus modis fœdera rursus diffolvantur?*

Describi possunt fœdera, quod sint conventiones publicæ inter
summos Imperantes quæ tales in communem, vel alterius uti-
litatem inita. Ajo, quæ tales, non quod fœdera pangantur vi Im-
perii, quod quis habet in subditos, sed ut excludantur conventio-
nes, quas summi Imperantes inter privatos, de negotiis privatis
inter se celebrant, licet ejusmodi conventiones jam ex eo etiam ca-
pite exclusæ sint, quod non possint accenseri pactis publicis.

II.

Dividuntur I. in ea, quæ nihil aliud continent, quam quod
jam antea erat juris naturalis, veluti sunt fœdera de simplici huma-
nitate invicem exhibenda, & noxa non inferenda, & ea, quæ juri
naturali aliquid adjiciunt. Possent quidem fœdera prioris generis
videri esse inutilia. At non ita est; nam primò, quæ ex solâ hu-
manitate debentur, non debentur ex jure perfecto, nisi in pactum
deducantur. Deinde apud multos exigua est juris naturalis reve-
rentia, quæ autem pacto expresso promissa sunt, si non ex amore
justitiæ, saltem famæ causâ, quâ Regni stat authoritas, magis serva-
ri solent. Porro, quæ juris naturalis sunt, pacto magis declarari,
& determinari possunt. Denique data olim sunt Gentes, & forte
etiamnum dantur, quæ in externos prædas agere, nullo etiam indi-
cto bello, pro licito habent, cum quibus tale fœdus inire non tan-
tum utile, sed & necessarium est. Grot. Lib. 2. Cap. 15. § 9.

III.

Posterioris Generis fœdera vel sunt æqualia, vel inæqualia.
Æqualia dicuntur, quæ utrinque eodem modo se habent. Inæ-
qualia verò, quæ se habent modo inæquali. Utraque vel ad com-
mercium pertinent, vel ad belli communicationem, vel ad res alias.
Æquales de commercii pactiões variæ esse possunt, veluti ne
utrinque

utrinque ullum solvatur vestigal, aut ne majus solvatur, quam sit præsens, aut ne supra certam quantitatem, aut ne plus solvatur, quam à civibus, & quæ sunt similia. Fœdera æqualia, quæ ad bellicam societatem pertinent, sunt e. gr. ut utrinque præstentur paria auxilia militum, navium, aut alterius apparatus bellici. Æqualia circa res alias sunt e. g. ut neuter in confinio arcem exstruat, vel hosti alterius transitum concedat &c.

IV.

Fœdera inæqualia promittuntur vel ex parte digniori, uti si potentior auxilia promittat, nec restipuletur, aut majora saltem promittat, quam alter. Ex parte verò minus digna, si fœderatus inferior plura teneatur præstare, quam ab altero recipiat. Et hæc fiunt vel cum imminutione summi Imperii, vel sine ejus imminutione. Cum imminutione summi Imperii conjunctum erat fœdus Romanos inter, & Pœnos in fine belli punici secundi initum, in quo cautum fuerat, ne Carthaginenses in Africa, nève extra Africam injussu populi Romani bellum gererent. Liv. Lib. 30. Cap. 37. Quod tamen non ita accipiendum est, quasi ipsa potestas belli gerendi in actu primo considerata Reipublicæ Carthaginensium hoc fœdere adempta, & ad Romanos translata fuerit; sed quòd liberum antea juris belli gerendi exercitium hæc conventionione saltem restrictum, & modus habendi imminutus fuerit re ipsa manente; non enim Carthaginensibus interdictum fuit, ne omnino bellum gererent, sed ne injussu populi Romani. Uti igitur Rex, qui in aditu Regni subditis suis promittit, quòd absque eorum consensu nolit bellum gerere, propterea ipsam potestatem non communicat subditis, ita nec Respublica Carthaginensis Romanis ipsam belli gerendi potestatem communicasse, intelligitur. Confer. Hennigel. ad Grot. cit. Cap. 15. §. 7. Simile fœdus inter Romanos, & Philippum Macedoniæ Regem initum fuit; nam inter Leges, quas Romani eidem præscripserant, & hæc erat: *Bellum extra Macedoniæ fines ne injussu Senatus gereret Philippus.* Liv. Lib. 33. Cap. 16. ubi præterea

V.

Quæri potest, utrum vi talis fœderis, in quo scilicet conventum est, ne unus populus alterius populi injussu bellum gerat, prohibetum

hibitum duntaxat sit, vim armatam inferre, vel etiam jam illatam repellere? utroque enim casu bellum geri dicitur. Puto talem conventionem ita interpretandam esse, ut bellum inferre tantum prohibitum esse intelligatur; non etiam illatum propulsare; nimis enim durum foret, libertatem naturalem adeo coarctare, ut nequidem adversus vim sibi illatam se defendere licitum sit. Hinc Carthaginenses ad Consules Romanos, *gessimus*, inquit, *bellum, sed lacecessi, sed coacti. Ad hoc foederis vestri caput negligendum vi, ac necessitate subacti sumus.* Et sanè Romanorum scopus non erat, Pœnos, & Macedones vicinorum injuriis exponere, aut propriis viribus iisdem securitatem præstare, sed eos tantum ita constringere, ne per bella fines suos dilatare, & vires augere possent. Aliter olim Latini sensitisse videntur; cum enim æqui latinum agrum invasisent, oratores Latinorum à Senatu petiere, ut aut mitterent subsidium, aut se ipsos tuendorum finium causâ capere arma sinerent: Liv. *Lib. 2. Cap. 30.* Confer. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16. §. 14.* & Puffendorf. *Lib. 5. Cap. 12. §. 15.*

VI.

Fœdera inæqualia, quæ sine imminutione summi Imperii fiunt, continent onera vel transitoria, seu talia, quibus simul & semel licet defungi, veluti stipendia alterius militibus solvere, sumptus belli restituere, certam summam pecuniz multæ loco numerare, monia, & arces diruere; locis quibusdam decedere, obsides; naves; arma tradere &c. vel permanentia, & duratura; ut Majestatem, & Imperium alterius conservare; hostes eisdem habere; quos habet alter, non dare transitum, vel comitatum exercitui, cum quo alter bellum habet, non ædificare certis locis arces, non habere naves ultra definitum numerum, & si quæ sunt similia, de quibus videri potest Grot. *suprà cit. Cap. 15. §. 7. num. 3.*

VII.

Dividuntur H. in perpetua, & temporalia. Perpetua sunt; quæ vel disertis verbis in perpetuum, vel saltem absque definitione certi temporis simpliciter panguntur. Temporalia verò, quæ vel ad certum tempus, vel ad expediendum certum, ac determinatum negotium

tium contrahuntur; finito enim negotio, cujus causâ inita sunt; expirant. Fœdera commerciorum solent esse perpetua; Bellicæ societatis verò plerumque sunt temporalia.

VIII.

Dividuntur III. quæ bellicæ societatis sunt, in defensiva, offensiva, & mixta. Exempla suppeditat tum vetus, tum recens historia.

IX.

Dividuntur IV. in Realia, personalia & mixta. Realia in successores transeunt; personalia verò cum persona paciscentis expirant. Sic fœdera, quæ cum populo libero inveniuntur, omnia suapte naturâ realia sunt, quia subiectum est res permanens; idem enim semper populus manet, tametsi prioribus extinctis alii successerint. *L. 78. ff. de Judic.* Imò etiamsi status popularis in Regnum mutetur, fœdus tamen perdurat; quia manet idem corpus, utut forma Reipublicæ mutata sit, nisi fortè fœdus præsentis statûs conservationem pro fine suo habeat, velut si duò populi liberi tuendæ libertatis causâ, fœdus inter se percusserint, quo casu, si status popularis in Regium mutetur, fœdus utique expirat, cum finis fœderis cesset. Deinde etiam fœdera cum Regibus contracta toties realia sunt, quoties vel facta sunt in bonum Regni, vel ex verbis, materia, aut causâ impulsivâ fœderis apparet, eam paciscentium mentem fuisse, ut & in successores transeant. Sic fœdus, quod expressis verbis vel in perpetuum, vel ad certum tempus, vel cum Rege, & ejus successoribus factum est, reale esse patet. *Grot. Lib. 2. Cap. 16. §. 10. num. 1. & 4. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 9. §. 6. & 7.*

X.

Si verò fœdus commodum personæ ipsius Regis directè respiciat, veluti ut ipse in possessione Regni defendatur, tunc fœdus saltem respectu ipsius utique personale est; nec eo mortuo ad ejus successores extenditur. In dubio autem, si in utramque partem peros sint conjecturæ, fœdera favorabilia, ut quæ pacis, vel commerciorum, aut se tuendæ causâ facta sunt, realia esse creduntur; odiosa

odiosa; verò, ut sunt bellica fœdera offensiva, censentur esse personalia. Interim in consuetudinem jam abiit, ut fœdera etiam indubie realia, mutato Rege, verbis saltem generalibus renoventur. Falluntur igitur, qui fœdera cum Regibus contracta omnia contendunt esse personalia, nulla realia, eò quòd jurejurando, velut firmamento iurantur; juramenti autem vis personam jurantis non egrediatur; tamen enim fœdera juramento firmari soleant, tamen & sine eo paciscentes obligant, ac proinde juramentum obligationi justitiæ, quæ ex conventionione nascitur, tantum superaddit obligationem Religionis, quæ licet personam jurantis non egrediatur, illa tamen in successores transire potest. Vid. Grot. *cit.* §. 16. num. 2. & seqq. & Puffendorf. *diff.* Cap. 9. §. 7. & 8.

XI.

Transit autem fœderum obligatio in successores vel directè, vel indirectè. Directè, si Regnum sit patrimoniale, licet fortè is, qui ex voluntate defuncti expressâ, vel præsumptâ in ejusmodi Regnum successit, cæterorum bonorum hæres non existat, sed illa ad alios devenerint, modò fœdus Regni causâ contractum sit. Indirectè autem obligatio ex fœdere reali nata in successorem transit, si Regnum sit hæreditarium, vel lineale; quælibet enim communitas non minus, quàm personæ singulares, jus habet se obligandi per se, vel majorem sui partem, quod unam cum Imperio per necessariam consequentiam transfertur in Regem, utpote ad exercendum Imperium omnino necessarium. Si igitur Rex cum altero Regni causâ fœdus contrahat, non tantum ipse, sed & civitas, qui tanquam caput præstet, obligatur, à qua deinde obligatio in successorem derivatur, quippe qui ab ea jus Imperii accepit. Conson. Grot. *Lib. 2. Cap. 14. §. 10. & 11.*

XII.

Non tamen hæc potestas populum obligandi, quæ unâ cum Imperio in Regem transit, infinita est; cum tam immensa potestas ad conservandam, vel promovendam felicitatem Reipublicæ necessaria hand sit; sed nec eò usque restringenda erit, ut fœdus tunc denuntiatum sit; si utiliter incum fuerit; nam ad tales Angustias Imperi-

rantem redigete, ipsi Reipublicæ periculosum foret. Quare nec censendus est populus hoc voluisse, cum regnum deferret. Sufficit igitur, si Rex probabilem fœdus tale contrahendi habuerit rationem, licet res speratum non sit sortita effectum; hoc enim si sit, quod & in dubio ob auctoritatem Imperantis præsumitur, jam populus obligatur, eoque mediante successor, ut populi Caput. Grot. *cit.* Cap. 14. §. 12. *NUM.* 1. & 2.

XIII.

Planè si talis incidat casus, ut fœdus à Rege contractum ad publicam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut si casus hic ab initio fuisset comprehensus, fœdus injustum, & illicitum foret, in ejusmodi rerum eventu non teneretur successor fœderi stare, sed declarare posset, illud non ultrà obligare; quia non aliter justè fieri potuit, quàm cum exceptione talis casus, cum qua proinde etiam factum esse censetur, ne aliàs Rex, qui fœdus hoc percussit, injustitiæ, & iniquitatis accusetur. Grot. *cit.* §. 12. *NUM.* 4.

XIV.

Transcunt autem fœdera realia etiam in eum, qui jure belli in Regnum successit, per ea, quæ *superiore Cap. §. 1. Num. XVII.* dicta sunt.

XV.

Causa efficiens fœderum duplex est, principalis, & instrumentalis. Principalis sunt illi, qui ea proprio nomine pangunt, uti sunt Reges, Optimates, & in regimine Populari populus: Instrumentalis verò, qui illa nomine alieno contrahunt, uti sunt Tutores, & Curatores Regni, item Legati, & Ministri. Ubi

XVI.

Queritur, utrùm Christianis licitum sit, fœdera inire cum infidelibus? Quæstio hæc tantùm procedit de fœderibus bellicæ societatis, tum defensivis, tum offensivis; quin enim Christiani cum infidelibus fœdera pacis, tum reducendæ, tum stabiliendæ, item commerciorum inire possint, nemo prudens dubitaverit. Sic Jacob percussit fœdus cum Laban. *Gen. 31. vers. 44.* & Salomon cum Hiram

ramo Tyrionum Rege. *3. Reg. Cap. 5. vers. 12.* Possunt autem fœdera bellicæ societatis iniri cum infidelibus vel contra alium infidelem, vel contra fidelem. Contra infidelem cum infideli fœdus bellicum contrahere per se, & intrinsecè illicitum non est. Sic Abraham fœdus pepigit cum Escol, & Aner Gentilibus contra quatuor Reges, qui Sodoma diripuerant. *Gen. 14. vers. 13.* Sic etiam Machabæi fœdus habuerunt cum Romanis, quod *1. Machabaor. Cap. 15.* renovârunt. Si enim sub Principe infideli adversus infidelem militare intrinsecam pravitatem non continet, neque fœdus bellicum cum infideli adversus infidelem per se, & intrinsecè illicitum erit: atqui illud intrinsecam pravitatem non continet; Sic enim Julianus Imperator, quamvis esset Apostata, sub se Christianos milites habuit, quibus cum dicebat, *producite aciem pro defensione Reipublicæ, obediebant ei*, ut inquit Divus Ambrosius in *Can. 94. Caus. 11. Quæst. 3.* Sic & Thebea Legio sub impiis Imperatoribus Diocletiano, & Maximiano militabat, sub quibus etiam coronam Martyrii accepit: Ergo neque fœdus bellicum cum infideli adversus infidelem per se, & intrinsecè illicitum erit. Majus dubium esse videtur de fœdere Bellicæ societatis cum infideli adversus fidelem. At nec hoc per se, & suapte naturâ illicitum esse arbitror; vel enim tendit ad auxilium ab infideli adversus fidelem habendum, vel ad auxilium infideli adversus fidelem ferendum. Neutrum suppositâ justâ causâ, & seclusis circumstantiis per se illicitum est; aliâs si fidelis in latrones Religioni Christianæ addictos incideret, non posset is auxilium infidelium implorare, nec infideli in tali periculo constituto auxilium ferre, quod sanè nemo dixerit: Ergo &c. Deinde potest fidelis, si justam bellandi causam habeat, adversus fidelem uti non tantum auxilio hominum, sed & brutorum: Ergo abstrahendo à circumstantiis etiam uti potest auxilio infidelium. Porro per se illicitum non est, sententiam pro fidele contra alium fidelem latam, si justa sit, etiam per infideles executioni mandare; qui autem fœdus bellicum cum infideli adversus fidelem contrahit, aliud non intendit, quam ut sententia, quam tanquam supremus Princeps in propria causa pro se tulit, conjunctis infidelium viribus executioni mandetur: Ego si illa sententia justa sit, hoc per se, & suapte naturâ illicitum non est. Quare probabilius esse censeo,

quod nequidem fœdera bellica societatis cum infideli adversus fidelem inita intrinsecam pravitatem contineant. Confer. Molin. de J. & J. Tract. 2. Disp. 112. num. ult. Suarez. de Bello Disp. 13. Sect. 7. num. 25. Layman. Lib. 2. Theolog. Moral. Tract. 3. Cap. 12. num. 6. in fin.

XVII.

Interim si ejusmodi fœdera cum suis circumstantiis considerentur, vix unquam licita erunt; quia plerumque salus æterna multarum patitur animarum, & Religio Christiana ingens ex ejusmodi fœderibus incurrit periculum, & detrimentum. Merito sanè omnes Christianos Principes ab ejusmodi fœderibus absterrere deberet triste Francisci I. Galliarum Regis exemplum, quem cum Imperatore Turcarum contra Carolum V. & Romanum Imperium fœdus pepigisse, testatur *Recess. Imper. de Anno 1544. §. 3. & 4.* Hic igitur, ut indubitata fert Historiarum fides, moriens exclamavit: *Perii, heu perii, quia fœderatus esse volui hosti Christiani nominis.* Cùm verò Cardinalis Guilius solatium Regi ex sacris paginis afferre conaretur, reposuit is: *Omnis via mihi ad misericordiam clausa est, qui ut amuli mei vel gloriam infuscarem, vel injurias vindicarem, fœdus pepigi cum Turca, & Christianorum capita tanquam armenta ad Mahometanum servitutem vivus, vidensq; passus sum abigi.* Utrùm has voces Regi expresserit desperatio, vel dolor, & pœnitentia, aperiet illa dies, quâ omnium conscientiæ nudabuntur. Interim posteritatis ejus tota extincta est. Henricus Filius in publico spectaculo triste orbi factus est spectaculum. Nepotes dolor, bellum, venenum, aut sica sustulit, ut una, eadèmq; atas Gentem Valesiam viderit & summam, & propter fœdus cum Turca initum nullam. Schönbornner *Lib. 4. Politicor. Cap. 36.*

XVIII.

Objectum fœderum sunt ea, super quibus illa iniri solent. Solent autem, ut ex suprâ dictis constat, super diversi generis rebus iniri, puta de officiis humanitatis sibi invicem exhibendis, de noxâ non inferendâ, de libertate commerciorum, de arcibus in confinio non exstruendis, de auxilio in bello ferendo &c.

XIX.

XIX.

Forma foederum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca stat in differentia specifica, qua tum a conventionibus summorum Imperantium privatis, tum a sponsonibus distinguuntur. Quomodo differant a pactionibus Imperantium privatis, initio hujus §. dictum est. A sponsonibus vero differunt in eo, quod foedera pangantur jussu summæ potestatis, sponsones autem a Ministris, Ducibus, vel Legatis fiant sine mandato summæ potestatis de rebus ad eam pertinentibus. Forma extrinseca consistit in modo contrahendi foedera. Contrahebantur autem apud Romanos per Feciales cum hac precatione: *Ut, per quem populum fiat, quò minus Legibus distis feratur, eum ita Jupiter feriat, quemadmodum a Fecialibus porcus feriatur*, velut discimus ex Liv. Lib. 9. Cap. 5. ubi porro subjungit, foederibus non nisi nomina Fecialium utriusque populi, sponsonibus vero omnium eorum, qui sponponderunt, inserta fuisse.

XX.

Effectus foederum consistit in obligatione servandi ea, quæ socio promissa sunt. Sic vi foederis bellicæ societatis foederatus auxilia, quæ pollicitus est, foederato mittere tenetur; nam, ut inquit Divus Ambrosius *de offic. Cap. 36. qui non repellit injuriam à socio, si potest, tam est in vitio, quam ille, qui facit.* Rectè ait: *si potest*; si enim, qui auxilia promittit alteri, ipse bello implicatus sit, ita ut sine evidenti pernicie suæ Reipublicæ promissa auxilia mittere nequeat, is mittere non tenetur; quia Imperans nemini magis obligatur, quam suæ Reipublicæ, ac proinde non aliter auxilia alteri promittere potuit, quam sub hac exceptione, nisi pro defensione Reipublicæ sibi commissæ ipse copiis suis indigeat. Hac excusatione usi sunt Carthaginenses; licet enim obsessos hortati sint, ut obsidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine ventura auxilia, postea tamen supervenere eorum Legati, magis obsessis solatium, quam auxilium, quia domestico bello Pœnos impediri, nec de Imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Curt. Lib. 4. Cap. 2. & 3. Grot. Lib. 2. Cap. 16. §. 27. num. 1. Behmer. Part. Special. Lib. 2. Cap. 1. §. 41. Lib. P. ad fin.

XXI. De-

XXI.

Deinde, ut alibi jam dictum est, neque socius socio tenetur, si nulla prorsus spes sit boni exitus; societas enim boni, non mali causâ contrahitur: Si autem spes aliqua, utut dubia sit, socius se excusare non potest, sed vi fœderis defensivi ad tuendum socium omnino adstrictus est; aliàs fœdus bellicum vix unquam obligaret; quia bellorum exitus semper incerti esse solent. Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 25. §. 4. & ibi Telmar.*

XXII.

Præterea omnia fœdera, quæ auxilium ad bellum spondent, hanc tacitam in se continent conditionem, si bellum fuerit justum; quia ad bellum injustum, tanquam rem illicitam, nulla dari potest obligatio, ac proinde licet inter duos fœdus hisce generalibus verbis initum fuisset, ut eosdem hostes, eosdemque amicos haberent, ad bella tamen illicita fœdus hoc se non extenderet.

XXIII.

Solet haud rarò fœderibus bellicæ societatis disertis verbis inferri, ut nulli fœderatorum cum hoste communi seorsim pacem inire liceat, sed ut omnes fœderati bellum conjunctis viribus, eousque continuare teneantur, donec æquæ, & tutæ pacis conditiones omnibus fuerint propositæ. Hanc conventionem, eò quòd majus bonum morale impediatur, non esse obligatoriam, putat Huber *de Jur. Civis. Lib. 3. Sect. 4. Cap. 3. num. 8.* At falsò; nam hæc conventio non obligat ad aliquid illicitum, cum bellum, suppositâ ejus justitiâ, eò usque continuare, donec omnibus fœderatis æquæ, & tutæ pacis conditiones fuerint oblatæ, illicitum non sit: Ergo valet. Deinde quamvis pax, per se loquendo, majus bonum morale sit, quàm bellum; secùs tamen est in proposito, quippe cum crimine perfidiz conjuncta. Denique licet promissio Deo facta non sit obligatoria, si majus bonum morale impediatur, aliud tamen dicendum de promissione homini factâ, quæ obligatoria est, tamen si majus bonum morale impediatur. Dn. P. Schmalzgrueb. *ad Tit. de Jurejur. §. 6. num. 14.* Adde Thomaf. *in Not. ad Huber. cit. lac.*

XXIV.

XXIV.

Quæri solet, si plures bellum gerant, utri potius opem ferre debeat, qui utrique fœderatus est? *¶* Interesse, utrum cum extraneis bellum gerant, vel inter se. Si cum extraneis, vel uterque foveat bellum injustum, vel uterque foveat bellum justum, vel unus foveat bellum justum, alter injustum. Si uterque foveat bellum injustum, neutri opem ferre potest; quia ad bella injusta nulla datur obligatio. Si uterque gerat bellum justum, porro refert, utrum ipsius promittentis præsentia requiratur, vel non. Illo casu, cum præsentia sit individua, ac proinde utrique præsens auxiliari haud possit, ratio postulat, ut præferatur is, cum quo fœdus est antiquius, nisi fœdus posterius cum deditioe, & translatione Imperii conjunctum sit. Hoc autem casu utrique in milite, aut pecuniâ auxilia mittenda sunt. Si denique unus bellum justum, alter injustum foveat; Illi, non etiam huic auxilium mittendum erit. Quòd si ipsi fœderati inter se bellum gerant, illi mittendum erit auxilium, qui causam justam foveat, nisi cum eo, qui causam foveat injustam, fœdus esset antiquius, simulque in eo expressim convenisset, ne adversus ipsum auxilium mittatur; tunc enim neutri mitti poterit. Ita Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 13.*

XXV.

Quæri etiam potest, si Rex, cum quo fœdus iustum est, postea à subditis Regno pulsus sit; utrum alter auxilia eidem in fœdere promissa mittere teneatur? Poto interesse, utrum fœdus disertis verbis ad defensionem Personæ Regis, ejusve familiæ conceptum sit, vel in utilitatem Regni. Illo casu certum est, quòd fœderatus Regi expulso ad recuperandam possessionem Regni vi fœderis auxilium mittere teneatur. Hoc autem casu admodum dubium esse videtur, utrum Rex expulsus vi fœderis auxilium ab altero postulare queat; tametsi enim jus Regni penes ipsum maneat, auxilium tamen adversus solos hostes externos eidem promissum esse censetur; de hoc autem casu plane non fuit cogitatum. Interim nec fœdus obstat, quò minus, si velit, legitimo Regi ad recuperandam possessionem Regni auxilium ferre possit; quia invalores Regno-

F f f

rum

rum sub fœdere cum legitimis Imperantibus inito nequiquam comprehenduntur; Tametsi enim ejusmodi fœdus cum Rege, & ejus successoribus factum esse ponatur, appellatione tamen Regis, & successoris non venit invalore, utpote cujus causa odiosa est, sed in demum hisce vocabulis intelligitur, qui jus Regni habet. Et hoc est, quod Nabidi dicebat T. Quintius apud Liv. *Lib. 34. Cap. 32. Amicitia, & societas nobis nulla tecum, sed cum Pelope Rege Lacedæmoniarum justo, ac legitimo facta est.* Grot. *cit. Lib. 2. Cap. 16. §. 17. & 18. Puffendorf. Lib. 8. Cap. 9. §. 9.*

XXVI.

Dubium quoque est, utrum fœdus, quo cautum fuit, ut utriusque socii ab utrisque tuti sint, ad eos duntaxat pertineat, qui jam tempore icti fœderis socii erant, vel etiam ad eos, qui postea primum in societatem assumpti fuere? Disceptatum olim hæc super re fuit inter Romanos, & Carthaginenses post oppugnatum ab Annibale Saguntum, velut patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 18. & 19.* Verius videtur, ejusmodi fœdus ad eos tantum pertinere; qui jam tempore icti fœderis socii erant; quamvis enim aliis sociorum appellatione etiam illi veniant, qui post fœdus ictum in societatem assumuntur, ratio tamen postulat, ut in proposito hanc vocem ad eos restringamus, qui jam tempore fœderis percussi socii erant, ne aliis fœdus ruptum esse intelligatur, quod odiosum est. Accedit, quod in dubio præsumendum non sit, naturalem facultatem, armis inferendi, qui injuriam fecisse creduntur, temerè abdicatam esse, quod sanè fieret, si & futuri socii hoc fœdere essent comprehensi. Igitur salvo fœdere, quod cum C. Luctatio Consule ictum fuerat, Pœni Saguntinis bellum inferre potuerunt. Ex adverso etiam Romani salvo fœdere ex jure naturali, quod abdicatum non erat, Saguntinorum defensionem suscipere potuerunt, cum Saguntini apud utrosque eo loco fuerint, quasi nihil de sociis convenisset. Negari tamen nequit, quin hoc modo plerumque ad rupturam fœderis perveniatur; quia plagæ, quas alieno nomine quis infligit, pari sensu afficiunt, quam quas infligit nomine proprio. Grot. *cit. Cap. 16. §. 13. & Puffendorf. *in* leg. Cap. 9. §. 10.*

XXVII.

XXVII.

Contraria fœderum sunt modi, quibus ea rursus dissolvuntur. Dissolvuntur autem vel respectu unius, vel respectu utriusque partis. Respectu unius solvitur fœdus, si pars altera id violaverit; nam hoc casu pars innocens, si velit, à fœdere discedere potest; cum singula fœderis capita conditionis vim habeant: Si autem nihilominus fœderi stare velit, etiam alter, qui fœdus perfidè rupit, eidem stare tenebitur, cum nemo contra obligationem faciendò se obligationi eximere possit. Planè si expressim convenerit, ut, licèt fortè in uno capite fœderi non fuerit satisfactum, illud tamen in reliquis capitibus firmum persistat, innocens à fœdere discedere haud posset, quamvis tali casu non teneatur præstare id, quod capiti ab alterà parte neglecto respondebat. Puffendorf. *ubi supra* §. 11. Respectu utriusque partis solvitur fœdus I. mutuà voluntate; nihil enim tam naturale est; quàm eo modo quid dissolvi, quo colligatum est. *L. 35. ff. de R. J.* II. Morte unius paciscentium, si fœdus sit personale, modò, ex utrâque parte tale sit; si verò ex unâ parte reale, ex alterâ personale sit, non nisi morte ejus solvitur, ex cujus parte personale est. III. Cessante negotio, cujus causâ fœdus contractum est. Sic si certi belli causâ fœdus sit initum, bello finito, & pace reductâ fœdus expirat; quia cessat finis ejus. IV. Extinguitur lapsu temporis, ad quod fœdus contractum est, nec tacitè renovatum esse censetur, nisi tales sint actus, qui nullam aliam interpretationem recipere possint: e. g. si quis elapso jam fœderis termino auxilium ab altero vi fœderis postulet, & is non ignarus finiti temporis illud præstet; alias enim pro benevolentiz magis, quàm renovati fœderis indiciis habentur, cum nova obligatio tanquam onus non facîle præsumatur. Puffendorf. *dict.* §. 11. Grot. *alleg. Cap. 15. §. 14.*

§. II.

De Sponsionibus.

S U M M A R I A.

- I. *Quando summa Potestas Sponsionibus suarum Ministrorum obligetur?*
- II. *Romani injustè sponsonem Caudinam improbârunt.*

F f f 2

III. *Spon-*

- III. *Sponsores tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod sponderunt, summa potestas ratum habeat.*
- IV. *Quid si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis sit facta?*
- V. *In quid teneantur sponsores, si ratihabitionem sponsionis non poterint obtinere?*

I.

Affines fœderibus sunt sponsiones, seu conventiones publicæ, à Ministris, Belliducibus, vel Legatis sine mandato summæ Potestatis de rebus ad eam pertinentibus initæ. Ubi certum quidem est, summam potestatem ejusmodi conventionibus Ministrorum directè neutiquam obligari, cum sine suo consensu nemo ex pacto alterius obligari possit; indirectè tamen occasione ejusmodi sponsionis fieri potest, ut summus Imperans obligetur, & quidem primò, si eandem postea ratihabuerit, quæ ratihabitione non tantum verbis, sed & facto fieri potest, modò hoc ita comparatum sit, ut ad aliam, quàm approbationis causam referri nequeat; solum autem etiam scientis silentium non videtur sufficere, cum ex silentio, nisi signum aliquod externum accesserit, vix de animi sensu constare possit, præsertim si sponsio verbis negativis concepta esset, uti erat pactio Romanorum cum Asdrubale, ne Pœni amnem Iberum transirent. Liv. Lib. 21. Cap. 18. & 19. Secundò indirectè summus Imperans ex sponsione sui Ministri obligatur, si ex eâ commodum senserit; iniquum enim foret, commodum ex sponsione sentire, & eandem de reliquo improbare. Confer. Grot. *suprà cit.* Cap. 15. §. 17. num. 2. & 3. & Lib. 3. Cap. 22. §. 3.

II.

Non possum igitur probare eorum opinionem, qui populum Romanum ex sponsione Caudinâ nullo modo obligatum fuisse arbitratur; nam ex sponsione Posthumii exercitum, qui inter duos saltus clausus à Samnitibus deleri poterat, recepit salvum: Ergo non potuit absque injuriâ eandem improbare, vel si volebat improbare, tenebatur exercitum in priores loci angustias restituere, velut Pontius Samnitium Imperator Romanis rectè objecit, cujus verba

verba referre non piget : *Samniti populo omnes, quos in potestate habuit, aut pro iis pax debetur. Si populum Romanum sponsionis ad furtulas Caudinas facta pœnites, restituat legiones intra saltum, quo septa fuerunt; nemo quemquam deceperis, omnia pro infecto sint: recipiant arma, qua per pactionem tradiderunt. Redeant in castra sua. Quidquid pridie habuerunt, quàm in colloquium est ventum, habeant. Tum bellum, & fortia consilia placeant: sum sponsio & pax repudietur. Eâ verò fortunâ in iis locis, qua ante pacis mentionem habuimus, geramus bellum: nec populus Romanus Consulum sponsionem, nec vos fidem populi Romani accusemus.* Liv. Lib. 9. Cap. 11. Thomaf. de sponsion. Romanor. Caudin. §. 88. in fin. & seqq.

III.

Sponsores autem tenentur omnem diligentiam moraliter possibilem adhibere, ut, quod sponderunt, summa Potestas ratum habeat, & præstet. Huic obligationi in sponsione Caudina satisfecere quidem Tribuni; quia diligentiam, quæ ab ipsis postulari poterat, adhibebant, ut Romanis pacem cum Samnitibus servandam persuaderent, apertè professi, non exfolvi Religione populum deditioe suâ, nisi omnia Samnitibus, qualia apud Caudinum fuissent, restituerentur: cœteri autem sponsores fidem suam non liberarunt; nam Quæstores, Legati, & Veturius Calvinus Posthumii Collega auctoritate ejus commoti solum dicebant, se in Senatûs esse potestate; Posthumius verò non tantum Romanis suasit, ut sponsionem non servarent, sed & adversus Tribunos prolixam habuit orationem. Vid. Liv. dict. Lib. 9. Cap. 8. 9. & 12. Confer Thomaf. cit. Dissert. à §. 65. usque ad 82.

IV.

Planè si sponsio sub expressâ conditione ratihabitionis facta esset, sponsor neque ad obtinendam ratihabitionem nisi ad hoc difertis verbis sese obligasset, neque ratihabitione non secutâ ad aliquid teneretur; cum deficiente conditione sponsio penitus evanescat.

9AD

F ff 3

V. Si

V.

Si verò sine conditione ratihabitionis purè sit facta, neque per ullam sponforum diligentiam ejus ratihabitione à summâ potestate obtineri possit, in quid sponfores tum teneantur, non satis expeditum est. Puto interesse, utrùm fortè potestatem publico nomine contrahendi præstulerint, atque ita alterum deceperint, vel non. Illo casu dubium non est, quin ex damno per dolum dato ad restitutionem teneantur. Hoc autem casu porro refert, utrùm in casum facti non secuti pœna adjecta fuerit, vel non. Si sponsioni stipulatio pœnalis subjecta sit, sponfor, improbatâ sponsione, ad pœnam saltem tenetur; quippe quæ facta non secuto, sola in obligatione est. Si verò nulla pœna adjecta fuerit, ulterius interest, utrùm sponfor rem in eum statum, in quo ante sponsionem erat, restituere possit, vel non. Illo casu rem in pristinum statum restituere tenetur. Hoc autem casu, quia impossibile nulla datur obligatio, morali necessitate itur ad id, quod sponfor facere potest. Sic in sponsione Caudina sponfores non poterant exercitum Romanum, quem suâ sponsione liberaverant, in saltus Caudinos rursus obsessum sistere. Quare in tali casu primùm obligata sunt sponforis bona ad id, quod interest, & si ea non sufficiant, corpus ad servitutem, nec eundem juvat, quod omnem operam dederit, ut id, quod sponfor dedit, fieret; cum natura hujus negotii multò strictiorem inducat obligationem; nam qui contrahendo aliquid ex suâ parte præstat, ut Samnites exercitum Romanum apud Furculas Caudinas clausum, & obsessum dimittendo, hic vicissim reipsâ sibi aliquid præstari vult. *Grôt. Lib. 2. Cap. 15. §. 3. num. 3. & §. 16.* Tenetur igitur hoc casu summa Potestas sponfores alteri dedere, velut à Romanis sponfores pacis Caudinæ Samnitibus dediti sunt, quamvis ab iis non fuerint accepti, ut constat ex *Liv. cit. Lib. 9. Cap. 10.*

CAP.

-012)0(210-

415

CAPUT IV.

De Jure Legatorum.

Quartum Jus libertatis naturalis est Jus Legatorum mittendo-
rum; cum enim negotia, quæ inter summas potestates tra-
ctanda sunt, per literas non satis bene expediri possint; præterea
summis Imperantibus plerumque incommodum, imò sapè minus
tutum sit, ut colloquii causâ vel unus ad alterum proficiscatur, vel
ambo in tertio loco conveniant, ideo aliud non superest, quàm
ut ea per Legatos expediantur. Willenberg. ad Grot. Lib. 2. Cap.
18. Quæst. 1. Wicquefort. de l' Ambassadeur Lib. 1. Sect. 1. vers. Les
Princes &c. Dividemus autem hoc caput itidem in duos §. §. quo-
rum primus de Legatis; alter de eorum immunitate, & inviolabi-
litate aget. Sit igitur

§. I.

De Legatis.

SUMMARI A.

- I. *Vocabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter acci-
pitur hodie.*
- II. *Vocatur etiam orator, item Nuntius Regius, Nuntius publicus.*
- III. *Describitur Legatus.*
- IV. *Dividitur primò in Legatum primi, & secundi ordinis.*
- V. *Secundo in Ordinarium, & Extraordinarium.*
- VI. *Per se loquendo ille demum Legatum mittere potest, qui summam
habet potestatem.*
- VII. *Unde subditi per se, & ex naturâ rei jus Legationis non habent.*
- VIII. *In bellis civilibus interdum ipsa necessitas utrique parti dat jus
mittendi Legatos.*
- IX. *Pyratae, Praedones, ac Latrones, nisi civitatem constituant, jus
Legationis non habent.*
- X. *Qui*

- X. *Qui extra Rempublicam vivunt, nec superiorem recognoscunt, ex jure Naturæ jus legationis habent, non autem ex jure Gentium.*
- XI. *In statu mixto quisque pro ea summi Imperii parte, quam habet, Legatum mittere potest.*
- XII. *Quamvis Rex a subditis Regno sit pulsus, jus tamen Legatos mittendi retinet.*
- XIII. *Utrum Rex bello publico captus, non autem Regno exutus Legatum mittere possit?*
- XIV. *Usurpator alieni Imperii, quem talem esse constat, jus Legationis non habet.*
- XV. *Qui Regnum feudi jure tenet, Legatum etiam ad Dominum directum mittere potest.*
- XVI. *Legatus non potest alium subdelegare.*
- XVII. *Utrum Proreges, & Praesides Provinciarum jus Legationis habeant?*
- XVIII. *Ad quos Jure Gentium Legatus mittatur?*
- XIX. *Legati ab eo, ad quem missi sunt, admitti debent, nisi justus subsit rejiciendi causa.*
- XX. *Qua esse potest vel ex personâ Mittentis, vel ex personâ Missi, vel ex eo, ob quod mittitur.*
- XXI. *Qua Legatis expedienda committuntur, varia sunt.*
- XXII. *Adducitur forma Legati tum intrinseca, tum extrinseca.*
- XXIII. *Legati obligant summam Potestatem, à qua missi sunt, nisi limites mandati publici excefferint.*
- XXIV. *Quibus modis officium Legati exparet?*

I.

VOcabulum Legati aliter olim accipiebatur à Romanis, aliter accipitur hodie. A Romanis non tantum Duces exercitus, aut certarum Regionum, sed & qui à subiectis Civitatibus ad S. P. Q. R. missi fuerant, nomine Legati insigniebantur, velut passim ex Livio, & Jure Romano apparet. Hodie autem hoc nomen illis tantum

tantum tribuitor, qui ab eo, qui summum Imperium habet, ad alium summum Imperantem mittuntur.

II.

Vocatur alio nomine Orator. *L. 7. ff. ad Leg. Jul. de vi publ. R. J. de anno 1566. §. 35. ibi: Und wolewohl unser Orator &c. Item de anno 1594. §. 2. Et apud Liv. Lib. 1. Cap. 24. & 32. Nuntius Regius, Nuntius publicus populi Romani. Nostro autem idiomate appellatur Gesandter, Abgesandter, Pottschaffter, ita tamen, ut per vocabula, Gesandte, Pottschaffter, plerumque soli Legati primi ordinis, per Verbum autem Abgesandte, Legati tantum secundi ordinis intelligantur. Vitriar. ad Grot. Lib. 2. Cap. 18. *Quaest. 2.**

III.

Describi potest Legatus, quod sit Minister publicus ab eo, qui summam potestatem habet, ad alium simili potestate praeditum ad commissa sibi negotia nomine committentis expedienda missus.

IV.

Dividitur I. ut paulo ante insinuavi, in Legatum primi, & secundi Ordinis. Primi Ordinis dicitur, qui cum Characterere representativo: Secundi Ordinis vero, qui sine Characterere representativo missus est. Utrum autem aliquis cum, vel sine Characterere representativo missus sit, ex tenore literarum credentialium colligi debet. Legatus primi ordinis Gallis l' Ambassadeur, secundi ordinis vero l' Envoyé vocatur.

Dividitur II. in Ordinarium, & Extraordinarium. Ordinarium dicitur, qui ad tempus non breve, nec in causa speciali, ac determinata, sed generaliter missus est, ut sunt Residentes, qui apud ceteros promiscue rem Domini sui gerunt. Extraordinarius vero, qui ad breve tempus, in causa speciali ac determinata missus est Willenberg ad Grot. *cit. loc. Quaest. 2. Rothenberg Philosoph. Civit. Part. 2. Cap. 9. §. 20. Coccej. Jur. Publ. prind. Cap. 23. §. 36.*

onc 1 111

G g g

VI. Cau

Causa efficiens Legati est mittens. Potest autem per se loquendo ille demum Legatum mittere, qui summam habet potestatem; cum enim jus mittendi Legatum directè ex naturali profluat libertate, per se consequitur, illud ex natura rei non alii competere posse, quam ei, qui superiorem non recognoscit. Unde rectè Wicquefort. *cit. Lib. 1. Sect. 2. in princ.* ait: *qu' il ne y a point de plus illustre marque de la souveraineté, que le droit d' envoyer, & de recevoir des Ambassadeurs.*

VII.

Qui igitur in conditione parendi positi sunt, per se, & ex natura rei jus legationis nequiquam habent. Possunt quidem subditi unum, vel plures ad Principem suum ablegare; At qui ita missi sunt, non Legati, sed Deputati vocantur, ac proinde nec jure Legatorum gaudent ex jure Gentium, sed jure civium proprio reguntur, cum jus Gentium diversas Gentes, non membra ejusdem Republicæ inter se respiciat. Hinc colonis Romanorum captivos repetentibus à Senatu denuntiatum fuit, ut, qui eam ob causam missi fuerant, properè ex urbe, ab ore, atque oculis populi Romani facerent; nec enim jure Legationis, utpote quod externo, non civi comparatum sit, eos tegendos fore. *Liv. Lib. 6. Cap. 17. ed. fia. & Cap. 18.*

VIII.

Planè in bellis civilibus ipsa necessitas interdum locum facit juri mittendi Legatos, ut si in statu populari populus ita divisus sit, ut dubium existat, utrâ ex parte stet jus Imperii, aut si in statu Regio, jure admodum controvertito, duo de successione Regni decerent; nam hisce casibus una gens ad tempus quasi pro duabus Gentibus habetur. *Grot. cit. Cap. 18. §. 2. num. 3.* Et quamvis Wicquefort. *cit. sect. 2. pag. 11.* hoc non ultra communicationem duarum partium inter se extendendum esse putet, nescio tamen, utrius non factis exempla extant in contrarium.

IX. Porro

IX.

Porro nec pyratæ, prædones, aut Latrones, nisi civitatem constituent, ex jure Gentium jus Legationis habent: Unde Tiberius, cum ad eum Tacfarinas Legatos misisset, indoluisse fertur, quod defertor, & prædo hostium more ageret. Tacit. *Lib. 3. Annal. Cap. 73.* Legimus tamen, nonnunquam etiam latrones misisse Legatos, receptosque eos esse, ut apud Curt. *Lib. 7. Cap. 6.* ubi XX. millia latronum, cum quibus Alexander congressus, & inter promptissimos dimicans, sagittâ ictus fuerat, postero die ad Regem Legatos misere, quos ille protinus admitti jussit. At hoc non nititur jure Gentium, quippe quod ad eos non pertinet, qui Gens non sunt, sed ideò admissi fuere; quia hoc vel sua sit utilitas, vel quædam extorsit necessitas. Si autem civitatem constituent, ut Algerienses, Tripolitani &c. quamvis in externos prædas agant, dubium non est, quin ex jure Gentium jus Legationis habeant; nam & olim apud multos populos jus naturæ ex parte quasi oblitteratum fuit, ut prædas agere, atque ex raptò vivere pro licito haberent; interim tamen etiam exteris jus reddebant, saltem secundum pacta cum quibusque inita, aut secundum mores. Vid. Grot. *Lib. 3. Cap. 3. §. 2. num. 1.*

X.

Legatum igitur per se loquendo ex Jure Gentium ille demum mittere potest, qui supremam in civitate potestatem habet; *in civitate*, inquam; tametsi enim Patresfamilias, qui extra omnem Republicam vivunt, cum superiorem non recognoscant, non minus jus mittendi Legatos, quam fœderum pangendorum habeant, velut Abrahamum, qui non nisi Paterfamilias erat, cum Elcol, & Aner fœdus pepigisse constat ex *Genes. 14. vers. 13.* Hoc tamen in jure duntaxat Naturæ, non etiam in Jure Gentium fundatum est, utpote quod, ut paulò antè dixi, ad Gentes tantum pertinet, familia autem, quia non est cœtus perfectus, Gentem non constituit.

XX.

Quod si summa civilis potestas in partes scissa sit, ita ut diversæ ejus portiones divim penes diversos resideant, quisque pro eorum summi

summi Imperii parte, quam habet, Legatum mittere poterit, quia eatenus superiorem non recognoscit. Sic si unus jus vectigalium, alter vero jus puniendi haberet, posset ille ratione vectigalium, hic vero pœnæ causâ Legatum mittere, ac postulare, ut delinquens profugus vel dedatur, vel puniatur.

XII.

Cœterum quamvis Rex à subditis Regno sit pulsus jus tamen Legatos mittendi is retinet, quia non eo ipso, quod possessionem Regni amiserit, etiam jus Regni amisit. Aliud dicendum videtur de eo, qui bello publico victus, & Regno exutus est; tamen si enim bellum fortè fuerit injustum, aut victor in hoc modum debiti excellent, ac per se consequens stando in Jure Naturæ victus, & Regno privatus unâ cum Jure Imperii etiam Jus Legationis retineat, non tamen id retinet spectato Jure Gèntium externo, quo tale bellum, & factum à populis pacatis pro justo habetur. Et hoc modo Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 2. num. 2.* intelligendum esse puto.

XIII.

Si autem Rex bello publico quidem captus, non autem Regno exutus sit, mihi dubium non est, quin is, postquam Gentibus cultioribus displicuit, ut capti servi fierent capientium, jus mittendi Legatos retineat; quia retinet summam potestatem, nec victoris subditus fit; interim tamen vix est, ut hoc jus permittatur exercere, sed ex consensu vel expresse, vel præsumpto captivi Regis Proceres saltem in Regnis non patrimonialibus non minus jus Legationis exercere, quam curam, & administrationem Regni in se suscipere solent. Sic, ut Guicciardin. *Lib. 16. Histor. refert*, Franciscus I. Madriti in captivitate detentus, Matri, & Regni Proceribus denuntiari jussit, ut, quasi mortuus esset, curam Regni haberent: Unde & tres Legati Madritum missi sunt, qui cum Carolo V. de liberatione Francisci I. tractarent. Wicquefort, *Sett. §. pag. 35.*

XIV.

Ufurpator igitur alieni Imperii, quem talem esse constat, Jus Legationis non habet, nec, si defacto mittat, Legati ab eo missi recipi,

epi, sed rejiei debent, nisi Respublica ob id grave pateretur damnum; tunc enim necessitati cedi posse videtur. Talis notorius usurpator erat infamis ille, Regis Parricida Olivier Cromwell, qui postquam Regium caput securi carnificis subjecerat, sub nomine Protectoris alienum invasit Imperium; & tamen, ó tempora! ó morés! non tantum Gallia Legatum ab eo missum cum tantis recepit honoribus, ut nequidem Legato summi Christianitatis Monarchiæ majores exhiberi potuissent, verum etiam Cardinalis Mazzarinus expulsum legitimum Regem nec ad conspectum, nec ad colloquium admisit. *Wicquefort. cit. Sect. 3. pag. 27.*

XV.

Habent autem Reges jus mittendi Legatos non tantum, si Regnum sit allodiale, sed etiam, si feudi jure teneatur, adeò ut & ad Dominum directum suos mittere possint Legatos; nam, ut alibi ostensum est, Imperium non desinit esse summum ob id, quòd ab altero in feudum recognoscatur. Aliud dicendum, si quis non tantum Vasallus, sed & subditus foret; tametsi enim is simul Regnum supremo obtineret jure, ac quò talis Legatos etiam ad dominum directum mittere posset, quò subditus tamen per se loquendo, & ex naturà rei, nec ad Dominum directum, nec ad alios posset ablegare. *Wicquefort. Sect. 2. pag. 24. & 25. Add. Grot. cit. Chap. 1. §. 2. num. 2.*

XVI.

Illud satis expeditum est, quòd Legatus non possit alium subdelegare, tum quia non habet supremam in civitate potestatem, sed ex numero subditorum est; tum quia electa est personæ industria, quæ non continuo in substitutum cadit. Si tamen Legatus ab eo, à quo missus est, expressam accepisset facultatem alium subdelegandi, is haud dubiè alium loco sui substituere posset, qui tamen substitutus suam potestatem, & authoritatem non haberet à Legato, sed ab eo, qui Legatum misit. Exemplum habemus in Legato Regis Hispaniæ Comite de *Pagnaraude*, qui vi specialis potentis sibi à Rege suo concessa propter absentiam alios loco sui substituit Legatos. *Wicquefort. Sape. tit. Sect. 3. vers. certe Ambassa. de. Cit. pag. 25.*

XVII.

Sed nec Proreges, & Governatores Provinciârum, nisi hoc ipsis ab eo, qui summam potestatem habet, fuerit concessum, Jus Legatos mittendi habent: legimus quidem, & ab his sæpè Legatos missos esse; at illi Ministri publici quidem erant, Legati autem propriè loquendo non erant, licèt hoc nomen ipsis fortè fuerit tributum, & idem honor exhibitus, qui aliàs Legato deberetur. Sic Legatus Regis Galliæ ad Helvetos *Casati*, qui non nisi à Governatore Mediolanensi litteras credentiales habebat, pro Legato noluit agnoscere, tantùmque effecit, ut *Casati* in generali Cantonum conventu nequidem ad audientiam fuerit admissus. Wicquefort. *Alleg. Sect. 3. vers. Les Vice Rois &c. & vers. sur quoy &c. pag. 32. & seqq.*

XVIII.

Mittitur autem Jure Gentium Legatus per se loquendo non nisi ad eum, qui summam in civitate potestatem habet, ac proinde usurpator, quem talem esse constat agrè ferre haud potest, si nulli ad eum mittantur Legati; Interim tamen asserit Wicquefort. *dict. Sect. 3. pag. 27.* Cromwellum sub nomine Protectoris vix summum invalisse Imperium, & continuo omnes Reges terræ coram hoc idolo se prostravisse. Aliud dicendum de eo, quem non constat, usurpatorem esse; nam in re controversâ populi pacati sequuntur possessionem; cum ad eos non pertineat judicare, quisnam justiorem habeat causam. Sed nec ad subditos vel suos, vel alienos per se loquendo Jure Gentium mittitur Legatus. Misere quidem Romani ad suos Belliduces. At jam ab initio monuimus, apud Romanos hoc vocabulum latius, quàm hodiè fit, acceptum fuisse. Miserunt etiam ad Annibalem Saguntum obsidentem, ut patet ex Liv. *Lib. 21. Cap. 9. propè fin.* At hoc propter instans periculum obsessæ civitatis factum.

XIX.

Ut Legati ab eo, ad quem missi sunt, admittantur, Jure Gentium cautum est; unde, cum Annibal Legatos Romanorum non admisisset, Hanno Senator Carthaginensis in eum hæc invenitur verbis:

verbis: *Legatos ab sociis, & pro sociis venientes huius Imperator vester in castra non admisit. Jus Gentium sustulit. Liv. xii. Lib. 21. Cap. 10.* quod tamen ita intelligendum est, nisi justa subit rejiciendi causa; sæpe enim legimus, Legatos non fuisse admissos. Qui igitur ex justâ causâ rejicit Legatum, non violat Jus Gentium; quia non omnes admitti præcipit, sed tantum vetat, sine justâ causâ rejici.

XX.

Potest autem justâ rejiciendi causa esse vel ex persona ejus, qui mittit, vel ejus, qui mittitur, vel denique ex eo, ob quod mittitur. Ex persona mittentis rejici Legatus potest, si is, qui mittit, callidâ Legationis simulatione sæpe antehac deceperit, & eodem modo fraus metuenda sit. Ex persona ejus, qui mittitur, admissio negari potest, si is ob perfidiam, illatam contumeliam, grave crimen in ejus, ad quem mittitur, territorio commissum, aliâmvè justam ob causam injurus sit. Ex eo denique, ob quod mittitur, Legatus rejici potest, si causa mittendi suspecta sit, aut tempori non conveniat, ut si non ad agendum negotium, quod proficetur, sed ad populum concitandum, speculandum, explorandumvè, vel ad tempus protrahendum, eâque morâ rebus Domini sui consulendum, & alteri, ad quem mittitur, nocendum, ablegatum fuisse, prudenter credi possit. Grot. *Sapius civ. Cap. 18. §. 3. & ibi.* Willenberg, *Quest. 22.* ac Vitriar. *Quest. 22.* Adde Wicquefort, *Sect. 13.* ubi plura adducit exempla.

XXI.

Objectum Legatorum sunt ea, quæ ipsis expedienda committuntur; possunt autem varia committi. v. g. ut nomine mittentis, Filiam ejus, ad quem mittuntur, in matrimonium petant, vel cum eo fœdus ineant, aut contra hostes suos ejus auxilium implorent, ut matrimonio, coronationi, sepulcræ assistant, ut propter susceptam Regimen, aut recuperatam valetudinem gratulentur. Ita Rex Babylonis Merodach per Legatos de valetudine gratulatus esse legitur Regi Ezechia, *Isa. 37.* ut transitum petant. Ita Israël ad postulandum transitum innoxium nuntios misit ad Seon Regem Ammon-

Ammonitarum. *2. Reg. 10.* ut propter mortem condoleant. Ita David Legatos misit ad Regem Ammonitarum super morte Patris consolandum. *2. Reg. 10.* & si quæ alia sunt.

XXII.

Forma Legatorum duplex est, intrinseca, & extrinseca. Intrinseca consistit in differentiâ specificâ, quâ Legatus distinguitur à reliquis Ministris publicis, quæ in eo sita est, quòd omnis ille sit, & dicatur Minister publicus, qui ad negotia publica nomine summi Imperantis pertractanda adhibetur. Legatus autem ille denuum est, qui ad ejusmodi negotia expedienda nomine summi Imperantis ad aliùm summam Imperantem missus est, ac proinde vocabula Ministri publici latius patent, quàm vox Legati; nam qui in aula Principis sui ex ejus mandato negotia publica etiam cum exteris pertractat, Minister publicus est, Legatus autem non est. Forma autem extrinseca consistit in eo, quòd Legatus vel cum, vel sine caractere representativo, vel ad tempus ad certum, ac determinatum negotium vel in perpetuum ad rem promiscuè Domini fut agendam mittatur.

XXIII.

Effectus Legatorum stat in eo, quòd summam potestatem, à qua missi sunt, obligent, modo limites mandati publici non exceperint, etiamsi forte quid fecerint contra mandatum arcanum; nam, ut alibi dictum est, vi mandati publici legatus se obstringit ei, ad quem legatum mittit, ad ratihabenda ea, quæ vi mandati generalis Legatus acturus est, vi mandati autem arcani Legatum obstringit sibi, ut non agat, nisi ex præscripto sibi soli cognito, vel si secus ageret, ut teneatur ad id, quòd interest. *Grot. Lib. 2. Cap. 11. §. 12.* *Puffendorf. Lib. 3. Cap. 9. §. 2.*

XXIV.

Contraria sunt modi, quibus officium Legati exspirat. Exspirat autem I. morte mittentis. II. Morte ejus, ad quem missus est Legatus. *Il est certain, inquit Wicquefort. Lib. 1. Sect. 901. que les memes causes, qui font cesser le pouvoir dans les particuliers,*
fons

sans aussi expirer la commission d'un Ministre dans les affaires publiques. Le pouvoir de l'Ambassadeur cesse, lorsque le Prince, qui l'employé, n'est plus en état d'agir, ou que celui, auprès duquel il est employé, n'est plus en état, de faire négocier avec luy, c'est à dire, par la mort de l'un, ou de l'autre. III. Morte ipsius Legati. IV. Revocatione mittentis. V. Finito negotio, cujus causâ missus est Legatus. VI. Lapsu temporis, quod in Legatis ordinariis ubique ferè triennium est, modò mittentis consensus adsit; nam sine ejus permissione Legatus ex loco legationis discedere haud potest. Quòd si Legatus ab eo, ad quem missus est, ex finibus suis jussus sit discedere, negotiatio quidem cessat, at non propterea is desinit esse Legatus; quia characterem Legati præter mittentem, qui eundem imposuit, adimere nemo potest. Vid. Wicquefort. Lib. 1. Cap. 34.

§. II.

De Immunitate, & Inviolabilitate Legatorum.

S U M M A R I A.

- I. Inviolabilitas Legatorum non descendit ex ipso jure Natura.
- II. Sed ex Jure Gentium universali.
- III. Hæc inviolabilitas fruuntur primò persona Legatorum.
- IV. Secundo comites Legatorum.
- V. Quid ergo obtineat, si unus ex comitibus Legati delinquat?
- VI. Utrùm Legati in suos Comites jurisdictionem habeant?
- VII. Tertio hæc immunitate fruuntur bona mobilia, quæ Legatus in loco Legationis habet.
- VIII. Bona autem immobilia, quæ Legatus forè in territorio ejus ad quem missus est, habet, nullâ ex Jure Gentium fruuntur immunitate.
- IX. Quarto hæc immunitate gaudent etiam aedes Legatorum.
- X. Sed eorum tantùm, quatenus eos inhabitant.
- XI. Non tamen præsertim habent jus asyli.

H h h

XII. Utrùm

- XII. *Utrum ergo ad Legatorum vi irritari, & delinquentes, qui ed
confugerunt, extrahi possint?*
- XIII. *Jus Gentium Legatos securos velat etiam a vi, qua aliis jussa
foret.*
- XIV. *Quomodo immanitas Legatorum differat ab ea, qua gaudens
Tympanotriba, & Buccinatores?*
- XV. *Qui Legatum etiam ab hoste missum, & admissum ledit, Jus
Gentium violat.*
- XVI. *Utrum Jus Gentium de non violandis Legatis etiam illos obliget,
per quorum fines transeunt?*
- XVII. *Quando immunitas Legatorum cessat?*
- XVIII. *Utrum etiam cesset ipsi Legatis in loco Negotiorum delictum com-
mittat?*

H.

Legatorum sanctio, & inviolabilitas esse, ex monumentis omnium
seculorum constat. Ex quoniam autem jure hæc Legatorum
sanctimonia descendat, non equè expeditum est. Puffendorf. *Lib.*
2. Cap. 3. §. 23. eam ex ipso jure Naturæ arcessendam esse existimat,
eò quod Legati personæ sint necessariæ ad pacem conciliandam,
servandam, aut arctius per fœdera, & pacta adstringendam, quæ
ipsum jus natura modis omnibus honestis amplecti jubet. Ergo,
inquit, idem jus cavisse quoque censetur securitati personarum, si-
ne quibus finis ab eodem præceptus obtineri nequit. At malè;
nam primò Legati non pacis tantum pangendæ, conservandæ, aut
arctius adstringendæ, sed aliorum etiam negotiorum peragendorum
gratia ablegari solent: Ergo non omnium Legatorum inviolabili-
tas ex Jure Naturæ deduci potest. Deinde Legati non sunt medi-
um simpliciter, & absolute necessarium ad conciliandam, multo
minus ad conservandam, aut arctius adstringendam pacem; cum
hæc & sine interventu Legatorum absolute coalescere possent, si me-
diante Regè, vel populo bello non impedito ab utraque parte bel-
lantium res literis ageretur, timetis sine dubio per Legatos negoti-
um pacis longè commodius tractetur. Multo magis pax, & am-
icitia sine Legatis conservari, aut per pacta, & fœdera arctius ad-
stringi potest.

II. Nos

II.

Nos igitur inviolabilitatem Legatorum Juri Gentium universali in acceptis referendam esse arbitramur, quod manifestò probant testimonia peritorum. Si quis Legatum hostium pulsasset, inquit Pomponius in *L. ult. ff. de Legation. contra Jus Gentium id commissum esse existimatur; quia sancti habentur Legati*. Apud Liv. *Lib. 1. Cap. 14.* Laurentes propter Legatos suos à propinquis Regis Tatii pulsatos, *Jure Gentium* egisse dicuntur. De Legatis Tarquinii, qui Romæ prodicionem concitaverant, idem *Lib. 2. Cap. 4.* ait: *quamquam visum fuit commississe, ut hostium loco essent, jus tamen Gentium valuit*. *Lib. 4. Cap. 32.* Manceus in concione hostibus scelus imputat Legatorum contra *Jus Gentium* interfectorum. *Lib. 5. Cap. 4. ad fin.* ceteris Legatorum impium facinus esse dicitur *contra Jus Gentium* admissum. *Lib. 8. Cap. 5.* Legatum *Jure Gentium* tutum esse, & quæ similia passim apud scriptores occurrunt, ex quibus apparet, inviolabilitatem, & sanctimoniam Legatorum non hinc *Juri Gentium* adscribi.

III.

Subjectum immunitatis, & inviolabilitatis sunt primò personæ Legatorum, sive sint primi, sive secundi ordinis, sive ordinarii, sive extraordinarii, adeo, ut nequidem jure Talionis ab eo, ad quem missi sunt, offendi possint, tamen mittens Legatos ejusdem contra *Jus Gentium* antea violasset; nam primò *Jus Gentium* non tantum mittentis cavet dignitati, sed & ejus, qui mittitur, securitati. Deinde, qui Legatum admittit, hoc ipso, quòd admittit, eidem securitatem polliceri censetur: Ergo licet mittenti nulla fiat injuria, cum is prior jura *Legationis* violaverit, fit tamen injuria Legato. Denique æquitas non patitur, ut innocens propter delictum alterius puniatur. Sic licet à Carthaginensibus in Legatis Romanorum *Jus Gentium* violatum esset, Scipio tamen, *se nihil nec institutis populi Romani, nec suis moribus indignum in Legatis Carthaginensium facturum esse dixit, & Legatis dimissis bellum paravit*. Liv. *Lib. 30. Cap. 25.* Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 7.* Qui autem propter Legatos suos male habitos mittentis Legato, audientiam tag-

tum denegat, vel aulam interdicat, nihil facit contra Jus Gentium, cum talia personam Legati non laedant, sed solum tangant mittentem.

IV.

Secundo huc pertinent Comites Legatorum; nam & hi Jure Gentium sancti, & inviolabiles sunt, quoniam sine illis legatio ex dignitate mittentis obiri haud potest, & ideo in *L. 7. vers. item ff. ad Leg. Jul. de vi publ.* hac Lege teneri dicitur non modo, qui legatos, sed & qui comites eorum injuriâ affecterit. Quamvis igitur aliquis ex comitibus legati gravius aliquod delictum commiserit, ab eo tamen, ad quem missus est legatus, nisi ab hoc eidem fuerit deditus, puniri haud potest. Unde haud dubie infamis ille Regis Parricida Cromwellus Jus Gentium violavit, dum Fratrem Legati Portugensis propter commissum homicidium Securi carnificis percussit. *Wicquefort. Lib. 2. Sect. 28. vers. c. est parquoy &c. pag. 419. & seqq.*

V.

Quodsi legatus delinquentem dedere nolit, refert, utrum ipse eundem punire & possit, & velit, vel non possit, aut possit quidem, sed non velit. Illo casu ad reum dedendum obstrictus haud est. Hoc autem casu querela ad mittentem deferenda erit, cum postulato, ut eum vel puniat, vel dedat; neutrum si faciat, alieni delicti se participem reddit. *Vid. Grot. Lib. 2. Cap. 21. §. 4.*
Unde

VI.

Queri potest, utrum legati in suis comites jurisdictionem habeant, ita ut eos, si delinquant, punire possint? Puto delicta leviora, quae poenam duntaxat leviozem merentur, separanda esse a gravioribus, quae poenam merentur capitalem. Leviora comitum delicta legati haud dubie coercere possunt; quia hoc ad finem legationis obtinendum omnino necessarium est, concessis autem sine
etiam

etiam ea concessa esse intelliguntur, sine quibus finis obtineri non potest. Pœnam autem capitalem propter graviora delicta legatus de suis comitibus sumere nequit, nisi à mittente hoc ipsi expressè fuerit concessum; quia tanta potestas non videtur ad munus legationis ritè obeundum esse necessaria, cum reos vel domum remittere, vel dedere possit: imò licèt legato jus vitæ, & necis in suos domesticos sit concessum, sententiam tamen capitalem non aliter executioni mandare potest, quàm si is, apud quem agit, hoc permittat. Confer. Ziegler. *de Jurib. Majest. Lib. 1. Cap. 32. §. ult.*

VII.

Tertiò huc pertinent bona mobilia, quæ legatus in loco legationis habet, utpote quæ propter contractum æs alienum nec in solutum, nec pignoris causâ capi possunt: Et quidem abs judiciibus ordinariis id fieri non posse, satis certum esse arbitror, cum legatus unâ cum rebus suis, quas secum habet, ab eorum jurisdictione omnino exemptus sit. Nec refragatur Jus Romanum, quod legatum subjicit judicio loci, ubi tempore legationis contraxit; quia non ad legatos Regum, ac liberarum Gentium, sed ad legatos tantum provinciales, & Municipales pertinet. Major difficultas esse videtur, utrùm non saltem manu Regiâ capi possint? Sed & hoc negandum esse existimo, cum omnis coactio à legato abesse debeat, tam quæ res ei necessarias, quàm quæ personam tangit, ut plena ei constet securitas. Certè legati Jure Gentium hæc in parte perinde habentur, ac si non existerent in territorio ejus in cujus aula morantur: Ergo idem dicendum erit de rebus eorum mobilibus, quas secum habent, tanquam personæ accessionibus. Deinde ideo Gentibus placuit, ut vasa, alixque res mobiles legatorum sanctæ essent; quia legatus munus legationis suæ absque ejusmodi rebus ex dignitate mittentis, cujus personam refert, obire haud potest: Ergo creduntur voluisse, ut ob æs alienum nequidem manu regiâ capi possint. Si igitur legatus in loco legationis suæ debita contraxerit, ipse amicè imprimis compellendus erit, & si solvere detrectet, is, qui misit, ac si hic justitiam denegat,

H h h 3

ad

ad postremum repressalia adhiberi possunt. Neque metuendum est, quod hac ratione nemo voliturus sit cum legatis contrahere; nam nec Reges vi Imperii ad solvendum cogi possunt, & tamen inveniuntur, qui cum Regibus contrahunt. Grot. *Lib. 2. Cap. 18. §. 9. & 10.*

VIII.

Bona autem immobilia, quæ legatus fortè in territorio ejus, ad quem missus est, sita habet, nullâ ex Jure Gentium fruuntur immunitate; quia ratio, ob quam consensu Gentium rebus mobilibus, quas Legatus in loco legationis habet, tributa est immunitas, in rebus immobilibus cessat, utpote quæ ne minimam quidem cum legationis munere connexionem habent; tametsi enim immunita, & sancta non sint, sed jurisdictioni, & legibus loci subiecta, legatus tamen ex dignitate mittentis legationis munere fungi potest. Cum igitur nulla prorsus fuerit necessitas, ut à Gentibus bonis etiam legatorum immobilibus indulgeretur immunitas, ideo nec indulta est; quia Juris Gentium non sunt, nisi ea, quæ quædam extorsit necessitas.

IX.

Quartò huc etiam pertinent ædes legatorum, utpote quibus tanta debetur veneratio, quanta deberetur, si ipsi summi Imperantes, à quibus missi sunt legati, easdem inhabitarent. Ratio est; quia legatus refert personam mittentis, & ideo non tantum mittentium insignia portis ædium præfigere, sed ad designandam eorum præsentiam ubique propemodum une chaise d' état habere solent. In protectione igitur Juris Gentium etiam ædes sunt legatorum, velut constat ex edicto Statuum Hollandiæ, & Frisiæ occidentalis, cujus verba, cum præsentem immunitatis materiam optimè declarent, referre non piget, quæ ita sonant: *Que personne, de quelque Nation, estat, qualité, ou condition, qu' elle puisse estre, n' offense, endommage, injurie de parole, de fait, ou de mine, les Ambassadeurs, Residents, Agents, ou autres Ministres des Roys Princes, Re-*
publi-

publiques, ou autres, ayant la qualité de Ministres publics, on leur fasse injure, ou insulte, directement, ou indirectement, en quelque façon, ou manière, que ce puisse estre, en leurs personnes, Gentilshommes de leur suite, valets, Maisons, Carosses, & autres choses, qui leur puissent appartenir, ou dépendre d'eux, à peine d'encourir nôtre dernière indignation, & d'estre punis corporellement, comme violateurs du Droit de Gens, & perturbateurs du repos public &c. Wicquetfort. *Lib. 1. Sect. 27. pag. 384.*

X.

Non potest autem hæc ædium immunitas ulterius extendi, quam quatenus legatus inhabitat, ac proinde si is partem dumtaxat domus, aliam autem partem subditus illius, ad quem legatus missus est, inhabitaret, Jus Gentium non violari credo, tamen subditus, ex eâ domus parte, quam ipse inhabitat, auctoritate Judicis per apparitores citaretur; nam ædes legatorum non nisi propter eorum personas immunitate fruuntur: Ergo eatenus tantum gaudent, quatenus inhabitant. Accedit, quod hoc casu una domus quasi pro duabus habeatur. Exemplum affert Wicquetfort. *Sect. 28. §. 416.*

XI.

Ceterum quamvis ædes legatorum inviolabiles sint, non tamen propterea ex jure Gentium jus asyli habent nam primò, si omnia ejus juris capita percurramus, deprehendemus, quod ea quedam extorserit necessitas, non quidem intrinseca, & naturalis, sed extrinseca, & quasi civilis. Nulla autem necessitas exigit, ut ædes legatorum jus asyli habeant; quia munus legationis nihilominus ex dignitate mittentium obire possunt: Ergo &c. Deinde cujusvis Reipublicæ interest, ut, qui eandem criminibus suis turbant, condignâ afficiantur pœnâ, ut alii exemplo hoc absterreantur, & ita pax, tranquillitas, ac securitas publica conservetur. Si autem domus legatorum quibusvis sceleratis eò confugientibus asylum præberent, multa, & gravia crimina cum maximo Reipublicæ præjudicio

judicio manerent impunita. Quare cum ad conservandam, & promovendam convenientem societatem, & communicationem Gentium inter se neutiquam necessarium sit, ut ædes legatorum jus asyli habeant, credibile non est, quod Gentes cum tanto salutis, securitatis, ac tranquillitatis publicæ incommodo in illud consenserint. Grot. *supè cit. Cap. 18. §. 8. num. 2. & ibi Vitriar. Quæst. 18. Wicquefort. cit. Sect. 28.*

XII.

Non tamen ex hoc continuo inferri potest ædes legatorum intrari, & delinquentes, qui eò confugerunt, vi extrahi posse; sed interesse arbitror, utrum legatus paratus sit, reum exhibere; vel non. Illo casu domus ejus intrari, & delinquens citra violationem Juris Gentium ex eâ extrahi non potest. Hoc autem casu ex mandato summi Imperantis etiam vi adhibitâ, si opus sit, inde arripi potest, modò nec legato, nec ejus domesticis, nisi aliud forte exigat defensionis necessitas, ulla inferatur violentia; habent enim summi Imperantes jus puniendi omnes in suo territorio delinquentes, nisi illi speciali jure sint exempti. At, qui post commissum crimen ad ædes legatorum confugiunt, nec ratione personæ suæ, ut suppono, nec ratione loci sunt exempti, cum ædes legatorum Jure Gentium asyli jure haud gaudeant: Ergo habent jus illos puniendi, ac per consequens in usu, & exercitio hujus sui juris à legatis impediri haud possunt; vel si impediuntur, uti fit, si reos exhibere nolint, illud vi etiam adhibitâ, si necesse sit, defendere queunt. Sic cum Francisci I. ad Venetos legato quidam ab eo corrupti omnia prodidissent arcana, & re detectâ ad ædes ejusdem confugissent, Senatus quosdam misit, qui legatum rogarent, ut proditores hõc extraderet: cum autem, qui missi fuerant, non tantum à Domesticis legati aditum prohiberentur, verum etiam vis illis inferretur, Senatus duo tormenta minora navi advehi curavit. Wicquefort. *dict. Sect. 28. in princ.*

XIII.

Objectum immunitatis est extra jurisdictionem, & vim; nam imprimis Jus Gentium Legatos, & eorum comites unâ cum bonis mobilibus, quæ secum habent, simpliciter, & absolute eximit à jurisdictione ejus, ad quem missi sunt; deinde adversus omnem vim non tantum injustam, sed & quæ aliàs ex se justa foret, eos securos, & tutos reddit. Ratio est; quia Legati referunt personam mittentis, qui, licet in alieno territorio existat, ejus tamen loci jurisdictioni haud subicitur; cum non desinat propterea esse summus Imperans; si autem talis manet, non potest alterius jurisdictioni subjectus esse; quia implicat esse subditum, & tamen retinere summum Imperium, ac proinde nec ejus Legatus jurisdictioni loci subicitur, cui porro consequens est; eundem non tantum contra vim injustam, sed & quæ aliàs ex se justa foret, securum, & tutum esse; aliàs sanè Legati munere legationis ad utilitatem mittentis sæpè fungi haud possent; cum facile foret, actionibus eorum speciem delicti affingere, & ita vim, quæ ipsis inferitur, hoc prætextu excusare. Adde Grot. *supra cit. Cap. 18. §. 4. num. 4. & Cals. de Jur. & Jud. Legat. Sect. post. num. 5. & pluribus seqq.*

XIV.

Forma immunitatis, quæ competit Legatis, consistit in differentia specificâ, quâ distinguitur ab eâ, quæ gaudent Tympanotribis, & Buccinatoribus, qui & ipsi Jure Gentium facti, & inviolabiles sunt, si ab hoste mittantur ad hostem, sicut pluribus exemplis firmat. Wicquefort. *Lib. 1. Sect. 3. vers. Les Gendarmes &c. pag. 36. & seqq.* Quæ differentia sita est in hoc, quod immunitas Legatorum fundetur in eo, quod referant personam mittentis, cujus Majestatem sibi quodammodo communicatam habent, id, quod de Buccinatoribus, & Tympanotribis dici nequit. Deinde immunitas Legatorum multo amplior est, quam ejusmodi

hominum, qui non officio Procuratorum funguntur, sed nudi Nuntii sunt.

XV.

Effectus hujus immunitatis consistit in obligatione non laedendi Legatos, adeo, ut qui eos laeserit, Jus Gentium violasse dicatur. Et hoc procedit non tantum, si Legatus ab amico, veniens etiam si ab hoste sit missus, & admittus: qui enim Legatum ab hoste missum admittit, hoc ipso eidem securitatem promittere censetur. Unde Cicero Verris. 3. Juris Legatorum tam sanctum, & venerabile nomen esse dixit, ut non modo inter sociorum iura, sed & hostium, religiose servetur. Quod propriis locum habet, si Legatus ab hoste sit missus ad proponendas pacis conditiones: semper enim bellantes ad pacem propensi esse debent, qua sine interventu Legatorum commode iniri haud potest. *Grat. ubi supra § 10.*

XVI.

Utrum autem Jus Gentium de non violandis Legatis etiam obliget illos, per quorum fines transeunt? non satis expeditum est. Puto interesse, utrum petierint, & impetraverint veniam transeundi, vel non. Illo casu eos non minus, quam ad quos missi sunt Legati, de iis non laedendis obligatos esse arbitror; quia eadem videtur esse ratio; ideo enim is, qui Legatum ad se missum admittit, eidem plenam securitatem praestare tenetur: quia in Legato agnoscit personam, & Majestatem mittentis, & admittendo eadem securitatem polliceri censetur: atqui etiam is, qui legatos quorum transitum esse solet, transitum per fines suos concedit, in eo personam, & Majestatem mittentis agnoscit, & concedendo veniam transeundi eidem securitatem promittere censetur. Ergo &c. Hoc autem casu potest esse, utrum is, per cuius fines non accepti iura transit Legatus, iustam habeat causam derogandi hostium, missi per eum. Si iustam causam habeat, vel non, hoc ad

ad hostem fuerit missus, vel saltem aliis potenter praesentibus
 legationem in damnum, & injuriam ejusdem rendere; Legatus
 praesidium Juris Gentium non habet. Sic Q. Fulvius Flaccus
 classis Romanae Praefectus Legatos Regis Philippi ad Annibalem, &
 ab hoc ad illum missos captivos retinuit. *liv. Lib. 23. Cap. 20.*
Grot. §. 5. num. 1. Si vero nullam justam causam habent detene-
 gandi transitum, veluti si Legatus ab amico ab amico ejus, per
 cujus fines transit, sit missus, res admodum dubia est. Plerique
 quidem cum Grotio *dict. §. num. 2.* putant, hoc casu si male tra-
 ctetur Legatus, solam amicisiam, & dignitatem mittentis, non
 ejus, ad quem missus est, violari. At cum Jus Gentium promul-
 gat, ut Gentes inter se per Legatos communicare possint, id au-
 tem saepe non aliter fieri queat, quam si illi per aliorum fines tran-
 seant, censentur Gentes etiam voluisse, ut, nisi justa subest prohi-
 bendi causa, transire possint, & publica securitate non minus pro-
 deant, quam apud eum, ad quem missi sunt: alia enim libertas
 illa invicem communicandi facile impediri possit, nec prohibere si
 Legatus ab eo, qui utriusque partis amicus est, ab utroque sine
 male tractetur, non tantum amicisiam, & dignitatem mittentis, tunc est
 forte veniam transitus petere neglexerit, sed & Jus Gentium vul-
 satum esse videtur: nam ut recte inquit Wiquet *lib. 2. tit. 29. pag. 434. in fin. princ.* Il faut distinguer entre de ceux de l'indiv
 & la *soy publique*, parce que ce sont deux choses fort diffé-
 rentes. Qui Legatum, cui transitum concedit, violat, non tantum
 Jus Gentium, sed & fidem publicam violat: qui vero Legatum,
 quem talem esse scit, ab amico ab amico mittit, non
 non impetrata venia per suum territorium transitum legit, sed
 dem publicam quidem non violat. Jus tamen Gentium violare va-
 detur.

XVII.

Contraria sunt modi, quibus immunitas Legatorum cessat.
 Cessat autem si Legatus contra expressam interdictionem, & per quem

quem missus est, venerit; saepe enim denunciari solet, ne mittatur Legati, alioqui eos pro hostibus fore, ut Aetolis & Romanis denunciatum est. Liv. Lib. 37. Cap. 49. & Romanis à Samnitibus, si quod adiissent in Samnio concilium, eos haud inviolatos abiturus esse. Idem Lib. 10. Cap. 12. Modò ex justa causa fuerit negata admissio; alias enim Legatum securitate publicà gaudere arbitror, tametsi is contra interdictum venerit, cum ei, ad quem legatio tendit, liberum non sit, utrum is Legatum admittere velit, vel non, sed si causa rejiciendi non sit, eum admittere teneatur Schönborner. Lib. 3. Polit. Cap. 27. vers. *Quid de iis, quibus interdictum est.*

XVIII.

Cessat II. Si Legatus in loco Legationis delictum committat; ubi tamen interest, utrum illud leve tantum sit, vel atrox. Si leve, dissimulandum est; nam etsi ab eo, qui Legatum misit, tale delictum in alieno territorio fuisset admissum, illud ex Legibus amicitiae dissimularetur. Si atrox; porro refert, utrum directè tendat adversus Statum publicum, aut vitam, & dignitatem summi Imperantis, vel non. Hoc casu Legatus ad eum, qui misit, remittendus est, cum postulato, ut eum vel puniat, vel cedat; quamvis enim nonnulli existiment, Legatum propter ejusmodi delictum ab eo, ad quem missus est, puniri posse, huic tamen sententiae accedere haud possum; nam, ut saepe dictum, Legatus apud eum, ad quem missus est, personam mittentis refert, ac per consequens tam parum in loco legationis puniri potest, quam parum ipse mittens puniri posset, si in alterius territorio ejusmodi delictum admisisset, qui sane jurisdictioni, & animadversioni alterius non subjicitur, cum delinquendo Majestatem non amittat. Unde hoc casu Legatum nequidem apprehendi, & in vincula duci posse arbitror; quia perinde habetur, ac si in territorio non existeret. Illo autem casu tametsi Legatus ob allegatam rationem non magis puniri queat, quam posteriori, multi tamen censent, eum ut hostem tractari, & interfici posse, modò crimen sit manifestum; hostis enim est, qui adversus Statum publicum,

cum, aut vitam, & dignitatem summi Imperatoris aliquid tentat; hostem autem interdicere Jure Gentium neminem potest. Adverso alii non plus concessum esse arbitrantur, quod Legati defensionis necessitas, adeo, ut si imminenti periculo aliter obviam iri nequeat, quam si arresto detineatur, & interrogetur Legatus, is quidem domi suae detineri, & ab eo, ad quem missus est, vel ejus nomine à Consilio Status, non autem à iudicibus ordinariis interrogari possit, remittendus postea ad mittentem cum postulato, ut illum vel puniat, vel dedat; quoniam summi Imperantes jam ultra saeculum adversus ejusmodi proditores tanto rigore non sint usi, sed contenti fuerint, ut juberent, talem Legatum sumbus excedere, aut, quod humanius est, mittentem rogarent, ut eundem revocare velit. Planè in eo omnes consentiunt, quod Legatus interfici possit, si ipse vim armatam intenderit; uti Fabii fecerunt. Liv. Lib. 5. Cap. 38. Conferri hac super re possunt Grot. *saepè cit.* Cap. 18. §. 4. Wicquefort. *Sect. 29. vers. Il semble Cro. pag. 432.* Vitriar. *Quaest. 11.* Thomas Jurisprud. Divin. Lib. 3. Cap. 9. num. 50. & mult. seqq.

PARS QUINTA.

DE SUBDITIS.

Jus publicum Universale, ut initio statum diximus, non tantum Imperantes dirigit in ordine ad subditos, & externos; sed etiam subditos in ordine ad Imperantes. De summis Imperantibus, & eorum jure tum respectu subditorum, tum exterorum hactenus differuimus. Exigit ergo lex methode, ut jam de subditorum jure, & obligationibus agamus. Sic igitur

CAPUT I.

De Subditorum Juribus.

§. I.

De vario Subditorum statu.

SUMMARIUM.

- I. *Vox subditi sumitur vel late, vel stricte.*
- II. *Describitur subditus.*
- III. *Regulariter in numero subditorum sunt omnes, qui in territorio summi Imperantis domicilium habent.*
- IV. *Qui autem bona tantum in alieno territorio possident, non continentur numero subditorum.*
- V. *Utrum etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor summi Imperantis in classem subditorum referendi sint?*
- VI. *Subditorum alii sunt immediati, alii vero mediati.*
- VII. *Item alii in sola parendi conditione constituti; alii vero in par-*

CHAI

€ III

tem

tem administrationis Republica assumpti, aut omnino ipsius summi Imperii participes, aut saltem certa jura libertatis naturalis sibi reservarunt.

- VIII. Alii porro nobiles, alii ignobiles; non tenentur autem exteri prerogativam nobilitatis ex necessitate juris agnoscere.
- IX. Subditi aut nascuntur, aut postea fiunt.
- X. Adducitur forma subditorum.
- XI. Item effectus, qui fiat in obligationibus.
- XII. Desinit primo quis esse subditus, si domicilium in territorium aliena Republica transferat, quod liberum est.
- XIII. Potest tamen hoc Lege publicâ prohiberi.
- XIV. Non aliter subditi habent libertatem, sine impetrata veniam emigrandi, quam si non peculiari vinculo sint obstructi.
- XV. Aut nisi discessus vergat in prejudicium Republicae.
- XVI. Utrum gregatim etiam discedere liceat.
- XVII. Secundo desinit quis esse subditus, si propter delictum alieni sit deditus, & ab eo receptus; si autem receptus non sit, probabilius civis manet.
- XVIII. Tertio desinit quis esse subditus, si ex ereditate ejiciatur.
- XIX. Retensentur reliqui modi, quibus aliquis subditus esse desinit.

VOx subditi sumitur vel late, vel stricte. Late sumpta comprehenditur omnes, qui in territorio summi Imperantis commorantur, sive ibi domicilium habeant, sive non, ac proinde etiam peregrini, & advenæ, quamdiu in alieno territorio existunt, hoc sensu subditorum numero continentur; cum summi Imperantes eos non aliter censeantur velle admittere, quam hac Lege, si interim se ejus potestati subdiciant. Excipiuntur Legati ab exteris missi, qui non sunt subditi temporanei ejus, ad quem missi sunt, nam Legatus refert personam mittentis, qui licet in alieno territorio existat, subditus tamen non fit, cum ubicumque demum existat, summam in suos retineat potestatem. Stricte accepta eos tantum comprehendit, qui in territorio domicilium habent, in qua acceptione

II.

Subditus ad nostrum propositum describi potest, quod sit persona summæ potestati civili ad fidem, obsequium, & reverentiam obstricta. Si vero descriptionem subditi in genere desideres, loco *summa potestati civili* poni debet, *potestati publica*; licet enim etiam servi Dominis, & Liberi parentibus ad fidem obsequium, & reverentiam obstricti sint; quia tamen potestas Dominica, & patria potestates publicæ haud sunt, sed tantum privatæ, ideo Dominorum, & parentum propriè, & strictè loquendo subditi dici nequeunt.

III.

Debent autem summo Imperanti fidem, obsequium, & reverentiam omnes, qui in ejus territorio domicilium habent, nisi speciali jure sint excepti; veluti sunt personæ Ecclesiasticæ, quæ licet pars sint, & quidem nobilioræ Republicæ politicæ, potestati tamen civili subiectæ haud sunt *Cap. 19. X. de constit.* Non tamen præcisè necesse est, ut aliquis in territorio summi Imperantis habeat constitutum domicilium habitationis, sed sufficit quandoque domicilium originis, quippe quod eo usque retinetur, donec in alio territorio constitutum fuerit domicilium habitationis. Unde Filius, qui relictis Laribus paternis exterâs visitat Regiones, subditus esse non definit ejus, qui in loco originis summum habet Imperium. *Mev. Part. 2. Decis. 71. & Part. 5. Decis. 161.*

IV.

Qui igitur bona tantum in alieno territorio possident, subditorum numero haud continentur; quamvis enim bona ejus territorii Imperio subiecta sint, personæ tamen subiectæ non sunt, licet fortè bona illa a Domino territorii in feudum recognoscerentur; cum Vasallus Domino directo ad fidelitatem quidem, & reverentiam, non autem extrâ causas feudales ad obsequium sit obstrictus, nisi non tantum juramentum fidelitatis, sed & subjectionis eidem præstitisset, quo casu is subditorum numero omnino accenseri debet.

V. Quæri

Quærit solet; utrum etiam Liberi, Parentes, Maritus, vel Uxor summi Imperantis ad classem subditorum referendi sint? Affirmativa mihi verissima esse videtur; cum in civitate, per se loquendo, exceptis personis Ecclesiasticis, inter Imperantes, & subditos medium non detur: atqui Liberi, parentes, conjux Regis, vel Reginae non sunt Imperantes: ergo referri debent ad subditos. Certè potestas patriæ, vel Maritalis in apto natura non excludit Regiam: ergo licet Liberi subsint potestati patriæ, & uxor potestati Maritali, ex eo tamen inferri haud potest, quod non etiam subsint Patri, vel Mariti potestati Regiæ. Sed nec repugnat, ut alibi jam diximus, Regiam subesse Marito quoad regimen familiæ, educationem liberorum, & alia officia matrimonii; præesse verò quoad Gubernationem politicam Republicæ. Porro filius, si Rex sit, non censetur amplius esse pars familiæ paternæ, & licet quæ filius, ac persona privata parentibus pietatem, & observantiam debeat, non debet tamen quæ Rex, & persona publica. De Fabio maximo Plutarchus in *Apophtegm. Roman.* refert, quod senectute ingravescente filium consulem, cum is in magna hominum frequentia publico fungeretur officio, consensu equo adiverit; cum autem filius misso lectore cum ex equo descendere iussisset, reliquis pudore affectis, desiluit ex equo, & contentiore, quam ætas ferret, impetu accurrere ad filium, eumque amplexus, rectè, inquit, *sapis, sentiens, quibus præsitis, & quantam imperii Majestatem adeptus sis.* Deinde quis nescit, Annam Reginam Angliæ quæ Reginam Marito tanquam subdito imperasse. Quis tam peregrinus in historiis, ut ignoret, Reges quandoque de Libetis, & Uxoribus poenas sumpsisse? Placitè quin conjux conjugem, aut etiam parentes Regio eximere possit imperio, dubitandum haud est; at illi per se exempti haud sunt, & ideo nec Rex, aut Regina eos, nisi de hoc aliunde constet, eximere voluisse præsumi possunt. Atque huic sententiæ etiam subscribit Boehmer *lib. 3. cap. 1. §. 22.*

VI.

Sunt autem subditorum alii immediati; alii verò mediati. Immediati dicuntur, qui summo Imperanti immediate sub-

jecti sunt; mediati autem, qui immediate alteri subsunt, & eo medio demum summo Imperanti sunt subiecti. Sic in Imperio nostro Romano-Germanico Status Cæsari immediate, subditi verò Statuum eidem mediate sunt subiecti; nec enim tolerari potest illa quorundam Protestantium doctrina, quòd Status non sint veri Imperatoris subditi, sed fœdere duntaxat inæquali eidem connexi, cujus contrarium manifestò evincunt tum Constitutiones Imperii, tum juramentum non tantum fidelitatis, sed & subiectionis, quod Cæsari præstant. Unde miror, quâ fronte viri cæterâ docti talia in publicum effutire sint ausi; ajunt quidem, eos ignorantiam profiteri, qui ex formula juramenti subiectionem Statuum concludere velint; at verius illi, si non ignorantiam, saltem malevolum suum in Augustissimum Imperii Caput affectum profitentur; dandum est Cæsari, quod Cæsaris est, & Statibus, quod Statuum est, injuriosus est non modo in Cæsarem, sed & in totum Romanum Imperium, quisquis juribus Imperatoris detrahit, ut Status quâ tales ad supremum, & Regium evehat fastigium; cum hoc non nisi ad dissolvendum nexum inter Caput, & Membra, & turbandam pacem, ac publicam Imperii tranquillitatem servire possit. Relinquatur Statibus illæsa in personas, & res sui territorii potestas, seu superioritas territorialis; at contrâ relinquatur etiam Cæsari illæsum, quod obtinet in Status, & eorum subditos, summum Imperium. Cæsari detrahere, & Statibus adjicere vel Statibus detrahere & Cæsari adjicere, utrumque peccatum est.

VII.

Deinde subditorum quidam in solâ parendi conditione positi sunt, ita ut præter obsequii gloriam nihil ipsis relictum sit; alii verò ab eo, qui summam in civitate potestatem habet, in partem administrationis Reipublicæ assumpti, qui inferiorum quidem habitâ ratione personæ publicæ sunt, respectu autem summi Imperantis privati, & subditi; alii porro ipsius summi Imperii sunt participes, ut in statu Aristocratico Optimates, & in Democratico omnes, qui jus suffragii habent, qui tamen si considerentur ut singuli, ex numero subditorum sunt; denique alii vel ab initio constitutæ civitatis, vel postea cætera iura libertatis naturalis sibi reservârunt,

sunt, ut accidit in Regnis limitatis, qui licet majori fruantur libertate, quam alii, non tamen propterea ex classe subditorum se eximere possunt. Unde patet, varios dari gradus subditorum, nec ex eo, quod aliqui ad infimam, vel ei proximam classem referri nequeant, statim inferri posse, eos subditos non esse.

VIII.

Porro subditorum alii sunt Nobiles, alii Ignobiles; quamvis enim naturam omnes homines aequales sunt, summi tamen Imperantes quibusdam specielem, etiam ad posteros transitorium valorem imponere possunt, ut cuius ceteris preferantur, quam prerogativam omnes quidem ejusdem Republicae subditi, non autem etiam exteri agnoscere tenentur, utpote quibus extra territorium imperium existentibus tam partim imperari potest, ut valorem personae impositum agnoscat, quam partim ipsi juberi possunt, ut agnoscat valorem summo impositum. Quod si ergo is, cui summus Imperans prerogativam nobilitatis tribuit, etiam in alieno territorio pro nobili habeatur, id benevolentiae tantum, non verum necessitati juris esse adscribendum. Boehmer *Part. special. lib. 3. cap. 1. Si 33. Et seqq.*

IX.

Ceterum subditi aut nascuntur, aut postmodum fiunt. Ex nativitate subditi sunt liberi ex subditis nati; qui postea subditi fiunt, vel in servitutem civilem migrant ex statu libertatis naturalis, ut illi, qui primi in civitates coaluerunt, vel ex statu subjectionis civilis, & quidem vel volentes, ut nubendo, domicilium constituendo, vel inviti, ut qui jure bellis vel alienatione alterius subditiuntur imperio.

X.

Forma subditorum, vel generalis est, vel specialis. Generalis stat in differentia specifica, qua tum a subditis temporariis, tum a vassallis qua talibus distinguuntur, quae ex supra dictis colligitur.

Specialis verò est, quæ subditi inter se ab iusticem differunt, quæ ex eorum diverso statu derivari debet.

XI.

Effectus consistit in obligationibus subditorum, quibus summo Imperanti obstringuntur, de quibus in *seqq. cap.* agemus.

XII.

Contraria sunt modi, quibus aliquis rursus subditus esse desinit. Desinit autem primo, si domicilium suum in territorium alienæ Reipublicæ transferat; quivis enim non tantum cum consensu summi Imperantis, sed per se loquendo, veniâ etiam non impetratâ, domicilium suum mutare, & aliud transferre potest, quam libertatem illi, qui in civitatem coacture, vel eidem postea accesserunt, in dubio sibi reservasse intelliguntur; cum facile aliquid supervenire queat, ut rebus eorum non amplius expediat, verus domicilium porro retinere, in quod civitas, vel is, qui summum in civitate imperium habet, etiam consensisse censetur, cum plerumque sibi ejusdem intersit, etiamsi unus, vel alter discedat, quippe quorum discessus ex adverso aliorum adventu compensari solet. Unde Jctus in *l. 12. §. 9. ff. de captiv. possim reverf. de sua civitate cuique constituendi liberam facultatem esse dixit.*

XIII.

Quin tamen lege publicâ prohiberi possit, velut multorum cetera populorum legibus prohibitum esse constat, ne subditi non impetratâ veniâ discedant, dubium non est; tamen enim sint, qui talem legem, eo quod naturali adversetur libertati, invalidam esse arbitrentur, multum tamen illi falluntur; cum libertas mutandi domicilium non sit juris naturæ præceptivi, sed tantum permissivi, quod lege humanâ mutari potest. Sic & in aliis naturalem subditorum libertatem à Legislatore humano vel omnino sublatam, vel saltem restrictam fuisse videmus, prout exigebat necessitas, vel salus, & incolumitas Reipublicæ.

XIV.

XIV. Deinde non aliter subditi libertatem habent, non imperatam

veniã emigrandi, quàm si non peculiari insuper vinculo sint ob-
 stricti. Sic qui ad officium publicum ab Imperante assumpti sunt,
 illud invito eo deserere, & discedere haud possunt. Sic etiam gle-
 bæ adscripti, & proprii homines tam parum non imperatã veniã
 discedere queunt, quàm parum servi jugum servile possunt ex-
 cutere.

XV.

Porro libertas emigrandi ex regula naturalis aequitatis ita tem-
 peranda est, ut subditi non demum discedere liceat, si discessus non
 vergat in præjudicium Reipublicæ, si enim Societatis civilis inter-
 sit, ut civis non discedat, Imperans discessum prohibere potest, ne
 Republica detrimentum capiat. Sic si magnum contractum sit res
 alienum, interest Reipublicæ, ut cives non discedant, nisi parati
 sint, in præsentem partem suam seolvere. Sic etiam si fiducia mul-
 titudinis bellum sit susceptum, interest Reipublicæ, præsertim si
 obsidio imminet, ut subditi non discedant. Gros. lib. 2. cap. 5. §.
 24. num. 2.

XVI.

Quod si non unus aut alter tantum subditorum, sed plures gre-
 gatim, antiquis relictis sedibus, emigrare velint, etiam hoc natu-
 raliter licitum esse existimat Puffendorf. lib. 8. cap. 11. §. 4. si enim,
 inquit, singulis pro arbitrio migrare licet, cur non idem liceat plu-
 ribus, quibus solum fortunatum eodem tempore transferre com-
 modum est? Rectè; at non aliter singulis migrare licet, quàm si
 discessus non vergat in præjudicium Reipublicæ: ergo nec pluri-
 bus gregatim aliter discedere licet, quàm si talis discessus sit inno-
 xius: secus rectè prohibetur. Sic cum post Cannensem cladem
 Joves quidam nobiles Italiam deserere vellent, à P. Scipione
 stricto super capita consulantium gladio prohibiti, & postea apud
 Censores causam dicere iussi sunt. Liv. lib. 22. cap. 53. & lib. 24.
 cap. 22. Et de tali causa intelligi posse videtur Gros. cit. loc. ubi

ait, ex necessitate finis, quæ jus faciæ in moralibus, satis expeditum esse, quòd gregatim discendi nequeat; cum aliàs, si id liceret, civi-
lis societas subsistere haud posset.

XVII.

Secundò aliquis definit esse subditus, si propter delictum com-
missum alteri summo Imperanti deditus, & ab eo receptus sit; si
enim receptus non sit, probabilius est, eum manere subditum, &
civem. Acriter hac super re olim disputatum fuit apud Romanos
in Hostilio Mancino, quem Numantini sibi deditum non accepe-
runt. Publius Mutius Scævola negavit, deditum, nec receptum
civem manere siquidem quem semel populus passus dedit, perinde
ex civitate expulisse videretur, ac si ei aqua, & igni interdiceret;
ut patet ex *l. ult. ff. de Legat.* Ex adverso Bravus, quem sequitur
Cicero in Topicis, contendebat, eundem civem manere, eò quòd
neque deditio, neque donatio sine acceptione intelligi possit. Hanc
rationem Grot. *lib. 2. cap. 21. §. 4. num. 7.* quidem improbat, cum
actus donationis perfectionem non habeat, nisi ex duorum con-
sensu, dedere autem in proposito nihil aliud sit, quam civem alteri
populi potestati permittere, ita ut de eo statuat, quod voluerit;
ipsam autem sententiam veriorum esse existimat, eò quòd jus civi-
tatis non amittatur ipso facto, sed decreto aliquo, aut judicio, nisi
lex aliqua factum velit haberi pro re judicata, quod hic dici non
possit. Grotio assensuunt Virrari *ibid. Quest. 8.* & Willenberg.
Quest. 9. Item Puffendorf. *lib. 3. cap. 11. §. 9.* Contrariam vero
Publii Mutii Scævola sententiam amplectuntur Ziegler, Van der
Muelen. Obrecht ad Grot. *cit. loc.* Item Hennigels ad eundem Grot.
cit. lib. 2. cap. 15. §. 10. ad verba: *corpus ad servitutem;* quid enim,
inquit Ziegler aliis, opus fuisset, lege lata cavere, ut Mancinus civi-
vis Romanus haberetur, neque deditio ei fraudi foret? Mediam
viam ingreditur Kulpis ad Grot. *disc. cap. 21. §. 1. Lit. C.* qui vo-
luntatis quætionem esse ait, utrum civitas dedendo aliquem sim-
pliciter eicere, vel tantum alteri exequendi potestatem facere vo-
luerit? Illo casu priorem, hoc vero posteriorem sententiam veram
esse asserit. Rectè omnino, at quid in dubio presumendum? Mi-
hi, ut dixi, pars mitior, & benignior preferenda esse videtur, quò
civi-

civitas non aliter civem suum dedendo puniendum excludere velle censetur, quam sub conditione, si ab eo, cui deditio fit, fuerit receptus, quod & populus Romanus sensisse videtur; cum enim dubium motum fuisset, utrum deditus, nec receptus civis maneret, idque maxime quaesitum esset in Hostilio Mancino, qui spon- sionis Numantinae auctor fuerat, quibusdam existimantibus manere, aliis contra non manere, Populus Romanus controversiam hanc decidit lege lata, ut Mancinus civis Romanus esset, neque deditio ei fraudi foret, *ut esses*, inquam, quod praecipue P. Rutilius Tribunus plebis negaverat, qui eundem per deditionem civem Numantinum, & ita peregrinum factum esse asserbat, non ut demum in civem Romanum reciperetur. Unde & postea Cicer. pro Cae- cin. quem pater paratus deditis, si non est ab hoste receptus, *resinet in- tegram causam, & jus civitatis.*

XVIII.

Tertio definit aliquis esse subditus, si ex civitate ejiciatur, dum enim civitas aliquem pro membro suo non amplius vult ag- noscere, & sinibus suis expellit, remittit ipsi obligationem, quam antea eidem obstrictus erat, unde in ejusmodi exules civitati nul- lum jus remanet. Non autem aliter aliquis ex civitate ejici potest, quam si talem poenam delicto suo sit promeritus. Puffendorf. *civ. sep. 11. §. 6. & 7.*

XIX.

Quarto definit aliquis esse subditus, si ex benignitate summae potestatis a subjectione eximatur, vel civitas dissolvatur, aut ejus pars alienetur, vel pro derelicta habeatur, aut in casu summae ne- cessitatis se hostis potestati subjecerit, de quibus omnibus jam alibi dictum est.

§. II.

De juribus subditorum.

S U M M A R I A

I. *Jura, quae subditi adversus summum Imperantem habent, vel genera- lia sunt, vel specialia.*

II. Pro-

- II. *Propositor, delicta: quæstio, utrum subditi etiam jus habeant, sum-
mos Imperantes quandoque, rursus deponendi, & exauctorandi?*
- III. *Deposicio alia est proprie, alia verò improprie dicta.*
- IV. *Deposicio proprie dicta in Regno patrimonialibus locum non habet.*
- V. *Neque in Regno electivo, & successorio, deposicio proprie dicta locum
habet.*
- VI. *Confirmatur hac sententia ex sacris Litteris.*
- VII. *Quid si Rex omnem prorsus Republicæ curam abjiceret?*

I.

Pura quæ subditi adversus summum habent Imperantem, vel ge-
neralia sunt, vel specialia. In genere eundem sibi obsequium
tenent, ut ne ipsis inferas injuriam, ut res, possessiones, & perso-
nas eorum contra vim internam, & externam defendat, ut justi-
tiam sine respectu personarum administret, ut curam salutis publi-
cæ gerat &c. specialia verò profuunt ex pacto vel in aditu Regni,
vel postea cum subditis inito, quæ satis expedita sunt.

II.

At non æquè expeditum est, utrum subditi etiam jus habeant,
summos Imperantes quandoque, præsertim si pacta publica vio-
lent, rursus deponendi, & exauctorandi? Matrem sanè in re tam
arduâ calamum suspendere, nisi omnes propemodum juris publici
scriptores quæstionem hanc moverent; antequam autem meam
operiam sententiam

III.

Præmitto, depositionem aliam esse proprie, aliam improprie
dictam. Deposicio proprie dicta est, quæ summum Imperantem Re-
giâ privat potestate. Improprie dicta verò, quæ usurpatorem Re-
giæ potestatis, postquam eâ excedit, è Solio, quod adhuc defacto
tenet, deturbat & regalibus exuit insignibus, velut accidit, si quis
regnum ad certum tempus, aut sub legè commissoria sibi delatum,
postquam tempus elapsum est, aut casus in delatione Regni expres-
sus evenit, postea retinere conetur, & ideo à populo in ordinem
redigatur. Quo præmisso

IV.

... non potest...
 ... non potest...
 ... non potest...

Disco I. Depositio proprietatis in regnis patrimonialibus locum non habet, ac proinde Reges, qui summam potestatem pleno, & absolute proprietatis jure tenent, nullo casu à subditis ea privari, & exari possunt; si enim subditi ejusmodi Reges nullo casu Regià potestate privare, & exari possent; tunc possent sub prætextu se defendendi ab injuriis, & oppressionibus; nam alius titulus non videtur esse assignabilis. Certè in poenam illatum injuriam Imperium illis abrogari haud potest, tum quia summi Imperantes poena humanis non subiacent; tum quia repugnat, superiores puniri à subditis. Est autem in Statu Monarchico populus non tantum distributive, sed etiam collectivè sumptus Regi subiectus: atqui sub prætextu defensionis non possunt subditi Regem suum jure regnandi patrimonialiter privare; vel enim periculum gravissimum etiam impostorum sustinendi injurias, & afflictiones moraliter certum est, vel non. Si non sit moraliter certum, Rex sub spectu defensionis summam potestatem exari haud potest; ut enim defensio justa sit, necessaria esse debet, talis autem non est, si de animo nocendi morali certitudine nobis non constet. Et sanè si ob periculum incertum statim alter jure suo, quo eam in perniciem nostram abuturum fore dixerimus, privari possit; nemo amplius securus foret, ac proinde periculum incertum nequit nobis jus dare, alterum jure suo privandi. Si verò periculum moraliter certum sit, tunc vel totum imminet populo, vel non. Si non toti imminet populo, sed tamen aliquibus, ut ejus pater, ut ut insigni, tam parum Regi sub prætextu defensionis summam abrogari poterit Imperium, quam parum priori casu potest, ut in imperiis illi, quibus nullam imminet periculum injuriæ, se utique defendere non possunt; ubi enim nulla est offensio, etiam nulla est defensio, & cum ab injuria nullo sive periculo, sive periculo civitatis integritati minime remanens, reliqua obligatione sua contra Principem non solent vacare, nequidem sub prætextu defensionis eos concives Regem summam potestatem exari possunt, illi autem, quibus imminet periculum injuriæ, vel se duntaxat subtrahere volunt Regis sui imperio, vel eundem pariter Regià potestatem privare. Neutrum possunt;

possunt; non primum: si enim partes integrantes sub pretextu defensionis ab injuriis Imperantium eorum imperio se subducere, & ita à reliquo corpore separato possent, nullà civilis societas amplius posset subsistere, nisi Rex animo verè hostili integram populi partem omnino perdere vellet; tunc enim ipso facto imperium in eadem partem abdicare censeretur, cum quod ubi dictum est, voluntas imperandi; & perdendi nequeat simul consistere. Alterum vero multò minùs possunt, partim quia extra casum modò allatum subditis nequidem permissum esse videtur, ut vi resistant, tantum abest, ut Regem suà potestate possint exuere, partim quia licet permissum esset resistere, non tamen ultra id esset permissum, quam inevitabilis defensionis necessitas exigeret, quæ utique nequaquam postulat, ut tali casu Rex omni suà potestate privetur. Quòd si denique periculum toti imminuat populo, tunc Rex vel quoad bona duntaxat externa vim inferre parat, vel universum populum vult perdere. In hoc casu populus Regi suo nequidem resistere posse videtur, cum ejusmodi bona Principis potestati subiecta sint, & si in hac in parte excesserit, illa recuperari, aut compensari possint. Less. de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 4. num. 11. P. Suarez. in defens. fidei lib. 6. cap. 4. num. 5. ergo multò minùs hac ex causa eundem summam potestate privare potest. Hoc autem casu, ut suprè jam dictum est, Rex ipso facto se imperio abdicasse censetur. Si ergo populus adversus tam immodicam tyranniam se defendendo talem Tyrannum Regali purpurâ exuat, depositio hæc tantum improprie dicta erit. Unde à primo ad ultimum populus, nullo casu Regem suum sub pretextu defensionis jure regendi patrimoniali privare potest, ac per consequens depositio proprie dicta in Regnis patrimonialibus locum non invenit.

V.
 Dico II. Neque in Regnis electivis, & successivis depositio proprie dicta locum habet; si enim de hisce Regnis aliud dicendum esset, tunc ideo, quia populus deferendo imperium conferretur sibi pro tali eventu, quo Rex gravissimas eidem esset illaturus injurias, facultatem eundem deponendi reservasse: atqui hoc dici nequit; nam primò potius populus imperium transferre, non reservatam

vati sibi hanc potestatem; ergo hoc ipso, quod expressè non reservaverit, præsumi debet, noluisse eandem sibi reservare, tum quia in materia odiosa, qualis præsens est, stricta obrinet interpretatio tum quia in proposito contra populum facienda est interpretatio, utpote qui in delatione imperii mentem suam melius exprimere potuisset, ac potius sibi imputare debet, quod non apertius locutus sit. Deinde, ejusmodi depositiones summorum Imperantium plerumque magnos tumultus, & armorum strepitus ciere, ac bella civilia post se trahere solent; cum enim definitum non sit, quanta debeat esse afflictio, & oppressio populi, ut ad abrogandum Regi suo imperium decurrere possit, non potest non hæc res tumultibus, summe confusioni, & concussioni Reipublicæ esse obnoxia: ergo non censetur populus in delatione Imperii sibi ullo casu potestatem Regem deponendi reservasse; cum illa interpretatio, quæ maxima secum affert incommoda, semper fugienda, & vitanda sit. Porro mala, quæ depositiones Regum post se trahunt, longè majora sunt illis, quæ populus sub Rege oppressore sufferre cogitur: ergo non censetur in delatione imperii sibi reservasse potestatem talem Regem deponendi; quia mali minoris vitandi causâ nemo majus elegisse prudenter præsumi potest.

VI.

Confirmatur hæc sententia ex sacris Litteris, & quidem primò ex 1. Reg. 8. v. 11. & seqq. ubi, cum Samuel populo Israelitico Regem petenti, jus Regis, tale scilicet, quale tunc temporis à Regibus Ammonitarum, Moabitarum, & Philistinorum usurpabatur, prædixisset, subjungit: *& clamabitis in die illà à facie Regis vestri, quem elegistis vobis; & non exaudiet vos Dominus in die illa &c.* supponit ergo Samuel, aliud remedium oppresso populo reliquum non fore, quàm ut ad Deum clamare possit. Deinde ex Epistola Divi Pauli ad Roman. cap. 13. & 1. Divi Petri cap. 2. vers. 14. & seqq. ubi subditi Regibus suis, tanquam Ministris Dei, obedientiam, reverentiam, & observantiam præstare jubentur, quod præceptum etiam de eo casu, quo Reges potestate suâ abusi subditos affligunt, intelligendum esse veterum Christianorum ostendit exemplum, qui, licet Christiani tormenta, afflictiones, spolia, & exilia ab Ethnicis

perpeſſi ſint Imperatoribus, nunquam tamen ſe adjuverunt illis, qui eos Regali Solio, & vitâ privârunt. Tamen igitur Rex populum ſibi ſubditum duriffimo jugo præmat, propterea tamen is deponi haud poteſt, ſed à Divina tantum Providentia expectandam erit remedium, poteſt Deus, ſi ita ei placeat, ſubitò mutare eor Regis, ſi autem id non faciat, cogitandum, bonorum patientiam nondum ſatis eſſe probatam, nec malorum iniquitatem ſatis puniſſam, interit ut Seneca in *Medea verſ. 195* ait:

Æquum atque iniquum Regis Imperium ſeras.

VII

Plane ſi Rex omnem Reipublicæ curam abjiceret, & neque adverſus externos hoſtes civitatem defenderet, neque per executionem legum internam tueretur tranquillitatem, nec ſerid, & ſapientius, licet admonitus, ullam ſui officii partem impleret, ita ut ſi res porro ita procederent, totum Reipublicæ corpus manifeſto periculo interitus expoſitum foret, hoc caſu Regem, ſi non ipſo facto imperio ſe abdicâſſe cenſetur, quod potiùs dicendum eſſe arbitror, à populo, vel qui populum repræſentant, à Regni Proceribus, ſuppoſito, quòd aliud medium ab imminente interitu ſe liberandi non ſuperſit, ſaltem deponi poſſe exiſtimarem; neque enim credibile eſt, quòd populus deſerendo ſummum Imperium facultatem ſe defendendi ab interitu voluerit abdicare: ergo ſi aliter ſe defendere nequeat, quàm Regem talent deponendo, poterit eundem deponere. Certè ſi pars populi ſe aliter ſervare non poſſit, quàm ſi ſe alterius imperio ſubjiciat, poteſt illa ſe Regis ſui Imperio ſubtrahere, & alteri ſubjicere: ergo etiam ſi torus populus ſe aliter ſervare nequeat, quòd ſi ſe alterius imperio ſubjiciat, poteſt is ſe Regis ſui imperio ſubtrahere, & alteri ſubjicere, atque ita Regem ſuum deponere, ſeu ſummâ poteſtate exuere.

CAPIT

CAPUT II.

De obligationibus subditorum.

§. Unicus.

SUMMARI A.

- I. *Præcipue subditorum obligationes sunt ad obedientiam, ad patientiam, & ad fidelitatem.*
- II. *De obligatione ad obedientiam.*
- III. *Tenantur subditi etiam improbis Imperantibus obedientiam præstare, nisi id, quod imperant, sine crimine exequi haud possint.*
- IV. *De obligatione ad patientiam.*
- V. *De obligatione ad fidelitatem.*

I.

Præcipue subditorum obligationes sunt tres: Prima est ad obedientiam: Secunda ad patientiam: Tertia ad fidelitatem, de quibus breviter dicemus.

II.

Primò igitur subditi obligantur ad obedientiam, cum jus imperandi sine obligatione parendi dari haud possit. *Necessitate, inquit Doctor Gentium ad Roman. 13. vers. 5. Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Et Princeps Apostolorum *Epist. 1. cap. 2. vers. 13. subiecti igitur estote omni humana creatura propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum.*

III.

Tenantur autem subditi Imperantibus non tantum, si probi sint, sed &c, si improbi, obedientiam præstare; tamen enim improbi sint, propterea tamen non amittunt jus imperandi: ergo ex parte subditorum perdurat obligatio parendi, nisi fortè, quod imperant, tale sit, ut id sine crimine exequi haud possint; tunc enim Deo magis, quam hominibus obedire oportet. *Act. 5. vers. 29.*

IV.

Secundò obligantur ad patientiam; licet enim summi Imperantes subditis injuriam inferant, resistere tamen haud possunt, sed,

ne dissolvatur ordo imperandi, & parendi, eam æquo animo ferre tenentur. *Tolerandum est patienter*, inquit *Aeneas Sylv. de ori. & Auth. Imper. Roman. cap. 16. quidquid Princeps fuerit iniquum, expectandaque est vel successoris emendatio, vel superni correctio Judicis, qui violentias, & injurias non sibi esse perperuas.* Et hoc quidem expeditum esse videtur, si Imperans subditis bona tantum externa injustè auferat; nam, ut supra diximus, ejusmodi bona Principis potestati subjecta sunt, & si is in eorum administratione excesserit, illa recuperari, vel compensari possunt. At quid, si innocentibus vitam auferre velit? Puto interesse utrum servato juris ordine innocentem perdere velit, ut Jezabel fecit, falsos testes contra Nabothum, subornando, vel citra ullum ordinem judicium propria manu innocenti vitam eripere tenter. Illo casu æquo animo ferendum est mortis supplicium; si enim sub prætextu injustæ sententiæ resistere permissum esset, nulla jam amplius judiciorum foret auctoritas. Hoc autem casu Regi injusto Aggressori etiam cum ejus cæde resisti posset, si eam exigeret inevitabilis defensionis necessitas, nisi fortè ex morte Regis, aut Republica perturbanda, aut alia magna incommoda contra bonum commune passura foret; tunc enim invasus ex lege charitatis bonum commune propriæ vitæ præferre teneretur. *Suarez supra cit. cap. 4. num. 5. Dn. P. Strybold Diceomach. Part. 2. sect. 7. §. 2. num. 4. Grot. lib. 2. cap. 1. §. 9. num. 1.*

V.

Tertiò obligantur ad fidelitatem, quam tum pacis, tum belli temporibus summo Imperanti inviolatam servare tenentur, quamvis obstricti haud sint, ut in ultima necessitate constituti cum Saguntinis perire potius eligant, quàm alterius imperio se subicere, cum in omnibus, quæ humani sunt instituti, extrema necessitas excepta esse videatur. Nihil ergo sit contra fidem Imperanti debitam, si urbs, postquam ad extremum restitit, malit se hosti submittere, quàm excidium pati; redit enim sua, quam habuit, antequam cum reliquis in societatem civilem coalesceret, naturalis libertas, ac proinde culpari non potest, si fide ad ultimum persolutâ dedendo se conserveat. *Grot. cit. lib. 2.*

cap. 6. §. 5.

TRACTA-

TRACTATUS SECUNDUS.

Uperiore Tractatu explicavi-
 mus Jus Publicum Universale.
 Progredimur ad Hugonis
 Grotii jus Belli & Pacis expli-
 candum, ubi tamen ea, quæ jam in priori
 Tractatu fuerunt exposita, non repete-
 mus: & quamvis pleræque, quæ in hoc
 Tractatu dicemus, ad jus universale pri-
 vatum pertineant, multa tamen sunt, quæ,
 si non partem Juris Publici Universalis
 faciunt, saltem etiam in publicis servire
 possunt. Sit igitur

INDEX CAPITUM,

Quæ

HOCCE TRACTATU CONTINENTUR.

LIBER I.

Pagi

Quid sit bellum? Quid, & quoruplex sit jus?	5
An bellare unquam licitum sit?	6
	De

De divisione belli in publicum, & privatum, & summo Imperio.	6
De bello subditorum in superiores.	10
De causâ efficiente belli.	10

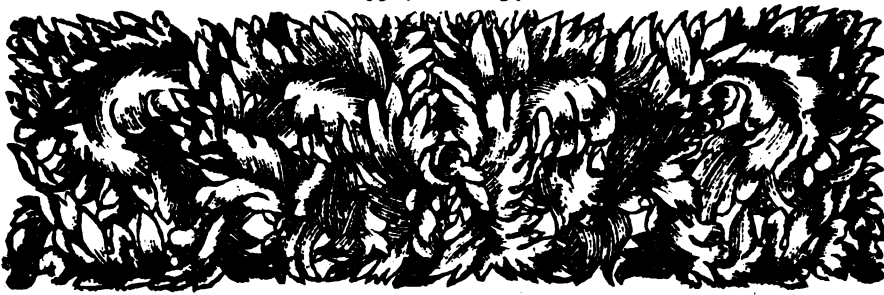
LIBER II.

De defensione sui, & rerum suarum.	10
De his, quæ hominibus communiter competunt.	27
De acquisitione rerum originariâ.	41
De derelictione præsumptâ.	48
De acquisitione originariâ juris in personas.	54
De acquisitione derivativâ facto hominis.	73
De acquisitione derivativâ beneficio legis.	76
De acquisitionibus, quæ vulgò dicuntur jure Gentium.	80
Quando Imperia, vel dominia desinant?	88
De obligatione, quæ ex dominio oritur.	89
De Promissis.	97
De Contractibus.	118
De jurejurando.	135
De summorum Imperantium promissis, contractibus, & juramentis.	145
De fœderibus, ac sponsonibus.	151
De interpretatione.	151
De damno per injuriam dato, & obligatione, quæ inde nascitur.	162
De jure legationum.	174
De jure sepulture.	174
De Pœnis.	177
De	

De pœnarum communicatione.	179
De causis injustis.	183
De causis dubiis.	184
De non temerè etiam ex justis causis suscipiendo bello.	186
De causis belli pro aliis suscipiendi.	188
De causis justis, ut bellum geratur ab illis, qui sub alieno imperio sunt.	189

L I B E R III.

Quantum in bello liceat?	191
De repressaliis; seu pignorationibus.	196
De indictione belli publici.	196
De jure interficiendi hostes in bello publico.	196
De rebus vastandis.	197
De jure acquirendi bello capta.	197
De jure in captivos.	197
De Imperio in victos.	198
De postliminio.	198
De his, quæ fiunt in bello injusto.	198
Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.	199
Temperamentum circa vastationem.	199
Temperamentum circa res captas.	199
Temperamentum circa captos.	200
Temperamentum circa acquisitionem Imperii.	200
Temperamentum circa ea, quæ jure Gentium postliminio carent.	201

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid sit bellum? Quid & quotuplex sit jus?

Hoc caput explicatum fuit in J.P.U. ubi definitionem p. 4. c. 1.
 belli anatomiz subjecimus, simulque ostendimus, et s. 1. n. 2.
 dem addenda, vel saltem subintelligenda esse verba:
animo hostili, ut excludantur tum certamina bruto-
 rum; tum pugnae inter homines exercitii, vel qua-
 stus causa instituta. Improbavimus deinde definitionem Legis, p. 1. c. 1.
 quam A. tradit, quod sit *regula actuum moralium obligans ad id quod* s. 1. n. 4.
rectum est, tanquam nimis latam. Accepit is quidem vocabulum
legis, tam large, ut & praecipua parentum, ac dominorum comple-
 ctatur, velut, patet ex *S. 14. num. 1.* At tam lata acceptio JCris
 incognita est, quibus non quaevis, & cujusvis superioris ordinatio
lex dicitur, sed illa demum, quae procedit a potestate publica seu
 jurisdictionis, & bonum communitatis pro fine habet. Evolvi p. 1. c. 1.
 mus postea ex integro jus naturae, & Gentium, in quo A. admo- s. 2. & 3.
 dum brevis fuit, cum tamen totum jus belli, & pacis non nisi juri
 naturae, & Gentium innitatur, nam jus civile ad decidendas con-
 troversias inter diversos populos, & populorum rectores, nullam
 vim habet. Quae denique A. de jure divino populo Israelitico olim
 dato subjungit, studio praetereo, quia parum ad propositum faciunt.

CAPUT II.

An bellare unquam licitum sit?

SUMMARIUM.

Bellum omni jure licitum est, si habeat legitimam auctoritatem, justam causam, & debitam intentionem.

Bellum omni jure licitum esse, si habeat legitimam auctoritatem, justam causam, & debitam intentionem, concors est omnium catholicorum sententia, non tantum in dictamine recte rationis, sed & in sacris litteris, tum veteris tum novi testamenti fundata, & consensu omnium Gentium approbata. Unde superfluum esse videtur, in hac re se multum diffundere. Fuerunt quidem ex hæreticis nonnulli, qui contrarium docere sunt ausi, sed illi jam pridem ab alijs satis sunt refutati. Videatur clariss. *Do. P. Seyboldi in caomach. Part. 3. sect. 2. §. 2. 3. & 4.*

CAPUT III.

*De divisione belli in publicum & privatum,
& summo Imperio.*

SUMMARIUM.

- I. *Quid sit bellum publicum? Utrum jure natura omnis Magistratus habeat jus belli gerendi?*
- II. *Nequidem in statu civili omne bellum privatum jure natura illicitum est.*
- III. *Uti nec jure divino novo.*
- IV. *Respondetur ad contraria ex sacris litteris desumpta.*
- V. *Solvitur aliud argumentum.*
- VI. *De summo Imperio remissive.*

I. Bel-

I.

Bellum publicum in sensu proprio, & excellentiori, illud dicitur, quod geritur inter eos, qui summam in Republicâ potestatem habent. Latius bellum publicum accepit A. qui hoc nomine complectitur etiam vim, quâ Magistratus subalterni quâ tales refractarios; & resistentes subditos in ordinem redigunt, Unde bellum publicum definit esse illud, *quod geritur auctore eo, qui jurisdictionem habet*, nam verbo *jurisdictionis* intelligitur summam, tum subalternam, interim tamen multum fallitur in eo, quod putet, si res citra leges civiles spectetur, omnem Magistratum ad exercendam jurisdictionem, si Vis occurrat, jus habere belli gerendi; quamvis enim quilibet jurisdictionem suam tueri possit, hoc tamen non nisi de tali tuitione intelligi potest, ex qua civitati nullum imminet periculum. At ex bello tota civitas in periculum venit. Unde tantum abest, ut Magistratus subalterni ad tuendam suam jurisdictionem extero populo, vel Regi bellum inferre possint, ut nequidem adversus refractarios subditos, si eorum tantus sit numerus, ut ex eorum irritatione tota civitas periculo possit involvi, vi armatâ uti queant, sed desuper summæ potestatis sententiam expectare teneantur. Puffendorf *de J. N. & G. l. 2. c. 6. §. 12.*

II.

Jure naturæ non omne bellum privatum illicitum est, sive de statu naturali, sive de civili sit sermo, nam in statu naturali recta ratio eam tantum vim prohibet, quæ jus alienum lædit. Atqui non omnis vis jus alienum lædit: ergo in hoc statu non omnis vis est prohibita, ac proinde non tantum bellum defensivum, sed & offensivum licitum esse potest. In statu civili ratio quidem naturalis dicitur, non vi, sed judicio agendum esse. At quid si iudex expectari non possit sine certo periculo aut damno? Quid si civitas quasi in anarchiam sit prolapsa, & subditi iudicem non audiant? Tunc sane perinde est, ac si nulla constituta forent judicia publica. Grot. §. 1. C. 2. ubi pro confirmatione adduxit legem de fure nocturno & diurno Hebræis datam *Exod. 22.* cujus verum sensum infra *lib. 2. cap. 1. §. 27.* explicabimus.

III.

III.

Sed nec jure divino novo omne bellum privatum illicitum est, quia in materiâ merè morali hoc jure nihil aliud prohibetur aut præcipitur; quàm quod ipso jure naturæ vetitum, aut præceptum est. Et sanè videntur Apostolorum aliqui ad ultimum usque tempus Christo vidente, & sciente iter fecisse armati gladio, nam cùm Christus *Luca 22. vers. 36.* dixisset, *tale tempus imminere, ut gladii comparandi causâ vel tunica vendenda esset*, statim Apostoli responderunt: *Domine ecce duo gladii hic. vers. 38.* Erant autem in comitatu nulli præter Apostolos: ergo Apostolis licitum fuerat, adversus latrones, & alios injustos aggressores se defendere; nam certè gladios habere non liceret, si uti illis nunquam liceret, quod Christus illis verbis: *qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, satis indicavit.

IV.

Quæ in speciem adversari videntur, facilem solutionem recipiunt; nam quod *Matth. cap. 5. vers. 39.* habetur: *Ego autem dico vobis, non resistere malo*, de tali resistantiâ accipi debet, quæ rationem vindictæ habet, ut si alapam infligenti alapam reponam. Sic similiter Doctor Gentium *ad Romanos 12. vers. 19.* non nisi de vindictâ privatâ loquitur, velut ex toto contextu apparet, nam primò ait: *nulli malum pro malo reddentes*, quæ utique non defensionis, sed ultionis descriptio est. Deinde subjungit: *non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam*, ac proinde verbum *defendere* hoc loco *ulciscendi* significationem habet, in quo sensu etiam usurpatur *Judith. cap. 1. in fin. & cap. 2. in princ.* Denique verba Christi Domini: *omnes, qui gladium acceperint, gladio peribunt*, hunc habent sensum: omnes, qui gladium extra defensionis necessitatem animo ulciscendi acceperint, & privatâ auctoritate hominem occiderint, gladio Magistratus peribunt; quamvis enim Divus Petrus gladium strinxerit animo defendendi Christum, Christus tamen defendi notebat, ut implerentur scripturæ, & opus redemptionis nostræ perficeretur. Unde dixit ad D. Petrum: *converse gladium in locum suum; calicem, quem dedit mihi pater, non vis, ut bibam illum?*

V.

V.

Fortè scrupulum adhuc movebit, quòd salus æterna proximi præferenda sit saluti temporali vitæ propriæ: ergo non videtur permissum esse pro conservandâ vitâ temporali interficere injustum aggressorem; utpote qui præter vitam temporalem etiam salutem æternam est perditurus. At facilè hic scrupulus eximi potest, nam salus æterna proximi ita demum præferenda est saluti temporali vitæ propriæ, si jactura vitæ temporalis proximo necessaria sit ad consequendam salutem æternam. Atqui jactura vitæ temporalis in vasi non est injusto aggressori necessaria ad consequendam salutem æternam; si enim is ab injustâ aggressionem desistat, non tantùm vitam temporalem conservare, sed & si velit, salutem æternam consequi potest: ergo &c. Accedit, quòd etiam invasus sæpè in periculo perdendæ salutis æternæ sit constitutus, aut saltem se constitutum esse probabiliter existimare possit: ergo hoc casu par malum utriusque imminet. Ubi autem par malum imminet, non veramur nobis potiùs, quàm aliis consulere; ordinata enim charitas incipit à se ipsâ, quia non jubemur proximum distingere præ nobis ipsis, sed sicut nosmetipsos. Denique injustus aggressor non semper in momento mittitur in gehennam, sed sæpè eidem adhuc tempus superest ad agendam pœnitentiam, & consequendam salutem æternam, quo si non utatur, non injustè invaso, sed sibi ipsi imputare debet. Grot. §. 3.

VI.

Cæterùm quæ A. occasione belli publici in hoc cap. de summo Imperio tradit, ea omnia à nobis in J. P. U. fusi sunt explicata, nisi quod satis mihi fuerit, ostendisse, statum Reipublicæ mixtum dari posse, in veritatem autem exemplorum, quæ à §. 20. adduxit, diligentius inquirere, non putavi, esse operæ pretium.

P. 2. cap. un. per tot.

b

CA-

— ❦ —) 6 (❦ —

CAPUT IV.

De Bello subditorum in superiores.

HOc bellum illicitum esse, nisi Rex vel totum populum, vel insignem ejus partem perdere velit, itidem in *J. P. U.* latius fuit ostensum, ubi simul diximus, quid privatis in invasorem liceat, quò proinde lectorem remittimus.

P. 2. cap.
un. 5. 9.
n. 7. &
seqq.

CAPUT V.

De causa efficiente belli.

HÆc triplex est, principalis, adjuvans, & instrumentalis. Principalis plerumque est is, cujus res agitur. Adjuvans sunt illi, qui auxilium ferunt. Instrumentalis subditi &c. *J. P. U.*

P. 4. c. 1.
& 3. per
not.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

De defensione sui, & rerum suarum.

S U M M A R I A.

- I. *Causa bellorum vel sunt iustifica, vel susforia: causa iustifica in genere sola est injuria vel imminens, vel illata.*
- II. *Adversus injuriam imminentem se, suaque defendere etiam cum interfectione injusti aggressoris omni jure permissum est.*
- III. *Adco ut ejus interfectio etiam directe intendi possit.*
- IV. *Juri defensionis in statu naturali etiam jus ulciscendi conjunctum est, non autem in statu civili.*
- V. *Est autem defensio tantum licita adversus injustum, non etiam adversus justum aggressorem.*
- VI. *Objectum defensionis constituit imprimis vita, quam tamen nemo cum interfectione injusti aggressoris defendere tenetur.*
- VII. *Nisi alios ex officio defendere teneatur, aut persona sit Reipublica multum utilis.*

VIII.

- VIII. *Si tamen ex interfectione injusti aggressoris Respublica magnum passura sit damnum, is sine peccato interfici haud potest, modo invasus prudenter judicet, se esse in statu gratia.*
- IX. *Quisnam fugere teneatur, & utrum is, qui fugere tenetur, peccet contra justitiam, si omisâ fugâ pro necessariâ defensione interficiat injustum aggressorem?*
- X. *Quamvis sub nullo pretextu licitum sit directè occidere innocentem, ex causâ tamen gravissimâ licitum est eundem occidere indirectè.*
- XI. *Ad evitandum periculum mutilationis non minùs, quàm vita injustus aggressor interfici potest.*
- XII. *Etiam pudicitia, si aliter non possit, cum cade invasoris rectè defenditur.*
- XIII. *Adversus eum, qui verbis tantùm honorem nostrum laderè intendit, defensio cum ejus interfectione in statu civili licita haud est.*
- XIV. *Utrum pro necessariâ defensione interfici possit, qui alierum fuste percutere, vel ei alapam infligere tentat.*
- XV. *Eum, qui post inflictam alapam fugit, persequi & interficere haud licet.*
- XVI. *Etiam bona fortuna cum cade injusti aggressoris defendere fas est, modò sint magni momenti, & nulla probabilis spes sit, illa, saltem citra grave damnum, aliter recuperandi.*
- XVII. *Utrum jure divino veteri furem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum fuerit interficere?*
- XVIII. *Etiam jure divino novo bona fortuna cum cade furis defendere licitum est.*
- XIX. *Ut defensio legitima sit; requiritur primò, ut periculum sit praesens, nec qualiscunque metus sufficit.*
- XX. *Utrum praeveniendo jure interfici possit, qui vita nostra insidiatur?*
- XXI. *Quid si alter falsam accusationem, falsum testimonium, aut iniquum judicium adversus me moliatur?*
- XXII. *Secundò ad legitimam defensionem requiritur, ut servetur moderamen inculpata tutela.*

- XXIII. *Qui moderamen inculpata tutela excessit, pro modo excessus punibilis est.*
- XXIV. *Dueltum extra paucos casus, qui recensentur, in statu civili omni jure illicitum est.*
- XXV. *Utrum lex civilis, si furem interficere permittat, solam impunitatem det, vel eadem etiam in foro interno licitam reddat?*

I.

PROgredimur jam ad causas bellorum, quæ movent ad bellandum. Movent autem vel sub ratione justæ, vel sub ratione utilis. Illæ justificæ, hæ verò suavoriæ appellantur. Causa justificata in genere sola est injuria, quam vel arcemus, vel reparamus, vel vindicamus. Arcemus bello defensivo, reparamus & vindicamus bello offensivo. In hoc cap. agit A. de bello defensivo.

II.

Causa ejusdem efficiens est jus tum naturæ, tum divinum, tum humanum; omni enim jure permissum est, se, suæque adversus injustum aggressorem, etiam cum ejus interfectione, si periculum aliter evitari nequeat, defendere, tametsi is peccato careat, fortè quòd insaniâ, aut insomniis agitetur; nam jus defensionis per se, & primariò non nascitur ex peccato alterius, sed ex eo, quòd natura quemque sibi commendat. Sufficit ergo, quòd ego non teneam id pati, quòd alter intentat. Grot. §. 2. Puffendorf. lib. 2. cap. 5. §. 2.

III.

Quamvis autem sint, qui putent, quòd insultatus possit quidem intendere actum necessarium ad sui defensionem, ex quo prævidet, secururam mortem, non autem possit directè intendere interfectionem injusti aggressoris, perinde ut Medicus, qui ad reparandam sanitatem adhibet medicinam, ex qua prævidet, secururam debilitatem aegri, non debet intendere debilitatem, sed sanitatem, contraria tamen sententia longè est verior; qui enim intendere potest finem, etiam intendere potest medium ad eum finem necessarium:

ergo

ergo si interfectio iniusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, potest in valus eandem intendere. Nec utget paritas à Medico desumpta, quia debilitas aegri non est medium ad reparandam sanitatem, sed medium est evacuatio noxii humoris, cum qua debilitas tantum connexa est, unde Medicus intendit quidem evacuationem noxii humoris, debilitatem autem sequentem non intendit, sed tantum permittit. Ex aduerso interfectio iniusti aggressoris est medium necessarium ad sui defensionem, cum, ut suppono, in valus sine eâ periculum evitare non possit: ergo potest is interfectionem aggressoris directè intendere. Confer. Clariss. Dn. P. Seybold in sua *Dicaomachi. part. 2. sect. 7. §. 2. num. 11.* ubi plures Theologos pro hac sententiâ allegat.

IV.

Subiectum belli defensivi duplex est, actiuum scilicet, & passiuum, actiuum est is, qui bellum defensiuum gerit. Potest autem per se loquendo bellum defensiuum gerere omnis, siue is in statu naturali, siue in civili sit constitutus, cum hoc tamen discrimine, quòd in statu naturali cum iure se, suaque tuendi etiam jus ulciscendi conjunctum sit, modò is, qui ultionem sumere vult, sit sui juris, si enim sub imperio familiari existat, jus ulciscendi patri-familias competit, qui autem in statu civili vivit, jus ulciscendi non habet, unde in hoc statu jus defendendi quasi momentaneum est, ita ut cesset, quamprimum iudex adiri potest, in statu autem naturali, cum nulla sint iudicia, tractum habet, & continuo novis accedentibus damnis, ac iniuriis fovetur. Potest autem quilibet non tantum pro se, sed & pro aliis bellum defensiuum gerere, & si citra periculum grave incurrendi damnum proximum aduersus iniustum aggressorem defendere possit, ex lege charitatis eundem, si ejus auxilio indigeat, etiam defendere tenetur.

V.

Subiectum passiuum est iniustus aggressor; qui ergo bellum gerit aduersus illum, qui aggressor non est, non bellum defensiuum gerit, sed offensiuum. Deinde ut bellum defensiuum sit iustum, necesse est, ut sit aggressor iniustus, si enim aggressio sit iusta, de-

defensio iusta esse haud potest; aliàs daretur bellum utrinque iustum; quod implicat. Qui igitur iustum bellum offensivum promeritus est, arma opponere haud potest, sed satisfactionem boni viri arbitrato offerre debet, quam etiam alter acceptare tenetur, siue iam ad conflictum ventum sit, siue non, adedò ut, si non acceptet, & nihilominus bellum inferat, aut iam illatum porro prosequatur, is, qui injuriam intulit, jure se defendere possit, si enim absque fraude plena offeratur satisfactio, cessat titulus bellandi. Unde Pontius, famnis apud Liv. lib. 9. c. 1. *expiatum est*, inquit, *quidquid ex fœdere rupto irarum in nos caelestium fuit, res hostium in prædâ captas remisimus, auctores belli, quia vivos non potuimus, perfunctos jam fato dedimus, bona eorum, ne quid ex contagione noxa remaneret penes nos, Romam portavimus.* Grot. §. 18. Dn. P. Seybold *Dicaomach. part. 3. sect. 4. §. 9. num. 1. & seqq.*

VI.

Objectum belli defensivi constituit primò vita, quam, ut paulò antè dictum, etiam cum interfectione injusti aggressoris, si necesse sit, rueri possumus, non autem, ut perperam nonnulli contendunt, per se loquendo ad hoc tenemur; licèt enim quivis sit custos vitæ suæ, nemo tamen eandem defendere tenetur mediis extraordinariis, quale est occisio aggressoris. Nec adversatur, quòd ordo charitatis exigat, ut vitam propriam præferamus alienæ, nam in ordine charitatis quædam sunt præcepta, quædam verò tantùm permissa, sic ut salutem æternam proximi præferamus vitæ propriæ temporali, si proximus citra jacturam vitæ nostræ temporalis salutem æternam consequi haud possit, præceptum est; ut autem vitam propriam temporalem præferamus vitæ alienæ, permissum tantùm est, non præceptum. Certè talis, qui occidi potius, quàm occidere vult, insignem exercet actum charitatis proximi. Confer. Dn. P. Seybold *cit. tract. parte 2. sect. 7. §. 2. num. 9. & 10. & P. Haunold de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 6. contr. 4. num. 660.*

VII.

Dixi *per se loquendo*; nam primò illi, quorum officium est, alios defendere, veluti sunt Socii itineris eâ lege conducti, & milites,

lites, non tantum possunt, sed etiam tenentur injustum aggressorem occidere, si periculum aliter averti non possit. Deinde etiam illi vitam suam cum interfectione injusti aggressoris conservare tenentur, quorum vita Reipublicæ multum utilis est, uti sunt ejus Rectores & Duces bellici. Idem post Molin. Dn. P. Seybold *cit.* §. 2. *num.* 8. dicendum esse putat de illis, quorum mors cederet in maximum detrimentum familiaræ, eò quod invasus possit quidem cedere jure suo, non autem suorum, puta uxoris, & liberorum, quos alere tenetur, quod tamen Grot. §. 8. parum tutum esse videtur.

VIII.

Planè si ex interfectione injusti aggressoris Respublica magnum passura foret damnum, is sine peccato interfici haud possit, quia ex lege charitatis quisque tenetur præferre bonum commune propriæ vitæ, modò prudenter judicet, se esse in statu gratiæ, secus enim non esset obligatus ad subeundam mortem, ut parcat vitæ injusti aggressoris, si sine ejus necesse vitam suam non possit conservare, quia nemo tenetur, bonum publicum temporale præferre salutis animæ suæ, hoc enim repugnaret recto ordini charitatis. Confer. Molin. *de J. & J. tract.* 3. *disput.* 14. *Lels. lib.* 2. *cap.* 9. *Dubit.* 8. *num.* 42. Dn. Seybold *ibi supra num.* 4. & 5.

IX.

Qui absque periculo, & ignominia fugere potest, tenetur quidem ad cavendum grave damnum in se, vel proximo ex charitate fugere, si tamen, ommissa fuga, non aliter vitam suam conservare potest, quam si interficiat, aut mutilet injustum aggressorem, non peccat contra justitiam, eundem interficiendo, vel mutilando; quamvis non fugiendo peccaverit contra charitatem; nam injustus aggressor non habet jus interficiendi alterum: ergo si eundem interficere tenet, ille jus habet se defendendi, ac per consequens si aliter vitam suam tueri non possit, quam injustum aggressorem interficiendo, vel mutilando, potest is justè eundem interficere vel mutilare, nec proinde damnum illatum eidem, vel uxori, aut liberis resarcire tenetur, cum sola violatio justitiæ commutativæ fundet

fundet obligationem restituendi. Qui autem absque periculo quidem, non autem absque gravi ignominia fugere potest, is fugere non tenetur, quia non tenetur ex charitate tam grave damnum subire in gratiam injusti aggressoris, ac proinde non fugiendo ne quidem contra charitatem peccat. Confer, *Lets. cit. Dist. 8. num. 44.* P. Haunold. *suprà alleg. contra. 4. num. 636. & seqq.* Do. P. Seybold. *ubi suprà num. 18. & seqq.* Dissentit Grot. §. 10. *num. 3.* qui tali casu, quo quis sine periculo fugere potest, jure quidem naturæ, non autem jure divino Evangelico defensionem cum interfectione injusti aggressoris licitam esse contendit, eo quod nulla unquam sit ignominia fugere aggressorem, sed tantum falsa quædam ignominia opinio aspernanda ab omnibus iis, qui virtutem, & sapientiam sectantur. At primò, ut alibi jam diximus, Catholici uno ferè ore docent, extra præcepta credendi, & sacramentorum nihil esse in Evangelio, quod non sit juris naturalis: ergo si tali casu defensio cum interfectione injusti aggressoris licita est jure naturæ, etiam licita erit jure divino Evangelico. Deinde licet fugere suapte naturâ ignominiosum haud sit, homines tamen maniani in quibusdam personis id ignominiosum esse judicant, quod sufficit, ut fugere non teneantur, quia, ut suppono majus est hoc damnum, quam ut in Gratiam injusti aggressoris ex charitate illud subire sint obstricti. Denique tamen is, qui fugere tenetur, si non fugiat, peccet contra charitatem, non tamen se defendendo peccat contra justitiam, ac proinde A. malè asserit, defensionem eidem esse illicitam.

X.

Ceterum quamvis sub nullo prætextu licitum sit directa intentione occidere innocentem, ita ut ejus mors eligatur tanquam medium ad quodeunque malum sive publicum, sive privatum averendum, aut bonum obtinendum, cum vita non sit sub dominio humano, ex causâ tamen gravissimâ licitum est indirectè eundem occidere, indirectè inquam, hoc est, per talem actionem, quæ, ut substat intentioni nostræ, possit intelligi consecuta esse suum finem directè quæsitum sine occisione alterius, ac proinde cui per occidens est, quòd hic & nunc habeat annexam occisionem innocentis,

centis, & ideo si quis periculum mortis ab injusto aggressore sibi imminentis non aliter evitare queat, quam si fugiat per pontem, aut locum angustum, in quo infans, aut claudus existit, potest is per talem locum fugam arripere, tametsi contingere possit, ut infans, vel claudus opprimatur, & interficiatur, quia damnum, quod per omissionem fugæ incurreret, majus est, quam ex lege charitatis teneatur subire ad cavendum æquale damnum alterius innocentis, velut cum communi docet P. Haunold. *cit. cap. 6. contr. 3. num. 69. & seqq.* à qua sententia perperam dissentit Grot. §. 4. num. 1. ubi ait, ex lege dilectionis præsertim Evangelicæ, quæ alterum nobis æquat, id permissum non esse. At primò lex dilectionis non nisi salvo ordine proximum nobis æquat, ita ut ubi par malum imminet, non prohibeamur nobis potiùs, quam aliis consulere, velut ipse Grot. tradit *lib. 1. cap. 3. §. 3. num. 3.* Deinde *lib. 3. cap. 1. §. 4. num. 1.* is ipse rursus docet, ad jus agendi multa consequi indirectè, & extra agentis propositum, ad quæ per se jus non esset, & mox subjungit: *sic navis piratis plena, aut domus latronibus, tormentis peti potest, etiamsi intra eandem navem aut domum sint pauci infantes, mulieres aut alioqui innocentes, quibus inde creetur periculum;* quæ sanè etiam ad propositum applicari possunt.

XI.

Secundò objectum belli defensivi constituat membra, adeò ut non minùs ad avertendum periculum mutilationis; quam vitæ injustus aggressor occidi possit; nam primò damnum membri, præsertim ex præcipuis, valde grave est, & vitæ quasi æquiparabile. Deinde vix sciri potest, utrum mutilatio non periculum mortis post se trahat. Adhæc non constat, utrum is, qui me mutilare tentat, post membrum abscissum non etiam vitam mihi velit eripere. Denique nemo instat ovis tenetur pati membrorum suorum mutilationem. Grot. §. 4.

XII.

Tertio objectum belli defensivi constituit pudicitia, quæ, si aliter non possit, etiam cum cæde invasoris rectè defenditur; quamvis enim non amittatur corporis sanctitas manente animi sanctitate,

tate, etiam oppresso corpore, ut loquitur S. August. *lib. 1. cap. 18. de civit. Dei*, meritò tamen pudicitia pluris æstimatur, quàm multæ opes, imò commune iudicium pudicitiam, præsertim in feminis, vitæ adæquat. Accedit, quòd hac in re maximum sit periculum, ne quis in delectationem consentiat & peccet. Laudatur sanè Marius, quòd militem, qui tribunum occiderat volentem vim inferre ejus pudicitie, non tantùm absolverit, sed & coronâ donaverit. Confer. Lefs. *lib. 2. cap. 9. Dubit. 12. num. 76.* Dn. P. Seybold. *suprà cit. part. 2. sect. 7. §. 10.* Grot. §. 7.

XIII.

Quartò objectum belli defensivi constituit honor. Læditur autem honor vel verbis, vel factis. Verbis læditur per detractionem, & verba contumeliosa; factis, si quis alterum fuste, vel arundine percutere, aut ei alapam infligere intendat. Adversus eum, qui verbis tantùm honorem alterius lædit, in statu civili se cum ejus interfectione defendere licitum haud est; cùm interfectio vel non sit medium necessarium, vel non sit idoneum ad tuendum, aut recuperandum honorem; vel enim is apud alios me jam diffamavit, vel tantùm diffamare intendit, vel aliàs verbis contumeliosis honorem meum læsit? si me jam diffamaverit, interfectio nec medium necessarium, nec idoneum est ad defendendum honorem: non necessarium; quia ad defensionem, & recuperationem honoris sufficiunt remedia juris, scilicet actio ad palinodiam, & actio injuriarum æstimatoria: non idoneum, quia interficiendo diffamatorem incurro pœnam legis Cornelie de sicariis. Quòd si me tantùm diffamare intendat, vel aliàs verbis contumeliosius honorem meum læserit, interfectio itidem nec medium necessarium, nec idoneum est ad tuendam existimationem, quia tales injuriæ, adito iudice, legitimo modo comprimi, reparari, & vindicari possunt. Unde jure merito Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *fas est viro honorato, occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit*; nam verbo calumnie propriè intelligitur læsio honoris, quæ fit verbis. Confer. Lefs. *cit. Dubit. 12. num. 78.* Dn. P. Seybold. *alleg. sect. 7. num. 5. & seqq.* adde Grot. §. 10. num. 3. *prope fin.*

XIV.

XIV.

At si quis alterum fuste, vel arundine percutere, aut ei alapam infligere intendat, multi quidem defensionem etiam cum interfectione injusti aggressoris, si hoc periculum aliter vitari nequeat, licitam esse contendunt, eò quòd damnum honoris meritò pluris æstimetur, quàm damnum multorum bonorum fortunæ, quod tamen cum cæde aggressoris averti potest. Hoc in statu quidem naturali expeditum esse arbitror; nam, ut Grot. §. 10. num. 1. loquitur, *qui injuriã me parat afficere, is mihi eo ipso jus dat adversus se infinitum*, hoc est, ad omne id, quod necessarium est, ut ab injuriã, quam mihi inferre tentat, me servem indemnem, ac proinde si eundem interficiam, contra justitiam non pecco, modò periculum non possit aliter averti. Sed nec contra charitatem pecco, si damnum honoris gravius sit, quàm ut illud subire tenear ad vitam injusti aggressoris conservandam. At in statu civili, meã quidem opinione, hoc admitti haud potest; nam in hoc statu non aliter defensionis causã licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si res amissa non possit amplius judicio recuperari, ne aliàs vincula ordinatæ Reipublicæ laxentur: atqui honor amissus judicio recuperari potest: ergo &c. Sanè propter bona fortunæ non aliter licitum est interficere injustum aggressorem, quàm si illa non possint amplius judicio recuperari: ergo cum honor judicio recuperari possit, licitum haud est, eundem cum interfectione injusti aggressoris defendere. Contentit Grot. §. 10. ubi num. 1. ad probandam hanc sententiam adducit verba Christi *Matth. 5. Si quis te percussit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram*. At Christus his verbis non prohibet defensionem, sed ultionem, ita ut sensus sit: si quis te percussit in maxillam dexteram, potiùs illi & alteram præbere debes, quàm repercutere, quia repressio rationem habet vindictæ, quæ in statu civili omni jure prohibita est. Unde

XV.

Si quis post inflictam alapam fugiat, fugientem persequi, & interficere haud licet. Nec adversatur, quòd furem cum re meã fugientem occidere possim, si illa aliter recuperari nequeat; nam hoc

casu recuperero rem meam in specie extantem, in illo autem non recuperero honorem ablatum ab eo, qui mihi alapam inflixit, sed novum apud homines mundanos acquirere honorem, dum animositate meam æstimant in vindicandâ injuriâ mihi illatâ, qui novus honor videtur compensare honorem ablatum, hic tamen honor non est licitè procurabilis, quia, ut paulò antè dixi, vindicta privata in statu civili prohibita est. Deinde si res ablata judicio recuperari possit, licitum non est furem occidere: ergo neque licitum est eum, qui post impactam alapam fugit, occidere, quia honor ablatum judicio recuperari potest. Meritò igitur Innocentius XI. contrariam sententiam damnavit. Confer. P. Haunold *suprà cit. cap. 6. contr. 4. num. 657. & seqq.* Dn. P. Seybold *alleg. §. 9. num. 7. & seqq.* Grot. *cit. §. 10. num. 2.*

XVI.

Quintò objectum belli defensivi constituunt bona fortunæ, quæ itidem etiam cum cæde injusti aggressoris defendere fas est; alias enim misera omnino foret conditio proborum, improbis verò animus cresceret furta, & rapinas committendi cum maximo præjudicio boni communis. Duo tamen concurrere debent. Primò ut bona illa sint magni momenti, nam ad avertendum leve damnum licitum haud est injustum aggressorem occidere, hoc enim esset contra legem charitatis; quæ autem bona sint magni momenti, hoc pro diversitate personarum, & circumstantiarum prudentium arbitrio determinandum relinquitur. Secundò ut nulla probabilis spes sit, illa, saltem citra grave damnum, aliter recuperandi, aut dubium sit, utrùm illa aliter recuperari possint vel non. Hæc duo si concurrant, etiam pro defensione bonorum fortunæ injustum aggressorem fas est occidere, modò interficiatur in contingenti; si enim fur, aut raptor jam esset in pacatâ possessione, is pro recuperandâ re ablatâ amplius occidi haud posset, nisi fortè illa aliâ viâ non posset recuperari. Non adversatur, quòd inter rem etiam magni momenti, & vitam nulla sit æqualitas, cum vita humana superioris sit ordinis, quàm sint bona fortunæ; nam hanc inæqualitatem favore innocentis, & odio raptoris, aut furis compensari ait Grot. §. 11. Melius fortè dixeris, nullam quidem esse æqualitatem

litem inter vitam, & bona fortunæ, si hæc præcisè inter se com-
parentur, esse autem æqualitatem inter injustam invasionem rerum
alienarum magni momenti bono communi adeò nocivam, & de-
fensionem cum interfectione aggressoris pro securitate proborum
contra fures, & raptores omnino necessariam, sicut inter furtum &
pœnam suspendii est proportio. Sufficit ergo, quòd interficiendo
injustum aggressorem pro conservandis bonis fortunæ magni mo-
menti, quæ aliàs non ampliùs recuperari possent, nec contra ju-
stitiam nec contra charitatem proximi peccetur.

XVII.

Procedunt autem ea, quæ diximus, etiam de jure divino vete-
ris testamenti. Separat quidem lex *Exod. 22. vers. 2.* Hebræis da-
ta furem nocturnum à diurno, & ait: *Si fur effringens domum, sive
effodiens, fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percussor
non erit reus sanguinis. Quòd si orto sole hoc fecerit, homicidium per-
petravit & ipse morietur.* At hoc non ita intelligi debet, quòd fu-
rem nocturnum semper, diurnum autem nunquam licitum sit in-
terficere: sed hæc lex furem nocturnum ideo tantùm separat à di-
urno, quia à fure nocturno plerumque res non potest aliter recu-
perari, eò quòd is ignotus sit, aut, licet fortè notus sit, non tamen
in judicio testibus convinci potest; à fure autem diurno plerum-
que res aliter potest recuperari. Unde si à fure nocturno res citra
ejus interfectionem recuperari possit, licitum non est eundem in-
terficere. Ex adverso si à fure diurno res non possit aliter recupe-
rari, fas est eundem occidere. *Leis. Lib. 2. cap. 9. Dubit. 11. num.
66.* Dn. P. Seybold. *suprà alleg. sect. 7. §. 3. num. 14.* Dissentit
Grot. §. 12. Iqui putat, directè rerum causâ interfici neminem
posse, sed tunc demum licitum esse invasorem interficere, si quis
dum rem suam nititur retinere, aut occupatam extorquere, aut fu-
rem capere, is in periculum vitæ sit adductus. Discrimen autem
furis nocturni, & diurni in hoc positum esse, quòd pro eo, qui
furem nocturnum occidit, stet præsumptio, quòd vitæ tuendæ cau-
sâ eundem interemerit, non autem pro eo, qui furem diurnum
occidit.

XVIII.

Deinde procedunt etiam de jure divino novo, quæ enim jure naturæ permiffa sunt, etiam permiffa sunt jure divino novo; quippe quod in materia morali ea tantum præcipit, aut prohibet, quæ præcipit, aut prohibet ipsum jus naturæ. Contrarium rursus tenet Grot. §. 13. sed ut ipse *num. 2.* fatetur, contra omnes ferme tam JCtos, quàm Theologos. Existimat ille, rem etiam magni momenti dimittendam potius esse, quàm ut cum cæde invaloris conservetur, nisi fortè talis res sit, ex qua vita nostra, & familiæ nostræ pendeat, quæque judicio recuperari nequeat, & spes sit aliqua, sine cæde rem abituram. Adducit is primò textum *Matth. 5. qui voluerit tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Sed hæc verba consilium tantum continent, non præceptum; nam contentiones judiciales utique non sunt prohibitæ. Præterea Christus exemplo *tunica & pallii* vult duntaxat innuere de rebus exigui momenti, quibus facile carere possumus, non esse statim in judicio contendendum, sed potius ex virtute charitatis summo jure abstinendum. Secundò provocat ad D. Paulum *1. ad Corinth. cap. 6.* ubi redarguit Corinthios, quòd coram judicibus infidelibus litigent. At Doctor Gentium pari modo non prohibet contentiones judiciales, sed suos Corinthios tantum hortatur, ut, si lis sit inter eos, illam potius fideli decidendam committant, probrosum enim ipsis esse, eo nomine adire Gentiles, *quasi nullus inter eos esset sapiens, qui posset judicare inter fratrem suum.* Non ergo, ut perperam ait Grot. Divus Paulus jubet, ut damnatum injustum toleretur potius, quàm litigetur.

XIX.

Forma belli defensivi consistit in legitimâ propulsatione injuriæ. Ut autem propulsatio legitima sit, duo requiruntur. Primò ut periculum sit præsens; multum enim, ut rectè ait Grot. §. 5. *num. 1.* falluntur, & fallunt, qui metum qualemcunque ad jus occupandæ interfectionis admittunt, nam *à metu plurima proficiuntur injuria, cum is, qui nocere alteri cogitat, timet, ne, nisi id fecerit, ipse aliquo afficiatur incommodo,* ut loquitur Cicero *de offic. lib. 1.* Nemo tamē

men tenetur primùm ictum expectare, sed sufficit, si insultator arma arripiat, ita ut appareat, cum id facere animo occidendi.

XX.

At quid si quis vim non jam præsentem intentet, sed conjunctasse, aut insidiari e. g. venenum struere compertus sit, poteritne talis præveniendò jure interfici? Puto interesse, utrùm morali certitudine mihi constet, quòd is actu decreverit me interficere, vel non ita constet, sed tantùm suspicio sit. Hoc casu ille interfici, haud potest: illo casu porro refert, utrùm certum sit, periculum àlter evadi posse, vel ex adverso certum sit, aliter evadi non posse, vel denique dubium sit, utrùm aliter evadi possit vel non. Si certum sit, periculum aliter evadi posse, nefas est eundem interficere. Si verò certum sit, aliter evadi non posse, nec ulla appareat spes, quòd is pœnitentiã ductus decretum suum sit revocaturus, licitum èrit eundem præveniendò interficere. Si denique dubium sit, utrùm periculum mortis aliter evadi possit, vel non, putat Grot. *cit.* §. 5. num. 2. illum jure interfici non posse, eò quòd plerumque interposita temporis mora ad multa remedia, ad multos etiã pateat casus. Contrarium passim tenent Theologi, qui dicunt sufficere, quòd perpensis omnibus nulla appareat via evadendi mortem. Sic quoque si quis animo me occidendi advolaret cum sclopeto breviorè, fieri posset, quòd periculum mortis evaderem, si is fortè aberraret, nec tamen propterea teneor expectare, donec tam propè advenerit, ut me possit attingere, sed si sclopetum longius habeam, possum illum interficere, priusquàm tam propè advenerit, ut me possit attingere: ergo etiã in proposito licitum est alterum occidere, etiã si, quòd tamen incertissimum est, fortè accidere posset, quòd aliã viã periculum mortis possem evadere; sufficit enim, quòd pensatis omnibus defacto nulla alia evadendi via mihi appareat. Confer. P. Haunold. *suprà alleg. cap. 6. contr. 4. num. 634. & seqq.* & Dn. P. Seybold. *supè cit. sect. 7. §. 2. num. 13. & duobus seqq.*

XXI.

XXI.

Diversum obtinet, si alter falsam accusationem, falsum testimonium, iniquum iudicium adversus me moliatur; quamvis enim de hoc certus forem, eundem tamen ad avertendum ejusmodi periculum interficere licitum haud est; nisi enim, qui me accusare intendit, crimen probet, nullum mihi exinde imminet periculum, si ad probandum falsis velit uti testibus, adversus eos legitima defensio parata est, contra judicem etiam, qui iniquam adversus me intendit ferre sententiam, sufficiunt remedia juris, ac proinde interfectio non est medium necessarium. Consentiant Lefs. *de J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 8. num. 47.* Layman Theologiae moral. *lib. 3. Tract. 3. Part. 3. cap. 5. num. 2. vers. dicendum 3tid.* Dn. P. Seybold. *cit. sect. 7. §. 8. num. 10. Grot. dict. §. 5. num. 2.*

XXII.

Secundò ad legitimam propulsationem requiritur, ut servetur, moderamen inculpatæ tutelæ, hoc est, ut injusto aggressori non inferatur majus damnum, quàm necesse sit ad depellendum periculum, ac proinde si defensio fieri possit sine ejus interfectione, is interfici haud potest. Planè in statu naturali etiam ultio sumi potest, modò non sumatur major, quàm alter propter illatam injuriam fuerit promeritus.

XXIII.

Effectus belli defensivi stat in eo, quòd is, qui se, suaque legitimo modo defendit, hoc jure fecisse dicatur: si autem moderamen inculpatæ tutelæ excesserit, is pro modo excessus punibilis sit.

XXIV.

Ad affinia referri potest duellum, quippe quod falsà hominum mundanorum opinione speciem defensionis honoris præferret. Est autem duellum extra paucos casus in statu civili omni jure prohibitum. Dixi *extra paucos casus*, quorum primus est, si injustus aggressor invito licentiam concedat dimicandi, alioquin eum sine dimicatione occisurus; nam hoc casu ex parte invalu meram, & simplicem habet naturam defensionis
vitæ.

vicia: *Secundus* est, si Rex, aut Magistratus duos mortem meritos inter se committat; nam hoc casu uterque reus in alterum constituitur executor iustitiæ, ita ut victori condonetur vita. Interim tamen is, qui iussit, minus rectè suo functus est officio; vel enim uterque ultimo efficiendus erat supplicio, ut satisfaceret iustitiæ vindicatrici, vel si unus supplicium sufficere videbatur, satius erat seorsum eligi mortuum. *Tertius* est, si miles ex consensu Ducis exemplo Davidis oblatum ab hoste acceptet duellum, modò bellum ex parte acceptantis sit iustum; si enim is hostem extra duellum aggredi potest, tandem etiam aggredi potest acceptando duellum. Huius porro *in statu civili*, nam ex quibus causis Respublica iustam vimque aduersus alterum bellum gerere potest, ex eisdem causis etiam privatus in statu naturali nullius imperio subiectus duellum suscipere potest; nam quod jus habet Respublica ad vindicandam iniuriam, eadem jus privatus habet privatus extra Rempublicam vivens, & nullius imperio subiectus. Gron. §. 15. *Lois. ubi supra num. 19.*

XXV.

Unicus adhuc superest quartio, quem A. *in hoc cap. §. 19.* proponit, scilicet, an non lex saltem civilis, ut jus habens vitæ, ac necis, si in quo casu perituræ vitæ interficiat privato, etiam etiam possit, ut id ab omni culpa sit liberum: Quod is minime non obediendum esse arbitror, sed quod lex jus necis non habeat in omnino civis ex quovis delicto, sed domum ex delicto tam gravi, ut mortem mereatur. Rectè; sed gravitas delicti non ex solâ necessitate culpæ, sed potius ex variis rerum circumstantiis definienda est; potest enim delictum in se leve ad id crescere, ut ad obtinendam quietem, & tranquillitatem Republicæ necesse omnino sit ad certum rigoris gradum decurrere, & poenas non capitales convertere in capitales. Sanè si lex datur adversus lædentem facultas quædam moralis in infinitum, ut loquitur A. §. 20. *num. 11.* etiam Republicæ læsæ dabitur jus adversus lædentem in infinitum; hoc est, ad omne id, quod necessarium est ad quietem & tranquillitatem publicam tuendam, & conservandam, ac proinde si poenæ non capitales sufficientes haud sint, potest legislator eas convertere in capitales; nam potestas, quam Deus dedit Republicæ, puniendi

delicta poenâ condignâ, non est restricta ad certum genus poenarum, sed est data illimitata, prout videlicet exigit utilitas Reipublicæ. Subsumit jam is, & ait, fas non esse, quemquam ad mortem damnare, nisi ob delicta, quæ lex per Moylen data morte punivit, aut quæ his rectâ æstimatione sunt paria, atque hoc ex sententia Scoti, quam valde probabilem esse pronuntiat. Sed hæc sententia nullo modo defendi potest; nam primò quævis pars est propter totum, ac proinde ob totius incolumitatem excindi potest: cum ergo singuli delinquentes sint pars Reipublicæ, possunt illi ob ejus incolumitatem occidi. Deinde lex Mosaiica forensis soli populo Judaico erat lata, & promulgata: ergo ex intentione Dei aliam gentem præter Israëlitas non obligavit. Extinctâ igitur Republicâ Judaicâ simul delierunt leges forenses omnes, quæ illam Rempublicam pro conditione loci, temporis, & Gentis beatam redere intenderunt. Morale quidem in his legibus est, quòd turbantes societatem generis humani furtis, cædibus, latrociniis, aliisve delictis puniendi sint, sed determinatio certæ alicujus poenæ ad leges pertinet forenses cujusque Reipublicæ, nec necesse est, ut semper cum legibus Hebraicis conveniant, quæ ad id tantum conducunt, ut exinde colligamus, poenas lege Hebræâ determinatas non esse contra jus naturæ. Pergit A. porro, & ait, quòd lex non debeat, nec soleat jus dare, etiam eos, qui mortem meruerunt, privatim interficiendi, nisi in criminibus valde atrocibus; alioquin frustra instituta esset judiciorum authoritas: sed hoc tantum verum est de interfectione delinquentis per modum poenæ, non verò de interfectione, quæ necessaria est ad res nostras conservandas. Denique subjungit, quod, si quando lex impunè furem interfici posse dicat, poenam quidem tollat, non verò jus etiam det, seu aliquem in conscientia securum reddat. At ipse *suprà lib. 1. cap. 3. §. 2. num. 2.* dixit, legem Hebræam, quæ cædem furtis nocturni permittit, non tantum impunitatem inducere, sed & in æquitate naturali fundatam esse. Cum hac autem lege Hebræâ convenit lex 12. Tabb. ergo & hæc occidentem in conscientia securum reddebat. Dicendum igitur, si lex civilis cædem furtis in illis circumstantiis permittat ipsum jus naturale, quòd tunc interfectior etiam in conscientia tutus sit: si autem extra terminos juris

ris naturalis ejus interfectionem permittat, quòd tantùm in foro externo impunitatem inducat, non etiam in foro conscientiz occisionem licitam reddat.

CAPUT II.

De his, qua hominibus communiter competunt.

S U M M A R I A.

- I. *Injuria jam facta vel respicit id, quod nostrum est vel quod nobis debetur; nostrum autem aliud est communi hominum jure, aliud singulari.*
- II. *In isto generis humani omnia communia, & indivisa erant omnibus.*
- III. *Ab hac tamen primavà rerum communione posuerunt homines licite recedere, imò post multiplicatum genus humanum necessitas postulabat, ut recederent.*
- IV. *Probabile tamen est, eos pacto tacito potius, quàm consensu expresso ab ea recessisse.*
- V. *Occupatio vel fit per universitatem, vel per singulos.*
- VI. *Quamvis mare non tantùm internum, sed & externum per se domini humani capax sit, moraliter tamen fieri non potest, ut integer Oceanus abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium.*
- VII. *Qui imperium in terras, & aquas habet, potest ex justà causà promiscuam venationem, & piscationem prohibere, adeò ut, qui contra ejus prohibitionem venatur, aut piscatur, ne quidem dominus fiat.*
- VIII. *Quamvis à primavà rerum communione fuerit recessum, jus tamen quoddam hominibus commune in res alienas remansit.*
- IX. *Et quidem primò in casu extremae necessitatis, hac tamen jus non oritur ex eo, quod dominus ex lege charitatis rem egenti dare tenetur.*
- X. *Quamvis dicatur in extrema necessitate constitutus esse.*
- XI. *Idem dicendum de quasi extrema necessitate.*
- XII. *Aliud autem obtinet in gravi necessitate.*

- XIII. In extremâ vel quasi extremâ necessitate constitutus non est, qui aliâ viâ necessitate occurrere potest, unquam simul aliâ cautione.
- XIV. Jus in extremâ vel quasi extremâ necessitate rebus alienis venditi annexam habet obligationem, cessante necessitate, restituendi, si fieri possit.
- XV. Quid sit res, cuius usus non fiat in abusu, perioris?
- XVI. Secundum jus humanitas in res alienas communiter competit ad utilitatem, quâ nihil alteri deperdit.
- XVII. Unde praeterventibus ad vitium appellare, & ibi valetudinis, vel aquandi causa aliquantisper morari licet.
- XVIII. Utrum perpetua habitatio extreris, qui sedibus suis expulsi receptum querunt, denegari possit?
- XIX. Utrum loca deserta intra territorium, invito Imperatore, ab extreris occupari possint?
- XX. Omnes habent jus ad comparanda ea, sine quibus vita commode dari nequit, si eamem ejusmodi rebus ipsi incola indigeant, venditio prohiberi potest.
- XXI. Utrum in quavis portuâ verum ad vitam necessitatem peregrini expelli possint?
- XXII. Prohiberi potest, ne extreri merces suas importent.
- XXIII. Quamvis omnes liberam habeant facultatem ambiendi maritimum apud vicinas gentes, ex justa tamen causa extreris commutari negari possunt.
- XXIV. Ab actibus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis omnibus promissus permittit, non potest extra justam causam unus populus excludi.
- XXV. Utrum alieni populo cum altero liceat pacisci, ut certi generis fructus sibi soli vendat?

L

Injuriam jam factam vel bello reparamus, vel vindicamus. Agemus primo de bello reparatorio. Respicit autem injuria vel id, quod nostrum est, vel quod nobis debetur. Nostrum aliud est commune hominum jure, aliud singulari. Jus, quod dominibus commune est, aut est directe in rem corporalem, aut ad usus aliquos. Res corporales aut vacuae sunt a proprietate, aut jam aliquorum

entium sunt propriae. Res à proprietate varum equales sunt, ut
propria fieri possint, aut ut non possint. Ita A. §. 1.

II.

Initio quidem generis humani, ut Justus, lib. 43. loquitur, omnia communia, & indivisa erant omnibus, veluti unum cunctis patrimonium esset, ita ut quisque ad suos usus arripere posset, quod vellet, & , quae consumi poterant, consumere, quod autem quisque sibi arripuerat, ut ei citra injuriam alter eripere non poterat: postquam verò eo debuit uti, id rursus à quovis ad suos usus apprehendi poterit, quod A. optimè similitudine theatri declarat; quamvis enim hoc commune sit, rectè tamen, inquit Cicero de senect. 3. dici potest, ejus esse eum locum, quem quisque occuparit, alia tamen vice rursus eundem quisque alius occupare potest. Deus igitur Genes. 1. vers. 28. dominium rerum creaturarum hujus inferioris naturae non solis protoplastis, exclusis ab ejus communione omnibus aliis, ut perperam nonnulli contendunt, sed universo humano generi concessit, ut enim verba: *replete terram*, non ad solum Adamum, & ad Evam, sed & ad omnes eorum posteros pertinent, ita etiam quae immediatè sequuntur: *Subjete eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus caeli, & universis animantibus, quae moventur super terram*, non ad solos protoplastos, sed simul ad omnes eorum posteros pertinere necesse est. Ita cum communi Theologorum sententia Dn. Braun de Domin. cap. 4. §. 1. num. 1. & seqq. Adde Grot. §. 2. num. 1. ubi tamen falsò asserit, in primis, parentibus ignorantem magis vitorum, quam cognitionem virtutis fuisse.

III.

Quamvis autem Auctor naturae non solis protoplastis, sed toti generi humano in omnes res sublunares contulerit dominium, ita ut singuli ad suos usus arripere possent, quod vellet, non tamen praecipit, ut hic status perpetuo maneret, nec prohibuit, ne divisio rerum per homines introduceretur, ac proinde potuerunt illi ab hac primitiva rerum communione licite recedere; imò post multiplicatam genus humanum necessitas postulabat, ut recedentes, & divisionem rerum instituerent tanquam medium necessarium ad

conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis, aliàs sanè mundus perpetuis arderet contentionibus & impleretur cædibus, cùmque pauci forent, qui in commune laborarent, sequeretur penuria, & rerum egestas. Ab hac autem communione non impetu quodam sed paulatim recessum est, & quidem in rebus, quarum usus consistit in abusu, ut cibo, & potu, proprietates statim ab usu non sejuncta emicuit, postea res, quæ usu utentis saltem deteriores fiunt, ut sunt vestes, in jus proprietatis cesserunt, tandem & cæteræ. Ita rursus cum communi Theologorum sententia Dn. Braun. *cit. cap. 4. §. 2. num. 1. & seqq.* & Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 5. §. 1. num. 3. & seqq.* Adde Grot. *de Mar. lib. cap. 5.*

IV.

Et licèt, orto inter pastores Abrahami, & Lothi iurgio, pascua expresso utriusque consensu fuerint divisa, ut constat ex *Genes. cap. 13.* ubi Abrahamus Lotho optionem dedit, ut dexteram, vel sinistram partem regionis sibi eligeret, non tamen fuit accessit, ut divisio rerum fieret communi hominum consensu expresso, sed potius pacto tacito à primævâ rerum communione recessum fuisse probabile est; quamprimùm enim communio displicuit, nec instituta fuit divisio, censeri debet inter omnes convenisse, ut, quod quisque occupasset, id proprium haberet, ut rectè ait Grot. *cit. §. 2. num. 5.*

V.

Est autem occupatio duplex, una per universitatem, altera per fundos. Prior solet fieri per populum, aut eum, qui populo imperat occupandò scilicet integrum tractum terræ à proprietate vacuum, per naturam, aut arbitrio hominum circumscriptum. Posterior verò fit per singulos, dum ex tali tractu universim occupato pars singulis occupanda conceditur: quia autem hoc turbis, & contentionibus ansam præbere potest, ideo plerùmque singulis sua pars assignari solet. Quòd si quid universim occupatum in singulos distributum non sit, id manet in dominio prinçipi occupantis populi, aut Regis, veluti sunt flumina, lacus, montes, aspecti &c. Grot. §. 4. His præmissis

VI.

VI.

Famosam jam §. 3. proponit quæstionem, an scilicet mare in jus proprium transire possit? Quod is negat duplici motus ratione. Prima est, quòd causa, propter quam à communione recessum est, in proposito cesset, cum tanta sit maris magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat. Idem *num. 2.* dicendum esse putat de syrtibus, quarum usus unicus consistit in petendis inde arenis, qui itidem exhauriri nequit. Altera ratio est, quòd mare non possit occupari, cum occupatio non procedat nisi in re terminabili, mare autem esse interminabile, quia liquida non terminantur, nisi ut contenta in re aliâ, mare verò, ait, terrâ non contineri, utpote terrâ majus, aut saltem terræ par. At plurimi ab hac sententiâ dissentiunt, quibus neutra ratio videtur esse efficax. Non prima, quia etiam terræ tanta est magnitudo, ut omnium hominum, ac populorum usibus possit sufficere, & tamen per partes potuit occupari, & fuit occupata: ergo sola vastitas, & magnitudo maris non obstat; quò minus etiam hoc per partes à diversis populis possit occupari, & perinde ut terra in jus proprium abire. Deinde ex hoc, quòd maris tanta sit magnitudo, ut ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, contrarium potius inferri posse arbitrantur, tamen si enim unus aut alter populus certam maris partem occupet, injuriam tamen aliis non infert, cum semper tantum superfuturum sit, quantum satis est aliorum usibus. Denique falsum esse dicunt, quod mare absolutè ad quemvis usum omnibus populis sufficiat, velut patet in piscatione, & collectione rerum in mari nascentium; constat enim, certi generis pisces non ubique, sed in certâ tantum maris parte capi. Similiter margaritæ, corallia &c. non ubique nascuntur, & reperiuntur. Sed nec altera ratio ipsis videtur esse efficax, negant enim mare esse interminabile; nam quamvis non satis constet, utrum superficies aquæ minor sit superficie terræ, eò quòd plurimæ regiones versùs polum arcticum, & antarcticum nobis adhuc sint incognitæ, saltem moles aquæ multò minor est, quam moles terræ: ergo moles terræ continet, & terminat molem aquæ. Deinde licet una pars maris non separetur ab alterâ termino proprio, & vero, possunt tamen ab invicem separari

parati termino alieno, & ficto; dantur enim promontoria, insulæ, brevia, scopuli eminentes, ex quibus sumi possunt. lineæ ad terminandas maris regiones, aut si talia non occurrant, regiones maritimæ saltem ex graduum cælestium longitudine & latitudine distingui possunt. In hoc conflictu mihi mediâ viâ incedendum, ac dicendum esse videtur, quod non tantum mare internum, sed etiam externum seu vastus Oceanus ex naturâ rei quidem, & per se domini humani sit capax, interim tamen moraliter impossibile esse, ut integrum mare abeat in jus proprium diversarum etiam Gentium; nam ut res à proprietate vacua actu fiat alterius propria, factis non est eadem eum naturâ rei, & per se domini humani capax esse, sed necesse est, ut etiam occupetur, & occupata custodiatur, ita ut cæteri ab ejus usu arceri possint; proprietas enim includit jus alios ab eâ re, quo alicujus propria facta est, repellendi, quod sanè inutile foret, nisi adversus alios in actum posset deduci. Atqui moraliter impossibile esse videtur, ut universum mare à pluribus etiam Gentibus occupetur, & occupatum ita custodiatur; ut cætera ab ejus usu arceri possint; tamen enim possibile foret; quod tamen maxime dubium est, ut plures Gentes integrum mare per diversas partes occupare possent, moraliter tamen impossibile esse arbitror, ut quilibet Gens partem, quam occupavit, ita custodire queat, ut possit cæteras Gentes ab ejus usu arceri, non unâ enim duxerat elusse armatâ quolibet ad hoc perpetuò opus haberet. Confer. Thomas. *Jurispud. divin. lib. 2. cap. 1. a §. 122. usque ad §. 137. & ad Huber. de Jur. civit. lib. 2. sect. 4. cap. 2. ad num. 43.*

VII.

Progredimur jam ad ea, quæ propria fieri possunt, nondum tamen propria facta sunt, velut sunt feræ, pisces, aves &c. Quamvis autem feras, pisces, & aves capere jure naturæ omnibus sit permisum, potest tamen is, qui imperium in terras, & aquas habet, promiscuam venationem, & piscationem, ex justâ causâ lege suâ prohibere, adeo ut qui contra ejus prohibitionem venantur, aut piscantur, ne quidem Domini fiant ejus, quod ceperunt. Ratio prioris est, quia jus naturæ non præcipit, ut omnes venari, aut piscari possint, sed tantum eo usque permittit, donec à legislatore humano ex

ex justâ causâ non fuerit statutum contrarium; quod si factum sit, ipsum jus naturæ jubet, ut lex civilis observetur. Ratio verò posterioris est, quia legislator civilis potest ex justâ causâ auferre jus jam quæsitum, velut patet ex lege usucapionis: ergo multò magis potest is impedire jus acquirendum. Deinde potest is voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium transfereendum, velut defacto inhabilitavit voluntatem pupillorum, minorum, ac id genus personarum: ergo potest etiam voluntates subditorum ita inhabilitare, ut sint ineptæ ad dominium acquirendum, ac per consequens impedite, ut, qui contra prohibitionem venantur, ne quidem domini fiant feræ captæ. Certe occupatio non tribuit dominium feræ, nisi is, qui occupat, velit ejus dominium acquirere: ergo si legislator civilis ejus voluntatem inefficacem reddat ad acquirendum dominium, occupatio non conferet ei dominium. Tenentur autem lege venationis prohibivâ etiam exteri, quia legislator non aliter exteros censetur in suum territorium admittere velle, quàm si tamdiu, quamdiu ibi morantur, se subjiciant ejus jurisdictioni, & legibus, ac proinde intrando ultro se subjiciunt, & fiunt ejus subditi temporarii. Grot. §. 5. Dn. Braun. de Venat. num. 13. & 14.

VIII.

Ceterùm tamen à primævâ rerum communione fuerit recessum, & dominium singulare introductum, non tamen proprietates omnes, quod ex communi hominum statu nascebatur, absorpsit, sed nihilominus in res, quæ aliorum proprietates sunt factæ, jus quoddam hominibus commune remansit, & quidem primò in casu extremae necessitatis, deinde ad innoxiam utilitatem, cum mensuram, qui primi domitia rerum introduxerunt, credenda sit talis fuisse, ut quàm minimè ab æquitate naturali recederet. Exigit autem hæc, ut jus domini, & proprietatis cum hac duplici exceptione intelligatur. Grot. §. 6. num. 1.

IX.

Qui igitur in extrema necessitate constitutus est, jus habet rebus alienis utendi, nec, si utatur, is furtum, aut rapinam committit; omnes enim

enim res inferioris naturæ cum in finem sunt creatæ, ut hominibus fervirent ad tuendam & conservandam vitam, quem finem divisio rerum, & introductio dominiorum non potuit tollere: ergo si vitam non possim aliter tueri, & conservare, quàm si rem alienam ad usum meum arripiam, possum illam arripere, perinde ac si bonorum divisio nunquam fuisset facta, & dominium singulare introductum. Sunt, qui constitutum in extremâ necessitate ideo rem alienam ad suum usum arripere posse dicunt, quia rei dominus ex lege charitatis eam egenti dare tenetur. At malè; potest enim aliquis ex charitate esse obligatus ad dandum alteri, quia is jure possit accipere. Sic divites tenentur quandoque ex charitate dare elemosinam pauperibus in communi necessitate constitutis, & tamen pauperes non habent jus accipiendi: & ex adverso potest natura dare jus accipiendi, licet alter non obligetur ex charitate ad dandum; sic si equus alienus sit medium necessarium ad fugiendum hostem insequentem, qui me vult interficere, constitutus in tali extremâ necessitate possum accipere equum: si tamen ejus dominus grave exinde pateretur damnum, non tenetur is ex charitate eundem mihi dare; durius enim est obligari ad spoliandum se ipsum in favorem alterius, quàm ad ferendam spoliationem obligari. Confer: P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. Tract. 2. cap. 3. Contr. 4. num. 346.* Grot. *cit. §. 6. num. 4.*

X.

Dicitur autem in extremâ necessitate non ille tantum esse constitutus, cui imminet periculum mortis, sed etiam, cui imminet periculum incurrendi morbum incurabilem, vel amittendi membrum aliquod ex principalibus, aut sensum corporis vel usum rationis, modò tale periculum sit moraliter certum; non enim quæcunque probabilitas videtur sufficere, ut rectè tradit Dn. P. Seybold *de Republ. Christian. Part. 6. §. 1. num. 3.* Ratio est, quia dominus tandiu ab usu rei suæ jure me impedire potest, quamdiu non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: atqui si tale periculum tantum probabile sit, non est certum, quòd in extremâ necessitate sim constitutus: ergo ab usu rei suæ jure me impedire potest. Si autem is jus habet me impediendi ab usu rei suæ, non possum

possum ego habere jus re alienâ utendi; aliâs darentur duo jura sibi contraria, quod implicat.

XI.

Cæterùm quod diximus de extremâ necessitate, idem etiam de quasi extremâ, seu tali, quæ proximè ad extremam accedit, post alios dicendum esse putant P. Haunold. *ubi supra num. 347. & seqq.* & Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 2. num. 5. & 6.* Vocant autem necessitatem quasi extremam, si alicui periculum moraliter certum immineat amittendi sanitatem, libertatem, vel aliud simile bonum permagnum à naturâ per se, & communiter omnibus hominibus concessum; uti enim natura ejusmodi bona cum tantâ providentiâ omnibus hominibus concessit, ita etiam videtur voluisse, ut ad necessariam eorum defensionem omnia sint communia, ita tamèn, ut constitutus in tali necessitate non excedat media ordinaria, & communia, quibus homines communiter ejusmodi necessitatibus occurrere solent.

XII.

Aliud dicendum est de gravi necessitate in ordine ad alia bona, quæ natura non ita communiter hominibus concessit, v. g. si sit, periculum cadendi à statu nobilitatis, aut magnæ dignitatis, vel excidendi è gratiâ Principis &c. nam hoc ipso, quòd talia bona non sint à naturâ hominibus communiter concessa, non est setur Deus voluisse, ut illa cum gravi damno aliter innocuis defendi possint. Certè natura non produxit hunc, vel alium hominem ut in statu superiore vivat, & deliciis, opibus, ac divitiis affluat, sed solum ut vivat, & necessaria habeat, quibus vitam possit conservare. P. Haunold. *ubi supra num. 348.* & Dn. P. Seybold *cit. §. 2. num. 8. & seqq.*

XIII.

Non aliter autem censetur aliquis in extremâ, vel quasi extremâ necessitate constitutus esse, quam si aliâ viâ non possit occurrere necessitati; unde si vel aduendo Magistratum, vel à domino præcibus fortè usum rei obtinere possit, necquam licitum est aliena

surripere. Deinde tamen aliquis in tantâ necessitate fit constitutus, si tamen ipse possessor pari necessitate prematur, non est permittum, rem eidem eripere, quia in pari causa melior est conditio possidentis; nam nec in statu primævæ rerum communionis alter mihi eâdem inopiâ presso rem occupatam citra injuriam auferre posset. Grot. §. 7. & 8. Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 1. num. 10. & 11.*

XIV.

Quamquam autem in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res omnes inferioris naturæ communes sint, hoc tamen non aliter procedit, quàm cum annexâ obligatione, cessante necessitate, vel rem, si adhuc extet, vel si consumpta sit, ejus pretium, si fieri possit, restituendi, licet enim in tali necessitate constitutus jus habeat, rebus alienis utendi, majus tamen jus non habet, quàm quatenus opus est ad evadendam illam necessitatem, cum æquitas naturalis non patiatur, ut ultrâ, quàm necesse est, divisioni, & distinctioni dominiorum derogetur: atqui ad evadendam talem necessitatem sufficit, si res communes sint cum annexâ obligatione, cessante necessitate, si fieri possit, restituendi: ergo &c. Grot. §. 9. Dn. P. Seybold *cit. Part. 6. §. 3.*

XV.

Non satis expeditum est, quid dicendum sit, si res, cujus usus non stat in abusu, non extet, sed perierit, v. g. in extremo periculo accepi equum alienum, ut fugerem hostem insequentem, qui me volebat interficere, evasi quidem periculum, at equus periit, utrùm ejus æstimationem teneat restituere? In hoc dubio *Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 16. Dubit. 1. num. 10.* interesse putat, utrùm fuerit probabile periculum, equum perituro esse, vel non. Illo casu arbitratur, me obligatum esse ad solvendum pretium equi, eò quòd non plus juris mihi in re alterius vindicare queam, quàm alter tenebatur concedere: non tenebatur autem dominus in tali casu absque onere restitutionis equum suum mihi concedere, unde ait, quòd nec videar ego sine tali onere eundem accepisse. Hoc autem casu censet ille, quòd non teneat solvere pretium, cum interitus

teritus equi videatur esse merè fortuitus. Ita Lessus. Fortè si non meliùs, saltem clariùs dixeris, interesse, utrùm usus equi causa fuerit interitùs, vel non. Si causa fuerit, solvere teneor æstimationem equi; si verò non fuerit causa, licèt fuerit occasio, non teneor solvere; si enim usus fuerit causa interitùs, tunc interitus equi perinde, ut in rebus usu consumptibilibus, per se connexus est cum usu: si verò usus equi non fuerit causa interitùs, tunc interitus non nisi per accidens cum usu rei est connexus, ac proinde merè fortuitus. Hactenus de jure necessitatis.

XVI.

Alterum est innoxie utilitatis, nam & usus rei alienæ innoxius, seu qui alteri prodest, domino autem non nocet, ab iis, qui primi dominia rerum introduxerunt, exceptus fuisse censetur. Sic licèt flumen proprium sit populi, intra cujus fines fluit, vel ejus, in cujus ditione est populus, nemo tamen prohiberi potest, quò minus ex flumine ad bibendum, aut lavandum aquam hauriat. Sic etiam terræ, & flumina, & si qua pars maris in proprietatem populi alicujus venit, patere debent illis, qui transitu opus habent, modò ob justam causam transire velint, veluti si finibus suis expulsi terras vacuas quærant, aut si commercium expetant cum Gente remotâ, vel etiam si, quod suum est, justo bello petant, & quidem si pauci, & inermes transire, suoque sumptu victitare velint, res dubio caret. At quid si quis cum integro exercitu per territorium alienum transire velit? Etiam hoc casu transitum ex justâ causâ petenti (non enim statim vi perurpandum est) nisi prudens, & probabilis sit metus, eundem non fore innoxium, transitum debere diximus in Jure nostro Publico universalis, ubi simul alias duas P. 4. c. 1. quæstiones discussimus. Prima est, utrùm non minus mercibus, §. 2. n. 15. & 16. quàm personis transitus debeat? Altera, utrùm mercibus transeuntibus vectigalia imponi possint? Unde lectorem eò remittimus, ne, quod alibi diximus, hoc loco repetamus. P. 3. c. 2. §. 2. n. 9.

XVII.

Sic quoque prætervehentibus ad litus appellere, & ibi valetudinis, aquandi, aliave justâ ex causâ aliquantisper morari, cumque

in finem tugurium quoddam momentaneum ponere prohibitum non est, tamen si littus, in alicujus populi dominio existat. Unde merito Ilioneus, cum Trojani in terra Africa consistere vetarentur, apud Virgil. *lib. 1. Æneid.* ita questus est:

*Quod genus hoc hominum? quæve hac tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.
Bella cient, primaque vetant consistere terrâ.
Si genus humanum, & mortalia temnitis arma;
At sperate Deos memores fandi, atque nefandi.*

Ut autem ostenderet, appulsum fore innoxium, præmiserat:

*Non nos aut ferro Lybicos populare Penates
Venimus, aut raptas ad littora vertere prædas.*

Constat quidem, quod super appulsum ad littora, & portus inter Gentes etiam certa pacta quandoque intercedant; at ex hoc perperam inferitur, eorum usum non deberi jure humanæ societatis, quin etiam tolerabile quoddam tributum eo nomine Gentibus non displicuisse videmus, adeo ut etiam pro anchoris jaciendis aliquid subinde stipulari soleant. Interim tamen humanitati parum congruit, ut etiam illi, qui vi tempestatis ad littus nostrum appulsi sunt, pro appulsum, & littoris usu aliquid solvere cogantur, cum afflictis non sit addenda afflictio. Planè si probabile periculum sit, appulsum non fore innoxium, veluti si ad littus nostrum appellere vellet, qui contagione infecti sunt, aut saltem ex loco contagione infecto veniunt, tales utique jure repellere possunt. Vide Grot. §. 15. & illi Bœcler. adde Puffendorf. *lib. 3. cap. 3. §. 8.*

XVIII.

Sed nec perpetuam habitationem exteris, qui sedibus suis expulsi receptam quærunt, denegandam esse putat Grot. §. 16. modò imperium subire & ita se componere velint, ne seditionibus præbeatur materia. Verùm etsi humanitatis sit, paucos quosdam sedibus suis non sceleris causâ expulsos recipere, præsertim si industrii, aut opulenti sint, nec sacra nostra, & instituta turbaturi, ita magnam aliquam multitudinem, armatam cum primis, & bellicosam velut ex debito recipendam esse nemo dixerit; cum fieri vix possit,

possit, ut veteribus incolis ab istis non immineat periculum. Quantum igitur hac in parte exteris sit indulgendum, quælibet civitas ex suo usu constituet, ut rectè Puffendorf. *cit. cap. 3. §. 10.*

XIX.

Quin si quid intra territorium nostrum sit deserti, ac sterili soli, illud à peregrinis etiam ultrò occupari posse arbitratur Grot. §. 17. cum illud, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censi debeat, imperium autem nobis manere salvum. At primò falsum est, id, quod non excolitur, non nisi quoad imperium occupatum censi; si enim occupatum est, hoc ipso etiam quoad dominium occupatum esse censetur, cum occupatio suapte naturâ non tantum imperium, sed & dominium occupanti conferat. Deinde ipse *suprà* §. 4. dixit, si quid per universitatem occupatum in singulos distributum non sit, quò etiam refert montes asperos, id non esse à proprietate vacuum, sed manere in dominio primi occupantis populi, aut Regis: ergo si integer terre tractus per universitatem sit occupatus, loca deserta & sterilia intra tale territorium non sunt à proprietate vacua, sed manent in dominio primi occupantis. Denique si imperium nobis salvum manet, hoc ipso sequitur ejusmodi loca deserta, & sterilia sine nostro consensu occupari haud posse, cum non ex uno tantum capite nostrâ possit interesse, ne ab aliis pro subito occupentur, ac proinde non est innoxie utilitatis. Quare rectè hæc authoris sententia passim rejicitur, & improbat

XX.

Jus commune ad actus vel est absolutum, vel præsupponit certam conditionem. Jus absolutum habent primò omnes ad ea, sine quibus vita commodè duci nequit, æquo pretio comparanda, veluti sunt alimenta, vestimenta, & medicamenta, ita ut ab hoc nemo aut lege latâ, aut improbâ privatorum conspiratione possit impediri, quia tale impedimentum foret contra naturam societatis humanæ. Diximus quidem *suprà*, ad hoc, ut quis rem alienam ad usum suum arripere possit, requiri, ut sit necessitas extrema, vel quasi extrema. At in proposito tanta necessitas non requiritur;

tur; nam in extremâ, vel quasi extremâ necessitate res aliena ad usum nostrum etiam invito domino accipi potest, in nostro autem casu res ad vitam necessariâ comparantur dominis volentibus, si tamen ipsi ejusmodi rebus indigerent, injuria nobis non fit, si legalâ inhibeatur venditio, quæ sit exteris. Sic nemo dubitat, quin propter penuriam frumenti ejus exportatio ad externos jure prohiberi possit. Grot. §. 18. & 19.

XXI.

Illud tamen non satis expeditum est, utrum in gravi penuriâ rerum ad vitam necessariarum expelli possint peregrini, qui semel admissi sunt? Negativam tenet A. cit. §. 19. in fin. & ait, *commune malum communiter tolerandum esse*. Affirmativam verò tuerentur Bosccler. & Hennigf. ibidem, quam opinionem veriorem esse arbitror; si enim tanta peregrinorum multitudo impleverit civitatem, ut res ad vitam necessariâ civibus, ac simul peregrinis sustentandis haud sufficiant, nihil contra æquitatem naturalem fieri credo, si potior indigenarum, quàm exterorum habeatur ratio.

XXII.

Non idem dicendum est de vendendis rebus suis apud externos; si enim Gens quædam contenta esse velit rebus domesticis, quâ fronte exteri eidem invitæ merces suas obtudere poterunt? Liberrimum cuivis est, quid velit acquirere, vel non. Non una sanè causa esse potest, cur Gens aliqua nolit admittere merces exterorum, e. g. ne opes exportentur ad externos, aut ut industria civium excitetur, vel ut ea, quæ domi nascuntur, aut fiunt eò facilius distrahi possint; &c. Sic Cæsar de Bell. Gall. lib. 2. cap. 15. num. 4. de Nerviiis scribit, *nullum aditum esse ad eos mercatoribus; nihil pati vim, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri, quòd his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent.* & lib. 4. cap. 2. num. 6. de Suevis: *Vinum ad se omnino importari non sinunt, quòd eâ re ad laborem ferendum remollescere homines, atque effaminari arbitrantur.* Grot. §. 20.

XXIII.

Secundò omnes liberam habent facultatem ambiendi, & contrahendi matrimonia apud vicinas Gentes, ita tamen, ut, si iusta sublit causa, exteris connubia jure negari possint, præsertim si nulla sit fœminarum penuria; quid si enim, qui scelestum vitæ genus sectantur, uti sunt infideles, idololatras, piratæ &c. insulam in mari vacuum fortè occupassent, & apud Christianam vicinam Gentem matrimonia ambirent, quis, quæso, dixerit, fœminas petentibus dandas esse? in tali utique casu is, qui summam in Republica potestatem habet, meritò omnibus subditis inhiere potest, & debet, ne ullus eorum ejusmodi sceleratæ virorum multitudini, etiamsi aliunde fœminas habere non posset, filias suas in uxores det. Sic propter periculum seductionis matrimonia cum alienigenis Israelitis prohibita fuerunt. *Deuterom. cap. 7.*

XXIV.

Ex suppositione datur jus commune ad actus, quos populus aliquis ex vi naturalis libertatis nullâ lege sublata exteris promiscuè permittit, e. g. si omnibus promiscuè permittat venari, piscari, aucupari, margaritas legere &c.; nam hoc casu si unus populus citra justam causam excludatur, ei fit injuria. Aliud foret, si quid uni, alteriye permissum esset per beneficium, relaxando legem prohibentem; negatio enim beneficium nullam involvit injuriam. Ita Groc. §. 22. & 23. Interim non dubitq, quin Gens, quæ hætenus ejusmodi actus per nudam dissimulationem omnibus promiscuè permisit, latâ generali lege imposterum id prohibere possit; quæ enim per nudam dissimulationem conceduntur, naturam videntur habere precarii, quod semper revocari potest. Vid. Puffendorf. *lib. 3. cap. 3. §. 14.* At

XXV.

Queritur, utrùm alicui populo liceat cum alio pacisci, ut hic certi generis fructus, qui alibi non nascuntur, sibi soli vendat? Affirmat A. §. 24. & meo judicio rectè, modò duo concurrant. Primum est, ut hic populus paratus sit aliis æquo pretio vendere. Alterum,

ut aliis nondum jus quaesitum sit; si enim aliis populis propter foedera cum tali populo inita jam jus cum eodem commercia exercendi, & emendi quaesitum esset, ejusmodi pactum in illorum praesudicium, & injuriam redundaret. Praeripitur quidem hoc modo aliis populis lucrum, quod percipere potuissent, si & ipsis tales fructus emere liceret: at hoc lucrum ipsis non debetur, ac proinde per hoc ipsis nulla infertur injuria. Et hoc maximè procedit, si uterque populus ad tale pactum inter se ineundum ex justâ causâ fuisset permotus, veluti si is, qui jus cum exclusione aliorum emendi tales fructus sibi stipulatus est, fortè vice versâ alterum populum in suam tutelam recepisset, eoque nomine sumptus facere cogeretur.

CAPUT III.

De Acquisitione rerum originaria.

SUMMARI A.

- I. *Modi originarii sunt primæva rerum divisio, & occupatio.*
- II. *Post primæva autem tempora sola occupatio est modus acquirendi originarius.*
- III. *Voluntate propriâ soli illi dominium acquirere possunt, qui usum rationis habent.*
- IV. *Objectum occupationis sunt primò fera, pisces, & aves.*
- V. *Secundò res, quæ dominum habere desierunt.*
- VI. *Tertiò flumina, quæ inter duos populos interjecta in dubio pro parte dimidiâ ad utrumque pertinent.*
- VII. *Utrâq; imperii terminus mutetur, si flumen, quod duorum populorum imperia determinat, cursum suum mutet.*
- VIII. *Quamvis uniuersum mare non possit occupari, possunt tamen certa maris partes à diversis Gentibus occupari.*
- IX. *Non tamen hoc ipso, quod populus aliquis terram occupaverit, statim etiam mare, quod terram alluit, nisi sit internum, occupasse censetur.*
- X. *Præsumitur quævis Gens maritima mare litoribus suis præsensum in tantum occupasse, in quantum illud rationem manimentis habet.*

- XI. *Quamvis autem aliquis populus certam maris partem occupaverit, navigatio tamen inermis, & innoxia impediri non potest.*
- XII. *Rerum se ipsas moventium occupatio etiam fieri potest idoneis instrumentis, modo hac à nobis sint posita.*
- XIII. *Qui rem nullius, alterius nomine occupat, illam non sibi, sed alteri acquiris.*

I.

Singulari jure aliquid nostrum fit acquisitione vel originaria, vel derivativa. Modum acquirendi originarium vocamus, vi cujus res ab omni possessione, & proprietate vacua in nostrum venit dominium. Derivativum vero, vi cujus dominium in rem jam introductum ab uno in alterum transit. Modi originarii duo sunt, scilicet prima rerum divisio, & occupatio; postquam enim mortales à primæva communiōe discesserunt, & res antea communes inter se dividerunt, simul omnes tacito pacto convenisse censentur, ut res, quæ per divisionem in proprietatem non abierunt, cedant primò occupanti, ac proinde sola occupatio jam est modus acquirendi originarius. Possent quidem videri etiam jus servitutis, & pignoris in re alienâ nobis constitutum jus novum esse, ac per consequens etiam constitutionem servitutis, & pignoris esse modum acquirendi originarium: at non ita est; jus enim servitutis, & pignoris novum non est, nisi modo; nam hoc jus virtualiter inerat dominio, quidquid enim is, qui jus servitutis, vel pignoris in re habet, facere potest, id jam antea dominus facere poterat jure domini. Grot. §. 1. & 2.

II.

Post prima ergo illa tempora sola occupatio est modus acquirendi naturalis, & originarius. Per occupationem autem intelligimus apprehensionem rei, quæ nullius est, cum animo eandem sibi appropriandi. Hæc apprehensio duplicis generis est, immediata scilicet, seu physica, & mediata, seu moralis. Illa fit corporis ad corpus adjunctione: hæc vero idoneis instrumentis, puta decipulis, retibus, laqueis, nassis, hamis, & similibus.

III.

... Possunt autem res nullius illi demum occupare, & occupandæ dominium sibi acquirere, qui usum rationis habent; licet enim occupatio suapte naturâ sit habilis ad conferendum dominium, non aliter tamen conferre potest, quàm si quis rem apprehendat animo eandem sibi appropriandi, ut paulò ante dictum est, ac proinde infantes, perpetuò furiosi, & mente capti non possunt propriâ voluntate sibi acquirere dominium, *proprie*, inquam; *voluntate*; nam voluntate alienâ, puta tutorum, & curatorum, vel si nullos habeant, voluntate Reipublicæ, quæ hac in parte propter communem utilitatem eorum personam sustinet, utique dominium sibi acquirere, & acquisitum retinere possunt, & retinent, cum ad retinendum dominium plus non requiratur, quàm ut aliquis non habeat voluntatem rem pro suâ non ampliùs habendi, quàm illi, qui usum rationis non habent, per se ponere haud possunt. Interim tamen hoc eorum dominium manet intra actum primum, nec ad actum secundum potest pertingere, quia de rebus suis disponere nemo potest, nisi qui habet usum rationis. Grot. §. 6. Dn. Braun de *domin. cap. 5. §. 1. num. 5. & 6.*

IV.

... Objectum occupationis constituunt res nullius, quæ moraliter loquendo occupari, & occupatæ custodiri possunt, veluti sunt primò fera, pisces, aves &c. Suprà autem jam diximus, ab eo, qui imperium habet in terras, & aquas, venationem, piscationem, & aucupium ita prohiberi posse, ut ille, qui contra prohibitionem venatur, piscatur, vel aucupatur, ne quidem dominus fiat ejus, quod cepit, cum jus naturæ non præcipiat, sed tantùm permittat, ut promiscuè omnes venari, piscari, vel aucupari possint. Et quamvis fortè apud plures Gentes receptum sit, ut passim omnibus venari, piscari, & aucupari liceat, non tamen receptum est ex pacto, sed libero cujusvis Gentis consensu, ac proinde non est jus Gentium propriè, sed tantùm impropriè dictum, quod à quavis Gente tolli potest, quin propterea aliis inferatur injuria. Grot. §. 5.

V.

Secundò objectum occupationis constituunt etiam res, quæ aliquando quidem dominum habuerunt, sed habere desierunt, uti sunt res pro derelictis habitæ, & bona eorum, qui sine hærede decesserunt, modò pleno jure fuerint propriæ; si enim vel feudales, vel emphyteuticariæ sint, non cedunt primo occupanti, sed vel ad dominum directum revertuntur, vel ad alios, qui jus succedendi habent, devolvuntur. Cæterum hodie bona vacantia fisco cedunt, *l. 1. Cod. de Bon. vacant.* Confer Grot. §. 19.

VI.

Tertiò objectum occupationis constituunt flumina; si enim populus, vel is, qui populum regit, integrum terræ tractum per universitatem occupaverit, etiam flumen, quod per tale territorium fluit, occupatum esse censetur, tametsi nec suprâ, nec infrâ territorio includatur; quamprimum enim territorium alicujus ingreditur, pars fit ejus territorii, & tamdiu pars manet, quamdiu intra territorium fluit. Quòd si flumen inter duos populos interjectum sit, in dubio dimidia ejus pars ad unum, altera ad alterum populum pertinet, quia ab utroque eo animo occupatum esse præsumitur, ut utriusque imperium terminaret. Aliquando tamen uni populo totum competit flumen, vel quia pacto ita fuit definitum, vel quia ex unâ parte imperium demum cepit, postquam ab altero populo totum flumen jam fuerat occupatum. Sic licet Rhodanus Galliam à Ducatu Sabaudia separaret, totus tamen ad Regem Gallia pertingere dicitur. Vid. Grot. §. 17. num. 2. & §. 18.

VII.

Sæpè contingit, ut flumen, quod duorum populorum Imperia determinat, cursu suo mutet, quo casu interesse dicimus, utrùm idem flumen maneat, vel non. Si idem maneat, etiam manet terminus utriusque imperii, si verò idem non maneat, sed novum fiat flumen, terminus esse desinit, quia uterque populus flumen eatenus tantùm pro termino constituisse censetur, quatenus idem flumen manet: ergo si idem flumen non maneat, non poterit il-

lud ampliùs utriusque imperium terminare. Constat autem flumen ex aquâ profluente, ripis & alveo. Aqua profluens quidem in individuô semper alia, & alia est, at propterea non magis aliud flumen esse censetur, quàm Legio dicatur esse alia, si in locum demortuorum alii sint surrogati; cum in hoc natura fluminis consistat, ut aqua perpetuo, & irrequieto motu fluat, aliàs flumén non esset sed stagnum. Si ripæ tantum sensim per alluvionem mutantur, itidem in æstimatione morali idem flumen manet, quia veterem speciem retinet. At si deserto veteri alveo flumen uno impetu aliò irrumpat, omnes partes fluminis simul mutantur, ac proinde non idem flumen manet: ergo nec ampliùs terminat utriusque imperium, sed alveus à flumine derelictus terminus manet. Confer ea, quæ post Grot. in §. 17. num. 1. diximus in Jure nostro Publico Universalis.

VIII.

Quartò objectum occupationis constituit mare; quamvis enim, ut superiore cap. diximus, moraliter impossibile esse videatur, ut universum mare à pluribus etiam Gentibus occupari, vel occupatum saltem custodiri possit, fieri tamen potest, & factum esse constat, quòd certæ maris portiones à diversis Gentibus fuerint occupatæ, & in jus proprietatis abierint; interim si unus populus, alio se pacto tantum obstringat, quòd ultra certum terminum nãc navigare, velut statim post exactos Reges fœdere inter Romanos & Carthagenenses inito, ut Polyb. refert, conventum fuerat, ne Romani, Romanorumve socii ultra pulchrum promontorium navigarent, extra quàm si impetassent, aut hostium ad compulsi essent, ex hoc non continuo colligi posse videtur, mare, aut jus navigandi ab altero populo occupatum esse; potest enim unus populus in gratiam alterius, cujus interest, de jure, quòd cum omnibus hominibus commune habet, decedere, quin propterea res, quæ naturâ suâ communis est, occupetur ab altero, & quid, quæso, ejusmodi pactio- ne opus est, si mare jam sit ab altero occupatum? Ita Grot. §. 17. & Vitriar. quæst. 14. à quibus, meo judicio, male nonnulli dissonant.

IX.

Sed nec si populus terram occupaverit, hoc ipso statim etiam mare, quod terram alluit, occupasse censetur, nisi sit internum, seu territorio inclusum, ita ut partem territorii constituat; nam hoc casu perinde, ut flumen, unâ cum terrâ occupatum esse intelligitur; si autem sit externum, seu territorio non inclusum non aliter transit in proprietatem ejus, qui terram occupavit, quàm si & illud fuerit occupatum, cum mare externum neutiquam pars sit territorii, ac proinde licet terra sit occupata, non tamen hoc ipso etiam mare, quod terram alluit, occupatum est, nec enim solus actus animi sufficit, sed opus est actu externo. Diversum obtinet in fundo certis finibus circumscripto, ubi necesse non est, ut omnes glebas circumambulem, quia singulæ sunt pars fundi, & omnes simul sumptæ unum totum constituunt. Confer Grot. §. 8. 10. & 11.

X.

Ut igitur pars maris externi in nostrum dominium abeat, speciali opus est occupatione, nec sufficit occupatio terræ adjacentis. Præsumitur autem quævis Gens maritima mare littoribus suis præsumtum in tantum occupasse, in quantum illud rationem munimenti habet. Potest quidem etiam major maris pars occupari, necesse tamen est, ut ejus semel occupatæ possessio retineatur, aliâ eâ amissâ mare rursus ad primævam suam naturam redit. Ad retinendam autem possessionem non est opus, ut parti occupatæ perpetua insideat classis, velut olim Romani mari mediterraneo perpetuis incubuere classibus, sed sufficit, si quis eam tali saltem complectatur custodia, ut alios populos ab ejus usu possit arcere, qui autem partis semel occupatæ omnem abjecit curam, & custodiam, is utique ejus possessionem rursus amisit.

XI.

Cæterum quamvis diversis populis certas maris portiones occupaverint, navigationem tamen intermem, & innoxiam impedire haud possunt, cum nec per terram transitus innoxius prohiberi queat,

queat, æquum tamen vectigal navigantibus imponere vetitum non est, modò justa subsit causa, veluti si quis in se receperit onus tuendi navigantes adversùs piraticas excursions, aut eos juvandi per ignes nocturnos, vel si ad vitanda brevìa signa quædam posita habeat. Grot. §. 12. & 14. Sed de hac re pluribus actum est in

P. 3. c. 2. Jur. Publ. Univerf.

§. 2. n. 9.

XII.

Forma occupationis consistit in apprehensione rei factâ animo eam sibi appropriandi. Apprehenduntur autem res immobiles ingressione, seu pedum positione: mobiles verò vel non nisi ab alio moveri possunt, vel se ipsas movent. Illarum apprehensio fit manibus, harum autem etiam idoneis instrumentis, modò in nostrâ sint potestate, seu à nobis posita; quamvis enim instrumenta sint nostra, si tamen ab alio posita sint, fera non nobis, sed ei, qui illam nostris instrumentis cepit, acquiritur.

XIII.

Effectus occupationis est, quòd res, quæ nullius erat, fiat occupantis, modò eandem suo nomine occupaverit; qui enim rem, à proprietate vacuam alieno nomine apprehendit, illam non sibi, sed alteri acquirit. Alieno autem nomine etiam ille apprehendere intelligitur, qui contra prohibitionem Principis venatur, modò expressè sit additum, feram contra prohibitionem captam non fore capientis; si enim simplex tantum esset prohibitio, nihilominus fera capta fieret capientis.

CAPUT IV.

De derelictione præsumptâ, & eam secutâ occupatione.

S U M M A R I A.

- I. Quid, & quæplex sit derelictio?
- II. Quæ ad veram derelictionem requirantur?
- III. Quænam requirantur, ut res pro derelicta habita præsumatur?
- IV.

- IV. *Silentium temporis immemorabilis ad inducendam conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi validissima in contrarium sint rationes.*
- V. *Proponitur objectio quadam, & examinantur auctoris ad eam responsiones.*
- VI. *Derelictio tantum est modus amittendi dominium, non etiam acquirendi.*
- VII. *Explicantur ea, quae A. de praescriptione feudi, amissione jurium, libertatis naturalis, & extinctione juris luendi pignoris tradit.*

I.

Diximus superiore cap. etiam res pro derelictis habitas constituere objectum occupationis. Est autem derelictio actus, quo rem nolumus amplius in numero rerum nostrarum habere, & dividitur in veram, & praesumptam, vera porro in expressam, & tacitam. Expressa est, quae fit verbis expressis, ut si quis dicat, se nolle hanc, illamve rem amplius inter res suas habere, eamque, si mobilis sit, abjiciat, vel si immobilis, deterat. Tacita, quae ex facto quodam colligitur, veluti si dominus sciens, rem suam ab altero possideri, cum eo tanquam cum domino contrahat, aut alio facto eum talem esse agnoscat; possumus enim voluntatem nostram non minus facto, quam verbis declarare. Sic JCeus in l. 1. ff. de a. ait, *hereditatem non tantum verbis, sed etiam re, & quavis indicio voluntatis recusari posse.* Sic debitum remissa confetur, qui debitori suo chirographum reddidit. l. 2. §. 1. ff. de Pass. Ger. §. 4.

II.

Duo igitur ad veram rei derelictionem requiruntur. Primum est, ut quis nolit rem amplius in numero rerum suarum habere, ac proinde res, quas aliquis exorâ tempestate navis levanda gratiâ projecit in mare, non censentur pro derelictis haberi, quia non eo animo ejecta sunt, ut quis amplius eas habere nolit. l. 1. ff. de leg. 2. de just. Alterum est, ut quis hanc suam voluntatem verbis, vel facto declaret; quatenus quies abditio ab animo pendens est factum tamen jure facti nequit, nisi signis externis manifestetur; quia

quia natura humana actus internos non nisi ex signis cognoscere potest. Nulla quidem signa de actibus internis faciunt certitudinem mathematicam, cum & verbis homines possint eloqui aliud, quam volunt, & sentiunt, & factis simulare, quia tamen natura Societatis humanæ non patitur, ut actus animi sufficienter indicati nullam habeant efficaciam, ideo quod sufficienter indicatum est, adversus eum, qui indicavit, pro vero habetur. Grot. §. 3.

III.

Præsumpta derelictio nascitur ex silentio, modo duo concurrant. Primum est, ut quis sciat, rem suam ab altero teneri, qui enim ideo, silet, quia hoc ignorat, præsumi haud potest, quod rem suam derelinquere velit, cum ignorans, non censetur velle. Alterum est, ut silentium sit liberè voluntis; si enim alia causa appareat, cur aliquis sileat, cessat conjectura voluntatis rem suam derelinquendi. Ut autem hæc duo requisita adfuisse censeantur, multum facit diuturnitas temporis, quanquam & alia conjecturæ hac in re valere possint; nam primò fieri vix potest, ut multo tempore non innotescat nobis, rem nostram ab alio detineri, cum multas ejus occasiones subministrat tempus, inter præsentis tamen, etiam sepositâ lege civili, minus temporis spatium ad hanc conjecturam sufficit, quam inter absentes. Deinde licet incussus semel metus nonnihil durare credatur, longo tamen tempore præsumitur expirare, cum tempus longum multas occasiones suppeditet, adversus metum sibi vel per se, vel per alios consulendi; vix enim fieri potest, ut longo tempore non sit occasio vel ad judices, aut arbitros provocandi, vel saltem denunciando, aut protestando possessionem alterius interruptum. Confer Grot. §. 5. & 6. & meum J. P. U.

P. 2. c. 10.

§. 6. n. 2. q. 111.

IV.

Tametis autem ad inducendam præsumptionem derelictionis propter diversitatem circumstantiarum certum, ac determinatum tempus assignari non possit, sed aliquando brevius sufficiat, aliquando verò longius requiratur, silentium tamen temporis in memoria ad conjecturam derelictionis semper sufficere videtur, nisi validissime in contrarium sint rationes; quia tempus, cujus initium

exce-

excedit memoriam hominum defacto viventium, moraliter quasi infinitum esse censetur. Dixi; *nisi validissima in contrarium sententia*, veluti sunt expressæ juris sui reservationes. Unde sacrum Imperium Romanum ea, quæ injustè olim ab eodem avulsa sunt, nunquam pro derelictis habere intelligitur, cùm vi capitulationum semper adstringat Imperatores ad omnem moraliter possibilem diligentiam, & operam adhibendam, ut, quæ ita injustè decerpta sunt recuperentur. *Capit. Carol. aët. 10. Grot. §. 7. At*

V.

Dices. Nemo temerè suum jactare velle creditur, quia homines se, suaque amant: ergo ne quidem silentium temporis immemorialis, præsertim in imperiis ad inducendam conjecturam derelictionis sufficit. Ad hanc objectionem Grot. §. 2. plures dat responsiones, quarum prima est, quòd benè sperandum sit de hominibus, ac propterea non putandum, eos hoc esse animo, ut rei caducæ causâ alterum hominem velint in perpetuo peccato versari, quod evitari sæpè non possit sine tali derelictione. At hæc responsio nullius valoris est; nam primò simplex esse videtur, de pietate mortalium tam prolixè sibi polliceri. Deinde salus proximi spiritualis tum demum anteponenda est rebus meis temporalibus; quando res mea necessaria est proximo ad salutem spiritualem: atqui in proposito non est necessaria, sed proximus ipse citra jacturam rerum mearum salutem suam procurare potest, si scilicet rem meam mihi restituat: ergo lex charitatis me ad jacturam rerum mearum non obligat. Demque ille, qui rem alienam bonâ fide tenet, in nullo versatur peccato: ergo saltem hoc casu conjectura derelictionis locum non haberet; quòd tamen falsum est; nam ex silentio temporis, præsertim immemorialis, nascitur præsumptio derelictionis, sive possessor in bonâ, sive in malâ fide existat. Secunda responsio est; quòd licet imperia magni fieri soleant, tamen magna sint onera, & non benè administrata hominem divinæ iræ indignis obnoxium, ex quo inferre vult, facile præsumi posse, quòd fuerint pro derelictis habita. Sed nec hæc responsio ullius momenti est; quantum enim imperare difficile, & onerosum sit, quisque tamen præesse, quàm subesse, mavult inventur sanè homines, qui cum jactone curare malant, quàm non

imperare; & cum homo sit animal excellentissimum, post lapsam valde superbam, & ambiciosam, ideo naturali quodam impetu fertur ad summa, & ad ardua quoque rapitur, si cum splendore conjuncta sunt, prout sunt imperia. Subjungit deinde, non semper laudandos esse Principes, qui cum summâ jacturâ, sæpe etiam cum sanguine innocentis populi disceptare cupiunt, quis ejus pupilli rem sit curaturus, sicut durum esset, eos, qui se tutores dicerent, damno pupilli litigare, uter ad tutelam jus habeat, aut navitas navis periculo certare, quis eorum potissimum gubernare deberet. Ex quo videtur inferre velle, quod, si imperium non nisi cum profusione sanguinis innocentis populi recuperari possit, Princeps illius recuperandi curam dimittere teneatur, & ideo etiam dimisisse existimandus sit, eò quod utilitas populi sit præferenda, cum Rex sit propter populum, non populus propter Regem. At primò in imperio herili Rex potest suam utilitatem præferre utilitati populi. Deinde possunt quædam imperia respicere utilitatem eam ejus, qui regit, eam populi, qui regitur, quo casu iterum utilitas Regis tanquam partis dignioris præferenda esse videtur. Porro tamen pleraque imperia per se respiciant utilitatem populi, non tamen propterea sequitur, quod Rex cum jacturâ rerum suarum teneatur utilitatem populi procurare, cum nec tutor sit obligatus, ut res pupilli cum damno rerum suarum conservet. Deinde Rex urbem, aut provinciam injustè ab altero possessam bello non vindicat sumptibus partis avulsæ, sed reliqui corporis sub Rege manentis, cujus æquè, ac Regis interest, partem avulsam recuperari. Tandem si ratio utilitatis publicæ non patitur modò, ut pars injustè decerpta bello vindicetur, non statim Rex hoc ipso etiam tenetur, eandem pro derelictâ habere, sed temporari, & necessitati imperantiam cedere, & vindicationem in tempus magis opportunum differre potest: ergo non statim eam pro derelictâ habere censendus est, ac proinde etiam hæc responsio nulla est. Pergit A. & ait, humanæ Societatis interesse, ut imperia tandem aliquando in loco, & extra controversiæ aream constituantur, ac per consequens conjecturam derelictionis favorabilem esse: Rursum autem quaeritur, cur ex silentio temporis, præsertim immemorialis, nascatur conjectura derelictionis? Respondet, ideo, quia credi-

credibile non est, quicquam ejus, quod vult, longo tempore nullam plane edere significationem idoneam. Sed cur hoc credibile non sit rationem reddere debuit, quæ alia non est, quam quibus mortalium amor erga res temporales; nam hoc ipso, quod homines adeo amant res caducas, prudenter credibile non est, quæquam velle rem æternis in numero rerum suarum habere, quam scit, ab altero tanquam propriam possideri, & tamen longissimo, ac fortè immemoriali tempore, quamvis possit, nec contradicendo, nec proscitando, nec ullo alio modo jus suum arctius conservare, ac dixi in meo Jur. Publ. Univers.

P. 1. c. un.
§. 6. n. 4.

VI.

Effectus derelictionis consistit in amissione dominii, quod quis in re derelictâ antè habuit; derelictio enim tantum est modus amittendi dominium, non etiam acquirendi; quamvis enim is, qui tempore derelictâ habitam occupat, aut antea occupatam utpote fortè injustè, possidere pergat, dominus ejus fit, cum continuatio occupationis non amittas sit, iniusta, non tamen dominus sit vi derelictionis, sed vi ex post locute, aut continuatæ occupationis, derelictio autem duntaxat est conditio, sine qua non, aliàs species esset alienationis, à qua tamen multum differt, velut pluribus ostendi in Jure Publico Universali, ubi simul discuti perdifficilem questionem, an derelictio parentum liberis noceat, live jam natis, live nondum natis? Refutavi præterea opinionem illorum, qui scripserunt, semper licere subditis, se in priorem libertatem vindicare; explicavi insuper, an & quæ jura summi Imperii præscribi possint? Unde lectorem cõ remitto.

cit. §. 6.
n. 3.
cit. c. un.
§. 4. n. 30.
cod. c. §.
2. n. 8.
cod. c. §.
6. n. 11.

VII.

Duo tamen supersunt, quæ non omnino silentio præterire possum. Primum est, quod A. §. 10. num. 3. scribat etiam feuda, quæ non ex jure proximi possessoris, sed ex vi primæ investituræ deferuntur, longo facti tempore præscribi posse. At licet receptor sententia sit, ejusmodi feuda sine consensu domini alienata à bona fidei possessore triginta annorum spatio præscribi posse, negligentia tamen propinquioris non nocet remotiori agnato, utpote

qui non nisi mortuo propinquiori jus agendi habet. *2. feud. tit. 39. & 26. §. 5. vers. Titius.* Qui autem propter impedimentum juris non potest agere, ei non currit præscriptio, quæ ratio etiam in fidei-commisissis, & majoratibus obtinet, ac proinde idem quoque juris esse debet. *Struy. in S. J. F. cap. 13. aphor. 12. num. 4. Knipp-schild de fidei-commisiss. cap. 16. num. 91. & seqq. Dn. P. Schmier de præscript. cap. 3. sect. 2. §. 2. num. 17. & seqq.* Alterum est, quod is in §. ult. tradat, jura naturalis libertatis non amitti, nisi prohibitio intercesserit, eique paritum sit. At dantur jura libertatis naturalis, quæ non amittuntur, tamen si prohibitio intercesserit, eique paritum sit, veluti est, jus eundi, per viam publicam, vel aquam ex flumine publico hauriendi, & similia, ex quorum prohibitione nulla æstimabilis utilitas in prohibentem redundare potest, quæ enim hujus generis sunt, nullâ profus præscriptione tolli possunt, uti omnes uno ore docent. Jus luendi pignoris quod atinet, quod A. etiam non aliter tolli arbitratur, quàm si ex parte creditoris prohibitio, ex parte verò debitoris acquiescentia accesserit, licet hanc ejus sententiam, sepositâ lege civili, veram esse existimemus, spectato tamen jure Romano res summopere dubia est.

CAPUT V.

De acquisitione originariâ juris in personas.

S U M M A R I A.

- I. *Ex generatione acquiritur parentibus imperium in liberos.*
- II. *Et quidem non patri tantum, sed & matri.*
- III. *Tamdiu liberi subsunt imperio parentum, quamdiu manent pars familia.*
- IV. *Sunt etiam tempore imperfecti judicii capaces domini.*
- V. *Imperium parentum consistit tum in potestate dirigendi actiones liberorum, tum in jure eos coercendi, quod tamen ne quidem in statu naturali jus vita & necis continet.*
- VI. *Si parentes propter egestatem liberos alere nequeant, possunt eos vendere, vel oppignorare, si tamen vendant imperium transfertur in emptorem.*

VII.

- VII. *Expirat imperium parentum, si liberi ex familia paternâ exc-*
cesserint, vel egesti sint.
- VIII. *Obligatio tamen pietatis, & reverentia in liberis perpetua*
durat.
- IX. *In societate conjugali natura imperium dedit marito.*
- X. *In hac societate ex vi primarâ institutionis non tantum uxor*
marito, sed & maritus uxori fidem debet.
- XI. *Matrimonium à liberis sine consensu parentum contractum va-*
lidum est.
- XII. *Pluralitas uxorum, & multo magis polyviria probabilius ipso*
jure natura prohibita est.
- XIII. *Matrimonium inter ascendentes, & descendentes probabilius*
jure natura tantum in primo gradu irritum est.
- XIV. *In lineâ autem collateralî ne quidem in gradu primo jure na-*
tura est irritum.
- XV. *Affinitas etiam ex copulâ matrimoniali orta non dirimit jure*
natura matrimonium in gradu primo lineâ transversa, uti
neq; in gradu primo lineâ rectâ, si orta sit ex copulâ forni-
cariâ.
- XVI. *Idem probabilius dicendum, si orta sit ex copulâ matrimo-*
niali.
- XVII. *Etiam legitimum matrimonium quandoque vocatur concubina-*
tus, & legitima uxor concubina.
- XVIII. *Regulariter in omni consociatione, seclusa pactis, & legibus,*
pluralitas suffragiorum prevalet.
- XIX. *Nisi lex, aut consuetudo obstat, jus absentium accrescit presen-*
tibus.
- XX. *Utrum plures diffona sententia conjungi possunt?*
- XXI. *Sententia quandoque ex quantitate possessionum aestimari solent.*
- XXII. *Potest civitatis rector prohibere, ne subditi veniâ non impe-*
trantâ discedant.
- XXIII. *Si arrogationis transfertur imperium parentum in arroga-*
torum.
- XXIV. *Jure natura servitus non continet jus vita & necis.*
- XXV. *Etiam hoc jure ex ancilla natus sequitur conditionem matris.*
- XXVI. *Recensentur quaedam species servitutis imperfectæ.*

XXVII.

XXVII. *Quatenus dicatur servitus publica?*

XXVIII. *Ex causâ delicti non tantum singuli libertate personali, sed etiam populi libertate civili privari possunt.*

I.

NON tantum in res, sed & in personas originario jus quoddam nobis acquiritur, & quidem primo ex generatione, ex quo titulo descendit imperium parentum in liberos; cum enim ipsa natura parentibus obligationem imponat, liberos, quos genuere, educandi, illi autem sine imperio educari non possunt, quia educatio liberorum non in eo duntaxat consistit, ut illi stentur, sed etiam in hoc, ut tanquam creaturæ rationales ita instituantur, ut consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quod sanè præstare non possunt, nisi in liberos habeant imperium, ideo natura quoque parentibus in liberos dedit imperium, quod se non tunc demum exserit, postquam liberi adepti sunt usum rationis, sed & antequam ad tantam ætatem pervenerint; quamprimum enim fieri potest, statim teneris mentibus semina virtutum sunt implantanda, & immoderatae animi passiones ac inclinationes ad malum corrigendæ, & coercendæ; rectè enim Poëta canit:

Quo semel est imbusa recens, servabis odorem

Testu diu.

Unde neutiquam assentiri possumus Puffendorffio, qui lib. 6. cap. 2. §. 4. parentum imperium ipsorum liberorum præsumptivo consentu, & ita pacto tacito niti arbitrat; quia in eo, qui propter defectum usus rationis consentire nequit, lege civili contentus quidem fingi potest, sed præsumi non potest: jus autem naturæ rationes penitus ignorat, eam scilicet sic mea creatura legis civilis.

II.

Competit autem imperium in liberos non patri tantum, sed & matri; quia natura, utriusque parentum imponit obligationem liberos educandi, & bene instituendi. Accedit, quod ipsa productiva naturaliter habeat potestatem in effectum à se productum, si illa potestatis sit capax: uterque autem parentum est causa generativa liberorum, & capax potestatis in liberos: ergo etiam utriusque in illos

illos cōmpetit potestas, & imperium. Si tamen inter se contendant imperia, præsertim patris imperium, non quidem præcipue propter præstantiam sexus; ut putat Grot. §. 1. sed potius, quia pater plus confert ad generationem prolis, quàm mater, & simul ipsam matrem sub imperio suo continet. Planè si pater præciperet aliquid liberis, quod esset contra jus naturæ, aut divinum, vel letiam, si is viveret in statu civitatis contra legem superioris potestatis hœmanæ, hoc casu utique ipsa sana ratio dicitur, patri talia præcipienti obediendum haud esse, ac proinde si mater contrarium præciperet, imperium matris esset præferendum, quia patris imperium in tali casu nullam habet efficaciam obligandi.

III.

Objectum imperii parentum sunt liberi, quamdiu manent pars familiæ parentum; postquam enim ex familiâ parentum excesserunt, finitum est imperium parentum, & liberi in omnibus sunt sui juris. Unde cum Reges quæ tales non amplius sint pars familiæ parentum, sed ipsi parentes filio Regi in civili ordine sunt subiecti, ideo non possunt actus, quos filius jure Regis exercet, eo nomine irriti dici, quod is parentes habeat. Manent ergo liberi tamdiu duntaxat imperio parentum subiecti, quamdiu manent pars familiæ. Ubi tamen refert, utrum imperfecti etiamnum iudicii sint, vel jam perfecti. Tempore imperfecti iudicii omnes liberorum actiones sub dominio sunt parentum, cum enim se ipsos regere non possint, natura potestatem eos regendi dedit parentibus. Tempore autem perfecti iudicii imperio parentum non aliz subsunt actiones, quàm quæ ad familiæ paternæ, aut maternæ statum aliquid momenti habent, in cæteris autem actionibus, velut in eligendo vitæ genere, liberi ab imperio parentum non amplius dependent, Grot. §. 2. num. 1. §. 3. C. 6.

IV.

Quamvis autem tempore imperfecti iudicii omnes liberorum actiones sub regimine parentum sint, nihilominus tamen hoc etiam tempore capaces sunt domini in res, quæ jure donationis, successione, aliòve titulo ipsis deferuntur; licet enim propter defectum

h

usus

usū rationis non possint propriā voluntate acceptare; possunt tamen acceptare voluntate aliā, scilicet voluntate parentum, si hi vivant in statu naturali; si vero existant in statu civili, etiam voluntatis Reipublicæ, cuius pars sunt, quæ voluntas parentum aut Reipublicæ in æstimatione morali pro voluntate ipsorum liberorum habetur; interim tamen propter defectum usū rationis ipsi per se dominium exercere haud possunt, sed parentes, nisi in statu civitatis aliud lege civili sit cautum, tanquam ab ipsā naturā constituti tutores bona liberorum administrant: æquitati tamen naturali nequaquam repugnare videtur, ut saltem transier, quousque liberi bonorum suorum administrationem ipsi suscipiant, parentes illis uti, frui, & liberos ex iis alere possint. Fallitur ergo haud dubiè Hennigef. *ad cit.* §. 2. dum putat, res omnes liberorum acquiri patri in statu naturali. At primò exemplum arrogationis ab eo adductum civile tantum est, non naturale. Deinde ipsius discursus plus probare non videtur, quàm quòd pater extra Rempublicam vivens tanquam caput familiæ haud secus, ac Rex in Reipublica, habeat ditam, & superius dominium. Sed hoc non tollit dominium privatum.

V.

Effectus imperij parentum consistit in potestate dirigendi actiones liberorum, quæ etiam jus coercendi complectitur, cum imperium sine potestate cogendi, & inobedientes, ac refractarios coercendi dari non possit. Utrum autem potestas coercendi eò usque extendi possit, ut pater extra omnem Rempublicam vivens liberos, si crimen morte dignum commiserint, etiam poenā mortis affoere queat? ad eò expeditum non est. Affirmativam tenet Puffendorf *lib. 6. cap. 2. §. 11.* Item Hennigef. *ad §. 2. hoc cap.* Negativam verò Dn. Gletle *in assert. jurid. assert. 4.* & Dn. P. Schmier *in J. P. U. lib. 1. cap. 2. sect. 2. §. 3. num. 97. & seqq.* Quam sententiam veriore esse arbitror, cum tanta potestas ad felicem statum familiæ non videatur esse necessaria; potest enim pater filium, qui mortem meritus est, non tantum exheredare, sed & omnino ex familiā eicere. Quòd si eicere familiam videtur, adversus eum tanquam hostem non tantum bellum defensionem, sed & vindicativum geri potest, ad eò ut si vitam, aut res nostras

aliter

aliter tueri non possumus, vel injuria nobis illata tam gravis sit, ut mortem mereatur, eundem etiam interficere liceat.

VI.

Quòd si forte parentes tantâ premantur egestate, ut liberos, quos alere tenentur, non possint alere, hoc casu eos, præsertim nec servato jure retrahendi, etiam vendere, & multò magis oppignorare possunt; cum natura jus det ad omne id, sine quo obtineri non potest, quod ipsa imperat: & utique ipsa ratio recta dicat, vitam libertati præferendam esse, si vel vita, vel libertas sit amittenda. Grot. S. S. cui tamen in eo assentiri haud possum, quòd is putet, imperium paternum ita sequi patris personam, ut nullo modo ab eo avelli, & in alterum transferri possit; si enim is filium vendat, imperium non amplius retinet in eum, sed illud transferretur in illum, cui filium vendidit. Tenentur quidem parentes non tantùm liberos alere, sed etiam eosdem bene educare, & ita instituire, ut consequantur finem, ad quem à Deo creati sunt, quam etiam ob causam natura parentibus in liberos dedit imperium. At postquam tantâ urgente necessitate eos vendiderunt, & ita ex sua dimiserunt familiâ, ac in potestatem alterius transtulerunt, eos amplius educare, & instituere non possunt: ergo nec imperium amplius in eos retinent, quia cessante fundamento imperii cessat, & ipsum imperium. Interim tamen in tali extremæ necessitatis casu parentes jure naturæ ad hoc saltem obligatos esse credo, ut, quantum possibile est, liberos vendant ei, apud quem probabilis spes est, eos bene educandos, & instituendos esse.

VII.

Exspirat imperium parentum, si liberi ex familiâ paternâ excesserint, nec enim imperio parentum diutius subsunt, quam quousque manent pars familiz. Quamvis autem parentes liberos, si vel refractarii sint, ita ut nulla prudens super sit spes emendationis, vel si grave admodum crimen commiserint, aut se ipsos alere possint, nec educatione amplius opus habeant, etiam invidios ex familiâ ejicere possunt, liberi tamen non nisi cum bonâ parentum veniâ discedere debent, præterquam si pater nullam justam haberet cau-

sam eos restituendi; tunc enim etiam eo invito se separare, & vel
 propriam instituire familiam, vel in alienam transire possunt.
 Quamvis autem liberi sibi ipsis de alimentis prospicere queant, aut
 aliunde jam habeant, unde se sustentent, non tamen pater hoc ip-
 so eos statim dimittere tenetur; quid si enim parum capaces essent
 ad dirigendas proprias actiones, sed multa adhuc hae in parte ip-
 sis decissent? Nemo sane hoc casu dixerit, liberos etiam invito pa-
 tre se ab ejus familia separare posse.

VIII.

Ceterum licet imperium parentum finitum sit, obligatio tamen
 pietatis, & reverentiae in liberis perpetuo durat, quia causa ejus
 perpetua est; fundatur enim immediate in jure parentum, jus au-
 tem parentum in titulo generationis, qui titulus perpetuo durat, ac
 proinde etiam jus ex parte parentum, & obligatio ex parte libero-
 rum perpetuo durat. Fundatur quidem etiam imperium parentum
 in liberos mediate in titulo generationis, ac obligatio liberos; quos
 gennere, non tantum alendi, quod etiam bruta faciunt, sed pra-
 cipue tanquam creaturas rationales bene educandi, & instituendi,
 ob quam causam natura parentibus immediate dedit imperium,
 perpetua non est, sed fines suos, ac terminos habet: finita ergo
 hac obligatione etiam finitum est imperium.

IX.

Secundò jus oritur in personas ex consensu, & quidem vel ex
 consociatione, vel ex subiectione. Consociatio maxime naturalis est
 conjunctio mariti, & uxoris, in qua societate natura imperium de-
 dit marito, in ejus familiam uxor transit, tum quia maritus per
 se loquendo iudicio, & dotibus ad imperandum necessarius pra-
 stantior esse solet, quam uxor; *quidquid enim masculinum, inquit
 Aristoteles lib. 1. Polit. cap. 8. natura magis factum ad imperandum
 femineo, tum quia naturale est, ut agens moveat passum, & causa
 principalis suum instrumentum.* Maritus autem in generatione
 habet se per modum agentis, & causae principalis; uxor vero per
 modum patientis, & instrumenti. ergo &c. P. Less. de J. & J. lib.
 2. cap. 46. dubio. 4. n. 24. Grot. §. 8. num. 1.

X.

X.

Enascitur societas conjugalis ex conventionē, quā mas, & foemina sibi mutuò jus tradunt in corpora sua ad usum humanæ generationis. Fidem ergo conjugalem non tantum uxor marito, sed & maritus uxori debet, ac proinde nemini licet plures simul ducere uxores. Putat quidem Grot. in §. 9. pluralitatem uxorum à Christo demum fuisse prohibitam, in veteri autem testamento nullam extare legem, quæ hoc prohibuerit, & ideo viros etiam sanctissimos plures unâ habuisse uxores. Deinde addit, volenti uxorem suam dimittere *Deuteron. 24.* etiam modum dimittendi fuisse præscriptum, ex quo satis apparere arbitratur, quod olim matrimonium non nisi talis fuerit cohabitatio maris cum foemina, quæ, ut loquitur in *cit. §. 8. num. 2. foeminam constituert quasi sub oculis, & custodiâ mariti*, intellige quoad usum humanæ generationis, ita ut foemina quidem fuerit obstricta mari ad fidem, non autem versa vice mas foeminæ. At multum in hoc fallit A. nam cum Deus in paradiso instituit matrimonium, non nisi unum eum unâ conjungi voluit, velut pater ex *Genes. cap. 2. vers. 24. & Matth. 19. vers. 5.* ubi Christus, non legistis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio, masculum, & foeminam fecit eos, & dixit: propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Quod autem in veteri testamento viri etiam sanctissimi plures unâ habuerint uxores, factum est ex concessione divinâ; quamvis enim ex institutione primævâ matrimonium tantum sit conjunctio unius cum unâ, potuit tamen Deus tanquam supremus dominus uni viro jus dare in corpora plurium foeminarum. Similiter licet matrimonium ex vi primævæ institutionis sit indissolubile, potest tamen Deus permittere, & Judæis propter duritiam cordis eorum per Moysen quoque permisit, ut possent dimittere uxores suas, ab initio autem, inquit Christus *cit. cap. 19. non fuit scilicet*, quibus verbis manifestè provocat ad primævam matrimonii institutionem, quam Christus restituit.

XI.

Ceterum quamvis liberi peccent, si non consultis, aut dissententibus parentibus, sine justâ causâ matrimonium contrahant,

matrimonium tamen ita contractum validum est, & ideo rectè PP. sacri Concilii Trident. anathemate damnant omnes illos, qui matrimonia à filiis familias sine consensu parentum contracta affirmant irrita esse, & parentes ea rata, vel irrita facere posse. *sess. 24. cap. 1. in princip. de reformat. matrim.* Ratio est, quia liberi eligendo statu non dependent ab imperio parentum, sed sui juris sunt. Nec obest, quod peccent, quia ex hoc non statim inferri potest, matrimonium esse irritum, multa enim prohibentur, quæ, si fuerint facta, obtineant roboris firmitatem. Sic cum voto castitatis simplici matrimonium contrahere prohibitum est, si tamen contractum fuerit, valet. Sic etiam prohibitum est, rem ultra justum pretium vendere, non tamen propterea talis venditio est irrita. Non aliter igitur actus jure naturæ est nullus, quam si vel deficiat potestas, aut voluntas, vel adsit incapacitas ex parte materiz, vel denique turpitudinem daret in effectu, velut latius explicavimus in Jure Publico Universali, quorum tamen nullum in proposito

l. 1. c. 1.
 §. 2. n.
 21. & du-
 ob. seqq.

XII.

Diximus paulò antè, pluralitatem uxorum vi primævæ institutionis matrimonii in paradiso factæ prohibitam esse, utrum autem etiam ipso jure naturæ prohibita sit? non adeò expeditum esse videtur: negant enim haud pauci, plures tamen affirmant, quorum sententiam veriorē esse arbitror; nam primò adversatur pluralitas uxorum pacificæ, & tranquillæ conjugum cohabitationi, exemplo sint Sara & Agar *Genes. 21.* Rahel & Lia *Genes. 30.* Deinde adversatur etiam fini primario matrimonii, scilicet generationi prolis, saltem hætenus, quatenus illi, qui cum pluribus commiscetur, sæpè redduntur steriles, & infecundi. Sic testatur Suidas, Salomonem ex mille feminis non nisi unicum filium, & duas filias suscepisse. Denique tamen prolis generatio non impediatur, educatio tamen non erit immunis ab omni discrimine, vix enim continget, ut una non magis diligatur, quam altera: hæc ergo, quæ præ aliis diligitur, facile affectum, & curam paternam pro suis potissimum liberis poterit impetrare, & efficere, ut cæteri negligantur. Multo magis polyviria, seu pluralitas virorum

rum

rum jure naturæ prohibita est; repugnat enim primò generationi pro-
 lis, cum si femina, quæ pluribus se commiscet, vel nunquam, vel variis
 pariæ, ut patet in meretricibus: est autem generatio prolis finis matri-
 monii primarius. Secundò advesatur educationi prolis; cum venia
 non constaret, quisnam ex pluribus maritis ejus pater esset, nullus
 eandem tanquam suam teneretur agnoscere, & educare, & ita edu-
 catio ab omnibus negligereur. Tertiò tenique advesatur tran-
 quillæ cohabitationi, & paci conjugum, quæ est finis matrimonii
 secundarius. Confer Dn. P. Schmier P. 3. de sponsat. & matrim.
 tit. 2. sect. 3. §. 2. & 3. D. P. Pichler ad tit. de sponsâ duorum num. 9.
 & seqq. Da. P. Schmalzgrueber ad eand. tit. num. 12. & alios.

XIII.

Majus dubium est, quousque matrimonium inter personas san-
 guine conjunctas jure naturæ prohibitum, & irritum sit? In hac
 quæstione facilè omnes conveniunt, matrimonium inter patrem
 & filiam, matrem & filium, non tantum jure naturæ illicitum,
 sed etiam invalidum esse. Dixi I. tale matrimonium esse illicitum;
 advesatur enim reverentiæ, quam liberi jure naturæ parentibus
 debent, nam maritus, qui superior est lege matrimonii, illam re-
 verentiam præstare non potest matri, quam natura exigit, nec pa-
 tri filia; licet enim in matrimonio inferior sit, ipsam tamen ma-
 trimonium talem inducit societatem, vi cujus non tantum vir in
 corpus mulieris, sed & mulier in corpus viri dominium habet, ac
 per consequens necessario reverentiam, quam filia patri debet, ex-
 cludit. Et sanè ab ejusmodi conjunctione Gentes moratiores om-
 nes semper abhorruerunt, quem horrorem, & aversionem non nisi
 recta ratio potuit instillare, cum bruta à concubitu cum parentibus
 non soleant abhorre. Dixi II. tale matrimonium etiam esse inva-
 lidum, ratio est, quia turpitudò perpetuò durat in effectu, cum
 tale matrimonium non tantum turpe sit in contrahendo, sed etiam,
 & multò turpior sit ejus usus, ac proinde ipse valor est contra jus
 naturæ. Verum autem matrimonium etiam inter ultiores ascen-
 dentes, & descendentes ita rectè jure naturæ irritum sit? Non
 atque expeditum est; sunt enim, qui putant, matrimonium in li-
 nea recta irritum esse in infinitum. Alii censent, impedimentum
 hoc

hoc dirimens durare tamdiu, quamdiu durat amicitia, & communicatio proprietatum individualium. Rursus alii existimant, illud non excedere gradum vigesimum. Nonnulli illud extendunt ad gradum septimum, alii ad gradum tantum secundum, alii denique docent, ultra primum gradum matrimonium jure naturæ irritum haud esse, quam postremam sententiam, pro qua post S. Thomam plurimi stant AA. probabiliorem esse arbitror. Ratio est; quia avus non est principium neptis essentialis, sed tantum accidentale, nam ut quis filius sit, tantum desideratur; ut à parentibus trahat originem, non etiam ut avum, & aviam habeat, velut patet in liberis Adami, qui nullum habuerunt avum, & aviam, ac proinde per accidens tantum est, quod alicujus parentes etiam habeant parentes. Certè avus respectu neptis non habet rationem genitoris, sed solum rationem causæ applicantis genitorem: causa autem applicans causam productivam effectûs, non est causa effectûs per se, sed tantum per accidens, ac proinde non debetur jure naturæ avo tanta reverentia, quanta debetur patri. Interim negari non potest, quin matrimonium avi cum nepte, & aviæ cum nepote naturalem quandam indecentiam contineat, quæ tamen non videtur tanta esse, ut jus naturæ propterea tale matrimonium debuerit reddere irritum. Sic etiam indecens est, ut patruus, vel avunculus ducat fratris, vel sororis filiam, nemo tamen dixerit, tale matrimonium jure naturæ irritum esse. Confer Dn. P. Schmier *cit.*, *Part. 3. cap. 3. sect. 1. §. 4. à num. 41. usque ad num. 49.* Dn. P. Schmalzgrueber *ad Tit. de consanguinit. & affinit. num. 31. cum duob. seqq.* Dn. P. Pichler *ad eund. Tit. num. 13. & 14.*

XIV.

Par difficultas est de gradu primo lineæ transversæ; nam quòd matrimonium inter collaterales in gradu secundo, vel ulteriori existentes jure naturæ non sit irritum, satis colligitur ex *cap. 8. x. de Divort.* ubi Innocentius III. asserit, infideles, qui in secundo, vel ulteriori gradu consanguinitatis matrimonium contraxerunt, ad fidem conversos non esse separandos: ergo tale matrimonium non est jure naturæ irritum, aliàs post conversionem utique essent separandi. Dubium ergo tantum est, utrum matrimonium inter fratrem,

fratrem, & sororem contractum ipso jure naturæ irritum sit? Videtur sententia negans esse probabilior, eò quòd frater, & soror non habeant inter se rationem principii, & principiati, sed tantum à communi principio descendant: ergo non tenentur tantam sibi invicem exhibere reverentiam, quanta necessaria est ad hoc, ut dici possit, ejusmodi matrimonium ab ipso jure naturæ, irritatum esse. Certe jus naturæ si non sit sufficienter promulgatum, tam parum obligat, quam parum obligat lex positiva, quæ non est sufficienter promulgata, cum sufficienter promulgatio sit essentielle complementum omnis legis: atqui in proposito jus naturæ non est sufficienter promulgatum, cum non modò tanta, si non major, stet auctoritas pro nostrâ, quam contrariâ sententiâ, sed etiam rationes, quibus adversarii existentiam talis legis naturalis irritantis probare nituntur, facilem recipiant solutionem. Unde nec ipsi negant, aut negare possunt, summo opere dubium esse, utrum detur talis lex naturalis irritans, vel non? ergo hoc ipso tale matrimonium jure naturæ erit validum; quia tamèdum pro valore actûs pronuntiandum est, quamdiu non certò constat de existentia legis eundem irritantis. Exemplum talis matrimonii habemus in Abrahamo, & Sara; quamvis enim sint, qui dicant, Saram non fuisse sororem consanguineam Abrahami, sed fratris ejus Aran filiam, verba tamen Abrahami *Genes. 20. vers. 11.* satis clara esse videntur, ait enim: *aliàs autem verè soror mea est; filia patris mei, & non filia matris meæ, & duxi eam in uxorem.* Nec adversatur, quòd conjugium fratris cum sorore in *Levit. cap. 18.* tanquam turpe prohibeatur, ait enim textus: *turpitudinem sororis suæ non revelabis;* non enim omnia conjugia, quæ hoc *cap.* prohibentur, etiam jure naturæ prohibentur; nam primò sacrum Concil. Trident. *sess. 24. can. 3. de matrim.* anathema statuit in eos; qui asserunt, Ecclesiam non posse in nonnullis gradibus in Levitico expressis dispensare: atqui si omnia conjugia, quæ in Levitico prohibentur, ipso jure naturæ essent prohibita, non posset Ecclesia in ullo gradu dispensare: ergo &c. Deinde in Levitico prohibetur conjugium amitæ, & marterteræ cum nepote, non tamen prohibetur matrimonium patruï & avunculi cum fratris, & sororis filiâ, neque prohibetur matrimonium duorum patruelium: si autem matrimonium amitæ, & marterteræ cum nepote ipso jure naturæ esset

esset prohibitum, etiam matrimonium patris, & avunculæ cum fratris, & sororis filiâ, ac duorum patruelem eodem jure esse prohibitum, cum omnes memoratæ personæ eodem gradu, scilicet secundo, inter se distent, ac proinde licet in Levitico matrimonium fratris cum sorore prohibitum sit, ex hoc tamen non statim inferri potest, illud ipso etiam jure naturæ prohibitum, & irritum esse. Vocat quidem Deus conjunctiones ibidem expressas abominaciones, & scelera à Gentibus commissa: ac hoc tantum intelligi debet de concubitu cum masculis, cum bestiis, cum parentibus, cum nuptis alienis &c. Vid. Dn. P. Schmier *suprà cit.* §. 4. à num. 49. & §. 5. Dn. P. Schmalzgrueber *alleg. Tit. à num. 40. usque ad num. 49.* Dn. P. Pichler *ad ann. Tit. num. 15. & seqq.*

XV.

Connexum dubium est, utrum matrimonium inter affines contractum aliquando ipso jure naturæ irritum sit? In hac quæstione factis certum est primò, matrimonium non esse irritum, si affinitas orta sit ex copulâ fornicariâ, tametsi foret in gradu primo lineæ rectæ, veluti si quis duxisset concubinam suæ patris; cum ex copulâ fornicariâ nec reverentia, nec amicitia inter personas affines nascatur. Deinde etiam factis certum est inter Catholicos, matrimonium nec esse irritum jure naturæ in gradu primo lineæ transversæ, tametsi affinitas orta sit ex copulâ matrimoniali, veluti inter maritum, & defunctæ uxoris sororem, vel inter uxorem, & defuncti mariti fratrem; sic enim Sanctissimus Patriarcha Jacob tempore legis naturalis duas duxit sorores, Rachelem, & Liam, nec eo nomine tanquam transgressor legis naturæ reprehensus est. *Genes. 29.* Deinde lege Mosaicâ non tantum permissum, sed etiam præceptum erat, ut frater fratris sui sine liberis defuncti viduam in uxorem ducat. *Deuterom. 25. vers. 5.* Porro in *cap. fin. x. de divor.* talia matrimonia cum viduâ defuncti fratris ab infidelibus contracta post eorum conversionem non dissolvuntur sed sustinentur. Denique in primo gradu lineæ obliquæ jam plures Pontifices dispensarunt. Non adverstatur, quod *Levit. cap. 18. vers. 16.* matrimonium cum fratris uxore fuerit prohibitum; nam hæc non est prohibitio juris naturalis, sed positivi divini. Similiter non obstat illud S. Joannis Bapti-

Baptistæ ad Herodem: *non licet tibi habere uxorem fratris tui. Matth. 14. & Marc. 6.* quia Herodis frater adhuc vivebat, vel licet jam fuisset mortuus, reliquit tamen is filiam Herodiadem, si autem quis decesserit relictis liberis, matrimonium inter fratrem defuncti, & ejus viduam lege Mosaicâ prohibitum erat.

XVI.

Contròversum ergo duntaxat est, utrùm matrimonium non saltem jure naturæ sit irritum in gradu primo lineæ rectæ affinitatis, puta inter privignum & novercam, vitricum & privignam, socerum, & nurum, generum & focrum? Videtur probabilior sententia negans; nam primò inter memoratas personas nec datur ratio principii, & principiati, cùm omnes à diversis principiis procedant, nec vinculum specialis reverentiæ, cùm ista propinquitas tantùm sit adscititia, non autem congenita: sed neque talis est respectus erga vitricum, qualis est erga patrem naturalem, neque tantus affectus erga novercam, qualis est erga matrem naturalem; ergo deficit omne nullitatis fundamentum. Deinde matrimonium contractum in gradu primo lineæ rectæ jure naturæ non est irritum si affinitas sit orta ex copulâ fornicariâ, velut paulò antè ostendimus: ergo neque erit irritum, si orta sit ex copulâ matrimoniali; nam stando in jure naturali eadem est conjunctio, siue copula sit licita, siue illicita. Porro in Concilio Agathensi relato in *cap. 8. caus. 35. Quæst. 2. & 3.* matrimonium privigni cum novercâ impossibilem quidem prohibetur, antè autem contractum non dissolvitur: Similiter in Concilio Epaumensi *can. 30.* & Aurelianensi *3. can. 103.* in infidelitate contractum post conversionem præcipitur servari. Denique pro valore matrimonii tandiu pronuntiandum est, quamdiu non certò constat de existentia Legis illud irritantis. Non advertatur, quòd in veteri testamento concubitus cum novercâ, vel nura pœnâ mortis fuerit punitus, *Levit. cap. 20.* hoc enim accipi debet de concubitu fornicario, non matrimoniali. Deinde nec obstat illud Apostoli *1. ad Corinth. 5.* ubi ait: *audietur inter vos fornicatio & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.* Apostolus enim loquitur de casu, quo pater adhuc vivit. Confer Dn. P. Schmier *suprà cit. cap. 3. sect. 2. §. 4. à num. 149.* Dn. P.

Schmalzgrueber *alleg. Tit. à num. 101. Dm. P. Pichter ad eand. Tit. num. 26. & seqq.*

XVII.

Cæterùm ne fortè quempiam decipiant vocabula *concupinatus*, & *concupina*, ita ut quoties illa legerit, statim putet intelligi conjunctionem fornicariam, ideo sciendum est, quandoque etiam indissolubilem unius cum unâ affectu conjugali initam confociationem, tametsi verum sit matrimonium, concupinatum tamen, non matrimonium, & quæ ita juncta est, concupinam, non uxorem vocari. Ita accipitur vox *concupina* in *can. 4. & 5. Distinct. 34.* ubi Christianis permittitur aut uxorem, aut illius loco concupinam habere. Hoc sensu etiam accipitur hoc vocabulum *Genes. 25.* ubi dicitur, Abrahamum filii concupinarum largitum esse munera, & sæpè alibi. Nimirum quæ solennitatibus usu olim receptis ducta fuerat, uxor, quæ verò sine illis solennitatibus juncta erat, concupina vocabatur.

XVIII.

Præter confociationem matrimonialem dantur & alix tum publicæ, tum privatæ: publicæ porro aut sunt in populum, aut ex populis. Confociatio in populum civitas dicitur, quæ verò sit ex populis, confurgit ex fœdere vel simplici, vel systematico. Habent autem seclusis, pactis & legibus omnes confociationes hoc commune, quòd in iis rebus, ob quas quævis fuit instituta, pars major habeat rationem integri, ita ut singulos, qui in illâ societate sunt, perinde obliget, ac si omnes unanimi voce consensissent, cujus rationem in Jure Publico Universalis explicavimus. Excipitur societas fœderatorum, in qua pluralitas suffragiorum, nisi idipsum in fœdere fuerit expressum, non præponderat, sed necesse est, ut unanimis omnium, & singulorum consensus interveniat, cum enim quilibet fœderatorum summum imperium retineat, unus nihil juris obtinet in alterum.

P. 2. §. 7.
n. 2. vers.
2.

XIX.

XIX.

Diximus paulò antè, partem majorem habere rationem integri, ac proinde si vota sint paria, nihil agitur; cùm enim neutra pars votorum pluralitate alteram vincat, neutra alteri cedere tenetur, ac proinde eo, quo erat, res manet loco. Quòd si quidam propter absentiam, aut aliter impediti jure suo suffragium dandi uti non possint, vel uti nolint, eorum jus interim accrescit præsentibus, ita ut, nisi lex, aut consuetudo obstat, jus universitatis etiam ad unum recidere. & is, si negotium moram non patiat, universitatis nomine decernere queat; quamvis enim jure Romano requiratur, ut dux saltem universitatis partes præsentibus sint, hoc tamen non videtur esse naturale. Grot. §. 18. & 20. & ibidem Ziegler & Hennigf.

XX.

Quæsitum est, utrùm, si plures judices dissonas ferant sententias, illæ conjungi possint, ita ut majora consurgant? Placet interesse, utrùm planè diversæ sint, vel una partem alterius contineat. Illæ conjungi haud possunt: hæc autem in eo, in quo conveniunt, conjungi possunt. Sic si unus reum morte puniendam, alter eum relegandum esse pronunciet, tertius verò eundem absolvat, nulla harum sententiarum, quia planè diversæ sunt, cum aliâ conjungi potest. E contra si unus reum condemnet in XX. alter in XV. tertius verò eundem absolvat, jam sententia secundi cum sententiâ primi conjungi potest, ita ut reus sit condemnatus in XV. nisi prudens sit præsumptio, quòd is, qui in XX. condemnavit, præcisè huic summæ intentionem suam alligaverit, ita ut noluerit condemnare in summam minorem; nam hoc casu sententiæ planè essent diversæ, & ita textum in l. 27. §. 3. f. de receptis & c. & in cap. 1. de arbitr. in 6. temperandum esse arbitramur. Vid. Grot. §. 19.

XXI.

Inter socios hic quidem ordo naturalis est, ut, qui prior in societatem venit, præcedat, quem morem etiam in Christianorum Regum, ac populorum societate antiquitus obtinuisse ait A. ut,

qui primi Christianismum professi essent, in Conciliis ab Ecclesiâ institutis ceteros præcederent, hoc tamen perpetuum non esse satis patet. Quodsi societas possessionum causâ sit inita, vel saltem ex modo possessionum dignitas sociorum desumatur, non tantum ordo præcedendi ex quantitate possessionum, sed & sententia æstimari solent, nisi aliud ab initio, cum in societatem coiretur, inter socios placuerit. Unde etiam jus Romanum constituit, ut in multis casibus major pars non ex numero personarum, sed ex modo debiti, aut magnitudine portionum, quam aliquis in re habet, desumatur, velut in l. 8. ff. de Pañ. l. 14. ff. de posit. l. 16. ff. de rebus auctor. judic. possidend. Gror. §. 21. & 22.

XXII.

Omniū autem societatum perfectissima est civitas, quæ maximum jus habet in partes, ex quibus constat, adeo ut, licet singuli, qui in cœtum perfectum cohererunt, jure naturæ libertatem habeant, etiam non impetratâ veniâ, emigrandi, & domicilium suum aliud transferendi, nisi peculiari vinculo sint obstricti, aut eorum discessus vergat in præjudicium Reipublicæ, hanc tamen libertatem naturalem lege publicâ restringere, & prohibere possit, ut nullus subduccum, nisi veniâ prius impetratâ, discedat; veloc; auctoritatē etiam populorum legibus prohibitum esse constat, qui tamen vel vi libertatis naturalis, vel veniâ impetratâ emigraverint, in eos perinde, ut in exules, quos propter delictum eiecit, civitas nullum amplius jus retinet, quæ omnia in Jure Publico Universali latius sunt explicata, quò lectorem remittimus.

P. §. c. 1.
§. 1. à n.
12. us-
que ad n.
17.

XXIII.

Subjeçtio ex consensu aut privata est, aut publica. Privata multiplex esse potest, sicut multiplicia sunt regiminum genera. Nobilissima species est arrogatio, qua aliquis ita sed dat in familiam alterius, ut ei subdit ad eum modum, quo filius maturæ ætatis subest patri naturali, quo facto imperium quidem paternum in arrogatorem transfertur, obligatio tamen pietatis ex parte filii non expirat, quia, ut supra diximus, ejus causa perpetua est, fundata scilicet in generatione, quæ à patre axelli haud potest.

XXIV.

XXIV.

Ex adverso ignobilissima subjectionis species est servitus, in quam quis alteri sponte se addicit, ut olim Germani, qui novissimo alex jactu de libertate contendebant, ubi victus voluntariam servitutem adibat, ut refert Tacit. de Moribus German. cap. 24. num. 4. Qamvis autem olim apud multos populos domini impunè potuerint servos occidere, jure tamen naturæ servitus pro vitæ, & necis non continet, nam hoc jure ex proposito interfici nemo potest, nisi vel in poenam ob commissum crimen capitale, vel ad necessariam vitæ, aut rerum nostrarum defensionem, sed si in terminis naturalibus confideretur, in perpetuâ duretaxat consistit obligatione præstandi operas pro alimentis, & aliis vitæ necessariis, ac proinde nihil nimis habet acerbicatis, cum perpetua hæc obligatio perpetuâ alimentorum certitudine compensetur. Gros. §. 27. & 28.

XXV.

Jure Romano, qui ex ancillâ nascitur, servilis est conditionis, quia partus sequitur ventrem. Hanc rationem non satis juri naturali congruere, sed si pater aliqua sufficiente ratione cognosci possit, partum, seclusâ lege civili, non minus patrem, quàm matrem sequi putat A. §. 29. Unde si uterque parentum servitutem serviat, jus domini in prolem servilem hoc casu ex ipsâ alimentorum, & eorum, quæ vitæ necessaria sunt, subministratone nasci arbitratur; cum enim diu alexidij sicut liberi ex servis nati, antequam opera eorum domino utilis esse possit, sequentes autem operæ sui temporis alimentis respondeant, ideo eos servitutem effugere non posse, nisi pro alimentis, quantum satis est, reddant. Ita Gros. Nescio autem, utrum non fosse cum Henniges, rectius dicatur, quòd etiam jure naturæ partus sequatur conditionem matris, ut ejusdem fructus; licet enim jus Romanum partus ancillarum ob hominis præstantiam nolit esse in fructu, jure tamen naturæ etiam partus serviles inter fructus ancillarum computari possunt, nec enim proprietas vocabuli repugnat. Uti ergo partus quadrupedum, ita etiam partus ancillarum, tanquam fructus ad dominum spectabit.

XXVI.

XXVI.

Dantur & servitutes imperfectæ, quæ vel in diem sunt, vel sub conditione, vel ad certas res, ut libertorum, qui olim apud Germanos teste Tacit. *de Morib. German. cap. 25. num. 4.* non multum supra servos erant; statu liberorum, qui testamentis manumissi sunt sub conditione, quæ adhuc pender; nexorum, & addictorum, qui ob æs alienum creditoribus vel ultro, vel sententiâ judicis operas præstant; glebæ adscriptorum &c. quò A. §. 30. etiam refert eos, qui ex patre libero, & matre ancilla nati sunt, quia scilicet putat, prolem utriusque parentis communem esse. Sed nobis verius videtur, tales veros esse servos, eò quòd, ut paulò ante diximus, probabilius etiam jure naturæ partus sequatur ventrem. Hinc ex adverso qui ex matre liberâ, & patre servo natus est, nullò modo servus, sed seclusâ etiam lege civili, liber erit.

XXVII.

Publica subjeçtio est, qua populus, qui sui juris erat, se alteri, vel Regi, vel Optimatibus, vel etiam populo in ditionem dat, exemplum habemus in Capua, & populo Collatino apud Liv. *lib. 7. cap. 31. & lib. 1. cap. 37.*

XXVIII.

Ex delicto denique nascitur subjeçtio, si quis propter commissum crimen libertate privetur, & in servitutem redigatur, veluti libertus, qui erga patronum ingratus extitit. *l. 2. Cod. de libert. & eor. liber.* Possunt autem ex causâ delicti non tantum singuli libertate personali, sed & populi libertate civili privari, & in servitutem publicam redigi, ut Gabaonitis accidit. *Jesue cap. 9.*

CAPUT

CAPUT VI.

De acquisitione derivativâ facti hominis.

SUMMARI A.

- I. Quid requiratur ad alienationem inter vivos?
- II. Traditio jure natura ad translationem dominii necessaria non est.
- III. An & quatenus summum imperium alienari possit?
- IV. Minores functiones civiles Reges etiam jure hereditario sine consensu populi concedere possunt.
- V. Bona autem corona sine consensu populi alienare haud possunt.
- VI. Facultas testandi post introducta rerum dominia descendit ex ipso jure natura.

I.

Acquisitione derivativâ aliquid nostrum fit vel facti hominis, vel beneficio Legis. Facti hominis per alienationem vel inter vivos, vel in mortis eventum. Ad alienationem inter vivos ex parte alienantis duo requiruntur. Primum est, ut ille jus alienandi habeat. Alterum, ut voluntas alienandi verbis, vel aliis signis expressis sufficiat manifestetur. Actus enim interni, quantum manent inter secreta cordis humani, non sunt idonei ad commercium, & communicationem inter homines. Ex parte illius, in quem fit alienatio, itidem duo requiruntur. Primum voluntas accipiendi, quæ voluntatem alienandi quidem plerumque sequitur, aliquando autem, ut in stipulatione, etiam precedit; censetur enim durare, nisi mutatio appareat. Secundò ut voluntas accipiendi signo aliquo externo declaretur. Grot. §. 1. & 2.

II.

Jus Romanum insuper ad translationem dominii etiam traditionem requirit. *l. 10. Cod. de Pac.* Ac hæc jure naturæ necessaria non est, cum ipso jure civili in multis casibus dominium citra traditionem transferatur, ut rei donatæ recepto usufructu *l. 28. Cod. de Donat. rei legatæ l. 64. ff. de furs.* rei venditæ, vel donatæ Ecclesiis, & piis locis, aut civitatibus. *l. ult. §. 1. Cod. de Ss. Eccles.*

k

in

in societate universalium omnium honorum. §. 1. & l. 2. ff. pro socio, quod jus civile constituere non potuisset, si traditio jure naturae necessaria esset ad translationem dominii. Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 3. Dubis. 3. num. 12. Gor. cit. §. 11 num. 2. & cap. 8. §. 25.

III.

Alienari possunt non tantum res privatae, sed & publicae, quo primò pertinet summum imperium. Ubi tamen interest, utrum illud sit patrimoniale, vel non? Patrimoniale ab eo, in cujus pleno, & absoluto jure proprietatis existit sive ex toto, sive ex parte liberè alienari potest. Non patrimoniale verò non aliter alienari potest, quam si populi, vel Procerum regni consensus accadat, imò si pars tantum alienanda sit, præter consensum reliqui corporis citi-

J. P. U. am partis alienandae consensus requiritur, alias inutilis erit alienatio, excepto casu necessitatis, vel publicae utilitatis, ubi pars quædam invita alienari, & alterius imperio subijci potest.

& seqq.

IV.

Aliud dicendum esse videtur de minoribus functionibus civilibus, quas Reges etiam in Regno non patrimoniali, & quidem jure quoque hereditario, inconsulto populo, probabiliter concedere possunt, quia per hoc corporis, & summi imperii integritas non imminuitur. Et ita passim etiam receptum esse videmus. Dissertit Gor. §. 10. eò quod Reges non nisi jus temporarium habeant: ergo, inquit, etiam effectus non nisi temporarius esse potest, quibus verbis hoc velle videtur, quod in regno non patrimoniali non possint Reges successores obstringere, ut servent, quod ipsi concesserunt. At licet directe eos obligare nequeant, possunt tamen obligare indirectè mediante populo, qui deferendo imperium simul etiam potestatem dedisse videtur, ut bene merito tales minores functiones jure etiam hereditario concedere possint, ac proinde perire cessent, ac si populus immediate per se concessisset. Quia ergo successores imperium habeant à populo, necessario viam suam ad concessiones ab antecessoribus ex voluntate populi factas servare tenentur.

V.

Secundò ad res publicas pertinent bona coronarum, seu patrimonium populi, cujus fructus destinati sunt ad sustinenda Reipublicæ, aut regie dignitatis onera. Hæc bona Reges itidem non aliter alienare possunt, quam si populi consensus accedat, quia in illis non nisi ususfructum habent, aliquando tamen hic consensus ex scientiâ, & silentio etiam non longi temporis præsumitur. Planè si justa subsit causa; & Rex jus indicendi tributa habeat, is partem patrimonii publici factem pignori obligare potest, quæ omnia in Jure nostro Publico Universalis latius fuerunt explicata.

cit. cap.
un. §. 3.
num. 8.

VI.

In mortis eventum fit alienatio per testamentum. Quanquam autem testamentum, perinde, ut alii actus, formam accipere possit à jure civili, ipsa tamen testandi facultas post introductum dominium descendit ex jure naturæ; nemo quidem pro eo tempore disponere potest, quo quis non amplius dominus est: ut testator non disponit pro eo tempore, quo is non amplius dominus est, quia non disponit; postquam mortuus est, sed tota dispositio ab eo vivente perficitur, licet effectum demum post mortem consequatur, quod simplicitati juris naturæ nequaquam repugnat; idem enim contingere potest in donatione inter vivos, si scilicet donans ante acceptationem ab altero factam moriatur; nam & hoc casu donatio demum post mortem donantis consequitur suum effectum, postquam nimirum donatarius donationem sibi à defuncto factam acceperit. Non male igitur A. §. 14. num. 1. testamentum *descriptum esse alienationem in mortis eventum ante eam revocabilem, reventu interim jure possidendi, ac fruendi.* Dissentit Puffendorf. l. 4. cap. 10. num. 1. qui patet, testamentum non posse, stricte loquendo; vocari alienationem, eo quod in omni alienatione requiratur, ut duorum voluntates; & quidem eodem tempore conspirent, & velut uniantur. Rectè; ac hoc etiam in proposito contingit, voluntas enim testatoris litteris, vel auribus testium commissa ejus morte non expirat; sed hoc ipso, quod ante mortem non fuerit revocata, perdurât, ac prout si hæres institutus hereditatem sibi acceptam agnoscit, ejus voluntas, & testatoris voluntas jam eodem tempore conspirent, & velut uniantur, perinde ut in donatione

k 2

inter

inter vivos, si donans ante acceptationem mortuus sit, & donatarius eandem post mortem donationis acceptor.

CAPUT VII.

De acquisitione derivativa beneficio legis.

SUMMARIUM.

- I. *Quomodo beneficio legis naturalis nobis acquiratur dominium rei alienae ad explendum jus nostrum?*
- II. *Successio ab intestato post introductum dominium fundatur in praesumpta voluntate defuncti.*
- III. *Jure natura debentur alimenta primo liberis, etiam extra matrimonium susceptis, donec se ipsos alere possint.*
- IV. *Et quidem non tantum primi, sed & ulterioris gradus, si proximiores parentes decesserint.*
- V. *Secundo debentur parentibus, si se non amplius alere queant.*
- VI. *Liberi non aliter succedunt parentibus, quam si constet, ex illis esse natos esse.*
- VII. *Post liberos, & parentes ab intestato succedunt collaterales, ubi distingui debet inter bona paterna, vel avia, & matris acquirita.*

Acquisitio derivativa, quae fit beneficio legis naturalis, vel Gentium, vel civilis. A. §. 1. ubi merito tanquam injustata damnat legem, quae bona naufragorum fisco addit, nisi enim iusta praecedat causa, non nisi, quod suum est, jus auferri potest. Beneficio legis naturalis nobis acquiruntur dominium primo, si res mihi debitam, aut loco rei debita, vel mea, ubi non possumus jus meum aliter consequi, aliam, quae tantundem valet, debitori, vel iniusto detentori auferam, nisi enim rei apprehensa, dominus finem, jus meum non expletur, in quo tamen finis apprehensionis consistit. Et hoc in statu naturali satis est expeditum, quia in hoc statu quilibet sibi jus dicit, & quod jus esse tandem magis exequi potest. At in statu civitatis, nisi ille propter rebellionem

aut obsequium subditorum quasi in anarchiam sit prolapsa, hoc permissum haud est. Quodsi iudicium ad momentum duntaxat esset, ut si debitor aufugerit, hoc casu licitum quidem est fugitivo, si debitum non possem aliter consequi, tantum, quantum mihi debet, eripere, interim tamen dominium à iudicis additione erit expectandum. Grot. §. 2. ubi in fine subjungit, etiam tunc legem de iudiciis cessare, & ad jus pristinum rediri, si jus quidem certum sit, probatio autem deficiat. Sed hoc non de violentâ acceptione, sed occultâ tantum compensatione intelligendam esse ostendi in Jure Publ. Univers.

P. 3. c. 1.
S. 4. n. 3.

II.

Secundo beneficio legis naturalis nobis acquiritur dominium per successionem ab intestato, quæ post introductam dominium fundatur in præsumptâ voluntate defuncti; cum enim credibile non sit, voluisse eum, ut bona sua multis sæpè laboribus parata, si de his ante mortem non disposuisset, tanquam derelicta cuivis primo occupanti cedant, necessario sequitur, ut ad illum devolvantur, cujus ea esse voluisse defunctum maxime eras probabile. Citatur autem in dubio id quisque voluisse, quod æquissimum, atque honestissimum est. In hoc autem genere prima causa est ejus, quod debetur, proxima ejus, quod quidem non debetur, officio tamen congruit. Grot. §. 3.

III.

Debentur alimenta, & quidem primo loco liberis, non tantum primis, sed & ulterioris gradus, sive ex filiis, sive ex filiabus descendant, sive ex legitimo matrimonio, sive extra matrimonium sint procreati, adeo ut parentes etiam ex damnato coitu susceptos alere teneantur; cur enim innocens proles propter delictum alienum fame pereat? Imposita natura parentibus hæc obligationem propter generationem, qui enim vitam generando dedit, etiam quantum in ipso est, & quantum necesse est, operam dare debet, ut vita, quam dedit, conservetur. Pater etiam fratre ex instinctu naturali fratribus suis necessariis subministrat alimenta. Fallitur ergo, qui patrem, rationi naturali suis quidem contentum esse,

ur liberi à parentibus alantur, non verò esse debitum iustitiæ commutativæ, utpote quæ inter patrem, & filium quâ talem propter defectum alteritatis personarum non datur. Durat autem hoc debitum. cò usque durat, donec liberi se ipsos alere possint. Grot. §. 4.

IV.

Planè quod paulò antè diximus, etiam liberis ulterioris gradûs alimenta deberi, hoc ita intelligendum est, ut eo demum casu procedat, quo parentes proximiores decesserunt; tunc enim æquum est, ut avus, & avia pro mortuo filio, & filiâ curam suscipiant nepotum, & neptium, & sic deinceps, unde jus repræsentationis originem suam traxisse videtur. Si autem parentes primi gradûs exrent, avus, & avia alimenta nepotibus dare haud tenentur. Grot. §. 6.

V.

Deinde debentur alimenta parentibus; si enim Proximo in necessitate constituto tenemur succurrere, quântò magis parentibus, à quibus vitam, & alia plurimâ accepimus beneficia. Nihilominus tamen ratio naturalis, etiam sepositâ lege civili, ad successiõnem primo loco vocat liberos, postea demum parentes; in liberis enim per se est, quòd alimentis indigeant; nam quòdo nascuntur, nihil secum afferunt, unde vivant, in parentibus autem tantum per accidens est, quòd se ipsos non possint alere. A. §. 5.

VI.

Non aliter autem liberi parentibus ab intestato succedunt, quàm si constet, ex illis eos esse natos, presumuntur verò nati esse, si inter illas personas matrimonium sit contractum, quàmvis hæc præsumptio per certiores conjecturas elidi possit. Deinde ita demum succedunt, si parentes eos non excluserint à successione, quo tamen casu alimenta saltem ipsis sunt relinquenda, nisi tale commiserint delictum, propter quòd mortem sint promeriti. Porro evenire potest non tantum ex lege, sed & ex pacto, ut qui ex iusto conjugio sunt nati, sola alimenta habeant, aut saltem à præcipuâ hereditate

reditate excludantur, exemplo sit matrimonium ad morganaticam contractum. Grot. §. 7. & 8.

VII.

Post liberos, & parentes ex præsumptâ defuncti voluntate propter naturalem propensionem erga familiam suam, ex qua ortum aliquis trahit, ab intestato succedunt collaterales. Quis autem ordo inter eos servandus sit, non satis est expeditum. A. §. 9. & meo iudicio rectè distinguendum esse putat inter bona paterna, & avita, & inter noviter acquisita. In bonis paternis, & avitis succedunt primò liberi ejus, à quo bona immediatè profecta sunt, & sic deinceps; cum enim moriturus non possit amplius dominiùm in res suas retinere, non creditur is voluisse perdere beneficiendi materiam, in beneficiis autem naturalis ordo hic est, ut imprimis gratiam referamus ei, à quo beneficium accepimus, & postea demum amico conferamus beneficium. Refertur verò gratia vel viventibus, vel jam mortuis in eorum liberis, qui naturaliter pars sunt parentum, & quibus, si viverent parentes, maximè vellent, beneficiari. Cum igitur bona provenerint à parentibus, præsumitur defunctus voluisse, ut illa ad parentes, unde provenerunt, vel iis non amplius existentibus, ad eorum liberos revertantur. In bonis autem noviter acquisitis, cessante officio referendi gratiam, successio ei defertur, qui defuncto charissimus fuisse creditur, qualis ex communi hominum sanorum inclinatione censetur esse, qui gradu cognationis proximè defunctum attingit. Idem dicendum est de bonis paternis, & avitis, si nec ipsi, à quibus venerunt, nec eorum liberi extant, ita ut officium referendi gratiam cesset. Ita Grot. §. 9. & 10.

qui sunt transi ad successionem regnorum, quare materiam in Jure Publico Universali plenè excussimus.

P. 2. c. un. §. 4. per hoc.

I

CAPUT A

CAPUT VIII.

De acquisitionibus, quae vulgò dicuntur Juris Gentium.

SUMMARIUM.

- I. Ex modis acquirendi, quos JCS Romani Juris Gentium esse dicunt, sola occupatio bellica ad Jus Gentium proprie dictam pertinet.
- II. In libertate naturali existunt etiam fera in sylvis circumseptis, & pisces in stagno, aut lacu.
- III. Si fera capta custodiam nostram evaserit, etiam si eidem signum aliquod sit appensum, tamen nostra esse desinit.
- IV. Dominium fera in naturali libertate existens etiam per apprehensionem mediatam nobis acquiri potest.
- V. Res littorales, & pro derelictis habitae, nec non thesaurus perinde ut fera bestia, jure natura occupanti cedunt.
- VI. Accessiones fluviales non Juri natura, sed Juri Civili originem suam debent.
- VII. Nam jure natura incrementum alluvionis cedit populo.
- VIII. Idem dicendum de integrâ terra parte ripis adjectâ, postquam coatus.
- IX. Et Insulis vado coherentibus.
- X. Ut & parte alvei siccata, vel toto alveo deserto.
- XI. Agri inundati possessio Jure natura piscando retinetur.
- XII. Fœtus animalium Jure natura semper ex integro pertinent ad dominum matris.
- XIII. Jure natura fructus ex re alienâ percipi non sicut bona fidei possessoris.
- XIV. Accessiones artificiales, puta specificatio, adjunctio, inaedificatio, scriptura, & pictura Juri natura sunt incognita.
- XV. Etiam plantatio, & satio modi acquirendi naturales haud sunt.

I.

Acquisitionem, quae fit beneficio legis naturalis, excipit illa, quae fit beneficio Juris Gentium; quamvis autem JCS Romani

mani complures acquirendi domini modos recenseant, quos Juris Gentium vocant, sola tamen huc pertinet occupatio bellica, de qua *in lib. 3. agerius*, ceteri omnes vel referendi sunt ad jus naturæ, vel ad jus Civile, non solius populi Romani, sed multarum circa Nationum: quod tantum est jus Gentium improprie dictum, quia non pertinet ad mutuam Gentium inter se societatem, sed ad eorumque populi tranquillitatem, unde & ab uno populo alius in consulis mutari potest. A. §. 7.

II.

Ad jus naturæ refertur occupatio rerum, quæ nullius sunt, quæ in duas abitur species, venationem, & inventionem. Venatio pertinet in venationem in specie, occupatio, & piscationem. Qui ergo feram bestiam capit, ipso jure naturæ fit dominus capte, modo in naturali existerit libertate, in quâ non illa tantum animalia existere dicuntur, quæ in infinitum vagari possunt, verum etiam, quæ certo loco, tantæ tamen vastitatis, inclusa sunt, ut ad libitum capi & apprehendi nequeant, veluti sunt feræ in sylvis circumscriptis, & pisces in stagno, aut lacu. Nec quicquam refert, utrum unde adhuc elabi possint, vel non, & porro, utrum stagna, aut lacus ipsâ loci naturâ, vel operâ hominum ita muniti sint, ut omnem piscibus exitum præcludant, nam qui stagnum, aut lacum munit, non hoc ipso pisces capit, sed eorum capturam duntaxat faciliorem, & spem suam certiorém reddit. Dispar ratio est piscium, qui in piscinam conjecti, & ferarum, quæ vivariis inclusa sunt, quæ procul dubio à nobis possidentur, ac per consequens non amplius existunt in libertate naturali, nam pisces in piscinam conjecti, & feræ vivariis inclusa ad libitum capi, & extrahi possunt, non autem, qui in stagno, aut lacu sunt, & feræ, quæ in sylvis circumscriptis vagantur, ac proinde nec dici possunt, naturali libertate existisse, quippe, quæ non quavis inclusione amittitur, sed eâ duntaxat, quâ ita coercentur, ut ad libitum capi, & apprehendi possint. l. 30 §. 24. ff. de A. vel. A. P. Dn. Braun. de Venat. cap. 1. §. 2. num. 121 & 122. dissentit Groti §. 2.

III.

Quod si fera capta custodiam nostram de mano evaserit, & in libertatem naturalem sese receperit, etiam nostra esse desinit, & rursus fit occupantis: uti enim feræ per amissionem libertatis nostræ fiunt, ita & per recuperationem libertatis nostræ esse desinunt. Diversum obtinet in cæteris rebus, quarum dominium a possessione initium habet; tametsi enim earum possessio amittatur, non tamen propterea amittitur dominium. Ratio diversitatis est, quia aliæ res sine vi in potestate nostrâ retinentur: feræ autem non nisi vi occupari, nec nisi vi in potestate nostrâ retineri possunt. Unde cum perpetuò possessioni oblucentur, etiam perpetuâ velut occupatione opus est. Aliæ Grot. qui in §. 3. existimat, per se non amitti dominium feræ, quæ custodiam nostram evasit, sed ex solâ probabili conjecturâ, quòd ob difficillimam persecutionem eas pro derelictâ habere credamur, præsertim, cum internosci, quæ nostra fuerit, ab aliis non possit, quam conjecturam per alias conjecturas aut elidi posse, ut si *μαρμαρα*, sive crepundia feræ essent appensa, aliæve notæ impressæ. At ejusmodi signa, & symbola infinitam illam, quam feræ bestię à naturâ insitam habent, vim vagandi non coercent, ac proinde efficere haud possunt, ut dominium earum retineatur. Intelligitur autem fera custodiam nostram evasisse, & in suam naturalem laxitatem rediisse, quando vel oculos nostros effugit, vel in conspectu quidem nostro est, ita tamen, ut difficilis sit ejus persecutio, veluti si lepus captus è manibus nostris elapsus rursus nemora petat.

IV.

Ut igitur ferarum in naturali libertate existentium dominium sequiramus, opus est apprehensione; nam ferarum dominium sine possessione acquiri nequit, possessionem autem non aliter, quàm apprehensione adipiscimur. Non tamen præcisè requiritur apprehensio immediata, sed sufficit mediata, seu quæ fit idoneis instrumentis, modò duo concurrant. Primum est, ut instrumenta ista in nostra potestate; aliis enim fera dici non potest in nostram potestatem pervenisse. Alterum, ut fera iisdem ita conclusa sit, ut

ut saltem intra id tempus, quo ad eam perventuri sumus, se inde extricare haud possit. Unde facile resolvi potest quaestio, utrum sufficiat, feram vulnerasse? refert nimirum utrum fera ita sit vulnerata, ut non potuerit amplius evadere potestatem vulnerantis procul abeundo, vel utrum adhuc poterat effugere per saltus, & sese oculis venatoris subducere. Illo casu sufficit, feram vulnerasse, perinde enim est, ac si laqueo eam tenerem, aut lanceâ, vel gladio transverberassem. Hoc autem casu vulnerasse non sufficit, est enim, qui vulneravit, spem fortè capiendi habeat, multa tamen accidere possunt, quæ spem istam frustrentur, & ut fera evadat, si quidem multa cadunt inter calicem, supremâque labra. *Grøt. §. 3. in fin. & §. 4.* Möribus hodiernis feram vulneratam, quamdiu eandem persequimur, alius capere haud potest, sed, qui vulneravit, sanguinantem etiam extra proprium saltum XXIV. horis, nonnumquam etiam diutius persequi potest, modò in ipso persecutionis, inceptæ loco signum aliquod, puta, pileum vel simile quid in rei testimonium deponat. *Knipschilt. de Nobilit. lib. 3. cap. 5. num. 186.*

V.

Inventio vel earum rerum est, quæ nunquam ullius fuerunt, vel quæ dominum habere desierunt. Illius generis sunt res, in mari, aut littore maris natæ. Hujus generis verò thesaurus, & res pro derelictis habitæ, quæ omnes non minùs, ac feræ bestię, jure naturæ primo occupanti cedunt. Uti autem Principes jus venandi, exclusis ab eo subditis, ita etiam jus quærendi, & occupandi res littorales passim ad se traxerunt, sed & thesauros in quocunque loco repertos ita solidum sibi vindicare solent.

VI.

Ex adverso ad jus civile, exceptâ foeturâ animalium, referendæ sunt omnes ceteræ accessionis species, quod ut appareat, breviter easdem percurramus. Est igitur accessio vel naturalis, vel artificialis: naturalis porro vel continua, vel discreta. Species accessionis naturalis continuæ sunt alluvio, accretio, insulæ productio, & alvei derelictio. At hi modi acquirendi naturales haud sunt, sed originem suam debent juri civili à diversis populis.

.X.

1 2

citra

extra aluvionem obligationem recepto, utuntur eam in hoc fundamentis, quod & ripae, & alvei simul atque à flumine detrahi tuere, eos sunt, qui proximos fundos possident, quod juri naturae haudquaquam congruit; si enim flumen publicum est, etiam omnes fluminis partes sunt publicae; atqui partes fluminis sunt etiam ripae, & alveus, ergo &c. Neque audiendi sunt, qui alveum eatenus tantum publicum esse concedunt, quatenus aquam profluentem continet; si enim sub hoc respectu publicus est, etiam publicus erit, postquam aqua exsiccavit, aut cursum mutavit; quid enim à populo per universitatem semel fuit occupatum, nec postea privatis assignatum, id manet in dominio populi: ergo cum alveus tanquam pars fluminis per territorium fluentis à populo per universitatem semel fuerit occupatus, nec postea privatis assignatus, manebit is in dominio populi, tametsi aqua exsiccaverit, aut cursum mutaverit. *Gror. §. 8. & 9.*

VII.

Quamvis igitur Jure Romano, incrementum alluvionis ei cedat, cujus praedio illimitato adjectum est, jure tamen, naturae tale incrementum cedit populo, cujus sunt ripae, si populus flumen dominio occupaverit, quod in dubio praesumitur, quia tamen ex una parte ejusmodi alluvionum incrementa publicis redditibus plerumque parum momenti afferunt, ex altera autem vicini agrum fluminibus multa saepe incommoda patiuntur, ideo si populus agrum alicui ita assignasset, ut ad flumen usque pertingeret, hoc ipso etiam jus alluvionis concessisse videtur, praesertim si possessores privatis sumptibus ripas soleant munire. *Gror. §. 12. & 13. Plessendorff. de J. Nat. & Gent. lib. 4. cap. 7. §. 12.*

VIII.

Quod si violentia fluminis integra terrae pars praedio alieno detracta, & alibi ripae fuerit adjecta, palam est, eam, antequam cohaerit, prioris domini permanere, & ab eo vindicari posse, postquam autem cohaerit, idem dicendum esse videtur, quod modo de alluvione diximus.

IX.

IX.

Quod Jus Romanum de insulis in flumine natis constituit, itidem naturale non est, non minus enim insulæ, quæ vado coherent, quam quæ virgultis sustentantur, tanquam pars, & quasi partus fluminis publicæ sunt, si flumen sit publicum, uti enim insula in flumine privato nata privatorum est, ita, quæ nata est in flumine publico, populi est, aut ejus, cui populus dedit. Quod igitur Jctus in *l. 1. §. 6. ff. de flumin.* dicit, insulam occupantis esse, si agri sint limitati, non aliter, tanquam naturale recipi potest, quam si flumen à nullo populo fuerit occupatum, sed adhuc ab omni proprietate vacuum sit. *Grøt. cit. §. 9.*

X.

Quod de insulis in flumine publico natis diximus, idem etiam de parte alvei, quam flumen reliquit, & ripâ siccam reliquit, vel alveo in totum deserto dicendum est, nam, ut supra diximus, si populus flumen occupaverit, alveus in dominio populi manet, tamen si æquam profluentem non amplius contineat. Si tamen populus, vel is, qui jus populi habet, agros privatis ita concessisset, ut non alium terminum, quam ipsum flumen haberent, hoc casu simul concessisse videretur, ut possessores eorum agrorum partem alvei propè ripam siccatam sibi vindicare possint. Aliud dicendum, si flumen omninò exaruisse, aut alveo in totum deserto novum fecisset alveum, tamen enim privati à populo agros ita accepissent, ut ad flumen usque pertingerent, nihil tamen hoc casu ex alveo sibi vindicare poterunt, sed is manet in dominio populi, quia flumen defecit, ac proinde non potest amplius agros terminare, sed alveus ita siccatas, aut derelictus imposterum tales privatorum agros terminabit. *Grøt. §. 23. & ibi. Hennigf.*

XI.

Sæpe accidit, ut flumen in seibus, vel rivibus ansum in vicinis temporibus effundat, ut nec ripas, nec alveum metat, hoc casu proprietatem non amitti rectè quidem creditur Jcti Romanant, licet enim summa pars agri in ansum dissolvatur, tamen

tamen solida pars fundi inferior, & ut maximè de qualitate aliquid mutet, substantiam tamen non mutat, non magis, quàm pars agri, quæ à lacu hauritur, cuius jus non mutari certum est; quod autem possessio amittatur, ita ut ne quidem piscando retineri possit, hoc juri naturali non congruit, cum enim etiam stagna, & lacus possideri possint; & possessio eorum per piscationem retineatur; nulla apparet ratio, cur non agri quoque inundati possessio piscando queat retineri. Planè si ager longo tempore merfus esset, nec ulla extarent retinendi dominii indicia, hoc casu facile præsumi potest, eundem pro derelicto habitum esse; quantum verò temporis ad inducendam derelictionis conjecturam requiratur, natura propter varietatem circumstantiarum non determinavit; alicubi tamen legibus civilibus hoc definitum est. Vid. Grot. §. 10.

XII.

Accessionis naturalis discretæ duæ sunt species. Prima est foetura animalium; quidquid enim ex animalibus dominio nostro subjectis nascitur, nostrum est, & quidem, si etiam pater in nostro existat dominio, vel is fortè ignoretur, res dubio caret. At quid si pater ad alium pertineat, & probabili ratione de eo constat? Hoc casu existimat A. §. 18. foetum editum etiam ex parte ad dominum maris pertinere. Nobis contrarium verius esse videtur; nam primò foetus, antequam edatur, portio fuit viscerum matris, non patris. Deinde mater in alendo foetu omnia confert de suo, quæ & ipsa interim à domino alenda est, domino autem maris, qui foemellam imprægnavit, propterea nihil decedit. Denique mater, dum uterum gerit, non potest nobis eum usum præstare, quem aliàs præstat. Planè si quis eam in finem admissarios alat, utique ipsi pro eorum usu aliquid solvendum est. Confer. Puffendorf. de J. N. & G. supra cit. cap. 7. §. 4.

XIII.

Alteræ species est perceptio fructuum, quæ, modo acquirendi jus naturæ ignorat; nam hoc jure bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos non facit, sed impensas tantum, & operam imputare, & fructus consumptos hæcenus compensare, vel

extantes, si aliter ei non fiat restitutio, retinere potest. Quin jure naturæ etiam in malæ fidei possessore ratio habetur impensarum, ne dominus rei extraneæ jacturâ lucri faciat, quod & Jus agnovit in l. 36. §. fin. ff. de petit. hered. Grot. §. 23. & 24.

XIV.

Accessio artificialis vel pura est, vel mixta. Purae plures sunt species, scilicet specificatio, adjunctio, ædificatio, scriptura, & pictura, qui modi acquirendi itidem omnes juri naturæ incogniti sunt, si quis enim ex alienâ materiâ novam fecerit speciem, materia, seclufâ lege civili, prioris domini manet, forma verò ejus est, qui eam fecit, sive deinde nova species ad priorem rudem materiam reduci possit, sive non, & sive is bonâ, sive malâ fide novam formam in alienam introduxerit materiam, nam, quòd ille, qui scit, materiam alienam esse, speciem perdat, hæc causa est, quia jus civile in pœnam fingit, eum non suo, sed ejus nomine speciem fecisse, cujus est materia, jus autem naturæ nec fingit, quia fictio est mera creatura juris civilis, nec pœnas determinat, nec cuiquam per se propter delictum dominium aufert. Similiter, si quis rem alienam suæ rei adjunxerit, quod pars minor majori, vel si eadem sit magnitudo, minus pretiosa pretiosiori cedat, non repugnante quidem naturâ constitutum fuit, juris tamen naturalis haud est, sicut nec est, quòd ædificium Solo, scriptura chartæ, tabula picturæ cedat. Grot. §. 19. 20. & 21. add. Thomas. *Jurisprud. divin. lib. 2. cap. 10. §. 216. & seqq.*

XV.

Species accessionis artificialis mixtæ sunt plantatio, & factio, qui modi itidem naturales haud sunt, quamvis enim plantata, & confecta ex Solo alimentum trahant, non potest tamen jure naturæ hæc ratio efficere, ut in solidum ad Soli dominum pertineant, cum alimentum rei jam existentis, non nisi partem faciat, quæ domino seminis, plantæ, aut arboris jus suum non tollit. Grot. §. 22.

CAPUT

CAPUT IX.

Quando imperia vel dominia definant.

SUMMARI A.

- I. *Referuntur turpes errores, quos A. in §. 11. commisit.*
- II. *Heres quoad dominii continuationem eadem personam cum defuncto esse censetur.*

I.

Quæ A. in hoc cap. tradit, partim supra, ubi de derelictione egimus, partim in Jure Publico Universalis à nobis sunt explicata. Quæ verò in §. 11. scripsit, non unum continent errorem, nam ut cætera ibidem tradita silentio præteream, ait ille primò, populum Romanum retinuisse sibi jus probandi, vel improbandi Electionem Regis Romanorum, ita ut, qui ab Electoribus S.R.I. electus sit, jus quidem habeat Germanis secundum eorum mores imperandi, Rex autem, vel Imperator Romanorum demum fiat, postquam populus Romanus electionem factam approbaverit, hanc autem approbationem edici, & solenniter testatam fieri per Pontificem peculiari coronatione. Secundo ait, Pontificem, vacante imperio, tanquam primam personam populi Romani tali tempore liberi, ejus nomine tribuere investituras feudorum Imperii. Tertiò, si Imperator morbo, aut captivitate impediatur, fungi imperio, posse ei vicarium dari ab ipso populo Romano. Tot tanè prope modum errores, quot verba, qui jam dudum à scriptoribus Juris Publici Romano-Germanici explòsi, & refutati sunt. Vid. latè *Linn. Tom. 5. in addit. ad lib. 1. cap. 2. num. 27.*

II.

Illud certum est, quod persona hæredis quoad dominii continuationem eadem cum defuncto persona esse censetur. Si quis autem nec inter vivos, nec mortis causa de bonis suis, dispovisset, nec ullum ab intestato reliquisset hæredem, omne jus, quod habuit, interisset, & ejus bona, seclufâ lege, aut consuetudine, quæ ejusmodi

modi bona vacantia fisco addicis, primo occupanti cederent. *Gror.*
§. 1. & ult.

CAPUT X.

De obligatione, qua ex dominio oritur.

SUMMARI A.

- I. *Qui rem alienam penes se exstantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in potestatem domini veniat.*
- II. *Cui obligationi semper cedit obligatio ex contractu nata.*
- III. *Si res non amplius exstet, tenetur bona fidei possessor, in quantum ex re aliena factus est locupletior.*
- IV. *Qui rem ab altero perditam invenit, tenetur debitam diligentiam adhibere, ut deveniat in notitiam domini.*
- V. *Cui rem restituere tenetur, nec ab eo pretium inventionis petere potest.*
- VI. *Quod si post debitam diligentiam non perveneris in notitiam domini, non tenetur rem erogare in usus pios, vel in pauperes.*
- VII. *Utrum is, qui rem alienam emit, pretium a domino repetere possit?*
- VIII. *Ad quid teneatur, qui rem alienam bona fide emptam rursus vendidit, aut donatam rursus alteri donavit?*
- IX. *Bona fidei possessor ad nihil tenetur, tamen si res ejusdem culpa perierit.*
- X. *Præter rem etiam fructus rei restituere tenetur.*
- XI. *Fructus autem merè civiles nec bona, nec mala fidei possessor restituere tenetur.*
- XII. *Acceptum ob turpem causam jure natura restituendum haud est.*
- XIII. *Quod autem ob causam honestam ex justitia debitam acceptum est, illud danti restitui debet.*
- XIV. *Idem dicendum est, si pro opere ex charitate debito, nisi illud laboriosum, vel sumptuosum sit, aliquid fuerit acceptum.*

- XV. *Utrum is, qui rem furtivam bonâ fide emat, postquam cognovit furtivam esse, eam furi restituere possit, ut pretium recipiat?*
 XVI. *Refellitur sententia, qua tradit, rerum fungibilium dominium sine consensu domini transire.*

I.

Postquam A. exposuit jus, quod nobis vel in personas, vel res competit, progreditur jam ad obligationem, quæ illi incumbit, qui rem alienam penes se extantem habet. vel ex eâ factus est locupletior. Qui rem nostram penes se extantem habet, tenetur, quantum in ipso est, efficere, ut illa in nostram potestatem veniat, sive deinde bonâ, sive malâ fide nactus sit rei nostræ possessionem, etiamsi eandem ex ignorantia fortè non repetamus, in quam obligationem omnes in ipsa dominiorum introductione consensisse cense-ri debent, cum illa ad conservandam pacem, & tranquillitatem humanæ societatis omninò sit necessaria. Inter eum tamen, qui bonâ, & eum, qui malâ fide adeptus est possessionem rei alienæ, hoc intercedit discrimen, quod prior non teneatur rem restituere suis impensis, sed sufficiat, si domino indicet, rem apud se esse, neque se impediturum, quò minus is eandem recipiat, posterior verò teneatur rem suis sumptibus restituere. Ratio est, quia teneatur dominum omnino indemnem servare, quod non fieret, si is pro recuperandâ re suâ sumptus facere cogeretur. Grot. §. 1. num. 2. & 3. & ibi Hennigel.

II.

Cum igitur obligatio, restituendi rem alienam suo domino, ex ipso jure naturæ descendat, ideo obligatio nata ex contractu semper eidem cedit; nemo enim contrahendo se aliter obligare potest, quam salvâ manente obligatione eidem ab ipso jure naturæ impositâ. Hinc si dominus rem suam à latrone aut prædone depositam repetat, præferendus est dominus etsi bona deponentis sint publicata, res deposita fisco, tanquam domino, non deponenti restitui debet, nihil enim refert, utrum dominium ex jure naturæ, vel civili qualificum sit, quia semper naturam suam retinet. Vid. l. 31. in princ. & §. 1. ff. deposit. Planè, si quis rem sibi pignori tradi-

traditam apud alterum deposuisset. Illa non domino ante solutum debitum eandem repetenti, sed ei, qui deposuit, cum ejus inserit, restituenda foret. Grot. cit. §. 1. n. 4. & 5.

III.

Quòd si penes illum, qui ex re accepta tantum ad restitutionem obligatus est, res non amplius extet, tunc is in tantum duntaxat tenetur, in quantum ex re aliena factus est locupletior, quia hactenus plus, alter autem minus habet, quam eum habere oportet, non patitur autem æquitas naturalis, ut aliquis ex bonis alterius sine ulla ipsius culpa, consensu, aut lege, quæ justa ex causa id permittat, lucrum sentiat, & hanc æquitatem Juri Romani extra legum præscripta in multis casibus, quos A. §. 2. recenset, secuti sunt. Ex quibus inferitur

IV.

Primò, quòd is, qui rem ab altero perditam invenit, debitam pro rei qualitate diligentiam adhibere teneatur, ut deveniat in notitiam domini. Tenetur autem ad hoc non tantum ex charitate, quæ obligat ad cavendum damnum proximi, si sine incommodo caveri possit, sed etiam ex justitia, quia hoc ipso quòd rem, quam alienam esse scit, tollat, se ad inquirendum dominum obligare censetur; nam hoc facto ultro se obligat ad restituendum: ergo etiam ultro formaliter se obligat ad inquirendum, cujus res illa fit, qui enim se obligat ad restituendum, etiam se obligat ad omne id, quod ad hunc finem est necessarium, modò in ejus sit potestate. Est autem debita inquisitio ad restituendum necessaria, & in potestate inventoris, ergo &c. Inferitur

V.

Secundò, quòd inventor rem domino restituere teneatur, tametsi hic eidem velit dare præmium inventionis; si enim non aliter rem restituere vellet, quam accepto inventionis præmio, directè lucrum quaereret ex re aliena, quòd, ut supra diximus, sine consensu domini, aut lege id permittente licitum haud est, & idèd J. C. in l. 49. §. 2. ff. de furt. rectè dicit, cum non probe faceret, qui præmium inventionis petit.

VI.

Quòd si inventor post debitam inquisitionem non pervenerit in notitiam domini, multi putant, inter quos etiam est *Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 14. dubit. 7. num. 49.* cum teneri rem inventam impendere in pauperes, vel alios pios usus. Contrarietamen sententia, quòd eandem sibi possit retinere, mihi probabilior videtur; cum enim dominus post longum etiam tempus adhuc comparere possit, censetur is potius velle, ut res ab inventore asservetur, vel bonâ fide distrahatur, aut absumatur cum obligatione restituendi, quantum inde locupletior factus est, quàm ut impendatur ad pios usus sine ullâ deinde spe recipiendi, si fortè, ut sæpè contingit, postea compareat. Confer. *P. Haunold. Tom. 1. de J. & J. tract. 5. cap. 1. Controvers. 1. §. 3. n. 28. & seqq.* Inferitur

VII.

Tertiò cum, qui rem alienam autoritate judicis facilè recuperabilem emit, non posse à domino repetere pretium erogatum. Si verò recuperatu difficilem, aut moraliter impossibilem comparaverit, v. g. à latrone, piratâ &c. hoc casu tantum is repetere potest, quantum dominus pro recuperandâ re suâ libenter fuerat impensurus, tametsi non eo animo emerit, ut domino restituat, nam ipsa possessio facti recuperatu facilis, quæ antea erat difficilis, aut moraliter omnino impossibilis, pretio est æstimabilis, & hæcenus dominus post rem amissam censetur esse factus locupletior. Certè nemo tenetur rem alioquin perituram alteri gratis servare. Confer. *Lels. cit. cap. 14. dubit. 3. num. 20. & Grot. §. 9.* Inferitur

VIII.

Quartò cum, qui rem alienam bonâ fide emit, & rursus vendidit, hæcenus tantum ad restitutionem teneri, quatenus pluris vendidit, cum verò, qui rem sibi donatam vendidit, teneri ad restituendum totum pretium, quod accepit, nisi fortè illud proderit, aliàs non pro ducturus. Ex adverso, qui rem sibi donatam rursus alteri donavit, ad nullam restitutionem tenetur, nisi etiam sine hac re tantundem donaturus fuisset, tunc enim lucrum erit, rei suæ peper-

pepercisse. *Lels. cit. cap. 14. dubit. 1. num. 4. & 6. Grot. §. 7. & 8. Inferitur*

IX.

Quintò, bonæ fidei possessorem ad nihil teneri, si res sine ejus culpâ perierit, quia nec rem habet, nec lucrum ex re: imò nequidem tenetur, si res culpâ ejus perierit; si enim hoc saltem casu ad restitutionem teneretur, tunc is teneretur ex injustâ læsione; atqui nequidem ex hoc capite tenetur, quia quasi rem suam neglexit, ac proinde damnum proximi ipsi nullo modo suis voluntarium: *ergo &c. cit. Dubit. 1. num. 7. Grot. §. 3.*

X.

Sextò bonæ fidei possessorem teneri præter rem etiam fructus rei, non tantùm extantes, sed etiam consumptos restituere, modò aliàs quoque tantundem consumpturus fuisset; nam in hoc factus est locupletior; quòd consumptis rebus alienis suas servaverit. Postquam autem jure Romano bonæ fidei possessor fructus ex re alienâ percipiendo suos interim facit. *L. 42. in prin. ff. de A. R. D.* is fructus consumptos restituere haud tenetur, tametsi ex illis locupletior sit effectus, quia non ex re alienâ, sed ex re sua factus est ditior. Nec adversatur, quòd fructus tantum interim suos faciat; quemadmodum enim dominium revocabile vi præscriptionis sit irrevocabile, ita etiam per consumptionem bonâ fide factam sit irrevocabile, ac proinde lucrum ex consumptione natum non amplius retinet naturam fructuum extantium. *Grot. §. 5.*

XI.

Planè fructus civiles, qui tantùm occasione rei percipiuntur, non autem ex ipso corpore rei proveniunt, nec bonæ nec malæ fidei possessor tenetur restituere, tametsi adhuc extantem, vel ex illis facti fuissent locupletiores; uti enim fructus rei rem; ita fructus industriæ industriam sequuntur. Demde nec fructus, quos bonæ fidei possessor percipere neglexit, is restituere tenetur, quia nec rem habet, nec quidquam, quod rei loco succedat. *Grot. §. 4. & 6.*

XII.

Illud non satis expeditum est, utrùm acceptum ob turpem causam, aut honestam, ad quam accipiens aliàs obligabatur, jure naturæ restituendum sit? Continet hæc quæstio duos casus, qui non eandem admittunt decisionem. Primus est, utrùm acceptum ob turpem causam, opere impleto, jure naturæ restituendum sit? Alter, utrùm hoc jure restituendum sit, quod acceptum fuit ob causam honestam, ad quam accipiens antea erat obligatus? Primum quod attinet, Theologi post S. Thomam uno ferè ore docent, restituendum non esse; licet enim opus turpe, quò tale, non sit pretio æstimabile, æstimatur tamen inter homines, quatenus est delectabile, vel utile uni, & alteri periculosum, vel laboriosum: ergo qui pro tali opere turpi mercedem proportionatam accipit, nec ex re acceptâ, nec ex injustâ læsione danti ad restitutionem tenetur. Confer. *Lets. sæpè cit. cap. 14. Dubit. 8. num. 52.* & P. Haunold de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. contr. 5. num. 354. & seqq. Consentit Grot. §. 12.

XIII.

In altero casu si actio, vel omissio, actionis sit alteri debita ex justitiâ, acceptum ob eam causam danti restituendum est, nisi appareat, eum, qui dedit, habuisse animum donandi. Ratio est, quia aliàs non servaretur æqualitas, cum talis actio, vel omissio actionis alteri debeatur sine ullâ bonorum suorum jacturâ. Deinde is, qui pro actione, vel omissione ex justitiâ debitâ aliquid dedit, vel scivit, talem actionem, vel omissionem gratis esse debitam, vel ignoravit? si scivit, vel habuit animum donandi; & sumus extra casum, vel dedit ad redimendam vexatam, & evitandum majus damnum, & tunc est rationabiliter invitus, ut, quod dedit retineatur. Si ignoraverit, itidem est rationabiliter invitus. *Lets. cit. cap. Dubit. 9. num. 63.* Haunold *ubi supra num. 351. & seqq.* Dissentit Grot. *cit.* §. 12.

XIV.

XIV.

Idem dicendum est, si pro opere ex charitate debito, nisi fortè sit laboriosum, vel sumptuosum, aliquid fuerit exactum, & solutum, nam communi hominum iudicio hæc opera charitatis non sunt pretio æstimabilia, & cum valdè intersit proximi, ut hæc fiant, si quid exigatur, & detur, censetur coactè, non spontè dari pro re nullius pretii. Unde nihil potes exigere, ut mihi indices, ubinam fur res mihi ablatas deposuerit, si id sine periculo, labore, vel sumptu facere possis, ac proinde ita acceptum danti restituendum est. Aliud obtinet, si quid datum sit pro actione, vel omissione, quæ tantùm cedit in commodum accipientis, vel in honorem Dei, cum enim nemo emat actiones, vel omissiones liberas soli agentis, vel omittentis commodas, aut Deo honorificas, ad quas ille alias tenebatur, ideo, quod ita datum est, censetur merè liberaliter datum fuisse. *Lels. ubi supra num. 69. & 70.*

XV.

Non minùs dubium est, utrùm is, qui rem alienam e. g. furtivam bonâ fide emit, postquam cognovit, rem alienam esse, eam venditori restituere possit, ut pretium recipiat? Negat Grot. §. 10. *quia inquit, ex qua res in emptoris potestate fuit, jam capit obligatio restituenda.* Affirmat ex adverso cum pluribus aliis *Lels. sæpè alleg. cap. 14. Dubit. 3. num. 14. & seqq.* Quam sententiam probabilior esse arbitror, quia emptor in hoc casu jus habet à contractu recedendi; quicumque enim alterius contrahentis dolo, qui causam dedit contractui post sui valorem rescindibili, deceptus est, et jure naturæ permissum est, à contractu recedere; atqui emptor in hoc casu deceptus est venditoris dolo, qui causam dedit contractui post sui valorem rescindibili; ergo eidem jure naturæ permissum est à contractu recedere. Atqui non aliter ab eo recedere potest; quàm si recepto pretio rem venditori restituat: ergo potest eidem rem emptam restituere, ut recipiat pretium. Quamvis igitur emptor statim, ex quo res in ipsius potestatem pervenit, ad eam domino restituendam fueris obligatus, postquam tamen eandem venditori restituit, nec ex re acceptâ, nec ex injustâ latione contractus ampli-

ampliùs est obligatus. Non ex re acceptâ, quia nec rem habet, nec ex re alienâ factus est locupletior. Non etiam ex injusâ læsionè, quia restituendo rem venditori jure suo usus est, ac per consequens jus alienum non læsit, qui enim jure suo utitur, nemini infert injuriam. Certè, qui rem reponit in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta, non infert domino, præjudicium. Atqui in proposito res reponitur in eum statum, in quo erat, antequam fuerit empta: ergo non infertur domino præjudicium. Nec adversatur, quòd apud emptorem fuerit in meliori statu, uti enim is non obligatus erat, ut rem in meliori statu constitueret, ita nec obligatus est, ut rem in meliori statu constitutam cum suo damno conferret. Planè si rem eo demum tempore venditori restituere vellet, quo dominus ab eo rem suam repetit, hoc ei permisum haud esset, quamvis enim jus habeat à contractu recedendi, & rem venditori restituendi, non aliter tamen habet, quàm sub hac conditione, nisi dominus ab eo rem suam repetat, hoc si fiat, rem domino restituere tenetur; cum enim uterque, dominus scilicet, & emptor jus habeat, ille rem suam ab emptore repetendi, hic rem emptam restituendi venditori, potior erit ille, qui alterum prævenit, si dominus rem repetendo prævenit emptorem, jus domini potius est, si emptor dominum prævenit rem venditori restituendo, emptoris jus prævalet, ita, ut is nec ex re acceptâ, nec ex injusâ læsionè ampliùs à domino conveniri possit.

XVI.

Cæterum quod *Medin. Quæst. 10. de restit.* tradit, rerum fungibilium dominium etiam sine consensu domini transire, cum functionem recipiant, & ita res aliæ ex eodem genere restitui possint, neutiquam admitti potest, nam res, quæ pondere, numero, vel mensurâ constant, non aliter functionem recipiunt, quàm si consensus domini vel expressus, vel præsumptus præcesserit, vel res, utpote jam consumpta, in specie restitui nequeat, secus functio locum non habet, ac proinde, si talis res fungibilis sine consensu domini ad alium pervenerit, & adhuc extet, tenetur is, si dominus petat, rem in specie restituere, nec potest aliam ejusdem generis invito obtrudere, ut rectè advertit. *Gror. §. ult.*

CAPUT

- 175) o (176 -

CAPUT XI.

De Promissis.

SUMMARI A.

- I. *Refutatur Commun. qui statuit ex pactis nudis nullum jure nature nasci obligationem.*
- II. *Respondetur ad primum ejus argumentum.*
- III. *Diluitur secundum.*
- IV. *Enteruntur tertium.*
- V. *Propter non quartum.*
- VI. *Tres gradus loquendi de rebus futuris in proposito sunt distinguendi.*
- VII. *Promittere ille deum potest, qui usum rationis habet.*
- VIII. *Quo jure reguntur pactiones, quae in mari, aut insula ductae, vel inter absentes per litteras fiunt?*
- IX. *Alius nomine ille deum promittere potest, qui mandatum vel generale vel speciale habet.*
- X. *Si is, qui rem illicitam promissit, conventionem turpem impleverit, alter mercedem promissam jure nature sordere tenetur.*
- XI. *Quid dicendum sit, si quis alteri pro actione ex iustitia debita aliquid promissit?*
- XII. *Si res tempore promissionis nondum sit in potestate promittentis, possit tamen esse, efficacia promissionis incerta est in suspeso.*
- XIII. *Ad efficaciam promissionis requiritur ejus acceptatio.*
- XIV. *Qua debet signo quodam externo manifestari.*
- XV. *Utrum necesse sit, ut acceptatio promissorum innotescat.*
- XVI. *Promissio ante acceptationem revocari potest.*
- XVII. *Utrum acceptatio locum habere possit, si minister promissionis, aut commissarius sibi negotium intromissit sit.*
- XVIII. *Utrum minister promissionis constitutus necesse sit, ut revocatus ante acceptationem facta eisdem innotescat?*
- XIX. *Utrum donatio absenti facta acceptari possit: si donator ante acceptationem mortuus sit?*
- XX. *Utrum possim acceptare promissum mihi factum dare alteri dandi?*
- XXI. *Utrum acceptare possim promissionem in personam vestri collatum?*
- XXII. *Anse acceptationem promissor vel in factum, vel in tertium eodem modo promissioni sine aux. adjicere possit.*

- XXIII. *Refertur affectus perfecta promissionis.*
 XXIV. *An, & quatenus obligetur ille, qui alterum daturum, vel facturum promissio?*
 XXV. *An, & quatenus error dans causam promissioni eandem vitiet?*
 XXVI. *Quid si dolus dans causam contractui oneroso commissus sit a tertio, altero contrahente ignaro?*
 XXVII. *Error incidens in contractum eundem jure natura non reddit irritum.*
 XXVIII. *Qua de promissione errantis sit sententia auctoris?*
 XXIX. *Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem.*
 XXX. *Uti nec metus extrinsecus jure incussus.*
 XXXI. *Quid si metus incussus sit ab altero contrahente ad extorquendum contractum?*
 XXXII. *Quid si incussus sit a tertio, altero contrahente ignaro?*
 XXXIII. *Metus gravis, & ad extorquendum contractum injuste incussus eundem probabiliter ipso jure natura irritum reddit, si post sui valorem non amplius sit rescindibilis.*
 XXXIV. *Quid si metus injustus non sit incussus ad extorquendum contractum, sed contractus tantum obligatur tanquam medium evitandi malum intentatum?*
 XXXV. *Quomodo promissio nulla, & irrita ex post convalescere possit?*

I.

PERDUXIT nos ordo ad obligationem, quae ex promissio oritur, quamvis enim *Contra. lib. 5. cap. 1. num. 5. & seqq.* continentur pacta nuda, seu quae in nudis placiti finibus stant, neque traditione, aut stipulatione sunt firmata, nullam jure naturae parte obligationem, honeste tamen impleri, si facta sunt de rebus, quia etiam citra promissum praestare aequum erat, merito tamen haec sententia ab omnibus, qui veritatem amant, improbat; si enim voluntate sufficienter declarata jure naturae etiam citra traditionem transferri potest rei dominium, transferri quoque potest jus, vi cuius alter nos obstrictos teneat, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum; cum in actiones nostras par jus habeamus, ac in res nostras. Atqui voluntate sufficienter declarata

jure

jure naturæ etiam citra traditionem transferri potest rei dominium: ergo transferri quoque potest jus, vi cuius alter nos obstrictos tenet, aut ad transferendum dominium, aut ad aliquid aliud agendum. Neminem sanè esse arbitror, qui non ex dictamine rectæ rationis agnoscat, fidem etiam nudis, & fortuitis verbis datam non solum ex honestate, sed & ex justitiâ, etiamsi res adhuc integra sit, servandam esse, aliàs pactorum inter Reges, & populos diversos nulla esset vis, quamdiu nihil ex iis præstitum foret, quippe quæ non solenni stipulatione, cum hæc sit mera juris civilis creatura, sed simplicibus duntaxat verbis fieri solent, quod quam ab omni ratione alienum sit, nemo non videt. Deinde jure naturæ quis solenni stipulatione se alteri obligare potest: ergo etiam nudo pacto se alteri obligare potest: quid enim interest, utrum quis in promittendo solennibus, vel nudis, ac simplicibus verbis utatur? voluntas promittentis quomocunque declarata causa est obligationis, non solennis stipulationis formula. Denique quamvis pacta nuda nullam jure naturæ parerent obligationem, lex tamen civilis, ut ipse Connan. fatetur, iis addere potest vim obligandi: ergo nihil obstat, quò minus illa per se parere obligationem, cum voluntas promittentis, nisi lex impedimentum ponat, non minus efficax sit, quam voluntas legislatoris: superest, ut jam frivolas Connani rationes diluamus. Ait igitur

II.

Primò non minorem esse culpam ejus, qui temerè nullà de causâ pollicenti credit, quam ejus, qui vanitatem adhibuit promissionis. Sed hic debet explicare, quid sit nullà de causâ polliceri, si enim idem est, ac talia polliceri, quæ nullam omnino utilitatem ei afferre possunt, qui promissa sunt, verum est, quod dixit: sic licet e. g. alteri promiserim, quòd nolim ire per viam publicam, vel ad bibendum, aquam haurire ex flumine publico, nulla tamen ex hac promissione in me nascitur obligatio, nec alter jure me prohibere potest, ne eam per viam publicam, aut ex flumine publico ad bibendum, aquam hauriam, cum jus proprietatis vi essentis suæ debeat respicere utilitatem illius, qui id habet. Si verò nullà de causâ polliceri idem est, ac gratuito polliceri, seu alteri

alteri animo erga eundem liberalitatem exercendi aliquid promittere, salutaris est, quod culpa sit, & polliceri, & pollicenti credere.

III.

Secundò ait, fortunis omnium magnum imminere periculum, si promisso, quod sæpè ex ostentatione magis, quam ex voluntate proficitur; aut ex voluntate quidem, sed levi; ac parùm consideratâ, tenerentur homines. At quis inquam dicit, ex verbis etiam ex solâ ostentatione, aut humanitatis duntaxat causâ prolatis obligationem nasci? non nisi serius, & ex deliberato animo profectis promissis, & quidem talibus, quibus alteri jus proprium tribuere volumus, vim obligandi ex justitiâ tribuimus. Quòd si promissum serium quidem sit, & deliberatum, appareat autem, quòd nullum jus exigenti alteri tribuere velim, ex eo nascitur quidam obligatio, non autem justitiæ, sed tantùm fidelitatis, ut paulò post explicabimus.

IV.

Tertiò ait justum fuisse, aliqua honestati cujusque, & liberalitati relinquere, nec ad necessitatem obligationis omnia revocare, & exigere; & quamvis turpe sit promissa non implere, non ideo tamen turpe esse, quòd hoc injustum sit, sed ideo duntaxat, quia ita detegitur promissionis levitas. At licet ex pacto nudo nascatur obligatio, multa tamen adhuc honestati, & cujusque liberalitati relinquuntur. Deinde promissa non implere aliquando turpe est, quia injustum, aliquando verò turpe, quia est contra fidelitatem, refert nimirum, utrum promittendo alteri advenis me jus tribuere velim, vel non. Illo casu promissa non implere turpe est, quia injustum: hoc autem casu turpe est, quia est contra fidelitatem.

V.

Quartò utitur testimonio Cicero. qui lib. 17. de offic. dicit: *mea promissa servanda esse, quæ sunt iis, quibus promiseris, amicitia; nec, si plus tibi noceant, quam illa profint, cui promiseris.* At primò, quòd accinet, nos ipsi paulò antè diximus, illa promissa servanda non esse,

esse, quæ nullam omnino utilitatem alteri afferre possunt. Alterum verò non aliter procedit, quàm si tale sit promittentis damnum, ut pro naturâ actûs censeri possit, fuisse exceptum, nec alia mens Ciceron. fuisse videtur, nam mox subjungit: *contra officium est, majus damnum anteponi minori, ut si constitueris te cuipiam advocatum in rem præsentem esse venturum, atque interim graviter agrotare filius ceperit, non sit contra officium, non facere, quod dixeris, magisque ille, cui promissum sit, ab officio descendat, si se destitutum queratur.* Falsum igitur est, quòd jure naturæ non nisi pacta contractibus in continenti adjecta, vel quæ traditione, aut stipulatione firmata sunt, obligationem patiant. Quòd autem jus Romanum non dederit ex pacto nudo actionem, ratio non in eo sita est, quòd hujusmodi pacta non censentur fieri animo serio se obligandi, aliàs nequidem exceptio ex pacto nudo nasceretur, sed in hoc, quòd expediat quieti reipublicæ, ut non ex quovis pacto tribunalia possint molestari. Grot. §. 1. & 4. num. 2. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 3. cap. 5. num. 9. & seqq.

VI.

Sunt autem in proposito tres gradus loquendi de rebus futuris, quæ nostræ sunt potestatis, aut fore putantur, distinguendi. Primus est, si simpliciter asseram, me animum habere, hoc, vel illud agendi. Ubi ne contra veracitatem peccem, quidem requiritur, ut verba menti congruant, non autem est necesse, ut in eâ cogitatione perseverem, sed ab eâ pro libitu discedere possum; & licet fortè animum, quem habui, perperam mutem, id tamen non ex eo provenit, quòd non habuerim jus mutandi, sed quia prior sententia erat melior. Secundus gradus est, si non tantùm asseram, me animum habere hoc, vel illud agendi, sed simul indicem, me velle esse obligatum ad perseverandum, ita tamen, ut nolim propterea alteri jus tribuere exigendi. Et talis promissio pollicitatio vocari potest, ex qua jure naturæ nascitur quidem obligatio fidelitatis, non autem justitiæ. Tertius denique gradus est, si insuper jus exigendi alteri conferre velim. Et hæc demùm perfecta promissio est, ex qua nascitur obligatio justitiæ. Grot. §. 3. 3. & 4.

VII.

Causa efficiens promissionis duplex est, Principalis, & Instrumentalis. Principalis est is, qui suo: Instrumentalis verò, qui alieno nomine promittit. Potest autem tum suo, tum alieno nomine ille demum promittere, qui usum rationis habet. Quando autem aliquis usum rationis habere incipiat, nequit certò definiti, sed ex quotidianis actibus, aut etiam ex eo, quod communiter in quaque regione accidit, desumendum est. Jure Romano septennis ætas definita est, ita tamen, ut etiam post illam ætatem promissiones pupillorum, & minorum vel irritas pronunciet, si scilicet sine tutorum auctoritate, vel curatorum consensu sint factæ, vel saltem adversus eas restitutionem in integrum concedat, si læsos se esse probare possint; & hoc jure tenentur etiam peregrini, si cum ejusmodi personis in loco, ubi jus Romanum receptum est, contrahant, qui enim in aliquo loco contrahit, tanquam subditus temporarius legibus loci subjicitur. Grot. §. 5. num. 1. & 2.

VIII.

Dubium est, quo jure regantur pactiones, quæ in mari, aut insulâ vacuâ, vel inter absentes per litteras fiunt? Grot. cit. §. 5. num. 3. putat, talia pacta solo jure naturæ regi. Mihi discrimen faciendum esse videtur inter pactiones, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ, & inter eas, quæ fiunt inter absentes per litteras. Quoad pacta, quæ fiunt in mari, aut insulâ vacuâ interesse arbitror, utrum contractus jure civili utriusque contrahentis sit irritus, aut irritabilis, vel tantum unius. Illo casu, nisi de contrariâ intentione constet, censentur contrahere voluisse secundum jus utriusque domi suæ receptum. Hoc autem casu, si non appareat, quòd unus, vel alterius jus voluerint valere, puto decisionem ex solo jure naturæ desumendam esse. Quoad pacta verò, quæ fiunt inter absentes per litteras, semper Jus Civile valere credo, sive in loco utriusque idem jus receptum sit, sive non; si enim in proposito diverso jure utantur illius loci jus attendendum esse arbitror, in quo contractus ultimum accepit complementum.

IX.

IX.

Alieno nomine ille demum promittere potest, qui mandatum habet. Potest autem aliquis duplici modo ad paciscendum loco nostri constitui. Primò sub formulâ generali, ut is habeat potestatem agendi, quidquid ipsi ex re nostrâ esse videbitur. Secundò, ut ipsi certi fines præscribantur. Qui sub formulâ generali ei cognitâ, cum quo paciscendum, constitutus est, ille nos obligat, tametsi mandata arcana exceßerit; nam vi mandati generalis promittimus, nos ratum habituros, quidquid is in tali negotiorum genere gesserit, mandata autem arcana tantùm tendunt ad eum obligandum, ut non agat, nisi ex præscripto, secùs si fecerit, ut nobis teneatur ad id, quod interest. Cui verò certi fines præscripti sunt, is ultrâ illos nos obligare haud potest. Ex quibus patet, actionem exercitoriam, & institoriam in ipso jure naturæ fundatas esse, nam præpositio magistri, & institoris vim habet mandati generalis. Quòd autem plures exercitores jure Romano ex facto magistri singuli in solidum teneantur, hoc naturali æquitàti non convenire putat Grot. §. 13. cui tamen contradicunt Ziegler, Telmar, Obrecht, & alii.

X.

Objectum promissionis sunt ea, quæ promittuntur. Possunt autem illa demum promitti, quæ vel sunt, vel saltem esse possunt in jure, seu potestate promittentis, ac proinde res impossibiles, si-ve naturâ, si-ve jure tales sint, non cadunt in promissum, cum res impossibilis, vel illicita nec sit, nec esse possit in potestate promittentis, si tamen is, qui rem illicitam promisit, conventionem turpem impleverit, alter mercedem promissam jure naturæ solvere tenetur, postquam enim factum turpe promissum præstitum est, conventio deflexit in contractum innominatum, qui dum obligat ad solvendam mercedem, non obligat ad aliquid turpe; tametsi enim, scelere nondum perpetrato turpe sit, mercedem solvere, postquam tamen est perpetratum, desinit hoc turpe esse, cum enim solutio stare possit cum actuali detestatione commissi sceleris, non est suapte naturâ, & per se virtualis ejusdem approbatio. At, *inquis*, saltem obliga-

obligatio solvendi mercedem fovet peccata; si enim alter sciret, post commissum scelus nullam subesse obligationem solvendi, non committeretur: foelicitas. Verum non fovet per se, & directe; sed tantum per accidens, in itinere, & temore, quod non obstat, aliàs dicendum foret, cum, qui puellam matrimonium promittit sub conditione, si ipsa usum corporis sui concesserit, secus adur non esse ex justitiâ obligatum ad illam ducendam. Confer B. Haunoldi de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. controvers. 5. num. 9. et. Do. Cleric. Part. 3. Quæst. ex ff. cap. 6. num. 9. Groc. §. 9.

XI.

At quid dicendum est, si quis alteri pro actione ex justitiâ debita aliquid promiserit? Hoc casu nulla, nequidem actione secunda, videtur nasci obligatio, nam, ut supra diximus, acceptum pro tali actione damni restituendum est, tum quia aliàs non servaretur æqualitas, cum actio ex justitiâ debeat gratuitò, tum quia is, qui dedit, non spontè, sed magis coactè dedisse censetur. Verum ex hoc, quod acceptum sit restituendum, non potest inferri, promissionem esse ipso jure nullam, nam & quod quis metu injusto coactus promittit, & tradidit, restitui debet, & tamen ex tali promissione jure naturæ nascitur obligatio. Deinde inæqualitas non reddit promissionem irritam, sed alter tantum est obligatus ad eam reparandam. Unde arbitror, promissorem quidem hoc casu obligatum esse, alterum autem teneri ad eum liberandum, ita, ut si liberare velit, promissor jure naturæ ab obligatione contractâ liberè resilire queat. Consentit Groc. §. 10.

XII.

Quod si res tempore promissionis nondum quidem sit in potestate promittentis, possit tamen esse, efficacia promissionis interim, in suspenso erit, quia facta esse censetur sub conditione, si in potestatem venerit; & si etiam in potestate promittentis sit, ut conditio existat, tenetur is facere, quidquid moraliter æquum est, ut res in ejus potestatem veniat. Groc. §. 2.

XIII.

XIII.

Forma promissionis stat in mutuo promittentis, & promissarii consensu signo quodam externo sufficienter manifestato. Ut igitur promissio jure naturæ sit efficax, & jus in promissarium transferat, requiritur inprimis ejusdem acceptatio, sine quâ promissio nullam vim habet; si enim ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, requiritur etiam ad translationem juris ad rem. Atqui ad translationem dominii jure naturæ requiritur acceptatio, ut omnes fatentur: ergo etiam requiritur ad translationem juris ad rem. Certè jus ad rem non minùs existit in dominio humano, ac res corporalis: atqui rem corporalem non aliter acquirō, quàm si velim eandem acquirere: ergo etiam jus ad rem non aliter acquirō, quàm si velim illud acquirere. Deinde obligatio justitiæ pro mensurâ suâ habet voluntatem alterius in suum commodum obligantis: ergo ex promissione alteri factâ non aliter nascitur obligatio justitiæ, quàm si is promittentem sibi velit esse obligatum. At qui promittentem sibi vult esse obligatum, hoc ipso promissionem acceptat: ergo &c. Quòd si rogatio præcesserit, illa durare, & vim acceptationis habere intelligitur. Non adversatur, quòd pollicitatio Reipublicæ, vel civitati ex justâ causâ facta statim obstringat promittentem. *l. 4. & 7. ff. de Pollicitat.* quamvis enim lex civilis non possit constituere, ut talis pollicitatio ante omnem acceptationem jus ad rem transferat in Rempublicam, aut Civitatem, potest tamen eandem nomine Reipublicæ, vel Civitatis acceptare, & etiam acceptat. Aliter respondet Grot. §. 14. ubi ait, quòd lex Romana non dicat, ante acceptationem pollicitationis plenam esse vim, sed tantùm revocari veter, ut acceptari semper possit. Idem contingit in collatione beneficii ab Episcopo absenti factâ, quæ ante acceptationem nullum quidem jus tribuit, interim tamen ab Episcopo haud ampliùs revocari potest *cap. 17. de Prabend. in 6.* Promissio igitur, non aliter jure naturæ producit obligationem, quàm si fuerit acceptata, & à lege civili non irritata. Confer Less. *de J. & J. lib. 2. cap. 18. Dubio. 6. num. 39. & seqq.* & P. Haunold. *de J. & J. Tom. 3. Tract. 9. cap. 1. Controv. 3. num. 19. & seqq.*

o

XIV.

XIV.

Deinde requiritur, ut non tantum promissio, sed etiam acceptatio signo quodam externo sufficienter manifestetur, ita, ut per se loquendo possit venire ad notitiam promittentis, quamvis enim manet inter secreta cordis humani, perinde est, ac si non esset. Unde non sufficit, donationem per litteras sibi significatam nullo presente acceptare, sed necesse est, ut acceptatio alicui homini manifestetur. P. Haunold. *ubi supra num. 25.*

XV.

Dubium est, utrum ad hoc, ut promissio plenum consequatur effectum, necesse sit, ut acceptatio innotescat promissori? Placet interesse, utrum satis constet, quod promissor ita sit constitutus, ut tunc demum suam promissionem valere velit, si acceptatam esse intellexerit, vel utrum non constet. Illo casu promissio non aliter efficax est, quam si acceptatio promittenti innotescat. Hoc autem casu distingui debet inter promissiones merè gratitas & liberales & inter onerosas, ubi alter vicissim aliquid, promittere debet. In promissionibus merè liberalibus in dubio praesumitur, quod promissor suam promissionem statim valere velit, si alter eandem debito modo acceptaverit, tamen acceptatam non intellexerit, quia de hoc cognoscendo donans non solet multum esse sollicitus, cum ipse nihil, aut saltem parum intersit, utrum sciat, donationem fuisse acceptatam, vel non fuisse acceptatam, ac proinde non videtur is beneficium suum velle ad hoc restringere, ut non aliter habeat vim, quam si acceptatum esse sciverit, sed potius censetur velle, ut donatio statim valeat, quamprimum debito modo illa fuerit acceptata. In promissionibus verò onerosis praesumitur promissor non aliter velle suam promissionem esse efficacem, quam si vel ipse, vel ab eo missus procurator acceptatam esse intellexerit, cum multum ipsius intersit, ut is sciat, utrum alter repromiserit, vel non; sufficit tamen, ut dixi, si procuratori meo innotescat, nam hoc ipso, quod aliquis destinatus sit ad offerendam promissionem, etiam destinatus esse censetur ad recipiendam repromissionem. *Lels. ubi supra. num. 43. Grof. §. 14.*

XVI.

Cùm igitur promissio ante acceptationem nullum jus transferat in promissarium, ideo absque injustitiâ, imò etiam sine vitio levitatis, seu inconstantiâ revocari potest, si revera eo animo facta sit, ut ab acceptatione demum valere incipiat. Idem dicendum est, si promissarius ante acceptationem mortuus sit, quia acceptatio videretur collata in ipsius arbitrium, non etiam in arbitrium hæredum, utpote ad quos promissio directa non est, ac proinde jus acceptandi est meritissimè personale, nec ad hæredes transmittitur, aliud enim est, me velle dare jus ad hæredes transitorium, aliud me velle dare jus hæredibus, multùm enim refert, in quem beneficium conferatur. *Lels: supra cit. Dabit. 6. num. 35. P. Haunold. allegat. Contr. 3. num. 27. in fin. Groc. §. 16. At*

XVII.

Quæres I. utrùm acceptatio locum habere possit, si minister promissionis, antequam commissum sibi negotium expediret, descesserit? Placet interesse, utrùm is electus sit ad promittendum, vel ad promissionem tantùm significandam, seu, quod in idem recidit, utrùm sit procurator, vel nudus nuncius. Procurator, ut integrâ, mortuo, nequit acceptatio amplius locum habere, quia promissio nec facta est, nec amplius a mortuo fieri potest, quod autem nec est, nec esse potest, nequit acceptari. Mortuo autem nuncio, cui literæ promissionis indices ad alterum perferendæ traditæ sunt, promissio, nisi fuerit revocata, rectè acceptatur, quia tabellarius non est instrumentum obligationis, sed tantùm perlator instrumenti obligatorii, quod per quemvis ad alterum perferri potest. *Groc. §. 17. in princip. & Ruffendorf. lib. 3. cap. 9. §. 3.*

XVIII.

Quæres II. utrùm ministro promissionis constituto necesse sit, ut revocatio ante acceptationem facta eidem innotescat? Placet rursus interesse, utrùm is constitutus sit ad promittendum, vel ad promissionem tantùm significandam. Si constitutus sit ad promittendum, necesse est, ut revocatio eidem ante promissionem innotescat,

rescat, quia jus promittendi ab ipsius voluntate pendet, quæ necdum cognitâ revocatione omni culpâ vacat, ac proinde mandans promissionem bonâ fide factam ratam habere tenetur. Si verò constitutus sit ad promissionem tantum significandam, necesse non est, ut revocatio eidem innotescat, sed vim suam habet, tametsi eidem non innotuerit, modo ante acceptationem sit facta; qui enim aliquem ad promissionem tantum significandam constituit, solo ejusdem ministerio corporali vult uti, adeoque jus promittendi in illum non transfert, sed sibi retinet *Leis. dist. Dubit. 6. num. 44. Grot. cit. §. 17.*

XIX.

Quæres III. utrum donatio, quæ sit absenti, acceptari possit, si donator ante acceptationem mortuus sit? *R.* itidem interesse, utrum fiat per nuncium, vel epistolam, vel per procuratorem. Illo casu etiam post mortem donantis acceptari potest, velut patet ex acceptatione hereditatis, & legatorum. Ratio est, quia voluntas nuncio, vel litteris impressa, si ante mortem non sit revocata, post mortem perdurat, & cum ex parte donantis perfecta sit, nihil est, quod acceptationi obstat. Hoc autem casu porro refert, utrum procurator vivente adhuc mandante fecerit donationem, vel non. Si vivente, donatio rursus post mortem rectè acceptatur, quia procurator post mortem mandantis nihil amplius agendum habet, si autem post mortem mandantis demum fecerit donationem, quia mandatum, mandante, re integrâ, mortuo, expiravit, acceptatio frustranea est, nisi procurator ignorans, mandantem mortuum esse, mandatum efficit executus, nam hoc casu mors mandantis tam parum obesse videtur, quam parum obesse expressa mandati revocatio, quæ procuratori mandatum innovavit. *Leis. ubi supra num. 45. & seqq. Grot. §. 17. & ibi. Hennigol. ad finem.*

XX.

Quæres IV. utrum acceptare possim promissionem mihi factam de re alteri danda, veluti, si quis mihi promiserit, quod alteri eorum quos dare vellet? *Jure Romano* quidem nemo alteri pacisci potest, nisi paciscentis interfit, vel poena fuerit adjecta. *At*

jure naturæ talis promissio valet, adeo, ut si acceptam, jus habeam efficiendi, ut ad alterum jus perveniat, si & ille acceptet, & ideo promissor medio tempore promissionem mihi factam revocare haud potest, quamvis ego, si velim, eandem ipsi remittere queam, cum alteri, antequam is acceptet, nullum jus quæsitum sit, nam primò hic sensus ex unâ parte juri naturæ non repugnat, ex alterâ autem verbis talis promissionis maximè congruit. Deinde hoc saltem meâ interest, ut alter per me beneficium acquirat. Grot. §. 18. num. 1. Puffendorf. *cit.* cap. 9. §. 5. Confent. Lels. *alleg. cap. 18. Dubit. 7. num. 49. & seqq.*

XXI.

Quæres V. utrum etiam acceptare possim promissionem in personam tertii collatam, veluti, si quis dixerit, promitto, me Sempronio, te teste, daturum centum florenos? Quod si mandatum habeam, vel speciale, vel generale, ita, ut ei jus acceptandi inclusum esse censeatur, dubium non est, quin acceptare possim, & acceptando Sempronio jus acquiram, exigendi centum, quæ alter promisit, nam quod procurator vi mandati facit, ipse mandans fecisse censeatur. Deficiente autem mandato acceptare non possum, ita, ut acceptatio habeat aliquem juris effectum vel respectu mei, vel respectu illius, in cujus personam promissio collata est, nam mihi voluit se ullo modo obligare, sed me testem duntaxat suæ promissionis adhibuit, alter autem, ut suppono, promissionem sibi factam nondum acceptavit, ac proinde, antequam acceptet, promissor pro libitu eandem revocare potest; si tamen tertius promissionem alteri factam, volente promissore, acceptet, & antequam is, quem spectat promissio, eam ratam habuerit, aut irritam, sine justâ causâ revocet, videtur is saltem contra fidem facere, ad quam adstringendam testem adhibuit. Grot. *cit.* §. 18. num. 2. Puffendorf. *cit.* num. 5.

XXII.

Ex hæcenis dictis per se sequitur, quod ante acceptationem promissor, vel in suum, vel in tertii commodum promissioni suæ onus adscire possit; si enim ante acceptationem totam promissionem

non revocare licet, multò magis licebit omni eidem adjicere: si verò promissio per acceptionem fuerit completa sine consensu promissarii onus amplius adjici haud potest, quia eidem jam jus ad rem quaesitum est sine onere, *perfecta donatio*, ajunt Imperatores, *in l. 4. Cod. de donat. sub mod. conditiones postea non capit.* Quòd si onus promissioni in commodum tertii sit adjectum, promissor illud tandiu revocare potest, quamdiu tertius non acceptaverit, si autem promissor ante acceptionem à tertio factam decesserit, ejus hæredibus amplius revocare haud licet, sed jus revocandi morte exspiravit. Grot. §. 19. Lefs. *Dubit. 9. num. 64. & 65.*

XXIII

Effectus perfectæ promissionis ex parte promittentis est obligatio justitiæ, ex parte autem promissarii jus ad rem, qui duplex effectus jure naturæ nascitur, tamen si in promissione nulla promittendi causa sit expressa, qui enim, nullâ expressâ causâ, promittit aliquid, quod scit se non debere, donare censetur. Grot. §. 21. *Victor. Quest. 38.*

XXIV.

At quid, si quis alterum daturum, facturamve promiserit? Jure Romano quidem talis promissio irrita est, adeò ut promissor ne quidem operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat. §. 3. *Inst. de inutil. stipul. l. 83. in pr. ff. de V. O. l. 65. ff. de fidejussor.* Jure autem naturæ, quia inconveniens est, ut promissio serio, ac deliberato animo facta nullum habeat effectum, talis promissio valet, ita, ut promissor operam dare teneatur, ut alter det, vel faciat, ac proinde si hoc omiserit, tenetur promissario ad id, quod interest, si autem operam omnem adhibuerit, nec quidquam tamen potest obtinere, ad nihil tenetur, nisi verba, vel negotii natura strictiorem inducant obligationem. Sic qui dixit, *rem suo periculo fore*, is non liberatur, tamen si omnem diligentiam moraliter possibilem adhibuerit, ut alter det, vel faciat, quia quasi per aversionem præstationem facti alieni in se recepisse censetur. Idem dicendum esse arbitror, si dixerit, *se effecturum esse*, nam & hic non diligentiam tantum, & operam suam, sed effectum ipsum promissio

lille

fisse intelligitur; aliud est, si tantum dixerit, *se curaturum esse*, qui sane ad plus non tenetur, quam ut debitam adhibeat diligentiam, ut alter det, vel faciat. Sed & natura negotii saepe strictiorem inducit obligationem. Sic qui promittit, alterum pro se fidejussurum esse, non liberatur, tamen omnem diligentiam adhibeat, ut pro ipso fidejubeat. *l. 14. §. 2. ff. de constit. pecun.* Sic nec liberatur procurator, qui dominum ratihabiturum promittit, si in hoc operam suam frustra insumpsit. *l. 18. ff. rem rat. haberi.* Sic quoque licet facto tertii liberaliter promisso promissor suae obligationi satisfaciatur, si nihil ex sua parte omittat, ut factum sequatur, in onerosis tamen non liberatur, sed obligatur ad id, quod interest. *Grot. §. 22. & lib. 3. cap. 21. §. 30.*

XXV.

Contraria sunt, quae promissionem vel ipso jure nullam, & irritam, vel saltem inefficacem, & irritabilem reddunt, quod pertinet primo error. Contingit autem error, vel circa rei substantiam, vel tantum circa accidentia. Ille substantialis: hic accidentalis vocatur. Error substantialis, quia consensum tollit, promissionem ipso jure naturae irritam reddit, siue ex dolo alterius provenerit: siue citra dolum contigerit. Error accidentalis vel movit ad promittendum, ita ut cognita veritate aliquis promissurus non fuisset, vel non movit. Si movit ad promittendum, refert, utrum promissio sit merè liberalis, & gratuita vel utrum alter etiam ex sua parte vicissim aliquid promiserit. Si promissio sit merè liberalis, & gratuita, puto illam, detecto errore, pro arbitrio promittentis revocari posse, tamen ad promittendum dolo promissarii non fuerit inductus, quis ex communi hominum judicio non aliter tenetur voluisse promittere, quam si factum, quod supposuit, subsit, ac proinde talis error potius substantialis est, quam accidentalis. Si verò promissio non sit merè liberalis, & gratuita, sed alter etiam ex sua parte vicissim aliquid promiserit, ulterius interest, utrum contractus sit indissolubilis, veluti est matrimonium, vel utrum post sui valorem adhuc rescindi possit. Contractus indissolubilis absolute, & simpliciter valet, licet error accidentalis dolo alterius contractantis eidem causam dederit, nam nolitio, quae re ipsa non existit,

stiter, sed solum exitura fuisset, si scivisses rem aliter se habere, non tollit obligationem, sed, si scivisses, tantum sustulisset. Planè si reverà ita constitutus esses, ut non aliter velis esse obligatus, quam si res ita se habeat, ut putas, utique hoc casu matrimonium propter defectum consensûs nullum foret, quamvis in foro externo præsumeretur esse validum. Contractus post tui valorem rescindibilis, si error ex dolo alterius contrahentis provenerit, vel is doli à tertio commissi particeps fuerit, non quidem jure naturæ simpliciter, & absolutè irritus est, claudicat tamen, ita ut deceptus liberè resiliire possit, deceptor autem eidem stare teneatur, si deceptus eundem servare velit. Ratio primi membri est, quia error, qui tantum versatur circa causam extrinsecam contrahendi, non tollit consensum, qui sufficiens sit ad naturam contractûs, aliàs non posset contractus stricti juris, cui dolus causam dedit, jure civili esse validus, quia quòd jure naturæ propter defectum consensûs nullum, & irritum est, non potest jure Civili esse validum. Atqui contractus stricti juris, cui dolus causam dedit, jure Civili valet, cum ex tali contractu nascatur actio, quam deceptus oppositâ doli exceptione elidere potest. §. 5. *Cod. de Inutil. Stipul.* ergo &c. Ratio secundi membri est, quia deceptor tenetur auferre incommoda ex dolo nata, ac proinde consentire in dissolutionem contractûs.

XXVI.

Si verò dolus dans causam contractui oneroso commissus sit à tertio, altero contrahente ignorante, hoc casu contractus, saltem si jam executioni sit mandatus, nequidem jure naturæ ad libitum decepti revocari potest, deceptor tamen damnum decepto illatum resarcire tenetur, si enim hoc casu contractus, vel utrinque, vel saltem unâ ex parte jam impletus ad libitum decepti revocari posset, ideo posset revocari, quia ejus animus ita censetur fuisse limitatus, ut voluerit sibi reservare jus resiliendi, si à tertio sine culpâ contrahentis fortè deciperetur. Atqui hoc dici haud potest, aliàs eâdem ratione dici posset, quemlibet contrahentem habuisse etiam animum limitatum ad resiliendum, si per errorem à se ipso deceptus foret, atque ita plurimi contractus vacillarent, cum tamen
contra-

contrahentium securitas vehementer optabilis sit commercio humano. Dixi: *Si contractus saltem jam executioni mandatus sit*, si enim res adhuc integra foret *Lels. lib. 2. de J. & J. cap. 17. Dubit. 5. num. 33.* post Palao probabile esse censet, deceptum resilire posse, quod probare vult exemplo sponsaliorum. Sed magna hac in parte disparitas est inter sponsalia, quae tendunt ad contractum matrimonialem, & perpetuam cohabitationem, & inter ceteros contractus, qui pro objecto habent res externas, ubi non tam facilitate, ut in sponsalibus, praesumitur, quemquam propter errorem, qui causam dat promissioni, sibi jus resiliendi reservare velle, praesertim cum damnum, secus, ac in sponsalibus accidit, a deceptore refarciri possit. Accedit, quod jus resiliendi a contractu odiosum sit ac proinde interpretatione non extendi, sed restringi debet. Et haec dicta sint de errore, qui causam dat promissioni.

XXVII.

Multò minus error incidens in contractum eundem jure naturae irritum redditio si tamen ex dolo alterius contrahentis provenerit, & contractus post sui valorem adhuc rescindi possit, is clauditur, ita, ut decepto liberum sit à contractu resilire, non autem deceptor, si deceptus eidem stare velit, nam, ut supra diximus, deceptor tenetur auferre incommoda ex dolo nata, inter illa autem etiam hoc est, quod deceptus ex contractu doloso obligetur: ergo deceptor tenetur hoc incommodum auferre, consentiendo in dissolutionem contractus, si deceptus velit. Si autem non provenerit ex dolo alterius, sed uterque contrahens in bona fide fuerit, interest tamen forte erratum sit, haec inaequalitas minus habenti refarcienda est, quia utrique propositum fuit, ut quilibet eundem habeat. Conferri possunt cum hactenus dictis ea, quae habentur *Lels. cit. Dubit. 5. num. 28. & seqq. & P. Haunold, de J. & J. Tom. 3. tract. 8. cap. 2. Controv. 1. §. 3. per tot.*

XXVIII.

Aliam plane viam in hac perplexa materia ingressus est A. §. 6. qui interesse putat, utrum promissio fundata sit in praesumptione quadam facti, quod non ita se habet, vel utrum non sit fundata.

ic

P

Illo

Illo casu; aut, promissionis nullam esse vim, eò quòd promissor non consenserit in promissum, nisi sub quâdam conditione, quæ re ipsâ non exitit. Hoc autem casu, cum non deficiat consensus, promissionem esse validam. Sed hæc distinctio non videtur esse diversa ab illâ, utrùm error det causam promissioni, vel non. Hinc ab iis, quæ diximus, non discendum esse arbitramur.

XXIX.

Secundò ad contraria promissionis refertur metus, quem *JCrus. in l. 1. ff. quod metus causâ &c.* describit, quòd sit instantis, vel futuri periculi causâ mentis trepidatio. Infertur vel ab aliquo principio naturali non libero, v. g. à morbo, periculo naufragii, feris animantibus &c. vel ab alio homine mentis compote. Ille intrinsecus: hic extrinsecus vocari solet. Metus intrinsecus nullum contractum facit irritum, aut irritabilem. Non irritum, quia non tollit voluntarium, relinquit enim absolutam electionem minoris mali præ majore. Non irritabilem, quia rescindibilitas contractuum metu initorum non nisi ab injuriâ per metum illatâ desumi potest, si autem sit metus intrinsecus, nulla metum passo infertur injuria, ac proinde; si quis alteri, qui eum ex periculo naufragii cum periculo vitæ suæ eripuit, centum promiserit, promissum omninò servandum est.

XXX.

Metus extrinsecus vel est justus, vel injustus. Justus dicitur, si alter mihi tale malum intenter, quod jure inferre potest. Injustus, si malum, quod intenter, jure inferre haud possit. Metus justus idem nullum pactum, aut contractum facit irritum, aut irritabilem, quia nec tollit voluntarium, nec annexam habet injuriam.

XXXI.

Metus injustus vel est incussus ad extorquendum pactum, aut contractum; vel pactum, aut contractus tantum eligitur tanquam medium ad depellendum malum intentatum. Illo casu refert, utrùm contractus post sui valorem adhuc rescindibilis sit, vel non.

Si

Si rescindibilis sit, ulterius interest, utrum metus ab altero contrahente incussus sit, vel à tertio, contrahente ignaro; si ab altero contrahente, pactum, aut contractus quidem valet, quia, ut diximus, metus non tollit voluntarium, is tamen, qui metum incussit, tenetur ad liberandum promissorem ob datum injuriâ datum; si promissor velit. Nec interest jure naturæ utrum metus fuerit gravis, vel levis, nam & qui per metum injustum levem ab altero obtinuit promissionem, hoc damnum utpote injustè illatum, reparare, ac per consequens eundem liberare tenetur. Ab hac communi sententia recessit Puffendorf. *lib. 3. cap. 6. §. 10.* qui putat, ex promissione metu extortâ nullam jure naturæ nasci obligationem, eò quòd metum incutiens non possit ex injuriâ, quàm alteri inferre, sibi jus acquirere; sed falso is nititur supposito, nam jus exigendi promissum non nascitur ex injuriâ per metum illatâ, sed ex promissione ab eo, qui metum incussit, acceptatâ, ex injuriâ autem nascitur obligatio reparandi damnum, in quòd is, qui metum incussit, alterum conjecit; aliàs sanè dicendum foret, etiam alienationem metu extortam invalidam esse, nec eum qui metum incussit, rei sibi traditz dominum fieri. Grot. §. 7.

XXXII.

Si metus à tertio incussus sit, altero contrahente ignaro, is qui metum passus est, jure naturæ, invito altero contrahente, à pacto, aut contractu recedere haud potest; quamvis enim ei illatus sit injuria, non tamen illata est ab altero contrahente, ac pròinde non tenetur hic consentire, ut is à pacto, aut contractu valido resiliat, sed sufficit, quòd damnum illatum ab eo, qui metum incussit, reparari possit, & debeat. Aliud constituit jus Romanum nam *de rei vind. §. 3. ff. Quod metus causâ &c.* dicitur, in hac actione non queri, utrum is, qui convenitur, nam verò alius metum intulerit; sed sufficere, si doceatur, metum illatum esse: ergo hoc jure etiam eo casu restitutio conceditur, quo metus à tertio fuit illatus.

XXXIII.

Si contractus post sui valorem non amplius rescindibilis sit, porro refert, utrum metus incussus fuerit gravis, vel levis. Si

gravis, contractus non tantum jure positivo, sed probabilius etiam jure naturæ nullus; & irritus est, sive deinde metus incussus sit ab altero contrahente, sive à tertio, contrahente ignaro. Ratio est, quia omnimoda annullatio contractuum indissolubiliū ex unā parte servit metum passio, ut ne innocens, & invitus damnum subire cogatur nullā suā industriā declinabile, & ex alterā parte nulla trahit post se specialia inconvenientia; quia omnes fatentur, hujusmodi contractus defacto jure saltem positivo esse nullos, & invalidos, ac proinde, nisi dicere velimus, naturam in defendendā innocentiam defecisse, rectè infertur, tales contractus ipso jure naturæ esse irritos. Non adversatur, quod contractus post sui valorem non amplius rescindibiles non sint ipso jure naturæ irriti, si dolo malo ponantur esse initi; nam in proposito inter dolum, & metum magna est disparitas, magis enim alliciuntur homines ad committendum dolum, quàm ad incutiendum metum, cum enim dolo lateat, sperant, cum, aut planè non, aut certè non nisi, post longum tempus detegendum fore, unde fieret, ut, si tales contractus ipso jure naturæ irriti forent, plurima matrimonia communi omnium opinione validā à parte rei essent irrita, & dolo detecto cum ingenti perturbatione Reipublicæ, & damno liberorum irrita deberent declarari, quæ gravissima incommoda, utique multum præponderant commodo, quod ex irritatione nasceretur, adeoque non debuit natura ejusmodi contractus irritare, præsertim cum contrahentes per diligentiorē inquisitionem dolum plerumque cavere, & illis circumstantiis, in quibus fraudem timent, aut suspicantur, consensum suum expressis verbis alligare possint. Metus autem ex adverso patet, ac proinde ad eum incutiendum non nisi homines effrontes alliciuntur, ac propterea periculum non subest, ne multa matrimonia communi omnium opinione valida futura sint nulla, ac irrita. Deinde dolo non imminuit consensum circa substantiam rei, sed versatur tantum circa qualitates, & accidentia, metus autem imminuit libertatem, consensus circa rei substantiam. Quod si metus tantum fuerit levis, contractus indissolubilis etiam jure naturæ valet, nam metus levis, hoc ipso, quod sit levis, ab homine constante contempti debet, ac proinde, qui talem metum patitur, jam medium habet, se liberandi à malo, quod

per contractum subiret. Unde cum per irritationem grave malum inferatur Reipublicæ, non debuit natura ejusmodi contractus irritate, sed qui metum tantum levem passus est, sibi imputare debet, quod eundem non contempserit.

XXXIV.

Si denique metus injustus non fuerit eo sine incussus, ut contractus extorqueatur, sed metum passus contractum tantum elegerit tanquam medium ad depellendum malum sibi intentatum, res difficultate non caret; equidem, si metum passus pactus sit, vel contraxerit cum tertio, qui illatæ injuriæ nullo modo particeps est, nemo dixerit, pactum, vel contractum, aut ipso facto invalidum, aut ad libitum metum passi rescindibilem esse, cum enim ex unâ parte alter, cum quo pactus sum, vel contraxi, sit innocens, & ex alterâ parte metus non sit causa pacti, aut contractus, sed mera occasio, nulla apparet ratio, cur tale pactum, vel contractum irritum, aut irritabilem esse dicamus. At quid si ille ipse, cum quo contraxi, metum injustum, non tamen ad extorquendum contractum, incusserit? Hoc casu non conveniunt AA. Quidam enim arbitrantur, contractum indissolubilem, modo metus sit gravis, ipso jure nullum, dissolubilem verò rescissioni obnoxium esse, propter injuriam illatam. Alii autem putant, talem metum nullum contractum aut irritum, aut irritabilem facere, tum quod hoc casu contractus libero, & spontaneo consensu sit electus, tum quia alias metum passus sæpè nullum haberet medium, quo posset malum sibi imminens avertere. Ego cuilibet liberum relinquo, quamnam amplecti velit sententiam. Cæterâ conferri possunt. P. Haunold. *supra cit. cap. 2. Controv. 2. per 102. Dn. Glerle de Pact. & contract. cap. ult. §. 1. Dn. P. Francis. Schmier. eod. tract. cap. 1. sect. 7. §. 2.*

XXXV.

Planè quamvis promissio ipso jure nulla, & irrita sit, illa tamen ex post convalescere potest, si promissor, cessante nullitatis causa, eam ultro servare velit, modo hanc suam voluntatem signo quodam externo exprimat, solus enim actus internus, etiam cum prior actus externo conjunctus ad hoc non sufficit, quia prior actus

externus non potest esse signum actus interni subsequentis; non tamen præcisè verba requiruntur, sed & alia signa externa sufficiunt. Si autem promissio ipso jure valida, pro arbitrio tamen promissoris irritabilis sit, tamdiu valida manet, quamdiu eandem non revocat. Atque ita §. 20. explicandum esse arbitror.

CAPUT XII.

De Contractibus.

S U M M A R I A.

- I. *Utrum contractus, & pacta jure natura ab invicem differant?*
- II. *Dividuntur contractus in principales, & accessorios, principales in beneficis, & permutatorios, & hi porro in diremtorios, & communicatorios.*
- III. *Contrahens vitia rei sibi nota, nisi per se manifesta sint, alteri significare tenetur.*
- IV. *Neutri ab altero metus injustus inferri debet.*
- V. *In contractibus permutatoriis non potest plus exigi, quàm par est.*
- VI. *Quòd si inter res, qua commutantur, deprehendatur inaequalitas, illa corrigenda est, tamen si dolus absuerit.*
- VII. *Quatenus in contractibus beneficis spectetur aequalitas?*
- VIII. *Pretium est vel legale, vel vulgare, quod moralem habet basitudinem.*
- IX. *In communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum.*
- X. *Item damni emergentis, & peculiaris affectus.*
- XI. *Ut & lucri cessantis.*
- XII. *Potest etiam augeri pretium propter periculum non obtinendi solutionem.*
- XIII. *In emptione, & venditione pretium debet constitui in pecunia numerata.*
- XIV. *Utrum periculum ante translatum dominium sit venditoris, vel emptoris?*
- XV. *Quitnam potior sit, si res duobus successivè sit vendita?*

XVI.

- XVI. Possunt à summâ potestate monopolia ex justâ causâ permitti.
 XVII. Quid si plures mercatores inter se conspirent, ut nullus rem minoris vendat?
 XVIII. Quid si quidam vi, aut fraude impedian, ne major copia importetur, ut maneat caritas?
 XIX. Quid si aliqui merces certa speciei in maximâ quantitate vilâ precio cœmant, ut postea alii cogantur pretio majori emere?
 XX. Utrùm ad locatorem, vel conductorem jure natura pertinent sterilitates, & alii casus usum impediētes?
 XXI. Si una, eadēque opera pluribus aequè utilis esse possit, à singulis integra merces exigi potest.
 XXII. Utrùm merces augeri, vel minui possit, si res in gratiam alterius locetur, vel conducatur?
 XXIII. Usura lucrativa ipso jure natura vetita sunt.
 XXIV. Utrùm secluso omni alio titulo vi legis humanae moderatum aliquid ultra sortem principalem in foro interno exigi possit?
 XXV. Contractus assurationis non aliter valet, quàm si uterque periculum subesse putet.
 XXVI. Ut sponsio justa sit, requiritur, ut utrique parti spes lucranda affulgeat.
 XXVII. Qualemnam partem quisque sociorum ferat in societate negotiatoria?
 XXVIII. Valet pactio, ut aliquis sociorum lucri sit particeps, & immunis damni.
 XXIX. De societate navali.
 XXX. Jure gentium ratione inaequalitatis, qua citra dolum contingit, non datur exactio, aut coactio.

I.

HActenus de promissis in genere, transit jam A. ad contractus in specie, ubi tamen non facile dixeris, utrùm pacta, & contractus jure naturæ ab invicem differant, vel non? Et si differant, in quonam hæc differentia consistat? Titius *observ.* 354. ad Puffendorf *de offic. homin. & civ.* nullam inter hæc agnoscit differentiam. Ex adverso Grot. §. 7. omnes actus aliis utiles, extra mere beneficis, contractuum nomine ait appellari. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 5. cap. 2. §. 4.* ad pacta in specie refert omnes conventiones

tiones negativas, quibus aliquid non facturós nos, aut non petitoros pacificimur, quod facere, vel petere poteramus: item promissiones de præstandâ operâ non mercenariâ. Vitriar. ad. Grot. *hoc cap. Quæst. 2.* inter pactum, & contractum non unam conatur assignare differentiam, sed cum saltem quoad effectum ab invicem non differant, & jure naturæ eandem vim, ac efficaciam habeant, non putamus, operæ pretium esse, ut huic rei pluribus inhaeremus, & relatas opiniones sub examene vocemus.

II.

Dividi possunt contractus in principales, qui per se stant, & accessorios, qui alteri contractui accedunt, quod pertinet fidejussio, & contractus pignoratitius. Principales vel sunt benefici, vel permutatorii. Ad beneficos refertur commodatum, mandatum, & depositum. Permutatorii vel dirimunt partes, vel communionem adferunt. Illi diremtorii: hi verò communicatorii vocantur. Contractus diremtorii in genere sunt, do, ut des, do, ut facias, facio; ut des, & facio, ut facias, sub quibus quatuor generibus comprehenduntur non tantum contractus, quos Jcti Romani innominatos vocant, eò quod specificum nomen non habeant, sed & illi, quos vocant nominatos propterea, quod certum, ac specificum nomen acceperint, veluti sunt emptio, venditio, locatio, conductio, emphyteusis, mutuum, aversio periculi, seu assicuratio &c. contractus communicatorius est societas. Latius A. §. 2. & seqq. & Puffendorf. *cit. cap. 2. num. 8. & seqq.*

III.

In omnibus autem contractibus natura æqualitatem imperat, quæ consistit partim in actibus, partim in eo, de quo agitur. Actus vel sunt præcedanei, vel principales. Ad actus præcedaneos pertinet, quod contrahens cum aliquo vitia sibi notâ rei, de quâ agitur, eidem significare teneatur, nisi per se essent manifesta, & vitia in oculos incurrerent. Et quidem si desuper interrogetur, hoc satis expeditum est; sed etsi non interrogetur, si tamen vitium sit alteri periculosum, vel res eidem sit inutilis, aut parum utilis ad finem, ad quem petit, de hoc eum monere teneatur. Illa autem, quæ rem
subje-

subjectam per se non contingunt, sed extra rem sunt, & non nisi ex accidenti rem afficiunt, veluti si quis sciat, multas naves in cursu esse, quæ frumentum afferant, quod cæteri omnes ignorant, nemo ex justitiâ tenetur indicare. Videatur præter Grot. §. 9. Dn. P. Melch. Friderich de *Emp. & vendit. Part. 5. cap. 1. art. 1.*

IV.

Deinde ad actus præcedaneos etiam pertinet, ut in usu quoque voluntatis inter utrumque contrahentem sit æqualitas, adeoque neutri ab altero metus injustus inferri debet ad extorquendum contractum, vel si incussus fuerit, jus naturæ jubet, ut dematur. *As. §. 10.* sed de hoc satis superiore cap. dictum est.

V.

In actu principali æqualitas postulat, ut ne in contractibus permutatoriis, plus exigatur, quam par est, adeoque, ut si plus fuerit exactum, & ab altero promissum, vel solutum, id ei remittendum, vel restituendum sit; nec enim in dubio donatum censei potest, quia talis creditur fuisse animus contrahentium, qualem exigit natura contractus. Natura autem contractuum permutatoriorum hæc est, ut quisque post commutationem tantum habeat, quantum antea habuerat. Grot. §. 11.

VI.

Æqualitas in eo, de quo agitur, in hoc consistit, ut si inter res, quæ commutantur, deprehendatur inæqualitas, fortè propter vitium rei ignotum, aut quia in pretio fuit erratum, hæc inæqualitas ei refarciatur, qui minus habet, etiamsi neuter habuerit animum alterum decipiendi, sed uterque in bonâ fide fuerit, quia, ut dixi, utriusque propositum fuit, ut quilibet tantundem habeat, quantum antea habuit. Cæterum jus Romanum ei, qui citra alterius dolum læsus est, non aliter dat remedium, quam si læsio excedat dimidium justii pretii, si enim, ob quameunque læsionem Prætor adiri potest, nulla tribunalia expediendis litibus sufficerent, inserim in foro interno is, qui plus accepit, nihilominus obligatus manet, ut quod plus accepit, læso restituat, & rem ad æqualitatem reducat.

reducatur. Aliud est, si lex civilis non tantum actionem denegat, sed exigente publicâ utilitate vi eminentis dominii etiam jus uni adimat, & in alterum transferat, uti contingit in prescriptione, nam in hoc casu aliquem etiam in foro conscientiæ securum reddit. Inter eos igitur, qui legibus civilibus subjecti haud sunt, veluti sunt summi Imperantes, jus naturæ valet. Grot. §. 12.

VII.

In contractibus beneficiis hætenus saltem spectatur æqualitas, ut ne quis ex beneficio damnum sentiat, & ideo mandatarius non tantum indemnis præstari debet à sumptibus in negotium sibi commissum factis, cum nihil nisi operam, industriam, & fidem gratis promiserit, sed & à damno, in quod ex causâ rei mandatæ incidit. Commodatarius tenetur rem resarcire, si perit, nisi casu fortuito perierit, aut eodem modo apud dominum fuisset peritura. Ex adverso depositarius non tenetur, si res perit, quia præter fidelitatem nihil promisit, nec beneficium accepit, sed dedit, quod non Romanis tantum legibus, sed & æquitati naturali congruit, nam ex dictamine rectæ rationis majorem in custodiendâ re diligentiam adhibere tenetur, qui beneficium accepit, ut est commodatarius, quàm ille, qui dedit, ut est depositarius, inter quos, pater; illos esse medios, quorum neuter alteri beneficium dedit, aut ab altero accepit, ut accidit in contractibus permutatoriis, qui proinde majorem quidem quàm depositarius, minorem autem, quàm commodatarius diligentiam tenentur adhibere; interim ex omissione debitæ diligentie non aliter jure naturæ nascitur obligatio resarciendi damnum inde secutum, quàm si omissio conjuncta sit cum culpâ Theologicâ, & quidem culpâ debet esse gravis, si damnum sit grave, nam ex culpâ tantum levi, & veniali non nascitur jure naturæ obligatio restituendi damnum grave, ut solidè probat, P. Havnold de J. & J. tom. 1. tract. 2. cap. 2. Controv. 3. num. 195. & seqq. adde Grot. §. 13.

VIII.

Hæc de contractibus in genere. Progreditur jam A. ad contractus in specie; inter quos principem locum tenet emptio, & vendi-

venditio, vi cuius res cum certo, ac nummario pretio commutatur. Est autem pretium duplex, legale scilicet, & naturale, seu vulgare. Legale est, quod publicâ auctoritate, consideratâ rei qualitate, & aliis circumstantiis, constitutum est, & hoc consistit in indivisibili; naturale verò, seu vulgare, quod ex communi hominum iudicio, & æstimatione consurgit, nam *pretia rerum*, ut Paulus Jctus in l. 63. ff. ad leg. falciâ. loquitur, *non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur*, id est, tanti res quælibet æstimatur, quantum pro ea communiter offerri, aut dari solet, seu, ut in l. 33. ff. ad leg. Aquil. explicat, *quanti omnibus valet*, & hoc pretium non consistit in indivisibili, sed moralem habet lætitudinem, ita, ut vel sit summum, seu rigorosum, vel mediocre, seu moderatum, vel infimum, seu piium: quanta autem sit distantia inter pretium summum, & infimum, non potest unâ regulâ describi, quia ex variis dependet circumstantiis, perinde ut valor rerum, qui quandoque crescit, quandoque decrescit. Sic valor earum rerum, quibus communiter indigemus, propter penuriam crescit, propter abundantiam decrescit. Græc. §. 14. num. 1.

IX.

Deinde in communi pretio determinando ratio haberi solet laborum, & expensarum, quas mercatores faciunt. Dixi I. *laborum*, quia pretio æstimabile est, quod pro bono communi tempus, cogitationes, & curas occupant in mercibus conquirendis, servandis, & distrahendis; & sanè valde inhumanum foret, simulque opprimendæ hominum iaductrix idoneum, ex negotiatione, aut quavis aliâ artis exercitatione, ac solertiâ non plus lucri alicui vellet concedere, quam quantum ad parè, ac duriter tolerandas ipsius necessitates sufficit. Huc etiam referri debent difficultates, longitudo & pericula itinerum, quæ certè nemo gratis in gratiam aliorum subire tenetur. Dixi II. *Expensarum*, & quidem non eam duntaxat habetur ratio, quas mercator in coëmendis mercibus, aut artifex in comparandâ pro artefactis materiâ fecit, sed illas quoque imputare potest, quas in conducendâ famulorum operâ, solvendis vectigalibus, portoriis, &c. facere necessarium habuit. Sumptuum autem extraordinariorum nulla habetur ratio, ac proinde

inde non potest mercator ex eo capite rem ultra commune, & ordinarium pretium vendere, quod in comparandis, aut advehentis mercibus damnum aliquod passus sit per naufragium, furtum, incendium &c. aut quia vi tempestatum, morbo, vel inundatione diutius detentus in itinere plures, quam alii sumptus fecit. Multo minus illas expensas emptoribus imputare potest, quas vel latius, quam decebat, vivendo, vel contra leges prudentiæ mercatoris negotiando suâ culpâ fecit; neque enim ratio æquitatis patitur, ut emptores luant venditorum vel peccatum, vel infortunium. Videantur præter Grot. cit. §. 14. num. 2. Puffendorf. de J. N. & G. lib. 5. cap. 1. §. 10. & Dn. P. Melchior Friderich de Empt. & Vend. Part. 3. cap. 2. art. 1. num. 301. & seqq.

X.

Sunt & quædam accidentia, propter quæ rem supra, vel infra commune pretium vendere, vel emere jure naturæ permittitur. Huc pertinet primò damnum emergens, nam venditor pretium in tantum augere potest, in quantum ex venditione laeditur, & emptori tantum de pretio detrahere licet, quantum est damnum, quod ex emptione subit, nam damnum emergens est pretio æstimabile: ergo si ab eo, in cujus gratiam illud patitur, compensari potest, etiam compensari debet, aliàs sanè non servaretur æqualitas, si enim ex venditione emergat, morali æstimatione auget valorem rei venditæ, quia perinde est, ac si illa tanti valeret, si autem eveniat ex emptione, auget pretium, ac proinde si non haberetur ratio damni, illo casu venditor, hoc autem emptor læderetur. Ut autem damnum imputari possit, necesse est, ut reverà ex venditione, vel emptione nascatur. Deinde, ut illud subeant in gratiam alterius contrahentis. Denique præmonendum est emptor, vel venditor, quod propter hoc damnum mihi emergens pretium commune augeatur, vel minuat, nam forsitan alter, si sciret, venditionem venditori damnosam esse, & damnum sibi sentendum, nollet emere. Ad damnum emergens etiam revocari potest illa jactura, quam facit venditor, dum in gratiam emptoris vendit rem, quam peculiariter complectitur affectu, peculiaris, inquam, nam propter affectum duntaxat levem, aut si par esset affectus, erga pretium

pretium commune rigorosum, plus peti haud potest. Deinde necesse est, ut affectus ille peculiaris iustâ aliquâ ratione nitatur, ob quam res prudenter tanti possit aestimari, & denique emptor scire debet propter peculiaritatem venditoris affectum pretium rei augeri. Præterea etiam supra, vel infra commune pretium rem vendi, vel emi posse putat. *Grot. cit. §. 14. num. 2.* Si illa in gratiam alterius vendatur, vel ematur, alioquin non vendenda, aut emenda. Ac hoc non aliter admitti potest, quam si venditio, quæ fit in gratiam alterius, cum aliquo incommodo, vel molestiâ venditoris conjuncta sit, aut si ei, qui in gratiam alterius emit, aliâ non impetratus, res paratam sit utilis. Confer. *Dn. P. Friderich. cit. cap. 2. num. 306. & seqq. & num. 338. & Letz. de J. & J. lib. 2. cap. 21. num. 27. 31. & 32.*

XI.

Secundò huc pertinet lucrum cessans; eadem enim in proposito videtur esse ratio damni emergentis, & lucri cessantis: ergo si propter damnum, quod ex venditione, vel emptione in gratiam alterius factâ nascitur, pretium augeri, vel minus potest etiam propter lucrum cessans augeri, vel minui poterit. Uti autem paulò antè diximus, emptorem, vel venditorem de damno emergente præmonendum esse, ita, & de lucro cessante erit præmonendus. *Dn. P. Friderich. ubi supra. num. 311. & seqq.*

XII.

Tertiò augeri potest pretium propter periculum non obtinendi solutionem; sæpè enim venduntur res sine de pretio habitâ, & dantur emptori solvendi morâ, quæ ratio vendendi frequenter conjuncta est cum periculo perdendi pretium; propter hoc igitur periculum, modò id revera subsit, & non tantùm fabelle fingatur, pretium commune augeri potest, nam exponere se tali periculo omnium iudicio est pretio aestimabile: ergo potest pro eo aliquid exigi. Debet tamen venditor emptori indicare, quòd ex hoc titulo plus petat, fortè enim nollet. is eo titulo quidquam dare. Laude-
sus *Dn. P. Friderich. num. 323. & multis seqq.*

Debet autem pretium constitui in pecuniâ, aliâ emptio, & venditio non est, sed negotium in alium contractum degenerat, quamvis postea, sâlvâ manente naturâ contractûs, venditori volenti res aliâ in solutum dari possit, nam pecuniâ non in hoc duntaxat sensu functionem recipit, quod unus nummus subire possit vicem nummi alterius eandem quantitatis, & qualitatis, quod etiam in cæteris rebus fungibilibus obtinet, sed in sensu magis generali, quatenus omnium aliarum rerum æstimabilium pretium in se continet, & ita earum vice fungitur. Quæquæmodum autem prætia aliarum rerum, quibus indigemus, propter eorum raritatem, aut copiam vel crescunt, vel decrescunt, ita etiam valor nummi quamvis eadem constet materiâ, & pondere, mutari potest, ut jam plus, jam minus valeat. Grot. §. 17.

XIV.

Cæterum jam supra diximus, traditione ad translationem domini jure naturæ necessariam haud esse, ac proinde in emptione, & venditione statim ipso contractûs momento etiam citra traditionem dominium in emptorem transferri potest. At quid si non statim traditum sit, cujus periculo, res interim erit? an venditoris? an emptoris? Grot. §. 25. *non*. 1. putat, periculum, & omne commodum interim ad venditorem pertinere, secus ac jus Romanum constituit. Sed malè, modò certa res in specie, seu, ut Philosophi loquuntur, in individuo sit vendita, & illa sine culpâ, ac morâ venditoris perierit, naturali enim rationi omnino consentaneum est, ut emptor hoc ipso, quod is etiam ante translationem dominii velis habere commodum, fructus, & alias accessiones rei sibi venditæ, consentiat quoque in incommodum, & periculum. Deinde casuali interitu rei venditæ traditio redditur venditori impossibilis: ergò obligatio, quam habuit, eam tradendi, extincta est. Solutio autem præti non redditur emptori impossibilis. Ergò obligatio solvendi extincta non est, sed manet. Si autem emptor nihilominus prætium solvere tenetur, per se sequitur, periculum eum, & non ad venditorem pertinere. Planè si res vendita culpâ vendi-

venditoris, aut post moram ab eo commissam perierit, hoc casu damnum utique venditoris, non emptoris est, modo apud emptorem non æquè fuisset interitura, si enim apud eundem æquè perisset, emptori per culpam, aut moram venditoris in effectu nullum imputatum est damnum; in dubio tamen, an eodem modo res apud emptorem perisset, præsumendum erit contra morosum venditorem tam in foro interno, quam externo. Confer post Molin. & Hugon. P. Haunold. de J. & J. Tom. 4. tract. 10. cap. 1. Controv. 9. num. 39. & seqq. & Dn. P. Friderich. sæpè cit. tract. Part. 5. cap. 3. num. 708. & seqq. item Hahn ad Welschenboc. ad tit. ff. de Pericul. & commod. rer. vendit. num. 1.

XV.

Quòd si certa res in specie duobus in solidum sit vendita, refert, utrum in unum sit translatum dominium, vel in neutrum sit translatum. Illo casu potior erit, in quem dominium translatum est, sive is sit emptor primus, sive secundus. Hoc autem casu prima venditio valet, secunda autem nulla, & irrita est, quia postquam aliquis primò se obligavit ad transferendum in eum rei dominium, non potuit us amplius secundo se obligare ad dominium ejusdem rei in eum transferendum, cum nemo se obligare possit ad injuriam alteri inferendam. Grot. cit. §. 15. num. 2. & passim D. D.

XVI.

Supereff, ut & quædam de monopolis dicamus, quæ à summâ potestate ex justâ quidem causâ permitti possunt, si verò justâ causâ desit, injuria sit subditis, quibus enim jure nature libertatem habet emendi, à quo vult, & quod emit, rursus vendendi, quæ sine justâ causâ ipsis adimi, aut restringi non potest. Præterea si summa potestas uni, aut paucis monopolium permittat, curare debet, ne monopoliz vendendo justum excedant, pretium, & ideo saltem in mercibus, quæ non ad luxum, aut voluptatem serviunt, sed communiter Republicæ ad politicam vitam necessariæ sunt, pretium, quo ejusmodi res vendendæ sunt, determinari solet; aliàs periculum foret, ne vendant pretio iniquo, si determinatio arbitrio monopoliarum relinqueretur, unde Respublica

blica magnum pateretur damnum, quod Princeps vi officii sui teneretur impedire. *Lefs. de J. & J. lib. 2. cap. 21. Dubit. 21. num. 148.*

XVII.

Accidit haud rarè; ut plures mercatores inter se conspirent, ut nullus eorum minoris vendat, quo casu interest, utrum excedant pretium vulgare summum, vel non. Si excedant peccant contra justitiam; & ad restitutionem tenentur, quia pretia rerum non dependent ex libidine mercatorum, sed vel ex superioris determinatione, vel ex communi aestimatione citra talem conspirationem; spectatâ copiâ, aut raritate mercium, item emptorum, vel venditorum, & cæteris circumstantiis. Si verò non excedant pretium vulgare rigorosum, non peccant quidem contra justitiam, peccant tamen contra charitatem. Planè, si quidam alios minis, aut fraude impedirent, ne minoris vendant, hoc casu illi etiam contra justitiam peccarent, ac proinde damnum emptoribus illatum tenerentur reparare; uti enim quis jus rigorosum habet, ne testator vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei legatum in testamento relinquat, ita etiam quis jus rigorosum habet, ne alius vi, aut dolo impediatur, quò minùs ei rem minoris vendat. *Lefs. ubi supra. num. 145. & seqq.*

XVIII.

Idem dicendum est, si quidam vi, aut fraude impediant, ne major copia importetur, ut maneat caritas in Republica; tales enim injuriam inferant tum Reipublicæ, quæ jus habet, ne inventio mercium hoc modo impediatur, tum aliis mercatoribus, quos à probabili lucro impediunt, tum denique emptoribus, qui propterea majori pretio rem emere coguntur. Si verò sine vi, aut fraude inventionem mercium impediunt, veluti si rogati ab exteris mercatoribus, num itinera sint tuta, & secuta, bonâ fide dixerint, esse propter hostiles excursiones periculosa, & ideo exteri ab importandis mercibus absterrentur, hoc casu eos nequidem contra charitatem peccare existimo. *Confex. Lefs. num. 153.*

Sæpè etiam contingit, ut unus, vel pauci merces alicujus certæ speciei in maximâ quantitate pretio vilitate corrente coëmant, ut postea cogantur alii eadem pretio majore ob defectum meritis ab alijs comparabilis, esse hoc licitum, vel illicitum? Sensus ætenti quæstionis non est, utrum hoc casu peccetur contra charitatem, sed utrum peccetur contra justiciam? P. Haunold. *suprà cit. tract. 10. cap. 1. contr. 26. num. 278.* putat, non peccari contra justiciam, eò quòd tales utantur jure in coëmendo, & vendendo omnibus communi, addit tamen hæc notabilem limitationem, modò post ista vendendo non excedas pretium rigorosum, quòd fuerat eo tempore, quo hæc merces coëmuntur. At si actus, ex qua preventio e, g. caritas annonæ, non est contra justiciam, cur non possunt vendere eo pretio, quòd supponit caritate justum est? Utique ante exortam caritatem non tenebantur ex justitiâ vendere, quia ad hoc pacto se non obligarunt, nec cives habuerunt jus rigorosum ad emendum, nisi ipsis vendere volentibus: ergo nec coëmendo, nec nolendo vendere peccarunt contra justiciam. Sed hoc Theologis discutendum relinquimus. *Et hæc dicta sunt ad §. 10.*

XX.

Emptioni & venditioni proxima est locatio, & eundem modo, ut cujus usus rei, vel operæ personæ pro certa mercede conceditur. In locatione rerum spectato jure naturæ sterilitates, & alii casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, non locatoris, qui enim rem alteri locat, eadem quasi vendit facultatem utendi: ergo si eandem tradiderit, non possunt non tales casus ad conductorem quasi emptorem pertinere. Spectato igitur jure naturæ non tenetur locator ob sterilitatem, vel similes casus pensionem remittere, si (pei fructuum, æstimato simul periculo probabili facultate sterilitatis pensio sit proportionata. *Geor. §. 18. Hæc ad Welfenbeci ad tit. ff. locat. conduct. num. 16.* P. Haunold. *cit. præf. ne. empt. immov. 482.*

XXI.

In locatione operarum si una, eademque opera pluribus æquè utilis esse possit, ut itineris susceptio, permissum est, eandem singulis in solidum locare, & à singulis illam mercedem exigere, quam ab uno exigeret; si enim singuli ex operâ eandem utilitatem habent, quam haberent, si uni soli fuisset locata, etiam eadem merces exigì potest, quæ exigì posset, si uni soli fuisset locata. Atqui singuli eandem utilitatem habent, hoc ipso, quòd ponatur, operam pluribus æquè esse utilem: ergo &c. ac proinde, quòd opera uni locata alteri quoque proficit, merè per accidens est. Certè si proprii negotii causâ aliquòd ire velim, omnes fatentur, me posse ab alio, qui me eò vult mittere, tantum pacisci, quantum pacisci possem, si proprii negotii causâ iturus non fuisset: ergo idem dicendum est de eo, qui ex pacto cum quodam inito aliò ire debet. *Lefs. lib. 2. cap. 24. Dubis. 5. num. 28. Grot. §. 19.*

XXII.

Si res, aut opera in gratiam alterius locetur, vel conducatur, aliàs non locanda, aut conducenda, putat Grot. *cit. §.* mercedem augeri, vel minui posse. At hoc non aliter admitti potest, quam si, ut supra de ejusmodi emptione, & venditione dixi, locatio, & conductio eum aliquo intemmode conjuncta, vel res, aut opera conducta conductori parùm utilis sit.

XXIII.

Progreditur jam A. ad mutuum, ubi omnes Catholici uno ore docent, usuras lucratorias non tantùm jure Divino, sed & jure naturæ vitas esse; si enim ultra sortem principalem aliquid exigì posset, tunc ex eo capite posset exigì, quòd mutuans privet se jure utendi, & illud transferat in mutuatarium. Atqui ex hoc capite nihil ultra sortem principalem exigere potest, quia jus utendi rebus fungibilibus non distinguitur ab earum dominio, ac proinde si propter translatum dominium nihil ultra sortem principalem exigì potest, nec aliquid exigì potest propter translatum jus utendi. Aliud est in rebus non fungibilibus, quarum usus non consistit in abusu, licet

sicet enim commodatum æquè debeat esse gratuitum, ac mutuum, usus tamen rerum non fungibilium separabilis est à dominio, adcoque si rerum non fungibilium usus pro certâ mercede concedatur, id injustum non est, sed contractus tantum in aliam speciem transit, si enim usus gratis concedatur, commodatum est. Si verò pro certâ mercede, vocatur locatio, & conductio, utroque tamen casu dominium manet penes concedentem. Hoc argumentum infringere conatur Grot. §. 20. ex eo capite, quòd etiam quasi usufructus consistat in rebus ipso jure consumptibilibus, & tamen sit jus pretio æstimabile, cum certum sit, quòd si quasi usufructuarius hoc suum jus proprietario cedat, is eo nomine pecuniam exigere possit. Rectè, at quid hoc ad rem? non enim dicimus, jus absumendi rem mutuo datam non esse aliquid pretio æstimabile, sed tantum non posse æstimari ultra id, quod datum est.

XXIV.

Usuræ autem moratoriz, & compensatoriz omni jure justæ, & licitæ sunt, velut communis tenet Theologorum, & Canonistarum sententia. Controversum tantum est, utrum secluso omni alio titulo, vi consuetudinis, vel legis humanæ moderatum aliquid, veluti in nostro Imperio V. pro C. ultra sortem principalem in foro interno exigere licitum sit? Negant plerique, affirmant ex adverso P. Haunold. *de J. & J. Tom. 3. tract. 9. cap. 3. Controv. 10. num. 421. & seqq.* Dn. Gletle *in assert. jurid. assert. 54.* Clariss. Dn. P. Vit. Pichler *ad tit. Jur. Can. de Usur. num. 8. & seqq.* quorum sententiam ad tranquillandas multorum conscientias omninò amplectendam esse arbitror; potest enim legislator humanus vi alti, & eminentis domini de bonis subditorum disponere, prout exigat salus, & felicitas Reipublicæ: ergo si exigat, ut moderatum aliquid ultra sortem principalem exigi possit, potest legislator humanus id permittere. Atqui salus, & felicitas Reipublicæ hoc exigat, tum ut litibus, & controversiis, quæ aliàs super damno emergente, lucro cessante, vel periculo amittendi sortem nascerentur, via præcludatur, tum ut subditis media suppeditentur declinandi mala imminentiæ, quæ sæpè alioqui declinare non possent: ergo &c. Certè si jus naturæ prohibitivum respiciat talem materiam, quæ pendet à voluntate humanâ,

humanâ, potest illa ita immutari, ut, quæ antea erat prohibita, jam non amplius sit prohibita: atqui in proposito jus naturæ prohibitivum respicit talem meretriciam, quæ pendet à voluntate legislatoris humani: ergo potest ab eo ita immutari, ut non amplius sit prohibita. Uti ergo statuere potuit, ut res alienam longo tempore possessam necesse non sit, priori domino restituere, ita etiam statuere potest, ut ultra sortam principalem aliquid exigere liceat, quia res usuris obnoxia equè minus pendeat ab eo iure legislatoris Civilis dominio, quàm res ulucationi subjectæ. Ad contraria solidè respondet Dn. P. Pichler. *num. 11.* quo lectorem remitto.

XXV.

Sequitur contractus avertendi periculi, quem affecurationem vocant. Hic contractus non aliter valet, quàm si uterque contractuentium periculum subesse putet, licet revera non amplius subsit, si enim unus rem jam periisse, vel jam salvam eò, quò destinabatur, pervenisse sciat, contractus nullus, & irritus est; qui etiam scit, nullam amplius subesse periculum, subesse tamen simulat, vel qui scit, rem jam periisse, decipit alterum, qui putat, rem esse dubiam, & periculosam. Unde qui scit, non amplius tantum subesse periculum, quantum subesse communiter æstimatur. v. g. qui ex literis amici cognovit, piratas eo tempore aliò excurrisse, non potest pro periculo communiter existimato totum pretium exigere, sed easenas duntaxat, quatenus adhuc ex tempestatibus timendum est, sicut enim se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet minus ad minus. Nec adversatur, quod is, qui privatâ scientiâ scit, paulò post futuram abundantiam frumentî, nihilominus frumentum eo pretio vendere possit, quo communiter venditur ab aliis; nam in venditione frumentî non mensuratur pretium ex æstimatione periculi de futurâ abundantia frumentî, nec hoc periculum in pactum deducitur, sed ab hoc præscinditur. At in proposito damnatum deducitur in contractum, quatenus incertum est. Hinc universaliter verum non est, quod *Coar. in fin. §. 2. p. 2. dicitur*, periculi hujus pretium ex communi æstimatione pendendum esse. Confer. P. Haunold. *del. Cr. J. Top. 4. stud. no. cap. 1. 2. Contractu. 4. nom. 1. 2. & seqq.*

XXVI.

XXVI.

Cum affecuratione quandam affinitatem habet sponsio, seu contractus, quo duo de veritate, vel eventu alicujus rei contendentes aliquid ponunt, vel promittunt eâ lege, ut fiat ejus, qui veritatem fuerit assecutus; ut enim talis sponsio justa sit, requiritur, ut utriusque parti spes lucrandi affulgeat, aliâ non servaretur æqualitas, quæ in omnibus contractibus utriusque æquæ servari debet, ac proinde si unus de eventu, vel veritate certus foret, sponsio non valeret. At quid, si is, qui certus est, alteri certitudinem suam contestaretur, asserendo, se ob certitudinem non posse spondere, poterit altero nihilominus pertinaciter insistente spondere, & præmium exigere, vel retinere? Puto interesse, utrum alter ita sit comparatus, ut malit summam sponsione expressam perdere, quàm notam incurrere temeritatis, quod plerumque præsumi potest, quia plerique homines ingenui ita constituti sunt, ut malint sufferre modicam jacturam patrimonii, quàm pati confusionem aliquam, vel utrum non ita sit comparatus. Illo casu is, qui de veritate certus est, præmium exigere, vel solum retinere potest. Hoc autem casu non potest, quia per contestationem unius, & pertinaciam alterius non tollitur inæqualitas, ac per consequens neque sponsio efficitur justa. Confer. P. Haunold. *ubi supra controuv. 2. num. 1087. & seqq.*

XXVII.

Tandem A. in hoc *cap.* agit de societate negotiatoriâ. Ubi interest, utrum utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, vel ex unâ parte pecunia, ex alterâ operæ. Si utrinque conferantur pecuniæ, vel utrinque operæ, siquidem æquales sint, etiam æquales oportet esse partes in lucro, & damno: si verò inæquales, quisque sociorum pro ratâ ejus, quod contulit, partem feret. Quod si ex unâ parte conferatur pecunia, ex alterâ verò opera, tunc interest, utrum opera tam pretiosa sit, ut ipsi dominio pecuniæ æquivalet, vel utrum non sit tam pretiosa, ut ipsi dominio, sed tantum usus pecuniæ æquivalet. Illo casu pecunia sit communis, adeoque cum eo, qui operam contulit, finito contractu dividi debet.

bet. Hoc autem casu non sit communis, sed finito contractu ille, qui eandem contulit, totam recipit; nam hoc casu comparatur cum operâ non fors, sed periculum amittendæ sortis, & lucrum, quod probabiliter ex eâ sperare poterat. Illo autem casu pecunia, & opera in unam velut massam coalescunt. Cæterùm quod de operâ diximus, idem & de labore, ac periculo navigationis, & similibus intelligi debet. *Lels. de J. & J. cap. 25. Dubit. 2. num. 9. & seqq.* *Grot. §. 24. num. 1. & 2.* *Dn. Gletle ex 3. part. ff. cap. 16. num. 13. & seqq.*

XXVIII.

Quamvis autem contra naturam societatis sit, ut quis damnata sentiat sine lucro, adeoque talis pactio non valeat, valet tamen conventio, ut aliquis lucri sit particeps, immunis damni, quo casu contractus erit mixtus ex societate, & ex contractu averfi periculi, ut autem servetur æqualitas, requiritur, ut, qui damnum in se recipit, tantò plus lucri ferat, quàm alioquin laturus fuisset. In societate universorum bonorum non consideratur id, quod uni, aut alteri obvenit, sed quod probabiliter sperari poterat, ac proinde si spes ex utraque parte fuit æqualis, etiam æquales ferent partes, licet uni fortè plus, quàm alteri obvenierit. *Grot. cit. §. 24. num. 3.*

XXIX.

In societate navali, quam admiralitatem vocant, communis utilitas consistit in defensione adversus piratas, & hostes, & interdum etiam in præda. Ut autem constet, quàm quisque partem ferat, & lucri ex prædâ, & damni, si quod evenerit, quò & vulneratorum impendia pertinent, ideo æstimari solent & naves, & quæ in navi sunt, & ex his una summa confici, quam quisque jam partem in eâ summâ habet, pro ratâ ejus etiam lucrum, & damnatum fert. *Grot. §. 25.*

XXX.

Planè quamvis jure naturæ omnis inæqualitas, quæ in contractibus utrinque onerosis intervenit, ad æqualitatem reducenda, & id, quod alter minus habet, eidem resarciendum sit, jure tamen
Gentium

Centium propter illam inæqualitatem rerum, quæ citra dolum contingit exactio, aut coactio non datur, ut hac ratione infinitæ, & ob incerta rerum pretia inter eos, qui communem judicem non habent, inexplicabiles controversiæ præcidantur, quæ sanè vitari non possent, si ob ejusmodi inæqualitatem à pactis discedere liceret. Et ita intelligi debent leges civiles, quæ dicunt, in pretio emptionis & venditionis *naturaliter* concessum esse contrahentibus se circumvenire, sensus enim est, recepti passim moris esse, quòd, etsi aliquis rem ultra justum pretium emat, propter talem tamen læsionem, nisi dimidium excedat, nulla in foro detur actio, sed toleretur, salvâ interim manente obligatione in conscientiâ excessum restituendi, vel id, quod justo pretio deest, supplendi. Grot. §. ult.

CAPUT XIII.

De Jurejurando.

SUMMARI A.

- I. *Definitur, & dividitur jusjurandum.*
- II. *Qui animo simulato jurat, non tenetur ex vi juramenti.*
- III. *Qui serium animum jurandi habet, obligatur ex juramento, licet non habeat animum se obligandi.*
- IV. *Illud tantum juratò promitti potest, quod juranti est possibile,*
- V. *Et licitum.*
- VI. *Quid si id, quod juratò promittitur, non quidem illicitum sit, majus tamen bonum morale impediatur?*
- VII. *An, & quatenus per creaturas jurari possit?*
- VIII. *Utrum juramentum ab idololatra per falsos deos præstitum obliget?*
- IX. *Qualis ex juramento nascatur obligatio?*
- X. *Etiã juramentum metu extortum, aut dolo obtentum obligatorium est.*
- XI. *Utrum is, qui metu gravi injusto coactus, aliquid promisit, momentaneâ solutione defungi possit?*
- XII.

- XII. *Errum id, quod contra juramentum fit, illicitum tamen fit, an vero etiam irritum?*
- XIII. *Quamvis obligatio Religionis in heredes non transeat, si tamen juramentum reale fit, heredes illud exequi tenentur.*
- XIV. *In juramentis mutuis promissionibus, si unus fidem non servet, nec aliter servare, tenetur.*
- XV. *Si juramentum factum fit in alicujus hominis utilitatem, potest illud ab eo remitti.*
- XVI. *Expirat obligatio Religionis, si qualitas, sub qua juramentum praestitum est, cesset.*
- XVII. *Utrum, & quomodo potestas secularis juramentum relaxare possit.*
- XVIII. *Quinam juramenta possint irritare?*
- XIX. *Affinis juratis promissionibus sunt illa, quae fiunt sub fide Regiæ, vel Principis.*

I.

Maximam vim pollicitationes, promissa, & contractus roborandi apud omnes populos, & ab omni ævo habuit jusjurandum; nullum vinculum, inquit Cicer. de offic. lib. 3. ad arstringendam fidem majores nostri jurejurando arctius esse voluerunt. Potest autem jusjurandum defini, quod sit invocatio divini nominis in testimonium veritatis. Aliud est promissorium, aliud assertorium. Promissorium est, quo futurum aliquid promittitur. Assertorium, quo, quicquid esse, vel non esse, asserat. Promissorium porro vel est promissorium in specie, vel confirmatorium, quod actum aliquem separatum præsupponit, & ad illum confirmandum interponitur. Nobis in proposito tantum de juramento promissorio non assertorio sermo erit, poterunt tamen quaedam etiam ad assertorium applicari.

II.

Jurare omnino iudicium, & permittum esse, certa, & indubitata est omnium orthodoxorum sententia, modo, ut Jerem. cap. 4. vers. 2. dicitur, *juraverunt in iustitia, in iudicio, & in veritate.* Potest tamen jure naturæ jurare omnis, qui usum rationis habet, ut tamen jurare intelligatur, necesse est, ut etiam animum jurandi habeat. Unde qui

qui formulam juramenti tantum legit, aut aliis prælegit, non jurat. Sed nec ille jurat, qui animo deliberato quidem, simulato, tamen profert verba jurantia, quamvis contra veracitatem peccet, & si alteri hoc modo damnum intulerit, illud resarcire teneatur, nisi fortè per injuriam juramentum fuisset extortum. *Lefs. de J. & J. lib. 2. cap. 42. Dubit. 8. num. 36. P. Haunold. Tom. 5. tract. 4. cap. 6. controuv. 3. §. 5. num. 771.* Dissentit Grot. §. 3. qui putat, eum, qui animo simulato jurat, ex vi juramenti obligatum esse, nisi sciat, aut probabiliter credat, ab eo, cum quo negotium est, verba aliter accipi. Sed malè; quamvis enim verba jurantia animo deliberato fuerint prolata, non tamen fuerunt prolata animo jurandi, & Deum in testem invocandi, sed animo alterum decipiendi: ergo non potest proferens ex vi juramenti esse obligatus, cum essentia juramenti in invocatione divini nominis consistat, quæ in proposito deficit.

III.

Aliud dicendum est de eo, qui seminum quidem animum habet jurandi, non autem animum habet se obligandi, qui utique ex juramento obligatur, cum obligatio effectus sit necessarius juramenti promissorii, ac proinde ab eo inseparabilis. Certè nemo potest habere animum contrahendi, & tamen nolle ex contractu obligari: ergo etiam nemo potest habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari. Item nemo potest velle dare damnum, & tamen nolle ex damno dato obligari: ergo nec potest aliquis habere animum jurandi, & tamen nolle ex juramento obligari, cum obligatio religionis non minus, ac obligatio justitiæ eo ipso actu, & non ex intentione jurantis dependeat. Ne igitur talis Deum in testem falsi adduxisse videatur, omnino exequi teneatur, quod se facturum juravit. *Lefs. cit. Dubit. 8. num. 38. P. Haunold. ubi supra n. 774. & seqq. Grot. §. 2. in fin.*

IV.

Materia juramenti promissorii est id, quod jurato promittitur. Potest autem illud demum jurato promitti, quod promittenti est possibile, nam ad impossibile nemo se obligare potest. Quòd si aliquid

aliquid tantum pro tempore, aut ex suppositione impossibile sit, obligatio interim erit in suspensio, ita, ut is, qui ex suppositione juravit, operam, quam potest, dare teneatur, ut quod juravit, possibile reddat, veluti, si quis juraverit, se pacem facturum esse cum hoste, debet is operam dare, ut alter velit cum ipso pacem facere, & ita ipsi possibile fiat, quod juravit. Grot. §. 2. C. 9.

V.

Deinde illud tantum jurato promitti potest, quod juranti est licitum, promissio jurata de re illicita nullas habet vires, cum juramentum non possit esse vinculum iniquitatis, & licet res, quae tempore praestiti juramenti erat illicita, postea facta sit licita, juramentum tamen nullum, & irritum manet, cum id, quod nullum est, non possit tractu temporis convalescere, nisi causa nova accedat. Grot. §. 6.

VII.

At quid si res, quae promittitur, non quidem illicita sit, majus tamen bonum morale impediatur? etiam hoc casu juramentum nullum esse, putat Grot. §. 7. eò quod profectum in bono Deo debeamus, ita, ut ejus libertatem eripere nobis ipsis non valeamus. Sed hoc non aliter verum est, quàm si juramentum Deo sit factum; si autem homini factum sit, validum est juramentum, tamen majus bonum morale impediatur, quia ex promissione jurata alteri jus est acquisitum, quod ipsi invito auferri haud potest. P. Haunold. cit. cap. 6. num. 812. Clariss. Dn. P. Schmalzgrueber ad tit. Jur. civ. de Jurejur. num. 74.

VII.

Forma jurandi consistit in invocatione Dei in testem; per creaturas quæ tales, seu præcisè secundum se consideratas jurari haud potest, vel enim non cognoscunt, quid dicamus, ac promitte testes esse non possent, vel licet cognoscant, non sunt tamen prima veritas. Dixi quæ tales, si enim creatura considerentur cum respectu ad Deum, etiam per creaturas v. g. per vocem, & terram jurari potest, quia tunc in creaturis ipse Deus in testem invocatur,

catur, & ita intelligi debet *cap. 26. X. hoc tit.* ubi Pontifex juramenta per creaturas præstita observari jubet. *Leis. cit. cap. 42. Dubit. 2. num. 10.* adde *Grot. §. 10. & 11.*

VIII.

Dubium est, utram juramentum per falsos Deos præstitum obligatorium sit, ita ut, si jurans fallum juraverit, vel promissa non servaverit, is pro perjuro sit habendus? veluti si ille, qui Jovem Deum esse putat, per Jovem juraverit, qui enim scit, Jovem nihil esse, ille non jurat, perinde enim est, ac si per chimeram juraret. *Affirmat Grot. §. 12. & rectè; talis enim intentione primariâ vult jurare per verum Deum, intentione autem secundariâ tantum vult jurare per Jovem, quia credit Jovem esse verum Deum, ad quodque jam vult verum Deum invocare in testem. Leis. cit. cap. Dubit. 1. num. 5.*

IX.

Effectus juratæ promissionis consistit in obligatione. Est autem promissio vel homini facta, vel soli Deo. Ex promissione homini factâ præter obligationem religionis etiam nascitur obligatio justitiæ, nisi promissio ex parte ejus, cui facta est, turpitudinem in ipsâ re juratâ includat, veluti si usuræ merè lucrativæ juramento promissæ sint, tunc enim nascitur quidem obligatio religionis, non autem justitiæ, quia exigere usuras turpe est, non autem exactas solvere. *cap. debitores 6. X. hoc tit.* Ex promissione autem soli Deo factâ non nisi obligatio religionis nasci potest, vi cujus is, qui juravit, tantum, quantum in ipso est, efficere tenetur, ne Deum in testem alicujus falsi adduxerit, etiam si ejusmodi promissio Deo facta utilitatem hominum respiciat, veluti si quis Deo juratò promiserit, quòd centum florenos in pauperes elargiri velit, quia promissor ita promittendo noluit pauperibus adversus se jus tribuere. *Grot. §. 14.*

X.

Producit autem juramentum promissorium obligationem religionis non tantum, si spontè sit præstitum, sed etiam si metu gravi iniusto sit extortum, aut dolo obtentum, modò dolus non sit

fit substantialis, talis enim si fit, juratam promissionem ipso jure nullam, & irritam reddit, quia tollit consensum. Hoc tamen interest, quòd obligatio, quæ ex juramento promissorio spontè præstito nata est, non possit invito promissario, nisi causa alia subsit, relaxari, quæ autem nata est ex juramento, quod vi injustâ extortum, aut dolo obtentum est, ex hac solâ causâ relaxari potest, quòd jurans ad promittendum metu gravi injusto, aut dolo fuerit inductus. *cap. 8. X. hoc sit.*

XI.

Dubium est, utrùm is, qui metu gravi injusto coactus v. g. prædoni C. promisit, momentaneâ solutione defungi possit? Negat Grot. §. 15. num. 3. eò, quòd verba juramenti debent intelligi cum effectu. Affirmat ex adverso Lefs. *sapè cit. cap. 42. Dubit. 6. num. 27.* cujus sententiam probabiliorē esse arbitror; aliud enim est solvere, aliud solutum non repetere: ergo qui juratò promisit solvere, non hoc ipso statim censi potest promississe, quòd solutum nolit repetere. Certè ipse A. §. 5. fatetur, quòd ultra receptum loquendi morem non sit extendenda juramenti significatio, extenderetur autem ultra communem loquendi morem, si in proposito solutum non posset repeti: ergo &c. Eodem sanè modo Pontifex in *cap. 4. X. de his; que vi, metusve causâ &c.* interpretatus est juramentum cujusdam clerici, qui ex metu gravi juratò promisit, renunciare suo beneficio Ecclesiastico, ait enim, eum non obstante juramento beneficium, cui renunciavit, repetere posse, quia vi juramenti non ad non repetendum, sed tantùm ad renunciandum tenebatur. Non adversatur, quòd verba juramenti cum effectu sint intelligenda, tamen enim solutum in proposito repeti possit, verba tamen suum habent effectum, quia per solutionem nummi transferuntur in prædonem.

XII.

Dubium quoque est, utrùm id, quod contra juramentum fit, illicitum tantùm sit, an verò etiam irritum? Puto interesse, utrùm per juramentum promissorium jus in alterum translatum sit, vel non. Si nullum jus translatum sit, veluti si quis juraverit, se nosse testamentum suum amplius revocare, aut mutare, actus contra juramentum factus valet; qui enim jurat, se testa-
mentum

mentum nolle amplius revocare, aut mutare, potestatem de rebus suis disponendi non abdicat, sed retinet, cum hæc potestas fundatur in dominio, quod vivente testatore in hæredem institutum non transit: ergo non obstante juramento validè de bonis suis aliter disponere potest. Si autem jus in alterum translatum sit, porro refert, utrum idem jus postea in alium transferre tentet, vel non. Si idem, actus contra juramentum factus est nullus, & irritus, quia quod jam in alterum transtuli, non possum amplius in alium transferre. Sic qui sponsalia jurata contraxit cum unâ, non potest amplius sponsalia contrahere cum aliâ, et si contrahat, posteriora sponsalia sunt ipso jure nulla, quia idem jus in secundam transferre tentat, quod jam transtulit in primam. Si verò non idem, sed aliud jus postea in alterum transferre velit, actus contra juramentum factus illicitus quidem est, non autem invalidus. Sic licet sponsalia jurata contraxerim cum unâ, si tamen postea matrimonium contraham cum aliâ, matrimonium tamen valet, quia per contractum matrimonialem non idem jus transfero, quod transtuli per sponsalia, nam per sponsalia tantum transtuli in primam jus ad rem, per contractum autem matrimonialem in secundam transfero jus in re, seu dominium in corpus meum in ordine ad generationem prolis. Aliter distinguit A. §. 19. qui putat interesse, utrum sola fides sit obstricta, vel ipsa facultas ad actum abdicata. Illo casu ait, actum contra juramentum factum esse validum: hoc autem casu esse invalidum. At hæc distinctio difficultatem non tollit, quæro enim, cur si quis juraverit, quod testamentum suum nolit amplius revocare, aut mutare, actus contra juramentum factus valeat, & non etiam valeant sponsalia, quæ contra fidem alteri juratò datam contracta sunt? Neuter sanè, saltem verbis, abdicat facultatem ad actum contrarium, sed uterque solam obstringit fidem. Si dicat posteriorem ipso facto abdicare facultatem, non autem priorem, quæro ulterius, cur non etiam prior ipso facto abdicet facultatem? Item cur posterior ipso facto non simul abdicet facultatem contrahendi matrimonium cum aliâ? Licet igitur hæc distinctio primo intuitu alicui arridere possit, rem tamen non conficit, ac proinde nostris potius distinctionibus insistendum esse arbitror.

XIII.

Tametsi autem obligatio justitiæ ex juramento promissorio nata in hæredes transitoria sit, obligatio tamen religionis in hæredes jurantis haud transit, cum ex virtute religionis non nisi ille obligari possit, qui Deum in testem invocavit. Quid ergo, *inquis*, si ex juramento sola nascatur obligatio religionis, eò quòd jurata promissio soli Deo sit facta, anne hoc casu hæredes non tenentur juramentum exequi, si defunctus, dum viveret, id non sit exocutus? R. interesse, utrum juramentum sit personale, vel reale. Si personale, hæredes non tenentur. Si verò sit reale, veluti si defunctus Deo juratò pronulerit, quod C. in pauperes largiri velit, tenentur hæredes juramentum exequi, non quidem ex obligatione religionis, quæ, ut dixi, in hæredes non transit, sed ex obligatione justitiæ, quam ad eundo hæreditatem contrahunt, juramentum enim reale bona jurantis afficit, qui ergo bona agnoscit, etiam onera bonis inhærentia agnoscere debet, & ita explicandus est §. 17.

XIV.

Contraria juramenti promissorii sunt modi, quibus obligatio ex eo nata rursus tollitur. Tollitur autem primò, si fides utrinque juratò data ab uno violetur, modò promissa intuitum inter se habeant respectum, ita ut jurata promissio ànius juratæ promissioni alterius per modum conditionis insit, velut accidit in fœderibus, & pactionibus pacis; si enim unus fœdus, aut pacem perfidè ruperit, neque alter eidem amplius stare tenetur. Si autem promissa diversi generis sint, nec ullum ad se invicem respectum habeant, non tollitur obligatio ex juramento nata tametsi alter suum juramentum non servet. Gror. §. 18.

XV.

Tollitur secundò remissione factà ab eo, in cujus utilitatem juramentum præstitum est; omni enim juratæ promissioni inest conditio, nisi alter, in cujus utilitatem juramentum factum est, jure suo cedere velit, & hoc non eo duntaxat casu procedit, quo alteri

ex

ex juramento jus quæsitum est, sed etiam si nullum jus sit quæsitum, veluti si quis Deo promiserit, quòd Titia pauperi puellæ pro dote C. dare velit, si Titia hoc juramentum in suam utilitatem Deo præstitum remittat, tollitur obligatio religionis ex juramento nata, quia Deus non vult invitæ obtrudere beneficium. Grot. §. 18.

XVI.

Tollitur tertio, si qualitas, sub qua juramentum exactum, vel præstitum est, cesset. Si juramentum militare non amplius stringit jurantem, postquam is miles esse desit. Sic etiam, qui alicui ratione dignitatis, vel officii obedientiam, & fidelitatem promissit, hoc juramento respectu ejus, cui juravit, non amplius tenetur, si is officium resignaverit, vel ab eo fuerit remotus, retinet tamen juramentum vires suas respectu successoris, ad quem dignitas, & officium transit. Grot. cit. §. 18. Dni P. Schmalzgrueber ad us. de Jur. Jur. n. 80.

XVII.

Quarto tollitur obligatio juramenti, si superior juramentum relaxet; quamvis autem potestas secularis non possit directè juramenta subditorum relaxare, cum juramenti religio sit res spiritalis, potest tamen indirectè, vel tollendo ab eo, cui juratum est, jus ex juramento quæsitum, vel si ei nullum jus quæsitum sit, vetando, ne quid ex tali juramento accipiat, idque vel in partem, vel ob publicam utilitatem ex vi eminentis dominii. Et hoc sensu relaxat Camera juramenta iniquè extorta ad effectum agendi. Quin & antecedenter Legislator Civilis suum subditum inhabilem reddere potest ad acceptandam juratam promissionem, quo caso nequidem obligatio ex juramento nasci potest. Grot. §. 20. nam. adde Lels. sapius cit. cap. 42. Dubit. 12. num. 56.

XVIII.

Quinto tollitur juramentum ejusdem irritatione, quæ confundi non debet cum relaxatione; nam irritatio fit vi potestatis dominativæ, vel quasi, puta, patris, maritalis, vel dominicæ, relaxatio autem, si strictè sumatur, non fit vi potestatis dominativæ, sed

sed superioritatis, seu jurisdictionis. Si ergo filius, vel filia, aut uxor in præjudicium patris, vel mariti alteri juratò aliquid promiserit, potest pater, vel maritus hoc juramentum irritare, & vetare, ne promissum præstetur; cum enim nemo in præjudicium alterius, eo invito, se obligare queat, ejusmodi juramenta hanc conditionem imbitam habent, si pater, vel maritus approbaverit, aut ratum habuerit. *Grot. cit. §. 20. num. 1. & 2. P. Haunold. supra cit. cap. 6: num. 886. & seqq.* Plura qui desiderat, adeat Theologos, & Canonistas; *ad tit. de Jurejur.*

XIX.

Affines juratis promissionibus sunt illæ, quæ fiunt sub fide Regiâ, vel Principali, quas qui violat, æquè detestabilis habetur ac si pejerasset, & meritò; quantò enim Reges, & Principes supra cæteros eminent, & tanquam Dei in terris Vicarii propiùs ad divinam accedunt Majestatem, tantò turpior in ipsis est datæ fidei violatio. Auro digna vox est Caroli V. Imperatoris, fidem rerum promissarum, etsi toto mundo exularet, tamen apud Imperatorem debere consistere, quam etiam omnes Ejus in Imperio successores religiosissimè semper servârunt. At non item alii, qui ut vel ambitioni suæ, vel inveterato, & quasi hæreditario odio satisfaciant, pacem perfidè ruperunt, non aliâ pacis ruptæ causâ allegatâ, quam in fabula adduxerit lupus, quòd innocens ovicula, quæ inferiùs ex flumine biberat, iisdem aquam turbaverit. Quin nequidem Jurisjurandi, quod tamen apud ipsam etiam gentilitatem maximam semper vim habuit, ullam habitam fuisse rationem in vulgus notum est. Inter privatos fides datis dexteris obstringi solet, quæ olim apud Persas firmissimum fidei vinculum erat. *Vid. Grot. §. ult.*

CAPUT

CAPUT XIV.

De summorum Imperantium promissis, contractibus, & Juramentis.

SUMMARI A.

- I. Summi Imperantes, si lesi sint, se ipsos in integrum restitutionem possunt.
- II, Populus Regi deferenda imperium, certas administrandi regni leges eidem prescribere, & actus contrarios irritos reddere potest.
- III. In actibus Regum privatis etiam communes Regni leges valent.
- IV. Utrum summis Imperantibus aliquid liceat in promissiones suas juratas?
- V. Subditi ex promissis summorum Imperantium verum jus exigendi habent, morali tamen, cogendi necessitate destitutum.
- VI. Causatus Regum perperam dicuntur esse leges.
- VII. Utrum successores in regno ex promissis suorum antecessorum obligentur?
- VIII. Potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec omnino restringi debeat.
- IX. An, & quatenus successor in regno privilegia de Antecessoribus concessa revocare possit?
- X. Contractibus invasorum nec populus, nec ipsi Reges tenentur.

I.

TRia sunt, quae A. hoc cap. examinanda susceper. Primum est, quid summis imperantibus liceat in suos actus. Alterum, quid ipsis liceat in subditos. Tertium denique, quid in successoribus. Primum quod attinet, quaeritur, utrum summis Imperantes, ut suos subditos, ita se quoque in integrum restituere, & contractus irritos facere possint. Ubi is distinguitur inter actus regios, & inter actus Regis privatos. Adversus actus regios putat, Reges se in integrum restituere haud posse, in quod restitutio in integrum sic mera juris Civilis creatura, & actus regii eo loco habendi sunt, quasi

quasi ipsa communitas eas fecisset; uti ergo, *inquit*, leges ab ipsa communitate latae in actus communitatis nullam vim habent, cum communitas se ipsa superior non sit, ita nec leges regiae in actus, quos Rex ut Rex fecit, ullam vim habere possunt, non admittendam igitur esse exceptionem Regum adversus contractus, quos minores fecissent. Ita Grot. §. 7. At, fallitur is in eo, quod putet, restitutionem in integrum ex solo jure Civili venire; ipsa enim naturalis aequitas postulat, ut, qui metu injusto ab altero compulsus, vel dolo inductus, aut errore lapsus eidem aliquid promisit, aut praestitit, in integrum restituatur; & quamvis in statu civili nemo se ipsum in integrum restituere possit, sed eo nomine superior adendum sit, in statu tamen naturali, ubi nulla sunt judicia, aliter se res habet, nam in hoc statu quisvis jus suum per se exequi, ac per consequens si vult alterum ad se liberandum, vel ad id, quod ex vitioso contractu accepit, restituendum, aut supplementum obstrictum teneat, hoc ipse per se exequi potest, cum superiorem non agnoscat, apud quem jus suum persequi possit, alias enim si alter obligationi suae ultrò satisfacere nollit; nullum daretur medium suum consequendi. Vivunt autem summi Imperantes inter se in statu naturali: ergo si in pactis, aut contractibus ab altero laesi sunt, possunt ipsi per se restitutionem, aut supplementum exigere, modò lesio, aut injuria sit manifesta, si enim dubia foret, potius ad arbitros eundum esset. Exceptionem minoræ aetatis quod attinet, refert, utrum Rex adhuc sub tutelâ agat, vel non. Si adhuc sub tutelâ agat, vel ipso eum extraneo, & quidem quâ Rex contraxit solus, vel per tutorem suum. Si solus, contractus erit nullus, quia imperii administrationem non habet. Si per tutorem suum, contractus sub obtentu solius minoræ aetatis revocari haud potest, cum aliâ nemo secum cum Rege minorenni pacisci possit; *satis inquam, minoræ aetatis*, si enim talis subit lesio, ob quam etiam majoræ aetatis se ipsum in integrum restituere potest, contractus utique revocari poterit. Si autem Rex non amplius sub tutelâ agat, minoræ aetatis exceptio frustra opponitur, cum minoræ aetatis ex solo jure positivo determinationem suam accipiat, talis autem Rex, cui habentur Imperii concessa sunt, non amplius pro minorenni, sed publicâ regni lege pro majoræ aetatis habetur, quamvis subditis major

etas

præfinita sit, quæ majorenes fiant. Puffendorf *lib. 8. cap. 10.*
§. 2. & 3.

II.

Planè quin populus Regi deferendo imperium certas admini-
strandi regni leges eidem præscribere, & actus contrarios irritos
reddere possit, dubitandum non est, quemadmodum alibi & illos
actus irritos esse diximus, quibus regnum non patrimoniale, sive
ex toto, sive ex parte, vel patrimonium populi sine ejus, aut Pro-
cerum regni consensu alienare tentant. Grot. §. 2. n. 1.

III.

In actibus Regum privatis, quos scilicet non ut Reges, sed pri-
vatorum instar cum subditis celebrant, etiam leges communes re-
gni valent, ipso & leges oppidi illius, ubi Rex habitat, quia Rex
ibi se habet, & cæteris illius membrum, nisi sint leges pœnales, &
coactivæ, quibus nequidem actus Regum privati subjecti esse pos-
sunt, aut nisi ex circumstantiis appareat, quod actus suos ab ejus-
modi legibus immunos esse velint, nam hoc casu ex mero jure na-
turæ judicandi sunt, ut pluribus declaratum est in *J. P. U. Part. 3.*
cap. 1. §. 1. n. 18. & 19. Grot. *cit. §. 2. n. 2. & §. 5.*

IV.

Non satis expeditum est, utrùm summis, imperantibus aliquid
liceat in promissiones suas juratas? Puto interesse. Utrùm jurato
aliquid promiserint Deo, vel extero, vel subdito. Si Deo, vel ex-
tero, nihil ipsis in ejusmodi juratas promissiones licere arbitror, sed
si justam relaxandi causam subesse putent, cum, qui potestatem spi-
ritualem habet, adire debent. Si verò subdito aliquid jurato promi-
serint, dicendum videtur, eos per indirectum ex iisdem causis jura-
menta sua relaxare posse, ex quibus relaxare possunt juramenta suorum
subditorum, scilicet vel vi imperii subdito auferendo jus, quod ei qua-
situm est, vel prohibendo, ne quid ex tali juramento accipiat, id-
que vel in pœnam, vel ob publicam utilitatem, ex vi eminentis
dominii. Dissentit A. §. 3. qui putat, Reges non posse juramenta
à se præstita irrita reddere, eoquod talia juramenta non possint in
se habere hanc conditionem, nisi superior ea irritaverit, cum Reges
superi-

superiorem potestatem civilem non agnoscant, ita autem jurare, ut teneantur, nisi ipsi teneri nolint, perabsurdum, & naturæ jurisjurandi contrarium esse, & quamvis ex jurejurando alteri nullum jus quæsitum sit, obstringi tamen jurantem Deo, ne eum adduxerit in testem alicujus falsi. At, ex hoc non videtur plus inferri posse, quam quòd Reges non possint directè vinculum religionis ex juramentis suis ortum collere, quod ultrò fatemur, cum id ne quidem in juramentis subditorum possint, ut superiore *cap.* diximus. Vidimus, quid summis Imperantibus in suos actus liceat.

V.

Alterum est, quid ipsis liceat in subditos, quibus si quid promiserint, aut cum ipsis contraxerint, dubium quidem non est, quin obligentur, & subditi verum jus exigendi habeant, quamvis eos, si ultrò suæ obligationi satisfacere nolint, ad præstandum promissum, vel implendum contractum cogere haud possint, cum subditus non possit habere jus cogendi superiorem, cui subjectus est, si tamen subditi delictum commiserint, vel Reipublicæ necessitas, utilitatisve exigat, hoc jus ex promisso, aut contractu quæsitum non minùs, ac res aliarum, sive deinde earum dominium ex jure naturæ, sive ex jure Civili acquisitum sit, ipsis vel in pœnam, vel vi eminentis domini rursus auferri potest, modò, si ob commune onus ablatum sit, ei, qui suum amisit, si fieri possit, ex communi fiat compensatio. Subjacent autem dominio eminenti etiam res exterorum, si in territorio summi Imperantis deprehendantur, quæ

P. 3. c. 2. omnia in J. P. U. latè sunt explicata. Quod si Rex sine justâ
s. 3. per causâ subdito jus suum auferat, haud dubiè injuriam ei infert, &
100. damnata datum reparare tenetur, quia contra verum jus subditi facit. *Grot. §. 6. cum duobus seqq.*

VI.

Sunt, qui contractus Regum leges esse dicunt. At perperam; nam ex legibus nemini jus nascitur adversùs Regem, ac proinde si eas revocet, nemini injuriam infert, licet peccet, si sine justâ causâ id faciat. Deinde contractibus ligantur soli contrahentes, legibus autem obligantur omnes subditi. Dicitur quidem in *l. penult. Cod. de*

de Donat. inter vir. & uxor. imperiales contractus legis vim obtinere. Verùm hoc duntaxat sensu, quòd tales contractus subsistant, si Imperator eos legibus civilibus nolit subiacere, etiamsi privatorum contractus propter legis repugnantiam non subsisterent. Planè quandòque contractus Regum simul rationem legis habere possunt, si nimirùm quædam subditis observanda contineant, & idèd ipsi publicentur Grot. §. 9.

VII.

Tertiùm denique est, quid Regibus liceat in successores, ac proinde quæritur utrùm successores ex promissis, & contractibus suorum antecessorum obligentur? Placet, interesse, utrùm antecessor obligationem contraxerit regni causâ, vel propter sua propria bona, quæ præter regnum habuit. Obligatio, quam is ob bona sua propria contraxit, haud dubiè in eos pro ratâ transit, qui in hisce bonis defuncto successerunt, nam pro debitis, etiam personalibus bona defuncti sunt obligata. Si verò obligationem contraxerit regni causâ, porrò refert, utrùm regnum sit patrimoniale, vel non. Si patrimoniale, obligatio antecessoris itidem directè in regni successorem transit. Si autem sit non-patrimoniale, successor quâ talis directè haud obligatur, quia jus non à defuncto, sed à populo accepit, obligatur tamen indirectè, seu per interpositam civitatem, à quâ obligatio in successorem transit; cùm enim potestas obligandi civitatem ad exercendum summum Imperium sit necessaria, idèd unâ cum imperio hæc potestas in antecessorem translata fuit, qui proinde regni causâ aliquid promittendo, vel contrahendo ipsam obligavit civitatem, à quâ cum successor jus imperandi habeat, necessariò is etiam in civitatis obligationem succedit. Grot. §. 10. & 11.

J. P. U.
P. 4. c. 3.
§. 1. num.
11.

VIII.

Hæc tamen potestas obligandi populum nec in infinitum extendi, nec adeò restringi debet, ut contractus tunc demùm valeat, si res utiliter sit gesta, sed sufficit, si Rex probabilem contrahendi habuerit rationem, quod etiam in dubio ob regentium auctoritatem præsumitur. Si tamen contractus successu temporis ad publi-

J. P. U.
cit. §. 1.
n. 12. &
13.

eam omnino perniciem vergere incipiat, ita ut ab initio in extensione ad talem casum tendendus fuisset injustus, & illicitus, is non amplius obligaret, quia Rex in talem eventum non potuit populum obligare, ac per consequens talis casus ex naturâ rei, ab initio censetur fuisse exceptus. Quod autem de contractibus diximus, idem etiam de donatione pecuniæ populi, vel alienatione alterius rei, si Regi per leges regni eandem bono publico donare, vel alienare permissum sit, dicendum est, ita ut, si Rex probabilem donandi, vel alienandi habuerit rationem, donatio vel alienatio revocari haud possit; si verò in homines nauci, & inutiles immodicam pecuniæ quantitatem profuderit, pecunia ab us, qui publicæ egestatis causâ extiterunt, repeti queat. Illos verò actus, quibus Reges regnum non-patrimoniale, aut ejus partem, vel patrimonium regale sine consensu populi, aut Procerum regni alienant, nullos, & irritos esse jam sæpè diximus. Sed & in delatione regni populus aliquam materiam, aut certos actus à Regiâ potestate excipere potest. Grot. §. 12.

IX.

Similiter qui in regno non-patrimoniali succedit, etiam privilegia ab antecessore temerè sine omni probabili ratione concessa pro lubitu revocare potest. Si autem probabilem causam habuerit ea concedendi, tunc refert, utrum per modum precarii tantum, vel cum translatione alicujus juris concessa sint. Quæ per modum precarii tantum concessa sunt, itidem pro lubitu revocari possunt, quia precarium ad nutum semper revocabile est, continet enim conditionem, *quamdium voluero*; per modum autem precarii etiam illa privilegia concessa esse intelliguntur, quæ vinculum legis duntaxat demunt v. g. solvendi tributum, ac per consequens semper revocari possunt; uti enim lex sublata universaliter reponi universaliter semper potest, ita etiam sublata particulariter reponi particulariter semper potest, cum non magis uno, quàm altero casu adversus legis auctorem jus quæsitum sit. Quæ verò cum translatione alicujus juris subdito concessa sunt, revocari haud possunt, nisi ob commissum delictum in pœnam, aut exigente necessitate vel utilitate Reipublicæ vi eminentis dominij, quo tamen casu,

nisi

nisi privilegium fuerit gratis datum, compensatio facienda est, nec enim ad rectam gubernationem Reipublicæ major requiritur potestas. Certè iniquum esset, si subditi deberent damnum pati sine compensatione, ubi hæc fieri potest. Jung. Grot. §. 13. & P. Haulnold Tom. 1. tract. 1. cap. 4. contr. 5. num. 259. & seqq.

X.

Planè contractibus eorum, qui sine jure imperium invaserunt, quamdiu invasionis vitium non purgatur, nec populi, nec veri Reges tenentur, nisi exinde locupletiores fuissent effecti, nam tunc utique tenentur de in rem verso. Grot. §. ult.

CAPUT XV.

De Fœderibus, ac Sponsionibus.

SUMMARIUM.

I. *Conventiones vel sunt publicæ, vel privatae, ad publicas referuntur fœdera, sponsiones.*

I.

Conventiones vel sunt publicæ, vel privatae. Conventionum publicarum multæ sunt species, veluti fœdera, sponsiones, pactiones pacis, induciarum &c. Postquam igitur A. de conventionibus in genere egit, progreditur jam in specie ad fœdera, & sponsiones, quam materiam in J. P. U. Part. 4. cap. 3. §. 1. & 2. plenè excussimus, quò p̄p̄inde lectorem remittimus.

CAPUT XVI.

De Interpretatione.

SUMMARIUM.

- I. *Interpretatio est expositio voluntatis aliena dubia.*
- II. *Dividitur in declarativam, extensivam, & restrictivam.*

III. &c

- III. *Si alia conjectura deficiant, verba intelligenda sunt ex proprietate vulgari.*
- IV. *In vocabulis artium standum est definitioni cujusque artis.*
- V. *Conjecturis opus est, si verba, aut verborum complexio plures recipiat significaciones, aut species quadam sit repugnantia.*
- VI. *Quae ducuntur vel ex materia, vel ex effectu, vel ex conjunctis.*
- VII. *Promissionum alia sunt favorabiles, alia odiosa, alia media.*
- VIII. *Adducuntur quadam regula interpretandi.*
- IX. *Quae illustantur exemplis.*
- X. *Quando interpretatio extensiva procedat?*
- XI. *Utrum mandatum impleri possit per aliud aequè utile, aut utilius, quam mandans praescripserit?*
- XII. *Interpretatio restrictiva positur vel ex defectu voluntatis originario, vel ex repugnantia casus emergentis cum voluntate.*
- XIII. *Promissa regulariter loquendo non continent conditionem tacitam: rebus lic stantibus.*
- XIV. *Repugnantia casus emergentis cum voluntate colligitur potissimum ex naturali ratione.*
- XV. *Referuntur quadam regula in casu collisionis.*
- XVI. *Scriptura in dubio non requiritur ad substantiam contractus.*
- XVII. *Errant, qui contractus Regum, & populorum ex jure Romano interpretandos esse putant.*
- XVIII. *Utrum verba stipulantis, vel promittentis potius sint spectanda?*

I.

Cùm saepe pacta, & contractus interpretatione indigeant, ideo rectè de hoc A. hoc cap. agit. Potest autem interpretatio ad nostrum institutum describi, quòd sit expositio voluntatis alienae dubiae. Dixi I. *voluntatis alienae*, nam expositio voluntatis propriae non tam interpretatio est, quam nova lex, vel novum pactum; nova lex est, si ipse legislator dubiam suam voluntatem declaret; novum pactum, si fiat, ab ipsis pacisceptoribus. Dixi II. *voluntatis dubiae*, quae enim certa sunt, nullà indigent interpretatione.

II. Di-

II.

Dividitur interpretatio in declarativam, extensivam, & restrictivam. Mensura rectæ interpretationis est collectio mentis ex signis maxime probabilibus. Hæc signa duplicis sunt generis, scilicet verba, & conjecturæ, quæ aut seorsim considerantur, aut conjunctim.

III.

Si nullâ sit conjectura, quæ aliò ducat, verba intelligenda sunt in eo sensu, quem habent ex usu populari, licet in Grammatica aliam habeant significationem. Perfidus ergo cavillator erat Turcarum Imperator, qui Eubœa captâ eum medium dissecuit, cui caput incolome fore antea promiserat. *Ejusmodi fraudibus adstringi, non dissolvi perjurium* rectè dixit Cicer. *de Offic. lib. 3.* Grot. §. 2. Puffendorf. *lib. 5. cap. 12. n. 3.*

IV.

In vocabulis autem artium standum est definitioni prudentium cujusque artis, veluti si quæstio incidat, quanta militum multitudo exercitum faciat, vel si inter duos convenerit, ne in confinio arx exstruatur, quid nomine arcis intelligatur. nam, ejusmodi vocabula plerumque vulgus non capit. Quod si periti in definiendo aliquo vocabulo inter se dissentiant, ad præcingendas lites expedit, ut popularibus verbis exprimat in quonam significato vox eo loco accipiat. Grot. §. 3. Puffendorf *ubi supra* §. 4.

V.

Conjecturis assumptis opus est primò, si verba, aut verborum complexio plures recipiant significationes, quorum prius homonymia, posterius amphibolia vocatur. Secundò si adlit species quædam repugnantiz, tunc enim conjecturæ querendæ sunt, quæ partem unam alteri concilient, si fieri possit, si enim certa sit pugna, quod posterius inter contrahentes placuit, prioribus derogavit, Interdum conjecturæ adeò evidentes sunt, ut spontè se ingerant, v. g. lex sit. *Peregrinus, qui mænia ascenderit, capite plectatur*, ponamus

namus jam, peregrinum in obsidione muros ascendisse, & hostem subeuntem scalis dejecisse, hic utique capite plectendus non erit; licet enim peregrino verba legis adversentur, non tamen eidem adversatur mens, & sententia legis, nam scopus legis erat, ne peregrinus moenia ascendat, exploraturus, quâ parte facillimus in urbem esset aditus, quæ ratio in presenti casu cessat. Grot. §. 4. & Puffendorf §. 6.

VI.

Ducuntur autem conjecturæ voluntatis præcipuè vel ex materiâ, vel ex effectu, vel ex conjunctis. Ex materiâ, prout enim est subiecta materia, ita verba sunt intelligenda. Sic vox *armorum* modò belli instrumenta, modò milites armatos significat, si convenerit, ne alter arma nobis inferat, intelligimus milites, & exercitum, si verò in obsidione convenerit de tradendis armis, appellatione armorum intelligimus instrumenta bellica. Ex effectu, veluti si vox ex usu receptiore sumpta, absurdum, & à ratione alienum post se traheret effectum, in ambiguâ enim voce ea accipienda est interpretatio, quæ vitio caret. Conjuncta sunt aut origine, aut etiam loco. Conjuncta origine sunt, quæ ex eadem voluntate proficiuntur, licet alio loco, & aliâ occasione dicta sint, unde in dubio nascitur conjectura, quòd voluntas sibi fuerit contentiens. Rectè Cicer. *de Invent. lib. 2. Quâ in sententiâ scriptor fuerit, ex cæteris ejus scriptis, ex factis, dictis, sumâ oportebit.* Inter ea, quæ etiam loco conjuncta, sunt præcipuam vim habet ratio legis, quæ non debet confundi cum mente legis; ratio enim est causa, quæ legislatorem movit ad ferendam legem, mens autem est sententia, seu id, quod ex verbis rectè acceptis colligitur. Si certò constet, voluntatem legislatoris aliquâ ratione, tanquam causâ unicâ, fuisse motam, locum habet vulgatum illud: *cessante ratione legis, cessat ipsa lex*, quod non minùs in pactis, quàm in legibus obtinet. Sic donatio propter nuptias vim nullam habet, si nuptiæ secus non sint, quia nuptiæ sunt sola, & unica causa donandi. Si autem plures sint rationes, etiam si una cesset, non tamen propterea statim cessat lex. Ita ferè Grot. à §. 5. usque ad 9. & Puffendorf à §. 7. usque ad 11.

VII.

VII.

Deinde promissionum aliz sunt favorabiles, aliz odiosæ, aliz mixtæ, seu mediz. Favorabiles sunt, quæ æqualitatem in se habent, ita ut utriusque partis par sit conditio, vel quæ communem spectant utilitatem, quæ, quò major est, & latius patet, eò major est promissi favor. Sic eorum, quæ ad pacem faciunt, major est favor, quàm quæ ad bellum, & major est favor belli defensivi quàm offensivi. Odiosa verò sunt, quæ unam tantùm partem, aut unam magis quàm alteram gravant, item, quæ pœnam in se continent, & quæ actus quosdam irritos faciunt, vel quæ de prioribus aliquid imminuant, aut societatem, & amicitiam dirimunt. Quodsi aliquid sit mixtum, veluti si priora quidem immutet, sed pacis causâ, illud pro magnitudine boni aut mutationis, modò favorabile, modò odiosum censetur, ita tamen, ut cœteris paribus favor censeatur potior. Ita tursus Groc. §. 10. & Puffendorf §. 12. Quibus præmissis sequentes statuantur regulæ quarum

VIII.

Prima est. In non odiosis, quæ scilicet media sunt inter favorem, & odium, sumenda sunt verba secundum totam proprietatem usus popularis, & si plures ejusdem vocis in populari usu sine significationes, illa sumenda est, quæ est latissima, quale est, ut masculinum sumatur pro genere communi, & indefinita locutio v.g. de restituendis utrinque captivis pro universali. *Secunda.* In favorabilioribus, si is qui loquitur, vel ipse Jurisperitus sit, vel Jurisperitorum consilio utatur, verba laxius sumenda sunt, ita ut, non solum significant id, quod in vulgari est usu, sed & includant significationem, quæ in disciplinâ Juris habetur, seu, quam lex civilis imposuit. *Tertia.* Ad significationes autem planè improprias non est recurrendum, nisi alioquin absurdum sequeretur, aut pactum, vel lex inutilis foret. *Quarta.* Et contrario, verba etiam strictius, quàm fert eorum proprietas sumenda sunt, si id necessarium sit ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem. *Quinta.* Si necessarium quidem non sit, ad vitandam absurditatem, vel iniquitatem, ut verba strictius sumantur, quàm fert eorum proprietas, manifesta tamen

tamen æquitas, vel utilitas sit in restrictione, subsistendum erit intra arctissimos terminos, nisi circumstantiæ aliud suadeant. *Sexta.* In odiosis etiam sermo figuratus, seu à proprietate verborum discedens aliquantulum admittitur, ut onus vitetur. Unde in donatione, & Juris sui remissione verba quantumvis generalia restringi solent ad ea, de quibus verisimile est, fuisse cogitatum, & in fœdere, quo una tantum pars auxilia promissit intelligendum est, ea debere mitti impensis ejus, qui postulavit, nisi expressè aliter fuerit conventum. Ita denuò Grot. §. 12. & Puffendorf. §. 13.

IX.

Sic si inter duos populos convenerit, ut utriusque socii ab utroque populo tuti sint, appellatione sociorum illi duntaxat intelligantur, qui jam tempore ipsi fœderis socii erant, non etiam illi, qui postea primum in societatem sunt assumpti, quia naturalis libertas armis cogendi eos, qui injuriam fecisse creduntur, non censetur temerè fuisse abdicata, hoc enim odiosum foret. Eodem modo si convenerit, ne alter fœderatorum injussu alterius bellum gerat, ne nimium coarctetur libertas, hoc ad bellum tantum offensivum restringi debet. Sic Romani, cum Pœnis, si imperata facerent, promississent, *liberam fore Carthaginem*, jubendo postea, ut destructa urbe novam sibi, & à mari distantem extruerent urbem, à crimine perfidiæ excusari haud possunt, quamvis enim libertas sit attributum populi, non urbis, quatenus testis, & mœnibus constat, vulgaris tamen hujus propositionis: *Carthago erit libera*, sensus esse videtur, *populum libertate fruiturum in urbe Carthagine*, quo ipso comprehenditur, ejus mœnia, & ædificia salva debere persistere. Es sanè durissimum fuisset, urbem tanto tempore habitatam propriis diruere manibus, inde migrare, & alio in loco novam extruere; ac per consequens verba ita interpretanda erant, ut tam grave onus evitetur. Sic etiam, si fœdus sit factum cum Rege, & ejus successoribus, appellatione Regis, & successoris non intelligitur invasor alieni Imperii, quamvis talis manet, quia ejus causa odiosa est; & vocabula *Rex*, *successor* propriè illum tantum significant, qui jus habet. Ex adverso, si præmium promissum sit ei, qui primus ad metam perventurus esset, & duo simul pervenerint, uterque ad

præ-

præmium concurret, cum enim virtutum præmia sunt favorabilia, ideo verba non strictè in sensu positivo, sed latiùs in sensu negativo sunt accipienda. Simile exemplum legitur apud Liv. *lib. 26. cap. 48.* ubi corona muralis promissa ei, qui primus murum ascendisset, sed, cum duobus certantibus res ferè ad tumultum inclinaret, Scipio pronunciavit, utrumque pariter in murum ascendisse, & ambos coronâ murali donavit. Confer. Grot. §. 13. & seqq. Puffendorf *ubi supra §. 14. cum duobus seqq.* adde J. P. U. *Part. 4. cap. 2. §. 1.* Et hæc dicta sunt de interpretatione, quæ verborum significationi propriæ, vel impropriæ aptatur.

X.

Transimus jam ad eam interpretationem, quæ sumitur ex conjecturis extra significationem verborum, estque vel extensiva, vel restrictiva. Extensiva difficiliùs procedit, quàm restrictiva, nec aliter rectè fit, quàm si constet, rationem, sub quam venit casus, quem volumus comprehendere, esse causam unicam, & efficacem, quæ promittentem movet, eamque rationem, ab eo considerata in sua generalitate, quia alioqui promissio futura fuisset iniqua, aut iniuriosa, veluti, si inter duos populos vicinos conventum sit, ne certus aliquis locus muris cingatur, eo tempore, quo non erat aliud munienti genus, talis locus ne terreo quidem aggere cingi poterit, si satis constet, causam prohibendi muros unicam fuisse, ne iste locus munitur. Similiter, si quis aliquem testamento hæredem scripserit sub conditione, si posthumus, quem expectabat, mortuus fuerit, hæc dispositio ad eum quoque casum producenda erit, quo posthumus natus non est, quia testator solâ consideratione non exituræ prolis motus fuit, ac proinde si præscivisset, posthumum sibi nasciturum non fuisse, alterum citra conditionem hæredem fuerat scripturus. Aliud exemplum occurrit in *l. 3. Cod. de Instit. & Substit.* ubi mater liberos suos sub conditione emancipationis hæredes instituit, antequam autem fuerint emancipati, pater decessit, vel sententiam deportationis passus est, rescriptis Imperator, liberos nihilominus hæredes esse, quia scilicet mater ad hoc solùm respexit, ut liberi patriâ potestate liberentur. Grot. §. 24. & Puffendorf. §. 17. Hac occasione

XI.

Quæsitum est, utrum mandatum impleri possit per aliud æquè utile, aut utilius, quàm mandans præscripserat? Placet interesse, utrum certus modus expediendi negotium præscriptus sit, vi Imperii, vel per nudum, & simplicem contractum mandati? Si vi Imperii, non licet subito à modo præscripto discedere, nisi hoc vel discretis verbis ipsi fuerit concessum, vel saltem ex rectâ verborum interpretatione concessum esse colligi possit, quia eidem non nisi mera executio injuncta fuisse videtur; & sanè, dissolveretur Imperantis officium, si quis ad id, quod facere jussus est, non obsequio debito, sed consilio non desiderato responderet, nec laudem, sed reprehensionem meretur miles, qui interpretari jussa Ducum imavult, quàm exequi. Si verò certus modus per nudum & simplicem contractum mandati alicui præscriptus sit, porro refert, utrum satis constet, eum non sub speciali formâ, sed sub consideratione generaliore præscriptum fuisse, vel de eo non satis constet. Illo casu res tota mandatarii prudentiæ relicta fuisse censetur, ac proinde si bonâ fide arbitretur, aliâ viâ finem intentum æquè, aut fortè facilius obtineri posse, is limites mandati neutiquam excedet, tametsi à præscripto sibi modo discedat. Hoc autem casu oportet modum præscriptum observare. Confer. *Græc. §. 2. v. & Puffendorf lib. 5. cap. 4. §. 11.*

XII.

Interpretatio restrictiva extra significationem verborum, quæ promissionem contingens, ponitur vel ex defectu voluntatis originario, vel ex repugnantiâ casus emergentis cum voluntate. Defectus voluntatis originarius colligitur primò ex absurdo, quod aliàs sequeretur, nempe enim credendus est velle absurda. Secundò ex cessatione rationis, quæ sola plene, & efficaciter movet voluntatem, exemplum est in *lib. 6. §. 2. ff. de Jur. Patronat.* Super tamen in rationis spectari non potest solus actus, sed ipsa potentia, seu realis possibilitas actus, quo casu, licet actus cesset, restrictio tamen locum non habet, quia non cessat ratio. Sic si in fœdere cautum sit, ut per fines nostros non ducatur exercitus, ne dantur, fore nobis

nobis inferatur, non poterit duci, tamen si animus nocendi absit, sufficit enim ab exercitu, si per fines nostros ducatur, damnum nobis inferri posse. Tertio defectus voluntatis originarius colligitur ex materiâ, quæ semper intelligitur obversari animo loquentis, etiamsi verba latius pateant, ac proinde restringenda sunt ad substratam materiam. Sic licet alicui, & hæredibus suis datum sit feudum, appellatione tamen hæredum non intelliguntur foeminae, & ex foeminis nati, sed soli hæredes feudales, seu masculi ex masculis nati. Grot. à §. 22. Puffendorf. §. 19. & seqq.

XIII.

Non adeo expeditum est, utrum promissa habeant in se hanc tacitam conditionem, *si res maneat eo, quo sunt loco?* Affirmant haud pauci, ut videre est apud Ziegler. ad §. 25. Rectius tamen, saltem in genere hoc negare videntur A. cit. §. 25. num. 2. & Puffendorf §. 20. nisi apertissime pateat, statum, rerum præsentem, ejusque durationem per modum conditionis spectatam fuisse. Ratio est, quia ejusmodi tacitæ conditiones, cum promissa irrita reddant, sunt odiosæ, ac per consequens non facile præsumendæ.

XIV.

Repugnantia casus emergentis cum voluntate colligitur vel ex naturali ratione, vel ex alio signo. Dijudicandæ voluntati ex naturali ratione deservit in intellectu æqui-prudentia, in voluntate verò æquitas, quæ est virtus voluntatis correctrix ejus, in quo lex propter universalitatem deficit, quod ad testamenta quoque, & pacta suo modo referri debet; cum enim, præsertim in legibus, nec prævideri omnes casus possint, nec ob infinitam varietatem exprimi, ideo libertate quâdam opus est, eximendi casus, quos eximit et ille ipse, qui locutus est, si præsens adesset. Hoc tamen non semerè fieri debet, sed necesse est, ut sufficientia adsint indicia, inter quæ certissimum est, si appareat, sequi verba illicitum esse, nam quæ vel juri naturæ, vel divino adversantur, obligationis capacia haud sunt. Sic non possum gladium depositum reddere deponenti, si is furiosus sit, ne aut sibi, aut aliis innocentibus noceat. Eodem modo nec rem depositam restituere possum ei, qui deposuit, si do-

si dominus eandem repetat, licet lex generaliter dicat, rem depositam reddendam esse deponenti. Alterum indicium est, si verba sequi non quidem per se illicitum sit, sed æquè rem æstimanti nimis grave, & intolerabile, sive absolute spectatâ conditione humanæ naturæ, sive comparando personam, & rem, de quâ agitur, cum ipso fine actûs. Sic res commodata etiam ante tempus elapsum repeti potest, si talis casus supervenerit, ut ipse eadem indigeat, quia actûs tam benefici ea est natura, ut non credendus sit quispiam ad magnum suum incommodum sese obligare voluisse. Sic qui fœderato auxilia promisit, excusatur, si ipse copiis suis ad defensionem Reipublicæ sibi committæ opus habeat. Sic etiam concessio immunitatis à vectigalibus, & tributis non potest intelligi de iis, quæ summa, & præsens necessitas extra ordinem exigat, & quibus Respublica carere nequit. Et ita intelligi debet, quod Cicero, *de Offic. lib. 1.* dixit, *non esse servanda promissa, quæ promittenti plus noceant, quam promissario profint*, velut jam alibi explicavimus. Grot. §. 26. & 27. Puffendorf §. 21. & 22.

XV.

Ex alio signo colligitur, casum eximendum esse, si verba alio loco posita non quidem directè inter se pugnent, sed velut insperatò ex ipso rerum eventu inter se committuntur. Ubi sequentes tenendæ sunt regulæ. *Prima.* Quod permittitur cedit ei, quod jubetur, aut vetatur, nam quod permittitur voluntarium est, quod jubetur, aut vetatur, necessarium, & qui aliquid permittit, ita demùm permittere videtur, nisi aliud quid obstat. *Secunda.* Quod faciendum est certo tempore, præfertur ei, quod quovis tempore fieri potest, seu ubi in unum tempus incidit impletio duarum obligationum, quarum uni non nisi certo, eoque præfenti tempore satisfieri potest, alteram autem quovis tempore impleri nihil interest, hâc in aliud tempus dilatâ, ista statò tempore erit implenda. Ratio est, quia si utrique obligationi satisfieri potest, etiam satisfieri debet. Atqui hoc modo utrique obligationi satisfieri potest: ergo etiam satisfieri debet. *Tertia.* Lex aut pactio vetatis vincit jubentem, quia lex jubens supponit id, quod jubet, esse licitum. *Exceptio* est, nisi lex jubens contineat exceptionem à lege prohibente, nam

nam hoc casu lex jubens prævalet vetanti. *Quarta.* Inter pactio-
 nes, aut, leges cætera æquales præfertur ea, quæ magis est peculia-
 ris, & ad rem propius accedit, nam specialia solent esse efficacio-
 ra generalibus. *Quinta.* Si duæ leges pœnales inter se colliduntur,
 præferenda est illa, quæ respectu alterius se habet per modum ex-
 ceptionis, qualis plerumquæ censetur esse illa, quæ pœnam majo-
 rem minatur. *Sexta.* Quod habet causas magis honestas, aut magis
 utiles, præfertur ei, quod habet causas minus honestas, aut minus
 utiles. Sic major est favor minoris, qui filiofamilias contra SCtum
 Macedonianum pecuniam credidit, quam filiofamilias majoris,
 quia jus minori restitutionem in integrum concedendo eidem fa-
 vere vult, SCtum autem Macedonianum factum est in odium for-
 nicatorum. *Septima.* Quando pactum juratum cum non jurato
 cetero eventu pugnat, ita ut utrumquæ simul impleri nequeat, præ-
 ferendum est pactum juratum propter concurrentem obligationem
 Religionis. Ita A. §. 29. qui hæc regulas delumpit ex Ciceron.
de Invent. lib. 2. cap. 29. Addatur Puffendorf §. 23. ubi plures
 subiungit, quas prætereo.

XVI.

Cæterum quamvis inter contrahentes placuerit, ut contractus
 in scripturam redigatur, in dubio tamen contractus etiam ante con-
 sectum instrumentum censetur esse perfectus, quia scripturam tan-
 tum facilioris probationis causâ requisivisse creduntur. Si ergo
 non aliter obligari vult, quam si contractus fuerit in scripturam
 redactus, necesse est, ut hoc exprimat, vel saltem dicant, se non
 nisi in scriptis contrahere velle. *Gror. §. 30. Ant. Faber ad Cod. lib.*
4. tit. 16. Defin. 14. Stryk *de Causel. contract. Sect. 2. cap. 8. §. 1.*

XVII.

Non possum hoc loco silentio prætereire errorem eorum, qui contra-
 ctus Regum & populorum, quantum fieri potest, ex jure Romano
 interpretantur esse continentias, quamvis enim hoc jus apud plures
 res diversos populos receptum sit, non tamen receptum est cum
 mutua obligatione, sed libero cujusvis populi consensu, ac pro-

inde non est, jus gentium proprie dictum, sed jus Civile, apud plures populos simile. Palam autem est, populos, & populorum Rectores non teneri jure civili alterius populi, cum unus populus, aut Rex non sit ex numero subditorum alterius populi, vel Regis. Quare merito ridendi sunt legulei illi, qui omnes controversias, inter summos Imperantes exortas, ex jure civili decidere volunt. Grot. §. 31.

XVIII.

Quæri etiam potest, utrum verba conditionem offerentis, vel accipientis potius sint attendenda? Conditionem offerre dicitur is, qui alterum sibi daturum, vel facturum stipulatur, accipere vero, qui ad verba interrogantis promittendo respondet. Quæ in quaestione interesse placet, utrum verba promittentis sint absoluta, & in se perfecta, vel determinationem suam accipiant ex interrogatione stipulantis. Illo casu attendenda sunt verba promittentis, quia non potest stipulanti majus jus accrescere, quam voluit promittens. Hoc autem casu spectanda sunt verba stipulantis, quippe quæ ex naturâ vocum relativarum in promissione repetita esse censentur, veluti si centum, & equum stipulanti respondeam, spondeo. Grot. §. 46.

CAPUT XVII.

De damno per injuriam dato, & obligatione, qua inde nascitur.

S U M M A R I A.

- I. *Ex solâ violatione justitiæ commutativa, non etiam distributivæ nascitur obligatio restituendi.*
- II. *Quamvis is, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, at ipsi conferatur officium, verum tamen jus habet, ne in peccando per vim, aut dolum ab altero impediatur.*
- III. *Diversi generis bona sunt, in quibus homo laedi potest.*
- IV. *Quosdam fructus male fidei possessor restituere tenetur.*
- V. *De*

- V. *Etiam spes laeri ex nostro assimilatur.*
- VI. *Sufficit damnum esse voluntarium in sua causa.*
- VII. *Ad quid teneatur primo homicida?*
- VIII. *Secundo qui alterum vulneravit, vel mutilavit?*
- IX. *Tertio adulter si proles ex adulterio sit suscepta?*
- X. *Quarto fures & raptores?*
- XI. *Quinto qui causam promissioni dedit per metum aut dolum?*
- XII. *Quatenus Reges, & Magistratus teneantur ex neglectu?*
- XIII. *Utrum jure natura nascatur obligatio reparandi damnum ab animalibus citra nostram culpam datum?*
- XIV. *Quomodo damnum adversus honorem & famam illatum reparatur?*
- XV. *Quisnam dicatur ad damnum concurrere?*
- XVI. *Quinam positive ad damnum concurrant?*
- XVII. *Qui ad idem damnum individuum concurrunt, singuli tenentur in solidam.*
- XVIII. *Quinam negative concurrant?*
- XIX. *Causa positiva tenentur ad restitutionem ante causas negativas.*
- XX. *Inter causas positivas tenetur causa physica principalis ante causam moralem.*
- XXI. *Causa accessoria, & secundaria tenentur omnes aequè immediate.*
- XXII. *Si plures sint causa aequè principales, aut aequè secundaria, singula tenentur ad aequales portiones.*
- XXIII. *Si causa secundo loco obligata restituat, tenetur causa primaria eidem restituere, quod pra ea exsolvit.*

EJus, quod nobis debetur, tres sunt fontes, scilicet pactio, delictum, & lex. De Pactioibus haecenus diximus, transitus jam ad delictum, cujus nomine intelligimus quamcunque dolosam, vel culpofam juris alieni rigorosam laesivam actionem, vel omissionem. Quicumque igitur dolo, vel culpa theologica jus alienum rigorosum, & strictè dictum laedit, & damnum infert, illud jure natura reparare tenetur, tametsi exinde non sit factus occupator, alias pax, & tranquillitas in societate humani generis conservari haud posset. Ex violatione autem Justitiae distributivae per se non ori-

tur obligatio restituendi, *per se*, inquam, si enim uno, & eodem actu non tantum iustitia distributiva, sed & commutativa violatur, ex illo haud dubie nascitur obligatio restituendi damnum illatum ei, cujus jus rigorosum & strictè dictum laesum est. Sic is, cui jus conferendi officia concessum est, tenetur Reipublicæ ad eligendum dignum ex iustitiâ commutativâ, ac proinde si præteritè digno contulerit officium indigno, & exinde Reipublica damnum sit passa, tenetur, ille hoc damnum Reipublicæ resarcire, quamvis digno, quem præterit, ad nihil teneatur. Grot. §. 1. & 3. *Leſa de J. & J. lib. 2. cap. 12. Dubit. 18. num. 123.*

II.

Deinde cavere debemus, ne ea, quæ diversi generis sunt, confundamus. Sic licet civis, qui dignus est, non habeat jus rigorosum, & strictè dictum, ut ipsi officium vacans conferatur, verum tamen, & propriè dictum jus habet, ne in eo petendo per vim, aut dolum ab altero impediatur, ac proinde qui eum impedit, injuriam eidem infert, & tantum restituere tenetur, quantum valebat spes obrinendi officium, si petere non fuisset impeditus. Sic etiam, licet nemo jus proprium habeat, ut ipsi aliquid in testamento legatur, verum tamen jus habet, ne testator per vim, aut dolum impediatur eidem legare, adeo ut, si fiat, vera rursus committatur injuria, & impediens ad restitutionem damni teneatur, Grot. *cit.* §. 4.

III.

Lædimur autem per delictum in bonis vel internis, vel externis. Bona interna vel sunt corporis, vel animi. Ad bona corporis pertinent vita, membra, & integritas virginalis, quæ læduntur per homicidium, mutilationem, & stuprum, quamvis enim nemo dominus sit vitæ, & membrorum suorum, quivis tamen jus verum, & propriè dictum habet, ne in vita, aut membris ab altero lædatur, quia saltem custos, administrator, & fructuarius est, iisque salva substantiâ ad felicitatem propriam, uti, & frui potest. Bona animi sunt sana ratio, libertas, &c. quæ læduntur per pocula amara, & injustam servitutem. Bona externa respiciunt vel honorem,

rem, quod pertinet bona fama, & existimatio, quæ violatur per omnis generis contumelias, & injurias, vel patrimonium, quod spectant res omnes externæ sive corporales, sive incorporales. Adde Grot. §. 2.

IV.

Et quidem non tantum in re, sed & in fructibus rei damnum patimur, adeoque malæ fidei possessor unâ cum re etiam fructus, quos ex re alienâ percepit, restituere tenetur, tametsi fortè dominus eos percepturus non fuisset, aut postquam percepti fuerunt, casu fortuito periissent; nam hoc ipso, quod fructus ex re alienâ provenierint, illi cessaverat dominio rei, quos ea invito non potuit consumere, vel retinere, ac proinde si eos consumpsit, sciens, rem alienam consumpsit, si retinuit, moram in restituendo commisit, qui autem in morâ restituendi est, re post moram perceptâ ad estimationem ejus tenetur, nisi res eodem modo apud dominum inveniisset. Deinde malæ fidei possessor etiam illos fructus restituere tenetur, quos probabiliter ipse dominus percepturus fuisset, licet ipse eos non perciperit, quantum enim fieri potest, dominum indemnem servare, ac proinde hoc lucrum, quod ob ejus culpam cessat, compensare tenetur. Planè impensas utiles in rem factas, & quæ ad fructus percipiendos erant necessariæ, etiam malæ fidei possessor deducere potest; ne aliàs dominus eum alienâ jacturâ fiat locupletior. Grot. §. 4.

V.

Sed & spes lucri ex nostro affirmatur, ut in semine spes messis non quidem, quanti lucrum solidum foret, si id percepissem, sed arbitrio boni viri, prout propior, aut remotior à sperato eventu absui, & prout plus, aut minus periculi supererat ad consequendum id, quod sperabam, nisi ab eo, qui damnum dedit, spes fuisset intercepta. Grot. §. 5.

VI.

Necessè autem non est, ut damnum, quod alteri inferitur, sit voluntarium in se, sed sufficit esse voluntarium in suâ causâ. Unde, qui

ex culpabili inconsideratione non attendit ad damna prudenter opinabilia fortè securura, perinde ad illa, quæ evenerunt, reparanda tenetur, ac si ea directè intendisset, veluti si quis in horreo ad caudam felis stramen alligaverit, & incenderit, unde ortum est incendium, quod ipsi sufficienter est voluntarium, quatenus ipsa inconsideratio eidem est voluntaria, ac proinde per suam actionem jam est causa moralis damni. P. Haunold. *de J. & J. Tom. 1. tract. 2. Contr. 5. num. 220.* adde Grot. §. 12.

VII.

Placet jam in specie videre, ad quid unus, aut alter teneatur, & quidem primò quæri potest, ad quid teneatur homicida injustus &c. Eum teneri imprimis solvere impensas, si quæ factæ sint in Medicos, & Chyrurgos, deinde teneri iis, quos occisus ex officio alere solebat, puta parentibus, uxori, liberis, dare tantum, quantum illa spes alimentorum, ratione habitæ ætatis occisi, valebat, vitæ autem in libero homine nulla sit æstimatio, nec eo nomine aliquid restitui potest, restitutio enim locum non habet, nisi pro bonis, quæ pretio comparari possunt. Atqui vita, postquam amissa est, nullo pretio amplius comparari potest: ergo &c. Et quæso, cui pro damno vitæ restitutio fieri deberet? Non utique occiso; sed neque uxori, & liberis, quia vita occisi ad eos non pertinebat, sed tantum ratione alimentorum eorum intererat, ut is vivat: ergo eo, quod interest, præstito nihil amplius exigere possunt. Aliud dicendum de servo interempto, cujus æstimatio sine dubio domino solvenda est, quia servi non minùs in patrimonio nostro existunt, ac res cæteræ. Quòd si quis alterum occidendo tantum peccasset contra charitatem, veluti si citra ignominiam fugere potuisset, non autem fugerit, ac injustum aggressorem pro necessariâ defensione suæ vitæ occiderit, talis, ut jam alibi dixi, uxori, & liberis alimentorum nomine nihil exsolvere tenetur. Grot. §. 13. P. Haunold *cit. tract. 2. cap. 6. Contr. 5. per tot.*

VIII.

Qui injustè alterum vulneravit, aut mutilavit, eadem tenetur ad impensas in curationem factas, & insuper ad solvendam æstimationem

matio-

inationem ejus, quod interim lucratus non est, & quod impostor-
rum minus lucrari potest. Cicatricis autem, & deformitatis in li-
bero homine tam parum fit æstimatio, quam parum fit in occiso
ipsius vitæ. Si verò ex cicatrice, aut deformitate damnum fuerit
pecuniarium, veluti si puellæ innuptæ facies ad eò fœdata sit, ut jam
nubere non possit, nisi promissâ dote ampliore, illud non minus,
ac damnum operatum cessantium, & impensæ in curationem fa-
ctæ æstimari debet. Grot. §. 14. Dn. Gletle de delictis. Part. 2.
cap. 4. §. 5. num. 12.

IX.

Adulter, & adultera, si proles ex adulterio suscepta sit, tenen-
tur non tantum indemnem præstare maritum ab alenda prole, sed
etiam aliis liberis legitimis damnum refarcire, quod patiuntur in
hæreditate propter concursum prolis adulterinæ, modo morali cor-
titudine constat, prolem ex adulterino congressu susceptam esse,
nam aliàs in favorem matrimonii proles non tantum in foro
externo, sed etiam interno præsumitur legitima, & in possessione
legimitatis existit, stuprator virginis tenetur vitiatam ducere, si
promissione matrimonii usum corporis impetraverit, si verò vi op-
presserit, aut metu injusto, vel dolo eandem citra promissionem
matrimonii ad stuprum induxerit, tenetur eidem tantum repende-
re, quanti minoris ipsi valet spes nuptiarum. Grot. §. 15. P. Hau-
nold cit. cap. 6. Contr. 7. num. 688. & seqq. & Contr. 8. num. 699.
& seqq.

X.

Fures, & raptotes tenentur non tantum rem subtractam resti-
tuere cum suo incremento naturali v. g. equam cum hinnulo, sed
etiam damnum emergens, & lucrum cessans refarcire. Quòd si
res non amplius extet, sed vel consumpta sit, vel furis, & raptoris
negligentiâ, vel casu fortuito perierit, æstimationem reddere te-
nentur, sed qualem? A. §. 16. putat, mediam. At ego non video-
cur non possit exigi pretium summum, seu rigorosum; si enim is,
qui sponte rem suam vendit, pretium summum exigere potest, mul-
to magis id exigere poterit ille, qui propter delictum alterius in-
vitus

vitus re suâ carere cogitur. In hac classe ponendi sunt & illi, qui legitima vectigalia defraudant, item qui iudicio injusto, accusatione injustâ, testimonio injusto alteri damnum intulerunt.

XI.

Qui alterum ad promittendum vel vi injustâ coegit, vel fraude induxit, tenetur eundem in integrum restituere, quod pertinet etiam illi, qui pro eo, quod ex officio facere tenebantur, extorsērunt pecuniam v. g. si iudex noluit administrare iustitiam, nisi ipsi solvantur centum floreni. At, qui ipse causa est, quod vim, aut metum fuerit passus v. g. si injustus aggressor ab eo, quem aggressus est, sit vulneratus, vel si quis metu accusationis propter commissum delictum aliquid promiserit, is damnum, quod sentit sibi ipsi imparatus debet. Sed nec quod metu belli publici expressum est, jure Gentium repeti potest, quia talis metus hoc jure proprio habetur. Groc. §. 27. cum duobus seqq.

XII.

Ex neglectu tenentur Reges, & Magistratus, si ad inhibendâ atrocitâ, & piraticam non adhibent ea, quæ possunt, ac debent, remedia. Ubi in facto quæritur est, si populus aliquis maritimus, vel ejus Rectores tempore belli quibusdam potestati dederint, prædas in mari ex hoste agendi, nonnulli autem eorum contra expressam prohibitionem ipsi factam res amicosum rapissent, & desertâ patriâ mari vagarentur, ac licet fuerint revocati, non tamen reverterentur, ad quid hoc casu talis populus, vel ejus Rectores teneantur? Respondet A. §. 20. eos in plus non teneri, quam ut noxas, si reperti possint, puniant, vel dedant, & in bellis eorum, quæ adhuc in patria habent, jus reddant, nec obesse, quod malorum hominum opera sine vi, quo minus enim etiam malorum opera vitari non posse, lahis nullus colligi possit exercetur, sufficere, quod expressè ipsi prohibita fecerit, ne amplius nocerent, militiam ergo calpam populo, ac ejus Reoribus impuniti posse, sine otio pariter jure naturæ in Gentium neminem tenentur. Groc. A. & red.

XIII.

XIII.

Dubium est, utrùm ex jure naturæ nascatur obligatio reparandi damnum ab animalibus nostris citra nostram culpam alteri illatum? Affirmat Vasquez *de Restit. cap. 2. §. 2.* quem sequitur Vitriar. *hinc. Quæst. 17.* At contraria sententia omnino tenenda est; quia non datur obligatio naturalis, quam dari vix ullus agnoscit, ut enim lex naturæ obliget, debet esse sufficienter promulgata, & per se nota, independenter à scholasticis subtilitatibus alioquin tam parùm obligat lex positiva non sufficienter promulgata; ad quid enim natura introduceret obligationem, quæ ob invincibilem ignorantiam tunc omnium esset otiosa, & sine culpâ ignoraretur? Atqui vix ullum reperias, qui obligationem agnoscat reparandi damnum ab animali sine culpâ suâ illatum: ergo signum est, hanc obligationem juri naturæ incognitam esse. Non adversatur, quòd dominus omnem utilitatem ex animali suo percipiat, ac proinde æquum sit, ut etiam ejus nomine teneatur; nam hæc ratio plus non probat, quàm, quòd lex civilis, quæ imperat, ut damnum ab animali datum reparetur, non sit injusta, obligationem autem naturalem neutiquam evincit, quia spectato jure naturæ non datur obligatio reparandi damnum, sine omni culpâ theologicâ illatum. Certè, si res nostra inanimata sine nostrâ culpâ alteri damnum dederit, veluti si tegula de tecto ceciderit, & prætereuntem læserit, nemo dixerit, me obligatum esse, ut damnum reparem: ergo nec obligatus esse possum, si res nostra animata sine nostrâ culpâ alteri damnum dederit, quid enim, quæso, in proposito interest, utrùm animal, vel tegula, aut pavis vi tempestatis furibus abrupta alteri damnum dederit? Confer. post Grot. §. 21. P. Haunold. *Tom. 1. tract. 2. cap. 2. Contrav. 4. num. 176. & seqq.* & Dn. Gletle *in Assert. Jurid. Assert. 25.*

XIV.

Potest etiam damnum dari, & sæpè datur adversus honorem, & famam, vel verberibus vel contumeliis, maledictis, calumniis, irrisu, aliisque similibus modis. Ubi non minus, quàm in furto, aliisque criminibus fecerit debet viciositas actus ab effectu. Vitiò statì actus in statu civili respondet poena, in naturali vindicta, effectui

factui autem damni reparatio, quæ variis fit modis, puta, culpæ confessio deprecatione, exhibitione specialis honoris, testimonio innocentiae &c. Potest etiam, si læsus velit, damnum honoris, & famæ pecuniâ reparari; quamvis enim honor, & fama non sint ex illis bonis, quæ pecuniâ comparari possunt, quivis tamen honoris, & famæ suæ dominus est; ergo potest læsus, si velit, honorem, & famam suam pecuniâ æstimare. Grot. §. ult.

XV.

Quòd si plures ad damnum concurrant, etiam omnes, & singuli ad restitutionem, vel totius, vel partis damni tenentur. Dicitur autem ad damnum concurrere omnis ille, qui reverà in suo genere in damnum influit, tametsi ipso etiam non influente illud nihilominus fuisset seoutum, eòquòd ille, qui damnum dedit, vel solus dedisset, vel alii concurrissent; nam de ratione causæ non est, ut illà non posità non ponatur effectus, sed tantùm, ut illà posità ponatur effectus, idem enim effectus per multas causas poni potest, & si alii concurrissent illi eodem modo tenerentur.

XVI.

Fit autem concursus vel per actum positivum, vel negativum, seu omissionem. Positivè ad damnum concurrunt *primò* is, qui jubet, vel mandat modò jussionem vel mandatum re integrâ non revocaverit, qui enim seriò revocat, non ampliùs influit in damnum ab altero postea datum, ac proinde nec ad ullam restitutionem tenetur. Sed nec ille influit, qui scelus suo nomine ab alio patratum ratihabet, atque adeò nec hic in foro conscientiae ad reparandum tenetur. *Secundò* positivè ad damnum concurrunt, qui suo consilio, hortatu, precibus, vel promissione alium ad damnum inferendum permovet; & quamvis consilium re integrâ revocetur, vim tamen movendi non amittit, quia favorem illius, cui datur, pro fine habet, in quo differt à mandato, quod respicit favorem mandantis, ac proinde si seriò revocetur, vim suam movendi perdit. *Tertiò* ad damnum positivè concurrunt, qui consensum impertitur; modò ab ejus consensu pendeat, ut res fiat, vel non fiat: Si autem ab ejus consensu non pendeat, vel quia nullam habet auctoritatem, vel quia numerus suf-
fragio-

fragiorum sufficiens jam irrevocabiliter adest, is, qui consentit, non censetur esse causa damni, nec ad restitutionem tenetur. *Quartò* positivè ad damnum concurrat, qui alium vel laudando animat, vel probris, vituperiis & irrisione impellit, & movet ad damnum inferendum. *Quintò* qui recursum præbet, modò ita præbeat, ut moraliter censetur cooperari ad damnum, vel inferendum, vel illatum non reparandum, veluti si furem duntaxat, non etiam alios recipiat, vel instrumenta ejus occultet, aut rem furtivam sciens in custodiam suam recipiat, ut eandem furi servet. *Sextò* denique positivè ad damnum concurrat, qui injustæ operationis, quâ alteri damnum inferitur, particeps est, talis est, qui rem furto ablatam sciens vendit, qui instrumenta pro aperiendis januis sciens subministrat, qui scalas applicat, qui vigiliis agit &c.

XVII.

Quicumque igitur uno, vel altero modo positivè ad damnum concurrat, is damnum illatum reparare tenetur, vel totum, si totius causa fuit, vel partem, si partis tantum damni causam dedit, veluti, si furanti equum suaserit, ut etiam ephipium, & frænum accipiat. Planè quo ad eum, qui damnum dantem adjuvat, interest, utrum concurrat ad idem damnum individuum, v. g. ad eandem domum incendendam, vel effringendam, ad eundem gregem abigendum &c. vel non. Qui cooperatur ad idem damnum individuum, tenetur in solidum, etiam si socius constituisse solus damnum inferre, quia est causa partialis totius damni, & in totum vim confert, licet partialem. Si verò non concurrat ad idem damnum individuum, sed distinctum irroget, veluti si plures citra tractatum prævium vineam ingressi sint, & quilibet partem corruperit, hoc casu quilibet pro sua tantum parte tenetur, sive enim physicè, sive moraliter res consideretur, nullus censetur integrum damnum dedisse, nisi fortè se invicem impulissent, vel animassent, tunc enim utique singuli in solidum tenerentur.

XVIII.

Negativè ad damnum concurrat *primò* mutus, quo nomine in proposito intelligitur ille, qui vel præcipiendo, vel consulendo,

vel clamando, & strepitum faciendo ex officio poterat, & debebat impedire damnum, non tamen impedivit. *Secundò* qui omittet opem, & operam, quâ poterat & ex officio tenebatur damnum impedire. *Tertiò* qui ex officio tenebatur manifestare malefactorem, & non manifestat. Dixi, *ex officio*, ac proinde ex *Justitiâ commutativâ*, qui enim ex *charitate* tantum damnum proximi impedire debet, & non impedit, is peccat quidem, non tamen tenetur damnum reparare, quia sola *violatio justitiæ commutativæ* fundat obligationem restituendi.

XIX.

Tenentur autem ad restitutionem primo loco *causæ positivæ*, & secundo demum loco *causæ negativæ*, nam *causa positiva* est potior, & magis influit in damnum, quam *causa negativa*, ac per consequens etiam *priori loco* obligatur ad restitutionem. Inter ipsas autem *causas negativæ* per se loquendo non datur ordo, sed in defectu *causarum*, *positivarum* omnes æquè *immediatè* tenentur.

XX.

Inter eos verò, qui *positivè* ad damnum concurrunt, primo loco ante *causam moralem* tenetur *causa physica principalis*, qualis est, quæ suo, non alieno nomine effectum operatur. Ratio est, quia *causa physica principalis* *primariò*, *causa autem moralis* v. g. *suadens*, vel *consulens* tantum *secundariò* concurrat. Planè si *causa moralis* *causam physicam* dolo, vel fraude induxisset ad damnum dandum, hoc casu *causa moralis* primo loco teneretur, quia propter *injuriam causæ physice* illatam eandem *indemnem præstare* debet. *Causa autem instrumentalis*, sive *si physica*, sive *moralis*, non tenetur, nisi in defectum *causæ moralis principalis*, cujus nomine, & auctoritate operatur, talis *causa moralis* est is, qui mandat, vel minis cogit, aut imperio, & auctoritate impellit. Planè si res ablata apud *causam instrumentalem* existeret, vel ab eadem fuisset consumpta, hoc casu ipsa æquè *immediatè* teneretur, ac *causa principalis*.

XXI.

XXI.

Post causam instrumentalem tertio denique loco tenentur reliquæ causæ accessorix, & secundariæ, & quidem æquè immediatè. Ratio est, quia una non operatur ad damnum, tanquam instrumentum alterius, vel alterius nomine, sed quæque per se in suo ordine influit in damnum, nec enim e. g. laudans servit consulenti, vel ejus nomine agit, nec vice versâ consulens servit laudanti, aut ejus nomine agit: ergo æquum est, ut si executor non restituat, omnes in ejus locum immediatè succedant, & pro ratâ concursus ad restitutionem teneantur; quamvis enim plures causæ æquè immediatè concurrant, & ad restitutionem obligatæ sint, sæpè tamen una magis influit, quam altera, ac proinde etiam illa, quæ magis influit, conferre tenetur.

XXII.

Quòd si plures sint causæ damni æquè principales, vel æquè secundariæ, quæ æqualiter ad totum damnum contulisse videntur, tunc singulæ tenentur ad æquales portiones, quia eodem modo sunt cooperatæ, in defectum autem cæterarum quævis tenetur in solidum, quia quævis cooperata est ad totum damnum, ita tamen, ut si una solidum restituerit, eidem cæteræ pro suis partibus teneantur, quia jus, quod damnum passus habebat à singulis exigendi partem, translatum est in eum, qui pro sociis satisfecit.

XXIII.

Similiter, si causa secundo loco obligata restituat, obligatur causa primaria illi causæ secundæ refundere id, quod pro eâ solvit, perinde, ut debitor principalis obligatur fidejussori. Si verò causa primo loco obligata restituat, reliquæ secundo loco obligatæ ad nihil tenentur, quia tantum tenentur in defectum causæ primæ. Atque hæc pro instituti nostri ratione ad Grot. à §. 6. usque ad 12. dicta sufficiant, plura qui desiderat adeat Theologos, præsertim verò Less., qui hanc materiam fusè admodum pertractat. Conferatur etiam P. Haunold. de J. & J. Tom. 1. tract. 2. cap. 3. Contr. 7. per sol.

CAPUT XVIII.

De Jure Legationum.

Dictum haecenus est de iis, quæ nobis debentur ex jure naturæ, transimus ad jus Gentium voluntarium, ex quo imprimis descendunt jura legationum, quæ latè explicavimus in *J. P. U. P. 4. cap. 4. §. 1. & 2.* quò lectorem remittimus.

CAPUT XIX.

De Jure Sepultura.

SUMMARI A.

- I. *Cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus?*
- II. *Sepultura debetur jure Gentium etiam inimicis, & hostibus.*
- III. *Utrùm etiam debeatur proprocidis?*
- IV. *Utrùm propter negatam sepulturam justè bellum suscipi possit?*

I.

DEinde ex jure Gentium descendit etiam jus sepulturæ. Quæ autem ratio fuerit, cur mos sepeliendi mortuos primùm fuerit introductus non satis constat. Sunt, qui existimant, occasionem datam ex giganteâ feritate comedendi homines, cujus abolitæ signum esse sepulturam. At constat, Adamum, primosque homines sepultos fuisse, antequam gigantes existerent. Alii mori sepeliendi homines causam dedisse putant verba, quæ habentur *Genes. cap. 3.* ubi Deus ad Adamum post commissum peccatum originale dixit: *in sudore vultus tui vesceris pane, donec revertaris in terram, de qua sumptus es*, quòd per traditionem ab Adamo ad posteros translatum fuisse credibile est. alii hoc veluti monumento spem resurrectionis à primis humani generis parentibus posteris consignatam esse arbitrantur, ut non tam mortui, quam interim tantùm dormire credantur. Alii sepulturam inventam esse dicunt, ut removeatur fætor ex cadaveribus proveniens. Alii causam introductæ

troductæ consuetudinis sepeliendi mortuos in eo ponunt, quòd indignum visum fuerit, corpus humanum, quod animæ rationalis ad imaginem Dei conditæ domicilium fuit, avibus, & quadrupedibus in escam cedere. At cur non etiam indignum visum fuit, ut veribus in escam cedat? Alii denique hanc rationem assignant, quòd contra dignitatem naturæ humanæ sit, corpora defunctorum temerè abjicere, & passim injuriis, ac contumeliis inferendis, aut irri-
sioni exponere. Hinc officium sepeliendi non tam homini, seu personæ, quàm potius humanitati, seu naturæ humanæ præstari dicitur. Grot. §. 1. & 2. & ibi Tesmor.

II.

Sepultura igitur nec inimicis, nec hostibus publicis invideri debet. Exempla, quæ exstant in contrarium, communi judicio damnata sunt. Sed nec facinorosi sepulturâ sunt privandi. Ipsa sanè lex divina olim Hebræis data patibulo suspensos eodem die sepeliri jubet. *Deuteron. cap. 21. vers. 23.* quam etiam legem Judæi semper exactissimè servârunt, & corpora eorum, qui ultimo supplicio affecti fuerant, ante solis occasum humo mandarunt. Idem pleræque gentes fecerunt, & quidem apud Romanos corpora damnatorum, & morte punitorum non tantùm ipsorum cognatis, sed & aliis quibusvis petentibus ad sepulturam concedebantur. *lib. 1. & 3. ff. de Cadaver. punit.* Non tamen propterea damnandus est mos, vi cujus cadavera vel patibulo suspensa, vel rotæ implexa, aut palo suffixa ad terrorem aliorum insepulta relinquuntur, nam ejusmodi exempla publica exposcit utilitas. Nec adversatur lex divina Hebræis data, quia non est moralis, ac proinde Christianos haud obligat. A. §. 4.

III.

Planè illos, qui vel ex conscientia criminis, vel ex desperatione sibi ipsis mortem consciverunt, multi sepulturâ indignos esse arbitrantur, eò quòd in eos, qui mortem pro supplicio non habent, non possit aliud supplicium constitui. Solent tamen & hi, sed brutorum instar à carnifice tumulari, nec enim aliam merentur sepulturam, quàm asininam, cum mortem sibi directè inferre gravissimum

mum crimen sit omni jure prohibitum. Memorant quidem histo-
 riz, multas sanctarum Virginum, ne tormentis adactæ Christi re-
 ligionem ejurarent, vel pudicitiam amitterent, ultrò vel in rogam
 ædenter, non expectatâ judicis sententiâ, ut S. Apollonia, vel in
 flumen se præcipitâsse. At hoc fecerunt ex Divinâ inspiratione.
 Si autem justa, & gravis subsit causa, aliquid facere, vel omittere,
 ex quo mors tantum indirectè, & per accidens secutura est, prohi-
 bitum non est, quia vetitum non est, ne homo vitam suam unquam
 periculo exponat, sed tantum, ne exponat absque justâ, & gravi
 causâ, aliàs non liceret cum periculo vitæ suffodere turre, & mœ-
 nia. Unde meritò Sambson excusatur à peccato, quia non inten-
 debat se directè occidere, sed tantum blasphematores Divini No-
 minis, qui ejus captivam idolis suis adscribebant, & ea propterea
 laudabant, ac Sambsonem deludebant, & irrisui habebant; non
 poterat autem hosce idololatrias interficere, nisi se ipsum certissimo
 periculo mortis exponeret. Accedit, quòd Sambson Columnas
 concusserit ex instinctu, & voluntate Divina, quem cum invocâ-
 set, ad vindicandum honorem Divinum, eidem reddita est pristi-
 na fortitudo. Vid. *Jud. cap. 16.* & ibi Lyran. Unde perpetam
 nonnulli Hebræorum ex hoc collegerunt, quòd toties liceat se ip-
 sum occidere, quoties quis videt, se deinceps victurum in probrum
 ipsius Dei; nam primò Deo facile est, mortis nobis incognitis pro-
 brum suum avertere. Deinde tamen certò prævideri possit, nos
 imposterum in probrum Dei victuros esse, non tamen propterea
 præsumi potest, aut debet, quòd Deus nobis facultatem det vitam
 abrumpendi, quia evidens foret periculum, ne sæpè homo se ip-
 sum occideret, putans subesse hanc causam, quæ tamen revera non
 subest; & malè omninò ad hoc probandum adducitur *exemplum*
 Saulis, qui gladio incubuit; falsum enim est, eundem *reliquisse*,
 postquam Samuelis umbra eidem mortem prædixerat, contrarium
 enim colligitur *ex lib. 1. Paralipom. cap. 10. in fin.* licet Hebræi hunc
 locum aliter interpretentur, ut videre est apud Lyran. *1. Reg. cap. 3 1.*
 Quid de facto Razæ. *2. Machab. cap. 14.* judicandum sit, aliis reli-
 quo. Vid. Grot. §. 5.

IV.

Cœterum apud Græcos Sacrilegi, apud Athenienses proditores patriæ sepulturâ carebant. Quamvis autem veteres ob negatam sepulturam justè bellum suscipi posse putaverint, vix tamen aliter hoc admitti potest, quàm si exinde gravis contumelia in ipsam redundet Rempublîcam. Sunt quidem adhuc plura, quæ nobis ex jure Gentium debentur, veluti libertas commerciorum, jus pignorationum, ne arma veneno inficiantur, & similia, de quibus tamen partim alibi diximus, partim suo loco dicemus.

CAPUT XX.

De Pœnis.

SUMMARIUM.

- I. *Actus punitionis pro diversitate motivi ad varias virtutes reduci potest.*
- II. *Jus puniendi ei soli competit, qui publicam habet potestatem in delinquentem.*
- III. *is, qui punit, honestam suam intendere debet.*

I.

CONsideravimus hætenus facta, ut reparari possunt, supereff, ut jam consideremus ea, quatenus possunt puniri, aut vindicari, quam materiam fusè explicavimus in *J. P. U. Part. 3. cap. 1. §. 2.* Unde impræsentiarum illa tantaxat tangemus, de quibus ibidem nihil diximus; & primò quidem A. §. 2. proponit dubium, utrum actus punitionis referendus sit ad justiciam commutativam, vel distributivam? Ubi rectè quidem refutat eos, qui punitionem referunt ad justiciam distributivam; quippe, quæ in bonis tantùm communibus inter membra communitatis distribuendis, habitâ ratione majoris, vel minoris dignitatis, occupata est. At propterea non statim sequitur, eam referendam esse ad Justiciam commutativam, potest enim actus punitionis ex diversis motivis procedere,

bedere, & ideo etiam ad diversas virtutes referri potest, & debet; nam si Judex delinquentem ideo puniat, ut eum emendet, vel, ut alio hoc exemplo à similibus delictis perpetrandis absterreantur, tunc is exercet actum charitatis proximi, si ideo, ut tanquam pars Reipublicæ hac ratione consulat bono publico, & tranquillitati Communitatis, exercet actum justitiæ legalis, si ideo, ut consulat bono patriæ, exercet actum pietatis in patriam, si ideo, quia leges id præcipiunt, exercet actum obedientiæ, si ideo, quia ratione officii, quod gerit, hoc debet Reipublicæ, exercet actum justitiæ commutativæ, si denique ideo, quia per se decens est, malefactorem puniri, & pœna per se congruit delicto, sicut laus, & præmium virtuti, ac honesto, idque, ut rectus ordo servetur, & quod extraordinem prolapsus est, ad ordinem revocetur, exercet actum justitiæ vindicativæ. Unde patet, eam esse virtutem specialem distinctam ab omni aliâ virtute, quia habet motivum speciale, & distinctum à motivis omnium aliarum virtutum, nulla enim alia virtus respicit honestatem illam, quæ est in æqualitate pœnæ cum delicto, ne hoc maneat impunitum, sed recipiat id, quod ipsi quodammodo debetur, hinc per excessum opponitur huic virtuti crudelitas, per defectum verò nimia remissio, seu conniventia. Planè quamvis Justitia vindicativa sit virtus specialis, non tamen habet veram & propriè dictam naturam justitiæ, quia non respicit jus alterius, cum reus criminis non habeat jus ad pœnam, sed necessitate potius distringatur ejus sustinendæ. Confer post Less. Clariss. Dn. P. Seybold. *Dicaomach. Part. 1. sect. 5. §. 4. num. 7. & 8.*

II.

Jus puniendi ei soli competit, qui publicam habet potestatem in delinquentem. Possunt quidem etiam parentes liberos, & domini servos suos coercere, si delinquant. Verùm de ejusmodi coercionibus privatis nobis in proposito sermo haud est. Diversæ opinionis est A. qui §. 3. putat, conveniens quidem, non autem necessariam esse, ut delinquens puniatur à superiore, nisi vox superioris eo sumatur sensu, ut is, qui malè egit, hoc ipso se quovis alio inferiore fecisse, & quasi ex hominum censu in censum bestiarum, quæ homini subjacent, detrusisse videatur. Unde conse-

consequens esse ait, ut saltem nocens ab æquè nocente non debeat puniri. At multùm is fallitur, velut in *J. P. U. cit. §. 2. num. 7.* ostendimus. Et quamvis valdè indecorum sit, & reverentiam Magistratibus, ac legibus debitam nimium, quantum imminuat, si exactor justitiæ iisdem vitiis, quæ in aliis vindicatum it, obnoxius existat; qui enim in altis punit, quod ipse committit, non tam irasci vitiis, quàm eorum dulcedinem aliis invidere videtur, non tamen hoc ipso is amittit potestatem publicam, ac proinde nocentem rectè punit. Puffendorf. *de J. N. & G. lib. 8. cap. 3. §. 7.*

III.

Debet autem is, qui punit, honestum finem respicere, qui duplex est, intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus consistit in eo, ut rectus ordo conservetur, & quod extra ordinem prolapsus est, ad ordinem revocetur. Hunc finem respiciunt pœnæ, quas Deus peccatoribus post hanc vitam infligit. Extrinsecus verò stat in utilitate vel ipsius delinquentis, ut is emendetur, vel læsi, ut ne is posthac tale quid patiatur, sive ab eodem, sive ab aliis, vel denique omnium, ut ne is, qui unum læsit, alios quoque lædat, neque alii impunitate illecti, aliis quibusvis noceant. Qui igitur in solo ejus, qui punitur malo, quæ tali, acquiescit, contra charitatem peccat, & non actum justitiæ vindicativæ, sed odii exercet. Vid. *J. P. U. cit. §. 2. num. 19. & 20.* Cœtera, quæ A. hoc cap. habet, præterea, quia vel alibi jam fuerunt explicata, aut refutata, vel quia non magni sunt momenti, & faciliè ex alibi dictis refutari possunt. Ea autem, quæ à § 45. annectis, ad cathedram pertinent Theologicam.

CAPUT XXI.

De Pœnarum Communicatione.

S U M M A R I A.

- I. *Quomodo Rectores patientiâ se delicti alieni participes reddant?*
- II. *Quomodo temperantur ex receptu?*

- III. Civitatis Rector electionem habet, utrum nocentem dedere, vel punire malis.
- IV. Quomodo subditi participes fiant delicti à Rectoribus commissi?
- V. Quomodo differat poena, quæ Univerſitas quæ talis, & quæ ſinguli pleſtuntur?

I.

Communicatio poenæ proſuit ex communitate delicti, qui enim particeps eſt delicti, etiam particeps eſt poenæ. Sunt autem multi modi, quibus aliquis in partem delicti venit, quos ſuprà cap. 17. explicavimus. Ex illis autem, quibus in ſpecie Rectores aliorum participes fiunt delicti à ſubditis commiſſi, duo ſunt, qui maximum uſum habent, & conſideratione digni ſunt, ſcilicet patientia & receptus. Patientiâ ſe alieni delicti participem reddit ille, qui ſcit à ſubdito delinqui, nec tamen prohibet, cum prohibere poſſet. Scire præſumitur, ſi ea, quæ à ſubditis fiunt, per ſe conſpicua, aut frequentia ſint. Non ſufficit autem ſola ſcientia, ſed inſuper requiritur, ut aliquis etiam prohibere poſſit, nec tamen prohibeat, nulla enim culpa imputari poteſt illi, qui quidem ſcit, prohibere autem non poteſt. Præſumitur autem, quòd ſuperior prohibere poſſit, niſi contrarium oſtendi queat, aut per ſe appareat. Grot. §. 1. & 2.

II.

Ex receptu tenetur Civitas, vel ejus Rector, ut nocentem, ſi capropter interpelletur, vel puniat, vel dedat, ſeu arbitrio interpellantis permittat, ſive nocens ſit ipſius ſubditus perpetuus, ſive temporarius, eò quod poſt commiſſum delictum ad eum contugerit. Neutrum ſi fecerit, delictum alienum probare videtur, & ab eo, qui delicto læſus eſt, bello vindicativo peti poteſt; qui enim læſus non eſt, jus vindicandi non habet, niſi volente læſo, quo caſu non proprio, ſed alterius nomine vindictam ſumit. Unde fallitur A. dum in §. 3. num. 2. ſcribit, ita Civitatibus aliis earumve Rectoribus jus eſſe, perſequi delicta, quæ ad ſocietatem humanam aliquo modo pertinent, ſicut in civitatibus de quibusdam delictis datur ſingulis actio popularis. At quanta, quæſo, in genere humano oriretur conſuſio, ſi quisque delictum, etiamſi eo læſus non eſſet, punire,

ire, aut vindicare possit, nemo amplius ab altero securus foret, perpetuis bellorum flammis arderet orbis, & cædes cædibus cumularentur, ac proinde in talem licentiam homines neutiquam consensissent, si in statu meræ possibilitatis positi ab auctore naturæ fuissent consulti, ut desuper ferrent suffragium. Sed & in eo fallitur A. quòd putet, civitatem delicto læsam pœnæ, aut veriùs vindictæ expetendæ causâ (nam inter eos, qui vivunt in statu naturali, pœna locum non habet, armatam fines alterius civitatis, apud quam nocens degit, intrare posse; nam ut vindicta justa sit, non sufficit, eum, qui vindictam sumit, jus vindicandi habere, sed insuper requiritur, ut etiam justum ordinem servet, qui consistit in eo, ut si is, qui injuriam intulit, imperio civili, vel familiari subiectus sit, querela primùm deferatur ad eum, cui subiectus est, & si hic jus non reddendo se alieni delicti participem fecerit, tunc demùm ad bellum vindicativum decurratur; quamvis enim in statu naturali quivis juris sui executor sit, hoc tamen non aliter procedere videtur, quàm si aliâ viâ suum non possit obtinere.

III.

Habet autem populus, aut Rex, apud quem nocens degit, electionem, utrùm eundem dedere, vel punire malit, quamvis interdum, ut cumulatiùs fatiatur, ipsi fontes deposcentibus optio data legatur. Ita Ceritum legati, cum agrestium quidam Tarquinien-sibus agrum circa Romanas salinas depopulantibus se comites adjunxissent, dixere Romanis, *eos, seu dedi placeat, dedere se paratos esse, seu supplicio affici, duros pœnas*, ut refert Liv. lib. 7. cap. 20. Nemo tamen dedendus est, nisi nocens esse compertus sit, & ideo si de hoc non satis constet, causæ cognitio præmittenda erit: possit enim innocentè crimen eum in finem affingi, ut deditione factâ vindicta in illum exerceri valeat. Quòd si factum jure naturæ, aut Gentium prohibitum non sit, utrùm illud in crimen incidat, vel non ex jure civili illius populi, unde quis venit, æstimari debet. Planè aliquando eos, qui post commissum delictum in alienum territorium profugerunt, nec deditos, nec punitos, sed finibus tantùm excedere justos fuisse legimus. Sic Perseus Rex Macedonum apud Liv. lib. 42. cap. 41. Martio respondit, *se illos, qui Eumeni insidiati dicebantur,*

ut primum in Macedonia esse à Romanis admonitus comperisset, requisitos ex regno abire iussisse, & in perpetuum finibus suis interdixisse. Coeterùm jus hoc deponendi ad poenas profugos post commissum delictum in plerisque Europæ partibus circa ea demum crimina usurpatur, quæ statum publicum tangunt, aut quæ eximiam habent facinoris atrocitatem; minora autem solent mutuâ dissimulatione transmitti, nisi fœderis legibus propiùs quiddam convenerit. Vid. Grot. §. 4. cum duobus seqq.

IV.

Quemadmodum autem Rectores se participes reddere possunt delictorum, quæ subditi committunt, ita vice versâ etiam subditi in partem delictorum, quæ Rectores committunt, venire possunt, quod fit, si vel in crimen consenserint, vel si quid fecerint ex Rectorum imperio, aut suasu, quod facere sine facinore non poterant. Eodem modo etiam inter communitatem, & membra communitatis delictum communicari potest, si scilicet in delictum universitatis consenserint, qui autem non consenserunt, extra culpam sunt, ac proinde nec puniri possunt in iis, quæ ipsorum propria sunt. Hinc Alexander, cum captis Thebis omnes Thebanos sub coronâ vendidisset, illis libertatem reliquit, qui decreto circa exendam Macedonum societatem contradixerant, ut Plutarchus refert; certum enim est, neminem verè innocentem propter delictum alienum puniri posse, quamvis effectus poenæ etiam ad innocentes pertingere possit, velut pluribus in J. P. U. fuit explicatum.

P. 3. c. 1.
§. 2. n. 8.
& 9.

V.

Aliâ autem poenâ afficitur universitas quâ talis, aliâ singulis nam singulorum poenâ interdum est mors, cujus vicem in universitate sustinet, si corpus universitatis dissolvatur. Atque hoc modo si civitas esse desinat, usufructum ei relictum velit morte finiri dixit. JCrus in l. 21. ff. Quibusmod. usufruct. vel us. amitt. Deinde singuli quandoque poenæ nomine in servitutem abstrahuntur, universitas autem, quæ antea sui juris erat, summo exiit imperio, & in provinciam redacta servitutem civilem subit. Denique singulorum bona interdum confiscantur, universitati autem adimi

adimi solent ea, quæ ad illam quæ talem pertinent, puta privilegia, arma, naves bellicæ &c. Grot. §. 7. Utrùm autem pœna ob delictum universitatis semper exigi possit, similiter *cit.* §. 2. *num.* 13. *in J. P. U.* discussum fuit. Illud solum adhuc addimus, nos in hoc *cap.* vocabulum *pœna* latius sumpsisse, ut & vindictam comprehendat.

CAPUT XXII.

De Causis Injustis.

S U M M A R I A.

- I. *Qui nec causas justificas, nec suasorias habent, feris bestiis similes sunt.*
- II. *Qui justam bellandi causam, perversam autem intentionem habet, non tenetur ad restitutionem.*

I.

Diximus initio hujus libri causas bellorum alias esse justificas, alias suasorias. Qui neutro causarum genere feruntur in bella, periculorum propter ipsa avidi, non homines sed fera sunt, qui verò suasorias habent, non autem justificas, prædones sunt, & latrones, velut Alexandro magno recte Scythæ objecerunt. Solent quidem plerique, qui bellum inferunt, causas quasdam quasi justificas proferre, quæ tamen sæpè nonnisi vani sunt prætextus, & figmenta, aut saltem ad rectam rationem expentæ injustæ deprehenduntur, veluti sunt metus ex crescente vicini potentiâ, negatum matrimonium, ubi laxa est matrimoniorum copia, mutandæ sedis amor titulus inventionis &c. de quibus egimus *in J. P. U. Part. 1. cap. 1. §. 1. a. num. 8.*

II.

Sæpè accidit, ut bello quidem justa subit causa, actioni tamen vitium accedat ex perversâ intentione agentis, v. g. si is ambitioni suæ, vel inveterato odio velit satisfacere, quo casu is quidem peccat, non tamen tenetur ad restitutionem, si intra justum lædendû, aut

aut res hostiles rapiendi modum consistat, quia non violat ius alterius. Grot. §. ult. Clariss. Dn. P. Seybold. *Dicæomach. Part. 3. sect. 4. §. 18. NUM. 2.*

CAPUT XXIII.

De causis dubiis.

S U M M A R I A. *

- I. *Quid, & quotuplex sit dubium?*
- II. *Quid, & quotuplex sit opinio?*
- III. *In bello saltem offensivo non licet sequi sententiam probabilem relictâ probabiliore.*
- IV. *Referuntur modi, quibus vitari possit bellum.*

I.

IN moralibus non semper habetur certitudo, sed intellectus sæpè inter duo extrema fluctuat, ita, ut ob defectum sufficientis motivi neutri parti assensum præstet, sive deinde hæret in eo, utrum hoc, vel illud jure permissum sit, vel prohibitum, sive hæret in facto v. g. utrum res, quam alter possidet, ad se pertineat, quæ fluctuatio dubium vocatur; estque vel speculativum, vel practicum. Speculativum dicitur, quod directè non versatur circa honestatem humanæ operationis, practicum verò, quod directè circa honestatem humanæ operationis versatur. Cum dubio speculativo licet operari, si in practicum non transeat, quia cum hoc dubio stat dictamen saltem moraliter certum de honestate humanæ operationis, licet enim speculativè dubitem, an res, quam possideo, sit mea, possum tamen practicè me resolvere, quòd eandem mihi liceat retinere, quia jura in dubio volunt, meliorem esse conditionem possidentis. Cum dubio practico autem nunquam licet operari, si non deponatur, nam ut operatio honesta sit, præcedere debet dictamen practicum saltem moraliter certum, de honestate operationis. Atqui stante Dubio practico implicat tale dictamen, quia evidenter repugnat, me dubitare de honestate operationis, ac simul formare judicium saltem moraliter certum de honestate operationis:

rationis: ergo &c. Planè si ex duobus unum necessariò sit eligendum, de utroque autem dubitetur, utrùm licitum sit, vel illicitum, in tali perplexitate licebit hoc, vel illud eligere, si paria esse videantur, si autem unum videatur esse magis illicitum, quàm alterum, eligendum est minus, quia hoc in talibus circumstantiis induit rationem boni. Grot. §. 2. num. 2.

II.

Quòd si intellectus post examen non ampliùs in medio hæreat, sed uni contradictionis parti, cum formidine tamen oppositi, assensum præstet, est, & dicitur opinio, eaque vel probabilis est, vel non probabilis, vel denique improbabilis. Probabilis porrò vel est ab intrinseco talis, vel ab extrinseco. Ab intrinseco probabilis dicitur, quæ nititur motivo gravi, & prudenti, tali nimirum, quo vir cordatus, & prudens moveri possit ad assensum non obstantibus motivis, quæ de facto occurrunt in contrarium. Probabilitas autem extrinseca desumitur ab auctoritate. Non probabilis appellatur, quæ licet falsi speciem aperte non præferat, nullo tamen, aut levi fundamento nititur. Improbabilis denique vocatur, quæ colorem veri quidem habet, impingit tamen in principium certum.

III.

Quamvis autem per se loquendo quævis opinio certò probabilis fundet dictamen saltem moraliter certum de honestate operationis, tametsi sententia contraria videatur esse probabilior, hoc tamen in bello saltem offensivo non procedit, sed necesse est, ut certus sis rem, quam alter possidet, ad te pertinere, vel si non existat in possessione, aut saltem te contradicente vacuum occupaverit possessionem, requiritur, ut causa tua, discussis, & perpenſis omnibus, videatur tibi probabilior, quàm partis adversæ. Sed & si quis certus foret, se habere justam causam, sufficientia tamen documenta non haberet, quibus possessorem de injustitia suæ possessionis posset convincere, is bellum licitè inferre haud posset, quia non habet jus cogendi alterum, ut de possessione suâ decedat. Vid. J. P. U. *suprà cit. Part. 4. cap. 1. §. 2. num. 5.* adde Grot. §. 11.

IV.

De modis, quibus vitari potest, ne controversæ in bellum crumpant, veluti sunt colloquium, compromissum, & fors, cui affine est singulare certamen, egimus in J. P. U. ubi simul ostendimus, non posse quidem dari bellum utrinque justum, posse tamen fieri, ut neuter bellantium injustè agat, nam ut quis injustè agat, necesse est, ut etiam scias, id, quòd agit injustum esse, multum autem id ignorant.

P. 4. c. 1.
§. 6. per
tot. & §.
1. n. 15.

CAPUT XXIV.

De non temerè etiam ex justis causis suscipiendo bello.

SUMMARI A.

- I. *Ad bellum decurrendam non est, nisi gravis subsit causa.*
- II. *Ansequam ad bellum decurratur, duo in deliberationem veniunt.*

I.

MULTA sanè sunt, quæ à bello inferendo abstrahere debent; sæva enim res est bellum, & innumera secum mala trahit, quibus non tantum nocentes, sed potissimum innocentes involvuntur, *in pace*, inquit Tacit. lib. 1. *Annal. cap. 48. causa, & merita spectantur, ubi bellum ingruit, innocentes, ac noxii juxta cadunt: nisi ergo gravis subsit causa, abstinendum est bello, quippe quod à justis non sumitur, nisi necessariò, ab injustis spontè, belligerare enim, ut loquitur S. Augustinus lib. 4. de Civit. Dei. cap. 15. malis quidem videtur felicitas, bonis autem necessitas.* Deinde facilè quidem suscipitur bellum, sed ægerrimè delinit, nec in cujus potestate est initium, etiam est finis. Præterea anceps semper est alea belli, tametsi prælio viceris, non hoc ipso vicisti bello, sæpè quem fortuna initio belli extulit, postea depressit, & lætium initium tristis excepit finis; & quamvis fortè validior sis altero, non tamen tutò victoriam tibi promittere potes, sæpè parva manus magnum fudit exercitum, non enim à multitudine militum, sed à Deo pendet victoria, quem tibi favent-

faventem sperare nequis, si temerè ad bellum proruperis, præsertim si Machiavellicis insuper ntaris fraudibus; odit enim Deus hoc genus hominum. Maximè autem ad bellum vindicativum non facile decurrendum est, nisi enim injuria sit gravis, & formalis, atque de hac certò constet, bellum vindicativum justum haud est. At rarò hæc concurrunt; sæpè putatur esse injuria, ubi injuria non est, & quod est parvum, videtur esse magnum. Certè ut tota Respublica periculoso involvatur bello propter solam vindictam, hoc non congruit officio Rectoris, multò minùs congruit officio Regis Christiani maculam regie purpuræ non tam alienâ, quàm propriâ potiùs culpâ aspersam effuso tot hominum cruore velle delere. Maturâ igitur deliberatione opus est, antequam ad bellum decurratur.

II.

Duo autem sunt, quæ in proposito in deliberationem veniunt. Primum est, utrùm justa subsit bellandi causa? Alterum utrùm majus ex bello emolumentum sperandum, vel damnum sit metuendum? Qui justam quidem bellandi causam, nullam autem boni exitus spem habet, contra prudentiam, & officium Rectoris peccat, si bellum inferat, qui verò magnum ex bello emolumentum sperat, nullam autem justam bellandi causam habet, contra justitiam peccat; utrumque grande peccatum est. Exacto igitur, & sæpiùs repetito examine utrumque indiget. In primo consulendi sunt Theologi, & Jcti, in altero Politici, in neutro Machiavellistæ. A. §. 5. iis, qui deliberant, in genere tres præscribit regulas. *Primâ* est, si res, de qua agitur, morali æstimatione æqualem videatur habere efficaciam ad bonum, & ad malum, ita demum eligenda est, si bonum aliquantò plus habeat boni, quàm malum mali. *Alterâ*, si videatur esse æquale bonum, & malum, quod à re, de qua queritur, possit procedere, ita demum ea res eligenda est, si efficacia ad bonum quàm ad malum major sit. *Tertiâ*, si videatur & bonum & malum esse inæquale, nec minùs inæqualis rerum efficacia, res ea ita demum eligenda est, si efficacia ad bonum major sit collata efficaciz ad insulam, quàm ipsum malum est collatum bono, aut si bonum sit majus comparatione mali, quàm efficacia ad malum comparata ad bonum. Ita Grot.

CAPUT XXV.

De causis belli pro aliis suscipiendi.

SUMMARI A.

- I. *Pro quibus bella suscipi possint?*
- II. *Utrum aliquis teneatur proximum defendere cum eade injusti aggressoris?*
- III. *Improbi sunt, qui alicui militare volunt, sive is justam, sive injustam habeat bellandi causam.*

I.

Quæ causæ justæ sunt illi, cujus res agitur, eadem etiam justæ sunt iis, qui aliis opem ferunt. Possunt autem bella suscipi primò pro subditis, sive illi familiari, sive civili imperio subint, quia sunt quasi pars Rectoris. Secundò pro fœderatis. Tertio pro amicis. Quarto denique pro quibusve hominibus, velut latius tractatum est in *J. P. U. cit. cap. 1. §. 3. à num. 6.*

II.

Dubium est, utrum aliquis teneatur alterum defendere, si is defendi non possit, nisi cum eade injusti aggressoris. Quod rectè quidem negat. A. §. 7. num. 2. At ratio, quam is adducit, falsa esse videtur, ait enim, cum is, qui invaditur, possit vitam invaloris suæ præferre, credendum esse, invasum hoc malle, quàm ut invalor occidatur, præsertim cum ex parte invaloris majus sit periculum damni irreparabilis, & sempiterni. At etiam invasus, nisi sit in statu gratiæ, in eo periculo versatur. Deinde ut rectè Hennigef. advertit, longè firmior est præsumptio, quòd sub manu latronis constitutus etiam cum eade ejusdem velit evadere, & ad hoc omnium opem censeatur implorare. Ratio ergo illa est, quam reddit Lessius de *J. & J. lib. 2. cap. 9. Dubit. 13. num. 92.* scilicet, quod si mala sint paria, nemo teneatur alterum inferre, ut excludat alterum, præsertim cum illud fieri nequeat, nisi horrendo modo occisionis proximi. Certè nemo tenetur defendere vitam suam, si pri-

si privatus sit per mortem alterius: ergo nec tenetur defendere vitam proximi per mortem alterius.

III.

Quamvis autem in J. P. U. dixerim, nequidem extraneos, sup. 4. c. 1. post coeptum bellum nomen militiæ dare velint, ad examinandam §. 3. num. 23. belli justitiam obligatos esse, improbi tamen sunt, qui ita sunt constituti, ut alicui militare velint, sive is justum gerat bellum, sive injustum. Deinde tamen militanti stipendium accipere haud dubiè licitum sit, *quis enim*, inquit, Doctor gentium *1. ad Corinth. 9. vers. 7. unquam militat suis impensis?* Non immeritò tamen culpantur illi, qui ideo præcisè militant, ut stipendium accipiant, & quasi bellum esset inter artificia, ex eo questum faciant. Grot. *§. penult. & ult.*

CAPUT XXVI.

De causis justis, ut bellum geratur ab iis, qui sub alieno imperio sunt.

SUMMARI A.

- I. *Utrum subditi, si de justitiâ belli dubitent, absque ulteriori inquisitione militare possint?*
- II. *Etiam in bello injusto subditorum justa defensio esse potest.*

I.

IN conditione parendi positi sunt filii familias, servi, subditi, quod etiam pertinent cives singuli, si cum corpore sive civitatis compareantur. Hi vel adhibentur ad deliberationem de bello suscipiendo, vel libera ipsis optio datur militandi, aut quiescendi, vel denique ipsis præcipitur, ut militent. Primo casu easdem regulas sequi debent, quas illi, qui suo arbitrio pro se, aut aliis bella suscipiunt. Altero casu A. §. 2. idem dicendum esse putat, quod verum quidem est, si questio sit, utrum magis expediat militare, vel quiescere, si autem sermo sit de justitia causæ, sufficit, si bona fide credant,

credant, cum, qui subiecti sunt, iustam bellandi causam habere, nec eandem examinare tenentur. Tertio casu vel absolute iudicant, causam belli injustam esse, vel de iustitia belli dubitant. Si absolute iudicent, causam belli injustam esse, tamen si forte, errent, mixtate tamen non possunt, quia iudicium erroneum de honestate operationis non minus obligat, ne agamus, contra eius dictamen, quam iudicium verum. Si autem dubitent, possunt absque ulteriori inquisitione sibi formare iudicium practicum, quod in dubio superiori sit parendum, nisi iustitia belli ipsis adeo suspecta foret, ut iam viderentur declinare in iudicium quoddam morale, quo casu utique ad indagandam veritatem essent obstricti, velut dictum est in *J. P. U. supra cit. §. 3. num. 21. & seqq.* Dissensit A. atque, cum, qui contemplative dubitat, debere iudicio activo eligere partem tutiorem, esse autem partem tutiorem abstinere bello, & si subditorum animis per causae expositionem nequeat satisfieri, officium boni Rectoris esse, tributa potius extraordinaria ipsis imperare, quam operam militarem, praesertim si non defuturi sint alii, qui militent. At primo negamus partem tutiorem esse, bello abstinere; si enim subditi, quibus praecipitur, ut militent, bello abstineant, sive non abstineant, exponunt se periculo peccandi. Si abstineant, & bellum revera sit iustum, peccant contra obedientiam superiori debitam, quod cum gravi damno, & quandoque cum pernicie totius Reipublicae conjunctum esse potest. Si non abstineant, & bellum a parte rei sit injustum exponunt se periculo injuste laedendi proximum. Deinde licet sequi sententiam probabiliorem, relicta minus probabili; tamen si probabilior minus tuta sit, ut solidis rationibus probat Dn. P. Banholzer *de Reff. regul. mor. art. 6. per Iohann.* atque sententia, quae tenet, in dubio superiori parendum esse, est longe probabilior, quam opposita: ergo quamvis in proposito minus tuta foret, in praxi tamen licet eandem sequi. Igitur haec verum est, quod A. §. 4. num. 9. ait, etiam Carnifici, qui damnatum occisurus est, debere esse cognita merita causae, ut satis ei constet, mortem ab eo commeritam; sufficit enim, si eidem non constet, seum esse innocentem, & vel falsis testimoniis, vel odio, aut in gratiam alterius ad mortem damnatum.

II.

Cœterùm quamvis Princeps bellum manifestè injustum gerat, ejus tamen subditi innocentes se adversùs hostem, qui eos interficere vult, omnino defendere possunt, tamen enim alter justum bellum gerat, jus tamen non habet innocentes directè occidendi, ac proinde si eos occidere velit, injustus est aggressor, qui jure interfici potest, ex quo tamen non sequitur, dari bellum utrinque justum, quia non de bello sed de certâ tantùm actione queritur, quæ, licet bellum sit justum, injusta est, ac per consequens justè repellitur Grot. §. ult.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

Quantum in bello liceat?

SUMMARI A.

- I. *Quamvis dissimulatio, & simulatio per se illicita haud sint, mendacium tamen semper est prohibitum.*
- II. *Omne falsiloquium formale est mendacium strictè dictum, & jure tum Divino, tum naturali prohibitum.*
- III. *Utrùm infantibus, & mente captis liceat falsum dicere?*
- IV. *Utrùm sit mendacium, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, tertius autem putat esse verum?*
- V. *Utrùm sit mendacium, si certum sit eum, ad quem sermo dirigitur, libertatis suæ in judicando lesionem non agrè laturum esse?*
- VI. *Utrùm summis Imperantibus liceat subditos falso sermone decipere?*
- VII. *Utrùm pro conservandâ vitâ innocentis licitum sit falsiloquium?*
- VIII. *Utrùm apud hostem liceat falso sermone uti?*
- IX. *An, & quatenus restrictiones mentales prohibita sint?*

I. Vi-

Vidimus hactenus, quinam bellum gerere possint, & quibus ex causis geri possit. Superest, ut jam videamus, quid, & quantum in bello liceat? Ubi jus naturæ separari debet à jure gentium; sunt enim quædam, quæ suppositâ belli justitiâ jure naturæ licent, veluti fontes, aut arma veneno inficere, quæ tamen jure Gentium vetita sunt, & vice versâ multa sunt, quæ jure Gentium externo licent, jure autem naturæ non licent. Hoc *cap. A.* de eo agit, quod

J. P. U. jure naturæ in bello licet, & initio quidem regulas quasdam generales proponit, ex quibus cognosci potest, quid in bello justo liceat in hostes, deinde inquit, quid liceat in eos, qui hostes non sunt, aut saltem pro hostibus haberi nolunt, postea progreditur in specie ad quæstionem, an etiam dolis uti liceat in bello? ubi re-alleg. *P.* Atè distinguit inter dolum, qui consistit in actu negativo, & illum, qui consistit in actu positivo. Prior vocatur dissimulatio, & per se illicitus haud est. Posterior consistit vel in rebus, vel in sermone. Ille simulatio: hic verò mendacium vocatur. Simulatio itidem per se illicita non est. Mendacium autem semper est prohibitum, velut de his omnibus latius egimus in *J. P. U.* ubi simul diximus, etiam amphibologico loquendi genere uti, nisi juxta adit causa, prohibitum esse, quò proinde lectorem remittimus.

II.

Aliud autem est mentiri, aliud mendacium dicere. Mentiri ille demum intelligitur, qui loquitur contra mentem. Unde non mentitur, qui falsum dicit, quod bonâ fide verum esse credit. Mentitur autem, qui verum dicit, quod falsum esse putat; *essentia* enim mendacii consistit in discrepantia verborum à mente loquentis. Putat quidem *A. §. 11.* requiri simul repugnantiam cum jure existente, ac manente ejus, ad quem sermo dirigitur, quod jus ait consistere in libertate judicandi, quam homines colloquentes sibi invicem quasi ex pacto quodam tacito debere intelliguntur, secus non esse mendacium strictè dictum, sed falsiloquium, quod in nonnullis casibus licitum sit. At multum is fallitur, verissimum enim est, omne falsiloquium formale esse mendacium strictè dictum,

&c

& jure tum divino, tum naturali prohibitum, cùm ejus turpitudò intrinseca non tam consistat in læsione libertatis judicandi, seu juris intelligendi mentem loquentis, quàm in abusu verborum, quæ ad hoc sunt instituta, ut mentis nostræ conceptus iisdem exprimamus. Igitur ita uti signis externis, ut habeant falsam significationem, & contradicant menti, non convenit naturæ rationali quæ tali. Videamus jam in quibusnam casibus A. falsiloquium licitum esse dicat.

III.

Primò ait, etiamsi aliquid dicatur infanti, aut amenti, quod falsam habet significationem, in eo tamen culpam mendacii non esse, eò quòd in infantibus, & amentibus non sit judicii libertas, ac proinde non possit illis circa libertatem judicandi injuria fieri. Ita §. 12. At primò tametsi infantibus, & mente captis non fiat injuria, manet tamen, quòd ita abuti verbis, ut sint falsa signa contra eorum institutionem, turpe sit, & naturæ rationali, quæ tali disconveniens. Deinde quicumque capax est, ut possit intelligere mentem loquentis, ille videtur etiam habere jus intelligendi. Atqui mente capti, & infantes v. g. quinque vel sex annorum possunt intelligere mentem loquentis: ergo etiam videntur habere jus intelligendi, ac proinde si falso sermone decipiantur, ipsis fit injuria. Fortè tamen, qui infantes, & amentes ita fallunt, persæpè à mendacio excusari possunt ideo, quia facitè apparet, eos non seriò loqui, atque adeò nolle eos uti verbis tanquam signis mentis suæ, licet prævideant, infantes, & mente captos aliter intellectu-ros esse; *mendacia enim*, inquit, S. Augustinus *caus. 22. Quest. 2. can. 18. à mendacibus seriò aguntur, non joco, cùm autem, quæ non sicut, joco dicuntur, non deputantur mendacia.* Sed hoc aliis examinandum relinquo.

IV.

Secundò ait, si fictum sermonem ad eum dirigam, qui intelligit esse fictum, etiamsi tertius putet esse verum, nullum tamen esse mendacium, quòd verum esse arbitror, nam respectu ejus, ad quem verba dirigo, perinde est, ac si eidem fabulam narrarem,

bb

respe-

reſpectu tertii verò, cum quo non loquor, non habent rationem ſermonis, & ideo ſi ea perperam accipiat, ſibi imputare debet. A. §. 13. Huc tamen malè refertur ſermo, quo Doct̃or Gentium *cap. 2. ad Galas.* reprehendit D. Petrum, non enim ficta, ſed vera erat illa reprehentio. S. Auguſtin. *Epift. 8.*

V.

Tertiò ait, ſi certum ſit eum, ad quem ſermo dirigitur, libertatis ſuæ in iudicando læſionem non ægrè laturum, ſed ob commodum aliquod, quod inde conſequitur, gratias potiùs eo nomine habiturum eſſe, mendacium ſtriçtè dictum, ſeu injurioſum non committi, veluti ſi quis ægotantem amicum falſà perſuaſione ſoletur, vel in prælio labantes ſuorum animos ficto nuncio erigat, quo incitanti victoriam, & ſalutem ſibi pariant, aut ante prælium multitudinem hoſtium extenuet. §. 14. At ex eo, quod in his, & ſimilibus caſibus non committatur mendacium injurioſum, perperam inferitur, non committi mendacium; utique enim mentitur, qui aliquid ſeriò dicit tanquam verum, quod falſum eſſe ſcit, quid enim aliud eſt mentiri, quàm contra mentem loqui?

VI.

Quartò ait, falſiloquium ſummis Imperantibus licitum eſſe, ſi vi. alti, & eminentis domini, quod habent in omnia bona, & jura ſubditorum, iſtis libertatem iudicandi, ſive bono iſtorum proprio ſive publico auferant. Exemplum fortè dari poſſe putat in Joſepho, qui Regiã vice imperans fratres primùm quaſi exploratores, deinde quaſi fures fictè, nec ita ſentiens accuſavit. *Genef. cap. 42. & 44.* Et in Salomone, qui apud mulieres de partu litigantes *3. Reg. cap. 3. in fine* dixit: *dividite infantem vivum in duas partes*, quod tamen animo non ſentiebat. Ita Grot. §. 15. Sed rurlus malè; nam eadem in propoſito ratio eſt, ac in priori caſu, nec exempla Joſephi, & Salomonis huc applicari poſſunt, quia dominium altum, & eminent non aliter exerceri poteſt, quàm ſi hoc neceſſitas, vel utilitas Reipublicæ exigat. At in neutro caſu ſuberat neceſſitas, vel utilitas Reipublicæ. Sanè Lyranus non excuſat Joſephum à mendaciò. Utrùm Salomon excuſari poſſit, aliis relinquo.

VII.

VII.

Quintò ait, falſiloquium culpâ vacare, ſi vita innocentis, aut par aliquid aliter ſervari, nec alter ab improbi facinoris perfectione aliter averti poſſit. Ita §. 16. At ſemper manet, quòd contra mentem loqui diſconveniat naturæ rationali quâ tali. Sanè *Jofue 2.* Raab haud dubiè mentita eſt, mentitz etiam Pharaoni ſunt obſtrices Hebræorum. *Exod. cap. 1.* dicitur quidem, Deum ipſis beneficiſſe, & domos ædificâſſe, ſed hoc non factum eſt propter mendacium, ſed quia timuerunt Deum, & parvulos Hebræorum non occiderunt.

VIII.

Sextò denique §. 17. num. 1. approbat eorum ſententiam, qui dicunt, apud hoſtes licèt falſo ſermone uti, & eò non malè reſerri putat dictum Jabeſitarum *1. Reg. cap. 11.* & Eliſzi. *4. Reg. cap. 6.* Sed licèt, ſi bellum ſit juſtum, hoſtibus non faciat injuriam, qui eos falſo ſermone decipit, & iſs ita damnum infert, non tamen inde ſequitur, licitum eſſe hoſti mentiri. Jabeſitz mentiti non ſunt, etiamſi dixerint: *manè exhibimus ad vos*, ſubintelligi enim debet, niſi manè adventura ſiat auxilia, nec enim aliter ſe ad hoſtem egreſſuros eſſe promiſerant, quàm ſub hac expreſſâ conditione, ſi intra ſeptem dies nemo ſit, qui eosdem defendat, certi autem erant, altero die adventura auxilia. Sed nec mentitus eſt Eliſzus, cùm enim milites, quos Rex Syriæ miſerat ad capiendũ Eliſzum, à Deo cæcitate percuſſi eſſent, ut eum non agnoſcerent, rectè Propheta ipſis dixit: *non eſt hac via, neque iſta eſt civitas*, in qua ſcilicet poteritis invenire, & videre eum, quem quæritis. Nihil ergo hæc duo exempla ad rem faciunt. Hâc occasione

IX.

Quæritur, quid dicendum ſit de reſſiſtionibus mentalibus? Sunt autem quædam purè mentales, quando ſc. cetera verba mente retenta nullo indiciò externo deprehendi poſſunt; aliz verò exteriùs ſenſibiles, quando nimirum verba mente retenta ex circumſtantiis perſonarum loci, temporis antecedentium, vel conſequentium

tium colligi possunt. Qui restrictione purè mentali utitur, reverà mentitur, ac proinde restrictiones mentales hoc sensu rectè improbat A. cit. §. 17. num. 3. Ratio est, quia verba, quæ mente ita retinentur, ut nullo indicio externo deprehendi possint, apta haud sunt ad mutuam hominum inter se communicationem: ergo perinde sunt, ac si non essent. Restrictiones autem exterius sensibiles per se illicitæ haud sunt, nec enim semper teneor mentem meam clarè exprimere; & licèt alter verba prolata in alio sensu accipiat, hoc tamen non mihi, sed sibi ipsi imputare debet, quia, si majori diligentia ad omnes advertisset circumstantias, verum eorum sensum percipere potuisset.

CAPUT II.

De repressaliis, seu pignorationibus.

Quamvis jure naturæ nemo ex factò alieno teneatur, nisi sit hæres, aut bonorum successor, jure tamen Gentium introductum est, ut non tantùm in bello, sed & extra bellum pro debitis summorum Imperantium tum personæ tum bona subditorum possint apprehendi, quæ apprehensio, si fiat extra bellum, repressaliarum, seu pignorationum nomine insignitur, quam materiam latè excusimus in J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 8.

CAPUT III.

De Indictione belli publici.

Modis Gentium receptum est, ut bello saltem offensivo præmittatur indictio, de qua egimus in J. P. U. dict. cap. 1. §. 1. à num. 7.

CAPUT IV.

De jure interficiendi hostes in bello publico.

Quæ A. hoc cap. tradit, à nobis explicata sunt in J. P. U. cit. cap. 1. §. 4. à num. 6. & §. 5. num. 1. & 9. usque ad num. 13.

1111

CAPUT

CAPUT V.

De rebus vastandis.

SUMMARIUM.

Jure Gentium externa etiam res sacra, & religiosa impunè vastari possunt.

Si merum jus Gentium externum respicimus, etiam res sacra, & Religioſæ impunè vastari poſſunt, tametsi nulla ad hoc cogat necessitas; licet enim res sacrae non sint in commercio, & possessione privatorum, manent tamen in usu hominum, & curantur inter ea, quæ sunt universitatis, aut populi cujusque, nec res religioſæ mortuorum sunt, sed viventium, modo ossa defunctorum non malè tractentur, nam hoc esset contra jus Gentium. Grot. §. 2. & 3.

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

SUMMARIUM.

Si de re bello captâ apud populum neutralem nascatur controversia, ex quonam jure illa sit decidenda?

HOc caput explicatum fuit in J. P. U. §. 5. à num. 25. usque ad num. 30. Hoc solum addo, cum ratione prædæ diverti sint populorum mores, si de re bello captâ apud populum bello non permixtum nascatur controversia, eam non ex legibus populi neutralis, ubi his agitur, sed ex legibus, vel moribus illius populi, à cujus partibus res capta est, vel si nihil ejus probetur, ex jure Gentium communi decidendam esse, ut rectè Grot. §. 25.

CAPUT VII.

De jure in captivos.

SUMMARIUM.

Bello injusto capti sua conscientia fugere, & laboris sui mercedem accipere possunt.

Videatur J. P. U. *sapè-cit.* §. 5. num. 33. & seqq. ubi diximus eos, qui bello injusto capti sunt, si detur occasio, tutam conscientiam fugere posse. Quod si fugiant, etiam res suas subducere, aut laboris sui mercedem accipere possunt, si quam supra alimenta prestari æquum est, quia jure naturæ libertate suam non exciderunt. Utrum autem etiam domino jus suum externum excoquenti illam conscientiam resistere queant, alia questio est, quam A. §. 7. negat, eo quod hoc jus externum non solam agendi impunitate, sed & iudiciorum tutelam constet. Unde si domino vi resistere liceret, liceret etiam resistere Magistratui dominum tuenti, cum tamen Magistratus ex jure Gentium dominum in illo dominio externo, ejusque usu defendere debeat. Planè si dominus talem captivum occidere velit, is haud dubie vi resistere, & suam vitam defendere potest.

CAPUT VIII.

De Imperio in victos.

Hoc quoque caput expositum fuit in J. P. U. *Part. 2. cap. unico.* §. 5. num. 1. & seqq.

CAPUT IX.

De Postliminio.

SUMMARIUM.

Quid, & quotuplex sit postliminium?

Vox postliminii ex *post*, & *limine* composita est, & significat reditum ad idem limen, quæ enim ad hostem pervenerunt, quasi ex suo limine exierunt, unde si postea ad idem limen redierunt, postliminio rediisse dicuntur. Est autem jus postliminii duplex, vel enim, quod ab hostibus captum fuerat, revertitur, vel recipitur. Vid. J. P. U. *cit. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 41. & 42.*

CAPUT X.

De his, quæ fiunt in bello injusto.

De obligatione restituendi, quæ nascitur, si bellum injustum sit, dictum est in J. P. U. *sapè cit.* §. 5. à num. 5. usque ad 9.

CAPUT

CAPUT XI.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello justo.

De hoc actum est in *alleg. §. 5. à num. 15. usque ad 22.*

CAPUT XII.

Temperamentum circa vastationem.

ETiam de hoc dictum est *cit. §. 5. num. 23. & 24.* optandum sanè esset, ut nonnulli belli-Duces, & quidem Christiani, hac in parte insolentiam militarem magis cohiberent, & non conniventibus oculis tolerarent, ut milites in terris hostilibus barbarorum more passim res sibi obvias, nullâ cogente necessitate, nullôque suo bono confringerent, corrumperent, & devastarent, non minuunt hæc hostium vires, nec proprias augent, cogitare deberent, ancipitem esse belli aleam, & faciliè Martem in ipsorum terris trophæa erigere posse, quod si fiat, talionem expectandam esse. At surdis forè canitur fabula.

CAPUT XIII.

Temperamentum circa res captas.

SUMMARIUM.

In bello vindicativo bona subditorum capi non possunt, nisi delicti alieni se participes reddiderint.

DE hoc videatur *J.P.U. sapius cit. §. 5. num. 30. 31. & 32.* ubi diximus, quamvis in bello reparatorio pro debitis summorum imperantium etiam bona subditorum sint obligata secùs tamen id esse in bello vindicativo, nisi subditi se delicti alieni participes reddiderint. Putat quidem Ziegler. exorto bello omnes subditos censerì causam sui Principis defendere, ac proinde, ob præsumptum consensum, & ipsos crimen contrahere, ac vindictæ subjacere. At rectè eidem contradicit Hennigel. Nam primò non statim, quidquid faciunt Reges, censentur subditi approbare. Certè in dubio dilectum non præsumitur. Deinde, ut vindicta justa sit, necesse est, ut de injuriâ certò constet. Atqui de consensu, & approbatione subditorum non certò constat, ergo

ergo de illis vindicta sumi haud potest. Tamen si igitur bellum vindicativum ponatur esse justum, res tamen subditorum jure naturæ capi nequeunt, & si fuerint captæ, nascitur obligatio eas restituendi, si extente, vel si consumptæ sint, quatenus is, qui bonâ fide consumpsit, exinde factus est locupletior.

CAPUT XIV.

Temperamentum circa captos.

DE hoc dictum fuit in *J. P. U. cit. §. 5. num. 36. 37. & 38.* Nec operæ pretium est, ut plura addamus, cum jure Gentium recentiori inter Christianos recepto capti non amplius fiant servi captivorum.

CAPUT XV.

Temperamentum circa acquisitionem Imperii.

Videatur *J. P. U. Part. 2. cap. un. §. 5. num. 5. & 6.* ubi plura moderationis exempla ex hoc cap. retulimus. At frustra; hæc enim ad eos pertinent, qui bellum justum gerunt, eâ autem iam vivimus ætate, qua multi dantur ambitiosi, & regnandi libidine abrepti Imperantes, qui parùm curant, utrum bellum, quod suscipere volunt, sit justum, vel injustum, id tantùm queritur, utrum sit utile, *in armis se jus ferre, ajunt, & omnia virorum fortium esse.* Liv. lib. 5. cap. 36. *in summâ fortunâ id aequius, quod validius & sua retinere privata domus, de alienis certare regiam laudem esse.* Tacit. *Annal. lib. 15. cap. 1. Pueros talis, viros juramentis fallendos esse, ut Lyfardum apud Thucyd. dixisse referunt. Si jus violandum sit, regnandi causâ violandum esse.* Et quæ sunt similia ex Machiavelli scholâ delumpta principia, quò pertinet votum Morvillerii, qui Regem Galliz, cum de bello Hispanis inferendo deliberaretur, ut Tesmar. ad Prolego: Grot. §. 3. lit. d. refert, hisce verbis est allocutus: *Bellum hoc justum, necessariumve sit, nec ne, disputando non multum immorabor, quòd ridiculum plerisque videatur, Principes & alios, qui Rempublicam tractant, quique jus utilitate, & occasione metiri solent, ad has scrupulosas quæstiones hesitare.*

CAPUT

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea, qua jure Gentium postliminio carent.

De hoc dictum est in *J. P. U. Part. 4. cap. 1. §. 5. num. 43.*

CAPUT XVII.

De his, qui in bello medii sunt.

Medii in bello dicuntur, qui neutralitatem amplectuntur, quare materiam late examinavimus in *J. P. U. sapius cit. Part. 4. cap. 2. §. 4.*

CAPUT XVIII.

De his, que in bello publico privatim fiunt.

Videatur *J. P. U. dict. Part. 4. cap. 1. §. 5. n. 44.*

CAPUT XIX.

De fide inter hostes.

S U M M A R I A.

- I. *Fides manente bello hosti data servanda est.*
- II. *Etiã tyrannis, piratis, latronibus, & rebellibus servari debet.*
- III. *Quid si pirata, aut latro causam promissioni dederit?*
- IV. *In bello publico exceptio metus locum non habet.*
- V. *Perfidus non est, qui propter defectum conditionis non prestat promissum.*
- VI. *Uti nec ille, qui utitur jure compensationis.*

I.

TAmetsi per bellum ab amicitia, & societate discedatur, si tamen manente bello hostes de aliquo inter se pacti sint, fides data servanda est, quia paciscendo hæcenus à statu dissolutæ societatis rursus recedunt, & in societatem redeunt, licet de cætero animam hostilem retineant. Qui ergo fidem datam violat, perfidie reus est, & hosti injuriam infert, quia ex promissione novum eisdem jus questum est. *Grøt. §. 4. in n. 52.*

II.

Porro etiam tyrannis, piratis, larronibus, & rebellibus fides data servanda est, quicunque enim communionem juris naturalis habent, illis servanda est fides. Atqui omnes enumeratae personae hoc ipso, quod sint homines communionem juris naturalis habent: ergo &c. Grot. §. 2. 6. & 7. adde J. P. U. Part. 4. cap. 2. §. 2. num. 20. & 21.

III.

Quod si pirata, aut latro metu injusto causam dederit promissioni, promissio quidem valet, propter damnum tamen injuriâ datum tenetur promissarius promittentem liberare, & si vel ab eo, vel à tertio certum pro redemptione accepisset pretium, illud danti restituere debet, licet enim tertio metus non fuerit illatus, ac proinde ex hoc capite non nascatur obligatio restituendi, nascitur tamen ex eo, quod pirata captivum ex justitiâ dimittere teneatur, ac proinde pro dimissione nihil possit accipere, cum actio ex justitiâ debita non sit res vendibilis, in quo perperam dissentit Grot.

IV.

Planè in bello publico excepto metus locum non habet, nisi enim promissiones per bellum extortae valerent, finis bello imponi non posset, nisi cum internectione unius populi. Quae ergo tali bello promissa sunt, jure Gentium invito eo, cui promissa sunt, in irritum deduci haud possunt, uti enim bellum hoc jure utrinque pro justo habetur, ita & metus tali bello incussus, nisi per talem actionem incussus sit, quam ipsum jus Gentium improbat. Interim, qui bello injusto promissionem ab altero extorsit, eundem jure naturae cogere haud potest, ut stet promissis etiam juratis, licet enim juramentum etiam vi injustâ extortum obligationem religionis inducat, jus tamen ex simplici promissione natum intra lineam justitiâ efficax non reddit, sed hoc solum operatur, ut qui jurato promissit, quantum in ipso est, efficiat, ne Deum in testem alicujus factitatis adduxerit. Grot. §. 1. 1. & 1. 2.

V.

Potest tamen duobus modis fieri, ut quis non incurrat crimen perfidiae, tamen non praestet id, quod promissit. Primum propter defectum conditionis. Sic si unus non fervet contractum, nec alter

alter servare tenetur, cum singula unius, & ejusdem contractus capita aliis insint per modum conditionis. Si autem promissa diversi generis sint, & citra mutuum respectum alio loco, & tempore facta, fides etiam perfido servanda est. Grot. §. 13. & 14. item lib. 2. cap. 13. §. 16.

VI.

Secundò nec ille perfidus est, qui utitur jure compensationis, & quamvis jure civili species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis v.g. vinum cum frumento compensari haud possit, jure tamen naturæ, & Gentium etiam species cum specie, aut species cum quantitate, vel quantitas cum quantitate diversi generis compensari potest, nam, ut alibi diximus, si id, quod nostrum est, aut nobis debitum, non possim aliter consequi, quàm si loco rei nostræ, aut nobis debite rem aliam, quæ tantundem valet, debitori, vel injusto detentori auferam, tunc possum eidem rem aliam æquivalentem auferre, quoties enim justitia commutativa non potest pertingere ad idem, fertur ad tantundem, quod morali æstimatione est idem: ergo multò magis possum id, quod penes me est, retinere. Nec interest, utrum utrinque debeat ex contractu, aut utrinque ex delicto, vel ex unâ parte ex contractu, & ex alterâ ex delicto, adeò, ut & debitum ex contractu cum eo, quod ab altero pœnæ, aut vindictæ nomine debetur, jure naturæ, & Gentium compensari possit, modò debitum utrinque sit liquidum, & purum, ac absolutum, nam liquidum cum illiquido, & purum cum conditionato compensari nequit, ut enim compensatio locum habeat, necesse est, ut debitum utrinque sit certum. Deinde compensatio fieri debet inter easdem personas, quæ invicem sunt creditores, & debitores, subditorum tamen bona pro eo, quod civitas debet, jure Gentium obligata esse intelliguntur, ut alibi dictum est. Grot. §. 15. & seqq.

CAPUT XX.

De pace, sorte, singulari certamine, arbitrâ, obsidibus, & pignoribus.

J. P. U.
P. 4. c. 2.
§. 1. & 3.
It. c. 1.

CAPUT XXI.

De induciis, com meatu, & captivorum redemptione.

Utrumque hoc cap. explicavi in J. P. U. quò lectorem remitto.

CAPUT XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

SUMMARI A.

- I. *An, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes?*
- II. *Si limites potestatis excefferint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes.*
- III. *Utrum obligare possint suos subditos?*

I.

DUO sunt, quæ in proposito quæri possunt, Primum est, an, & quatenus belliduces promittendo obligent summos Imperantes? alterum, an obligare possint suos subditos? Primum, quod attinet, si id, quod belliduces fecerunt, ipsi mandatum sit, vel saltem probabiliter ipsorum officio contineatur, summos Imperantes haud dubiè obligant. Si verò nec ipsis mandatum sit, nec ipsorum officio contineatur, summi Imperantes ex ejusmodi factis, & promissis suorum Ministrorum neutiquam obligantur. Sic citra speciale mandatum bellum cum pace commutare haud possunt, quia bellum finire, non est par belli gerendi, inducias autem in paucas horas, aut dies dare possunt. Sic oppida bello acquisita concedere Ducum non est, quæ verò bello nondum quæsitæ sunt, condonare possunt, quia deditio hominum, & urbium sæpè fit sub conditione non tantum vitæ salvæ, sed & libertatis, & bonorum. Grot. §. 1. item §. 7. 8. & 9.

II.

Si igitur belliduces limites suæ potestatis, excefferint, ipsi quidem obligantur, non autem summi Imperantes, nisi postea id, quod actum est, expresse, vel tacitè ratihabeant, aut exinde locupletiores sint effecti, nemo enim cum alienâ jacturâ locupletior fieri debet. Unde

Unde ab injustitiâ excusari non possunt, qui ejusmodi pactiones suorum Ministrorum improbant, & tamen id, quod ex illis pactis habent retinent. Grot. §. 3.

III.

Alterum, quod attinet, refert, utrum belliduces ea promittant, quæ militibus imperare possunt, vel quæ ipsis imperare non possunt. Illo casu haud dubiè milites sibi subjectos obligant. Hoc autem casu subditi non aliter obligantur, quàm si eorum consensus accesserit. Grot. §. 6.

CAPUT XXIII.

De fide privatâ in bello.

S U M M A R I A.

- I. *Etiâ fides à privatis in casu necessitatis hosti data servanda est.*
- II. *Si fidem datam non servent, utrum ab eo, cui subjecti sunt, ad hoc cogi debeant?*
- III. *Quomodo ejusmodi pacta privatorum interpretanda sint?*

I.

NON tantum fides publica, sed & quam singuli temporibus adducti hosti dederunt, servanda est; extra casum necessitatis quidem subditi jus paciscendi cum hoste non habent, si autem ad hoc summa cogat necessitas, id ipsis prohibitum non est, aliàs sæpè cædes, & devastationes hostiles non possent evitari. Certè talia subditorum pacta, quibus majus, aut certius malum evitatur, etiam publico magis utilia, quàm damnosa sunt, quia satius est, civem quocunque demum modo salvum esse, quàm perire, & ideo moribus omnium populorum approbantur. Sic valet pactum, quo subditi hosti ad redimenda incendia promittunt tributa. Sic etiam valet promissio captivi de redituro in captivitate, quia nec civitatis, nec captivi conditionem deteriore reddidit. Sic quoque tenet pactum, quo capti ex captivitate dimissi promittunt, se adversus eum, qui ipsos in potestate habuit, non amplius militaturos esse, quia hoc, quod promittunt, jam est in manu hostis, nisi enim captus liberetur, perisse censendus est. Sic etiam valet promissio

captivi de non fugiendo, ut mitior custodia obrineatur. Vid. Grot. §. 5. *item* §. 6. 7. & 8. At

II.

Quid si privati fidem hosti publico datam non servent, an ab eo, cui subiecti sunt, ad hoc cogi debent? Affirmat A. §. 20. & rectè; nam etiam de factis privatorum hostis hosti jus reddere tenetur, veluti si privati hostium legatos violassent, aut contra inducias aliquid facissent; interim rara forte erunt exempla, sed propterea jus esse non desinit.

III.

Sunt autem ejusmodi pacta privatorum ita interpretanda, ut nisi absurdi vitandi causâ, aut ex aliâ satis certâ mentis conjecturâ, à proprietate verborum non recedatur, in dubio verò interpretatio facienda est contra illum, qui legem dedit. Sic vitam pactus jus ad libertatem non habet, quia appellatione vitæ non continetur libertas. Sic non dicitur ad hostem rediisse, qui castris egressus, velut aliquid oblitus, in castra rediit, ut hac fallaciâ hostem deciperet, cui se rediturum esse juraverat, uti ille fecit apud Liv. lib. 22. cap. 58. Grot. §. 11. & seqq.

CAPUT XXIV.

De fide tacitâ.

SUMMARI A.

- I. Non tantum vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis fides obstringi potest.
- II. Qui colloquium petit, aut petitum admittit, tacite pollicetur, collocuturos nihil hostile passuros esse.
- III. Hodie vela candida signum sunt petiri colloquii.

I.

Non tantum vocibus, & litteris, sed etiam aliis signis, aut factis fides obstringi potest. Sic si transfugæ, vel exerti in aliqujus populi, aut Regis fidem se dent, hoc ipso tacite se obligare censentur, quod nihil adversus illum statum, in quo præsidium quaerunt, moliri velint. Insigne ergo perfidiae exemplum præbet Sextus

Sextus Tarquinius Tarquiniū superbi filius minimus, qui ex composito ad Gabios confugit, & cū ad ultimum ab iis bellidux lectus esset, ex primoribus civitatis alios clam, alios palam interfecit, alios autem in exilium egit, donec tandem Gabii sine ullā dimicatione se Regi Romano tradere fuerint coacti Liv. lib. 1. cap. 53. & 54. Grot. §. 1. & 2.

II.

Sic etiam, qui colloquium petit, aut petitum admittit, is tacite pollicetur, collocutores nihil hostile passuros esse, de cetero autem sub specie colloquii hostem à belli consiliis avertere, & sua interim promovere perfidum non est, sed dolis bonis annumeratur, unde etiam durante colloquio actus bellici continuari possunt, nisi simul de inducitis conventum fuerit, quod plerūque accidere solet. A. §. 3. & 4. & ibi Ziegler.

III.

Sunt etiam quædam signa muta, quæ ex consuetudine significant. Sic apud Macedones hastarum erectio, apud Romanos turca capiti imposita signa erant supplicis deditiois. Hodie vela candida signum sunt petiti colloquii. A. §. 5.

CAPUT XXV.

SUMMARI A.

- I. *Commendatur fides, & constantia in servandis promissis.*
- II. *Adhortatio ad pacem quarendam.*
- III. *Votum Authoris, & Scriptoris conclusio.*

I.

CORREXIT A. in bello suscipiendo temeritatem, in gerendo crudelitatem, denique commendat fidelitatem, & constantiam in servandis promissis. Merito sanè, nam fide non tantum Republica quælibet, sed & major illa Gentium societas continetur, quæ sublatâ omne inter homines tollitur commercium. Maximè autem Reges fidem, tanquam fundamentum justitiæ, religiosè colere debent, quia oportet, ut Deum, cujus in terris Vicarii sunt, imitentur, Deus autem justus, & fidelis est. *Cæteris mortalibus, inquit*

quit Tiberius apud Tacit. *lib. 4. Anapal. cap. 40. in eo stant consilia, quid sibi conducere putent: Principum diversa fors est, quibus precipua rerum ad famam dirigenda sunt.* At, quæ fama, si Princeps sit foedifragus, si sit perjurus? Deo & hominibus invisum se reddit, qui pacis foedera, præsertim jurata, perfidè rumpit; nemo quidem vult perfidus haberi, & licèt sit, crimen tamen perfidiæ falsâ juris specie tegere allaborat. At non ita stupidus est orbis, ut verum à falso, justum ab injusto nequeat discernere. Unde tantùm abest, ut hoc modo crimen perfidiæ a se amoliat, ut magis id novo crimine fraudulentæ augeat, & se aliis infociabilem reddat.

II.

Deinde adhortatur A. ad pacem querendam in bello, servandam, post bellam; nam bellum suscipi non debet, nisi pacis causâ, quæ alium sibi finem proponit, pium bellum non gerit, etiam si justam alioqui bellandi causam habeat, quia rectam intentionem non habet. Si ergo pax honesta, & tuta haberi potest, ea repudianda haud est, tamen si remissione injuriarum, damnorum, & sumptuum constet, si minus, bellum fortiter, & strenuè est prosequendum, quia pace minus honesta, & infida melius est. Si verò pax facta sit, quamvis sub duris conditionibus, ea ob fidei sanctimoniam religiose servanda est, & sollicitè cavenda, non tantùm perfidia, sed & quidquid animos exasperat.

III.

Tandem hoc subjungit votum: *Inscribat hæc Deus, qui solus hoc potest, cordibus eorum, quorum res Christiana in manu est, & iisdem mentem divini, humanique juris intelligentem dicit, quæque semper cogitet, lectam se ministram ad regendos homines Deo charissimum animam.* Cum hoc voto & ego finio; utinam labor, quem in componendo hoc opere suscepi, imprimis ad majorem DEI gloriam, tum verò ad studiosæ juventutis, præsertim Catholicæ, utilitatem cedat.

PARER-

P A R E R G A

Ex

Jure Publico Imperii Romano-Germanici.

I.

Aurea Bulla, excepto fortè Cap, 1. non cum consensu omnium Ordinum, sed tantum Electorum à Carolo IV. fuit condita.

II.

Capitulationes Cæsareæ in forma hodierna cœperunt demum sub Carolo V.

III.

Non habent rationem legis, sed pacti.

IV.

Status Imperii Recessibus non tantum vi promissionis suæ, sed & obligatione legali adstricti sunt.

V.

Super crimine fractæ pacis Religiosæ non tantum coram Camerâ, sed & coram Judicio Imperiali Aulico agi potest.

VI.

Regi Christianissimo per Pacem Westphalicam in Alsatia plus cessum non fuit, quàm Suntgovia, Landgra-
 d d viatus,

viatus, & Præfectura Hagenoviensis, reservatâ immedietate Statuum, & Nobilitatis inferioris Alsatia.

VII.

Sed nec per subsecutas Pacificationes Eidem plus cessum fuit, nisi solæ Civitates Argentinensis, & Landaviensis.

VIII.

Status Imperii Romano-Germanici non est Aristocraticus.

IX.

Nec ex Monarchia & Aristocratia mixtus.

X.

Nec irregularis.

XI.

Nec est Systema plurium Civitatum inæquali fœdere inter se connexarum.

XII.

Sed vera est Monarchia, quoad modum tamen exercendi certa Majestatis jura limitata.

XIII.

In Duces Circulorum etiam Principes Ecclesiastici eligi possunt.

XIV.

In Regem Romanorum non nisi Romano-Catholicus eligi potest.

XV.

Electores Ecclesiastici vocandi sunt ad electionem Regis Romanorum, tamen nondum à Pontifice sunt confirmati.

XVI.

XVI.

Electio post quadrimestre à die cognitæ vacaturæ facta impugnari non potest, etiamsi fortè unus Electorum ad eam non fuisset vocatus.

XVII.

Rex Romanorum vivente Imperatore electus non est nudus Vicarius Imperatoris, sed summam potestatem, seu Majestatem habet.

XVIII.

Vicarii Imperii vacante Sede Imperiali nec de feudis Sceptiferis, nec de vexilliferis investire possunt.

XIX.

De controversiis Feudorum Regalium Imperator, etiam non adhibitis Paribus Curia, cognoscere, & jus dicere potest.

XX.

Tempore Interregni Vicarii Imperii de ejusmodi controversiis cognoscere haud possunt.

XXI.

Camera nequidem in causis possessoriis Feudorum Regalium cognoscere potest.

XXII.

Camera Jurisdictionem non habet ab Imperatore, & Statibus simul, sed à solo Casare.

XXIII.

Status Imperii possunt suos subditos famæ restituere, si infamiam tantum ex jure Justiniano, vel Provinciali incurrerint.

dd 2

XXIV.

XXIV.

Non tamen possunt vicis, & pagis sibi subditis sine consensu saltem tacito Cæsaris Jus civitatis dare.

XXV.

Nec extero se in clientelam tradere, licet alias Jus Fœderum habeant.

XXVI.

Jus cudendæ monetæ non comprehenditur sub territoriali Superioritate.

XXVII.

In Electoratibus sæcularibus vi A. B. obtinet Successio linealis agnatica, quâ deficiente in Regno Bohemiæ substituta est linealis cognatica.

XXVIII.

Potest tamen primogenitus juri succedendi in Electoratu renunciare.

XXIX.

Non potest unus duos Electoratus simul obtinere.

XXX.

Civitates Imperiales Austregas Ordinationis non habent.

OMNIA AD MAJOREM DEI,
DEIPARÆQUE GLORIAM.

